॥ श्रीजिनाय नमः ॥

(गुर्जरभाषांतरोपेतः)

॥ श्रीलोकप्रकाशः भाग ५. ॥

(क्षेत्रलोकप्रकाशः परिछेद २.)

(मूलकर्ता–उपाध्याय श्रीविनयविजयजी)

भाषांतरकर्ता तथा छपावी प्रसिद्ध करनार

पंडित श्रावक हीरालाल हंसराज.

(जामनगरवाला)

वीरसंवत् २४४२. विक्रमसंवत १९७२.

सने १९१६.

जामनगर जैनभास्करोदय प्रिन्टिंग प्रेस.

अनुक्रमणिका.

विषय.			पृष्ट.
॥ उगणीसमो सर्ग ॥			
नीलवानपर्वतनुं वर्णन....	...	...	१
तेनां नव शिखरोनुं वर्णन...	...	...	२
केसरीहद तथा नारीकांताआदिक नदीनुं वर्णन			५
रम्यकक्षेत्रनुं वर्णन ...	...	...	७
रुक्मिपर्वतनुं वर्णन...	....	....	९
तेना आठ शिखरोनुं वर्णन	...	...	१०
महापुंम्रीकहद तथा नरकांताआदिक नदीनुं वर्णन			११
हैरण्यवंतक्षेत्रनुं वर्णन...	...	...	१४
विकटापातिपर्वतनुं वर्णन....	...	...	१५
शिखरीपर्वत अने तेनां शिखरो	...	...	१७
पुंम्रीकहद, तथा नदीन....	...	....	१९
ऐरवतक्षेत्र अने तेना ७ भागो	...	...	२४
जंबूद्वीपना पर्वतो, शिखरो, हदो तथा नदीन...			३०
जंबूद्वीपना सूर्यादिकनी संख्या	...	....	५१
॥ वीसमो सर्ग ॥			
सूर्यनी गतिनी प्ररूपणा...	...	...	५४
तेना पांच अनुयोगद्वारो...	...	...	५६

विषय.	पृष्ट.
सूर्यनां मांम्लां	५७
सूर्यना मंडलोनी अबाधा...	६४
सूर्यना बाह्यांतरमंडलो....	७२
सूर्यनां उत्तरायन दक्षिणायन	७६
सूर्यनुं तापक्षेत्र...	८७
सूर्यमंडलना घेरावा....	१०२
सूर्यनी दृष्टिमर्यादा...	११०
सूर्यनुं नजदीक तथा दूर देखावुं	१२३
चंद्रनी गतिनी प्ररूपणा....	१३२
चंद्रनी मंडलगतिनी प्ररूपणा	१४०
चंद्रनी दृष्टिमर्यादा	१५०
चंद्रनी वृद्धिहानि	१५४
ग्रहणनी समज	१६२
नक्षत्रोनुं वर्णन...	१७४
नक्षत्रोना अधिष्ठायकदेवो	२०१
ताराओनुं स्वरूप	२०४
नक्षत्रोना आकार	२०६
कुल उपकुल अने कुलोपकुलनक्षत्रो ...	२१३

विषय.				पृष्ट.
नक्षत्रोनुं प्रयोजन	...	...	...	२२१
ग्रहोनुं वर्णन...	...	...	...	२२३

॥ एकवीसमो सर्ग ॥

लवणसमुद्रनुं वर्णन	...	...	....	२२७
लवणसमुद्रनुं घनगणित...		...	...	२३५
लवणसमुद्रनां द्वारो	...	....	...	२३८
लवणसमुद्रमां भरतीओटनुं वर्णन....			...	२४०
पातालकलशोनुं स्वरूप	...	...	...	२४१
लवणसमुद्रनी जलशिखा...		...	...	२५३
वेलंधरदेवो....	...	...	...	२५६
वेलंधरदेवोने रहेवाना पर्वतो		...	...	२५७
गौतमद्वीपनुं वर्णन	...	...	....	२७३
क्रीडावासभूमिगृह	...	...	...	२७७
चंद्रसूर्यना द्वीपो	....	...	...	२७९
लवणसमुद्रना चंद्रसूर्यविगेरे		....	...	२८३
लवणसमुद्रना मत्स्योनी कुलकोटी...			...	२९०

॥ बावीसमो सर्ग ॥

धातकीखंडनुं वर्णन...		...	...	२९७

विषय.			पृष्ट.
इषुकारपर्वतो तथा क्षेत्रो...	....	...	२९९
वैताढ्यादिकपर्वतो तथा नदीनं	....	....	३०५
धातकीखंडमाना वनमुखो...	...	...	३३४
नंदशाल्यादिक वनोनुं वर्णन...	...	...	३४५
कालोदधिसमुद्रनुं वर्णन...	...	...	३५९
॥ त्रेवीसमो सर्ग ॥			
पुष्करवरद्वीपनुं वर्णन...	...	...	३६३
मानुषोत्तरपर्वत तथा तेनां शिखरो ...		...	३६४
ते द्वीपनां क्षेत्रो पर्वतो तथा नदीनं....		...	३७१
मनुष्यक्षेत्रनी सीमा...	....	...	४०४
मनुष्यक्षेत्रनुं संग्रहवर्णन...	...	...	४०७
तेमानां शाश्वतां चैत्यो तथा प्रतिमानं		...	४२०
॥ चोवीसमो सर्ग ॥			
स्थिरसूर्यादिकनुं वर्णन....	...	...	४३५
पुष्करोद महासागर...	....	...	४५१
वारुणीवर द्वीप तथा वारुणीवरोद महासागर		...	४५९
क्षीरवरादिसमुद्रो तथा क्षीरोदधिप्रादिक महासागरो			४६०
नंदीश्वरद्वीप...	...	...	४६१

विषय.	पृष्ट.
अंजनाजलपर्वतो, वावडीन तथा दधिमुख अने रतिकर पर्वतो...	४६९
पर्वतोपरनां जिनमंदिरो....	४७६
चंद्रवामां रहेली मोतीननी माळा.... ...	४७७
जिनमंदिरोमां रहेली प्रतिमान... ...	४९४
देवीननी राजधानीन...	५०४
नंदीश्वरोद महासागर तथा अरुणादिक द्वीपो	५११
कुंडलद्वीप तथा कुंडलगिरि...	५१४
बीजा द्वीपसमुद्रो...	५१७
भाषांतरकारनी प्रशस्ति...	५२७

॥ श्रीजिनाय नमः ॥

॥ श्रीचारित्रविजयगुरुभ्यो नमः ॥

॥ अथ श्रीकेवलीलोकप्रकाशः प्रारभ्यते ॥

(गुर्जरभाषांतरोपेतः)

॥ द्वितीयः परिच्छेदः ॥

(मूलकर्ता—उपाध्यायजी श्रीविनयविजयजी)

भाषांतरकर्ता तथा उपरी प्रसिद्ध करनार

पंडित श्रावक हीरालाल हंसराज. जामनगरवाला.

॥ अथैकोनविंशः सर्गः प्रारभ्यते ॥

अथो महाविदेहाना-मुदक्सीमाविधायकः ॥ नूधरो

श्रीशांतिनाथस्य नवाननेंदु-र्दूयाज्जनानां प्रमदाब्धिवृ-द्ध्यै ॥ यत्रोदिते वै परतीर्थनाथ-स्तेनानिलाषाः प्रययुर्वि-नाशं ॥ १ ॥ सत्यासत्योरुदुग्धोदककलविधिविद्हंसराजा-त्मजेन । हीरालालेन नत्वा स्वपरहितकृते गुर्जराख्योरु-वाचा ॥ अर्थो मुग्धप्रबोधप्रकटनसबलो गुंफ्यते न्याययुक्त्या । ग्रंथस्यास्येह चारित्रविजयगुरुतः सुप्रसादान्मनोज्ञः ॥२॥

॥ हवे उगणीशमा सर्गनो प्रारंभ थाय छे. ॥

हवे महाविदेहनी उत्तरसीमा करनारो वैडूर्यमणि-

नीलवान्नाम । स्याद्वैडूर्यमणीमयः ॥ १ ॥ स्वामिनो नील-
वान्नाम्नो । योगात्पल्योपमस्थितेः ॥ नीलवानित्यसौ ख्या-
तो । यद्वेदं नाम शाश्वतं ॥ २ ॥ जंबूद्वीपेऽन्यत्र चास्य-
मेरोरुत्तरतः पुरी ॥ वक्ष्यमाणसुराणाम्-प्येवं पुर्यायुरा-
दिकं ॥ ३ ॥ दक्षिणोत्तरविस्तीर्णः । स पूर्वपश्चिमायतः ॥
सर्वमस्य निषधवद् । ज्ञेयं धनुःशरादिकं ॥ ४ ॥ किंतु जी-
वा दक्षिणस्या-मुत्तरस्यां शरासनं ॥ दक्षिणाभिमुखो बाण
। एवमग्रेऽपि भाव्यतां ॥ ५ ॥ दीप्रप्रभैरयं कूटै-र्नवभिः

नो बनेलो नीलवान नामे पर्वत छे. ॥ १ ॥ एक पल्यो-
पमना आयुवाळा नीलवान नामना स्वामिना संबंधथी
ते नीलवान पर्वत कहेवाय छे, अथवा तेनुं ते नाम शा-
श्वतुं छे. ॥ २ ॥ आ देवनी बीजा जंबूद्वीपमां मेरुथी उ-
त्तरे राजधानी छे, तेमज हवे वर्णवाता देवोनी राजधा-
नी तथा आयुआदिक एवीजरीते छे. ॥ ३ ॥ ते पर्वत
उत्तरदक्षिण पहोळो तथा पूर्वपश्चिम लांबो छे. तथा तेनुं
धनुःपृष्ट अने शरादिक सघळुं वर्णन निषधपर्वतनी पेठे
जाणवुं. ॥ ४ ॥ परंतु दक्षिणतरफ तेनी जीवा, उत्तरमां
धनुःपृष्ट, तथा दक्षिणतरफ बाण छे, अने एवीरीते आ-
गळ पण भावी लेवुं. ॥ ५ ॥ नव गुप्तिनवडे जेम ब्रह्म-

शोभितोऽस्ति तः ॥ ब्रह्मव्रतश्रुतस्कंध । इव गुप्तिनिरूपणैः ॥ ६ ॥ तत्र सिद्धायतनाख्यं । समुद्रासन्नमादिमं ॥ द्वितीयं नीलवत्कूटं । नीलवत्पर्वतेशितुः ॥ ७ ॥ ततः पूर्वविदेहेश—सुपर्वैश्वर्यशालितं ॥ कूटं पूर्वविदेहाख्यं । तृतीयं परिकीर्तितं ॥ ८ ॥ शीताकूटं तुरीयं च । शीतानदीसुरीश्रितं ॥ नारीकांतं पंचमं त—न्नारीकांतासुरीश्रितं ॥ ९ ॥ केसरिह्रदवासिन्याः । कीर्तिदेव्या निकेतनं ॥ षष्ठं स्पष्टं जिनप्रष्ठैः । कीर्तिकूटं प्रकीर्तितं ॥ १० ॥ तथापरविदेहा-

---

व्रतश्रुतस्कंध तेम आ पर्वत तेजस्वी कांतिवाळा नव शिखरोवडे चारेबाजुथी शोभितो थयेलो छे. ॥ ६ ॥ तेनमां पहेलुं समुद्रनी नजीक सिद्धायतन नामनुं शिखर छे, अने बीजुं ते पर्वतना नीलवान नामना स्वामीनुं नीलवान नामनुं शिखर छे. ॥ ७ ॥ पछी पूर्वविदेहना स्वामीदेवनी ऋद्धिथी मनोहर थयेलुं पूर्वविदेह नामनुं त्रीजुं शिखर कहेलुं छे. ॥ ८ ॥ शीतानदीनी देवीथी आश्रित थयेलुं चोथुं शीताकूट नामनुं शिखर छे, तथा नारीकांता नामनी देवीथी आश्रित थयेलुं पांचमुं नारीकांत नामनुं शिखर छे. ॥ ९ ॥ केसरिह्रदमां रहेनारी कीर्तिदेवीना स्थानरूप जिनेश्वरोए स्पष्टरीते कहुं कीर्तिकूट

ख्यं । कूटं सप्तममीरितं ॥ सदापरविदेहेश-निर्जरस्थान-
मुत्तमं ॥ ११ ॥ रम्यकक्षेत्रनाथेन । रम्यकाख्यसुधाभुजा
॥ अधिष्ठितं यन्निष्टैष्टै—स्तन्निष्टंकितमष्टमं ॥ १२ ॥ तथा
चानवमज्ञानैः । कूटं नवममीरितं ॥ उपदर्शनसंज्ञं त-
दुपदर्शनदैवतं ॥ १३ ॥ एषामाद्ये जिनगृहं । शेषेषु पुन-
रष्टसु ॥ तत्तत्कूटसमाख्यानां । प्रासादाः कूटनाकिनां ॥१४॥
उक्तवद्द्यमाणकूट— प्रासादचैत्यगोचरं ॥ स्वरूपं हिमव-
त्कूट—प्रासादजिनसद्मवत ॥ १५ ॥ अस्योपरि महानेक-

नामनुं शिखर कहेवुं जे. ॥ १० ॥ हमेशां अपरविदेह-
ना स्वामीदेवना उत्तम स्थानरूप अपरविदेह नामे सा-
तमुं शिखर कहेवुं जे. ॥ ११ ॥ रम्यकक्षेत्रना स्वामी र-
म्यक नामना देवथी अधिष्ठित थयेवुं आठमुं रम्यक ना-
मे शिखर जिनेश्वरोए कहेलुं जे. ॥ १२ ॥ वळी उपद-
शन नामना देववाळुं उपदर्शन नामे नवमुं शिखर के-
वलज्ञानीओए कहेलुं जे. ॥ १३ ॥ तेउमां पहेला शि-
खरपर जिनमंदिर जे, अने बाकीना आठ शिखरोपर ते
ते शिखरसरखा नामवाळा देवोना प्रासादो जे. ॥ १४ ॥
कहेला अने हवे कहेवाता प्रासादो तथा चैत्योसंबंधि
स्वरूप हिमवंतपर्वतना प्रासाद तथा जिनमंदिरसरखुं जे.

श्चकास्ति केसरिह्रदः ॥ निषधोपरिन्नागस्थ—तिगिञ्छेरिव सोदरः ॥ १६ ॥ अत्यंतसुंदराकार—केसरालीपरिष्कृतैः ॥ शोभते शतपत्राद्यैः । ख्यातोऽयं केसरी ततः ॥ १७ ॥ द्वे निम्नगे ह्रदादस्मा—न्निर्गते कन्यके इव ॥ शीता च नारीकांता च । दक्षिणोत्तरगे क्रमात् ॥ १८ ॥ दाक्षिणात्यतोरणेन । निर्गत्य दक्षिणामुखी ॥ शीता पूर्वविदेहांतर्गत्वैति प्राक्पयोनिधिं ॥ १९ ॥ विशेषतोऽस्याः स्वरूपं च प्रागुक्तमेव.

॥ १५ ॥ आ पर्वतपर एक मोटो केसरिह्रद शोभे छे. अने ते निषधपर्वतपर रहेला तिगिञ्छिह्रदजेवोज छे. ॥ १६ ॥ अत्यंत सुंदर आकारवाळा केसरानी श्रेणिथी घेरायेलां कमलआदिकोथी ते पर्वत शोभे छे, अने तेथी ते केसरी नामथी प्रख्यात थयेलो छे. ॥ १७ ॥ आ ह्रदमांथी कन्यानीपेठे शीता अने नारीकांता नामनी बे नदीन निकळेली छे, तथा तेन अनुक्रमे दक्षिण तथा उत्तरतरफ वहे छे. ॥ १८ ॥ दक्षिणतरफना तोरणमांथी निकळीने दक्षिणसन्मुख वहेती ते शीता नदी पूर्वविदेहनी अंदर थइने पूर्वसमुद्रने मळे छे. ॥ १९ ॥ आ नदीनुं विशेष स्वरूप पूर्वे कहेलुं छे.

उत्तराहतोरणेन । विनिर्गत्योत्तरामुखी ॥ नारीकांता स्वप्रपात—कुंडे निपत्य निर्गता ॥ २० ॥ दक्षिणार्धरम्यकस्य । विदधाना द्विधा खलु ॥ असंप्राप्ता योजनेन । माल्यवंतं नगं ततः ॥ २१ ॥ रम्यकस्यापरभागं । द्विधा कृत्वा परांबुधौ ॥ षट्पंचाशद्वलिनी—सहस्रैर्याति संश्रिता ॥ २२ ॥ अस्या वार्धिप्रवेशांतं । स्वरूपमाह्रदोऽमात् ॥ विज्ञेयं हरिसलिला—नद्या इवाविशेषितं ॥ २३ ॥ ह्रदेऽस्मिन्मूलकमलं । चतुर्योजनसंमितं ॥ तदर्धार्धप्रमाणानि । पद्मानां वलयानि षट् ॥ २४ ॥ पल्योपमस्थिति-

---

उत्तरतरफना तोरणमांथी निकलीने उत्तरसन्मुख वहेती नारीकांता नदी पोताना प्रपातकुंडमां पडीने, त्यांथी निकळी ॥ २० ॥ दक्षिणार्धरम्यकक्षेत्रना बे विभाग करतीथकी, माल्यवंतपर्वतने एक जोजन दूर रहीने ॥ ॥ २१ ॥ त्यांथी रम्यकक्षेत्रना बीजा भागने बे भागमां वहेंची छपनहजार नदीओथी आश्रित थइथकी पश्चिमसमुद्रमां जाय छे. ॥ २२ ॥ ह्रदमांथी निकळवाबाद छेक समुद्रमां मळतांसुधीनुं आ नदीनुं स्वरूप कइं पण फेरफारविना हरिसलिला नदीनीपेठे जाणवुं. ॥ २३ ॥ आ ह्रदमां मूळकमल चार जोजननुं छे, अने तेथी अर्धा

स्तत्र । कीर्तिता कीर्तिदेवता ॥ भवनादिस्थितिस्त्वस्याः । श्रीदेव्या इव भाव्यतां ॥ २५ ॥ इति नीलवान् पर्वतः.

उत्तरस्यां नीलवतो । दक्षिणस्यां च रुक्मिणः ॥ राजते रम्यकक्षेत्रं । रम्यकामरभर्तृकं ॥ २६ ॥ स्वर्णमाणिक्यखचितै-र्नृप्रदेशैर्मनोरमैः ॥ नानाकल्पद्रुमै रम्य-तयेदं रम्यकाभिधं ॥ २७ ॥ परमायामरूपास्य । प्रत्यंचा हरिवर्षवत् ॥ किंत्वत्र सा दक्षिणस्या—मुत्तरस्यां शरासनं

अर्धां प्रमाणवाळां कमलोनां ३ वलयो छे. ॥ २४ ॥ ते कमलपर पल्योपमना आयुवाळी कीर्तिदेवी कहेली छे, तथा तेणीना भवनआदिकनी स्थिति श्रीदेवीना भवननीपेठे जाणवी. ॥ २५ ॥ एवीरीते नीलवान पर्वतनुं वर्णन कर्युं.

नीलवान पर्वतनी उत्तरे अने रुक्मिपर्वतनी दक्षिणे रम्यकनामे देव छे स्वामी जेनो एवुं रम्यकक्षेत्र छे. ॥ ॥ २६ ॥ स्वर्ण तथा माणेक जडेला मनोहर नृप्रदेशोवडे तथा विविधप्रकारना कल्पवृक्षोथी मनोहर होवाथी ते क्षेत्रनुं नाम रम्यकक्षेत्र छे. ॥ २७ ॥ तेनी उत्कृष्टी लंबाइरूपी जीवा हरिवर्षक्षेत्रनीपेठे छे, परंतु ते दक्षिणमां छे, अने उत्तरमां तेनुं धनुःपृष्ट छे. ॥ २८ ॥ तेनां शर

॥ २८ ॥ इषुबाहा क्षेत्रफला—द्यपीह हरिवर्षवत् ॥ क्षे-
त्रानुभावकालादि—स्वरूपं तद्वदेव च ॥ २९ ॥ क्षेत्रस्या-
स्य मध्यभागे । विभाजकोऽर्धयोर्द्वयोः ॥ माल्यवानिति
विख्यातो । वृत्तवैताढ्यपर्वतः ॥ ३० ॥ माल्यवत्सदृशाका-
रै—स्तद्वदेवारुणप्रभैः ॥ सदा राजन्नुत्पलाद्यै—र्माल्य-
वानिति कीर्त्यते ॥ ३१ ॥ जंबूद्वीपप्रज्ञप्तिसूत्रे तु माल्यव-
त्पर्याय इति नाम दृश्यते. प्रभासाख्यसुरस्तत्र । स्वामी
पल्योपमस्थितिः ॥ मेरोरुत्तरतस्तस्य । पुरी नीलवदादिव-

बाहा तथा क्षेत्रफलादिक पण हरिवर्षनीपेठे छे, तेमज क्षेत्रनो प्रभाव तथा कालप्रादिकनुं स्वरूप पण तेनीपे-ठेज छे. ॥ २९ ॥ आ क्षेत्रना मध्यभागमां बन्ने अर्धभा-गोने जुदा करनारो माल्यवान नामे गोळाकार वैताढ्य-पर्वत प्रख्यात छे. ॥ ३० ॥ माल्यवानजेवा आकारवाळा अने तेनीजपेठे लाल कांतिवाळा कमलप्रादिकथी ह-मेशां शोभतो होवाथी ते माल्यवान नामे पर्वत कहेवा-य छे. ॥ ३१ ॥ जंबूद्वीपप्रज्ञप्तिसूत्रमां तो माल्यवत्पर्याय एवुं नाम देखाय छे. एक पल्योपमना आयुवाळो प्रभास नामनो देव ते पर्वतनो स्वामी छे, अने तेनी राजधानी मेरुथी उत्तरे नीलवंतप्रादिकनीपेठे छे. ॥ ३२ ॥ हरि-

त् ॥ ३२ ॥ हरिवर्षस्थायिगंधा—पाति वैताढ्यशैलवत् ॥ ज्ञेयमस्यापि सकलं । स्वरूपमविशेषितं ॥ ३३ ॥ उदक्-रम्यकवर्षस्या—पाग्हैरण्यवतस्य च ॥ रुक्मी नाम्ना वर्षधरः । प्रज्ञप्तः परमर्षिभिः ॥ ३४ ॥ स पूर्वपश्चिमायामो । दक्षिणोत्तरविस्तृतः ॥ महाहिमवतो बंधु—रिवात्यंतसमाकृतिः ॥ ३५ ॥ रुक्मं रूप्यं तदस्यास्ती–त्यन्वर्थकलिताभिधः ॥ सर्वात्मना रूप्यमयो । रुक्मिनामसुराश्रितः ॥ ॥ ३६ ॥ इदं जंबूद्वीपप्रज्ञप्तिवृत्तौ. क्षेत्रसमासवृत्तौ तु रुक्मं श्वेतं हेम. तन्मयोऽयमुक्त इति ज्ञेयं. विशिष्टैरष्टभिः

वर्षमां रहेला गंधापाति वैताढ्यपर्वतनीपेठे तेनुं सघळुं स्वरूप कइं पण फेरफारविना जाणी लेवुं. ॥ ३३ ॥ रम्यक्षेत्रनी उत्तरे तथा हैरण्यवंतनी दक्षिणे गणधरोए रुक्मी नामनो वर्षधर पर्वत कहेलो छे. ॥ ३४ ॥ ते पर्वत पूर्वपश्चिम लांबो तथा उत्तरदक्षिण पहोळो छे, अने महाहिमवंतपर्वतना बंधुनीपेठे ते तमाम तेनासरखी आकृतिवाळो छे. ॥ ३५ ॥ रुक्म एटले रुपुं ते जेने छे, एवी रीतना सार्थक नामवाळो तथा तमाम रुपामय अने रुक्मि नामना देवथी ते आश्रित थयेलो छे. ॥ ३६ ॥ आवीरीते जंबूद्वीपप्रज्ञप्तिसूत्रनी टीकामां छे. क्षेत्रसमास-

कूटैः । सोऽतितुंगैरत्नकृतः ॥ दिगंगनानामष्टानां । क्रीडा-पर्वतकैरिव ॥ ३७ ॥ आद्यं पूर्वार्णवासन्नं । सिद्धायतन-संज्ञितं ॥ रुक्मिदेवाधिष्ठितं च । रुक्मिसंज्ञं द्वितीयकं ॥ ॥ ३८ ॥ रम्यकाधीश्वरस्थानं । तृतीयं रम्यकाभिधं ॥ तुर्यं नरकांतादेव्या । नरकांताभिधं च तत् ॥ ३९ ॥ तथा म-हापुंडरीक—ह्रदेशायाः शुभास्पदं ॥ बुद्धिकूटं बुद्धिदे-व्याः । पंचमं परिकीर्तितं ॥ ४० ॥ रूप्यकूलानदीदेव्याः । षष्ठं कूटं तदाख्यया ॥ सप्तमं हैरण्यवतं । हैरण्यवतदैवतं ॥

नी टीकामां तो रुक्म एटले सफेद स्वर्ण, तेमय आ क-हेलो छे. एम जाणवुं. ते पर्वत अति उंचा आठ शिख-रोवडे शोभितो छे, अने ते आठे शिखरो आठ दिक्कु-मारीओना क्रीडा करवाना पर्वतजेवा लागे छे. ॥ ३७ ॥ पूर्वसमुद्रनी पासे रहेलुं पहेलुं सिद्धायतन नामनुं शिखर छे, अने बीजुं रुक्मिदेवथी अधिष्ठित थयेलुं रुक्मि ना-मनुं शिखर छे. ॥ ३८ ॥ त्रीजुं रम्यक नामनुं रम्यकक्षेत्र-ना स्वामिना स्थानरूप छे, तथा चोथुं नरकांता देवीनुं नरकांत नामनुं शिखर छे. ॥ ३९ ॥ तथा महापुंडरीकह्र-दनी स्वामी बुद्धिदेवीनुं बुद्धिकूट नामनुं पांचमुं मनोहर शिखर कहेलुं छे. ॥ ४० ॥ रूप्यकूलानदीनी देवीनुं छठुं

॥ ४१ ॥ मणिकांचनदेवाढ्यं । मणिकांचनमष्टमं ॥ आ-
द्ये जिनालयोऽन्येषु । प्रासादाः स्वामिनाकिनां ॥ ४२ ॥
मानं स्वरूपं कूटानां । चैत्यनिर्जरसद्मनां ॥ हिमवद्गिरि-
त्सर्वं । तथैवास्य गिरेरपि ॥ ४३ ॥ ह्रदो महापुंडरीको ।
महापद्मह्रदोपमः ॥ विजाति सलिलैः स्वैः स्वै—र्निर्जयन्मा-
नसं सरः ॥ ४४ ॥ अस्मिंश्च मूलकमलं । योजनद्वयसं-
मितं॥ तदर्धार्धप्रमाणानि । शेषाब्जवलयानि षट् ॥४५॥
अत्राधिष्ठायिका बुद्धै—र्बोधिता बुद्धिदेवता ॥ नवनादि-

ते नामनुं शिखर छे, तथा सातमुं हैरण्यवंत देवनुं हैर-
ण्यवत नामनुं शिखर छे, ॥ ४१ ॥ तथा मणिकांचन दे-
वनुं आठमुं मणिकांचन नामनुं शिखर छे, तेनमांथी प-
हेला शिखरपर जिनमंदिर छे, अने बाकीनापर तेना
स्वामिदेवोना प्रासादो छे. ॥ ४२ ॥ आ पर्वतना शिख-
रोनुं मान तथा स्वरूप, तथा तेपरनां चैत्य अने देवोना
प्रासादोनुं सघळुं स्वरूप हिमवंत पर्वतनीपेठे छे. ॥ ४३ ॥
महापुंडरीकह्रद महापद्मह्रदसरखो छे, तथा ते पोतानां
स्वच्छ जलथी मानस सरोवरने जीततोथको शोभे छे. ॥
॥ ४४ ॥ आ ह्रदमां मूलकमल बे जोजननुं छे, अने
तेथी अर्धाअर्धा प्रमाणवाळा बाकीनां ७ कमलवलयो छे.

समृद्ध्या सा । श्रीदेवतानुकारिणी ॥ ४६ ॥ हृदादस्मादा-
पगे द्वे । दक्षिणोदग्मुखे क्रमात् ॥ विनिर्गते श्मश्रुलेखे
इवोत्तरौष्ठमध्यतः ॥ ४७ ॥ दाक्षिणात्यतोरणेन । निः-
सृत्य दक्षिणामुखी ॥ नरकांता स्वके कुंडे । गत्वा स्ना-
त्वेव निर्गता ॥ ४८ ॥ रम्यकोदीच्यभागस्य । वैधीकार-
नयादिव ॥ अर्वाक्स्थिता योजनेन । माल्यवद्गिरीधरात्
॥ ४९ ॥ ततो वलित्वा भिंदाना । पूर्वार्धं रम्यकस्य सा

॥ ४५ ॥ त्यां केवलिनए बुद्धिदेवता नामनी अधिष्टाय-
कदेवी कहेली ने, अने भवनआदिकनी समृद्धिथी ते
देवी लक्ष्मीदेवीजेवी ने. ॥ ४६ ॥ ते हृदमांथी अनुक्रमे
दक्षिण तथा उत्तरतरफ बे नदीन निकळेली ने ते जा-
णेके उपरना होठमांथी बे बाजुए मुछोनी श्रेणि निक-
ळी होय नहि तेम लागे ने. ॥ ४७ ॥ तेनमांथी नर-
कांता नदी दक्षिणतरफना तोरणमांथी निकळीने दक्षि-
णतरफ वहेतीथकी पोताना कुंडमां पडीने जाणे स्नान
करीने निकळी होय नहि तेम, ॥ ४८ ॥ तथा रम्यक-
क्षेत्रना उत्तरतरफना भागना टुकडा थवाना भयथी जा-
णे माल्यवानपर्वतथी एक जोजन आगळ रहीथंकी ॥
॥ ४९ ॥ त्यांथी वळीने रम्यकक्षेत्रना पूर्वार्धने भेदतीथ-

॥ पूर्वाब्धौ याति नदी-षट्पंचाशत्सहस्रयुक् ॥ ५० ॥ उत्तराद्दतोरणेन । विनिर्गत्योत्तरामुखी ॥ रूप्यकूला स्व-प्रपात—कुंडे निपत्य निर्गता ॥ ५१ ॥ दक्षिणार्धं च हैरण्य-वतस्य कुर्वती द्विधा ॥ क्रोशद्वयेनासंप्राप्ता । विकटापातिनं गिरिं ॥ ५२ ॥ ततो निवृत्त्य हैरण्य—वतापरार्धं नेदिनी ॥ अष्टाविंशत्या सहस्रैः । सरिद्भिराश्रिता पथि ॥ ५३ ॥ तादृक्क्षेत्रविभेदोद्भ—पातकानुशयादिव ॥ पापात पश्चिमांभोधौ । तद्दुष्कृतजिघांसया ॥ ५४॥ इति रु-

---

की अपनहजार नदीओसहित ते पूर्वसमुद्रमां जइ मळे छे. ॥ ५० ॥ हवे रूप्यकूला नदी उत्तरतरफना तोरणमांथी उत्तरतरफ वहीने तथा पोताना प्रपातकुंडमां पडीने, त्यांथी निकळी ॥ ५१ ॥ हैरण्यवंतक्षेत्रना दक्षिणार्धने बे विभागमां वहेंचतीथकी विकटापातिपर्वतथी बे कोश दूर रहीने, ॥ ५२ ॥ त्यांथी पाछी वळीने हैरण्यवंतना उत्तरार्धना बे विभाग करतीथकी, तथा मार्गमां अठावीसहजार नदीओथी आश्रित थइथकी ॥ ५३ ॥ जाणे तेवां क्षेत्रना टुकडा करवाथी उत्पन्न थयेलां पापना पश्चात्तापथी होय नहि, तेम ते पापनो नाश करवामाटे ते पश्चिमसमुद्रमां जइ पडी. ॥ ५४ ॥ एवीरीते रुक्मिपर्वतनुं

क्मिपर्वतः ॥ क्षेत्रं च हैरण्यवत-मुदीच्यां रुक्मिणो गिरेः ॥ दक्षिणस्यां शिखरिणो । द्वयोर्लीनमिवांतरे ॥ ५५ ॥ रुप्यं हिरण्यशब्देन । सुवर्णमपि वोच्यते ॥ ततो हिरण्यवंतौ द्वौ । तन्मयत्वाद्धरावरौ ॥ ५६ ॥ रुक्मी च शिखरी चापि । तद्धिरण्यवतोरिदं ॥ हैरण्यवतमित्याहुः । क्षेत्रमेतन्महाधियः ॥ ५७ ॥ प्रयञ्जति हिरण्यं वा । युग्मिनामासनादिषु ॥ यत्संति तत्र बहवः । शिलापट्टा हिरण्यजाः ॥ ५८ ॥ प्रचुरं तन्नित्ययोगि । वास्यास्तीति हि-

---

वर्णन जाणवुं. ॥ हवे रुक्मिपर्वतथी उत्तरे तथा शिखरीपर्वतथी दक्षिणे जाणे तेन बन्ननी वच्चे लुपाइ रहेलुं होय नहि एवुं हैरण्यवंतनामे क्षेत्र छे. ॥ ५५ ॥ हिरण्य शब्दवडे रुपुं अथवा सुवर्ण पण कहेवाय छे. माटे तेमय होवाथी तेन बन्ने हिरण्यवंत पर्वतो कहेवाय छे. ॥ ॥ ५६ ॥ रुक्मी अने शिखरी बन्ने पर्वतो हिरण्मय होवाथी ते क्षेत्रने पण महाबुद्धिवानो हिरण्यवंत कहे छे. ॥ ५७ ॥ अथवा ते क्षेत्र त्यांना युगलीयांनने घणुं हिरण्य एटले सुवर्ण आसनआदिकमाटे आपे छे, केमके त्यां सुवर्णना घणा शिलापट्टो छे. ॥ ५८ ॥ अथवा तेनने हमेशां उपयोगमां आवती घणी वस्तुन सुवर्णवा-

रण्यवत ॥ तदेव हैरण्यवत—मित्याहुर्मुनिसत्तमाः ॥५९॥ हैरण्यवतनामा वा । देवः पल्योपमस्थितिः ॥ ऐश्वर्यं कलयत्यत्र । तद्योगात्प्रथितं तथा ॥ ६० ॥ क्षेत्रानुभावो मानं च । नृतिरश्चामपि स्थितिः ॥ निखिलं हैमवतव—द्विज्ञेयमिह धीधनैः ॥ ६१ ॥ क्षेत्रस्यास्य मध्यभागे । चतुरंशविभाजकः ॥ वैताढ्यो विकटापाती । राजिकः पल्यसंस्थितः ॥ ६२ ॥ पद्मोत्पलशतपत्रा—दीनि संत्यत्र संततं ॥ विकटापातिवर्णानि । विकटापात्ययं ततः ॥ ६३ ॥

ळी ने, अने तेथीज मुनिराजोए तेने हिरण्यवतक्षेत्र कह्युं ने. ॥ ५९ ॥ अथवा एक पल्योपमनी स्थितिवाळो हैरण्यवत नामनो देव तेनुं स्वामिपणुं भोगवे ने, तेथी ते नामथी ते प्रसिद्ध ने. ॥ ६० ॥ आ क्षेत्रनो प्रभाव, प्रमाण तथा त्यांना मनुष्य अने तिर्यंचोनी स्थिति, ए सघळुं बुद्धिवानोए हैमवतक्षेत्रनीपेठे जाणवुं. ॥ ६१ ॥ आ क्षेत्रना मध्यभागमां चार भागोमां वहेंचायेलो रत्नमय पालाआकारे विकटापाती वैताढ्यपर्वत आवेलो ने. ॥ ६२ ॥ त्यां विकटापातीरंगना पद्मो, उत्पलो तथा शतपत्रादिक हमेशां ने. अने तेथी ते विकटापाती कहेवाय ने. ॥ ६३ ॥ त्यां अरुण नामनो एक पल्योपमना आ-

आस्ते देवोऽरुणाख्योऽत्र । स्वामी पल्योपमस्थितिः ॥ जंबूद्वीपेऽन्यत्र नग–र्युदीच्यामस्य मेरुतः ॥ ६४ ॥ शेषमस्य स्वरूपं तु । गंधापातिनगेंद्रवत् ॥ एवं चत्वारोऽपि वृत्त–वैताढ्या राजिकाः समाः ॥ ६५ ॥ एवं च क्षेत्रविचारसूत्रवृत्त्यभिप्रायेण हैमवते शब्दापाती. हैरण्यवते विकटापाती, हरिवर्षे गंधापाती, रम्यके माल्यवानिति वृत्तवैताढ्यानां व्यवस्था. जंबूद्वीपप्रज्ञप्त्यभिप्रायेण तु हैमवते शब्दापाती हरिवर्षे विकटापाती, रम्यके गंधापाती, हैरण्यवते माल्यवानिति व्यवस्थेत्यत्र तत्त्वं सर्वविद्वेद्यं. इति हैरण्य-

---

युवाळो देव रहे छे, अने तेनी राजधानी बीजा जंबूद्वीपमां मेरुथी उत्तरे छे. ॥ ६४ ॥ बाकीनुं तेनुं सघळुं स्वरूप गंधापातिपर्वतनीपेठे जाणवुं, एवीरीते ते चारे वृत्तवैताढ्यो सरखा तथा रत्नोना बनेला छे. ॥ ६५ ॥ एवीरीते क्षेत्रविचारसूत्रवृत्तिने अभिप्राये हैमवतमां शब्दापाती, हैरण्यवतमां विकटापाती, हरिवर्षमां गंधापाती तथा रम्यकमां माल्यवान, एरीतनी वृत्तवैताढ्योनी व्यवस्था छे. परंतु जंबूद्वीपप्रज्ञप्तिने अभिप्राये तो हैमवतमां शब्दापाती, हरिवर्षमां विकटापाती, रम्यकमां गंधापाती तथा हैरण्यवतमां माल्यवान एवी व्यवस्था छे, माटे अहीं तत्व

वतक्षेत्रं. ॥

उदीच्यां हैरण्यवता—दपागैरवतादपि ॥ षष्टो वर्षधरः ख्यातः । शिखरी नाम पर्वतः ॥ ६६ ॥ ज्ञेयः शिखरिशब्देन । वृक्षस्तदाकृतीनि च ॥ त्रयांसि रत्नकूटानि । संत्यत्रेति शिखर्यसौ ॥ ६७ ॥ संत्येकादश कूटानि । वक्ष्यमाणानि यानि तु ॥ तेभ्योऽमून्यतिरिक्तानि । कूटानीति विभाव्यतां ॥ ६८ ॥ अन्यथा सर्वशैलानां । यथोक्तकूटयोगतः ॥ शिखरित्वव्यपदेशः । संभवन् केन वार्यते ॥ ६९ ॥ स चैकादशभिः कूटैः । परितोऽलंकृतो गि-

---

केवली जाणे. एवीरीते हैरण्यवतक्षेत्रनुं वर्णन जाणवुं.

हैरण्यवतथी उत्तरे तथा ऐरवतथी दक्षिणे छठो शिखरी नामनो वर्षधर पर्वत कहेलो छे. ॥ ६६ ॥ शिखरिशब्दवडे वृक्ष जाणवो, अने तेवा आकारनां त्रहीं घणां रत्नमय शिखरो छे, अने तेथी ते शिखरी पर्वत कहेवाय छे. ॥ ६७ ॥ जे शिखरो हवे वर्णवाशे, तेथी पण आ अग्यार शिखरो अतिरिक्त छे, एम जाणवुं. ॥ ॥ ६८ ॥ नहितर यथोक्तशिखरना योगथी सर्व पर्वतोने लागुपडती शिखरीपणानी व्यवस्था कोण निवारी शके? ॥ ६९ ॥ सुख आपनारुं छे सम्यक्त्व जेमां एवो श्रावक-

रिः ॥ प्रतिमाभिरिव श्राद्ध—धर्मः शर्मददर्शनः ॥ ७० ॥ आद्यं सिद्धायतनाख्यं । पूर्ववारिधिसन्निधौ ॥ द्वितीयं शिखरिस्वर्गि—कूटं शिखरिसंज्ञकं ॥ ७१ ॥ तृतीयं हैरण्यवत—कूटं तत्स्वामिदैवतं ॥ तुर्यं सुवर्णकूलाख्यं । तन्नदीदेवतास्पदं ॥ ७२ ॥ दिक्कुमार्याः सुरादेव्याः । पंचमं च तदाख्यया ॥ षष्ठं रक्तावर्तनाख्यं । लक्ष्मीकूटं च सप्तमं ॥ ॥ ७३ ॥ रक्तवत्यावर्त्तनाख्यं । प्रज्ञप्तं कूटमष्टमं ॥ इलादेव्या दिक्कुमार्या । नाम्ना च नवमं मतं ॥ ७४ ॥ दशमं

धर्म जेम प्रतिमाओवडे तेम आ पर्वत फरता अग्यार शिखरोथी शोभितो छे. ॥ ७० ॥ तेमां पहेलुं पूर्वसमुद्रनी पासे सिद्धायतननामनुं शिखर छे, बीजुं शिखरिनामना देवनुं शिखरिनामे शिखर छे. ॥ ७१ ॥ त्रीजुं हिरण्यवत क्षेत्रना स्वामिनुं हैरण्यवतनामनुं शिखर छे, अने चोथुं सुवर्णकुला नदीनी देवतानुं सुवर्णकूलनामनुं छे. ॥ ७२ ॥ पांचमुं सुरादेवीनामनी दिक्कुमारीनुं ते नामनुं शिखर छे, अने छठ्ठुं रक्तावर्तननामनु, अने सातमुं लक्ष्मीकूटनामनुं छे. ॥ ७३ ॥ आठमुं रक्तवत्यावर्तन नामनुं कहेलुं छे, तथा नवमुं इलादेवीदिक्कुमारीनुं ते नामनुं कह्युं छे. ॥ ७४ ॥ दशमुं ऐरावत नामना देवथी आश्रित थयेलुं

चैरवताख्य—मैरावतसुराश्रितं ॥ स्यात्तिगिंछिहृदेशाया-
स्तिगिंछिकूटमंतिमं ॥ ७५ ॥ इदं जंबूद्वीपप्रज्ञप्तिसूत्राभि-
प्रायेण. क्षेत्रसमासे त्वत्र पंचमं श्रीदेवीकूटं. नवमं गंधा-
पातीकूटमिति दृश्यते. आद्ये चैत्यं शेषकूट—दशके च
सुधाभुजां ॥ तत्तत्कूटसमाख्यानां । स्युः प्रासादावतंसकाः
॥ ७६ ॥ पुंडरीकहृदश्चात्र । पद्महृदसहोदरः ॥ अस्मिंश्च
मूलकमल—मेकयोजनसंमितं ॥ ७७ ॥ तदर्धार्धप्रमाणा-
नि । शेषाब्जवलयानि षट् ॥ लक्ष्मीदेवी वसत्यत्र । स्थि-
त्या श्रीदेवतेव सा ॥ ७८ ॥ हिमवद्गिरिवत्सर्वं । मानम-

ऐरावत नामनुं छे, अने छेल्लुं तिगिंछिहृदनी मालिक दे-
वतानुं तिगिंछिकूट नामनुं छे. ॥ ७५ ॥ आ अभिप्राय
जंबूद्वीपप्रज्ञप्तिसूत्रनो छे, परंतु क्षेत्रसमासमां तो पांचमुं
श्रीदेवीकूट तथा नवमुं गंधापातीकूट देखाय छे. पहेला
शिखरपर जिनमंदिर छे, अने बाकीनां दश शिखरोपर
ते ते शिखरसरखा नामवाळा देवोना महेलो छे. ॥७६॥
आ पर्वतपर पद्महृदसरखो पुंडरीकहृद छे, अने तेमां मू-
लकमल एक जोजनजेवडुं छे. ॥ ७७ ॥ अने तेथी अ-
र्धाअर्धाप्रमाणना बीजां ७ वलयो छे, अने तेमां श्रीदेव-
ताजेवीज लक्ष्मीदेवी वसे छे. ॥ ७८ ॥ आ पर्वतनुं जी-

त्रापि चिंत्यतां ॥ ज्याबाहाधनुरादीनां । केवलं दिग्विपर्ययः ॥ ७९ ॥ नद्यस्तिस्रो हृदादस्मा—न्निर्गतास्त्रिजगध्वनिः ॥ नदी सुवर्णकूलाख्या । रक्ता रक्तवतीति च ॥ ॥ ८० ॥ दक्षिणेनाध्वना तत्र । निर्गत्य दक्षिणामुखी ॥ सुवर्णकूला पतति । कुंडे स्वसमनामनि ॥ ८१ ॥ ततो निर्गत्य हैरण्य—वतोत्तरार्धमेदिनी ॥ योजनार्धेन दूरस्था । विकटापातिवृद्धधरात् ॥ ८२ ॥ प्राक्परावर्त्य हैरण्य—वतपूर्वार्धमादितः ॥ सूत्रधारस्येव रज्जु—र्द्विधा विदधती क्रमात् ॥ ८३ ॥ अष्टाविंशत्या सहस्रै—र्नदीभिः परिपूरि-

---

वा, बाहा तथा धनुरादिकनुं सर्व प्रमाण हिमवंतपर्वतनीपेठे जाणवुं. फक्त दिशामां फेरफार छे. ॥ ७९ ॥ आ हृदमांथी सुवर्णकूला, रक्ता तथा रक्तवतीनामनी त्रण नदीओ त्रण मार्गे निकळेली छे. ॥ ८० ॥ तेमांथी सुवर्णकूलानदी दक्षिणमार्गे त्यांथी नीकळीने दक्षिणतरफ पोतानानामना कुंडमां पडे छे. ॥ ८१ ॥ तथा त्यांथी निकळीने ते हैरण्यवतक्षेत्रना उत्तरार्धना बे विभाग करतीथकी, विकटापातिपर्वतथी अर्धो जोजन दूर रहीने, ॥ ८२ ॥ तथा पूर्वतरफ वळीने सुतारनी दोरीनीपेठे हिरण्यवतना पूर्वार्धना बे विभाग करतीथकी अनुक्रमे ॥ ८३ ॥ अ-

ता ॥ गृहिणीव स्वामिगेहे। विशति प्राच्यवारिधौ ॥८४॥ अस्मादेव हृदात्प्राच्य—तोरणेन विनिर्गता ॥ रक्तानदी पूर्वदिशि । प्रवृत्ता पर्वतोपरि ॥ ८५ ॥ योजनानां पंचशती—मतिक्रम्य ततः परं ॥ रक्तावर्त्तनकूटस्या—धस्तादुत्तरतो भवेत ॥ ८६ ॥ त्रयोविंशां पंचशतीं । योजनानां कलात्रयं ॥ सार्धं गत्वाधिकमुदक्—शिखरिद्गमाधरोपरि ॥ ॥ ८७ ॥ वज्रजिह्विकयोत्तीर्य । कुंडे रक्तप्रपातके ॥ शतयोजनप्रपाता । भुजंगीवाविशद्बिलं ॥ ८८ ॥ नदीच्यतोरणेनास्मा—द्विनिर्गत्योत्तरामुखी ॥ नदीसप्तसहस्राढ्या

छावीसहजार नदीओथी संपूर्ण थइ थकी बहु जेम स्वामिने वेर तेम ते पूर्वसमुद्रमां जइ मळे छे. ॥ ८४ ॥ वळी तेज हृदमांथी पूर्वतरफना तोरणमांथी निकळेली तथा पर्वतपर पूर्वदिशामां वहेती एवी रक्तानदी ॥ ८५ ॥ पांचसो जोजन उळंग्याबाद रक्तावर्तनशिखरनी नीचे थइने उत्तरतरफ वहे छे. ॥ ८६ ॥ तथा एवीरीते पांचसो त्रेवीस जोजन सामावणा कला शिखरिपर्वतपर उत्तरतरफ वहीने ॥ ८७ ॥ वज्रजिह्वाने आकारे नागणी जेम बिलमां तेम एकसो जोजन उंचेथी उतरीने रक्तप्रपातकुंडमां पडे छे. ॥ ८८ ॥ तथा ते कुंडमांथी उत्तरबाजुना

। वैताढ्यगिरिसीमया ॥ ८९ ॥ दर्याः खंडप्रपातायाः । प्राच्यां वैताढ्यभूधरं ॥ भित्त्वौदीच्यैः सप्तनदी—सहस्रैराश्रिताध्वनि ॥ ९० ॥ सहस्रैः सरितामेवं । चतुर्दशभिराश्रिता ॥ विभिद्य जगतीं पूर्वा—र्णवेऽसौ विशति द्रुतं ॥ ॥ ९१ ॥ पश्चिमेन तोरणेन । हृदादस्माद्विनिर्गता ॥ रक्तावती पश्चिमायां । प्रवृत्ता पर्वतोपरि ॥ ९२ ॥ अतिक्रम्य पंचशतीं । निजावर्तनकूटतः ॥ पर्वतोपर्युत्तरस्यां । व्यूढा तत्र व्यतीत्य च ॥ ९३ ॥ त्रयोविंशां पंचशतीं । साग्रं सार्धकलात्रयं ॥ वज्रमय्या जिह्विकया । योजनैक-

---

तोरणमांथी निकळीने उत्तरतरफ वहेतीथकी सातहजार नदीउना संगमवाळी, वैताढ्यपर्वतनी हृदमां ॥ ८९ ॥ खंडप्रपातगुफानी पूर्वे वैताढ्यपर्वतने भेदीने उत्तरतरफनी सातहजार नदीउवडे मार्गमां आश्रित थइथकी, ॥९०॥ तथा एवीरीते चौदहजार नदीउना संगमवाळी ते नदी जगतीने भेदीने तुरत पूर्वसमुद्रमां जइ मळे छे. ॥९१॥ हवे ते हृदना पश्चिमतरफना तोरणमांथी निकळेली रक्तावती नदी पश्चिमतरफ पर्वतपर वहीने पांचसो जोजन उलंग्याबाद पोताना आवर्तनकूटथी उत्तरतरफ पर्वतपर वळीने ॥ ९३ ॥ पांचसो त्रीस जोजन अने सामात्रण

शतोन्नतात् ॥ ९४ ॥ निपत्य पर्वताद्रक्ता—वतीप्रपातकुंडके ॥ रोषावेशान्मानिनीव । दत्तझंपा महावटे ॥ ९५ ॥ उदीच्येनाध्वना तस्मा—दुदग्मुखी विनिर्गता ॥ आवैताढ्यांतिकं सप्त-नदीसहस्रसेविता ॥ ९६ ॥ कंदरायास्तमिस्रायाः । पश्चिमायां धराधरं ॥ द्रुतं विभिद्य वैताढ्य-मुत्तरार्धं समागता ॥ ९७ ॥ औदीच्यैः सप्तभिः सिंधु—सहस्रैः सह गच्छति ॥ पश्चिमाब्धाविति नदी—चतुर्दश-सहस्रयुक् ॥ ९८ ॥ इति शिखरीपर्वतः ॥

उत्तरस्यां शिखरिणि । उदीच्यलवणार्णवात् ॥ द-

कला उंडाइमां बत्रमयजिह्वाआकारे एकसो जोजन उंचा ॥ ९४ ॥ पर्वतपरथी मानिनी स्त्री क्रोधथी जेम मोटा कुवामां झंपापात करे तेम रक्तावती प्रपातकुंडमां पडीने. ॥ ९५ ॥ तथा त्यांथी उत्तरमार्गे उत्तरतरफ वहेतीथकी जेक वैताढ्यसुधी सातहजार नदीउवडे सेवायेलीथकी ॥ ९६ ॥ तमिस्रागुफाथी पश्चिमे तुरत वैताढ्यने नेदीने उत्तरार्धमां आवतीथकी ॥ ९७ ॥ उत्तरतरफनी सातहजार नदीउसहित, तथा एवीरीते चौदहजार नदीउसहित ते पश्चिमसमुद्रमां मले जे. ॥ ९८ ॥ एवी रीते शिखरिपर्वतनुं वर्णन जाणवुं.

क्षिणस्यामैरवत-क्षेत्रं भाति मनोहरं ॥ ९९ ॥ ऐरावतः सुरो ह्यस्य। स्वामी पल्योपमस्थितिः ॥ वसत्यत्र ततः ख्यात-मिदमैरावताख्यया ॥ १०० ॥ भरतस्य प्रतिबिंब-मिवेदं संमुखेंबुधौ ॥ तत्प्रमाणं तेन तुल्यं । सदा तदनुवर्त्तते ॥ १ ॥ भानुना भासिते तस्मिं—स्तेनेदमपि भासितं ॥ इंदुना शोभिते तत्रा-दोऽपि स्यात्तेन शोभितं ॥ २ ॥ तद्यदा षड्भिररकै—र्भिन्नां भिन्नां दशां श्रयेत् ॥ तथेदमपि सन्मित्र—मिव मित्रानुवृत्तिकृत् ॥ ३ ॥ जिने

शिखरिपर्वतथी उत्तरे तथा उत्तरलवणसमुद्रथी दक्षिणे मनोहर ऐरवतक्षेत्र शोभे छे. ॥ ९९ ॥ तेनो स्वामी एक पल्योपमना आयुवाळो ऐरवतदेव त्यां वसे छे, अने तेथी ते ऐरवतनामथी प्रसिद्ध छे. ॥ १०० ॥ आ क्षेत्र सन्मुख रहेला समुद्रमां जाणे भरतक्षेत्रनुं प्रतिबिंब होय नहि तेवुं छे, तेनुं प्रमाण तेना सरखुं छे, तथा तेनुंज हमेशां ते अनुवर्तन करे छे. ॥ १ ॥ ज्यारे भरतक्षेत्रमां सूर्य उगे छे, त्यारे अहीं पण सूर्य उगे छे, तथा ज्यारे त्यां चंद्र उगे छे, त्यारे अहीं पण चंद्र उगे छे. ॥ २ ॥ वळी ज आरानुंवडे ज्यारे भरतक्षेत्र जुदी जुदी अवस्था पामे छे, तेम आ पण उत्तम मित्रनीपेठे तेनुं

तत्र जिनोऽत्रापि । चक्र्यत्र तत्र चक्रिणि ॥ वासुदेवादि-
षु सत्सु । तत्रात्रापि भवंति ते ॥ ४ ॥ इदं दशाश्चर्ययु-
तं । स्यात्तत्राश्चर्यशालिनि ॥ हसतीव निजं मित्रं । भर-
तं तुल्यचेष्टया ॥ ५ ॥ मध्ये स्थितेन द्वेधेदं । वैताढ्य-
गिरिणा कृतं ॥ दाक्षिणात्यैरावतार्ध—मुदीच्यैरावतार्धकं
॥ ६ ॥ यदुदीच्यार्णवासन्न-मुत्तरार्धं तदुच्यते ॥ शिखरि-
क्षाधरासन्नं । दक्षिणार्धमुदीरितं ॥ ७ ॥ क्षेत्राशापेक्षया
ह्येषा । दक्षिणोदग्व्यवस्थितिः ॥ सूर्याशापेक्षया त्वस्य ।

अनुकरण करे छे. ॥ ३ ॥ त्यां ज्यारे जिनेश्वर होय छे, त्यारे अहीं पण जिनेश्वर होय छे, त्यां ज्यारे चक्री त्यारे अहीं पण चक्री, अने वासुदेवादिक होते छते अहीं पण तेम होय छे. ॥ ४ ॥ त्यां ज्यारे दश अचेरां थाय त्यारे अहीं पण दश अचेरां थाय छे, ते जाणे के तुल्य चेष्टाथी पोताना मित्रने हसतुं होय नहि तेम लागे छे. ॥ ५ ॥ मध्यमां रहेला वैताढ्यपर्वते तेना बे विभाग करेला छे, अने ते दक्षिणार्ध ऐरवत अने उत्तरार्ध ऐरवतना नामथी जणाय छे. ॥ ६ ॥ तेमां जे उत्तरसमुद्रनी पासे छे ते उत्तरार्ध कहेवाय छे, अने जे शिखरिपर्वतनी पासे छे ते दक्षिणार्ध कहेवाय छे. ॥ ७ ॥ क्षेत्र-

याम्यार्द्धं वार्द्धिसन्निधौ ॥ ८ ॥ उदीच्यार्द्धं नगासन्नं । व्यवहारस्त्वयं पुनः ॥ क्षेत्राशापेक्षया सर्वो । न तापदिगपेक्षया ॥ ९ ॥ उदीच्यार्द्धमस्य याम्य—भरतार्धेन सन्निभं ॥ तद्वज्जीवेषु चापानि । बाहावापि न संभवेत् ॥ १० ॥ इतः प्रभृति याम्यार्द्धा—दिषु सर्वं विवर्धते ॥ आविदेहार्धमिष्वास—जीवाबाहाशरादिकं ॥ ११ ॥ वैताढ्यस्याप्यत्र तत । उत्तरस्यां किलाल्पकः ॥ आयामो दक्षिणस्यां च । वर्धमानः क्रमान्महान् ॥ १२ ॥ याम्यविद्याधरश्रेण्यां ।

नी दिशानी अपेक्षाये आ दक्षिणउत्तरनी व्यवस्था छे, परंतु सूर्यनी दिशानी अपेक्षाये तो तेनुं दक्षिणार्ध समुद्रपासे छे, ॥ ८ ॥ अने उत्तरार्ध पर्वतपासे छे, परंतु सर्व व्यवहार क्षेत्रदिशानी अपेक्षाये थाय छे, सूर्यदिशानी अपेक्षाये थतो नथी. ॥ ९ ॥ तेनुं उत्तरार्ध दक्षिणभरतार्ध जेवुं छे, माटे तेनीपेठे जीवा, बाण, धनुःपृष्ठ बाहा-अहीं पण संभवती नथी. ॥ १० ॥ अने त्यांथी मांडीने दक्षिणार्धादिकमां छेक विदेहार्धसुधी धनुष, जीवा, बाहा तथा शरआदिक सघळुं वृद्धि पामे छे. ॥ ११ ॥ आ क्षेत्रमां वैताढ्यनी लंबाइ पण उत्तरे स्वल्प छे, तथा दक्षिणे अनुक्रमे वधतीथकी मोटी छे. ॥ १२ ॥ अने तेथी

विद्याधरपुराण्यतः ॥ षष्टिर्नवत्युदीच्यायां । श्रेण्यां पंचाश-
देव च ॥ १३ ॥ शेषं सर्वमाभियोग्य—श्रेणिवेदीवना-
दिकं ॥ ज्ञेयं भरतवैताढ्यो—पममुक्तानुसारतः ॥ १४ ॥
कूटान्येकादशात्रापि । तन्नामानि तथा क्रमात ॥ किंतु
नाम्नि विशेषोऽस्ति । द्वितीयस्याष्टमस्य च ॥ १५ ॥ द-
क्षिणैरवतार्धाख्यं । द्वितीयीकं भवेदिह ॥ उत्तरैरावतार्धा-
ख्यं । भवेच्च कूटमष्टमं ॥ १६ ॥ रक्तारक्तवतीश्रोत—स्वि-
नीन्यां तस्थुषांतरे ॥ वैताढ्येन च षट्खंड—मिदमैरावं-
तं कृतं ॥ १७ ॥ तत्र च—उत्तरार्धमध्यखंडे । उदीच्य-

दक्षिणतरफनी विद्याधरोनी श्रेणिमां विद्याधरोनां साठ न-
गरो छे, अने उत्तरश्रेणिमां पचास छे. ॥ १३ ॥ बाकीनुं
आभियोगिकश्रेणि, वेदी तथा वनआदिक सघळुं वर्ण-
व्यामुजब भरतक्षेत्रना वैताढ्यसरखुं जाणवुं. ॥ १४ ॥ अ-
हीं पण अग्यार शिखरो छे, अने तेनां नामो पण
तेजरीते अनुक्रमे छे, परंतु बीजा अने आठमा शिखर-
~~ना~~ नाममां तफावत छे. ॥ १५ ॥ बीजुं शिखर दक्षिणैर-
वतार्ध नामनुं, तथा आठमुं उत्तरैरवतार्ध नामनुं छे. ॥
॥ १६ ॥ रक्ता अने रक्तवती नदीये तथा वच्चे रहेला वै-
ताढ्यपर्वते आ ऐरवतक्षेत्रना ७ विभाग करेला छे. ॥

लवणोदधेः ॥ दक्षिणस्यामुदीच्यां च । वैताढ्याभिधभू-
धरात् ॥ १८ ॥ चतुर्दशाधिकशतं । योजनानां कलास्त-
था ॥ एकादशातिक्रम्याब्धि—वैताढ्याभ्यामिहांतरे ॥
॥ १९ ॥ नगरी स्यादयोध्याख्या । नवयोजनविस्तृता ॥
द्वादशयोजनायामा-ऽलंकृतोत्तमपूरुषैः ॥ २० ॥ शेषाः पं-
चापि खंडाः स्यु—रनार्या धर्मवर्जिताः ॥ अत्रापि चार्य-
देशाना—मैध्यर्धा पंचविंशतिः ॥ २१ ॥ एतेष्वेव हि दे-
शेषु । जिनचक्र्यर्धचक्रिणां ॥ स्यादुत्तमनृणां जन्म । प्रा-
यो धर्मव्यवस्थितिः ॥ २२ ॥ एवं च जंबूद्वीपेऽस्मिन् । स-

॥ १७ ॥ अने तेमां—उत्तरलवणसमुद्रथी दक्षिणे उत्त-
रार्धमध्यखंडमां, तथा वैताढ्यपर्वतथी उत्तरे ॥ १८ ॥ ए-
कसो चौद जोजन अने अग्यार कला उल्लंग्याबाद स-
मुद्र अने वैताढ्यनी वच्चे ॥ १९ ॥ नव जोजन पहोळी
अने बार जोजन लांबी तथा उत्तमपुरुषोथी शोभती
अयोध्या नगरी छे. ॥ २० ॥ बाकीना पांचे खंडो धर्मर-
हित अनार्य छे, अने तेमां पण साडापचीस आर्यदेशो
छे. ॥ २१ ॥ वळी तेज साडापचीस आर्यदेशोमां जिन,
चक्री तथा वासुदेवआदिक उत्तमपुरुषोनो जन्म थाय
छे, तथा त्यांज धर्मनी व्यवस्था छे. ॥ २२ ॥ एवीरीते आ

क्षेत्री विराजते ॥ मध्ये महाविदेहाख्य—मपागुदक् त्र-
यं त्रयं ॥ २३ ॥ भरतैरावते तत्र । तुल्यरूपे निरूपिते ॥
समस्वरूपे हैरण्य—वते हैमवते अपि ॥ २४ ॥ रम्यका-
ख्यहरिवर्षे । जने तुलाधृते इव ॥ पूर्वापरविदेहाना—म-
प्येवं तुल्यता मता ॥ २५ ॥ देवोत्तरकुरूणाम—प्येवं तु-
ल्यत्वमाहितं ॥ विना भरतैरवत—विदेहानपराः पुनः ॥
॥ २६ ॥ अकर्मभूमयः षट् स्युः । कृष्यादिकर्मवर्जिताः ॥
तिस्रो भरतैरवत-विदेहाः कर्मभूमयः ॥ २७ ॥ तथा चा-

जंबूद्वीपमां सातक्षेत्रो शोभे छे, तेमां मध्यमां महाविदेह
नामनुं छे. तथा उत्तरदक्षिणे त्रण त्रण छे. ॥ २३ ॥ ते-
मां भरत अने ऐरवत ए बन्ने सरखां कहेलां छे, तथा है-
रण्यवत अने हैमवतसरखां छे. ॥ २४ ॥ वळी रम्यक त-
था हरिवर्षक्षेत्र ए बेउ जाणे त्राजवामां मूक्यां होय ते-
म सरखां छे, तथा एवीजरीते पूर्वपश्चिम महाविदेहनुं प-
ण सरखापणुं कह्युं छे. ॥ २५ ॥ वळी एवी रीते देवकुरु
तथा उत्तरकुरुनुं पण तुल्यपणुं कहेलुं छे. तथा भरत ऐर-
वत अने विदेहविना बीजां ॥ २६ ॥ छए खेतीआदिक
कर्मविनाना अकर्मभूमिरूप छे, तथा भरत, ऐरवत अने
विदेह ए त्रणे कर्मभूमिरूप छे. ॥ २७ ॥ वळी अहीं ज

त्र वर्षधर-पर्वताः षट् प्रकीर्त्तिताः ॥ विदेहेभ्यो दक्षिणा-
स्या-मुदीच्यां च त्रयं त्रयं ॥ २८ ॥ हिमवच्छिखरी चैका
—दशकूटौ मिथः समौ ॥ रुक्ममहाहिमवता—वष्टकूटौ
तथैव च ॥ २९ ॥ नीलवन्निषधौ तुल्यौ । नवकूटौ परस्प
रं ॥ मेरुर्निरुपमः सोऽपि । नवकूटोपशोभितः ॥ ३० ॥
भरतैरवतक्षेत्र—द्वात्रिंशद्विजयोद्भवाः ॥ वैताढ्याः स्युश्चतु-
स्त्रिंश—त्प्रत्येकमेकभावतः ॥ ३१ ॥ सर्वेऽप्येते रुप्यवर्णा
। नवकूटोपशोभिताः ॥ दशोत्तरशतङ्गा —नियोग्यालि-

वर्षधरपर्वतो कहेला छे, अने तेज महाविदेहथी दक्षिणे अने उत्तरे त्रण त्रण छे. ॥ २८ ॥ हिमवान अने शिखरी ए बन्ने पर्वतो अग्यार शिखरोवाळा अने परस्पर सरखा छे, अने एवीजरीते रुक्मि तथा महाहिमवंत पर्वतो आठ शिखरोवाळा छे. ॥ २९ ॥ नव शिखरोवाळा नीलवान अने निषधपर्वतो परस्पर सरखा छे, तथा कोइनी पण उपमाविनानो मेरुपर्वत नव शिखरोथी शोभितो छे. ॥ ३० ॥ भरत तथा ऐरवतक्षेत्र अने बत्रीस विजयोमां दरेकमां एकेक होवाथी सर्व मली चोंत्रीस वैताढ्यपर्वतो छे. ॥ ३१ ॥ ते सर्वे वैताढ्यो रुपाना वर्णवाळा नव शिखरोथी शोभिता तथा एकसोदश नगरोवा-

द्वयान्विताः ॥ ३२ ॥ चत्वारो वृत्तवैताढ्याः । समरूपाः परस्परं ॥ हरिवर्षहैमवत—हैरण्यवतरम्यके ॥ ३३ ॥ देवोत्तरकुरुस्थेषु । ह्रदेषु दशसु ध्रुवं ॥ प्राक्प्रत्यक् च दश दश । कांचनाचलभावतः ॥ ३४ ॥ द्वे शते कांचननगाः । परस्परानुकारिणः ॥ स्थिता नोक्तुं चतसृभिः । पंक्तिभिर्बांधवा इव ॥ ३५ ॥ गजदंतौ सौमनस—गंधमादनसंज्ञितौ ॥ रुप्यपीतरत्नमयौ । सप्तकूटोपशोभितौ ॥ ३६ ॥ विद्युत्प्रभमाल्यवंतौ । वैडूर्यतपनीयजौ ॥ नवकूटांचितौ तु-

---

ळी बबे श्रेणिनवाळा छे. ॥ ३२ ॥ वळी हरिवर्ष, हैमवत, हैरण्यवत तथा रम्यकक्षेत्रमां परस्पर तुल्य स्वरूपवाळा चार वृत्तवैताढ्यो छे. ॥ ३३ ॥ उत्तरदेवकुरुमां रहेला दश हृदोमां पूर्व अने पश्चिममां दश दश कांचनाचलो होवाथी ॥ ३४ ॥ चार पंक्तिनवडे जाणे बांधवो जमवा बेठा होय नहि तेम परस्पर अनुकरण करनारा बसो कांचनाचलो छे. ॥ ३५ ॥ रुपा अने पीळा रत्नमय तथा सात शिखरोथी शोभिता सौमनस अने गंधमादन नामना बे गजदंत पर्वतो छे. ॥ ३६ ॥ वळी वैडूर्य तथा सुवर्णना बनेला अने नव शिखरोथी शोभिता विद्युत्प्रभ तथा माल्यवंत पर्वतो छे, अने एवीरीते आ सर्व पर्वतो

व्या । इत्याकृत्या नगा अमी ॥ ३७ ॥ चतुःकूटाः षोड-शापि । वक्षस्काराद्रयः समाः ॥ विचित्रचित्रयमकाः । स-मरूपाः परस्परं ॥ ३८ ॥ द्विशत्येकोनसप्तत्या—धिकैत्य त्व धराधराः ॥ हिमवल्लिखरिस्पृष्टा । दंष्ट्राश्चाष्टौ मिथः स-माः ॥ ३९ ॥ वैताढ्येषु नव नव । कूटाः प्रत्येकमित्यतः ॥ सर्वे वैताढ्यकूटानि । षडुत्तरं शतत्रयं ॥ ४० ॥ प्रतिवै-ताढ्यमेतेषु । कूटत्रयं तु मध्यमं ॥ सौवर्णं शेषकूटाश्च । रात्निका इति तद्विदः ॥ ४१ ॥ सक्रोशषड्योजनोच्चा—

सरखा आकारवाळा छे. ॥ ३७ ॥ वळी शोळ वक्षस्कारप-र्वतो पण चार शिखरोवाळा अने सरखा छे, तेमज वि-चित्र. चित्र अने यमकपर्वतो पण परस्पर सरखा छे. ॥ ॥ ३८ ॥ एवीरीते बसो एकोतेर पर्वतो छे, तथा हिमवंत अने शिखरीपर्वतने स्पर्श करी रहेली आठ दाढाओ पर-स्पर सरखी छे. ॥ ३९ ॥ वळी दरेक वैताढ्यपर्वतपर नव नव शिखरो छे. अने एवीरीते सर्व मळीने त्रणसो छ वै-ताढ्यनां शिखरो छे. ॥ ४० ॥ तेनमां दरेक वैताढ्यना वचलां त्रण शिखरो सुवर्णनां छे, अने बाकीनां शिखरो रत्नोनां छे, एम तेना जाणकारो कहे छे. ॥ ४१ ॥ वळी ते शिखरो छ जोजन अने एक कोश उंचा छे, तथा

श्चैत्यप्रासादशोभिताः ॥ सर्वेऽपि भरतस्थायि—वैताढ्यकूटसोदराः ॥ ४२ ॥ कूटाः सप्त सौमनस—गंधमादनशैलयोः ॥ रुक्ममहाहिमवतो—रष्टावष्टौ पृथक्पृथक् ॥ ४३ ॥ विद्युत्प्रभमाल्यवतो—र्नीलवन्निषधागयोः ॥ मेरोश्च नंदनवने । कूटा नवनवोदिताः ॥ ४४ ॥ हिमवच्छिखरिकूटा । एकादश पृथक्पृथक् ॥ षोडशानां चतुःषष्टि—र्वक्षस्कारमहीभृतां ॥ ४५ ॥ हरिस्सहहरिकूट—बलकूटोज्झिता इमे ॥ शतं सर्वेऽष्टपंचाशं । हिमवत्कूटसन्निभाः ॥ ४६ ॥ यो-

---

चैत्यप्रासादोथी शोभिता अने भरतक्षेत्रमां रहेला वैताढ्यना शिखरोजेवां छे. ॥ ४२ ॥ सौमनस अने गंधमादन पर्वतनां सात सात शिखरो छे, अने रुक्मि तथा महाहिमवंतपर्वतना जुदां जुदां आठ आठ शिखरो छे. ॥ ॥ ४३ ॥ विद्युत्प्रभ अने माल्यवान पर्वतना, नीलवान अने निषधपर्वतना तथा मेरुना नंदनवनमां नव नव शिखरो छे. ॥ ४४ ॥ हिमवान अने शिखरीपर्वतना जुदा जुदा अग्यार शिखरो छे, तथा शोळ वक्षस्कारपर्वतोनां चोसठ शिखरो छे. ॥ ४५ ॥ हरिस्सह, हरिकूट अने बलकूट शिवायना ते सघळा हिमवान पर्वतना शिखरजेवा एकसो अठावन छे. ॥ ४६ ॥ वळी तेन सघळा पां-

जनानां पंच शता-न्युच्चा रत्ना मियः समाः ॥ साहस्राः स्वर्णजास्तुल्या । हरिस्सहादयस्त्रयः ॥ ४७ ॥ एवं च गिरिकूटानां । त्रिविधानां प्रमाणतः ॥ सर्वसंख्या सप्तषष्ट्या । समन्विता चतुःशती ॥ ४८ ॥ द्वात्रिंशतिविजयेषु । भरतैरवताख्ययोः ॥ चतुस्त्रिंशद्धि वृषभ-कूटास्तुल्याः परस्परं ॥ ४९ ॥ भद्रशालाभिधवने । जंबूशाल्मलिवृक्षयोः ॥ अष्टाष्टेत्यष्टपंचाशद् । भूमिकूटा मिथः समाः ॥ ५० ॥ एतेषां वक्तुमुचिते । पर्वतत्वेऽपि वस्तुतः ॥ कूटत्वव्यवहारोऽयं । पूर्वाचार्यानुरोधतः ॥ ५१ ॥ महाह्रदाश्च षट् पद्म

चसो जोजन उंचा रत्नोना बनेला तथा परस्पर सरखा छे, अने हरिस्सहादिक त्रणे स्वर्णना बनेला सरखा अने एकेकहजार जोजन उंचा छे. ॥ ४७ ॥ एवीरीते त्रणप्रकारना प्रमाणवाळा पर्वतना शिखरो सर्व मली चारसो सडसठ छे. ॥ ४८ ॥ बत्रीस विजयोमां तथा भरत अने ऐरवतक्षेत्रमां परस्पर सरखा चोंत्रीस वृषभकूटो छे. ॥ ४९ ॥ वळी भद्रशाल नामना वनमां तथा जंबू अने शाल्मलीवृक्षपर आठ आठ शिखरो छे, एम सर्व मली परस्पर सरखा अठावन भूमिकूटो छे. ॥ ५० ॥ तत्वथी तो तेउनुं पण पर्वतपणुं कहेवुं उचित छे, परंतु पूर्वाचार्यना

-पुंडरीकौ समाविह ॥ महापद्ममहापुंड—रीकावपि मिथः समौ ॥ ५२ ॥ तिगिंछिकेसरिणौ च । तुल्यौ द्विघ्नौ यथोत्तरं ॥ दश देवोत्तरकुरु—हृदाः पद्महृदोपमाः ॥५३॥ एवं हृदाः षोडशैते । षण्महाहृददेवताः ॥ श्रीह्रीधृतिकीर्तिबुद्धि—लक्ष्म्यः परस्परं समाः ॥ ५४ ॥ चतुर्दश महानद्यो । गंगाद्याः सपरिग्रहदाः ॥ जंबूद्वीपशुभक्षेत्रे । तुल्या तुल्या विभांति याः ॥ ५५ ॥ गंगासिंधू रोहितांशा-रोहिता च तथापरा ॥ हरिकांताहरिनदी—शीतोदा चेति

अनुरोधथी तेनुनो आ कूटपणानो व्यवहार छे. ॥ ५१ ॥ ए महाहृदो छे, तेमां पद्महृद अने पुंडरीकहृद सरखा छे, तथा महापद्म अने महापुंडरीकहृद सरखा छे. ॥ ५२ ॥ वळी तिगिंछिहृद अने केसरिहृद सरखा छे, तथा तेनुं उत्तरोत्तर प्रमाण छे, वळी देवकुरु अने उत्तरकुरुना दश हृदो पद्महृदसरखा छे. ॥ ५३ ॥ एवीरीते शोळ हृदो छे, तथा परस्पर सरखी श्री, ह्री, धृति, कीर्ति, बुद्धि अने लक्ष्मीनामनी ए महाहृदनी देवीओ छे. ॥ ५४ ॥ वळी आ जंबूद्वीपरूपी शुभक्षेत्रमां परिवारवाळी अने परस्पर तुल्य गंगाआदिक चौद महानदीओ शोभे छे. ॥ ५५ ॥ गंगा, सिंधु, रोहितांशा, रोहिता, हरिकांता, हरिनदी, अने शी-

नामतः ॥ ५६ ॥ मेरोर्दक्षिणतः सप्त । ख्याता एता महापगाः ॥ मेरोरुत्तरतोऽप्येवं । शोभंते सप्त सिंधवः ॥ ५७ ॥ शीता च नारीकांता च । नरकांता तथा परा ॥ रुप्यकूला स्वर्णकूला । रक्ता रक्तवतीति च ॥ ५८ ॥ हिमवत्पर्वतस्थायि—पद्महृदाद्विनिर्गताः ॥ गंगासिंधुरोहितांशा । नाम्न्यस्तिस्रो महापगाः ॥ ५९ ॥ महाहिमवदद्रिस्थ—महापद्महृदात्पुनः ॥ रोहिता हरिकांतेति । निर्गते द्वे महापगे ॥ ६० ॥ निषधाचलमौलिस्थ—तिगिंछिहृदमध्यतः ॥ समुद्भूते हरिनदी । शीतोदेति महापगे ॥

तोदा ॥ ५६ ॥ ए सात महानदीओ मेरुथी दक्षिणे कहेली छे, अने एवीजरीते मेरुथी उत्तरे पण सात महानदीओ शोभे छे, ॥ ५७ ॥ अने तेओ शीता, नारीकांता, नरकांता, रुप्यकूला, स्वर्णकूला, रक्ता अने रक्तवती छे. ॥ ५८ ॥ हिमवानपर्वतपर रहेला पद्महृदमांथी निकळेली गंगा, सिंधु अने रोहितांशा नामनी त्रण महानदीओ छे. ॥ ५९ ॥ महाहिमवंत पर्वतपर रहेला महापद्महृदमांथी निकळेली रोहिता अने हरिकांता नामनी बे महानदीओ छे. ॥ ६० ॥ निषधाचलपर्वतना शिखरपर रहेला तिगिंछिहृदमांथी निकळेली हरिनदी अने शीतोदा नाम-

॥ ६१ ॥ नीलवत्पर्वतगत—केसरिह्रदतः किल ॥ शीता च नारीकांता च । निर्गते द्वे महापगे ॥ ६२ ॥ तथा महापुंडरीक—ह्रदाद्रुक्मिनगाश्रितात् ॥ नरकांता रूप्यकूले—त्युद्गते निम्नगे जने ॥ ६३ ॥ शिखरिक्षाधरस्थायि—पुंमरीकह्रदोत्थिताः ॥ रक्तारक्तवतीस्वर्ण—कूलाभिधा महापगाः ॥ ६४ ॥ एवं च—

तिस्रो नद्यो हिमवत—स्तिस्रः शिखरिणो गिरेः ॥ शेषवर्षधरेभ्यश्च । महानद्योर्द्वयं द्वयं ॥ ६५ ॥ वर्षाण्याश्रित्य सरितः । प्रतिवर्षं द्वयं द्वयं ॥ द्वे विदेहेष्वपाच्यां

नी बे महानदीन जे. ॥ ६१ ॥ नीलवान पर्वतपर रहेला केसरिह्रदमांथी निकळेली शीता तथा नारीकांता नामनी बे महानदीन जे. ॥ ६२ ॥ वली रुक्मिपर्वतपर रहेला महापुंमरीकह्रदमांथी निकलेली नरकांता अने रुप्यकूला नामनी बे महानदीन जे. ॥ ६३ ॥ शिखरीपर्वतपर रहेला पुंडरीकह्रदमांथी निकलेली रक्ता, रक्तवती, अने स्वर्णकूलानामनी महानदीन जे. ॥ ६४ ॥ अने एवीरीते—

त्रण नदीन हिमवंतपर्वतमांथी अने त्रण शिखरीपर्वतमांथी निकळे जे. अने बाकीनी बबे महानदीन बाकीना वर्षधरपर्वतोमांथी निकले जे. ॥ ६५ ॥ क्षेत्रोनी अ-

षट् । षमुदीच्यां ततो यथा ॥ ६६ ॥ गंगासिंधू च भरते । रोहितारोहितांशिके ॥ हैमवते हरिवर्षे । हरिकांताहरी नद्यौ ॥ ६७ ॥ शीताशीतोदे विदेह—क्षेत्रे तथा च रम्यके ॥ नारीकांतानरकांते । हैरण्यवतगे नद्यौ ॥ ६८ ॥ रुप्यकूलास्वर्णकूले । तथा चैरवतस्थिते ॥ नद्यौ रक्तारक्तवत्या—वेवमेताश्चतुर्दश ॥ ६९ ॥ गंगासिंधुरक्तवती—रक्तानां सरितामिह ॥ चतुर्दश सहस्राणि । परिवारः प्रकीर्तितः ॥ ७० ॥ रुप्यकूलास्वर्णकूला—रोहितारोहितां

पेढाये दरेक क्षेत्रमां बबे नदीन छे. बे विदेहोमां छे, अने तेथी छ दक्षिणमां अने छ उत्तरमां छे. ॥ ६६ ॥ गंगा अने सिंधु भरतमां छे, रोहिता अने रोहितांशा हैमवतमां छे. हरिकांता अने हरी हरिवर्षमां छे. ॥ ६७ ॥ विदेहक्षेत्रमां शीता अने शीतोदा छे. रम्यकमां नारीकांता अने नरकांता छे, तथा हैरण्यवतमां ॥ ६८ ॥ रुप्यकूला अने स्वर्णकूला छे, अने ऐरवतमां रक्ता अने रक्तवती छे. एम सर्व मलीने ते चौद नदीन छे. ॥ ६९ ॥ गंगा, सिंधु, रक्तवती अने रक्ता ए चार नदीननो अहीं चौदहजारनो परिवार कहेलो छे. ॥ ७० ॥ रुप्यकूला, स्वर्णकूला, रोहिता अने रोहितांशा ए चार नदीन अठा-

शिकाः ॥ अष्टाविंशत्या सहस्रैः । श्रोतस्विनीभिराश्रिताः ॥ ७१ ॥ नारीकांता नरकांता । हरिकांता हरिस्तथा ॥ षट्पंचाशद्भैर्वलिनी-सहस्रैः परिवारिताः ॥ ७२ ॥ शीता शीतोदयोर्नद्योः । प्रत्येकं च परिच्छदः ॥ पंचलक्षाः सहस्राणि । द्वात्रिंशत्परिकीर्तितः ॥ ७३ ॥ श्लोकक्रमेण सरिता—मिह श्लोकचतुष्टये ॥ द्विगुणं जिह्विकामान-विस्तारोद्विद्धतादिकं ॥ ७४ ॥ एकश्लोकोदितानां तु । सर्वं तुल्यं परस्परं ॥ गंगासिंधुरक्तवती—रक्तानां तुल्यता यथा ॥ ७५ ॥ दश लक्षाश्चतुःषष्टिः । सहस्राणि विदेहगाः ॥

वीस हजार नदीओथी आश्रित थयेली छे. ॥ ७१ ॥ नारीकांता, नरकांता, हरिकांता तथा हरिनदी ए चार नदीनं छप्पनहजार नदीओथी आश्रित थयेली छे. ॥ ७२ ॥ शीता अने शीतोदा ए बन्ने नदीओनो दरेकनो परिवार पांच लाख अने बत्रीसहजारनो कहेलो छे. ॥ ७३ ॥ श्लोकना क्रमवडे चारे श्लोकमां वर्णवेली नदीओनुं जिह्वानुं प्रमाण, पहोळाइ तथा ऊंमाइआदिक बमणुं बमणुं जाणवुं. ॥ ७४ ॥ एटलेके एक श्लोकमां वर्णवेली नदीओनुं सघळुं परस्पर तुल्य छे, जेमके गंगा, सिंधु, रक्तावती अने रक्तानुं ए सघळुं तुल्य छे. ॥ ७५ ॥ महाविदे-

नद्योऽपाच्यां लक्षमेकं । षण्णवतिसहस्रयुक् ॥ ९६ ॥ उदीच्यामपि तावंत्य । एवं च सर्वसंख्यया ॥ षट्पंचाशत्सहस्राढ्या । नदीलक्षाश्चतुर्दश ॥ ९७ ॥ जंबूद्वीपोऽभितो रुद्धः । स्वविरुद्धेन वार्धिना ॥ स्वमोक्षायेव दत्तऽस्मै । कनीः शैवलिनीरिमाः ॥ ९८ ॥ चतुःषष्टिर्विजयगा । महानद्यश्चतुर्दश ॥ अंतर्नद्यो द्वादशाति–रिच्यंते नवतिस्त्वियं ॥ ९९ ॥ तथाहुः श्रीरत्नशेखरसूरयः स्वक्षेत्रसमासे— अट्ठसुयरि महाणइउ । बारस अंतरणइउ सेसाउ ॥

हमां दश लाख चोसठ हजार नदीउ छे, दक्षिणमां एक लाख अने अन्नुहजार छे. ॥ ९६ ॥ उत्तरमां पण तेटलीज छे, अने एवीरीते सर्व मलीने चौद लाख छपन हजार नदीउ छे. ॥ ९७ ॥ आ जंबूद्वीप चोतरफ पोताना शत्रुसरखा समुद्रथी जाणे घेरायेलो होवाथी पोताना छुटकारामाटे आ नदीउरूपी कन्याउ तेने आपे छे. ॥ ॥ ९८ ॥ चोसठ विजयोमां रहेली अने चौद महानदीउ तथा बार अंतर्नदीउ, एम मली नेवु नदीउ वधारे छे. ॥ ९९ ॥ तेमाटे श्रीरत्नशेखरसूरिजी पोताना क्षेत्रसमासमां कहे छे के—अठोतेर महानदीउ, बार अंतर्नदीउ, तथा बाकीनी चौद लाख छपनहजार परिवाररूप

परिअरणईउ चउदस । लक्खा उप्पन्नसहस्सा य ॥ १ ॥ श्रीमलयगिरयस्तु प्रवेशे च सर्वसंख्यया आत्मना सह चतुर्दशभिर्नदीसहस्रैः समन्विता भवंतीति क्षेत्रसमासवृत्तौ. कच्छविजयगतसिंधुनदीं वर्णयंतो महानदीनां न पृथग्गणनेति सूचयांचक्रुः. तथापि द्वादशांतरनद्योऽतिरिच्यंत एवेत्यत्र तत्वं बहुश्रुतगम्यमिति ज्ञेयं. तथापि पूर्वाचार्यानुरोधात्संख्या तथोदिता ॥ नात्र पर्यनुयोगार्हा । वयं प्राच्यपथानुगाः ॥ ८० ॥ केचित्तु ' गाहावइमहानईपवूडासमाणीसुकच्छमहाकच्छविजए दुहावि वहमाणी २ अट्ठा-

---

नदीउ छे. ॥ १ ॥ श्रीमलयगिरिजी तो प्रवेशमां सर्वसंख्यावडे पोतासाथे चौदहजार नदीउसहित होय छे, एम क्षेत्रसमासनी टीकामां छे, कच्छविजयमां रहेली सिंधुनदीने वर्णवताथका महानदीउनी जूदी गणना न करवी एम सूचन करता हवा. तोपण बार अंतरनदीउ तो वधारे थाय छेज, माटे तत्व बहुश्रुत जाणे एम जाणवुं. तोपण पूर्वाचार्यना अनुरोधथी ते संख्या कही छे. केमके पूर्वाचार्यना मार्गे चालनारा अमो तेमां फेरफार करवाने लायक नथी. ॥ ८० ॥ केटलाक तो—' सुकच्छ अने महाकच्छविजयमां गाहावती महानदी बे फांटामां

विसाए सत्तावीसाहस्सेहिं समग्गा दाहिणेणं सीयं महानइं समप्पेइ ' इत्यादि जंबूद्वीपप्रज्ञप्तिवचनात. तथा नद्यो विजयभेदिन्यो रोहितावत्कुंमाः स्वनामसमदेवीवासा अष्टाविंशतिनदीसहस्रानुगाः प्रत्येकं सर्वसर्वसमाः पंचविंशशतविस्तृता अर्धतृतीययोजनावगाहा गाहावती पंकवती, इत्याद्युमास्वातिवाचकवचनाच्च द्वादशानामंतर्नदीनामपि प्रत्येकमष्टाविंशतिसहस्रूपं परिवारं मन्यमानाः षट्त्रिंशत्सहस्राधिकनदीलक्षत्रयेणांतर्नदीपरिवारेण सह द्विनवतिसहस्राधिकानि सप्तदश नदीलक्षाणि मन्यंते. उक्तं

वहेंचातीथकी अठावीस हजार नदीनसहित दक्षिणमां सीता महानदीने मळे छे ' इत्यादि जंबूद्वीपपन्नत्तिना वचनथी. तथा विजयोने भेदनारी नदीन रोहितानीपेठे कुंमोवाळी, पोताना नामसरखी देवीनना आवासवाळी, अठावीशहजार नदीनना संगमवाळी, दरेक सरखी, पचीससोना विस्तारवाळी तथा अढी जोजन उंमी, गाहावती, पंकवती इत्यादि उमास्वातिवाचकना वचनथी बार अंतरनदीननो पण दरेकनो अठावीश अठावीश हजारनो परिवार मानतायका त्रण लाख छवीस हजार अंतरनदीनना परिवारसहित सतर लाख बाणु हजार नदीन

च—सुत्ते चउदसलक्खा । छप्पन्नसहस्स जंबूदीवंमि ॥ हुंति च सतरस लक्खा । बाणवइ सहस्स मेलविया ॥ १ ॥ अन्ये तु यद्यंतर्नदीष्वनेकानि परिवारनदीसहस्राणि प्रवेशेयुस्तदा कथं तासां क्रमेण परतः परतो गच्छंतीनां विस्तारविशेषो गंगानदीनामिव न संपद्येत? यस्तु परिवारः सिद्धांतेऽभिदधे, स तु यथाष्टाशीतिर्ग्रहाश्चंद्रस्यैव परिवारतया प्रसिद्धा अपि सूर्यस्यापि स एव परिवारः, न पुनः पृथक् प्रतीयते. उक्तं च समवायांगवृत्तौ—

माने छे. कह्युं छे के—सूत्रमां जंबूद्वीपनी अंदर चौद लाख छप्पनहजार नदीन छे. तथा तेनमां (बीजी) ने-*लवणथी सतर लाख बाणु हजार थाय छे. ॥ १ ॥ बीजा* न अहीं एम शंका करे छे के—जो के अंतर्नदीनमां हजारोगमे परिवारनदीन प्रवेश करे छे. तो पछी क्रमे क्रमे आगळ आगळ जती एवी ते नदीननो विस्तारविशेष गंगाआदिक नदीननीपेठे केम न थाय? (तेमाटे कहे छे के)—जे परिवार सिद्धांतमां कह्यो छे. ते तो जेम अठ्यासी ग्रहो चंद्रना परिवाररूप प्रसिद्ध छे, एने सूर्यनो पण तेज परिवार छे, परंतु जूदो परिवार देखातो नथी, समवायांगनी टीकामां कह्युं छे के—

अष्टाशीतिर्महाग्रहा एते यद्यपि चंद्रस्यैव परिवारोऽन्यत्र श्रूयते, तथापि सूर्यस्यापींऽत्वादेत एव परिवारतयाऽवसेया इति. तथा गंगादिसंबंधीन्येवाष्टाविंशतिनदीसहस्राणि, अंतर्नदीनामपि परिवार इति. एवं चांतर्नदीनां पृथक्परिवारमनभ्युपगच्छंतो यथावस्थितामेव नदीसंख्यां मन्यंते इत्यादिकं जंबूद्वीपसंग्रहणीवृत्तौ. तथा चाहुः श्रीहरिभद्रसूरयः—सीया सीनयाविय । बत्तीससहस्सपंचलक्खेहिं ॥ सव्वे चउद्दसलक्खा । हुप्पन्न चेव सहस्स मेलविया ॥ १ ॥ दिक्पटोऽप्येवमाह—जंबूद्दीवि नराहिव । सं-

---

आ अठ्यासी महाग्रहो जो के अन्यजगोए चंद्रनोज परिवार कहेवाय छे. तोपण सूर्य पण इंद्र होवाथी तेना परिवाररूप पण तेनेज जाणवा. एवीरीते गंगाआदिकनीज अठावीश हजार नदीन अंतर्नदीनना पण परिवाररूप छे. अने एवीरीते अंतर्नदीनना जुदा परिवारने नहि स्वीकारताथका यथास्थितज नदीननी संख्या माने छे, इत्यादिक जंबूद्वीपसंग्रहणीनी टीकामां छे. तेमाटे श्रीहरिभद्रसूरिजी कहे छे के—सीता अने सीतोदा नदी पण पांच लाख बत्रीस हजार नदीनना परिवारवाळी छे, अने तेथी सर्व मली चौद लाख छपन हजार

खा सवनइ चउदहय लक्खा ॥ उप्पन्नं च सहस्सा । नवइनइउं कहंति जिणा ॥ २ ॥ कुंभोद्वेधस्तथा द्वीपो-ब्बायस्तन्नवनस्य च ॥ परिमाणं समग्रासु । नदीषु सदृशं भवेत् ॥ ८१ ॥ शीता च हरिसलिला । गंगासिंधू च रोहिता ॥ स्वर्णकूला नरकांता । नद्योऽमूर्दक्षिणामुखाः ॥ ॥ ८२ ॥ उदक् यातां रक्तवती । रक्ता च रुप्यकूलिका ॥ नारीकांता रोहितांशा । शीतोदा हरिकांतिका ॥ ८३ ॥ सिंधुं विना याः सरितो । दक्षिणां दिशमागताः ॥ ताः पूर्वाब्धिं गामिन्यः । सिंधुस्तु पश्चिमाब्धिगा ॥ ८४ ॥ उ-

---

नदीउ छे. ॥ १ ॥ दिगंबर पण एमज कहे छे—हे राजन्! जंबूद्वीपमां सर्व मलीने चौद लाख छपन हजार नेवु नदीउ छे, एम जिनेश्वरो कहे छे. ॥ २ ॥ सघळी नदीउमां कुंभोनी उंमाइ, द्वीपोनी उंचाइ, तथा भवननुं प्रमाण सरखुं होय छे. ॥ ८१ ॥ शीता, हरिसलिला, गंगा, सिंधु, रोहिता, स्वर्णकूला तथा नरकांता एटली नदीउ दक्षिणसन्मुख वहे छे. ॥ ८२ ॥ रक्तवती, रक्ता, रुप्यकूला, नारीकांता, रोहितांशा, शीतोदा तथा हरिकांता, एटली नदीउ उत्तरसन्मुख वहे छे. ॥ ८३ ॥ सिंधुशिवाय जे नदीउ दक्षिणदिशासन्मुख वहे छे, तेउ पूर्वसमु-

दग्याताश्च या नद्यो । विना रक्तामहानदीं ॥ ताः पश्चि-
माब्धिगामिन्यो । रक्ता पूर्वाब्धिगामिनी ॥७५॥ स्वकीय
हृदविस्तारे—ऽशीतिघ्नके यदाप्यते ॥ दक्षिणाभिमुखी-
नां सा । नदीनां मुखविस्तृतिः ॥ ७६ ॥ उत्तराभिमुखी-
नां तु । स्वकीयहृदविस्तृतौ ॥ चत्वारिंशद्विभक्तायां । य-
ल्लब्धं तन्मिता मता ॥ ७७ ॥ व्यवस्थेयं दक्षिणस्यां । स-
रितां मंदराचलात ॥ उदग्याम्योत्तरदिशा—भिमुखीनां
विपर्ययात ॥ ७८ ॥ सर्वासां मुखविस्तारे । दशघ्ने प्रांतवि-

द्रमां मळे छे, अने सिंधु पश्चिमसमुद्रमां मळे छे. ॥७४॥
रक्तामहानदीशिवाय जे नदीओ उत्तरतरफ वहे छे, तेओ
पश्चिमसमुद्रमां मळे छे, अने रक्तानदी पूर्वसमुद्रमां मळे
छे. ॥ ७५ ॥ पोताना हृदनी पहोळाइने एंसीए भागवा
थी जे रकम आवे. तेटली दक्षिणतरफ वहेनारी नदी-
ओना मुखनी पहोळाइ जाणवी. ॥ ७६ ॥ अने उत्तरत-
रफ वहेनारी नदीओना मुखनी पहोळाइ तेना पोताना हृ-
दनी पहोळाइने चाळीसे भागवाथी जे रकम आवे ते-
टली छे. ॥ ७७ ॥ दक्षिण अने उत्तरदिशातरफ जती न-
दीओना विपर्ययथी मंदराचलथी दक्षिणे तथा उत्तरे आ
व्यवस्था छे. ॥ ७८ ॥ सर्व नदीओना मुखना विस्तारने

स्तृतिः ॥ व्यासपंचाशत्तमांशः । सर्ववोद्वेध श्राहितः ॥ ॥ ८९ ॥ मुखपर्यंतविस्तार—विश्लेषे गतयोजनैः ॥ गुणिते पंचचत्वारिं—शत्सहस्रविभाजिते ॥ ९० ॥ लब्धं यत्तदुभयतो । व्यासवृद्धिरभीप्सिते ॥ योजनादौ गते सर्वा—स्वपि तस्यार्धमेकतः ॥ ९१ ॥ चतुःषष्टिर्विजयेषु । सप्तवर्ष्यां चतुर्दश ॥ द्वादशांतर्नदीनां च । कुंडानां नव तिस्त्रियं ॥ ९२ ॥ द्विघ्नद्विघ्नप्रमाणानि । कुंभानि जिह्विकादिवत् ॥ तुल्यान्यंतर्निम्नगानां । मिथो विजयगानि च

दशगणो करवाथी तेमना विस्तारनुं माप आवे छे, तथा पहोळाइना पचासमा भागजेटली सर्व जगोए नंडाइ कहेली छे. ॥ ८९ ॥ मुखसुधिना विस्तारना विश्लेषमां रहेला जोजनवडे गुणवाथी तथा पस्तालीसहजारे भागवाथी ॥ ९० ॥ जे रकम आवे तेटली सर्व नदीनमां इच्छित स्थानकमां जोजनादिक जते थके बन्ने पडखे पहोळाइनी वृद्धि जाणवी, अने तेथी अर्धी एक बाजुनी जाणवी. ॥ ९१ ॥ विजयोमां चोसठ, सातक्षेत्रोमां चौद, अने अंतर्नदीनना बार, एम सर्व मली नेवु कुंडो छे. ॥ ॥ ९२ ॥ जिह्वादिकनीपेठे कुंडो बमणा बमणा प्रमाणवाळा छे, अने अंतर्नदीनना तथा बिजयोना कुंभो पर-

॥ ९३ ॥ प्रागुक्ताः पर्वताः कूटाः । कुंडानि च महापगाः ॥ सर्वे वृता वेदिकया । वनाढ्योभयपार्श्वया ॥ ९४ ॥ वेदिकावनखंडानां । सर्वत्राप्यविशेषितं ॥ स्वरूपं जगती-स्थायि-वेदिकावनखंडवत् ॥ ९५ ॥ ऐरावते च भरते । विजयेष्वखिलेषु च ॥ प्रत्येकं त्रित्रिसङ्ख्या—स्तीर्थानां ह्युत्तरं शतं ॥ ९६ ॥ श्रेण्यश्चतस्रः प्रत्येकं । वैताढ्येषु गुहाद्वयं ॥ श्रेण्यः शतं स्युः षट्त्रिंश—मष्टषष्टिश्च कंदराः ॥ ९७ ॥ दशोत्तरं पुरशतं । प्रति वैताढ्यपर्वतं ॥ सप्तत्रिं-

---

रपर सरखा छे. ॥ ९३ ॥ पूर्वे वर्णवेला सघला पर्वतो, शिखरो, कुंडो अने महानदीन बन्ने पमखे रहेला वनवाळी वेदिकावडे घेरायेला छे. ॥ ९४ ॥ सर्व वेदिका अने वनखंडोनुं स्वरूप कइं पण फेरफारविना जगतीने फरती रहेली वेदिका तथा वनखंमजेवुं छे. ॥ ९५ ॥ ऐरावतमां अने भरतमां तथा सघळा विजयोमां दरेकमां त्रण त्रण तीर्थो होवाथी सर्व मली एकसोबे तीर्थो छे. ॥ ॥ ९६ ॥ दरेक वैताढ्यमां चार चार श्रेणिन अने बबे गुफान छे, अने तेथी सर्व मली एकसो त्रीस श्रेणिन अने अडसठ गुफान छे. ॥ ९७ ॥ दरेक वैताढ्यपर्वतपर एकसोदश नगरो छे, अने तेथी सर्व मली साडत्रीससो

शश्वतान्येवं । चत्वारिंशानि तान्यपि ॥ ९८ ॥ द्वात्रिंशच्च विदेहस्था । भरतैरवते इति ॥ विजयाः स्युश्चतुस्त्रिंश-च्चक्रिजेतव्यभूमयः ॥ ९९ ॥ चतुस्त्रिंशद्राजधान्यो । द्वौ कुरुस्थौ महाद्रुमौ ॥ अस्यांतिकेंतरद्वीपाः । षट्पंचाशच्च वार्धिगाः ॥ २०० ॥

एवं च संग्रहद्वारा । यदुक्तमप्यनूदितं ॥ सुखावबो-धोद्यतानां । तदस्माकं न दोषकृत् ॥ १ ॥ जिनैश्चक्रिभिः सीरिभिः शार्ङ्गिभिश्च । चतुर्भिश्चतुर्भिर्जघन्येन युक्तः ॥ सनाथस्तथोत्कर्षतस्तीर्थनाथै—श्चतुस्त्रिंशतायं भवेद् द्वी-

---

चालीस नगरो छे. ॥ ९८ ॥ चक्रिओने जीतवानी भूमि-रूप विदेहमां बत्रीस अने भरत तथा ऐरवतमां एकेक एम मळी चोंत्रीस विजयो छे, ॥ ९९ ॥ चोंतीस राजधा-नीओ छे, कुरुमां रहेला बे महावृक्षो छे, अने तेनीपासे समुद्रमां रहेला छप्पन अंतरद्वीपो छे. ॥ २०० ॥

एवीरीते सामटीरीते वर्णन करतां पूर्वे वर्णवेलुं पण जे अहीं नथी वर्णव्युं, ते सेहेलाथी जाणपणुं करावा-वाने उद्यमवंत थयेला एवा अमोने दोषकारक नथी. ॥ ॥ १ ॥ एवीरीते जघन्यथी चार चार जिन, चक्री, बल-देव तथा वासुदेवोथी युक्त थयेलो, अने उत्कर्षथी चों-

पराजः ॥ २ ॥ चक्रवर्तिबलदेवकेशवै—स्त्रिंशता परिचितः प्रकर्षतः ॥ भारतैरवतयोर्द्वयं तथा । ते परे खलु महाविदेहगाः ॥ २ ॥ जंबूद्वीपे स्युर्निधीनां शतानि । षड्युक्तानि त्रीणि सत्तामपेक्ष्य ॥ षट्त्रिंशत्ते चक्रिभोग्या जघन्या—दुत्कर्षेण द्वे शते सप्ततिश्च ॥ ३ ॥ चक्री गंगाद्यापगानां मुखस्था—नेतानात्ताशेषषट्खंडराज्यः ॥ व्यावृत्तः सन्नष्टमस्य प्रभावा—त्साधिष्ठातृनात्मसान्निर्मिमीते ॥ ४ ॥ पंचाद्यरत्नद्विशती दशाधिको—त्कर्षेण भोग्यात्र

वीस तीर्थंकरोथी युक्त थयेलो आ द्वीपराज छे. ॥ २ ॥ वळी ते उत्कर्षथी त्रीस चक्री, बलदेव तथा वासुदेवोथी युक्त थयेलो छे, तेउमांथी भरत तथा ऐरवतमां बे तथा बाकीना महाविदेहमां थाय छे. ॥ २ ॥ सत्ताने अपेक्षीने जंबूद्वीपमां त्रणसो छ निधानो छे, तेउमां जघन्यथी छत्रीस अने उत्कर्षथी बसो सीतेर चक्रीना उपयोगमां आवे छे. ॥ ३ ॥ गंगाआदिक नदीउना मुखमां रहेला ते निधानोने तेउना अधिष्ठाताउसहित चक्री समस्त छखंडराज्यने जीत्याबाद पाछो वळतोथको अष्टमना प्रभावथी पोताने स्वाधीन करे छे. ॥ ४ ॥ उत्कर्षथी पंचेंद्रियरत्नो बसोदश चक्रीउना उपयोगमां आवे छे, अने ज-

च चक्रवर्तिनां ॥ जघन्यतोऽष्टान्यधिकैव विंशति—रेकादरत्नेष्वपि भाव्यतामिदं ॥ ५ ॥ द्वौ चंद्रौ द्वौ दिनेंद्रावि-ह परिलसतो दीपकौ सद्मनीव । षट्सप्तत्या समेतं ग्रह-शतमनितः कांतिमाविःकरोति ॥ षट्पंचाशच्च लक्षाण्य-निलपथपृथून्निद्रचंद्रोदयांत-र्मुक्ताश्रेण्याः श्रयंति श्रियमति-विततश्रीभरविश्रुतानि ॥ ६ ॥ एकं लक्षं सहस्राः सतत-मिह चतुस्त्रिंशदुद्योतहृद्या । न्यूनाः पंचाशतोच्चैर्दधति रु-चिरतां तारकाकोटिकोट्यः १३३९५० ॥ प्रोद्यत्प्रस्वेदबिंदा-वलय इव निशि व्योमलक्ष्मीमृगाक्ष्या । रत्यध्यासं विधा-

---

घन्यथी अठावीश आवे छे, अने तेज क्रम एकेंद्रियरत्नो-ना संबंधमां पण जाणी लेवो. ॥ ५ ॥ घरमां जेम दीप-क तेम आ जंबूद्वीपमां बे चंद्र अने बे सूर्य दीपे छे, त-था फरता एकसो छहोतेर ग्रहो कांति प्रकट करे छे, त-था आकाशमां अति प्रकाशता चंद्रोनी अंदर छपनलाख नक्षत्रो पोतानी अतिविस्तारवाळी शोभाना समूहथी मो-तीनी श्रेणिनी शोभाने धारण करे छे. ॥ ६ ॥ वळी अ-हीं एक लाख तथा चोंत्रीस हजारमां पचास छंछा (१-३३९५०) एटला कोटाकोटी तारा तेजथी मनोहर यथार्थका आनंद पामे छे, अने ते तारा जाणेके रा-

तुं प्रियतमविधुना गाढमालिंगितायाः ॥ ७ ॥ कोटाकोटि-पदेन केचन बुधाः कोटिं वदंत्यत्र यत् । क्षेत्रस्तोकतया-वकाशघटना नैषां नवेदन्यथा ॥ अन्ये कोट्य एव ता-रकततेरौत्सेधिकैरंगुलैः । कोटाकोटिदशां भजंति घटिता इत्युचिरे सूरयः ॥ ८ ॥ तथा च संग्रहणीवृत्तौ—इह द्वे मते, तत्रैके कोटीनामेव कोटीकोटीति संज्ञांतरं नामांतरं मन्यंते, क्षेत्रस्य स्तोकत्वेन, तथा पूर्वाचार्यप्रसिद्धेः. अन्ये

त्रिये विषयसुख भोगववामाटे पोताना स्वामी चंद्रथी अ-त्यंत आलिंगित थयेली आकाशलक्ष्मीरूपी स्त्रीना उत्प-न्न थयेला पसीनाना बिंदुनी श्रेणिन होय नहि तेवा शोभे छे. ॥ ७ ॥ अहीं केटलाक विद्वानो कोटाकोटीप-दवडे करीने कोटि एटले क्रोड कहे छे, केमके नहितर क्षेत्र टुंकु होवाथी तेनना अवकाशनी घटना संभवी श-कती नथी, अने बीजा आचार्यो एम कहे छे के तारा-ननी श्रेणिनी कोटीन उत्सेधांगुलोवडे कोटाकोटीनी द-शाने प्राप्त थइ शके छे. ॥ ८ ॥ ते माटे संग्रहणीनी टी-कामां कह्युं छे के—अहिं बे मत छे, तेमां केटलाक क्षे-त्रनी तंगासथी कोटीननुंज 'कोटाकोटी' एवुं संज्ञांतर बीजुं नाम माने छे, अने पूर्वाचार्योनो पण एज रीते प्र-

त्याहुः—' नगपुढविमाणाइं । मिणसु पमाणंगुलेणं तु ' इति वचनात्तारविमानानां स्वरूपेण कोटय एव सत्यो यदौत्सेधांगुलेन सर्वतो मीयंते तदा कोटीकोट्यो जायंते, तथोक्तं विशेषणवत्यां—

कोडाकोडीं सन्नं—तरं तु मन्नंति केइ थोवतया ॥ अन्ने जत्सेहंगुल-माणं काऊण ताराणं ॥ १ ॥ जयति जगति जंबूद्दीपद्वमीश्वरोऽयं । सततमितरवार्धिद्दीपसामंतसेव्यः ॥ सुरगिरिरयमुच्चैरंशुको नीलचूलः । श्रयति कन-

---

सिद्ध मत छे. अने बीजाना एम कहे छे के—' पर्वत पृथ्वीनुं प्रमाण प्रमाणांगुलथी मापवुं ' एवां वचनथी तारानना विमानो स्वरूपे कोटीज होवा छतां जो जत्सेधांगुलवडे सर्व बाजुथी मापवामां आवे तो कोटाकोटी थाय छे. तेमाटे विशेषणवतीमां कह्युं छे के—

केटलाक आचार्यो क्षेत्रनी तंगासथी कोटाकोटीने संज्ञांतर माने छे, अने बीजा आचार्यो तारानुं प्रमाण जत्सेधांगुले करे छे. ॥ १ ॥ हमेशां बीजा समुद्र अने द्वीपोरूपी सामंतोथी सेवायेलो एवो आ जंबूद्वीपरूपी द्वीपराजा जगतमां जयवंतो वर्ते छे, तथा नीलचूलारूपी उंचां करेलां वस्त्रवाळो अने सुवर्णना दंडवाळो आ मेरु-

कदंडो यस्य राजध्वजत्वं ॥ १० ॥ विश्वाश्चर्यदकीर्तिकीर्ति-
विजयश्रीवाचकेंद्रांतिष—द्राजश्रीतनयोऽतनिष्ट विनयः श्री-
तेजपालात्मजः ॥ काव्यं यत्किल तत्र निश्चितजगत्तत्व-
प्रदीपोपमे । सर्गः पूर्तिमितो युतोऽद्भुतगुणैरेकोनविंशः
सुखं ॥ २११ ॥ इति श्रीलोकप्रकाशे एकोनविंशः सर्गः
समाप्तः. ॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथ विंशतितमः सर्गः प्रारभ्यते ॥

प्रणम्य परमज्ञान-प्रभाप्रस्तावकं प्रभुं ॥ द्वीपेऽस्मि-

पर्वत जेना राजध्वजपणाने धारण करे छे. ॥ १० ॥ ज-
गतने आश्चर्य आपनारी छे कीर्ति जेनी एवा श्रीकीर्ति-
विजयजीवाचकेंद्रना शिष्य तथा राजश्री अने तेजपा-
लना पुत्र एवा श्रीविनयविजयजी महाराजे निश्चित क-
रेला जगतना तत्वने प्रकाशवामां दीपकसमान एवुं जे
आ काव्य रच्युं छे, तेमां अद्भुत गुणोवाळो आ उगणी-
समो सर्ग सुखेथी संपूर्ण थयो. ॥ २११ ॥ एवीरीते आ
श्रीलोकप्रकाशमां उगणीसमो सर्ग समाप्त थयो.

॥ हवे वीसमा सर्गनो प्रारंभ थाय छे. ॥

केवलज्ञानरूपी तेजने प्रकाशनार श्रीतीर्थंकरप्रभुने

नथ सूर्येंदु-चाररीतिर्विभाव्यते ॥ १ ॥ सर्वेषां कालमाना-
ना-मादिरादित्य एव हि ॥ ततोऽस्य वक्तुमुचिता । पूर्वं
चारनिरूपणा ॥ २ ॥ तथाहुः पंचमांगे—से केणठेणं भं-
ते एवं वुच्चइ सूरे आइच्चे? सूरे आइच्चे गो० सूराइया-
णं समयाइया आवलियाइ वा जाव व उसप्पिणीति वा
अवसप्पिणीति वा. ततोऽत्र बहुवाच्येऽपि । प्रथमं सैव त-
न्यते ॥ पंचानुयोगद्वाराणि । तस्यामाहुर्जिनेश्वराः ॥ ३ ॥
मंगलानामिह क्षेत्र—प्ररूपणा ततः परं ॥ संख्याप्ररूपणा

नमस्कार करीने हवे आ जंबूद्वीपमां रहेला सूर्यचंद्रनी
गतिनी रीत कहे छे. ॥ १ ॥ सघळा कालप्रमाणोनुं मूळ
सूर्यज छे, अने तेथी प्रथम सूर्यनी गतिनुं निरूपण क-
रवुं उचित छे. ॥ २ ॥ तेमाटे पांचमा अंगमां कह्युं छे
के—हे भगवन्! सूर्यने आदित्य केम कहेवामां आवे
छे? (भगवान कहे छे के) हे गौतम! समय तथा आ-
वलिथी मांडीने छेक उत्सर्पिणी अने अवसर्पिणीसुधी-
ना कालनुं मान सूर्यथी थाय छे, अने तेथी तेने आ-
दित्य कहे छे. अने तेथी अहीं घणुं वर्णववानुं होवा छ-
तां पण प्रथम ते सूर्यनी गतिनी प्ररूपणा कहे छे, अने
तेमाटे जिनेश्वरोए पांच अनुयोगद्वारो कहेलां छे. ॥३॥

तेषां । तदबाधाप्ररूपणा ॥ ४ ॥ ततः परं मंमलाना—मंतरस्य प्ररूपणा ॥ चारप्ररूपणा चैषां । भाव्यंतेऽनुक्रमादिमाः ॥ ५ ॥ इह प्रकरणे यत्र । काप्यंशा अविशेषतः ॥ कथ्यंते तत्रैकषष्टि—छिन्नांस्तान् परिचिंतयेत् ॥ ६ ॥ अभ्यंतरादिभिर्बाह्य—पर्यंतैः सूर्यमंडलैः ॥ आकाशं स्पृश्यते यत्त—न्मंडलक्षेत्रमुच्यते ॥ ७ ॥ योजनानां पंचशती । दशोत्तरा तथा लवाः ॥ अष्टचत्वारिंशदस्य । विष्कंभश्चक्रवालतः ॥ ८ ॥ तथाहि—अष्टचत्वारिंशदंशा ।

अहीं प्रथम मंमलोना क्षेत्रनी प्ररूपणा, पछी तेनी संख्यानी प्ररूपणा, पछी तेनी अबाधाप्ररूपणा ॥ ४ ॥ पछी मंमलोना अंतरनी प्ररूपणा, अने पछी ते मंमलोनी गतिनी प्ररूपणा, एम अनुक्रमे आ प्ररूपणाओ कहे छे. ॥ ५ ॥ आ प्रकरणमां ज्यां कोइ पण जगोए अविशेषपणे अंशो कहेवामां आवे त्यां तेनो एक एकसठआंशजेवडा चिंतववा. ॥ ६ ॥ अंदरना सूर्यना मंडलोथी मांडीने बेक बहारनां मंमलोवडे जेटलो आकाशप्रदेश स्पर्श कराय, तेटलुं मंडलक्षेत्र कहेवाय छे. ॥ ७ ॥ अने तेनो विस्तार चोतरफ पांचसो दश जोजन अने अडतालीस लवोनो छे. ॥ ८ ॥ ते आवी रीते—दरेक

विष्कंभः प्रतिमंडलं ॥ मंडलानां च चतुर-शीत्याढ्यं श-
तमीरितं ॥ ए ॥ अष्टचत्वारिंशता सा । गुण्यते मंडला-
वली ॥ द्वात्रिंशानि शतान्यष्टा-शीतिर्भागा भवंति ते ॥
॥ १० ॥ विभज्यंते चैकषष्ट्या । योजनानयनाय ते ॥
पूर्वोदितानामंशाना-मेकषष्ट्यात्मकत्वतः ॥ ११ ॥ चतु-
श्चत्वारिंशमेवं । योजनानां शतं भवेत् ॥ अष्टचत्वारिंश-
दंशाः । शेषमत्रावशिष्यते ॥ १२ ॥ मंडलानामंतराणि ।
स्युस्त्र्यशीत्यधिकं शतं ॥ स्युः सर्वेष्वप्यंतराणि । रूपोना-
न्यंगुलीष्विव ॥ १३ ॥ योजनद्वयमानं स्या-देकैकं मंड-

मंडलनी पहोळाइ अडतालीस अंशजेटली छे, अने ए-
वां एकसो चोर्यासी मंडलो छे. ॥ ए ॥ अने मंडलोनी
ते श्रेणिने अडतालीसे गुणवाथी अठ्यासीसो बत्रीस
अंशो थाय छे, ॥ १० ॥ अने तेनना जोजन करवामा-
टे ते रकमने एकसठे भागवी, केमके पूर्वे कहेला अं-
शो जोजनना एकसठमा भागजेवमा छे. ॥ ११ ॥ एवी-
रीते एकसो चमालीस जोजन अने उपर अडतालीस
अंशो वधे छे. ॥ १२ ॥ हवे ते मंडलोना आंतरा एक-
सो त्र्यासी छे, केमके सर्व जगोए आंगलाउनमां जेम
तेम ते आंतरा एक रूप उणा होय छे. ॥ १३ ॥ हवे

लांतरं ॥ शतं त्र्यशीत्यान्यधिकं । द्विकेन गुण्यते ततः ॥
॥ १४ ॥ शतानि त्रीणि षट्षष्ट्या—न्यधिकानि भवंत्य-
तः ॥ प्राच्यमत्र चतुश्चत्वा-रिंशं प्रक्षिप्यते शतं ॥ १५ ॥
योजनानां पंचशती । दशोत्तरा तथा लवाः ॥ अष्टचत्वा-
रिंशदेषा । मंण्डलक्षेत्रविस्तृतिः ॥ १६ ॥ इति सूर्यमंडल-
क्षेत्रं. ॥ समाक्रम्य योजनाना—मशीतिसंयुतं शतं ॥ पं-
चषष्टिर्मंडलानि । जंबूद्वीपे विवस्वतः ॥ १७ ॥ विशेषश्चा-
यमत्र—पंचषष्ट्या मंडलैः स्या-देकोनाशीतियुक्शतं ॥
योजनानामेकषष्टि—भागैर्नवभिरंचितं ॥ १८ ॥ ततः ष

ते मंण्डलोनो एकेको आंतरो बबे जोजनजेवडो होय छे, अने तेथी ते एकसोत्र्यासीनी रकमने बेये गुणवी, ॥ ॥ १४ ॥ एटले त्रणसो बासठ जोजन थाय, अने तेमां पूर्वे कहेला एकसो चमालीस उमेरवा, ॥ १५ ॥ एटले पांचसो दश जोजन अने अठतालीस लवो थया. एटलो मंडलक्षेत्रनो विस्तार जाणवो. ॥ १६ ॥ एवरीते सूर्यमंण्डलना क्षेत्रनुं स्वरूप जाणवुं ॥ जंबूद्वीपमां रहेलां सूर्यनां पांसठ मंडलो एकसो एंसी जोजन दबावीने रहेलां छे. ॥ १७ ॥ अहीं आटलुं विशेष छे—पांसठ मांडलांनवडे एकसो नंगणाएंशी जोजन अने एक जोजनना

दृष्टितमस्य । मंडलस्य लवैः सह ॥ स्याद् द्विपंचाशता-
शीति—युक् योजनशतं ह्यदः ॥ १९ ॥ तथा—साष्टच-
त्वारिंश-द्भागां योजनशतत्रयीं त्रिंशां ॥ व्याप्याब्धौ मंड-
लशत-मर्कस्यैकोनविंशं स्यात् ॥ २० ॥ एवं च मंण्डल-
शतं । रवेश्चतुरशीतिमत ॥ पूर्वोक्तं मंण्डलक्षेत्रं । समाक्र-
म्य व्यवस्थितं ॥ २१ ॥ अत्र जंबूद्वीपवर्तिनां पंचषष्टेर्मंड-
लानां विषयव्यवस्थायां संग्रहणीवृत्त्याद्युक्तोऽयं वृद्धसंप्रदा-
यः. यथैकतो मेरुगिरे—स्त्रिषष्टिनिषधोपरि ॥ हरिवर्षजी-
वाकोट्यां । विज्ञेयं मंण्डलद्वयं ॥ २२ ॥ मेरोरपरतोऽप्यूर्ध्वं

एकसठमा भागजेवमा नव भागो उपर थाय. ॥ १८ ॥ प-
ण बासठमा मंडलना लवसहित एकसो एंसी जोजन
अने बावन लवो थाय. ॥ १९ ॥ वळी—त्रणसो त्रीस
जोजन अने अडतालीस अंशजेटला आकाशप्रदेशमां
व्यापीने रहेलां सूर्यनां एकसो उगणीस मांडलां थाय.
॥ २० ॥ एवीरीते सूर्यनां एकसो चोर्यासी मांण्डलां पूर्वे
वर्णवेलां मंण्डलक्षेत्रने व्यापीने रहेलां छे. ॥ २१ ॥ अहीं
जंबूद्वीपमां रहेलां पांसठ मांण्डलांउनां विषयनी व्यवस्था-
माटे संग्रहणीनी टीकाआदिकमां कहेलो आ वृद्धसंप्रदा-
य छे. जेम मेरुपर्वतथी एक बाजुए निषधपर्वतपर त्रेसठ,

। त्रिषष्टिर्नीलवच्छिरेः ॥ रम्यकजीवाकोट्यां च । मंमले द्वे विवस्वतः ॥ २३ ॥ इयं भरतैरवता-पेक्षया मंमलस्थितिः ॥ अग्निवायुस्थयोर्मेरो-रीशया निषधनीलयोः ॥ २४ ॥ प्राग्विदेहापेक्षया तु । मेरोरैशानकोणगे ॥ स्युस्त्रिषष्टिर्नीलवति । मंमलानीति तद्विदः ॥ २५ ॥ एवं प्रत्यग्विदेहाना—मपेक्षया सुमेरुतः ॥ नैर्ऋतस्थायिनिषधे । विज्ञेया मंमलावली ॥ २६ ॥ किंच—विदिग्गताभ्यां श्रे-

---

अने हरिवर्षनी जीवानी कोटीमां बे मांमलां छे. ॥ २२ ॥ वळी मेरुनी बीजी बाजुए नीलवानपर्वतपर त्रेसठ अने रम्यकक्षेत्रनी जीवानी कोटीमां सूर्यनां बे मांडलां छे. ॥ ॥ २३ ॥ मेरुथी अग्नि अने वायव्यखूणामां रहेला निषध अने नीलवानपर्वतपर मांमलांनी आ स्थिति भरत अने ऐरवतक्षेत्रनी अपेक्षाये जाणवी. ॥ २४ ॥ परंतु पूर्वविदेहनी अपेक्षाये तो मेरुथी ईशानखुणामां रहेला नीलवानपर्वतपर त्रेसठ मांडलां होय, एम तेना जाणकारो कहे छे. ॥ २५ ॥ एवीरीते पश्चिमविदेहनी अपेक्षाए मेरुथी नैऋत्यखुणामां रहेला निषधाचलपर मंमलोनी श्रेणि जाणवी. ॥ २६ ॥ वळी—उदयक्षेत्रना परावर्तनथी बन्ने अयनोमां विदिशामां रहेली बे श्रेणिन-

णीभ्यां । मंमल्लाख्यौ स्थिते इमे ॥ औदयिकक्षेत्रपरा-वर्त्तादयनयोर्द्वयोः ॥ २७ ॥ कांतिहान्याऽयने याम्ये-ऽर्वागर्वागतौ रवी ॥ दृश्येते कांतिवृद्ध्या च । दूरतोऽप्युत्तरायणे ॥ २८ ॥ एवं हरिवर्षरम्यकजीवाकोट्योरपि भावना. तथाहुर्जंबूद्वीपप्रज्ञप्तिसूत्रे—

जंबूद्दीवेणं भंते दीवे सूरियो उदीण पाईणमुग्गच्छपाईण दाहिणमागच्छंति १, पूर्वविदेहापेक्षयेदं. पाईण दाहिणमुग्गच्छ दाहिणपडीणमागच्छंति २, भरतापेक्षयेदं. दाहिणपडीणमुग्गच्छ पडीण उदीणमागच्छंति ३, पश्चिम-

---

वडे आ बन्ने मंमलपंक्तिन रहेली छे. ॥ २७ ॥ दक्षिणायनमां कांतिनी हानिथी आगळ आगळ आवेला बन्ने सूर्यो उत्तरायनमां कांतिनी वृद्धिवडे दूरथी पण देखाय छे. ॥ २८ ॥ एवीरीते हरिवर्ष तथा रम्यकक्षेत्रनी जीवानी बन्ने कोटीनमां पण जावी लेवुं. तेमाटे जंबूद्वीपप्रज्ञप्तिसूत्रमां कह्युं छे के—

हे भगवन्! जंबूद्वीपमां सूर्य उत्तरपूर्वमां उगीने पूर्वदक्षिणमां आवे छे १, अने ते पूर्वविदेहनी अपेक्षाये छे. पूर्वदक्षिणमां उगीने दक्षिणपश्चिममां आवे छे२, अने ते भरतक्षेत्रनी अपेक्षाये छे. दक्षिणपश्चिममां उ-

विदेहापेक्षयेदं. पडीए उदीएमुगइ उदीएपाईणमाग-
इंति, ऐरावतापेक्षयेदं ४ ॥ या मंमलानां विषय—व्यव-
स्थेयमुदीरिता ॥ भारतादिमध्यभागा—पेक्षया सा वि-
भाव्यतां ॥ २९ ॥ अन्यत्र तु स्वस्वभानू-दयक्षेत्रे यथो-
दिता ॥ मंमलानां व्यवस्था सा । व्यक्त्या वक्तुं न श-
क्यते ॥ ३० ॥ एवं च—येषामदृश्यो दृश्यत्वं । दृश्यो
वा यात्यदृश्यतां ॥ यत्र तत्रैवोदयास्तौ । तेषां भानुमतो
नृणां ॥ ३१ ॥ नन्वेवं सति सूर्यस्यो-दयास्तमयने खलु

गीने पश्चिमउत्तरमां आवे छे ३, अने ते पश्चिमविदेह-
नी अपेक्षाये छे. पश्चिमउत्तरमां उगीने उत्तरपूर्वमां आ-
वे छे ४, अने ते ऐरवतक्षेत्रनी अपेक्षाये छे. ॥ मांमलां-
तनी जे आ विषयव्यवस्था कही. ते भरतक्षेत्रादिकना
मध्यभागनी अपेक्षाये जाणवी, ॥ २९ ॥ बीजी जगोए
तो पोतपोताना सूर्यना उदयक्षेत्रमां मांडलांतनी जे व्य-
वस्था छे, ते प्रकारीते कही शकाय नही. ॥ ३० ॥ अ-
ने एवीरीते—जेतने ज्यां नही देखातो सूर्य देखवामां
आवे, अने देखातो अदृश्य थाय, त्यांज ते मनुष्योने
सूर्यना उदयास्त छे. ॥ ३१ ॥ अहीं शंका करे छे के, ए-
म होते छते तो सूर्यनां उदयास्त बेहदरीते कोइ पण

॥ स्यातामनियते बाढं । स्तो (स्तां) यदुक्तं पुरातनैः ॥ ॥ ३२ ॥ जह जह समए समए । पुरन्नं संचरइ नक्करो गयणे ॥ तह तह इन्नवि नियमा । जायइ रयणीइ नावत्तो ॥ ३३ ॥ एवं च सइनराणां । उदयत्थमणाइं होत नियमाइं ॥ सइदेसकालन्नेए । कस्सइ किंचिव दिस्सए नियमा ॥ ३३ ॥ सइ चेव अनिद्दिठो । रुद्दमुहुत्तो कमेण सव्वेसिं ॥ तेसिंचीदाणिंपि य । विसयपमाणो रवी जेसिं ॥ ३४ ॥ भगवतीसूत्रशत०५ प्रथमोद्देशकवृत्तौ. इति सूर्यमण्डलसंख्या प्रसंगात्तद्विषयव्यवस्था च. वाच्याय

प्रकारना नियमविनानां थाय, केमके तेमाटे पूर्वाचार्योए कह्युं ने के, ॥ ३२ ॥ जेम जेम समये समये सूर्य आकाशमां आगळ चालतो ने, तेम तेम त्यांथी निश्चयपूर्वक रात्रिनो संभव थाय ने. ॥ ३३ ॥ अने एवीरीते चोकस माणसोने सूर्यना उदयास्त देशकालना नेदथी निश्चयवाळा होय ने, केमके कोकने पण ते नियमितरीते देखाय ने. ॥ ३३ ॥ वळी अनुक्रमे ते सर्वने अदृश्य थाय ने, अने जेने जेने ते पाछो देखाय ने तेनी तेनी अपेक्षाये ते उदय थयेलो ने. ॥ ३४ ॥ एवीरीते नगवती सूत्रना पांचमा शतकना पहेला उद्देशानी टीकामां ने.

मंडलाबाधा । त्रिविधा सा निरूपिता ॥ जघतो मंडलक्षेत्रा—बाधांधिकृत्य मंदरं ॥ ३५ ॥ मेरुमेवाधिकृत्यान्या । चाबाधा प्रतिमंडलं ॥ मंमल्ले मंमल्लेऽबाधा । तृतीया त्वर्कयोर्मिथः ॥ ३६ ॥ सहस्राणि चतुश्चत्वा—रिंशदष्टौ शतानि च ॥ विंशानि मेरुतो दूरे । मंडलक्षेत्रमोघतः ॥३७॥ तथाहि जंबूद्वीपांतः । सर्वाभ्यंतरमंमल्लं ॥ साशीतियोजनशतं । स्थितं वगाह्य सर्वतः ॥ ३८ ॥ ततश्च द्वीपविष्कंभा—द्बाह्यरूपाद्वियोज्यते ॥ साशीतियोजनशतं । प्रत्ये-

---

एवीरीते सूर्यना मंमल्लोनी संख्या तथा प्रसंगथी तेना विषयनी व्यवस्था कही. हवे ते मंडलोनी अबाधा त्रण प्रकारनी जाणवी, तेमां जघथी मंदराचलनी अपेक्षाये मंडलक्षेत्रनी अबाधा जाणवी. ॥ ३५ ॥ बीजी पण मेरुनेज अपेक्षीने दरेक मंडलप्रते जाणवी, अने त्रीजी बन्ने सूर्यनी परस्पर मंडलमंमल्लमां अबाधा जाणवी. ॥३६॥ जघथी मंमल्लनुं क्षेत्र मेरुथी चमालीसहजार आठसो वीस जोजन दूर छे. ॥ ३७ ॥ ते कहे छे—सर्वथी अंदरनुं मंमल्ल जंबूद्वीपमां फरतुं एकसो एंशी जोजन सुधी अवगाहीने रहेलुं छे. ॥ ३८ ॥ अने तेथी एकलाख जोजननी द्वीपनी पहोळाश्मांथी दरेक बन्ने बाजुएथी एकसो-

कं पार्श्वयोर्द्वयोः ॥ ३९ ॥ सहस्रा नवनवति—श्चत्वारिं· शा च षट्शती ॥ ईदृग्रूपः स्थितो राशि—रस्मादप्यप· नीयते ॥ ४० ॥ सहस्राणि दश व्यासो । मेरोस्ततोऽव· शिष्यते ॥ नवाशीतिः सहस्राणि । चत्वारिंशा च षट्श· ती ॥ ४१ ॥ एतावान्मंडलक्षेत्रे । मेरुव्यासो न यद्यपि ॥ तथापि भूतलगतो । व्यवहारादिहोच्यते ॥ ४२ ॥ तथा· हुः श्रीमलयगिरिपादा बृहत्क्षेत्रसमासवृत्तौ—यद्यपि च नाम मंडलक्षेत्रे मेरोर्विष्कंभो दशयोजनसहस्रात्मको न लभ्यते, किंतूनस्तथापि धरणितले दशयोजनसहस्रप्रमा·

एंसी एकसोएंसी जोजन बाद करवा. ॥ ३९ ॥ त्यारे न· वाणु हजार छसो अने चाळीस जेटली रकम रहेशे, अ· ने तेमांथी पण ॥ ४० ॥ मेरुनो व्यास दश हजार जो· जन बाद करवाथी नेव्यासी हजार छसो चालीस जेटली रकम रहेशे. ॥ ४१ ॥ एटला मंडलक्षेत्रमां जो के मेरुनो व्यास नथी, तोपण पृथ्वीतलपर रहेलो ते व्यवहारथी अ· हीं कहेवाय छे. ॥ ४२ ॥ तेमाटे श्रीमलयगिरिजीमहारा· ज बृहत्क्षेत्रसमासनी टीकामां कहे छे के—जो के मंड· लक्षेत्रमां मेरुनो विष्कंभ दश हजार जोजन जेटलो नथी, परंतु छतो छे, तोपण पृथ्वीतलपर ते दशहजार

णः प्राप्यते इति तत्रापि स तावान् व्यवहारतो विवक्ष्यते. अस्मिन्नाशावर्धिते च । संपद्यते यथोदितं ॥ जघ्नतो मंडलक्षेत्रां—[२]तरं मेरुंप्रपेक्षया ॥ ४३ ॥ इति मेरुं प्रतीत्य मंडलक्षेत्राबाधा. ॥ एतदेवांतरं मेरोः । सर्वांतर्मंडलस्य च ॥ अतः परं यदपरं । नास्ति मंडलमांतरं ॥ ४४ ॥ सर्वांतरानंतरे तु । द्वितीयमंडले ततः ॥ साष्टचत्वारिंशदंशं । वर्धते योजनद्वयं ॥ ४५ ॥ इत्थं प्राग्मंडलादग्र्य—मंमले योजनद्वयं ॥ साष्टचत्वारिंशदंश—मबाधायां विवर्धते ॥ ४५ ॥ एवं यावत्सर्वबाह्य—मंडलं मेरुतः स्थितं

जोजनजेटलो प्राप्त थाय छे, अने तेथी त्यांपण व्यवहारथी तेटलो कहेवामां आवे छे. अने दिशानमां ते वधते उते मेरुनी अपेक्षाये जघथी कह्यामुजब मंमलक्षेत्रनुं अंतर थाय छे. ॥ ४३ ॥ एवीरीते मेरुने आश्रीने मंडलक्षेत्रनी अबाधा कही. ॥ तेज अंतर मेरुनुं अने सघळा अंदरना मंमलनुं छे, केमके ते शिवाय बीजुं अंदरनुं मंमल नथी. ॥ ४४ ॥ सघळा अंदरना मंमलपछी बीजा मंमलमां अमतालीस अंशसहित बे जोजन वधे छे. ॥ ४५ ॥ अने एवीरीते पूर्वना मंमलथी आगला मंमलमां अबाधामां अमतालीस अंशसहित बे जोजन वधेछे. ॥ ४५ ॥

॥ सहस्रैः पंचचत्वारिं-शता त्रिंशैस्त्रिभिः शतैः ॥ ४६ ॥ इति मेरुं प्रतीत्य प्रतिमंमलमबाधा. ॥ यदाकौ चरतः प्राप्य । सर्वाभ्यंतरमंमलं ॥ तदा सूर्यस्य सूर्यस्य । स्यात्परस्परमंतरं ॥ ४७ ॥ सहस्रा नवनवति-श्चत्वारिंशा च षट्शती ॥ द्वीपव्यासादुनयतो । मंडलक्षेत्र १८० कर्षणात् ॥ ॥ ४८ ॥ सर्वांतरानंतरं तौ । द्वितीयं मंमलं यदा ॥ उपसंक्रम्य चरत-स्तदा मिथोंतरं तयोः ॥ ४९ ॥ सहस्रा नवनवति-र्योजनानां च षट्शती ॥ पंचचत्वारिंशदाढ्या ।

एवीरीते सघळुं बाह्यमंमल मेरुथी पस्तालीसहजार त्रणसो त्रीस जोजने रहेलुं जे. ॥ ४६ ॥ एवीरीते मेरुने आश्रीने दरेकमंमलनी अबाधा कही. ॥ ज्यारे बन्ने सूर्यो सघळा अंदरना मंमलने प्राप्त थइने चाले जे, त्यारे सूर्यसूर्यवच्चेनो परस्पर अंतर थाय जे. ॥ ४७ ॥ द्वीपनी पहोळाइमांथी मंमलक्षेत्रना बन्ने बाजुएथी एकसोएंसी एकसोएंसी जोजन बाद करवाथी नवाणुहजार बसोने चाळीसजेटली रकम रहे जे. ॥ ४८ ॥ अंदरना सर्व मांमलां पछी ज्यारे ते बन्ने सूर्यो बीजा मांमलामां संक्रमीने चाले जे, त्यारे तेना बन्नेनो परस्पर अंतर ॥ ४९ ॥ नवाणु हजार बसो पस्तालीस जोजन अने पांत्रीस लवो-

पंचत्रिंशत्तथा लवाः ॥ ५० ॥ तथा ह्येकोऽप्यर्क इह । द्वितीयमंडले व्रजन् ॥ साष्टाचत्वारिंशदंशे । द्वे योजने व्यतिक्रमेत् ॥ ५१ ॥ एवं द्वितीयोऽपि ततो । वर्धते प्रतिमंडलं ॥ योजनानि पंच पंच—त्रिंशद्भागा मिथोंतरे ॥ ५२ ॥ एवं यावत्सर्वबाह्य—मंडले चरतस्तदा ॥ तयोर्मिथोंतरं लक्षं । सषष्टीनि शतानि षट् ॥ ५३ ॥ अंतर्विशंतौ तौ सर्व—बाह्यमंडलतः पुनः ॥ अर्वाचीने सर्वबाह्या—वर्तेते मंडले यदा ॥ ५४ ॥ तदार्कयोरंतरं स्या—

नो होय छे. ॥ ५० ॥ वळी एक सूर्य पण अहीं बीजा मंडलमां जतोथको बे जोजन अने अडतालीस अंश जाय. ॥ ५१ ॥ अने एवीरीते बीजो सूर्य पण जाय, अने तेथी दरेक मंडले तेनुं परस्पर अंतर पांच जोजन अने पांत्रीस अंशोजेटलुं थाय. ॥ ५२ ॥ अने एवीरीते ज्यारे ते बन्ने सूर्यो बहारनां सघलां मंडलोमां विचरे, त्यारे तेन बन्नेनुं परस्पर अंतर एकलाख बसो साठ जोजनजेटलुं थाय. ॥ ५३ ॥ पछी ज्यारे सघळां बहारना मंडलमांथी तेन पाछा अंदर दाखल अताथका सघला बहारना मंडलमांथी अर्वाचीन मंडलमां आवे छे, ॥ ५४ ॥ त्यारे ते बन्ने सूर्यवच्चेनो अंतर एक लाख बसो चोपन

ब्धेकमेकं शतानि षट् ॥ चतुःपंचाशानि लवाः । षड्विंशतिः पुरोदिताः ॥ ५५ ॥ एवमंतः प्रविशतः । प्रतिमंडलमंतरं ॥ पंचभिर्योजनैः पंच-विंशतां शैश्च हीयते ॥५६॥ एवं पूर्वोदितमेव । सर्वाभ्यंतरमंमले ॥ मिथोंतरं द्वयोर्भान्वोः । पुनस्तदवशिष्यते ए०६४० ॥ ५७ ॥ इति मंडले मंडले सूर्ययोः परस्परमबाधा. ॥

द्वे द्वे च योजने सूर्य-मंमलानां मिथोंतरं ॥ कथमेतदिति श्रोतुं । श्रद्धा चेत् श्रूयतां तदा ॥ ५८ ॥ सू-

---

जोजन अने पूर्वे कहेला बवीस अंशोजेटलो होय छे. ॥ ५५ ॥ अने एवीरीते अंदर दाखलथतां दरेक मंडले तेजनुं अंतर पांच जोजन अने पांत्रीस लवोजेटलुं जनुं जनुं थतुं जाय छे. ॥ ५६ ॥ एवीरीते सघला अंदरना मंडलमां ते बन्ने सूर्योनुं परस्पर अंतर पूर्वे कह्यामुजब ए०६४० जोजनजेटलुं बाकी रहे छे. ॥ ५७ ॥ एवी रीते मंडलमंमलप्रते बन्ने सूर्योनी परस्पर अबाधा कही. ॥

बबे जोजने रहेलां सूर्यनां मांमलांजनुं परस्पर आटलुं अंतर केम होय? ते सांजलवानी जो तारी श्रद्धा होय तो सांभल? ॥ ५८ ॥ सूर्यमंमलनी पहोळाइने एकसोचोर्यासीए गुणवाथी अने तेने मंमलक्षेत्रनी पहो-

र्यमंडलविष्कंभे । स्फुरच्चतुरशीतिना ॥ शतेन गुणिते त्यक्ते । मंडलक्षेत्रविस्तृतेः ॥ ५९ ॥ शेषा स्थिता योजनानां । षष्टिः शतत्रयी ॥ सत्र्यशीतिशतेनास्यां । प्रक्षायामेतदंतरं ॥ ६० ॥ इति मंडलांतरप्ररूपणा ॥ कर्तव्या मंडलाचार—प्ररूपणा च संप्रति ॥ सप्तानुयोगद्वाराणि । तत्राहुस्तत्ववेदिनः ॥ ६१ ॥ प्रत्यब्दं मंडलाचार-संख्याप्ररूपणा रवेः ॥ वर्षांतः प्रत्यहं रात्रि-दिनमानप्ररूपणा ॥ ६२ ॥ मंडले मंडले क्षेत्र-विभागेनाप्यहर्निशोः ॥ प्ररूपणा मंडलानां । परिक्षेपप्ररूपणा ॥ ६३ ॥ प्ररूप-

---

ळाइमांथी बाद करवाथी ॥ ५९ ॥ बाकी त्रणसो छासठ जोजन रह्या. तेने एकसो त्र्यासीए भांगवाथी ते अंतर आवे छे. ॥ ६० ॥ एवीरीते मंडलना अंतरनी प्ररूपणा जाणवी. ॥ हवे मंडलनी चार प्ररूपणा करवी जोइये, तेमाटे तत्ववेत्ताओए सात अनुयोगद्वारो कहेलां छे. ॥ ॥ ६१ ॥ दरवर्षे सूर्यना मांडलानी गतिसंख्यानी प्ररूपणा, वर्षमां हमेशनी रात्रि तथा दिवसना प्रमाणनी प्ररूपणा, ॥ ६२ ॥ मंडलमंडलप्रते क्षेत्रविभागवडे करीने पण दिवस अने रात्रिनी प्ररूपणा, मंडलना घेराववानी प्ररूपणा, ॥ ६३ ॥ तथा सातमी अर्धमंडलनी स्थितिनी

णा सप्तमी च । ख्यातार्धमंमलस्थितेः ॥ अनुयोगद्वारमथ । प्रथमं परितन्यते ॥ ६४ ॥ चरतोऽर्कौ यदा सर्वाभ्यंतरानंतरमंमले ॥ सूर्यसंवत्सरस्याहो—रात्रोऽयं प्रथमस्तदा ॥ ६५ ॥ त्र्यशीतियुक्शततमे । द्वैतीयीकात्तु मंमलात ॥ परिपाट्या सर्वबाह्य—मंमले तौ यदागतौ ॥ ६६ ॥ संपूर्णाः सूर्यवर्षस्य । षण्मासाः प्रथमे तदा ॥ एतदेव च वर्षेऽस्मिन् । दक्षिणायनमुच्यते ॥ ६७ ॥ सर्वबाह्यावर्त्तनेऽथ । मंमलेऽर्कौ यदा पुनः ॥ तदोत्तरायणस्याहो । रात्रोऽयं प्रथमो भवेत ॥ ६८ ॥ त्र्यशीतियुक्शततमे । बा-

---

प्ररूपणा कहेली छे. हवे तेमांथी पहेला अनुयोगद्वारनुं वर्णन करे छे. ॥ ६४ ॥ ज्यारे बन्ने सूर्यो सघला अंदरना मंमलपथीना मंडलमां चाले छे, त्यारे सूर्यसंवत्सरनो पहेलो अहोरात्र थाय छे. ॥ ६५ ॥ पछी ज्यारे ते बन्ने सूर्यो बीजा मंडलथी एकसोत्र्यासीमा एटले सर्वथी बहारना मंडलमां अनुक्रमे आवे छे, ॥ ६६ ॥ त्यारे सूर्यवर्षना पहेला ६ मासो थाय छे, अने तेज आ वर्षनुं दक्षिणायन कहेवाय छे. ॥ ६७ ॥ बहारनां सघळां मंमलोथी पहेला मंडलमां ज्यारे ते बन्ने सूर्यो होय छे, त्यारे उत्तरायणनो ते पहेलो अहोरात्र थाय छे. ॥ ६८ ॥ प-

ह्यार्वाचीनमंडलात् ॥ यदा क्रमाऽऽवृत्ती प्राप्तौ । सर्वाभ्यंतर-मंमले ॥ ६९ ॥ पूर्णा द्वितीया षण्मासाः । पूर्णं तथोत्त-रायणं ॥ पूर्णं वर्षं सषट्षष्ट्य—होरात्रविंशतात्मकं ॥ ॥ ७० ॥ एवं च—सर्वाभ्यंतरसर्वबाह्य—मंमलयोः किलैक-शः ॥ प्रत्यब्दं सूर्यचारः स्या–त्सर्वेष्वन्येषु च द्विशः ॥७१॥ तथा चागमः—जयाणं सूरिए सव्वब्भंतरानं मंमलानं स-व्वबाहिरं मंमलं उवसंकमित्ता चारं चरइ, सव्वबाहिरानं य मंमलानं सव्वब्भंतरमंमलं उवसंकमित्ता चारं चरइ, एस णं

छी ते बहारना पहेला मंमलथी सर्वथी अंदरना एकसो त्र्यासीमा मंडलमां अनुक्रमे ज्यारे ते बन्ने सूर्यो आवे छे, ॥ ६९ ॥ त्यारे बीजा छ मास पूरा थाय छे, तेम उ-त्तरायण संपूर्ण थाय छे, अने त्रणसोछासठ अहोरात्रनुं एक वर्ष पण पूर्ण थाय छे. ॥ ७० ॥ अने एवीरीते—सर्वथी अंदरना अने सर्वथी बहारना एम ते बे मंमलो-मां एकवार अने बाकीना सर्व मंडलोमां बेवार दरवर्षे सू-र्यनी गति थाय छे. ॥ ७१ ॥ तेमाटे आगममां कह्युं छे के—ज्यारे सूर्य सघळा अंदरना मंमलोमांथी सघळा ब-हारना मंमलोमां संक्रमीने गमन करे छे, तथा सघळा बहारना मंडलोमांथी सघळा अंदरना मंडलोमां संक्रमीने

अद्धा केवइएणं राइंदियग्गेणं आहियत्तिवएज्जा? तिन्नि अ-
वठे राइंदियसए राइंदियग्गेणं आहियत्तीवएज्जा, ता ए-
याएणं अद्धाए सूरिए कइमंडलाइं चरइत्ता? चुलसीयं मं-
डलसयं चारं चरइ बासीयं मंडलसयं दुक्खुत्तो चरइ, तं
जहा—निक्खममाणे चेव पविसमाणे चेव दुवेय खलु
मंडलाइं सयं चरइ, तं जहा—सव्वब्भंतरं चेव सव्वबाहिरं
चेव मंडलं. ॥ इति मंडलचारसंख्याप्ररूपणा ॥

आक्रमेते यदा भानू । सर्वाभ्यंतरमंडले ॥ अष्टाद-

गमन करे छे, त्यारे ते काळ केटला रात्रिदिवसोनो क-
हेवाय छे? (तेमाटे कहे छे के) ते काळ त्रणसो गां-
सठ रात्रिदिवसोनो कहेवाय छे. त्यारे एटला वखतमां
सूर्य केटलां मंडलोमां गमन करे छे? (तेमाटे कहे छे
के) तेटला वखतमां सूर्य एकसो चोर्यासी मंडलोमां ग-
मन करे छे, अने तेमांथी एकसो ब्यासी मंडलोमां ते
बेवार गमन करे छे, ते नीचेमुजब—निकळती अने प्र-
वेश करतीवखते बे मंडलोमां ते एकवार गमन करे छे,
अने ते बे मंडलोमां एक सर्वथी अंदरनुं अने बीजुं स-
र्वथी बहारनुं मंडल छे. ॥ एवीरीते मंडलनी गतिनी सं-
ख्यानी प्ररूपणा कही. ॥

श मुहूर्तात्मा । सर्वोत्कृष्टो दिनस्तदा ॥ ७२ ॥ रात्रिः सर्वजघन्या तु । स्याद् द्वादशमुहूर्तिका ॥ अथ क्रमाद्रात्रिवृद्धि—र्नावनीया दिनक्षतिः ॥ ७३ ॥ यदा तस्माद्विनिर्यातौ । सर्वाभ्यंतरमंडलात् ॥ आरभमाणौ नव्याब्द—महोरात्रेऽस्य चादिमे ॥ ७४ ॥ संक्रम्य चरतः सर्वा–भ्यंतरानंतरस्थितं ॥ द्वितीयं मंडलं सूर्यौ । द्वीपमंदिरदीपकौ ॥ ७५ ॥ द्वाभ्यां मुहूर्त्तैकषष्टि—भागाभ्यां दिवसस्तदा ॥ हीयते वासुतेयी च । ताभ्यामेव विवर्धते ॥ ७६ ॥ अ-

---

हवे ज्यारे ते बन्ने सूर्यो सर्वथी अंदरना मंडलमां जाय छे, त्यारे सर्वथी उत्कृष्टो दिवस अढार मुहूर्तोनो थाय छे. ॥ ७२ ॥ अने सर्वथी जघन्य रात्रि बार मुहूर्तोनी थाय छे, अने पछी अनुक्रमे रात्रिनी वृद्धि अने दिवसनुं कमतीपणुं भावी लेवुं. ॥ ७३ ॥ हवे ज्यारे ते सर्वथी अंदरना मंडलमांथी ते बन्ने सूर्यो निकलताथका नवां वर्षनो प्रारंभ करे छे, त्यारे तेना पहेला अहोरात्रमां ॥ ॥ ७४ ॥ सर्वथी अंदरना मंडलनी पासे रहेला बीजा मंडलमां द्वीपरूपी मंदिरमां दीपकसमान ते बन्ने सूर्यो गमन करे छे, ॥ ७५ ॥ अने ते वखते मुहूर्तना एकसठीया भागजेवडा बे भागोजेटलो दिवस नानो थाय छे,

होरात्रे द्वितीयेऽस्य । तृतीयमंडले यदा ॥ संक्रांतौ तरणी सर्वा—तरानंतरमंडलात् ॥ ७७ ॥ मुहूर्त्तैकषष्टिभागै—श्चतुर्भिर्दिवसस्तदा ॥ क्षीयते वर्धते रात्रि—र्भागैस्तावद्विरेव च ॥ ७८ ॥ एवं मुहूर्त्तैकषष्टि—भागौ द्वौ प्रतिमंडलं ॥ क्षापयंतौ दिनक्षेत्रे । वर्धयंतौ निशादिशि ॥ ७९ ॥ अर्कौ यदा सर्वबाह्य-मंडले समुपस्थितौ ॥ अहोरात्रेऽस्य वर्षस्य । त्र्यशीतियुक्शतोन्मिते ॥ ८० ॥ तदा तान्यां मुहूर्त्तैक-षष्ट्यंशानां शतत्रयं ॥ सषट्षष्टि दिनाकृष्टं । रजन्यां

अने तेटला भागजेटली रात्रि वृद्धि पामे छे. ॥ ७६ ॥ पछी ते वर्षना बीजा अहोरात्रमां ज्यारे तेज सर्वथी अंदरना मंडलथी त्रीजा मंडलमां दाखल थाय छे, ॥ ७७ ॥ त्यारे मुहूर्तना चार एकसठीया भागजेटलो दिवस कमी थाय छे, अने तेटला भागजेटली रात्रि वृद्धि पामे छे. ॥ ॥ ७८ ॥ एवीरीते दरेक मंडलप्रते मुहूर्तना बबे एकसठीया भागजेटलुं दिनक्षेत्रमां कमी करताथका तथा रात्रिक्षेत्रमां तेटलुं वधारताथका ॥ ७९ ॥ ते बन्ने सूर्यो ज्यारे तें वर्षना एकसो त्र्यासीमा अहोरात्रमां सर्वथी बहारना मंडलमां आवे छे, ॥ ८० ॥ त्यारे तेज दिवसमांथी खेंचेला मुहूर्तना एकसठीया भागजेवमा त्रणसो छासठ भा-

चाभिवर्धितं ॥ ८१ ॥ तावद्भिश्च मुहूर्तैक—षष्टिभागैर्यथो-
दितैः ॥ विभाजितैरेकषष्ट्या । मुहूर्तानि भवंति षट् ॥
॥ ८२ ॥ अहोरात्रेऽत्र तद्रात्रि-रष्टादशमुहूर्तिका ॥ उत्कृ-
ष्टाहश्चापकृष्टं । स्याद्द्वादशमुहूर्तकं ॥ ८३ ॥ याम्यायन-
स्य पूर्णस्या—होरात्रोऽयं किलांतिमः ॥ त्र्यशीतियुगहो-
रात्र—शतेनेदं हि पूर्यते ॥ ८४ ॥ लोके तु—रसहृि-
नाड्योऽर्कपलाभृगे स्युः । सचापकुंभेऽष्टयुतैः पलैस्ताः ॥
अलौ च मीनेऽष्टयमाः सशक्रा । मेषे तुलायामपि विं-

गोने रात्रिमां वधारी आपे छे. ॥ ८१ ॥ एवीरीते उपर कहेला तेत्रीश मुहूर्तना एकसठीया भागोने एकसठे भागवाथी ७ मुहूर्तो थाय छे. ॥ ८२ ॥ हवे ते अहोरात्रमां उत्कृष्टी रात्रि अढार मुहूर्तोनी थाय छे, अने जघन्य दिवस बार मुहूर्तोनो थाय छे, ॥ ८३ ॥ तथा ते संपूर्ण थयेला दक्षिणायननो छेल्लो अहोरात्र छे. अने ते दक्षिणायन एकसो त्र्यासी अहोरात्रथी संपूर्ण थाय छे. ॥ ॥ ८४ ॥ लोकमां तो—मकरसंक्रांतिमां चवीस घडी अने बार पलनुं दिनमान होयछे, तथा धनुष अने कुंभसंक्रांतिमां चवीस घडी अने आठ पलोनुं दिनमान होय छे, वृश्चिक अने मीनसंक्रांतिमां अठावीस घडी चौद पल,

शदेव ॥ ८५ ॥ कन्यावृषे वृशिखिनोंगवेदाः । साकांस्त्रि-
रामा मिथुने च सिंहे ॥ कर्के त्रिरामा वसुदेवयुक्ता । ए-
षा मितिः संक्रमवासराणां ॥ ८६ ॥ ततश्च—एकार्कपद्-
द्विशरास्त्रिदंता—स्त्रिदंतपद्द्विशराः कुसूर्याः ॥ मृगादिष-
ट्केऽहनि वृद्धिरेवं । कर्कादिषट्केऽपचितिः पलाद्या ॥
॥ ८७ ॥ प्रविशंतौ सर्वबाह्य—मंडलात्तरणी यदा ॥ सं-
क्रम्य चरतः सर्व—बाह्यार्वाचीनमंम्डले ॥ ८८ ॥ तदा द्वा-

अने मेष तथा तुलासंक्रांतिमां त्रीस घडी होय छे. ॥
॥ ८५ ॥ कन्या अने वृषसंक्रांतिमां एकत्रीस घडी अने
छेताल्लीस पल होय छे, तथा मिथुन अने सिंहसंक्रांति-
मां तेंत्रीस घडी अने बार पल होय छे, तथा कर्कसंक्रां-
तिमां तेंत्रीस घडी अम्ताल्लीस पल होय छे, एवी रीतनुं
संक्रांतिना दिवसोनुं माप छे, ॥ ८६ ॥ अने तेथी-एक,
बार, बे, पांच, त्रण, अने बत्रीस, तथा त्रण, बत्रीस, बे,
बे, पांच, एक अने बार, ए रीतनी पलादिकरूप मकर-
आदिक छ संक्रांतिमां वृद्धि थाय छे, अने कर्कआदिक
छ संक्रांतिमां कमी थाय छे. ॥ ८७ ॥ सर्वथी बहारना
मंडलमांथी ते बन्ने सूर्यो संक्रमीने ज्यारे सर्वथी बहारना
अर्वाचीन मंम्डलमां गमन करे छे, ॥ ८८ ॥ त्यारे मुहूर्त-

न्यां मुहूर्त्तैक—षष्टयंशाभ्यां विवर्धते ॥ दिवसः क्षीयते रात्रि-स्ताभ्यामेव यथोत्तरं ॥ ८९ ॥ क्रमादेवं यदा प्राप्तौ । सर्वाभ्यंतरमंमले ॥ त्र्यशीतियुक्शततमे । बाह्यावीचीनमंडलात् ॥ ९० ॥ तदोत्कृष्टं दिनमान—मष्टादशमुहूर्तकं ॥ रात्रिः सर्वजघन्या तु । स्याद् द्वादशमुहूर्तिका ॥ ॥ ९१ ॥ एतदेवोदगयन-स्यांत्यं दिनमुदीरितं ॥ पूर्णे चास्मिन्नहोरात्रे । संपूर्णः सूर्यवत्सरः ॥ ९२ ॥ अत्युत्कृष्टं चापकृष्टं । प्रत्यब्दमेकमेव हि ॥ दिनं रात्रिस्तथैवैका । सर्वोत्कर्षापकर्षभाक् ॥ ९३ ॥ रात्रिर्याम्यायनांतेऽति—गु-

---

ना बे एकसठीया भागवडे अनुक्रमे दिवस वृद्धि पामे छे, अने रात्रि तेटलीज घटे छे. ॥ ८९ ॥ अने एवीरीते अनुक्रमे ज्यारे तेज सर्वथी अंदरना एटले बहारना अर्वाचीन मंमलथी एकसोत्र्यासीमा मंमलमां जाय छे, ॥ ॥ ९० ॥ त्यारे उत्कृष्टुं दिनमान अढार मुहूर्तोनुं थाय छे, अने सर्वथी जघन्य रात्रि बार मुहूर्तोनी थाय छे. ॥ ॥ ९१ ॥ अने तेनेज उत्तरायणनो छेल्लो दिवस कहेलो छे, अने ते अहोरात्र पूर्ण थवाथी सूर्यसंवत्सर संपूर्ण थाय छे. ॥ ९२ ॥ एवीरीते दरवर्षे अति उत्कृष्ट अने अतिजघन्य एकज दिवस तथा अतिउत्कृष्ट अने अ-

वी लघुतमं दिनं ॥ दिनः सौम्यायनांतेति—गुरुर्निशा लघीयसी ॥ ७४ ॥ तथा च सिद्धांतः—इह खलु तस्सेवं आइच्चसंवच्छरस्स सइं अठारस मुहुत्ते दिवसे भवइ सइं अठारसमुहुत्ता राई भवइ, सइं दुवालसमुहुत्तो दिवसो भवइ. सयं दुवालसमुहुत्ता राइ भवइ. जंबूद्वीपे यदा मेरो—र्दक्षिणोत्तरयोर्दिनं ॥ चकितेव तदा रात्रिः । स्यात् पूर्वापरयोर्दिशोः ॥ ७५ ॥ सर्वोत्कृष्टं दिनमानं । दक्षिणो-

---

तिजघन्य एकज रात्रि आवे छे. ॥ ७३ ॥ दक्षिणायनने छेडे रात्रि अति मोटी होय छे, अने दिवस अत्यंत नानो होय छे, अने उत्तरायणने छेडे दिवस अति मोटो तथा रात्रि अति नानी होय छे. ॥ ७४ ॥ ते माटे सिद्धांतमां पण कह्युं छे के—अहीं ते सूर्यसंवत्सरनो एकज दिवस अढार मुहूर्तो नो थाय छे, अने रात्रि पण एकज अढार मुहूर्तो नी थाय छे, तेम एकज दिवस बार मुहूर्तोनो थाय छे, अने एकज रात्रि बार मुहूर्तोनी थाय छे. जंबूद्वीपमां ज्यारे मेरुथी दक्षिणे अने उत्तरे दिवस होय छे, त्यारे जाणे मरी गइ होय नहि तेम रात्रि तेथी पूर्व अने पश्चिम दिशामां होय छे. ॥ ७५ ॥ वळी दक्षिण अने उत्तरमां ज्यारे सर्वथी उत्कृष्टुं दिनमान

त्तरयोर्यदा ॥ रात्रिः सर्वजघन्या स्या—त्पूर्वपश्चिमयोस्तदा ॥ ९६ ॥ सर्वोत्कृष्टं दिनमानं । पूर्वपश्चिमयोर्यदा ॥ रात्रिः सर्वजघन्या स्या—द्दक्षिणोत्तरयोस्तदा ॥ ९७ ॥ किंच क्षेत्रेषु सर्वेषु । समं मानमहर्निशोः ॥ किंत्वेतयोरवस्थाने । यथोक्तः स्याद्विपर्ययः ॥ ९८ ॥ क्षेत्रे काले च सर्वस्मि—न्नहोरात्रो भवेध्रुवं ॥ त्रिंशन्मुहूर्तप्रमाणो । न तु न्यूनाधिकः क्वचित् ॥ ९९ ॥ एवमहोरात्रे विशेषं वदंति, अत एव दक्षिणायनं देवानां रात्रिरुत्तरायणं तेषां

होय छे, त्यारे पूर्व अने पश्चिममां सर्वथी जघन्य रात्रि होय छे. ॥ ९६ ॥ तथा ज्यारे पूर्व अने पश्चिममां सर्वथी उत्कृष्टुं दिनमान होय छे, त्यारे दक्षिण अने उत्तरमां सर्वथी जघन्य रात्रि होय छे. ॥ ९७ ॥ वळी जोके सर्व क्षेत्रोमां रात्रिदिवसनुं सरखुं प्रमाण होय छे, तोपण तेउनी अवस्थामां उपर कह्या मुजब फेरफार थाय छे. ॥ ९८ ॥ सर्व क्षेत्र अने सर्व कालमां अहोरात्र तो त्रीसमुहूर्तोनोज होय छे, परंतु क्यांय पण तेथी उणोअधको थतो नथी. ॥ ९९ ॥ एवीरीते अहोरात्रना संबंधमां एटलो तफावत कहे छे, अने तेथीज दक्षिणायन देवोनी रात्रि, तथा उत्तरायन तेउनो दिवस कहेवाय

दिनमिति शुभकार्यं तत्र विधेयमिति मन्यंते. ननु चाष्टा-
दशमुहू-र्तात्माहर्भरते यदि ॥ स्यात्तदा च विदेहेषु । रा-
त्रिः सर्वलघीयसी ॥ २०० ॥ तर्हि रात्रेर्द्वादशानां । मुहू-
र्तानां व्यतिक्रमे ॥ स्यात्क्षेत्रे तत्र कः काल । इति चेदु-
च्यते शृणु ॥ १ ॥ द्युरात्रिमानविश्लेषे । शेषार्धार्धं भवेद्
द्वयोः ॥ सामान्यं क्षेत्रयो रात्रि-दिनपूर्वापरांशयोः ॥ २ ॥
तद्यथा—क्षणेन्योऽष्टादशन्यो वा—दशापकर्षणे स्थिताः
॥ षट् तदर्धं त्रयं साधा-रणं ज्येष्ठदिनोषयोः ॥ ३ ॥ एवं

छे, अने तेथी शुभकार्य उत्तरायनमां करवुं एम मानेछे.
अहीं शंका करे छे के ज्यारे भरतक्षेत्रमां अढार मुहूर्तो-
नो दिवस होय छे, त्यारे महाविदेहमां रात्रि सर्वथी ना-
नी होय छे, ॥ २०० ॥ त्यारे रात्रिना बार मुहूर्तोनो व्य-
तिक्रम होते छते ते क्षेत्रमां कयो काळ थाय? तेमाटे
उत्तर आपे छे के सांभल? ॥ १ ॥ दिवस अने रात्रि-
ना प्रमाणनो विश्लेष करवाथी बाकी रहेल भागनुं अर्धुं
अर्धुं बन्ने क्षेत्रोमां रात्रिदिवसना पूर्व अने पश्चिमांशमां
सामान्यपणे रहे. ॥ २ ॥ ते नीचेमुजब—अढार मुहूर्त-
मांथी बार बाद करते छते बाकी छ रह्या, तेनुं अर्ध जे
त्रण ते उत्कृष्ट दिवस अने रात्रिमां सामान्य जाणवुं.

च—अष्टादशमुहूर्तात्मा । यदोत्कृष्टदिनस्तदा ॥ पश्चात त्रिक्षणशेषेऽह्नि । नवेद्भानूदयोऽग्रतः ॥ ४ ॥ तथाहि— मुहूर्तत्रयशेषेऽह्नि । भरतैरवताख्ययोः ॥ नवेदभ्युदयो भानोः । पूर्वापरविदेहयोः ॥ ५ ॥ दिने त्रिक्षणशेषे च । पूर्वापरविदेहयोः ॥ स्याद्भारतैरवतयो-स्तरणेरुदयः खलु ॥ ६ ॥ एवं च—स्याद्भारतैरवतयो-रह्नोंत्यं यत्क्षणत्रयं ॥ ज्येष्ठेऽहनि तदेवाद्यं । पूर्वापरविदेहयोः ॥ ७ ॥

॥ ३ ॥ अने एवीरीते—अढार मुहूर्तोनो ज्यारे उत्कृष्टो दिवस होय, त्यारे दिवसना पाछला पहोरनी त्रण घडी बाकी रहेते छते आगला भागमां सूर्योदय थाय. ॥४॥ ते कहे छे—भरत अने ऐरवतक्षेत्रमां ज्यारे त्रण मुहूर्त जेटलो दिवस बाकी रहे त्यारे पूर्व अने पश्चिम महाविदेहमां सूर्यनो उदय थाय. ॥ ५ ॥ तेमज पूर्व अने पश्चिम महाविदेहमां त्रण घडी दिवस बाकी रहेते छते भरत अने ऐरवतमां सूर्यनो उदय थाय. ॥ ६ ॥ अने एवीरीते—भरत अने ऐरवत क्षेत्रमां दिवसनी जे छेल्ली त्रण घडीज रहे, तेज त्रण घडीज पूर्व अने पश्चिम महाविदेहमां उत्कृष्टा दिवसनी पेहेली त्रण घडीरूप जाणवी. ॥ ७ ॥ अने उत्कृष्टा दिवसमां पूर्व तथा पश्चिम

दिने गुरौ यदेवाद्यं । पूर्वापरविदेहयोः ॥ तद्भारतैरवतयो
-रह्नोंत्यं स्यात्क्षणत्रयं ॥ ८ ॥ तथा—अष्टादशमुहूर्ता
स्या-द्यदोत्कृष्टा निशा तदा ॥ तन्मुहूर्तत्रयेऽतीते । भवे-
दर्कोदयः पुरः ॥ ८ ॥ तथाहि—पूर्वापरविदेहेषु । भानो-
रस्तात्त्रिभिः क्षणैः ॥ स्याद्भारतैरवतयो-स्तरणेरुदयः खलु
॥ ९ ॥ भारतैरवतयोश्च । भानोरस्तादनंतरं ॥ त्रिभिः
क्षणैः स्यात्प्रत्यूषं । पूर्वापरविदेहयोः ॥ १० ॥ क्षणशब्द-
श्चात्र प्रकरणे मुहूर्त्तवाचीति ध्येयं. तथा च—नवेद्विदे-
हयोराद्यं । यन्मुहूर्तत्रयं निशः ॥ स्याद्भारतैरवतयो—स्त-

महाविदेहमां जे पहेली त्रण घडीज छे, ते भरत अने
ऐरवतना दिवसनी छेल्ली त्रण घडीज छे. ॥ ८ ॥ वळी-
ज्यारे अढार मुहूर्तनी उत्कृष्टी रात्रि होय, त्यारे तेना त्र-
ण मुहूर्तो गयाबाद आगाडीना भागमां सूर्योदय थाय. ॥
॥ ८ ॥ ते कहे छे—पूर्व अने पश्चिम महाविदेहमां सू-
र्यास्तथी त्रण घडीये भरत अने ऐरवतमां सूर्योदय थाय.
॥ ९ ॥ अने भरत तथा ऐरवतमां सूर्यास्त पछी त्रण घ-
डीये पूर्व अने पश्चिम महाविदेहमां प्रभात थाय. ॥१०॥
क्षणशब्द आ प्रकरणमां मुहूर्तवाची छे, एम जाणवुं. व-
ळी—बन्ने विदेहोमां रात्रिनी जे पहेली त्रण घडीज छे,

देवांत्यं क्षणत्रयं ॥ ११ ॥ स्याद्धारतैरवतयो—र्यन्निशांत्यं क्षणत्रयं ॥ भवेद्विदेहयो रात्रे—स्तदेवांत्यं क्षणत्रयं ॥ ॥ १२ ॥ इह च प्राग्विदेहादि—क्षेत्राह्वानोपलक्षिताः ॥ पूर्वादिक्षेत्रदिग्मध्य-भागा ज्ञेया विवेकिभिः ॥ १३ ॥ तेष्विदं कालनैयत्यं । ज्ञेयमन्यत्र तु स्फुटं ॥ भाव्यमस्यानुसारेणा-र्कोदयास्तविभावनात ॥ १३ ॥ एवं च—अपाच्युदीच्योः प्रत्यूषा-न्मुहूर्तत्रितये गते ॥ लघोर्निशायाः प्रारंभः । स्यात्पूर्वापरयोर्दिशोः ॥ १४ ॥ अपराह्णत्रिमुहू-

---

तेज भरत अने ऐरवतनी जेछी क्षण घडीन जे. ॥ ११ ॥ तेमज भरत अने ऐरवतनी जे रात्रिनी जेछी क्षण घडीन जे, तेज बन्ने विदेहोमां रात्रिनी जेछी क्षण घडीन जे. ॥ १२ ॥ अहीं पूर्वविदेहादिक क्षेत्रना नामथी जे भागो कह्या जे, तेने विवेकिजनए पूर्वादिक क्षेत्रनी दिशाना मध्यभागो जाणवा. ॥ १३ ॥ एवीरीते ते क्षेत्रोमां कालनुं चोकसपणुं जाणवुं, अने बीजी जगोए तो तेने अनुसारे सूर्यना उदयास्तनी भावनाथी प्रगटरीते जाणी लेवुं. ॥ १३ ॥ अने एवी रीते—दक्षिण अने उत्तर दिशामां प्रभातथी त्रण घडी जाते छते पूर्व अने पश्चिम दिशामां जघन्यरात्रिनो प्रारंभ थाय जे. ॥ १४ ॥ वळी ते बन्ने दि-

र्त्या । शेषायां चानयोर्दिशोः ॥ प्रत्यक्प्राक् च निशांतः स्या–देवं सर्वत्र ज्ञाप्यतां ॥ १५ ॥ इदं गुरुदिने गुर्व्या। रात्रौ त्वस्याः क्षणत्रये ॥ गते शेषे च कल्पाहः–प्रांतावुक्तदिशोः क्रमात ॥ १६ ॥ निशां चाह्नां मध्यमाना–मप्येवं स्तो यथोचितं ॥ विश्लेशशेषार्धे शेषे । याते चादिपरिक्षयौ ॥ १७ ॥ इति कृता वर्षमध्ये दिनरात्रिप्रमाणप्ररूपणा. ॥ मंडलस्याभ्यंतरस्य । दशात्र परिधेर्लवाः ॥ कल्प्यास्तत्रोद्योतयेत्तां–स्त्रीनेकोऽर्को दिने गुरौ ॥ १८ ॥

शानुमां दिवसना पाउला पहोरनी त्रण घडी बाकी रहे ते उत्तर पश्चिम अने पूर्वमां रात्रिनो अंत थाय, अने एवीरीते सर्व जगोये जावी लेवुं. ॥ १५ ॥ वळी ते उत्कृष्ट दिवसमां जाणवुं, अने उत्कृष्टी रात्रिमां तो तेनी त्रण घडी गयाबाद बाकीमां कहेली दिशाना अनुक्रमे कल्पदिनना छेडा छे. ॥ १६ ॥ वळी एवीरीते मध्यमरात्रि अने दिवसोना पण विश्लेष कर्याबाद बाकीनाने अर्ध करवाथी अने बाकीनुं जवाथी यथोचितरीते आदि अने क्षय थाय छे. ॥ १७ ॥ एवीरीते वर्षनी अंदर दिवस रात्रिना प्रमाणनी प्ररूपणा करी. ॥ हवे अहीं अंदरना मंडलना घेरावाना दश विभागो कल्पवा, तेमांथी त्रण

त्रींश्च तत्संमुखानन्यः । षट्स्वंशेषु दिनं ततः ॥ मध्ये तयोर्द्वौ द्वौ । रजनीति लवा दश ॥ १९ ॥ जघन्येऽहनि च द्वौ द्वौ । भागौ दीपयतो रवी ॥ दिनं चतुर्षु भागेषु । निशा षट्सु लवेष्वतः ॥ २० ॥ प्रकाशः क्षेत्रतश्चैवं । दशांशौ दक्षिणायने ॥ हीयेते क्रमतस्तौ च । वर्धेते उत्तरायणे ॥ २१ ॥ अत्रोपपत्तिः—द्वाभ्यां किलाहोरात्राभ्या—मेकेनार्केन मंडलं ॥ पूर्यतेऽहोरात्रयोश्च ।

विभागोने उत्कृष्टे दिवसे एक सूर्य प्रकाशे छे. ॥ १८ ॥ अने तेनी सामेना बण विभागोने बीजो सूर्य प्रकाशे छे, अने तेथी ७ विभागोमां दिवस होय छे, अने ते बन्ननी वच्चे रहेला बे बे विभागोमां रात्रि होय छे, एटले ते दश विभागो थया. ॥ १९ ॥ हवे जघन्य दिवसे बे बे विभागोने बन्ने सूर्यो प्रकाशे छे, अने तेथी चार विभागोमां दिवस, अने ७ विभागोमां रात्रि होय छे. ॥ २० ॥ एवीरीते क्षेत्रथी बन्ने दशांशमां प्रकाश थाय छे, अने ते बन्ने दशांशो दक्षिणायनमां अनुक्रमे नंगा थाय छे, अने उत्तरायनमां वृद्धि पामे छे. ॥ २१ ॥ अहीं युक्ति कहे छे—बे अहोरात्रवडे एक सूर्यवडे मंडल पूर्ण थाय छे, अने तेवा बे अहोरात्रना साठ मुहूर्तो था-

मुहूर्ताः षष्टिरहिताः ॥ २२ ॥ षष्टेश्च दशमो भागः । षट् ते च त्रिगुणीकृताः ॥ दशांशत्रयरूपाः स्युः । षष्टेरष्टादश कणाः ॥ २३ ॥ तदेभिरष्टादशभि—र्मुहूर्तैः परिधेरपि ॥ उत्कृष्टदिवसे युक्तं । दशांशत्रयदीपनं ॥ २४ ॥ दशांशत्रयरूपाश्च । षष्टेर्द्वादश निश्चिताः ॥ तत्तैर्द्वादशभिर्युक्तं । दशांशद्वयदीपनं ॥ २५ ॥ तथाहुः—

इह उच्चिवदसभाए । जंबूद्दीवस्स दुन्नि दिवसयरा ॥ तावंति दित्तलेसा । अभिंतरमंडले संता ॥ २६ ॥ चत्तारिय दसभाए । जंबूद्दीवस्स दुन्नि दिवसयरा ॥ तावं-

---

य छे. ॥ २२ ॥ साठनो दशमो भाग छ थाय छे, अने तेने त्रणगणा करवाथी साठना दशांशत्रयरूप अढार मुहूर्तो थाय. ॥ २३ ॥ तो ते अढार मुहूर्तोवडे उत्कृष्टे दिवसे घेरावाना दशांशत्रयनुं प्रकाशवुं युक्त छे. ॥ २४ ॥ साठना दशांशने बमणा करवाथी बार थाय छे, माटे ते बार मुहूर्तोवडे दशांशवाळा बे विभागोनुं प्रकाशवुं युक्त छे. ॥ २५ ॥ तेमाटे कहे छे के—

बन्ने सूर्यो ज्यारे अंदरना मंडलमां होय त्यारे जंबूद्दीपना दशांसमाहेला छ भागोने दित्तलेश्याथी तेजस्वी करे छे. ॥ २६ ॥ तथा ज्यारे तेज बन्ने बहारना मंडल-

ति मंदलेसा । बाहिरए मंडले संता ॥ २७ ॥ एवं प्रकाशक्षेत्रस्य । दशांशकल्पना बुधैः ॥ आपुष्करार्धं कर्तव्या । खीनामथ तत्र च ॥ २८ ॥ दिशत्येकोनपंचाशा । च-तुस्त्रिंशत्सहस्रकाः ॥ द्विचत्वारिंशच्च लक्षाः । कोट्येका परिधिर्भवेत ॥ २९ ॥ दशांशत्रितयं लक्षा । द्विचत्वारिंशदस्य च ॥ सप्तत्रिंशाश्चतुस्त्रिंश—त्सहस्राः परमे दिने ॥ ॥ ३० ॥ तापक्षेत्रं तिर्यगेत—त्पुष्करार्धे विवस्वतां ॥ तत्तदर्धे पश्यंति । तत्स्थाः सूर्यमुद्गतं ॥ ३१ ॥ तथोक्तं-लक्खेहिं एगवीसाइ । साइरेगेहिं पुकरद्धंमि ॥ उदए

मां होय छे, त्यारे तेना जंबूद्वीपना दशांसमाहेला चार भागने मंदलेश्याथी तेजस्वी करे छे. ॥ २७ ॥ एवीरीते सूर्योना प्रकाशक्षेत्रना दशांसनी कल्पना विद्वानोए छेक पुष्करार्धद्वीपसुधी करी लेवी. ॥ २८ ॥ हवे त्यां एक क्रोड बेंतालीस लाख चोंत्रीस हजार अने उगणपचास जेटलो घेरावो छे. ॥ २९ ॥ तेना दशांशने त्रणगणा करवाथी बेंतालीस लाख चोंत्रीस हजार अने सात्रीस उत्कृष्ट दिवसे थाय. ॥ ३० ॥ एटलुं पुष्करार्धद्वीपमां सूर्योनुं तीर्छु तापक्षेत्र छे, अने तेथी तेना अर्धभागमां त्यांना लोको सूर्यने उगेलो जुए छे. ॥ ३१ ॥ कह्युं छे के

पिबंति नरा । सूरं उक्कोसए दिवसे ॥ ३२ ॥ सर्वांतर्मंड-
लगत—सूर्ययोरातपाकृतिः ॥ ऊर्ध्वास्यनालिकापुष्प—
संस्थानसंस्थिता मता ॥ ३३ ॥ मेरुदिश्यर्धवलया—कारा
वारिनिधेर्दिशि ॥ शकटोध्वींमूलनागा-नुकारेयं प्रकी-
र्तिता ॥ ३४ ॥ मेरोर्दिशि संकुचिता । विस्तृता चांबुधे-
र्दिशि ॥ प्रत्येकमस्या आयामो । दक्षिणोत्तरयोर्दिशोः ॥
॥ ३५ ॥ मेरोरंताद्योजनानां । सहस्राण्यष्टसप्ततिः ॥ शत-
त्रयं त्रयस्त्रिंशं । तृतीययोजनांशयुक् ॥ ३६ ॥ सहस्राः

—पुष्करार्धद्वीपमां उत्कृष्टे दिवसे लोको कइंक अधिक एकवीस लाख जोजनसुधीमां सूर्यने उगेलो जोइ शके छे. ॥ ३२ ॥ सर्वथी अंदरना मंडलमां गयेला बन्ने सूर्यो-ना तापनी आकृति उंचा मुखवाळी नालिकावाळां पुष्प-ना आकारजेवी मानेली छे. ॥ ३३ ॥ वळी ते मेरुतरफ अर्धवलयाकारवाळी, तथा समुद्रतरफ उभा करेला गा-डाना मूलभागजेवी कहेली छे. ॥ ३४ ॥ मेरुतरफ ते सं-कोचायेली छे, तथा समुद्रतरफ विस्तारवाळी छे. तथा ते दरेक आकृतिनी लंबाइ दक्षिण अने उत्तरवच्चे छे. ॥ ॥ ३५ ॥ अने ते मेरुना छेडाथी अठोतेर हजार त्रणसो तेंत्रीस पूर्णांक एकतृतीयांश जोजनजेटली छे. ॥ ३६ ॥

पंचचत्वारिं —शद्योजनानि तत्र च ॥ जंबूद्वीपे शेषमब्धौ ३३३३३३३ । द्वयोर्योगे यथोदितं ॥ ३७ ॥ मेरुणा यन्मते सूर्य–प्रकाशः प्रतिहन्यते ॥ तेषां मते मानमिदं । तापक्षेत्रायतेर्ध्रुवं ॥ ३८ ॥ येषां मते मेरुणार्क—प्रकाशो नाभिहन्यते ॥ किंतु मेरुगुहादीना—मप्यंतः प्रथते महः ॥ ३९ ॥ तेषां मते मंदरार्धा—दारभ्य लवणोदधेः ॥ षष्ठभागं यावदायाम—स्तापक्षेत्रस्य निश्चितः ॥ ४० ॥ तदा च—योजनानां सहस्राणि । पंच राशौ पुरातने ॥

तेमांथी पस्तालीस हजार जोजनजेटली जंबूद्वीपमां छे, अने बाकीनी ३३३३३३३ जेटली समुद्रमां छे, तथा ते बन्नेनो सरवाळो करवाथी उपर कहेली संख्या थाय. ॥ ॥ ३७ ॥ जेउना मतमां मेरुवडे सूर्यनो प्रकाश हणाय छे, तेउने मते आ तापक्षेत्रनी लंबाइनुं निश्चित मान छे. ॥ ३८ ॥ परंतु जेउना मतमां मेरुथी सूर्यनो प्रकाश हणातो नथी, तोपण मेरुनी गुफाआदिकनी अंदर पण ते प्रकाश फेलाय छे, ॥ ३९ ॥ तेउने मते मेरुना अर्धभागथी मांडीने लवणसमुद्रना छठ्ठाभागसुधी तापक्षेत्रनी आ लंबाइ निश्चित थयेली छे. ॥ ४० ॥ अने त्यारे—पांचहजार जोजन आगली रकममां जो नेळवीए तो मं-

क्षिप्यंते मंदरार्धस्य । ततो मानमिदं भवेत ॥ ४१ ॥ योजनानां सहस्राणि । त्र्यशीतिस्त्रिशती तथा ॥ त्रयस्त्रिंशत्समधिका । तृतीयांशश्च योजनः ॥ ४२ ॥ सुपर्वपर्वतादेवं । पूर्वपश्चिमयोरपि ॥ तापक्षेत्रस्य प्रत्येक-मायामो ज्ञायतामियान् ॥ ४३ ॥ सर्वेषु मंडलेष्वेष । चरतोर्भानुमालिनोः ॥ अवस्थितः सदा ताप—क्षेत्रायामः प्रकीर्तितः ॥ ४४ ॥ विष्कंभस्तु मेरुपार्श्वे । तस्यार्धवलयाकृतेः ॥ स्यान्मेरुपरिधेर्भागे । दशमे त्रिगुणीकृते ॥ ४५ ॥ तथा च—सहस्रा नव षड्ढ्री-त्यधिका च चतुःशती ॥ योजनानां दश छिन्न—योजनस्य लवा नव ॥ ४६ ॥ विष्कं-

---

दरार्धनुं आ मुजब मान थाय. ॥ ४१ ॥ त्र्यासीहजार त्रणसो तेंत्रीस पूर्णांक एकतृतीयांश जोजन थाय. ॥४२॥ अने एवीरीते मेरुपर्वतथी पूर्व अने पश्चिममां पण दरेक तापक्षेत्रनी लंबाइ एटली जाणवी. ॥ ४३ ॥ सघळा मंडलोमां विचरता बन्ने सूर्योना तापक्षेत्रनी लंबाइ हमेशां तेटलीज निश्चितपणे कहेली छे. ॥ ४४ ॥ मेरुनी पासे अर्धवलयनी आकृतिवाळा एवा ते तापक्षेत्रनी पहोळाइ मेरुना घेरावाना दशमा भागने त्रणगणो करवाथी थाय छे. ॥ ४५ ॥ अने तेथी—नवहजार चारसो त्र्या-

नोंनोधिपार्श्वे तु । तापक्षेत्रस्य निश्चितः ॥ अंतर्मंडलप-
रिधे-र्दशांशे त्रिगुणीकृते ॥ ४७ ॥ स चायं—योजना-
नां सहस्राणि । चतुर्नवतिरेव च ॥ षट्त्रिंशा पंचशत्यं-
शाः । षष्टिजा द्व्यब्धि ४२ संमिताः ॥ ४८ ॥ नन्वेवम-
ब्धेः षड्भागं । यावद्व्याप्तिमुपेयुषः ॥ तापक्षेत्रस्य विष्कंभः
। संभवेन्नाधिकः कथं ॥ ४९ ॥ तथाहि—पूर्वोक्ततापक्षे-
त्रस्य । प्रांतेऽब्धौ परिधिस्तु यः ॥ तद्दशांशत्रयमितो ।
विष्कंभः संभवेन्न किं ॥ ५० ॥ अत्रोच्यते—संभवत्येव

सीपूर्णांक नवदशांस जोजनजेटली ते थाय छे. ॥ ४६ ॥
अने समुद्रपासे ते तापक्षेत्रनी पहोळाइ अंतर्मंडलना घे-
रावाना दशांशने त्रणगणा करवाथी आवे छे. ॥ ४७ ॥
अने ते नीचेमुजब छे—चोराणुहजार पांचसो छत्रीसपू-
र्णांक बेंतालीस साठांश जोजनजेटली छे. ॥ ४८ ॥ अ-
हीं शंका करे छे के समुद्रना छठ्ठाभागसुधी फेलायेला ता-
पक्षेत्रनी पहोळाइ अधिक केम न संभवे? ॥ ४९ ॥
जेमके—समुद्रमां छेडे पूर्वे वर्णवेला तापक्षेत्रनो जे घे-
रावो छे, तेना त्रणगणा दशांशजेटली पहोळाइ केम सं-
भवे नहि? ॥ ५० ॥ तेमाटे अहीं कहे छे—तेम संभ-
वेज छे, परंतु अहीं करणवडे मळती एवी ते पहोळाइ

किंत्वत्र । करणेनैष संवदन् ॥ चतुर्नवतिसहस्रा-दिक एव मतो बुधैः ॥ ५१ ॥ व्यक्तिस्तु करणस्यास्य । मुहूर्तगति-चिंतया ॥ कार्या दृग्गोचरस्येव । साम्या दृक्पथतापयोः ॥ ५२ ॥ तथाहुः—अत्रोदयास्तांतरं प्रकाशक्षेत्रं तापक्षे-त्रमित्येकार्थाः. विष्कंभस्त्वेष तापस्य । द्विविधोऽप्यनव-स्थितः ॥ याम्येऽयने हीयमानः । सौम्ये वृद्धिमवाप्नुयात ॥ ५३ ॥ मुहूर्तैकषष्टिभाग-द्वयगम्यं तु यद्भवेत् ॥ क्षेत्रं तावन्मिता वृद्धि—र्हानिश्च प्रतिमंडलं ॥ ५४ ॥ तथा मं-डलैः सार्ध-त्रिंशतैकैकभानुमान् ॥ क्षेत्रं गम्यं मुहूर्तेन ।

विद्वानोए चोराणुहजारआदिकनीज मानेली छे. ॥ ५१ ॥ अने नजरे देखाता एवा आ करणनी व्यक्ति मुहूर्तग-तिना विचारवडे दृष्टिमर्यादा तथा तापनी सरखी करवी. ॥ ५२ ॥ कह्युं छे के—अहीं उदय अने अस्तनी वच्चे-नो भाग प्रकाशक्षेत्र अथवा तापक्षेत्र अने एकार्थवाची छे. ॥ तापक्षेत्रनी बन्ने प्रकारनी आ पहोळाइ पण अ-निश्चित छे, केमके दक्षिणायनमां ते नवी थाय छे, अ-ने उत्तरायनमां ते वधे छे. ॥ ५३ ॥ मुहूर्तना एकसठी-या भागमाहेला बे भागमां जेटलां क्षेत्रमां गमन कराय तेटली वृद्धि अने हानि दरेक मंडले थाय. ॥ ५४ ॥ ए-

वर्धयेद्वा क्षयं नयेत ॥ ५५ ॥ मंडलानां सत्र्यशीति–श· तेनैवमनुक्रमात् ॥ वर्धितं क्षपितं तान्यां । सौम्ययाम्याय· नांतयोः ॥ ५६ ॥ मुहूर्तैः षड्भिराक्रम्यं । क्षेत्रं स्यादेष एव च ॥ बाह्यांतरमंडलाभ्यां । दशांशो वृद्धिहानिभाक् ॥ ॥ ५७ ॥ युग्मं ॥ प्रकाशपृष्ठलग्नस्यां–धस्येव तमसोऽप्यथ ॥ आकृतिश्चिंत्यते भानोः । सर्वांतर्मंडलस्थयोः ॥ ५८ ॥ अस्याप्याकृतिरूर्ध्वास्य—नालिकापुष्पसंस्थिता ॥ ताप·

वीरीते साडात्रीस मंडले एकेको सूर्य एक मुहूर्तमां गमन करीशकाय तेटलां क्षेत्रने वधारे अथवा घटाडे. ॥ ५५ ॥ अने एवीरीते एकसो त्र्यासी मंडलमां फरीने उत्तरायन तथा दक्षिणायनने जेडे ते बन्ने सूर्योये जे क्षेत्र वधार्युं अथवा घटाडयुं छे, ॥ ५६ ॥ ते ७ मुहूर्तमां गमन करी शकाय तेटलुंज छे, केमके बहारना अने अंदरना मंड लवडे दशांश वृद्धिहानिने भजनारो छे, ॥ ५७ ॥ युग्मं ॥ हवे बन्ने सूर्यो सर्वथी अंदरना मंडलमां होतेछते अं धनीपेठे प्रकाशनी पाछळ लागेला अंधकारनी आकृति· नो पण आपणे विचार करीये. ॥ ५८ ॥ तेनी आकृति पण नीचां मुखनी नालिकावाळां पुष्पजेवी छे, अने तेनी लंबाइनुं प्रमाण पण तापक्षेत्रनी लंबाइनीपेठे निश्चित

क्षेत्रवदायाम—मानं चास्याप्यवस्थितं ॥ ५९ ॥ अस्तं गते दिनपतौ । मेरोरपि गुहादिषु ॥ ध्वांतोपलब्धेरायाम—स्तमसोऽपि प्रकाशवत् ॥ ६० ॥ विष्कंभो मेरुसंलग्ने । स्यादेवं ध्वांतचोलके ॥ मंदराद्रिपरिक्षेप-दशांशे द्विगुणीकृते ॥ ६१ ॥ षट्योजनसहस्राणि । चतुर्विंशं शतत्रयं ॥ दशभागीकृतस्यैक—योजनस्य लवाश्च षट् ॥ ६२ ॥ लवणांभोधिदिशि तु । विष्कंभस्तमसो भवेत् ॥ अंतर्मंडलपरिधे—र्दशांशे द्विगुणीकृते ॥ ६३ ॥ स चायं—योजनानां सहस्राणि—षष्टिः सप्तदशाधिकाः ॥ अष्टाचत्वारिं-

---

थयेलुं छे. ॥ ५९ ॥ सूर्य अस्त पामते छते मेरुनी गुफाआदिकमां पण अंधकार होवाथी ते अंधकारनी लंबाइ पण प्रकाश जेटलीज छे. ॥ ६० ॥ एवीरीते अंधकाररूपी वस्त्र मेरुने लाग्ये छते तेनो विस्तार मंदराचलना घेरावाना दशांशने बेवडो करवाथी थाय छे, ॥६१॥ अने ते छहजार त्रणसो चोवीस पूर्णांक छदशांस जोजनजेटलो थाय छे. ॥ ६२ ॥ अने लवणसमुद्रतरफ तो ते अंधकारनो विस्तार अंदरना मंडलना घेरावाना दशांशने बमणो करवाथी थाय छे. ॥ ६३ ॥ अने ते नीचे मुजब छे—त्रेसठहजार अने सतरपूर्णांक अडतालीस

शदंशाः । षष्टिजास्तव मंडले ॥ ६४ ॥ इति कर्कसंक्रांतौ आतपक्षेत्रतमःक्षेत्रयोः स्वरूपं. ॥ / /

सर्वबाह्यमंडलं तु । प्राप्तयोरुष्णरोचिषोः ॥ तापांधकारयोः प्राग्व-त्संस्थानादिनिरूपणं ॥ ६५ ॥ किंत्वब्धिदिशि विष्कंने । विशेषोऽस्ति नवेत्स च ॥ बाह्यमंडलपरिधे—र्दशांशे द्विगुणीकृते ॥ ६६ ॥ स्युस्त्रिषष्टिः सहस्राणि । सत्रिषष्टिश्च षट्शती ॥ तद्दशांशे त्रिगुणिते । ध्वांतव्यासोऽप्यसौ तदा ॥ ६७ ॥ सहस्राः पंचनवति—श्चत्वा-

---

साठांस जोजनजेटलो ते मंडलमां ते थाय छे. ॥ ६४ ॥ एवीरीते कर्कसंक्रांतिमां आतपक्षेत्र अने अंधकारक्षेत्रनुं स्वरूप कह्युं. ॥

हवे ज्यारे ते बन्ने सूर्यो सर्वथी बहारना मंडलमां आवे छे, त्यारे ताप तथा अंधकारना आकारआदिकनुं स्वरूप पूर्वनीपेठे जाणवुं. ॥ ६५ ॥ परंतु समुद्रतरफनी पहोळाइमां तफावत छे, अने ते बहारना मंडलना घेरावाना दशांशने भमणो करवाथी थाय छे, ॥ ६६ ॥ अने ते त्रेसठहजार छसोने त्रेसठ जोजनजेटलो छे. तथा ते दशांशने त्रणगणो करवाथी अंधकारनो व्यास पण नीचेमुजब थाय छे. ॥ ६७ ॥ अने ते पंचाणुहजार चारसो

र्येव शतानि च ॥ चतुर्नवतियुक्तानि । त्रिंशदंशाश्च षष्टि-
जाः ॥ ६० ॥ बाह्यांतर्मण्डलस्थार्क—तापक्षेत्रानुसारतः ॥
वृद्धिहानिव्यतीहारः । प्रकाशतमसोर्भवेत् ॥ ६१ ॥ सा-
मीप्याद्दीप्रतेजस्त्वा–त्सर्वांतर्मण्डलेऽर्कयोः ॥ दिनातपक्षेत्र-
वृद्धि–र्घर्मस्तीव्रस्तमोऽल्पता ॥ ७० ॥ मंदतेजस्तया दूर-
तया च बाह्यमंडले ॥ निशातम:क्षेत्रवृद्धि—स्तापक्षेत्राल्प-
ता हिमं ॥ ७१ ॥ यत्तु जंबूद्वीपप्रज्ञप्तिसूत्रे सर्वांतर्मण्डलस्थे
रवौ समुद्रदिशि तापक्षेत्रविष्कंभः चतुर्नवतियोजनसहस्रा-

चोराणु पूर्णांक त्रीससाठांस जोजनजेटलो थाय छे. ॥६०॥
बहारना अने अंदरना मंडलमां रहेला सूर्यना तापक्षेत्र-
ने अनुसारे प्रकाश अने अंधकारनी वृद्धिहानिनो व्य-
वहार थाय छे. ॥ ६१ ॥ सर्वथी अंदरना मंडलमां बन्ने
सूर्यो नजीक तथा तीव्रतेजवाळा होवाथी दिवस तथा
आतपक्षेत्रनी वृद्धि थाय छे, अने तेथी तीव्र ताप लागे
छे, अने अंधकार स्वल्प रहे छे. ॥ ७० ॥ अने बहारना
मंडलमां तेज होते छते मंदतेजवाळा तथा दूर होवाथी
रात्रि अने अंधकारना क्षेत्रनी वृद्धि थाय छे, तापक्षेत्र
स्वल्प थाय छे, अने बरफ पडे छे. ॥ ७१ ॥ वळी जंबू-
द्वीपपन्नत्तिसूत्रमां सर्वथी अंदरना मंडलमां सूर्य होते छते

णि अष्टौ शतानि अष्टषष्ट्यधिकानि चतुरश्च दशभागान् योजनस्योक्तः, तथा ध्वांतविष्कंभश्च त्रिषष्टिर्योजनसहस्राणि द्वे च पंचचत्वारिंशदधिके योजनशते षट् च दशभागा योजनस्यायमेव च सर्वबाह्यमंडलस्थे रवौ तापक्षेत्रध्वांतक्षेत्रयोर्विपर्ययेण विष्कंभ उक्तः, स तु जंबूद्वीपपरिधेरेव दशांशद्वयत्रयकल्पनयेति व्यामोहो न विधेयः. यत्तु तत्र सर्वांतर्मंडले उभयतः समुदितं द्वीपसंबंधि षष्ट्यधिकं योजनशतत्रयं न्यूनतया न विवक्षितं, यच्च सर्वबाह्यमंडले उभयतः समुदितानि समुद्रसंबंधीनि षष्ट्य-

---

समुद्रतरफ तापक्षेत्रनी पहोळाइ चोराणुहजार आठसो अमसठ पूर्णांक चारदशांस जोजननी जे कही छे, तथा अंधकारनी पहोळाइ त्रेसठहजार बसो पस्तालीस पूर्णांक त्रण दशांस जोजननी जे कही छे, अने तेटलीज सर्वथी बहारना मंडलमां सूर्य होते छते तापक्षेत्र तथा अंधकारक्षेत्रनी पहोळाइ उलटीरीते कहेली छे, ते तो जंबूद्वीपना घेरावाना बे तथा त्रण दशांशनी कल्पनाथी कहेली छे, माटे तेना संबंधमां व्यामोह करवो नहि. वळी त्यां सर्वथी अंदरना मंडलमां बन्ने तरफना मळीने समुद्रसंबंधि त्रसो साठ जोजन न्यूनपणे नथी कह्या, तेमज स-

धिकानि षट्योजनशतान्यधिकतया न विवक्षितानि त-
त्राविवक्षैव बीजमित्यादिकमर्थत उपाध्यायश्रीशांतिचंद्रोप-
ज्ञजंबूद्वीपप्रज्ञप्तिवृत्तेरवसेयं.

तापक्षेत्रस्य च व्यासो । यावान् स्याद्यत्र मंडले ॥
करप्रसारस्तस्यार्धे । पूर्वतोऽपरतोऽपि च ॥ ७२ ॥ मेरोर्दि-
शि तु मेर्वर्धं । यावत्तेजः प्रसर्पति ॥ पाथोधिदिशि पाथो-
धेः । षड्भागं यावदर्कयोः ॥ ७३ ॥ करप्रसार ऊर्ध्वं तु ।
योजनानां शतं मतः ॥ यत्तापयत एताव—दूर्ध्वं निज-

र्वथी बहारना मंडलमां बन्ने तरफना मळीने समुद्रसंबंधि
नसो साठ जोजन अधिकपणे जे नथी कह्यां, ते माटे
अविवक्षाज कारण जाणवुं, इत्यादि भावार्थ उपाध्याय
श्रीशांतिचंद्रजीए करेली जंबूद्वीपप्रज्ञप्तिनी टीकाथी जा-
णी लेवो. ॥

जे मंडलमां तापक्षेत्रनो जेटलो व्यास होय, तेथी
अर्धमां पूर्व अने पश्चिममां सूर्यना किरणोनो फेलावो
होय. ॥ ७२ ॥ मेरुतरफ ते बन्ने सूर्योनुं तेज मेरुना अ-
र्धभागसुधी फेलाय छे. अने समुद्रतरफ छभागसुधी फे-
लाय छे. ॥ ७३ ॥ उंचे तेजना किरणोनो फेलावो ए-
कसो जोजनसुधी कहेलो छे, केमके तेज पोताना वि-

विमानतः ॥ ७४ ॥ शतेष्वष्टासु सूर्यान्या—मधस्तात्सम-
भूतलं ॥ सहस्रं च योजनाना—मधोग्रामास्ततोऽप्यधः ॥
॥ ७५ ॥ तांश्च यावत्तापयतः । प्रसरंति करास्ततः ॥ वि-
वस्वतोर्योजनाना—मष्टादश शतान्यधः ॥ ७६ ॥ सप्तच-
त्वारिंशदथ । सहस्राणि शतद्वयं ॥ त्रिषष्टिश्च योजनानां
। षष्ट्यंशा एकविंशतिः ॥ ७७ ॥ करप्रसार एतावान् । स-
र्वांतर्मंडलेऽर्कयोः ॥ पूर्वतोऽपरतश्चाथ । दक्षिणोत्तरयोर्ब्रुवे
॥ ७८ ॥ सहस्राणि पंचचत्वा—रिंशत्स्वर्गिगिरेर्दिशि ॥

मानथी उंचे तेटलुं क्षेत्र तपावी शके छे. ॥ ७४ ॥ बन्ने
सूर्योथी आठसो जोजन नीचे समपृथ्वीतल छे. अने ते-
थी पण एकहजार जोजन नीचा अधोग्रामो छे, ॥ ७५ ॥
अने लेक त्यांसुधी ते बन्ने सूर्यो ताप आपे छे, अने
तेथी तेजनां किरणो नीचे अढारसो जोजनसुधी फेला-
य छे. ॥ ७६ ॥ सडतालीस हजार बसो त्रेसठ पूर्णांक ए-
कवीस साठांश जोजनसुधी, ॥ ७७ ॥ सर्वथी अंदरना मं-
डलमां रहेला बन्ने सूर्योनो पूर्व अने पश्चिमतरफ किर-
णोनो फेलावो थाय छे, हवे दक्षिण तथा उत्तर तरफनो
कहुं बुं. ॥ ७८ ॥ मेरुपर्वत तरफ पस्तालीस हजार जो-
जनमां एकसो एंसी जोजन जेटलासुधी तेजना किरणो-

साशीतियोजनशतो—नान्यथाब्धेर्दिशि ब्रुवे ॥ ७९ ॥ त्रयस्त्रिंशत्सहस्राणि । त्रयस्त्रिंशं शतत्रयं ॥ योजनत्र्यंशयुक् वार्धौ । द्वीपेऽशीतियुतं शतं ॥ ८० ॥ सर्वबाह्यमंडले तु । चरतोरुष्णरोचिषोः ॥ करप्रसार एतावान् । स्यात्पूर्वापरयोर्दिशोः ॥ ८१ ॥ एकत्रिंशत्सहस्राणि । शतान्यष्टौ तथोपरि ॥ एकत्रिंशद्योजनानि । त्रिंशदंशाश्च षष्टिजाः ॥ ८२ ॥ मेरोर्दिशि योजनानां । वार्धौ त्रिंशं शतत्रयं ॥ द्वीपे च पंचचत्वारिं—शत्सहस्रास्ततः परं ॥ ८३ ॥ त्रयस्त्रिंशत्सहस्राणि । सत्र्यंशं योजनत्रयं ॥ करप्रसारो

नो फेलावो थाय छे, हवे समुद्रतरफनो कहुं छुं. ॥७९॥ तेंत्रीस हजार त्रणसो तेंत्रीस पूर्णांक एकतृतीयांश जोजनसुधी समुद्रमां अने एकसो एंसी जोजनसुधी द्वीपमां थाय छे. ॥ ८० ॥ सर्वथी बहारना मंडलमां विचरता एवा ते बेउ सूर्यना किरणोनो फेलावो पूर्व अने पश्चिम दिशामां नीचेमुजब थाय छे. ॥ ८१ ॥ एकत्रीस हजार आठसो एकत्रीस पूर्णांक वीससाठांस जोजनजेटलो छे. ॥ ८२ ॥ वळी मेरुतरफ समुद्रमां त्रणसो त्रीस जोजनसुधी, अने द्वीपमां पस्तालीस हजार जोजनसुधी, तथा तेथी आगळ ॥ ८३ ॥ लवणसमुद्रमां शिखातरफ ते बन्ने

न्वोः स्या—ल्लवणाब्धौ शिखादिशि ॥ ७४ ॥ ऊर्ध्वं तु योजनशतं । तुल्यं सर्वत्र पूर्ववत् ॥ अष्टादशयोजनानां । शतान्यधस्तथैव च ॥ ७५ ॥ इति क्षेत्रविभागेन दिनरात्रिमानप्ररूपणा, तत्प्रसंगादातपतमःसंस्थानादिप्ररूपणा च. कृता क्षेत्रविभागेन । दिनरात्रिप्ररूपणा ॥ परिक्षेपमिति ब्रूमः । सांप्रतं प्रतिमंडलं ॥ ७६ ॥ वर्गाह्योन्नयतो द्वीपे । सर्वांतर्मंडलं स्थितं ॥ साशीतियोजनशतं । द्विघ्नं कार्यमिदं ततः ॥ ७७ ॥ षष्टियोजनशत—त्रयं

सूर्योनां किरणोनो फेलावो त्रीसहजार त्रणपूर्णांक एकतृतीयांश जोजनसुधी थाय छे. ॥ ७४ ॥ उंचे एकसो जोजनसुधी. अने नीचे अढारसो जोजनसुधी तेननो फेलावो थाय छे, एटले ते पूर्वे कह्यामुजब छे. ॥ ७५ ॥ एवीरीते क्षेत्रविभागवडे करीने दिवस तथा रात्रिना प्रमाणनी प्ररूपणा, तथा तेना प्रसंगथी ताप तथा अंधकारना आकारआदिकनी प्ररूपणा करी. एवीरीते क्षेत्रविभागवडे दिवस तथा रात्रिनी प्ररूपणा करी, हवे दरेक मंडले तेनो परिक्षेप कहुं छुं. ॥ ७६ ॥ बन्ने तरफथी द्वीपमां अवगाहीने सर्वथी अंदरनुं मंडल एकसो एंसी जोजन रहेलुं छे, तेने भमणा करवा. ॥ ७७ ॥ अने तेथी

जातमिदं पुनः ॥ द्वीपव्यासाच्चक्रारूपा—द्विशोध्यते ततः स्थितं ॥ ८८ ॥ विष्कंभायामतो नूनं । सर्वाभ्यंतरमंडलं ॥ सहस्रा नवनवति-श्चत्वारिंशा च षट्शती ॥ ८९ ॥ परिधिस्तु यथाम्नाय—मस्य लक्षत्रयं युतं ॥ सहस्रैः पंचदशभि—र्नवाशीतिश्च साधिका ॥ ९० ॥ सषष्टियोजनशत—त्रयं यत्प्रागपाकृतं ॥ तस्य वा परिधिः कार्यः । पृथगीदृग्विधस्तु सः ॥ ९१ ॥ एकादश शतान्यष्ट—त्रिंशान्येनं विशोधयेत् ॥ जंबूद्वीपस्य परिधेः । स्यादप्येवं यथोदितः ॥ ९२ ॥ अथैकतः स्थितं सर्वा-तरानंतरमंडलं ॥

ते त्रणसोसाठ जोजन थया, तेने एकलाख जोजनना द्वीपना घेरावामांथी बाद करवा, अने तेथी ॥ ८८ ॥ सर्वथी अंदरनुं मंडल लंबाइ पहोळाइमां नवाणुहजार छसो चालीस जोजन रह्युं. ॥ ८९ ॥ अने आम्नायपूर्वक तेनो घेरावो त्रणलाख पंदरहजार नेवासी जोजनजेटलो थयो. ॥ ९० ॥ अथवा पूर्वे जे त्रणसो साठ जोजन बाद कर्या छे, तेनो जूदो घेरावो करवो, अने ते नीचेमुब ॥ ९१ ॥ अग्यारसो आठवीस जोजन थाय छे, तेने जंबूद्वीपना घेरावामांथी बाद करवा, अने तेथी पण उपर कह्यामुजब घेरावो आवी जाय छे. ॥ ९२ ॥ हवे ए-

अष्टचत्वारिंशदंशान् । सर्वांतर्मंडलात्मकान् ॥ ९३ ॥ द्वे योजने च त्यक्त्वार्वा-क्परतोऽप्येवमेव तत ॥ एवं पंचत्रिंशदंशं । ज्ञेयोजनपंचकं ॥ ९४ ॥ ततोऽर्कयुग्मांतरव-र्द्धंते प्रतिमंडलं ॥ योजनानि पंच पंच । त्रिंशदंशाश्च विस्तृतौ ॥ ९५ ॥ ततस्तेषां परिक्षेपा । ज्ञेया व्यासानुसारतः ॥ सपंचत्रिंशदंशस्य । योजनपंचकस्य वा ॥९६॥ परिक्षेपः पृथक्कार्य । ईदृग्रूपः स जायते ॥ साधिकाष्टात्रिंशदंश—युक्सप्तदशयोजनी ॥ ९७ ॥ अष्टादश योज-

---

कतरफथी सर्वथी अंदरना मंडलनी पासेनुं मंम्डल सर्वथी अंदरना मंडलना अडतालीस अंशो ॥ ९३ ॥ अने बे जोजन पूर्व तथा पश्चिममां छोडीने रहेलुं छे, अने तेथी ते सर्व मली पांच जोजन अने पांत्रीस अंशो थाय. ॥ ॥ ९४ ॥ पछी ते बन्ने सूर्योना अंतरनीपेठे दरेक मंम्डले पांच पांच जोजन अने वीस अंशो पहोळाइमां वधे छे. ॥ ९५ ॥ पछी तेउना घेरावा व्यासने अनुसारे पांत्रीस अंशोसहित पांच जोजनना जाणी लेवा. ॥ ९६ ॥ पछी ते परिक्षेपने जूदो करवाथी ते सतर जोजन अने आडत्रीस अंशोथी कईंक अधिक थाय, ॥ ९७ ॥ परंतु व्यवहारथी ते संपूर्ण अढार जोजन कहेवाय छे, पछी ते

नानि । परंतु व्यवहारतः ॥ संपूर्णानि विवक्ष्यंते । ततो-ऽष्टादशयोजनीं ॥ ९८ ॥ प्राच्यप्राच्यमंडलस्य । परिक्षेपे नियोजयेत् ॥ ततोऽभ्याभ्यमंडलस्य । परिक्षेपमितिर्भवेत् ॥ ९९ ॥ एवं वृद्धिः परिक्षेपे । यावच्चरममंडलं ॥ ततो यथा वृद्धिर्हानि-रासर्वांतरमंडलं ॥ २०० ॥ एवं च परि-धिः सर्वा—तरानंतरमंडले ॥ लक्षत्रयं पंचदश-सहस्राः सप्तयुक्शतं ॥ १ ॥ तार्तीयिके मंडले च । सर्वाभ्यंतरमं-डलात ॥ लक्षास्तिस्रः पंचदश । सहस्रास्तत्वयुक्शतं ॥२॥ लक्षास्तिस्रोऽष्टादशैव । सहस्रास्त्रिंशती तथा ॥ युक्तो नैः

अढार जोजनने ॥ ९८ ॥ पूर्व पूर्वना मंडलना घेरावा-मां नेलववा, अने तेथी आगल आगलना मंडलना घे-रावानुं माप थाय छे. ॥ ९९ ॥ एवीरीते छेक छेल्ला मं-डलसुधी घेरावामां वृद्धि कर्ये जवी, अने तेथी जेम वृ-द्धि थाय तेमज सर्वथी अंदरना मंडलसुधीमां हानि था-य. ॥ २०० ॥ एवी सर्वथी अंदरना मंडलपछीना मंडल-नो घेरावो त्रणलाख पंदरहजार एकसो सात जोजननो थाय छे. ॥ १ ॥ सर्वथी अंदरना मंडलथी त्रीजा मंडल-मां त्रण लाख पंदरहजार एकसो त्रण जोजननो थाय छे. ॥ २ ॥ अने सर्वथी छेल्ला मंडलनो घेरावो त्रणलाख

पंचदशभिः । सर्वाभ्यंतरे परिधिर्भवेत् ॥ ३ ॥ तथाहुः श्रीमलयगिरिपादाः क्षेत्रविचारबृहद्वृत्तौ—एवं मंडले मंडले आयामविष्कंभयोः पंच पंच योजनानि पंचत्रिंशदेकषष्टिभागाधिकानि परिरयेऽष्टादश २ योजनानि परिवर्धयता तावद्वक्तव्यं यावत्सर्वबाह्यमंडलं एकं योजनशतसहस्रं षट्शतानि षष्ट्यधिकानि आयामविष्कंभाभ्यां त्रीणि योजनशतसहस्राणि अष्टादशसहस्राणि त्रीणि शतानि पंचदशोत्तराणि किंचिदूनानि परिरय इति. अत्र च यद्यपि प्रतिपरिक्षेपं अष्टादश अष्टादशवृद्धौ त्र्यशीत्यधिकशतस्या-

---

अढार हजार त्रणसो जोजनमां पंदर जोजन जेवो थाय छे. ॥ ३ ॥ तेमाटे क्षेत्रविचारनी मोटी टीकामां श्रीमलयगिरिजी महाराज कहे छे के—एवीरीते मंडले मंडले लंबाइ पहोळाइना पांच पांच जोजन अने पांत्रीस एकसठीया भागो एटले घेरावामां अढार अढार जोजन वधारताथका त्यांसुधी बोलवुं, के ज्यांसुधी सर्वथी बहारनुं मंडल आवे, के जेनी लंबाइ पहोळाइ एक लाख छसो साठ जोजननी तथा जेनो घेरावो त्रण लाख अढार हजार त्रणसो पंदर जोजनमां कइंक जेवो थाय छे. वळी अहीं जोके दरेक घेरावे अढार अढारनी वृद्धि होते छते

ष्टादशभिर्गुणने चतुर्नवत्यधिकानि द्वात्रिंशल्लक्षाणि भवंति. एतेषां च सैकोननवतिपंचदशसहस्राधिकलक्षद्वयरूपप्रथममंडलपरिक्षेपेण सह योगे सर्वबाह्यमंडलपरिरयस्त्रिंशो लक्षा अष्टादश सहस्राण्त्रिशतीत्र्यशीत्युत्तरा भवंति. परंतु प्रागुक्तानि सप्तदशयोजनानि साधिकयोजनसप्तकाष्टात्रिंशदेकभागाधिकानि प्रतिपरिरयवृद्धिरिति विज्ञाप्यैव, न्यूनपंचदशाधिकशतत्रययुक्ताष्टादशसहस्राधिकलक्षत्रयरूपः सर्वबाह्यमंडलपरिधिरुक्त इति संभाव्यते. यद्यप्यत्रापि उपरितनं शतत्रयं चतुर्दशोत्तरमेव भवति, तथापि उपरित-

---

एकसो त्र्यासीने अढारे गुणवाथी बत्रीससो चोराणु थाय छे. अने तेमां प्रथममंडलना घेरावाना त्रण लाख पंदर हजार अने नेवासी जोजन जेळववाथी सर्वथी बहारना मंडलनो घेरावो त्रण लाख अढार हजार त्रणसो अने त्र्यासी जोजननो थाय छे. परंतु पूर्वे कहेला सतर पूर्णांक एक आडत्रीसांश जोजनजेटली दरेक घेरावे वृद्धि थाय छे, एम भावीनेज त्रण लाख अढार हजार त्रणसोमां पंदर जोजन जुदो सर्वथी बहारना मंडलनो घेरावो कहेलो छे. एम संभवे छे. जो के अहीं पण उपरना त्रणसो चौदसहितज होय छे, तोपण उपरना आड-

नानां अष्टात्रिंशतो भागानां साधिकत्वान्यूनानि पंचदशैव विवक्षितानीति सम्यग्विभावनीयं गणितज्ञैः. एवं कृता मंडलानां । परिक्षेपप्ररूपणा ॥ गतिं प्रतिमुहूर्तं च । ब्रूमहे प्रतिमंडलं ॥ ४ ॥ एकैकं मंडलं ह्येक—मार्तंडेन समाप्यते ॥ द्वाभ्यां किलाहोरात्राभ्यां । मुहूर्ताः षष्टिरेतयोः ॥ ॥ ५ ॥ ततः षष्ट्या विभज्यंते । परिक्षेपाः स्वकस्वकाः ॥ एवं सर्वमंडलानां । मुहूर्तगतिराप्यते ॥ ६ ॥ एवं च—संक्रम्य चरतः सूर्यौ । सर्वांतर्मंडले यदा ॥ तदा प्रत्येकमेकैक-मुहूर्त्तेऽसौ गतिस्तयोः ॥ ७ ॥ नूनं पंच सहस्रा-

---

त्रीस भागोनुं अधिकपणुं होवाथी पंदरज लेवां कहेलां छे, एम सारीरीते गणितना विद्वानोए जाणी लेवुं. एवी रीते मंडलोना घेरावानी प्ररूपणा करी, हवे दरेक मंडलप्रते दरमुहूर्ते तेनी गति कहीये छीये. ॥ ४ ॥ एकेकुं मंडल बे अहोरात्रिजवडे एक सूर्य समाप्त करे छे, अने ते बे अहोरात्रना साठ मुहूर्तो होय छे. ॥ ५ ॥ अने तेथी पोतपोताना घेरावाने जो साठे भागवामां आवे तो सर्व मंडलोनी मुहूर्तगति आवे छे. ॥ ६ ॥ अने एवीरीते—सर्वथी अंदरना मंडलमां संक्रमीने ज्यारे ते बन्ने सूर्यो गमन करे छे, त्यारे दरेक मंडले एकेका मु-

णि । योजनानां शतद्वयं ॥ एकपंचाशमेकोन—त्रिंशदं-शाश्च षष्टिजाः ॥ ८ ॥ द्वितीयादिमंडलेष्व—प्येवं परिरयैः स्वकैः ॥ मुहूर्तगतिरानेया । षष्ट्या भक्तैर्विवस्वतोः ॥ ॥ ९ ॥ यद्वा प्रतिपरिक्षेपं । योक्ताष्टादशयोजनी ॥ वृद्धिः षष्ट्या विभक्तुं ता—मूर्ध्वाधस्तद्द्वयं न्यसेत् १० ॥ १० ॥ राशिः षष्टेर्न दत्तेंशं । तत्राष्टादशलक्षणः ॥ ततोऽष्टादश षष्टिघ्नाः । स्युः सहस्रमशीतियुक् १०८० ॥ ११ ॥ तेषां षष्ट्या हृते भागे । लब्धा अष्टादश स्फुटं ॥ एतावंतः षष्टिभागाः । किंचिदूनास्तु निश्चयात् ६० ॥ ११ ॥ प्राच्य-

---

हूर्तमां तेनुनी गति नीचेमुजब थाय छे. ॥ ७ ॥ पांचहजार बसो एकावन पूर्णांक नगणत्रीस साठांश जोजन जेटली थाय छे. ॥ ८ ॥ एवीरीते बीजाआदिक मंमलोमां पण तेनना घेरावाने साठे नांगवाथी बन्ने सूर्योनुं मुहूर्तगतिनुं प्रमाण लाववुं. ॥ ९ ॥ अथवा दरेक घेरावाप्रते अढार जोजननी जे वृद्धि कहेली छे, तेने साठे नांगवामाटे ते बन्ने रकमने नंचे नीचे मूकवी. ॥ १० ॥ त्यारे अढारनी रकमनो साठनी रकमे नाग चाले नहि, तेथी अढारने साठे गुणवाथी एक हजारने एंसी थाय. ॥ ११ ॥ तेने साठे नांगवाथी प्रगटरीते अढार आव्या,

मंडलमुहूर्त-गतौ क्षिप्यंत इत्यतः ॥ यथोक्तं तत्परिमाणं भवेदेवं यथोत्तरं ६० ॥ १२ ॥ एतद्याम्यायने सौम्या-यने तु प्रतिमंमलं ॥ अष्टादशांशाः क्षीयंते । मुहूर्तीयगतौ रवेः ॥ १३ ॥ एवं च—सर्वबाह्य योजनानां । पंचोत्तरं शतत्रयं ॥ सहस्राणि पंच पंच-दश भागाश्च षष्टिजाः ॥ १४ ॥ सर्वांतीमार्वाचीने तु । त्रिंशती चतुरुत्तरा ॥ सहस्राणि पंच सप्त—पंचाशत षष्टिजा लवाः ॥ १५ ॥ मुहूर्तगतिरित्येवं । विवस्वतोर्निरूपिता ॥ अथ प्रपंच्यते

एटला निश्चयथी कइंक जाझा साठीया भागो थया. ॥११॥ ते रकमने पूर्वना मंडलनी मुहूर्तनी गतिमां नाखवाथी पूर्वे कहेलुं तेनुं प्रमाण आवे, एवीरीते उत्तरोत्तर जाणवुं. ॥ १२ ॥ एवीरीते दक्षिणायनमां छे, उत्तरायणमां तो दरेक मंडले सूर्यनी मुहूर्तनी गतिमांथी अढार अंशो जुदा थाय छे. ॥ १३ ॥ अने एवीरीते—सर्वथी बहारना मंमलमां पांच हजार त्रणसो पांच पूर्णांक पंदर साठांश जोजन थाय. ॥ १४ ॥ अने सर्वथी छेल्लाथी पहेलाना मंडलमां पांचहजार त्रणसो चार पूर्णांक सतावन साठांश जोजन थाय. ॥ १५ ॥ एवीरीते ते बन्ने सूर्योनी मुहूर्तगतिनी प्ररूपणा करी, हवे दृष्टिमर्यादानी प्ररूपणा करे

दृष्टि—पथप्राप्तिप्ररूपणा ॥ १६ ॥ मुहूर्तगतिरर्कस्य । या विवक्षितमंडले ॥ यच्च तस्मिन् दिनमानं । द्वयमेतत्पृथग्न्यसेत ॥ १७ ॥ मुहूर्तगतिरेषाथ । दिनमानेन गुण्यते ॥ एकार्कस्य तदैकाहः—प्रकाश्यं क्षेत्रमाप्यते ॥ १८ ॥ यावच्चैकाहःप्रकाश्यं । क्षेत्रमेकत्रमंडले ॥ तदर्धेन मनुष्याणां । भवेद् दृग्गोचरो रविः ॥ १९ ॥ अयं भावः—यावत्क्षेत्रं दिनार्धेन । भानूर्भासयितुं क्षमः ॥ दृश्यते तावतः क्षेत्रा—न्मंडलेष्वखिलेष्वपि ॥ २० ॥ यथा पंच सहस्राणि । योजनानां शतद्वयं ॥ एकपंचाशमेकोन—त्रिं-

---

छे. ॥ १६ ॥ विवक्षित मंडलमां सूर्यनी जे मुहूर्तगति छे, तथा तेमां जे दिनमान छे, ते बन्ने रकमने जूदी स्थापवी. ॥ १७ ॥ पछी मुहूर्तनी ते गतिने दिनमानथी गुणवी, त्यारे एक सूर्य एक दिवसमां जेटलुं क्षेत्र प्रकाशे तेनुं प्रमाण आवे छे. ॥ १८ ॥ एक मंडलमां एक दिवसमां जेटलुं क्षेत्र प्रकाशवालुं थाय छे, तेथी अरधा क्षेत्रमां मनुष्योने सूर्य देखाय छे. ॥ १९ ॥ तेनो भावार्थ आवीरीते छे—अरधा दिवसमां जेटलुं क्षेत्र सूर्य प्रकाशी शके छे, तेटलां क्षेत्रथी सर्व मंडलोमां सूर्य देखाय छे. ॥ ॥ २० ॥ जेमके पांचहजार बसो एकावन पूर्णांक नव-

शदंशाश्च षष्टिजाः ॥ २० ॥ मुहूर्त्तगतिरेषा या । प्रोक्ता-
भ्यंतरमंडले ॥ गुण्यते सा दिनार्धेन । मुहूर्तनवकात्मना
॥ २१ ॥ सप्तचत्वारिंशदेवं । सहस्राणि शतद्वयं ॥ त्रिष-
ष्टिश्च योजनानां । षष्ट्यंशा एकविंशतिः ॥ २२ ॥ उदय-
न्नियतः क्षेत्रा—न्नानुरस्तमयन्नपि ॥ इहत्यैर्दृश्यते लोकैः
। सर्वाभ्यंतरमंडले ॥ २३ ॥ ततश्चैतद् द्विगुणित—मुदया-
स्तांतरं भवेत् ॥ प्रकाशक्षेत्रमप्येता—वदेवोभयतोऽन्वितं ॥
॥ २४ ॥ तथाहुः—रविणो उदयत्थंतर—चउणवइसहस्स
पणसयछविसं ॥ बायाणसठिभागा । कक्कमसंकंतिदि-

णत्रीस साठांश जोजनजेटली ॥ २० ॥ जे अंदरना मं-
डलमां रहेला सूर्यनी मुहूर्तगति कहेली छे, तेने नवमु-
हूर्तरूप अर्धा दिवसथी गुणवी, ॥ २१ ॥ एटले सडता-
लीस हजार बसो त्रेसठ पूर्णांक एकवीससाठांस जोजन
थशे, ॥ २२ ॥ एटलां क्षेत्रथी उगतो तथा आथमतो
सूर्य सर्वथी अंदरना मंडलमां अहींना लोकोथी जोइ
शकाय छे. ॥ २३ ॥ अने तेथी बमणुं उदयास्तवच्चेनुं
अंतर होय, अने तेटलुंज बमणुं प्रकाशक्षेत्र पण होय.
॥ २४ ॥ कह्युं छे के—कर्कसंक्रांतिमां दिवसे सूर्यना उ-
दयास्तनो अंतर चोराणु हजार पांचसो छवीस पूर्णांक

यहंमि ॥ २५ ॥ एवं च—

सहस्रैः सप्तचत्वारिं-शता द्वितीयमंडले ॥ सैकोना-शीतिनादृश्यो । योजनानां शतेन च ॥ २६ ॥ सप्तपंचा-शता षष्टि-भागैरेकस्य तस्य च ॥ अंशैरेकोनविंशत्या । विभक्तस्यैकषष्टिधा ४७१७९×५७-६०॥ १९-६१॥ १-६० ॥ २७ ॥ एवं च—त्र्यशीतिर्योजनान्यंशा—स्त्रयोविंशति-रेव च ॥ षष्टिभक्तयोजनस्यै-कस्य षष्टिलवस्य च ॥२८॥ एकषष्टिविभक्तस्य । द्विचत्वारिंशदंशकाः ॥ हानिरत्रेयमा-

---

बेतालीस साठांश जोजनजेटलो होय छे. ॥ २५ ॥ अने एवीरीते—

बीजा मंडलमां ते सूर्य सडतालीस हजार एकसो सत्तगणाएंसी जोजने अदृश्य थाय छे, ॥ २६ ॥ वळी ते उपर एक जोजनना साठ भागमाहेला सतावन भागो, तथा एकसठीया भागमाहेला सत्तगणीस भागो ४७१७९ ×५७-६० ॥ १९-६१ ॥ १-६० जाणवा. ॥ २७ ॥ अ-ने एवीरीते—त्र्यासी जोजन, तथा एक जोजनना सा-ठीया भागमांहेला त्रेवीस भागो, तथा ते साठीया भाग-ना ॥ २८ ॥ जेटला एकसठीया भागो थाय, तेमांहेला बेतालीस अंशो, एवीरीतनी अहीं आद्यमांथी हानि था-

द्यात्स्या—त्पुरो हानौ ध्रुवोऽप्ययं ॥ २९ ॥ किंच—स-
र्वांतर्मंडलात्तार्ति—यीकं यत्किल मंम्लं ॥ तदेवाद्यं प्र-
कल्प्याग्रे । येषु येषु विज्ञाय्यते ॥ ३० ॥ दृग्मार्गस्तरणे-
स्तत्र । तत्रैकद्व्यादिसंख्यया ॥ हृत्वा षट्त्रिंशतं भागं ।
भागांस्तान् योजयेद् ध्रुवे ॥ ३१ ॥ युग्मं ॥ ततश्च—पू-
र्वंमंम्लदृग्मार्ग—प्राप्तिस्तेन विवर्जिता ॥ स्वरांशोर्दृक्पथ-
प्राप्ति—मानं स्यादिष्टमंडले ॥ ३२ ॥ यथांतर्मंम्लात्तार्ति
—यीके तरणिमंडले ॥ षट्त्रिंशदेकेन गुण्या । स्थितो
राशिस्तथैव सः ॥ ३३ ॥ ततः षट्त्रिंशदेवैते । त्र्यशीत्यु-

य, अने आगळ हानिमां ध्रुव पण ते थाय. ॥ २९ ॥
वळी—सर्वथी अंदरना मंडलथी जे त्रीजुं मंडल छे, ते-
नेज पहेलुं कल्पीने आगळ जेमां जेमां ॥ ३० ॥ सूर्य-
नी दृष्टिमर्यादा जाववामां आवे, तेमां एकबेआदिक सं-
ख्यावडे छत्रीसमा भागने गुणीने ते भागोने ध्रुवमां
जोडवा. ॥ ३१ ॥ युग्मं ॥ अने पछी—तेविनानी पूर्व-
मंम्लना दृष्टिमार्गनी प्राप्ति थाय, अने इष्टित मंडलमां
सूर्यनी दृष्टिमर्यादानी प्राप्तिनुं प्रमाण आवे. ॥ ३२ ॥
जेम अंदरना मंम्लथी त्रीजा सूर्यमंम्लमां छत्रीसने एके
गुणवाथी तेटलीज रकम रहे. ॥ ३३ ॥ तेथी तेज त्री-

परिधिर्तिषु ॥ योजिता भागभागेषु । जातास्ते चाष्टसप्ततिः ॥ ३४ ॥ एकषष्ट्या लवैश्चैकः । षष्टिभागो भवेत्स च ॥ योज्यते षष्टिभागेषु । शेषाः सप्तदश स्थिताः ॥ ३५ ॥ एवं च—त्र्यशीतिर्योजनान्यंशाः । षष्टिजाता जिनैर्मताः ॥ सप्तदशैकषष्ट्यंशा । शोध्यराशिर्भवत्यसौ ॥ ३६ ॥ अनेन राशिना हीने । द्वितीयमंडलाश्रिते ॥ दृग्गोचरे तृतीये स्या—न्मंडले दृक्पथो रवेः ॥ ३७ ॥ एवं च—सहस्रैः सप्तचत्वारिं—शता षष्ट्यवतिं श्रितैः ॥ योजनानां षष्टिभागै—स्त्रयस्त्रिंशन्मितैस्तथा ॥ ३८ ॥ एकस्य षष्टिभा-

---

सनी रकमने त्र्यासीपर रहेला (बेतालीस) भागना पण भागोमां भेळववा, के जेथी ते अठ्योतेर थाय. ॥ ॥ ३४ ॥ हवे तेवा एकसठीया लवोवडे एक साठीयो भाग थाय, तेने साठीयाभागमां भेलववाथी बाकी सतर वध्या. ॥ ३५ ॥ अने एवीरीते—त्र्यासी जोजन साठीया भागो तथा सतर एकसठीया भागो जिनेश्वरोए कहेला छे, अने ते शोध्यराशि थाय छे. ॥ ३६ ॥ आटली रकमजेटली छछी बीजा मंडलनी दृष्टिमर्यादा ज्यारे होय त्यारे बीजा मंडलमां सूर्यनी दृष्टिमर्यादा थाय. ॥३७॥ अने एवीरीते—सडतालीस हजार छन्नु जोजन, तेंत्रीस

गस्य । विभक्तस्यैकषष्टिधा ॥ भागद्वयेन चोष्णांशु—र्दृ-
श्यस्तृतीयमंडले ४७०९६×३३–६०–२–६१–१–६० ॥
॥ ३९ ॥ एवमुक्तप्रकारेण । बहिर्निष्क्रमतो रवेः ॥ दृक्प-
थप्राप्तिविषयात् । हीयते प्रतिमंम्लं ॥ ४० ॥ त्र्यशीतिः
साधिका क्वापि । चतुरशीतिरेव च ॥ साधिका सा क्वापि
पंचा—शीतिः साप्यधिका क्वचित ॥ ४१ ॥ योजनानां
हानिरेवं । ज्ञात्वा गणितपंडितैः ॥ पूर्वोक्तगणिताम्नाया
–द्यावत्सर्वांत्यमंम्लं ॥ ४२ ॥ तत्र चैकत्रिंशतैव । सहस्रै-

साठीया भागो, तथा ॥ ३८ ॥ ते साठीया भागोमाहेला
एक भागना एकसठ भागो करवा, अने तेमाहेला बेभा-
गो लेवा, एटला क्षेत्रमां त्रीजे मंम्ले सूर्य देखाय छे, ४-
७०९६×३३–६० ॥ २–६१ ॥ १–६० ॥ ३९ ॥ एवीरीते
उपर कह्यामुजब बहार निकलता सूर्यना दृष्टिमर्यादाना
विषयमांथी दरमंम्ले जवु थाय छे. ॥ ४० ॥ क्यांक क-
ईंक अधिक त्र्यासी, क्यांक चोर्यांसीज, क्यांक कईंक
अधिक चोर्यांसी, क्यांक पच्यासी अने क्यांक कईंक अ-
धिक पच्यासी, ॥ ४१ ॥ एवीरीते पूर्वे कहेला गणिता-
म्नायथी जेक सर्वथी छेल्लां मंडलसुधी गणितशास्त्रीजए
योजनोनी हानि भावी लेवी. ॥ ४२ ॥ अने त्यां एक-

रष्टभिः शतैः ॥ एकत्रिंशैस्त्रिंशता च । षष्ट्यंशैर्दृश्यते रविः ॥ ४३ ॥ यद्यपि आंतरतृतीयमंडलापेक्षया व्यशीत्यधिकशततमेऽस्मिन्मंडले पूर्वोक्तकरणप्रक्रियया शोध्यराशिः पंचाशीतिर्योजनानि एकादश षष्टिभागा एकस्य षष्टिभागस्य सत्काः षडेकषष्टिभागा ८५, ११–६० ॥ ६–६१ एवंरूपो जायते, तथापि पूर्वोक्ताः षट्त्रिंशद्भागभागाः कलान्यूना अपि व्यवहारतः पूर्णा विवक्षिताः, तस्मिंश्च कलान्यूनत्वे अंत्यमंडले एकत्र पिंडिते सति अष्टषष्टिरेकषष्टिभागास्त्रुट्यंति, तदपसारेण पंचाशीतिर्योजनानि नव

त्रीस हजार आठसो एकवीस पूर्णांक वीस साठांश जोजने सूर्य देखाय छे. ॥ ४३ ॥ जोके अंदरना त्रीजा मंडलनी अपेक्षाये आ एकसो ब्यासीमा मंडलमां पूर्वे कहेला करणनी प्रक्रियावडे शोध्यराशि पंच्यासी पूर्णांक अग्यार साठांश, तथा एकसाठांशना ७ एकसठीया भागो, ८५, ११–६० ॥ ६–११, एटलो थाय छे. तोपण पूर्वे कहेला छत्रीस एवा भागना पण भागो कलाजेटला न्यून छे, तोपण व्यवहारथी पूर्ण कह्या छे, अने ते कलान्यूनपणाने लेखां मंडलमां एकठुं करवाथी आडसठ एकसठीया भागो त्रुटे छे, ते बाद करवाथी पंच्यासी पूर्णांक

षष्टिभागा योजनस्य एकस्य षष्टिभागस्य सत्काः षष्टिरेकषष्टिभागा जायंते. ८५, ९-६० ॥ ६०-६१. अयं च शोध्यराशिः सर्वबाह्यावींचीनमंडलगतदृक्पथप्राप्तिपरिमाणाद्यदि शोध्यते, तदा यथोक्तं सर्वाभ्यंतरे दृक्पथप्राप्तिपरिमाणं भवतीति ध्येयं. पूर्वोक्तध्रुवकाद्युपपत्तिस्तवोपाध्यायश्रीशांतिचंद्रोपज्ञजंबूद्वीपप्रज्ञप्तिसूत्रवृत्तेरवसेया, ग्रंथगौरवभयान्नात्रोच्यत इति ज्ञेयं. यद्वा—पंचयोजनसहस्राः । पंचोत्तरं शतत्रयं ॥ षष्टिभागाः पंचदश—मुहूर्तगतिरत्र

नवसाठांश, तथा एकसाठांशना साठ एकसठीया भागो. एटला जोजन थाय छे. ८५, ९-६० ॥ ६०-६१. आ शोध्यराशिने सर्वथी बहारना मंडलथी अर्वाचीन मंडलनी दृष्टिमर्यादाना परिमाणथी जो शोधवामां आवे, तो कह्यामुजब सर्वथी छेल्लां मंडलनी दृष्टिमर्यादानुं परिमाण थाय एम जाणवुं. पूर्वे कहेला ध्रुवकआदिकनी उपपत्ति तो अहीं उपाध्याय श्रीशांतिचंद्रजीए रचेली जंबूद्वीपप्रज्ञप्तिसूत्रनी टीकाथी जाणवी, ग्रंथविस्तारना भयथी अहीं कही नथी, एम जाणवुं. अथवा—अहीं एक मुहूर्तमां पांच हजार त्रणसो पांच पूर्णांक पंदर साठांस जोजनजेटली सूर्यनी गति छे. ॥ ४४ ॥ तेने अर्धा दिवस-

हि ॥ ४४ ॥ षएमुहूर्तात्मना चैषा । दिवसार्धेन गुण्यते ॥ ततोऽप्येतद्दृक्पथाप्ति—मानं सर्वाभ्यमंडले ॥ ४५ ॥ सर्वबाह्यावर्त्तने तु । चतुरशीतिवर्जितैः ॥ द्वात्रिंशता योजनानां । सहस्रैर्दृश्यते रविः ॥ ४६ ॥ अंशैश्चैकोनचत्वारिं—शता षष्टिसमुद्भवैः ॥ एकस्य षष्टिभागस्य । षष्ट्यांशैश्चैकषष्टिजैः ॥ ४७ ॥ ३१५१६, ३५–६० ॥ ६०–६१ ॥ १–६१. पंचाशीतिर्योजनानि । नवभागाश्च षष्टिजाः ॥ षष्ट्यंशस्यैकस्य भागाः । षष्टिस्तथैकषष्टिजाः ॥ ४८ ॥ सर्वाभ्यमंडलादर्वा—चीनद्वितीयमंडले ॥ एषा वृद्धिस्ततो वृ-

---

ना ७ मुहूर्तोथी जो गुणवामां आवे, तोपण सर्वथी छेल्ला मंडलमां सूर्यनी दृष्टिमर्यादानुं प्रमाण आवे. ॥४५॥ सर्वथी बहारना मंडलथी पहेलाना मंडलमां तो बत्रीस हजारमां चोर्यासी जंगा जोजने सूर्य देखाय छे. ॥ ४६ ॥ वळी ते संख्यापर एक जोजनना साठीया जंगणचालीस भागो, तथा एक साठीया भागना साठ एकसठीया भागो जाणवा, एटले ३१५१६, ३५–६० ॥ ६०–६१ ॥ १–६१ जोजन थया. ॥ ४७ ॥ मतलब के पंच्यासी पूर्णांक नवसाठांश, तथा एक साठीया भागना साठ एकसठीया भागो, ॥ ४८ ॥ एटला जोजननी सर्वथी छेल्ला मंडलनी

द्धौ । पुरतो ध्रुवकोऽप्यसौ ॥ ४९ ॥ सर्वबाह्यात्तृतीयादि
—मंमलेष्वथ दृक्पथं ॥ ज्ञातुं गुणितया षट्त्रिं—शतै-
कख्यादिसंख्यया ॥ ५० ॥ ध्रुवांकान्न्यूनितेऽसौ स्यात। क्षे-
प्याशिरनेन च ॥ प्राच्यमंमलदृग्मार्गो । युक्तः स्यादिष्ट-
मंमले ॥ ५१ ॥ तथाहि—तृतीये मंडले बाह्यात । षट्-
त्रिंशदेकताडिता ॥ ध्रुवकात्तदवस्थैव । विशोध्यते ततः
स्थितं ॥ ५२ ॥ पंचाशीतियोजनानि । षष्टिजाश्च लवा
नव ॥ षष्ट्यंशस्यैकस्य लवा—श्चतुर्विंशतिरेव च ॥५३॥

पहेलाना बीजा मंडलमां वृद्धि जाणवी, अने पछी वृद्धि होते छते आगामी ते ध्रुवक पण जाणवो. ॥ ४९ ॥ हवे सर्वथी बहारना मंमलथी त्रीजाआदिक मंमलोमां दृष्टिमर्यादा जाणवामाटे एक बे आदिक संख्यावडे ग-त्रीसे गुणवाथी ॥ ५० ॥ अने ध्रुवांकमांथी न्हाली कर-वाथी तेमां मेळववानी रकम आवे, अने तेसहित इष्ट-त मंमलमां पूर्वना मंमलनी दृष्टिमर्यादा थाय. ॥ ५१ ॥ ते कहे छे—बहारना मंमलथी बीजा मंडलमां एके गु-णेली छत्रीसनी रकमने तेज स्थितिमां ध्रुवांकमांथी बाद करवी, अने तेथी ॥ ५२ ॥ पंच्यासी पूर्णांक नवसाठांस जोजन, तथा एकसाठांसना चोवीस एकसठीया भागो, ॥

द्वितीयमंमलस्यादि—गोचरोऽनेन संयुते ॥ तृतीयमंडले दृष्टि—पथमानं भवेदिदं ॥ ५४ ॥ योजनानां सहस्राः स्यु—र्द्वात्रिंशत्सैकयोजनाः ॥ भागा एकोनपंचाश—द्यो-जनस्य च षष्टिजाः ॥ ५५ ॥ एकषष्टिविभक्तस्यै—कस्य षष्टिलवस्य च ॥ त्रयोविंशतिरेवांशा । एवं सर्वत्र भावना ॥ ५६ ॥ एवमंतः प्रविशतः । सूर्यस्य बाह्यमंडलात् ॥ पू-र्वोक्तरीत्या दृग्मार्ग—प्रमाणे वर्धिते रवेः ॥ ५७ ॥ पंचा-शीतिः सातिरेका । संपूर्णा सैव कुत्रचित् ॥ साधिका च-तुरशीतिः । क्वापि सा केवला क्वचित ॥ ५८ ॥ त्र्यशीतिः

॥ ५३ ॥ एटली रकम बीजा मंडलनी दृष्टिमर्यादानी र-कममां नेलववाथी त्रीजा मंडलनी दृष्टिमर्यादानुं नीचे-मुजब प्रमाण थाय. ॥ ५४ ॥ बत्रीस हजार एक पूर्णांक ओगणपचास साठांश जोजन ॥ ५५ ॥ तथा एक साठं-श जोजनना त्रेवीस एकसठीया भागो थाय, अने ए री-तनी भावना सर्व जगोए जाणवी. ॥ ५६ ॥ एवीरीते सू-र्यना बहारना मंमलथी अंदर जतांथकां पूर्वे कहेली री-तमुजब सूर्यनुं दृष्टिमर्यादानुं प्रमाण वधारते जते ॥५७॥ क्यांक कइंक अधिक पंच्यासी, क्यांक संपूर्ण पंच्यासी, क्यांक कइंक अधिक चोर्यासी, क्यांक केवल चोर्यासी,

साधिका क्वापि । योजनानां यथायथं ॥ सर्वांतर्मंडलं याव—द्ज्ञाप्यं तच्च प्रदर्शितं ॥ ५९ ॥ यद्यपि बाह्यतृतीयमंमलाद् व्यशीत्यधिकशततमे सर्वाभ्यंतरमंमत्रे यथोक्तकरणेन त्र्यशीतिर्योजनानि द्वाविंशतिः षष्टिभागा योजनस्य एकस्य षष्टिभागस्य सत्काः पंचत्रिंशदेकषष्टिभागाः २२×६० ॥ ३५×६१ एवंरूपः क्षेप्यराशिर्भवति, तथापि येऽत्र ध्रुवकात षट्त्रिंशद्यथोक्तरूपाः शोधितास्ते कलया न्यूना अपि पूर्णा एव विवक्षिताः, ततः किंचिदधिकं निर्गतं, त-

---

॥ ५८ ॥ क्यांक कइंक अधिक त्र्यासी जोजनो थाय, एवीरीते सर्वथी अंदरना मंमलसुधी जाववुं, अने ते देखाडेलुं छे. ॥ ५९ ॥ जोके बहारना त्रीजा मंडलथी सर्वथी अंदरना एकसोब्यासीमा मंमलमां उपर कह्यामुजब करणवडे करीने त्र्यासी पूर्णांक बावीस साठांश जोजन, तथा एकसाठांश भागना पांत्रीश एकसठीया भागो २२×६० ॥ ३५×६१ ए रीतनी नेळववानी रकम थाय छे, तो पण जे अहीं ध्रुवकमांथी उपर कह्या मुजब छत्रीस बाद कर्या छे, ते एक कलाजेटला नंछा छे, तां पण संपूर्णज कहेला छे, अने तेथी कइंक अधिक निकळेलुं छे, अने ते अधिकने सर्वथी अंदरना मंमलमां

ञाधिकं सर्वाभ्यंतरे मंडले एकत्र पिंडितं सत् अष्टषष्टिरेकषष्टिभागा भवंति, ततस्ते भूयः क्षेप्यराशौ क्षिप्यंते, ततो जातः क्षेप्यराशिः यो० ८३ षष्टिभा० २३×६० एकस्य षष्टिभागस्य एकषष्टिभा० ४२×६१, अस्मिंश्च राशौ सर्वाभ्यंतरानंतरद्वितीयमंडलगतदृक्पथपरिमाणे योजिते सति यथोक्तं सर्वाभ्यंतरमंडले दृक्पथपरिमाणं भवतीति ज्ञेयं.

कथं चैवं योजनानां । सहस्रैर्दूरगोऽपि ॥ आसन्नाविव दृश्येते । तरणी उदयास्तयोः ॥ ६२ ॥ मध्याह्ने तु

एकठुं करते उते अम्सठ एकसठीया भागो थाय छे, अने तेथी तेनुं फरीने लेववानी रकममां लेवाय छे, अने तेथी ते लेववानी रकम त्र्यासी पूर्णांक त्रेवीस साठांश जोजन, तथा एकसाठांश जोजनना बेताल्लीस एकसठीया भागोजेटली थइ, अने ते रकममां सर्वथी अंदरना मंडलपहीना बीजा मंडलनी दृष्टिमर्यादानुं प्रमाण लेलववाथी कह्यामुजब सर्वथी अंदरना मंडलमां दृष्टिमर्यादानुं प्रमाण थाय छे, एम जाणवुं.

एवीरीते हजारो जोजन दूर छतां पण ते बन्ने सूर्यो उदयास्तसमये नजीकजेवा केम देखाय छे? ॥ ६२॥ वळी मध्याह्ने तो आठसो जोजनमां रह्या छतां पण ते ब-

योजनाना—मष्टशत्यां स्थितावपि ॥ दूरस्थाविव दृश्येते । कथमुष्णत्विषौ ननु ॥ ६३ ॥ अत्रोच्यते—दूरत्वेन प्रतिघाता-त्स्वबिंबमहसां रवी ॥ आसन्नौ सुखदृश्यत्वाद् । ज्ञायेते उदयास्तयोः ॥ ६४ ॥ मध्याह्ने चासन्नतया । प्रसर्पत्तीव्ररश्मिभिः ॥ ज्ञायेते दुर्निरीक्ष्यत्वा-दासन्नावपि दूरगौ ॥ ६५ ॥ तथा चागमः—लेस्सापडिघाएणं जग्गमणमुहुत्तंसि दूरे अ मूले अ दीसंति. अत्र दूरे चेति दृष्टृस्थानापेक्षया विप्रकृष्टे, मूले चेति दृष्टृप्रतीत्यपेक्षया

ने सूर्यो दूर रहेलानीपेठे केम देखाय छे? ॥ ६३ ॥ ते माटे अहीं कहे छे—दूर होवाथी पोताना बिंबना तेजना प्रतिघातथी ते बन्ने सूर्यो सुखे जोइ शकवाथी उदयास्तसमये नजीक देखाय छे. ॥ ६४ ॥ अने मध्याह्नवखते नजीक होवाथी फेलातां एवां तेनां तीव्र किरणोथी दुःखे जोइ शकाता होवाथी नजीक छतां पण तेन दूर रहेलाजेवा देखाय छे. ॥ ६५ ॥ आगममां पण कह्युं छे के—लेश्याना प्रतिघातवडे जगतीसमये दूर होवा छतां पण तेन नजीकजेवा देखाय छे. अहीं दूर एटले जोनारना स्थाननी अपेक्षाये दूर, अने मूल एटले जोनारने पडता आभासनी अपेक्षाये नजीक. एवीरीते

आसन्ने, इति भगवतीशत० ८ उ० ८. दूरत्वादेव मूल-
ग्रा-विव तावुदयास्तयोः ॥ नैकट्यादेव दृश्येते । मध्या-
ह्ने खाग्रगाविव ॥ ६६ ॥ उच्चत्वं तु सर्वदापि । समानमेव
सूर्ययोः ॥ योजनानां ह्यष्टशत्या । नाधिक्य परतश्च तौ ॥
॥ ६७ ॥ एवं दृष्टिपथप्राप्ति—प्ररूपणा प्रपंचिता ॥ अथ
प्ररूपणां ज्ञान्वोः । कुर्मोऽर्धमण्डलस्थितेः ॥ ६८ ॥ एकं मं-
डलमेकेना-होरात्रेण समाप्यते ॥ द्वान्यामभिमुखस्था-
भ्यां । रविभ्यां प्रतिवादिवत् ॥ ६९ ॥ मेरोर्दक्षिणपूर्वस्यां

भगवतीसूत्रना आठमा शतकना आठमा उद्देशामां छे. दूर होवाथीज तेउ बन्ने उदयास्तसमये पृथ्वीमां लागे-लानीपेठे देखाय छे, तथा नजीक होवाथीज तेउ म-ध्याह्नवखते आकाशना अग्रभागमां रहेलानीपेठे देखाय छे. ॥ ६६ ॥ वळी ते बन्ने सूर्योनी उंचाइ तो हमेशां सरखीज छे, केमके तेउ आठसो जोजनथी आगळ के पाछळ होता नथी. ॥ ६७ ॥ एवीरीते ते बन्ने सूर्योनी दृ-ष्टिमर्यादानी प्ररूपणा करी, हवे तेउना अर्धमंडलनी स्थितिनी प्ररूपणा करीये छीये. ॥ ६८ ॥ प्रतिवादीनीपे-ठे एकबीजानी सामे रहेला ते बन्ने सूर्यो एक अहोरा-त्रवडे एक मंडल संपूर्ण करे छे. ॥ ६९ ॥ मेरुथी द-

। यदा प्रथममेव हि ॥ एकः सूर्यः प्रविशति । सर्वाभ्यंतरमंडलं ॥ ७० ॥ पश्चिमोत्तरदिग्भागे । तदैवान्योऽपि भास्करः ॥ समकालं स्पर्धयेव । सर्वांतर्मंडले विशेत् ॥ ॥ ७१ ॥ इत्थं ताभ्यां प्रविशद्भ्यां । व्याप्तं यत्प्रथमद्वाणे ॥ क्षेत्रं व्यपेक्षया तस्य । कल्प्यमांतरमंडलं ॥ ७२ ॥ प्रथमात्तु द्वाणादूर्ध्वं । विवस्वतौ शनैः शनैः ॥ क्रमादपसरंतौ च । सर्वाभ्यंतरमंडलात् ॥ ७३ ॥ अनंतरबहिर्भावि-मंडलाभिमुखं किल ॥ सर्पतौ चरतश्चारं । ततश्च प्रथमद्वाणे ॥ ७४ ॥ स्पृष्टं क्षेत्रं यदेताभ्यां । तदपेक्ष्य प्रकल्पि-

---

द्विणपूर्वदिशामां ज्यारे एक सूर्य सर्वथी अंदरना पहेला मंडलमां दाखल थाय छे, ॥ ७० ॥ त्यारेज बीजो सूर्य पण पश्चिमोत्तरदिशामां तेज वखते जाणे स्पर्धाथी होय नहि तेम सर्वथी अंदरना मंडलमां दाखल थाय छे. ॥ ॥ ७१ ॥ एवीरीते प्रवेश करता एवा ते बेउ सूर्योवडे पहेले द्वाणे जेटलुं क्षेत्र व्याप्त थयुं छे, तेनी अपेक्षाये अंदरनुं मंडल कल्पवुं. ॥ ७२ ॥ पहेला द्वाणथी आगळ धीरे धीरे ते बन्ने सूर्यो अनुक्रमे सर्वथी अंदरना मंडलमांथी चालताथका ॥ ७३ ॥ तेपछीना बहारना मंडलनी सन्मुख चालताथका गमन करे छे, अने तेथी पहे-

तं ॥ ज्ञेयं मंडलतुल्यत्वा-न्मंडलं न तु तात्विकं ॥ ७५ ॥ तथाहुः—रविदुगनमणवसान । निप्पज्जइ मंडलं इहं एगं ॥ तं पुण मंडलसरिसंति । मंडलं वुच्चइ तहाहि ॥ ॥ ७६ ॥ गिरिनिसिढनीलवंतेसु । नग्गयाणं रवीणकक्कंमि ॥ पढमाउ चेव समया—उसरणेणं जउ नमणं ॥ ॥ ७७ ॥ तो नो निच्चयरूवं । निप्पज्जइ मंमलं दिणयराणं ॥ चंदाणवि एवंचिय । निच्चयउ मंमलाभावो ॥ ॥ ७८ ॥ मेरोर्दक्षिणपूर्वस्या—मेकोऽभ्यंतरमंडले ॥ सं-

---

ले दाणे ॥ ७४ ॥ तेनए जेटलुं क्षेत्र स्पर्शीलुं ले, तेनी अपेक्षाये ते मंडलसरखुं होवाथी तेने कल्पित मंडल जाणवुं, परंतु ते खरेखरुं मंमल नथी. ॥ ७५ ॥ कह्युं ले के—बे सूर्योना नमवाथी अहीं एक मंडल थाय ले, परंतु ते मंमलसमान होवाथी तेने मंडल कहेवामां आवे ले, जेमके—॥ ७६ ॥ निषध अने नीलवंतपर्वतपर कर्कसंक्रांतिमां नगता सूर्योना प्रथम समयथी गतिवडे भ्रमण थाय ले, ॥ ७७ ॥ अने तेथी सूर्योनुं ते निश्चयरूप मंमल थतुं नथी, अने एवीज रीते चंद्रोनो पण निश्चयथी मंमलनो अभाव ले. ॥ ७८ ॥ मेरुथी दक्षिणपूर्वे ज्यारे एक सूर्य अंदरना मंमलमां दाखल थइने मेरुना

क्रम्य याम्यदिग्भागं । यदा मेरोः प्रकाशयेत ॥ ७९ ॥ तदापरोत्तरदिशि । प्राप्तोऽभ्यंतरमंम्लं ॥ अन्यो मेरोरुदग्भागं । प्रकाशयति भानुमान् ॥ ८० ॥ दक्षिणोत्तरयोर्मेरोः । सर्वोत्कृष्टं दिनं तदा ॥ रात्रिः सर्वजघन्यैषो–ऽहोरात्रो वत्सरेऽतिमः ॥ ८१ ॥ अहोरात्रे नवाब्दस्य । चरतः प्रथमे यदि ॥ द्वितीयस्मिन् मंडलेऽर्कौ । निष्क्रम्यांतरमंम्लात् ॥ ८२ ॥ दाक्षिणात्यस्तदा सूर्यः । सर्वांतर्मंम्लाश्रितात् ॥ विनिर्गत्य दक्षिणार्धा—द्वायव्यां सुरभूभृतः ॥ ॥ ८३ ॥ द्वितीयस्य मंडलस्यो–त्तरार्धमाश्रितश्चरन् ॥ मे-

---

दक्षिणतरफना भागने प्रकाशे छे, ॥ ७९ ॥ त्यारे बीजो सूर्य मेरुथी पश्चिमोत्तरभागमां अंदरना मंम्लमां दाखल थइने मेरुना उत्तरतरफना भागने प्रकाशे छे. ॥ ८० ॥ अने ते वखते मेरुथी दक्षिणे अने उत्तरे सर्वथी मोटो दिवस, तथा सर्वथी जघन्य रात्रि थाय छे, अने ते वर्षमां छेल्लो अहोरात्र छे. ॥ ८१ ॥ पछी ज्यारे ते बन्ने सूर्यो नवा वर्षना पहेला अहोरात्रमां अंदरना मंम्लमांथी निकळीने बीजा मंडलमां चाले छे, ॥ ८२ ॥ त्यारे दक्षिणतरफनो सूर्य सर्वथी अंदरना मंडलमां रहेला दक्षिणार्धमांथी निकळीने मेरुथी वायव्यदिशामां, ॥ ८३ ॥

रोरुत्तरदिग्भागं । प्रकाशयति दीपवत् ॥ ८४ ॥ औत्तरा-
हः पतंगस्तु । सर्वांतर्मंडलाश्रितात् ॥ औत्तरार्धाद्विनिर्ग-
त्य । मेरोर्दक्षिणपूर्वतः ॥ ८५ ॥ द्वितीयस्य मंमलस्य ।
दक्षिणार्धमुपाश्रितः ॥ मेरोर्दक्षिणदिग्भागं । प्रकाशयति
लीलया ॥ ८६ ॥ क्षेत्रमान्यां च यत्स्पृष्टं । तस्याहुः प्रथ-
मक्षणे ॥ द्वितीयं मंमलं बुध्या । कल्प्यते तदपेक्षया ॥
॥ ८७ ॥ एवं च—एकैकस्मिन्नहोरात्रे । एकैकमर्धमंमलं
॥ संक्रम्य संचरंतौ ता—वन्योन्यव्यवहारतः ॥ ८८ ॥ प्र-

बीजा मंमलना उत्तरार्धमां दाखल थइ चालतोथको मे-
रुथी उत्तरतरफना भागने दीपकनीपेठे प्रकाशे छे. ॥
॥ ८४ ॥ अने उत्तरबाजुए सूर्य सर्वथी अंदरना मंडल-
ना उत्तरार्धमांथी निकळीने मेरुथी दक्षिणपूर्वे ॥ ८५ ॥
बीजा मंडलना दक्षिणार्धमां दाखल थइ मेरुथी दक्षिण-
तरफना भागने सहेलाइथी प्रकाशे छे. ॥ ८६ ॥ हवे ते
बन्ने सूर्योए ते दिवसना पहेले क्षणे जे क्षेत्र स्पर्शेलुं छे,
तेनी अपेक्षाये बीजुं मंमल बुद्धिथी कल्पी लेवुं. ॥८७॥
अने एवीरीते—एकेका अहोरात्रमां एकेका अर्धा मंड-
लमां संक्रमीने परस्पर व्यवहार चालता एवा ते बन्ने सू-
र्यो, ॥ ८८ ॥ दिवसे दिवसे दरेक मुहूर्तना बे एकसठी-

त्येकं द्वौ मुहूर्तैक-षष्टिभागौ दिने दिने ॥ क्षपयंतौ सर्व-
बाह्य—मंमलावधिगछतः ॥ ८९ ॥ तस्मात्पुनः सर्वबाह्या
—र्वाचीनमंडलस्थितात ॥ दक्षिणार्धाद्विनिर्गत्य । सर्वा-
त्यमंमलाश्रितं ॥ ९० ॥ उत्तरार्धं स विशति । यः प्रका-
शितवान् पुरा ॥ रविर्मेरोर्याम्यभागं । सर्वाभ्यंतरमंमले ॥
॥ ९१ ॥ यस्तु तत्रोत्तरभाग—मदिदीपदविः पुरा ॥ स
सर्वबाह्यार्वाचीन—मंडलस्योत्तरार्धतः ॥ ९२ ॥ निर्गत्य
दीपयेद्याम्य—मर्धं सर्वांत्यमंडले ॥ आद्यं संवत्सरस्यार्ध-
मेवमाभ्यां समाप्यते ॥ ९३ ॥ ततस्तौ द्वावपि रवी । सौ-

या भागोने खपावताथका सर्वथी बहारना मंमलमां आ-
वे छे. ॥ ८९ ॥ वळी सर्वथी बहारना अर्वाचीन मंमल-
मां रहेला ते दक्षिणार्धमांथी निकळीने सर्वथी छेल्ला मं-
मलमां रहेला ॥ ९० ॥ उत्तरार्धमां ते दाखल थाय छे,
के जे सूर्ये प्रथम सर्वथी अंदरना मंडलमां मेरुना दक्षि-
णभागने प्रकाशेलो हतो. ॥ ९१ ॥ तथा जे सूर्ये त्यां
प्रथम उत्तरभागने प्रकाश्यो हतो ते सूर्य सर्वथी बहार-
ना अर्वाचीन मंमलना उत्तरार्धमांथी ॥ ९२ ॥ निकळी-
ने सर्वथी छेल्लां मंडलमां दक्षिणार्धने दीपावे छे, अने
एवीरीते ते बन्ने सूर्योथी वर्षनो पहेलो अर्धभाग समाप्त

ग्यायनादिमदक्षणे ॥ अनंतरं सर्वबाह्याद्—द्वितीयं मंडलं श्रितौ ॥ ९४ ॥ उत्तरार्धं योऽदिदीप–त्सर्वोत्यमंडलाश्रितं ॥ दीपयेत्सोऽत्र याम्यार्ध—मुत्तरार्धं ततः परं ॥ ९५ ॥ एवं पुनर्मंडलार्ध—मेकैकं व्यतिहारतः ॥ एकैकस्मिन्नहोरात्रे । आक्रमंतौ दिवाकरौ ॥ ९६ ॥ प्रत्येकं द्वौ मुहूर्तैक–षष्टिभागौ दिने दिने ॥ वर्धयंतौ क्रमात्प्राप्तौ । सर्वाभ्यंतरमंमले ॥ ९७ ॥ मंमलेऽस्मिन्नहोरात्रे । गताब्दस्यां तिमे स्वी ॥ यथादिदीपतामर्धे । पुनर्दीपयतस्तथा ॥९८॥

थाय छे. ॥ ९३ ॥ पछी ते बन्ने सूर्यो उत्तरायननना पहेले दक्षणे सर्वथी बहारना मंडलथी बीजा मंडलमां आवे छे. ॥ ९४ ॥ सर्वथी छेल्ला मंडलना उत्तरार्धने जे सूर्ये प्रकाशित कर्युं हतुं, ते अहीं दक्षिणार्धने प्रकाशे छे, तथा पछी उत्तरार्धने प्रकाशे छे. ॥ ९५ ॥ एवीरीते एकेका अहोरात्रमां वाराफरती एकेका मंमलार्धने आक्रमण करताथका ते बन्ने सूर्यो ॥ ९६ ॥ दरेक मुहूर्तना बे एकसठीया भागो दिवसे दिवसे वधारताथका अनुक्रमे सर्वथी अंदरना मंमलमां दाखल थाय छे. ॥ ९७ ॥ आ मंमलमां गया वर्षना छेल्ला अहोरात्रमां जेम ते बन्ने सूर्यो अर्ध अर्ध मंडलने दीपावता हता, तेम पाछा तेज

इत्यर्धमंमलस्थितिः ॥ सूर्यवक्तव्यता चैवं । यथाम्नायं प्रपंचिता ॥ एवं प्रपंचयामोऽथ । चंद्रचारप्ररूपणां ॥ ९९ ॥

आदौ क्षेत्रं मंमलानां १ । तदबाधा २ तदंतरं ३ ॥ तच्चारश्च ४ वृद्धिहानि-प्रतिभासप्ररूपणा ५ ॥३००॥ अत्रानुयोगद्वाराणि । पंचाहुस्तत्ववेदिनः ॥ तत्रादौ मंडलक्षेत्र—परिमाणं प्रतन्यते ॥ १ ॥ मंडलानि पंचदश । चंद्रस्य सर्वसंख्यया ॥ षट्पंचाशद्योजनैक-षष्टिभागपृथून्यतः ॥ २ ॥ गुणिताः पंचदशभिः । षट्पंचाशद्भवंति ते ॥

दीपावे छे. ॥ ९८ ॥ एवीरीते अर्धमंमलनी स्थितिनुं स्वरूप कह्युं. ॥ एवीरीते आम्नायपूर्वक सूर्यनी गतिआदिकनुं वर्णन कर्युं, हवे एवीरीते चंद्रनी गतिनी प्ररूपणा करीये छीये. ॥ ९९ ॥

तेमां प्रथम मंडलोनुं क्षेत्र, तेनी अबाधा, तेनो अंतर, तेनी गति, तथा वृद्धिहानिनी प्ररूपणा, ॥ ॥ ३०० ॥ एवीरीते अहीं पांच अनुयोगद्वारो तत्ववेत्ताए कहेलां छे, तेमां प्रथम मंमलक्षेत्रनुं प्रमाण कहे छे. ॥ १ ॥ चंद्रनां सर्व मली पंदर मंमलो छे, अने ते जोजनना उपन एकसठीया भागजेवमा पहोळा छे, अने तेथी ॥ २ ॥ ते उपनने पंदरे गुणवाथी आठसो चालीस

अष्टौ शतानि चत्वारिं-शान्येकषष्टिजा लवाः ॥ ३ ॥ एकषष्ट्या विभज्यंते । योजनानयनाय ते ॥ त्रयोदश योजनानि । लब्धान्येतत्तु शिष्यते ॥ ४ ॥ सप्तचत्वारिंशदंशा । योजनस्यैकषष्टिजाः ॥ मंडलानां पुनरेषा—मंतराणि चतुर्दश ॥ ५ ॥ पंचत्रिंशद्योजनानि । त्रिंशत्तथैकषष्टिजाः ॥ लवा एकस्यैकषष्ट्यं-शस्य क्षुण्णस्य सप्तधा ॥६॥ भागाश्चत्वार एकैक-मेतावदंतरं भवेत् ॥ शीतद्युतेर्मंडलेषु । तत्रोपपत्तिरुच्यते ॥ ७ ॥ चंद्रमंडलविष्कंभे । प्राग्वत्पंचदशाहते ॥ शोधिते मंडलक्षेत्रा—द्योजनानां चतुःशती ॥ ८ ॥ शेषा सप्तनवत्याढ्या । ह्येकांशश्चैकषष्टिजः

एकसठीया भागो थाय छे. ॥ ३ ॥ तेना जोजन करवा माटे तेमने एकसठे भांगवा, के जेथी तेर जोजन आव्या, अने नीचेमुजब बाकी रह्युं. ॥ ४ ॥ एकजोजनना सडतालीस एकसठीया भागो बाकी रह्या. वळी ते मंडलोना आंतरा चौद छे. ॥ ५ ॥ पांत्रीस जोजन, त्रीस एकसठीया भागो, तथा एक एकसठीया भागने सात भागवाथी ॥६॥ थयेला चार भागो, एटलुं चंद्रना मंडलोमां आंतर छे, त्यां युक्ति कहे छे. ॥ ७ ॥ चंद्रना मंडलनी पहोळाइने पूर्वनीपेठे पंदरे गुणवाथी, तथा तेने मं-

॥ विभज्यंते च ते चतु-र्दशभिर्मंडलांतरैः ॥ ९ ॥ पंच-त्रिंशद्योजनानि । लब्धान्युद्धरिते हृते ॥ एकषष्ट्यैकष-ष्ट्यंशेनैकेन च समन्विते ॥ १० ॥ अष्टाविंशा चतुः-शत्ये—तस्याश्च भजने सति ॥ चतुर्दशभिराप्यंते । त्रिं-शदंशाः पुरोदिताः ॥ ११ ॥ शेषा अष्टौ स्थिता भाज्या । भाजकाश्च चतुर्दश ॥ भागाप्राप्त्यापवर्त्यंते । ततो द्वा-भ्यामुभावपि ॥ १२ ॥ भागभागास्ततो लब्धा—श्चत्वारः साष्टिका इति ॥ एतच्चतुर्दशगुणं । कर्तव्यं प्रथमं त्विह ॥ १३ ॥ पंचत्रिंशद्योजनानि । चतुर्दशगुणानि वै ॥ श-

---

मंडलना क्षेत्रमांथी बाद करवाथी चारसो ॥ ८ ॥ सताणु जोजन अने एक एकसठीयो भाग रहे, तेने मंडलना चौद आंतरानथी भांगवा, ॥ ९ ॥ त्यारे पांत्रीस जोज-न आवे, अने उपर जे सात वध्या तेने एकसठे गुणा-वाथी, तथा तेमां एक एकसठीयो भाग नेळववाथी ॥१०॥ चारसो अठावीस थया, तेने चौदे भांगवाथी पूर्वे कहे-ला त्रीस अंश आव्या, ॥ ११ ॥ बाकी आठ भाज्य र-ह्या, अने भाजक चौद छे, परंतु भाग न चालवाथी बन्ने रकमनो छेद उमाववो. ॥ १२ ॥ अने तेथी चारसप्तमां-श आव्या, हवे अहीं प्रथम तो आटलुं चौदगणुं करवुं,

तान्यनूवंश्चत्वारि । नवत्याढ्यानि येऽपि च ॥ १४ ॥ त्रिं-
शदेकषष्टिनागा—श्चतुर्दशगुणीकृताः ॥ जाताः शतानि
चत्वारि । विंशत्याढ्यानि ते त्वथ ॥ १५ ॥ एकषष्ट्या वि-
भज्यंते । योजनप्राप्तये ततः ॥ लब्धा षट्योजनी शेषा-
श्चतुःपंचाशदंशकाः ॥ १६ ॥ सप्तभक्तस्यैकषष्टि—नागस्य
या चतुर्लवी ॥ चतुर्दशगुणा सापि । षट्पंचाशद्भवंत्यमी
॥ १७ ॥ अष्टावेकषष्टिनागा । जायंते सप्तभाजिताः ॥
द्वाषष्टिरेते स्युः प्राच्य-चतुःपंचाशता युताः ॥ १८ ॥ ए-
कषष्ट्यैषां च भागे । प्राप्तं सैकांशयोजनं ॥ योज्यतेंश-

॥ १३ ॥ पांत्रीस जोजनने चौदगणा करवाथी चारसो
नेवु आव्या, वळी जे ॥ १४ ॥ वीस एकसठीया नागो
छे, तेनने चौदगणा करवाथी ते चारसोने वीस थया.
॥ १५ ॥ पछी तेना जोजन करवामाटे तेने एकसठे भा-
गवाथी छ जोजन अने माथे चोपन अंश वधे. ॥ १६ ॥
साते नांगेला एकसठीया नागना जे चार लवो छे, ते-
ने चौदगणा करवाथी तेनु पण छपन थाय छे. ॥ १७ ॥
तेने साते नांगवाथी आठ एकसठीया नागो थाय, ते-
मां पूर्वना चोपन मेळववाथी बासठ थाय छे. ॥ १८ ॥
तेने एकसठे भांगवाथी एक जोजन अने एक अंश थ-

शांशराशौ । योजनं योजनेषु च ॥ १९ ॥ एवं च—
योजनानां पंचशती । दशोत्तरैकषष्टिजाः ॥ अष्टचत्वारिं-
शदंशा । मंडलक्षेत्रसंमितिः ॥ २० ॥ कृतैवं मंडलक्षेत्र-
परिमाणप्ररूपणा ॥ संख्याप्ररूपणां त्वेषा–माहुः पंचदशा-
त्मिकां ॥ २१ ॥ तत्र पंच मंमलानि । जंबूद्वीपे जिना
जगुः ॥ शेषाणि तु दशांभोधौ । मंमलान्यमृतद्युतेः ॥
॥ २२ ॥ अबाधा तु त्रिधा प्राग्वत् । तत्राद्या मेर्वपेक्षया
॥ नघनो मंडलक्षेत्रा–बाधान्या प्रतिमंडलं ॥ २३ ॥ तृ-
तीया तु मिथोऽबाधा । शशिनोः प्रतिमंडलं ॥ तत्रौघनो-

यो, तेमांथी ते अंशने अंशोमां अने जोजनने जोज-
नोमां मेळववो. ॥ १९ ॥ अने एवीरीते—पांचसो दश
जोजन अने अडतालीस एकसठीया भागो थया, अने
तेटलुं मंमलक्षेत्रनुं माप थयुं. ॥ २० ॥ एवीरीते मंडल-
क्षेत्रना प्रमाणनी प्ररूपणा करी, अने तेनी संख्यानी
प्ररूपणा पंदरनी कहेली छे. ॥ २१ ॥ तेमां पांच मंमलो
जिनेश्वरोए जंबूद्वीपमां कह्यां छे, अने बाकीनां चंद्रनां
दश मंमलो समुद्रमां छे. ॥ २२ ॥ अबाधा पूर्वनीपेठे
त्रण प्रकारनी छे, तेमां पहेली नघथी मेरुनी अपेक्षाये,
बीजी दरेक मंडले मंमलक्षेत्रनी अबाधा, ॥ २३ ॥ अने

र्कवन्मेरो-र्मंडलक्षेत्रमीरितं ॥ २४ ॥ चतुश्चत्वारिंशतैव । सहस्रैरष्टभिः शतैः ॥ विंशत्याढ्यैर्योजनाना-मियतैवाद्य-मंमलं ॥ २५ ॥ षट्त्रिंशद्योजनान्येक-षष्ट्यंशाः पंचविं-शतिः ॥ एकस्यैकषष्टिजस्य । चत्वारः सप्तजा लवाः ॥२६॥ वर्धतेंतरमेतावत्प्रतिमंमलमादिमात ॥ सर्वांत्यमंडलं या-वत्ततो द्वितीयमंडलं ॥ २७ ॥ सप्तसहस्रैश्चतुश्चत्वा-रिंश-ता चाष्टभिः शतैः ॥ षट्पंचाशैरेकषष्टि—भागैस्तत्वमितै-स्तथा ॥ २८ ॥ एकस्यैकषष्टिजस्य । चतुर्भिः सप्तजैर्लवैः ॥ स्यान्मंदरादंतरित—मेकतोऽपरतोऽपि च ॥ २९ ॥ स-

---

त्रीजी बन्ने चंद्रोनी दरमंडले परस्पर अबाधा. तेमां जंबूथी मेरुनी अपेक्षाये सूर्यनीपेठे तेनुं मंडलक्षेत्र कहेलुं छे. ॥ २४ ॥ चमालीस हजार आठसो वीस जोजनोनुं पहेलुं मंडल छे. ॥ २५ ॥ छत्रीस पूर्णांक पचीस एकस-ठांश जोजन तथा एक एकसठीया भागना सप्तमांशजेवडा चार लवो, ॥ २६ ॥ एटलुं पहेला मंमलथी मांडीने सर्वथी छेल्ला मंडलसुधी दरमंडले अंतर वधे छे, अने ते-थी बीजुं मंमल ॥ २७ ॥ चमालीस हजार आठसो छप-न पूर्णांक पचीस एकसठांश जोजन, ॥ २८ ॥ तथा ए-क एकसठीया भागना सप्तमांशजेवडा चार भागो, एटलुं

र्बाह्यमंमलं तु । स्थितं दूरे सुमेरुतः ॥ सहस्रैः पंचच-त्वारिं-शता त्रिंशैस्त्रिभिः शतैः ॥ ३० ॥ योजनानां यो-जनैक—षष्टिभागाष्टकोद्भितैः ॥ अथो मिथोंतरं वदये । शशिनोः प्रतिमंमलं ॥ ३१ ॥ इंदोर्मिथोऽर्कवत्सर्वा—त-रंगमंमलेंतरं ॥ सहस्रा नवनवति—श्चत्वारिंशा च षट्श-ती ॥ ३२ ॥ द्युतश्च—द्वासप्ततियोंजनाना—मेकपंचाश-दंशकाः ॥ एकषष्टिन्नवाः सप्त—नक्तस्यास्य लवोऽपि च ॥ ३३ ॥ एतावदंतरं ग्लावो—र्वर्धते प्रतिमंडलं ॥ बहि-र्निष्क्रमतोरंत-र्विशतोः परिहीयते ॥ ३४ ॥ एतच्च यत्पुरा

मेरुथी एक अने बीजी बाजुथी दूर रहेलुं छे. ॥ २९ ॥ अने सर्वथी बहारनुं मंडल तो मेरुथी पस्तालीस हजार त्रणसो त्रीस पूर्णांक ॥ ३० ॥ जोजनमां एक जोजनना आठ एकसठीया भागो लइए, एटलुं छेटे रहेलुं छे. हवे ते बन्ने चंद्रोनुं दर मंडले परस्पर अंतर कहुं छुं. ॥ ३१ ॥ सर्वथी अंदरना मंडलमां बन्ने चंद्रोनुं परस्पर अंतर सूर्यो-नीपेठे नवाणु हजार बसो चमालीस जोजननुं छे. ॥३२॥ अने पछी—बहोतेर पूर्णांक एकावन एकसठांश जोज-न, अने एक एकसठीया भागनो एक लव, ॥ ३३ ॥ ए-टलुं ते बन्ने चंद्रोनुं अंतर बहार निकळतांथकां दर मंमले

प्रोक्तं । प्रतिमंडलमेकतः ॥ अंतरं तद् द्विगुणितं । भवेत्पार्श्वद्वयोद्भवं ॥ ३५ ॥ एवं च—सहस्रा नवनवति-र्यो-जनानां शतानि च ॥ द्वादशोपेतानि सप्त । विभागश्चैकषष्टिजाः ॥ ३६ ॥ एकपंचाशदेकोंश । एकषष्टिहतस्य च ॥ सप्तभागीकृतस्यैतद् । द्वितीयमंडलेंतरं ॥ ३७ ॥ सर्वांतिमेंतरं लब्धं । सषष्टीनि शतानि षट् ॥ योजनानामेकषष्टि—भागैः षोडशभिर्विना ॥ ३८ ॥ अष्टांशोरुव्यासमिंदु-मंडलं भानुमंडलात् ॥ अष्टाष्टावर्कक्षेत्रभागा । आद्यां रुद्धास्ततोऽधिकाः ॥ ३९ ॥ ततः षोडशभिर्भागै-

---

वधे छे, अने अंदर दाखल थतां जंबुं थाय छे. ॥ ३४ ॥ एवीरीते जे पूर्वे दर मंडले एकतरफनुं अंतर कह्युं, तेने बमणुं करवाथी बन्ने बाजुनुं अंतर थाय छे. ॥ ३५ ॥ अने एवीरीते—नवाणु हजार सातसो बार पूर्णांक तथा एकसठीया ॥ ३६ ॥ एकावन भागो, अने एक एकसठीया भागनो एकसप्तमांश एटलुं बीजा मंडलमां अंतर छे. ॥ ३७ ॥ सर्वथी छेल्ला मंडलमां एक लाख बसो साठ जोजनमां शोळ एकसठीया भाग जेटलुं अंतर छे. ॥ ३८ ॥ सूर्यना मंडलथी चंद्रनुं मंडल आठ अंश वधारे घेरावावाळुं छे, अने तेथी ते बन्ने चंद्रोए क्षेत्रना आठ आठ

र्न्यूनं परममंतरं ॥ सर्वाभ्यंतरमंडले ग्लावो-र्रकयोः परमांतरात् ॥ ४० ॥ एवं कृता चंद्रमसो-र्मिथोऽबाधाप्ररूपणा ॥ सांप्रतं मंडलाचार-प्ररूपणा प्रपंच्यते ॥ ४१ ॥

परिक्षेपा मंडलानां १ । मुहूर्तगतिरत्र च २ ॥ मंडलार्धमंडलयोः । कालसंख्याप्ररूपणा ३ ॥ ४२ ॥ साधारणासाधारण-मंडलानां प्ररूपणा ४ ॥ एवं चत्वार्यनुयोग—द्वाराण्यत्र जिना जगुः ॥ ४३ ॥ विष्कंभायामतस्तत्र । सर्वाभ्यंतरमंडलं ॥ सहस्रा नवनवति—श्चत्वारिंशा च ष-

---

आगला भागो वधारे रोकेला छे. ॥ ३९ ॥ अने तेथी सर्वथी छेल्ला मंडलमां सूर्योना उत्कृष्ट अंतरथी बन्ने चंद्रोनुं उत्कृष्टुं अंतर शोळ भागोजेटलुं नडतुं छे. ॥ ४० ॥ एवीरीते ते बन्ने चंद्रोनी परस्पर अबाधानी प्ररूपणा करी, हवे मंडलगतिनी प्ररूपणा कराय छे. ॥ ४१ ॥

तेमां मंडलोना घेरावा, मुहूर्तनी गति, मंडल तथा अर्धमंडलनी कालसंख्यानी प्ररूपणा. ॥ ४२ ॥ तथा साधारण अने असाधारण मंडलनी प्ररूपणा, एवी रीतना अहीं चार अनुयोगद्वारो जिनेश्वरोए कहेला छे. ॥ ४३ ॥ त्यां सर्वथी अंदरनुं मंडल लंबाइ पहोळाइमां नवाणु हजार जसो चाळीस जोजननुं छे. ॥ ४४ ॥ वळी अंदरना

दृशती ॥ ४४ ॥ तिस्रो लक्षाः पंचदश । सहस्रा योजनान्यथ ॥ नवाशीतिः परिक्षेपो—ऽधिकोऽभ्यंतरमंडले ॥ ॥ ४५ ॥ भावना तूभयोरपि सूर्याभ्यंतरमंडलवत ॥ द्वितीयमंडलव्यासं । विभाव्योक्तानुसारतः ॥ भावनीयः परिक्षेपः । स चायमुपपद्यते ॥ ४६ ॥ तिस्रो लक्षाः पंचदश । सहस्राणि शतत्रयं ॥ योजनान्येकोनविंशं । साधिकं किंचनाथवा ॥ ४५ ॥ पूर्वमंडलविष्कंभा—त्परमंडलविस्तृतौ ॥ द्वासप्ततियोजनानि । वृद्धिः प्राक् प्रत्यपादि या ॥ ४६ ॥ तस्याः पृथक्परिक्षेपः । कर्तव्यः कोविदेंदुना ॥ द्वे शते त्रिंशदधिके । योजनानां नवेदसौ ॥ ४७ ॥

मंडलनो घेरावो त्रण लाख पंदर हजार नेव्यासी जोजननो छे. ॥ ४५ ॥ ते बन्नेनी भावना तो सूर्यना अंदरना मंडलनीपेठे जाणवी. ॥ वळी कह्यामुजब बीजा मंडलनो व्यास विचारीने तेनो घेरावो भावी लेवो, अने ते नीचेमुजब थाय छे. ॥ ४६ ॥ त्रण लाख पंदर हजार त्रणसो नगणत्रीस जोजनथी कइंक अधिक छे, अथवा ॥ ४५ ॥ पूर्वमंडलनी पहोळाइथी पश्चिममंडलनी पहोळाइमां बहोतेर जोजननी पूर्वे जे वृद्धि कहेली छे, ॥ ॥ ४६ ॥ तेनो पहेलां विद्वाने जूदो परिक्षेप करवो, अ-

पूर्वपूर्वपरिक्षेपे । यद्ययं क्षिप्यते तदा ॥ परापरपरिक्षेपा । भावनीया यथोत्तरं ॥ ४८ ॥ इयमिंदुमंडलानां । परिक्षेपप्ररूपणा ॥ मुहूर्तगतिमाख्यामि । संप्रति प्रतिमंडलं ॥ ॥ ४९ ॥ उपसंक्रांतयोरिंद्वोः । सर्वाभ्यंतरमंडले ॥ पंच पंच सहस्राणि । योजनानां त्रिसप्ततिः ॥ ५० ॥ सहस्रैस्त्रयोदशभिः । सप्तत्रैः सप्तभिः शतैः ७२५ ॥ छिन्नस्य योजनस्यांश-शताश्च सप्तसप्ततिः ॥ ५१ ॥ चतुश्चत्वारिंशदाढ्या ५०७३ । ११४४×१३७२५ । मुहूर्तगतिरेषिका ॥

ने ते बसो बीस जोजननो थाय छे. ॥ ४७ ॥ आगळ आगळना घेरावामां ज्यारे ते नाखवामां आवे, त्यारे उत्तरोत्तर आगळ आगळना घेरावा भावी लेवा. ॥ ४८ ॥ एवीरीते चंद्रमंडलना घेरावानी प्ररूपणा करी, हवे दरमंडले तेउनी मुहूर्तगति कहुं छुं. ॥ ४९ ॥ सर्वथी अंदरना मंडलमां गयेला ते बन्ने चंद्रोनी पांच हजार तहोतेर पूर्णांक ॥ ५० ॥ तथा एक जोजनना तेर हजार सातसो पचीसे भागेला सीतोतेरसो ॥ ५१ ॥ चमालीस भागो एटले सात हजार सातसो चमालीस तेर हजार सातसो पचीसांश जोजनजेटली मुहूर्तगति छे, हवे तेनुं बीजक जाणवानी जो इछा होय तो तेनी भावना सां-

जिज्ञास्यतेऽस्याश्चेद्बीजं । श्रूयतां तर्हि भावना ॥ ५२ ॥ इहैकैकोऽप्यमृतांशु—रेकैकमर्धमंमलं ॥ एकेनाहोरात्रे-णैक—मुहूर्ताधिक्यशालिना ॥ ५३ ॥ शतान्यामेकविं-शान्यां । द्वान्यां छिन्नस्य निश्चितं ॥ मुहूर्तस्यैकादशभिः । सार्धैर्भागैः प्रपूरयेत् ॥ ५४ ॥ युग्मं ॥ एवं शशी द्वि-तीयोऽपि । द्वितीयमर्धमंडलं ॥ कालेनैतावतैव द्रा—ग्व्र-मणेन प्रपूरयेत् ॥ ५५ ॥ संपूर्णस्य मंमलस्य । पूर्तिका-लो यदेष्यते ॥ अहोरात्रद्वयं द्वान्यां । मुहूर्ताभ्यां युतं तदा ॥ ५६ ॥ एकविंशत्यधिकान्यां । शतान्यां चूर्णित-स्य च ॥ त्रयोविंशतिरंशानां । मुहूर्तस्य विनिर्दिशेत् ॥ ॥ ५७ ॥ दि० २, मु० २, अं० २३, भे० २२१ ॥ मंमले

भल? ॥ ५२ ॥ अहीं एकेको चंद्र एकेका अर्धमंडलने एक मुहूर्त अधिक एक अहोरात्रे ॥ ५३ ॥ तथा उपर एक मुहूर्तना साडाअग्यार बसो एकवीसांश भागे संपूर्ण करे छे. ॥ ५४ ॥ युग्मं ॥ एवीरीते बीजो चंद्र पण ते-टलेज काळे जमीने बीजां अर्धमंमलने पूर्ण करे छे. ॥ ॥ ५५ ॥ एवीरीते संपूर्णमंमलने पूर्ण करवानो काल जो जाणवो होय तो ते बे अहोरात्र, बे मुहूर्तो ॥५६॥ तथा बसो एकवीसे जांगेला एक मुहूर्तना त्रेवीस अंशो-

पूर्तिकालेऽत्र । प्रत्ययः केन चेदिति ॥ त्रैराशिकेन तदपि । श्रूयतां यदि कौतुकं ॥ ५८ ॥ नानुर्लघुविमानत्वा— द्धीघ्रगामितयापि च ॥ षष्ट्या मुहूर्तैरेकं । मंण्डलं परिपू- रयेत ॥ ५९ ॥ तद्वैपरीत्या द्वाषष्ट्या । साग्रया तैर्विधुस्तु तत ॥ साष्टषष्टिः सप्तदश—शती तानि युगे ततः ॥६०॥ एकचंद्रापेक्षयार्ध-मंडलानि भवंति हि ॥ तावंत्येव च पू- र्णानि । द्वयोरिंद्वोरपेक्षया ॥ ६१ ॥ ततश्च—साष्टषष्टिः सप्तदश-शतमानार्धमंण्डलैः ॥ युगांतर्नाविभी रात्रिं-दि-

---

जेटलो जाणवो. ॥ ५७ ॥ दि० २, मु० २, अं० २३, भे० २२१ ॥ मंडल पूर्ण करवामां आटला कालनी खातरी शुं? एम जो तने आश्चर्य लागतुं होय तो ते त्रैराशिकने हिसाबे पण सांभल? ॥ ५८ ॥ सूर्य नाना विमानवाळो होवाथी, तेम उतावळी गतिवाळो पण होवाथी ते साठ मुहूर्ते एकेकुं मंण्डल पूरे छे, ॥ ५९ ॥ अने तेथी उल- टुं चंद्र कईंक अधिक बासठ मुहूर्ते ते पूर्ण करे छे, अ- ने तेथी युगमां ते सतरसो अडसठ थाय, ॥ ६० ॥ अ- ने तेटलां एक चंद्रनी अपेक्षाये अर्धां मंण्डलो थाय, अने बे चंद्रोनी अपेक्षाये तेटलां संपूर्ण मंण्डलो थाय. ॥ ६१ ॥ अने तेथी—युगांतरना सतरसो अडसठ अर्ध-

वानां यदि लभ्यते ॥ ६२ ॥ अष्टादशशतीत्रिंशा । तदा ननु किमाप्यते ॥ द्वाभ्यामर्धमंडलाभ्या—मिति राशित्रयं लिखेत् ॥ ६३ ॥ १७६८, १८३०, २ ॥ अंत्येन राशिना राशौ । मध्यमे गुणिते सति ॥ जातः शतानि षट्त्रिंश—त्सषष्टीन्येष भज्यते ॥ ६४ ॥ साष्टषष्टिसप्तदश—शतात्मकाद्यराशिना ॥ अहोरात्रद्वयं लब्धं । चतुर्विंशं शतं स्थितं ॥ ६५ ॥ अहोरात्रस्य च त्रिंश—न्मुहूर्ता इति ताडितं ॥ त्रिंशतार्द्वात्रिंशतीयुक् । सप्तत्रिंशद्वतात्मकं ॥६६॥ अस्मिन् साष्टषष्टिसप्त—दशशत्या हृते द्वयं ॥ लब्धं मुहूर्तयोः शेषं । शतं चतुरशीतियुक् ॥ ६७ ॥ १८४–१७६८.

मंडले जो ॥ ६२ ॥ अढारसो त्रीस अहोरात्रो थाय, तो बे अर्धमंडले केटला थाय? एवीरीते ते त्रिराशि लखवी. ॥ ६३ ॥ १७६८, १८३०, २. ॥ जेल्ली राशिथी वचली राशिने गुणते छते बत्रीससो साठ आव्या, ॥ ६४ ॥ तेने सतरसो अडशठरूप पहेली राशिए भागवाथी बे अहोरात्र आव्या, अने उपर एकसो चोवीस वध्या. ॥ ६५ ॥ हवे एक अहोरात्रना त्रीस मुहूर्तो होय छे, तेथी तेने त्रीसे गुणवाथी सामत्रीससो वीस थया. ॥ ६६ ॥ तेने सतरसो अडसठे भागवाथी बे मुहूर्तो आव्या, तथा उ-

भागाप्राप्त्यापवर्त्यंते । अष्टभिर्भाज्यभाजकौ ॥ त्रयोविंश-
तिरेकोऽन्य—श्चैकविंशं शतद्वयं ॥ ६८ ॥ एषा मुहूर्तद्वा-
षष्टिः । सवर्णनाय गुण्यते ॥ एकविंशान्यां शताभ्यां ॥
ये चोपरितना लवाः ॥ ६९ ॥ त्रयोविंशतिरुक्ताः प्राक् ।
ते क्षिप्यंते नवेत्ततः ॥ त्रयोदश सहस्राणि । सप्तत्वा स-
प्तशत्यपि १३७२५ ॥ ७० ॥ सर्वांतर्मंडलस्थस्य । परिधिर्यः
पुरोदितः ॥ एकविंशत्यधिकाभ्यां । शताभ्यां सोऽपि गु-
ण्यते ॥ ७१ ॥ जातः षट् कोट्यः षष्ण—वतिर्लक्षाः स्व-
रूपतः ॥ चतुस्त्रिंशत्सहस्राणि । षट्शत्येकोनसप्ततिः ॥

पर एकसो चोर्यासी बाकी वध्या. ॥ ६७ ॥ १८४–१९६८.
तेनो भाग नहि चालवाथी ते भाज्य भाजकनो आठे
भेद जडाम्वाथी त्रेवीस बसोएकवीसांश थया. ॥ ६८ ॥
हवे ते बासठ मुहूर्तोंने बसो एकवीसे गुणवा, तथा उ-
परना ॥ ६९ ॥ जे त्रेवीस लवो पूर्वे कहेला छे, तेने
अंदर भेळववा, के जेथी तेरहजार सातसो पचीस थाय.
॥ ७० ॥ वळी सर्वथी अंदरना मंडलमां रहेलानो जे पूर्वे
घेरावो कहेलो छे, तेने पण बसोएकवीसे गुणवो, ॥ ७१ ॥
त्यारे छ क्रोड छन्नु लाख चोवीस हजार छसो छगणो-
तेर थया. ॥ ७२ ॥ ते रकमने तेर हजार सातसो पचो-

॥ ७२ ॥ सहस्रैस्त्रयोदशभिः । सप्तत्रिंशैः सप्तभिः शतैः ॥ एषां भागे हृते लब्धा । मुहूर्तगतिरैंदवी ॥ ७३ ॥ योजनानां सहस्राणि । पंचोपरित्रिंसप्ततिः ॥ चतुश्चत्वारिंशान्यंश—शतानि सप्तसप्ततिः ॥ ७४ ॥ मुहूर्तगतिरित्येवं । नाग्येंद्वोः प्रतिमंडलं ॥ विनाज्योक्तभाजकेन । प्राग्वत्परिरयं निजं ॥ ७५ ॥ मुहूर्तीयगतौ यद्वा । वर्धते प्रतिमंडलं ॥ त्रियोजनी पंचपंचां—शाश्च षष्टिवतिः शताः ॥ ॥ ७६ ॥ भागा एकयोजनस्य । विभक्तस्य सहस्रकैः ॥ त्रयोदशभिरैतैः सप्त—शता च पंचविंशया ॥ ७७ ॥ अत्रोपपत्तिः—योजनद्विशती त्रिंशा । या वृद्धिः प्रतिमंडलं ॥

से भागवाथी नीचेमुजब चंद्रनी मुहूर्तगति थइ. ॥७३॥ पांच हजारने तहोंतेर जोजन तथा तेपर सीतोतेरसो चमालीस अंश वध्या. ॥ ७४ ॥ एवीरीते ते बन्ने चंद्रोनी दरमंडले मुहूर्तगति कहेला भाजकथी पूर्वनीपेठे पोताना घेरावो भांगीने भावी लेवी. ॥ ७५ ॥ अथवा दर मंमले मुहूर्तनी गतिमां त्रण जोजन तथा एक जोजनना बन्नुसो पंचावन ॥ ७६ ॥ तेर हजार सातसो पचीसे भांगेला भागो वधे छे. ॥ ७७ ॥ अहीं युक्ति कहे छे—दर मंडले घेरावामां जे बसोत्रीस जोजननी वृद्धि कही छे,

उक्ता परिरये गुणा । सा द्विशत्यैकविंशया ॥ ७८ ॥ भक्ता त्रयोदशसह-स्रादिना राशिना च सा । दत्ते त्रियोजनीं शेषा—नंशानपि यथोदितान् ॥ ७९ ॥ सर्वांतर्मंडले चंद्रौ । जनानां दृष्टिगोचरौ ॥ सहस्रैः सप्तचत्वारिं-शता त्रिषष्टियुक्तया ॥ ८० ॥ द्विशत्या च योजनानां । एकस्य योजनस्य च ॥ षष्ट्यंशैरेकविंशत्या । तत्रोपपत्तिरुच्यते ॥ ८१ ॥ अंतर्मंडलपरिधे-र्दशांशे त्रिगुणीकृते ॥ इंद्वोः प्रकाशक्षेत्रं स्यात । तापक्षेत्रमिवार्कयोः ॥ ८२ ॥ अर्धे प्रकाशक्षेत्रस्य । पूर्वतोऽपरतोऽपि च ॥ इंद्वोरपि दृष्टिपथ-

---

तेने बसोएकवीसे गुणवी, ॥ ७८ ॥ तथा तेने तेरहजार आदिकनी रकमे भागवाथी त्रण जोजन अने कह्यामुजब अंशो आवे छे. ॥ ७९ ॥ सर्वथी अंदरना मंडलमां रहेला ते बन्ने चंद्रो सडतालीस हजार बसो त्रेसठ पूर्णांक ॥ ८० ॥ एकवीस साठांश जोजने माणसोने दृष्टिगोचर थाय छे, त्यां युक्ति कहे छे. ॥ ८१ ॥ अंदरना मंडलना घेराव्वाना दशांशने त्रणगणो करवाथी सूर्योना तापक्षेत्रनीपेठे बन्ने चंद्रोनुं प्रकाशक्षेत्र थाय. ॥ ८२ ॥ पछी पूर्व अने पश्चिम एम बन्ने तरफ प्रकाशक्षेत्रनुं अर्ध करवाथी सूर्योनीपेठे चंद्रोनी पण दृष्टिमर्यादानी प्राप्ति

प्राप्तिर्विवस्वतोरिव ॥ ८३ ॥ तथा च जंबूद्वीपप्रज्ञप्तिसूत्रं—

' तयाणं इहगयस्स मणुसस्स सीयालीसाए जोअणसहस्सेहिं दोहियतेवठेहिं जोअणसएहिं एगवीसाए सठिभागेहिं जोअणस्स चंदे चक्खुफासं हव्वमागच्छइ ' एतद्वृत्तौ च—यत्तु षष्टीभागीकृतयोजनसत्कैकविंशतिभागाधिकत्वं तत्तु संप्रदायगम्यं, अन्यथा चंद्राधिकारे साधिकद्वाषष्टिमुहूर्तप्रमाणमंडलपूर्तिकालस्य छेदराशित्वेन गणनात् सूर्याधिकारसत्कषष्टिमुहूर्तप्रमाणमंडलपूर्तिकालस्य छेदराशित्वेनानुपपद्यमानत्वात् इति दृश्यते, तदत्र तत्वं

थाय छे. ॥ ८३ ॥ जंबूद्वीपपन्नत्तिसूत्रमां कह्युं छे के—

' त्यारे अहीं रहेला मनुष्यने ते बन्ने चंद्रो सडतालीस हजार बसो त्रेसठ पूर्णांक एकवीस साठांश जोजने दृष्टिगोचर थाय छे. ' अने तेनी टीकामां—एक जोजनना एकवीस साठीया भागजेटलुं जे अधिकपणुं कह्युं छे, ते तो संप्रदायगम्य छे, नहितर चंद्रना अधिकारमां कइंक अधिक बासठ मुहूर्तमां मंडल पूरवाना काळने छेदराशिपणे कहेवाथी सूर्यना अधिकारवाळा साठ मुहूर्तना प्रमाणवाळा मंडलपूर्तिकाळने छेदराशिपणुं प्राप्त थइ शकतुं नथी, एम देखाय छे, माटे अहीं तत्व बहुश्रुत जा-

बहुश्रुतगम्यं. पंचयोजनसहस्राः । पंचविंशतियुक्शतं ॥ योजनस्य तथैकस्य । पंचविंशतिसंयुतैः ॥ ७४ ॥ त्रयोदशभिः सहस्रै—र्नक्तस्य सप्तभिः शतैः ॥ नागा नवत्यधिकानि । शतान्येकोनसप्ततिः ॥ ७५ ॥ मुहूर्तगतिरेषैद्वोः । सर्वपर्यंतमंडले ॥ अथात्रैव दृष्टिपथ—प्राप्तिर्विविच्यतेऽनयोः ॥ ७६ ॥ एकत्रिंशता योजन—सहस्रैरष्टभिः शतैः ॥ एकत्रिंशैः सर्वबाह्ये । दृश्येते मंडले विधू ॥७७॥ अत्र सूर्याधिकारोक्तं 'तीसाए सठिभाएहिं' इत्यधिकं मंतव्यं, इति जंबूद्वीपप्रज्ञप्तिवृत्तौ. अत्र सर्वाभ्यंतरसर्वबा-

---

णे. पांचहजार एकसो पचीस पूर्णांक तथा एक जोजनना ॥ ७४ ॥ तेर हजार सातसो पचीसे भांगेला नक्षत्रोनो तेरसो नेवु नागो, ॥ ७५ ॥ एटली ते बन्ने चंद्रोनी सर्वथी नेला मंडलमां मुहूर्तगति जे. हवे अहींज ते बन्ने चंद्रोनी दृष्टिमर्यादानुं विवेचन करे जे. ॥ ७६ ॥ सर्वथी बहारना मंडलमां ते बन्ने चंद्रो एकत्रीस हजार आठसो एकवीस जोजने देखाय जे. ॥ ७७ ॥ अहीं सूर्यना अधिकारमां कहेला 'बीस साठीया भागो' एटलुं अधिक जाणवुं, एम जंबूद्वीपप्रज्ञप्तिनी टीकामां कह्युं जे. अहीं सर्वथी अंदर अने सर्वथी बहारना मंडलोमां चंद्रोनी दृ-

ह्यचंद्रमंडलयोर्दृष्टिपथप्राप्तिता दर्शिता, शेषमंडलेषु सा चं-
द्रप्रज्ञप्तिबृहत्क्षेत्रसमासजंबूद्वीपप्रज्ञप्तिसूत्रवृत्त्यादिग्रंथेषु पूर्वैः
क्वापि दर्शिता नोपलभ्यते, ततोऽत्रापि न दर्शितेति ज्ञे-
यं. प्रतिमंमलमित्येवं । मुहूर्तगतिरीरिता ॥ मंमलार्धमंड-
लयोः । कालमानमथ ब्रुवे ॥ ८८ ॥ नवशत्या विभक्त-
स्य । चंचत्पंचदशाब्धया ॥ विनाशैर्मंडलार्धस्य । किलैक-
त्रिंशतोनितं ॥ ८९ ॥ अर्धमंडलमेकेना—होरात्रेण स-
माप्यते ॥ एकैकेन शशांकेन । यत्र कुत्रापि मंमले ॥
॥ ९० ॥ द्विचत्वारिंशदधिकैः । शतैश्चतुर्भिरेव च ॥ अ-

ष्टिमर्यादा देखाडी, अने बाकीना मंडलोनी दृष्टिमर्यादा
चंडप्रज्ञप्ति, बृहत्क्षेत्रसमास, जंबूद्वीपप्रज्ञप्तिसूत्र तथा ते-
ननी टीकाआदिक ग्रंथोमां पूर्वाचार्योए क्यांय पण दे-
खाडेली मलती नथी, माटे अहीं पण देखामी नथी ए-
म जाणवुं. एवीरीते दर मंमले मुहूर्तगति कही, हवे मं-
मल तथा अर्धमंमलनुं काळमान कहुं बुं. ॥ ८८ ॥ मं-
मलार्धना एकवीस नवसो पंदरांश भाग जबुं ॥ ८९ ॥
एटबुं अर्धमंमल कोइ पण मंमलमां रहेलो एक चंद्र ए-
क अहोरात्रे संपूर्ण करे बे. ॥ ९० ॥ एक अहोरात्रना
चारसो बेतालीस भागमाहेला एकवीस भाग वधारे, ॥

होरात्रस्य भक्तस्य । लवैकविंशताधिकौ ॥ ९१ ॥ अहो-
रात्रौ पूर्तिकाल । एकस्मिन्मंडले विधोः ॥ रविस्तु पूरये-
त्पूर्णा—होरात्रद्वितयेन तत् ॥ ९२ ॥ मंम्लार्धमंम्लयो
—रुक्तैवं कालसंमितिः ॥ साधारणासाधारण—मंम्लानि
ब्रवीम्यथ ॥ ९३ ॥ प्रथमं च तृतीयं च । षष्ठं सप्तममष्टमं
॥ दशमैकादशे पंच—दशमित्यष्टमंडली ॥ ९४ ॥ नक्ष-
त्रैरविरहिता । सदापि तुहिनद्युतेः ॥ मंडलेष्वेषु नक्षत्रा
ण्यपि चारं चरंति यत् ॥ ९५ ॥ द्वितीयं च चतुर्थं च ।
पंचमं नवमं तथा ॥ त्रीणि च द्वादशादीनि । किलैषा म-

॥ ९१ ॥ एवा बे अहोरात्रजेटलो चंद्रनो एक मंडलमां
पूर्तिकाल थाय छे, अने सूर्य तो संपूर्ण बे अहोरात्रमां
एक मंम्लल संपूर्ण करे छे. ॥ ९२ ॥ एवीरीते मंम्लल त-
था अर्धमंडलना काळनुं प्रमाण कह्युं, हवे साधारण त-
था असाधारण मंम्ललो कहुं छुं. ॥ ९३ ॥ पहेलुं, त्रीजुं,
छठुं, सातमुं, आठमुं, दशमुं, अग्यारमुं, अने पंदरमुं, ए
रीतनां चंद्रनां आठ मंडलो ॥ ९४ ॥ हमेशां नक्षत्रोस-
हित होय छे, केमके ते मंम्ललोमां नक्षत्रो पण गमन
करे छे. ॥ ९५ ॥ बीजुं चोथुं पांचमुं नवमुं तथा बार-
आदिक त्रण, एटले बारमुं तेरमुं अने चौदमुं, एम चं-

समंडली ॥ ९६ ॥ ऋक्षैः सदा विरहिता । मंडलेष्वेषु नो भवेत् ॥ कदापि चार ऋक्षाणा-मूषरेषु गवामिव ॥९७॥ प्रथमं तृतीयमेका-दशं पंचदशं तथा ॥ रविचंद्रोरुसामा-न्या । मंडलानां चतुष्टयी ॥ ९८ ॥ एतेषु मंडलेष्विंदु-र्नक्षत्राणि तथा रविः ॥ चारं चरंति सर्वेऽपि । राजमार्गे जना इव ॥ ९९ ॥ षष्ठादीनि पंच सूर्य—चारहीनानि सर्वथा ॥ शेषाणि मंडलानींदोः । किंचिद्भानुः स्पृशेदपि ॥ ४०० ॥ साधारणासाधारण-मंडलान्येवमूचिरे ॥ संप्र-

---

द्रना सात मंडलो ॥ ९६ ॥ हमेशां नक्षत्रविनानां होय छे, केमके ते मंडलोमां जषरभूमिपर जेम गायोनी तेम नक्षत्रोनी गति थती नथी. ॥ ९७ ॥ पहेलुं, त्रीजुं, अग्यारमुं अने पंदरमुं, ए चार मंडलो सूर्य, चंद्र अने नक्षत्रोमाटे सामान्य छे. ॥ ९८ ॥ केमके ए चार मंडलोमां राजमार्गमां जेम माणसो तेम चंद्र, नक्षत्रो अने सूर्य, ए सर्वे गमन करे छे. ॥ ९९ ॥ छठाआदिक पांच, एटले छठुं, सातमुं, आठमुं, नवमुं अने दशमुं, ए पांच मंडलो बिलकुल सूर्यनी गतिविनानां छे, अने बाकीनां चंद्रनां मंडलोने सूर्य किंचित पण स्पर्श करे छे. ॥४००॥ एवीरीते चंद्रनां साधारण तथा असाधारण मंडलो कह्यां,

तींदोर्वृद्धिहानि-प्रतिभासः प्ररूप्यते ॥ १ ॥ अवस्थितस्व-
भावं हि । स्वरूपेणेंदुमंडलं ॥ सदापि हानिर्वृद्धिर्वा । प्रे-
क्ष्यते सा न तात्विकी ॥ २ ॥ केवलं या शुक्लपक्षे । वृ-
द्धिर्हानिस्तथा परे ॥ राहुविमानावरण-योगात्सा प्रतिभा-
सते ॥ ३ ॥ तथाहि—ध्रुवराहुः पर्वराहु-रेवं राहुर्द्विधा
भवेत ॥ ध्रुवराहोस्तत्र कृष्ण—तमं विमानमीरितं ॥ ४ ॥
तच्च चंद्रविमानस्य । प्रतिष्टितमधस्तले ॥ चतुरंगुलमप्राप्तं
। चारं चरति सर्वदा ॥ ५ ॥ तेनापावृत्य चावृत्य । चर-

हवे चंद्रनी वृद्धिहानिनो प्रतिभास कहे छे. ॥ १ ॥ स्व-
रूपवडे हमेशां चंद्रमंडल निश्चित स्वभाववाळुं छे, परंतु
जे तेनी हानिवृद्धि देखाय छे, ते खरेखरी नथी. ॥ २ ॥
तोपण शुक्लपक्षमां तेनी जे वृद्धि अने कृष्णपक्षमां हानि
देखाय छे, ते केवल राहुना विमानना आवरणना यो-
गथी भासन पडे छे. ॥ ३ ॥ ते कहे छे—एक नित्यराहु
अने बीजो पर्वराहु एम राहु बे प्रकारनो छे, तेमां नित्य-
राहुनुं विमान अत्यंत श्याम कहेलुं छे. ॥ ४ ॥ अने ते
विमान चंद्रना विमाननी नीचे आवेल छे, अने ते ह-
मेशां तेथी चार आंगळ छेटे रहीने चाले छे. ॥ ५ ॥ ते
विमान चंद्रमंडलथी दूर रहीने तथा तेने ढांकीने धीरे

त्यधः शनैः शनैः ॥ वृद्धिहानिप्रतिभासः । पोस्फुरीतींदु-
मंडले ॥ ६ ॥ तथोक्तं—चंदस्स नेव हाणी । नवि वुड्ढी
वा अवट्ठिनं चंदो ॥ सुक्किलभावस्स पुणो । दीसइ वुड्ढी
य हाणी य ॥ ७ ॥ किन्हं राहुविमाणं । निचं चंदेण
होइ अविरहियं ॥ चउरंगुलमप्पत्तं । हिट्ठा चंदस्स तं च-
रइ ॥ ८ ॥ तेणं वड्ढइ चंदो । परिहाणी वावि होइ चं-
दस्स ॥ तत्र प्रकल्प्य द्वाषष्टिं । भागान् शशांकमंडले ॥
द्रियते पंचदशभि-र्लभ्यतेंशचतुष्टयं ॥ ९ ॥ एतावदावि-
यते त-त्प्रत्यहं भरणीद्वया ॥ अहोभिः पंचदशभि—रे-

धीरे नीचे चाल्या करे छे, अने तेथी चंद्रमंडलमां वृद्धि
हानिनो प्रतिभास थाय छे. ॥ ६ ॥ कह्युं छे के—चंद्र
नी हानि वृद्धि थती नथी, ते तो संपूर्णरीते रहेलो छे,
परंतु नीचेमुजब कारणथी तेमां हानि वृद्धि देखाय छे.
॥ ७ ॥ श्याम रंगनुं राहुनुं विमान हमेशां चंद्रनी साथे
रहे छे. तथा ते चंद्रनी नीचे चार आंगळ दूर रहीने चा-
ले छे. ॥ ८ ॥ अने तेथीज चंद्रनी हानिवृद्धि देखाय
छे. ॥ त्यां चंद्रमंडलना बासठ भागो कल्पीने, ते भागो-
ने पंदरे भांगवा, के जेथी चार भागो आवे. ॥ ९ ॥
एटला भागमां ते हमेशां नित्यराहुना विमानवडे ढंकाय

वमाव्रियतेऽखिलं ॥ १० ॥ द्वौ भागौ तिष्ठतः शेषौ । सदैवानावृतौ च तौ ॥ एषा कला षोडशीति । प्रसिद्धिमगमद्भुवि ॥ ११ ॥ कल्प्यंतेंशाः पंचदश । विमाने राहवेऽथ सः ॥ जयत्येकैकांशवृध्या । नीतिज्ञोऽरिमिवोडुपं ॥ ॥ १२ ॥ तच्चैवं—

स्वीयपंचदशांशेन । कृष्णप्रतिपदि ध्रुवं ॥ मुक्त्वांशौ द्वावनावार्यौ । शेषषष्टेः सितत्विषः ॥ १३ ॥ चतुर्भागात्मकं पंच—दशं भाग विधुंतुदः ॥ आवृणोति द्वितीयायां ।

छे, अने एवीरीते पंदर दिवसे ते संपूर्ण ढंकाइ जाय छे. ॥ १० ॥ बाकीना बे भागो हमेशां खुल्ला रहे छे, अने ते चंद्रनी शोळमी कळा छे, एम पृथ्वीपर प्रसिद्ध थयेल छे. ॥ ११ ॥ हवे ते राहुना विमानना पंदर भागो कल्पीयें, अने तेमाना एकेका भागनी वृध्विडे नीतिनिपुण जेम शत्रुने तेम ते चंद्रने जीते छे. ॥ १२ ॥ ते आवीरीते—

कृष्णपक्षना पडवाने दिवसे न आवरी शकाय एवा चंद्रना बे भागोने छोडीने बाकीना साठ भागोना ॥१३॥ चार भागजेवडा पंदरमा भागने राहु पोताना पंदरमा भागवडे आछादित करे छे, अने वद बीजने दिवसे पो-

निजभागद्वयेन च ॥ १४ ॥ अष्टभागात्मकौ पंच-दशां-शौ द्वौ रुणद्धि सः ॥ षष्टिं भागानित्यमायां । स्वैः पंच-दशभिर्लवैः ॥ १५ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ ततः शुक्लप्रतिप-दि । चतुर्भागात्मकं लवं ॥ एकं पंचदशं व्यक्ती-करोत्य-पसरन् शनैः ॥ १६ ॥ द्वितीयायां द्वौ विभागौ । पूर्णि-मायामिति क्रमात ॥ द्वाषष्ट्यंशात्मकः सर्वः । स्फुटीभवति चंद्रमाः ॥ १७ ॥ इंदोश्चतुर्लवात्मांशो । यावत्कालेन रा-हुणा ॥ पिधीयते मुच्यते च । तावत्कालमिता तिथिः ॥ ॥ १८ ॥ इंदोः पिधीयमानाः स्युः । कृष्णाः प्रतिपदादि-

---

ताना बे भागोवडे ॥ १४ ॥ चंद्रना आठभागरूप बे पं-दरमा भागोने ते आवरे छे, अने एवीरीते अमासने दिवसे ते पोताना पंदर भागोवडे साठ भागोने आवरे छे. ॥ १५ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ पछी शुक्लपक्षना पडवाने दिवसे ते धीमेथी खसीने चंद्रना चारभागरूप एक पंद-रमा भागने प्रकट करे छे. ॥ १६ ॥ बीजने दिवसे बे भागोने प्रकट करे छे, अने एवीरीते अनुक्रमे पुनमने दिवसे बासठ भागोरूप संपूर्ण चंद्रमा प्रकट थाय छे. ॥ ॥ १७ ॥ चंद्रनो चार भागरूप अंश जेटला काळसुधी रा-हुवडे ढंकाय छे, तथा मूकाय छे, तेटला काळजेवडी ति-

काः ॥ तिथयो मुच्यमानाः स्युः । शुक्लाः प्रतिपदादिकाः ॥ १९ ॥ तथाहुः—कालेण जेण हायइ । सोलसभागो तु सा तिही होइ ॥ तह चेव य वुड्ढीए । एवं तिहिणो समुप्पत्ती ॥ २० ॥ एकोनत्रिंशता पूर्णै—र्मुहूर्तैश्च द्विषष्टि-जैः ॥ द्वात्रिंशता मुहूर्तांशै—रेकैको रजनीपतेः ॥ २१ ॥ चतुर्धा षष्ट्यंशरूपो । राहुणा गाद्यते लवः ॥ मुच्यते च तदैतावन्मानाः स्युस्तिथयोऽखिलाः ॥ २२ ॥ एवं च-द्वाषष्टिभक्ताहोरात्र—स्यैकषष्ट्या लवैर्मिता ॥ तिथिरेवं व-

---

थि थाय छे. ॥ १८ ॥ राहुथी ढंकाती चंद्रनी कळावाळी पडवाआदिक तिथिनं कृष्णपक्षनी कहेवाय छे, अने राहुथी मूकाती एवी चंद्रनी कळावाळी पडवाआदिक तिथिनं शुक्लपक्षनी कहेवाय छे. ॥ १९ ॥ कह्युं छे के—जेटले काळे चंद्रनो सोळमो भाग नंछो थाय, तेम जेटले काळे वधे, तेटला तेटला काळजेवडी तिथि थाय, अने एवीरीते तिथिनी उत्पत्ति थाय छे. ॥ २० ॥ नगणत्रीस पूर्णांक बत्रीस बासठांश मुहूर्तोए चंद्रनो ॥ २१ ॥ चार साठीया भागजेटलो अंश राहुवडे ढंकाय छे तथा मूकाय छे, अने तेटलाज प्रमाणनी सघळी तिथिनं थाय छे. ॥ २२ ॥ अने एवीरीते—एक अहोरात्रना बास-

दयते यद् । तद्युक्तमुपपद्यते ॥ २३ ॥ तिथिमानेऽस्मिंश्च हृते । त्रिंशता स्याद्यथोदितः ॥ मासश्चांद्र एवमपि । त्रिंशत्तिथिमितः खलु ॥ २४ ॥ ननु राहुविमानेन । योजनार्धमितेन वै ॥ षट्पंचाशद्योजनैक—षष्टिभागमितं खलु ॥ २५ ॥ कथमाछादितुं शक्यं । गरीयः शशिमंडलं ॥ लघीयसा गरीयो हि । दुरावारमिति स्फुटं ॥ २६ ॥ एवमुत्तरयंत्यत्र । केचित्प्राक्तनपंडिताः ॥ लघीयसोऽप्यस्य कांति—जालैरत्यंतमेचकैः ॥ २७ ॥ आछाद्यते महदपि । शशिबिंबं प्रसृत्वरैः ॥ दावानलोल्बलध्वम—स्तोमैरिव

ठीया भागजेवडा एकसठ भागोजेवडी जे तिथि कहेवाय छे, ते युक्तज छे. ॥ २३ ॥ तिथिना आ प्रमाणने त्रीसे गुणवाथी त्रीस तिथिनुंनो एक चांद्रमास थाय छे. ॥२४॥ अहीं शंका करे छे के अर्धा जोजनजेवडा राहुना विमानथी ढपन एकसाठांश जोजनजेवडुं ॥ २५ ॥ मोटुं चंद्रमंडल केम ढंकाइ शके? केमके नानाथी मोटुं ढंकावुं प्रगटरीते मुश्केल छे. ॥ २६ ॥ अहीं तेमाटे केटलाक प्राचीन पंडितो एवो उत्तर आपे छे के, जो के राहुनुं विमान नानुं छे तोपण तेना अत्यंत श्यामरंगना फेलाता कांतिना समूहोथी ॥ २७ ॥ ते मोटुं चंद्रबिंब पण ढं-

नन्नोंगणं ॥ २८ ॥ अन्ये त्वभिदधुर्धीरा । योजनार्धं य-
दुच्यते ॥ मानं ग्रहविमानस्य । तदेतत्प्रायिकं ततः ॥
॥ २९ ॥ योजनायामविष्कंभं । तद् द्वात्रिंशांशमेदुरं ॥
स्वर्नाणुमंडलं तेन । विधुराव्रियते सुखं ॥ ३० ॥ तथा
चाहुः—आयामो विक्खंभो । जोअणमेगं तु तिगुणिअ
परिही ॥ अट्ठाइज्जधणुसया । राहुस्स विमाणबाहल्लं ॥
॥ ३१ ॥ संग्रहण्यादर्शे प्रक्षेपगाथेयं दृश्यते. भगवतीवृ-
त्तावप्येतस्याश्चालनाया एवं प्रत्यवस्थानं—यदिदं ग्रहवि-

काइ जाय छे, जेम दावानलथी उछळेला धुमाडाना स-
मूहोथी आकाशमंडल ढंकाइ जाय छे. ॥ २८ ॥ बीजा
केटलाक विद्वानो एम कहे छे के, ग्रहना विमाननुं प्रमा-
ण जे अर्ध जोजननुं कह्युं छे, ते प्रायिक जाणवुं, अने
तेथी ॥ २९ ॥ एक जोजन लांबुं पहोळुं, अने बत्रीस
भागजेटलुं जाडुं राहुनुं मंडल छे, अने तेथी सुखेथी ते
चंद्रने ढांकी शके छे. ॥ ३० ॥ कह्युं छे के—राहुना वि-
माननी लंबाइ पहोळाइ एक जोजननी छे, तेथी त्रण-
गणो तेनो घेरावो छे, अने जाडाइ अढीसो धनुषनी छे.
॥ ३१ ॥ संग्रहणीनी प्रतिमां आ प्रक्षेपगाथा देखाय छे.
भगवतीनी टीकामां पण आ बाबतनो नीचेमुजब उल्लेख

मानमर्धयोजनप्रमाणमिति तत्प्रायिकं, ततश्च राहोर्ग्रहस्योक्ताधिकप्रमाणमपि विमानं संभाव्यते. अन्ये पुनराहुर्लघीयसोऽपि राहुविमानस्य महता तमिस्रजालेन तदावियत इति भगवतीसूत्रवृत्तौ १२ शते पंचमोद्देशके, तत्त्वं तु केवलिनो विदंति.

कदाचिद् ग्रहण इव । विमानमुपलभ्यते ॥ वृत्ताकृति ध्रुवराहोः । कदाचिन्न तथा च किं ॥ ३४ ॥ दिनेषु येषु तमसा—निवृतः स्याद् भृशं शशी ॥ तेष्वपल-

---

छे.—जे आ ग्रहनुं विमान अर्धा जोजनना प्रमाणवाळुं छे, ते प्रायिक छे, अने तेथी राहुग्रहनुं विमान तेथी अधिक प्रमाणवाळुं पण संभवे छे. बीजा आचार्यो वळी एम कहे छे के नाना एवा पण राहुना विमानना मोटा अंधकारना समूहथी ते चंद्रमंडल ढंकाइ जाय छे, एवीरीते भगवतीसूत्रनी टीकामां बारमा शतकना पांचमा उद्देशामां छे, बाकी तत्व तो केवलीज जाणे.

हवे अहीं वळी शंका करे छे के ग्रहणवखते जेम तेम कोइक वखते ध्रुवराहुनुं विमान गोळाकार देखाय छे, अने कोइक वखते तेवुं नथी देखातुं, तेनुं कारण शुं? ॥ ३४ ॥ (तेमाटे कहे छे के) जे दिवसोमां चंद्र

ज्यते वृत्तं । विमानमस्य येषु च ॥ ३५ ॥ शशी विशु-
द्धकांतित्वा—त्तमसा नाभिभूयते ॥ वृत्तं विमानं नैतस्य
। दिनेषु तेषु दृश्यते ॥ ३६ ॥ तथोक्तं—वट्टेणं कइ-
वइ । दिवसे धुवराहुणो विमाणस्स ॥ दीसइ परं न दी-
सइ । जह गहणे पव्वराहुस्स ॥ ३७ ॥ आचार्य आह-
अच्चंतं न हि तमसा—भिभूय तेजं ससी विसुद्धंतो ॥
तेण न वट्टेणं । गहणे उ तमोतमो बहुलो ॥ ३८ ॥

अंधकारथी अत्यंत पराभव पामेलो होय, ते दिवसोमां तेनुं विमान गोळ देखाय छे. ॥३५॥ अने जे दिवसोमां चंद्र तेजस्वी कांतिवाळो होवाथी अंधकारवडे पराभव पामतो नथी, ते दिवसोमां तेनुं विमान गोळ देखातुं नथी. ॥ ॥ ३६ ॥ कह्युं छे के—(शिष्य शंका करे छे के) ग्रह-णवखते जेम पर्वराहुनुं तेम नित्यराहुनुं विमान कोइक दिवसे गोळाकार केम देखाय छे? अने कोइक दिवसे तेवुं केम देखातुं नथी? ॥ ३७ ॥ त्यारे आचार्य कहे छे के—ज्यारे चंद्र निर्मळ होय छे त्यारे ते अंधकारथी अ-त्यंत पराभव पामतो नथी, अने तेथी राहुनुं विमान गो-ळाकार देखातुं नथी, अने ग्रहणवखते तो घणो अंध-कार होय छे. ॥ ३८ ॥ भगवतीनी टीकामां कह्युं छे के—

भगवतीवृत्तौ—यदा तु लेश्यामावृण्वन् । पर्वराहुर्व्रजत्यधः ॥ पुष्पदंतमंडलयो-र्यथोक्तकालमानतः ॥ ३९ ॥ तदा भवत्युपरागो । यथार्हं चंद्रसूर्ययोः ॥ जनैर्ग्रहणमित्यस्य। प्रसिद्धिः परिभाव्यते ॥ ४० ॥ जघन्यतस्तत्र षण्णां । मासामंते शशिग्रहः ॥ उत्कर्षतो द्विचत्वारिं-शतो मासामतिक्रमे ॥ ४१ ॥ मासैर्जघन्यतः षड्भि—र्जायते तरणिग्रहः ॥ संवत्सरैरष्टचत्वा-रिंशतोत्कर्षतः पुनः ॥ ४२ ॥ यदा स्वर्भाणुरागच्छन् । गच्छन् वा पुष्पदंतयोः ॥ लेश्यामावृणुयात्तर्हि । वदंति मनुजा भुवि ॥ ४३ ॥ चंद्रो रविर्वा तमसा

ज्यारे पर्वराहु सूर्यचंद्रना मंडलनी लेश्याने आछादित करतोथको नीचेथी यथोक्तकाले चाल्यो जाय छे. ॥३९॥ त्यारे चंद्रसूर्यनो योग्यतामुजब उपराग थाय छे, अने लोकोमां ते ग्रहणना नामथी ओळखाय छे. ॥ ४० ॥ जघन्यथी छमासे चंद्रग्रहण थाय छे, अने उत्कृष्टुं बेतालीस मासे थाय छे. ॥ ४१ ॥ वळी सूर्यग्रहण जघन्यथी छमासे थाय छे, अने उत्कृष्टुं अडतालीस वर्षे थाय छे. ॥ ४२ ॥ राहु ज्यारे आवतोथको अथवा जातोथको सूर्यचंद्रनी लेश्याने आछादित करे छे, त्यारे पृथ्वीपरना मनुष्यो कहे छे के, ॥ ४३ ॥ चंद्र अथवा सूर्य अंधकार-

। गृहीत इति यद्यथ ॥ लेश्यामावृत्य पार्श्वेन । गच्छत्य-र्कशशांकयोः ॥ ४४ ॥ तदा वदंति मनुजा । रविणा श-शिनाथवा ॥ राहोः कुक्षिर्न्निन्न इति । यदा पुनर्विधुंतुदः ॥ ४५ ॥ अर्केंदुलेश्यामावृत्या—पसर्पति तदा भुवि ॥ वदंति मनुजा वांतौ । राहुणा शशिभास्करौ ॥ ४६ ॥ य-दा तु गच्छन् वागच्छन् । राहुश्चंद्रस्य वा रवेः ॥ लेश्यामावृ-त्य मध्येन । गच्छत्याहुर्जनास्तदा ॥ ४७ ॥ राहुणा रविरिं-दुर्वा । विभिन्न इति चेत्पुनः ॥ सर्वात्मना चंद्रसूर्य—ले-श्यामावृत्य तिष्ठति ॥ ४८ ॥ वावदंतीह मनुजाः । परमा-

---

वडे ग्रहण करायेलो छे, वळी ज्यारे ते सूर्यचंद्रनी ले-श्याने ढांकीने पडखेथी चाल्यो जाय छे, ॥ ४४ ॥ त्यारे लोको कहे छे के सूर्य अथवा चंद्र राहुनी कुक्षि भेदीने छे. वळी ज्यारे राहु ॥ ४५ ॥ सूर्यचंद्रनी लेश्याने ढांकीने स-रसी जाय छे, त्यारे पृथ्वीपरना लोको कहे छे के राहुए चंद्रसूर्यने वमी कढाव्या छे. ॥ ४६ ॥ वळी जतो आवतो राहु चंद्र अथवा सूर्यनी लेश्याने आछादित करीने म-ध्यभागमांथी जाय छे, त्यारे लोको एम कहे छे के, ॥ ॥ ४७ ॥ राहुए सूर्य अथवा चंद्रने भेद्यो छे, वळी ज्यारे ते चंद्रसूर्यनी लेश्याने सर्वथाप्रकारे आछादित करीने ते

र्थाविदस्तथा ॥ राहुणा क्षुधितेनेव । ग्रस्तश्चंद्रोऽथवा र-
विः ॥ ४९ ॥ शृंगाटकश्च जटिलः । क्षत्रकः खरकस्तथा
॥ दुर्धरः सगरो मत्स्यः । कृष्णसर्पश्च कच्छपः ॥ ५० ॥ इ-
त्यस्य नव नामानि । विमानत्वस्य पंचधा ॥ कृष्णनीलर-
क्तपीत-शुक्लवर्णमनोरमाः ॥ ५१ ॥ भगवतीसूत्र शत १२
षष्टोद्देशके. संपूर्णसर्वावयवो विशिष्ट-लंकारमाल्यांबरर-
म्यरूपः ॥ महर्द्धिको राजति राहुरेष । लोकप्रसिद्धो ननु
मौलिमात्रः ॥ ५२ ॥ किंच—विधोरेकैकमयन—महोरा-

रहे छे, ॥ ४८ ॥ त्यारे परमार्थने नहि जाणनारा लोको
एम कहे छे के. जाणे भूख्या राहुए चंद्र अथवा सूर्यने
ग्रसी लीधेल छे. ॥ ४९ ॥ शृंगाटक, जटिल, क्षत्रक, ख-
रक, दुर्धर, सगर, मत्स्य, कृष्णसर्प. कच्छप, ॥ ५० ॥ ए-
वीरीतनां तेनां नव नामो छे, वळी तेनां श्याम, लीलुं,
लाल पीळुं तथा सफेद रंगथी मनोहर पांच प्रकारनां वि-
मानो छे. ॥ ५१ ॥ एवीरीते भगवतीसूत्रना बारमा शत-
कना छट्ठा उद्देशामां छे. संपूर्ण छे सर्व अवयवो जेनां,
तथा उत्तम आभूषण, पुष्पमाला, अने वस्त्रोथी मनोहर
रूपवाळो, महासमृद्धिवाळो आ राहु शोभे छे, परंतु लो-
कोमां ते फक्त मस्तकरूपेज प्रसिद्ध छे. ॥ ५२ ॥ वळी-

त्रास्त्रयोदश ॥ चतुश्चत्वारिंशदहो-रात्रांशाः सप्तषष्टिजाः ॥ ॥ ५३ ॥ द्वाभ्यां चंद्रायणाभ्यां स्या-द्भमासः सप्तविंशतिः ॥ अहोरात्राः सप्तषष्टि—भागास्तत्रैकविंशतिः ॥ ५४ ॥ अत्रोपपत्तिस्त्वेवं—सर्वोडूनां चंद्रभोगो । वक्ष्यमाणः समुच्चितः ॥ मुहूर्तानां शतान्यष्टै—कोनविंशान्यथो लवाः ॥ ५५ ॥ स्युः सप्तविंशतिः सप्त—षष्टिजास्त्रिंशता ततः ॥ मुहूर्तांके हृते लब्धा—होरात्रसप्तविंशतिः ॥ ५६ ॥ मुहूर्ता नव शिष्यंते । भागाश्च सप्तविंशतिः ॥ मुहूर्ताः सप्तषष्टिघ्नाः । कार्याः कर्तुं सवर्णनं ॥ ५७ ॥ षट्शती त्र्युत्तरा

तेर पूर्णांक चमालीस सडसठांश अहोरात्रोनुं एक चंद्रायण थाय. ॥ ५३ ॥ अने एवां बे चंद्रायणोनो एक चांद्रमास थाय. अने तेमां सतावीस पूर्णांक एकवीस सडसठांश अहोरात्रो थाय. ॥ ५४ ॥ अहीं युक्ति नीचेमुजब छे—सर्व नक्षत्रोनो चंद्रनो भोगवटो एकठो करवाथी आठसो सत्तरीस पूर्णांक ॥ ५५ ॥ सतावीस सडसठांश मुहूर्तोनो थाय. मुहूर्तोनी ते रकमने बोसे भागवाथी सतावीस अहोरात्रो थया. ॥ ५६ ॥ तेपर नव मुहूर्तो तथा सत्तावीस भाग बच्या, तेने तुल्य करवामाटे नव मुहूर्तोने सडसठे गुणवा. ॥ ५७ ॥ त्यारे छसो छण थया, ते-

स्यात्सा । सप्तविंशतिभागयुक् ॥ बभूव षट्शती त्रिंशा । भागोऽस्यास्त्रिंशता पुनः ॥ ५८ ॥ सप्तषष्टिभवा भागा । लभ्यंते एकविंशतिः ॥ यथोक्तोऽयं भमासोऽस्या—र्धार्धं याम्योत्तरायणे ॥ ५९ ॥ चंद्रोत्तरायणारंभो । युगादिसमये भवेत ॥ प्रागुत्तरायणं पश्चा-द्याम्यायनमिति क्रमः ॥ ६० ॥ प्रवृत्तिः स्याद्यतो ज्योति—श्चक्रचारैकमूलयोः ॥ सूर्ययाम्यायनशीतां—शूत्तरायणयोः किल ॥ ६१ ॥ युगादावेव युगप—त्तत्रार्कदक्षिणायनं ॥ पुष्यसप्तषष्टिजांश—त्रयोविंशत्यतिक्रमे ॥ ६२ ॥ युगादावभिजिद्योग—

मां सतावीस भागो जेळववाथी बसो वीस थया, तेने व-ळी त्रीसे भांगवा, ॥ ५८ ॥ त्यारे एकवीस सडसठीया भागो आव्या, एटला काळनो चांद्रमास थयो, अने ते-थी अर्धोअर्ध चंडनुं दक्षिणायन तथा उत्तरायन थयुं. ॥ ५९ ॥ युगना आदिसमये चंद्रना उत्तरायणनो आ-रंभ थाय, अने तेथी पहेलां उत्तरायण अने पछी द-क्षिणायन एवो अनुक्रम छे. ॥ ६० ॥ के जेथी ज्योति-श्चक्रनी गतिना एक मूलसमान एवां सूर्यनां दक्षिणायन अने चंद्रना उत्तरायणनी प्रवृत्ति थाय छे. ॥ ६१ ॥ वळी युगनी आदिमां साथेज पुष्पनक्षत्रना बेवीस सडसठीया

प्रथमक्षण एव तु ॥ चंद्रोत्तरायणारंभ—स्ततो युक्तं पुरोदितं ॥ ६३ ॥ तथोक्तं जंबूद्वीपप्रज्ञप्तिवृत्तौ—सकलज्योतिश्चारमूलस्य सूर्यदक्षिणायनस्य चंद्रोत्तरायणस्य च युगपत्प्रवृत्तिर्युगादावेव, साऽपि चंद्रायणस्याभिजिद्योगप्रथमसमय एव, सूरायणस्य तु पुष्पस्य त्रयोविंशतौ सप्तषष्टिभागेषु व्यतीतेषु, तेन सिद्धं युगस्यादित्वमिति.

पुष्पस्य सप्तषष्टयुच्च—विंशत्यंशाधिके ततः ॥ मुहूर्त्तदशके युक्ते । मुहूर्तैकोनविंशतौ ॥ ६४ ॥ ज्योग्यायां

भागो जातेथके सूर्यनुं दक्षिणायन थाय छे, ॥ ६२ ॥ अने युगनी आदिमां अभिजित नक्षत्रना योगना पहेला क्षणमांज चंद्रना उत्तरायणनो प्रारंभ थाय छे, माटे पूर्वे कहेवुं युक्त छे. ॥ ६३ ॥ तेमाटे जंबूद्वीपप्रज्ञप्तिनी टीकामां कह्युं छे के—सर्वज्योतिश्चक्रना मूलरूप सूर्यना दक्षिणायननी अने चंद्रना उत्तरायणनी युगनी आदिमांज एकीसाथे प्रवृत्ति थाय छे, अने तेमां पण चंद्रायणनी अभिजित् नक्षत्रना योगना पहेले समयेज थाय छे, अने सूर्यायननी पुष्पनक्षत्रना त्रेवीस सडसठीया भागो जातेथके थाय छे, अने तेथी युगनुं आदिपणुं सिद्ध थयुं.

पुष्पनक्षत्रना दशपूर्णांक वीससडसठांश मुहूर्त्त ज्यो-

सप्तचत्वारिं–शदंशायां समाप्यते ॥ विधुनोदीच्यमयनं । याम्यमारभ्यतेऽपि च ॥ ६५ ॥ एवं च सर्वनक्षत्र—भोगार्धानुभवात्मके ॥ सामर्थ्यादवसीयेते । याम्योत्तरायणे विधोः ॥ ६६ ॥ नत्वाद्यांत्यमंडलाभि–मुखप्रसरणात्मके ॥ याम्योत्तरायणे स्यातां । भानोरिव विधोरपि ॥ ६७ ॥ किंच—लोकप्रसिद्धमकर—कर्कराशिस्थितस्ततः ॥ औदीच्यं याम्यमयनं । विधुरारभते क्रमात् ॥ ६८ ॥ युगे युगे चतुस्त्रिंशं । शतं चंडायणानि वै ॥ त्रिंशान्यष्टादशशता–

गवते छते ॥ ६४ ॥ भोगवबालांशके सप्तचालीस अंशोसहित एकवीस मुहूर्तोमां चंद्रबडे उत्तरायन समाप्त थाय छे, अने दक्षिणायननो प्रारंभ पण थाय छे. ॥ ६५ ॥ एवीरीते सर्व नक्षत्रोना अर्धभोगना अनुभवरूप चंद्रनां दक्षिणायन अने उत्तरायण सामर्थ्यथी जणाइ आवे छे. ॥ ६६ ॥ परंतु सूर्यनीपेठे पहेला अने छेल्ला मंडलनी सन्मुख फेलावारूप चंद्रनां पण दक्षिणायन अने उत्तरायन थतां नथी. ॥ ६७ ॥ वळी—लोकमां प्रसिद्ध एवा मकर अने कर्कराशिमां रहेलो चंद्र अनुक्रमे उत्तरायन अने दक्षिणायननो प्रारंभ करे छे. ॥ ६८ ॥ युगे युगे एकसो चोंत्रीस चंद्रायणो थाय छे, अने तेनथी अढार-

न्येत्रिंश्च युगवासराः ॥ ६९ ॥ युगातीतपर्वसंख्या । कार्या पंचदशाहता ॥ क्षिप्यंते तत्र तिथयः । पर्वोपरिगतास्ततः ॥ ७० ॥ राशेरस्माद्विवर्ज्यंते—ऽवमरात्रास्ततः परं ॥ ऋक्षमासार्धेन भागे । यल्लब्धं तद्विचार्यते ॥ ७१ ॥ लब्धे समेंके विज्ञेय—मतीतं दक्षिणायनं ॥ विषमेंके पुनर्लब्धे । व्यतीतमुत्तरायणं ॥ ७२ ॥ शेषांस्तूद्धरितानंशान् । सषष्ट्या हरेद् बुधः ॥ लब्धांकप्रमिता वर्त्त—मानायनदिना गताः ॥ ७३ ॥ तत्राप्युद्धरिता यैंका—स्ते विज्ञेया वि-

---

सो त्रीस युगना दिवसो थाय छे. ॥ ६९ ॥ युगातीत पर्वोनी संख्याने पंदरे गुणवी, अने पछी पर्व उपर रहेली तिथिउने तेमां नाखवी. ॥ ७० ॥ ते रकममांथी अवमरात्रोने बाद करवा, अने पछी तेने अर्ध चंद्रमासे भागवाथी जे आवे तेनो विचार करीये. ॥ ७१ ॥ जो सरखो आंक आवे तो जाणवुं के दक्षिणायन व्यतीत थयुं छे, अने विषम आंक जो आवे तो जाणवुं के उत्तरायण व्यतीत थयुं छे. ॥ ७२ ॥ बाकी जे अंशो वधे तेउने विद्वाने सत्तरठे गुणवा, जे रकम आवे तेटला चालता अयनना दिवसो गयेला जाणवा. ॥ ७३ ॥ तेमांथी पण जे रकम बाकी रहे, तेने पंक्तिओए दिवसना सत्तर-

शारदैः ॥ दिनस्य सप्तषष्टयंशा । दर्श्यतेऽत्र निदर्शनं ॥ ॥ ७४ ॥ यथा युगादेरारभ्य । नवमासव्यतिक्रमे ॥ पंचम्यां केनचित्पृष्टं । किं चंद्रायणमस्ति नोः ॥ ७५ ॥ कुर्यात्पंचदशघ्नानि । पर्वाण्यष्टादशात्र च ॥ क्षिपेदूनान् पंच तिथीन् । त्यक्त्वावमचतुष्टयं ॥ ७६ ॥ एकसप्तत्या समेतं । संजातं शतयोर्द्वयं ॥ भाजकोऽस्य ममासार्धं । पूर्णरूपात्मकं न तत् ॥ ७७ ॥ किंतु सप्तषष्टिभागैः । कियद्भिरधिकं ततः ॥ एष राशिः सप्तषष्ट्या । भागसाम्याय गुण्यते ॥ ७८ ॥ अष्टादश सहस्राणि । सप्तपंचाशताधिकं ॥ शतं

ठीया भागो जाणवा. तेमाटे अहीं दाखलो देखाडे छे. ॥ ७४ ॥ जेम युगनी आदिथी मांडीने नव मासो गया बाद पांचमने दिवसे कोइए पूछ्युं के कयुं चंद्रायण छे ? ॥ ७५ ॥ त्यारे अहीं अढार पर्वोने पंदरे गुणवा, तेमां पांच तिथिन्न भेळववी अने चार अवमरात्रोने बाद करवी, ॥ ७६ ॥ त्यारे बसोने एकोतेर आव्या, हवे तेनो भाजक जे चंद्रार्धमास ते समांकवाळो नथी, ॥ ७७ ॥ परंतु केटलाक सडसठीया भागे अधिक छे, अने तेथी ते रकमने भागनी तुल्यतामाटे सडसठे गुणवी. ॥ ७८ ॥ एटले अढार हजार एकसो सतावन थया, पछी अर्धा चं-

जातमितश्चोक्तु—मासार्धदिवसा अपि ॥ ७९ ॥ सप्तषष्ट्या हृताः शेषै—र्वेदवेद ४४ लवैर्युताः ॥ जाताः पंचदशाब्यानि । शतानि नव तैः पुनः ॥ ८० ॥ हृते भाज्यांके १८१५७ ऽयनानि । लब्धान्येकोनविंशतिः ॥ शेषा भागसप्तशती । द्विसप्तत्यधिका स्थिता ॥ ८१ ॥ अस्या भागे सप्तषष्ट्या । लब्धा रुद्रमिता दिनाः ॥ शेषाः पंचत्रिंशदंशा—स्तिष्ठंति सप्तषष्टिजाः ॥ ८२ ॥ चंद्रायणान्यतीतानी—त्येवमेकोनविंशतिः ॥ अनंतरमतीतं य—त्तच्चंद्रस्योत्तरायणं ॥ ८३ ॥ वर्तमानस्य च याम्या—यनस्य

द्रमासना दिवसोने पण, ॥ ७९ ॥ सम्सठे गुणवाथी तथा तेमां बाकीना चमाल्लीस लवो भेळववाथी नवसो पंदर थया, ते रकमवडे ॥ ८० ॥ अढार हजार एकसो सतावननी भाज्य रकमने भांगवाथी नगणीस अयनो आव्यां, अने बाकी सातसो बहोतेर भागो वध्या, ॥ ८१ ॥ तेने सडसठे भांगवाथी अग्यार दिवसो आव्या, अने बाकी पांत्रीस सडसठीया अंशो वध्या. ॥ ८२ ॥ एवीरीते नगणीस चंद्रायणो व्यतीत थयां, अने जे अनंतर व्यतीत थयुं ते चंद्रनुं उत्तरायण छे, ॥ ८३ ॥ अने चालता दक्षिणायनना अग्यार दिवसो तथा पांत्रीस सडसठी-

वासरा गताः ॥ एकादश लवाः पंच—त्रिंशच्च सप्तषष्टि-जाः ॥ ८४ ॥ अत्र पूर्णा भविष्यंति । समाप्ते पंचमे तिथौ ॥ एवमन्यत्रापि भाव्यं । करणं गणकोत्तमैः ॥ ८५ ॥ इंदुस्तत्परिवारश्च । रूपकांत्यादिभिर्भृशं ॥ सश्रीक इति विख्यातः । ससी प्राकृतभाषया ॥ ८६ ॥ मृगश्चिह्नं विमानेऽस्य । पीठिकायां प्रतिष्ठितं ॥ मृगांकितविमानत्वा—न्मृगांक इति वोच्यते ॥ ८७ ॥ तथा च पंचमांगे—'से केणट्ठेणं भंते एवं वुच्चइ? चंदे ससी चंदे ससीगो, चं-

---

या भागो व्यतीत थया. ॥ ८४ ॥ वळी पांचमी तिथि समाप्त थये छते अहीं पूर्ण थशे, एवीरीते अन्य स्थानके पण ज्योतिषीजनए करण भावी लेवुं. ॥ ८५ ॥ चंद्र अने तेनो परिवार रूप कांतिआदिकवडे घणो शोभायमान छे. अने तेथी प्राकृतभाषामां ते 'ससी' ए नामथी प्रख्यात छे. ॥ ८६ ॥ तेना विमानमां पीठिकापर मृगनुं चिन्ह स्थापेलुं छे, अने एवीरीते मृगना चिन्हवाळा विमानवाळो होवाथी ते मृगांक कहेवाय छे. ॥ ८७ ॥ तेमाटे पांचमा अंगमां कह्युं छे के—' हे भगवन्! चंद्रने ससी ससीग केम कहेवामां आवे छे? (भगवान कहे छे के) ज्योतिश्चक्रना इंद्र, तथा ज्योतिश्चक्रना राजा एवा ते चं-

दस्स णं जोतिसिंदस्स जोतिसरण्णो मियंके विमाणे कंता देवा कंताओ देवीओ ' इत्यादि १२५ ॥ इति चंद्रस्वरूपनिरूपणं. एवं संक्षेपतश्चंद्र—निरूपणं यथा कृतं ॥ तथैव वर्णयामोऽथ । नक्षत्राणां निरूपणं ॥ ८८ ॥ आदौ संख्या मंमलानां १ । तेषां क्षेत्रप्ररूपणा २ ॥ एकैकविमानानां । तथांतरं परस्परं ३ ॥ ८९ ॥ सुमेरोर्मंडलाबाधा ४ । विष्कंभादि च मंडले ५ ॥ मुहूर्त्तगतिरावेशः ६ । शशांकमंमलैः सह ७ ॥ ९० ॥ दिग्योगो ८ देवता ९ स्तारा—संख्यो १० ॥ नूनां तथाकृतिः ११ ॥ सूर्येंदुयो-

---

द्रना मृगना चिन्हवाळा विमानमां मनोहर देवो तथा मनोहर देवीओ छे.' इत्यादि, १२५. एवीरीते चंद्रना स्वरूपनुं निरूपण कर्युं. एवीरीते जेम संक्षेपथी चंद्रनुं निरूपण कर्युं. तेम हवे नक्षत्रोनुं निरूपण वर्णवीये छीये. ॥ ८८ ॥ प्रथम मंडलोनी संख्या १, तेओनां क्षेत्रनो प्ररूपणा २, एक नक्षत्रना विमानोनुं परस्पर अंतर ३ ॥ ॥ ८९ ॥ मेरुप्रते मंडलनी अबाधा ४, मंमलनी पहोळाइत्यादिक ५, मुहूर्तगति ६, चंद्रना मंडलोसाथे आवेश ७, ॥ ९० ॥ दिशाओनो योग ८, देवता ९, ताराओनी संख्या १०, ताराओनो आकार ११, सूर्यचंद्रना योगथी ते-

गाद्यामानं १२ । कुलाद्याख्यानिरूपणं १३ ॥ ९१ ॥ अ-
मावास्यापूर्णिमानां । नक्षत्रयोगकीर्तनं १४ ॥ प्रतिमास-
महोरात्र—समापकानि तानि च १५ ॥ ९२ ॥ एभिश्च
पंचदशभि—र्द्वारैः पूर्गोपुरैरिव ॥ गम्योऽनुपरिपाटीति ।
। तामेव प्रथमं ब्रुवे ॥ ९३ ॥ अभिजिन्श्रवणं चैव । ध-
निष्टाशततारिका ॥ पूर्वा भद्रपदा सैवो—त्तराद्यिकाथ
रेवती ॥ ९४ ॥ अश्विनी भरणी चैव । कृतिका रोहिणी
तथा ॥ मृगशीर्षं तथा चार्द्रा । पुनर्वसू ततः परं ॥९५॥
पुष्पोऽश्लेषा मघाः पूर्वा—फाल्गुन्युत्तरफाल्गुनी ॥ हस्त-

ज १२, कुलादिकनां नामोनुं निरूपण १३, ॥ ९१ ॥ अ-
मावास्या तथा पूर्णिमानीसाथे नक्षत्रना मेलापनुं कथन
१४, तथा दरेक मासे अहोरात्र संपूर्ण करनारां ते नक्ष-
त्रो १५, ॥ ९२ ॥ एरीते दरवाजावडे जेम नगर, तेम
ए पंदर द्वारोवडे नक्षत्रोनी परिपाटी जणाय छे, माटे प्र-
थम तेज कहुं छुं. ॥ ९३ ॥ अभिजित श्रवण, धनिष्ठा,
शततारा, पूर्वभद्रपदा, उत्तरभद्रपदा, रेवती, ॥ ९४ ॥ अ-
श्विनी, भरणी, कृतिका, रोहिणी, मृगशीर्ष, आर्द्रा, पुन-
र्वसू, ॥ ९५ ॥ पुष्प, अश्लेषा, मघा, पूर्वाफाल्गुनी, उ-
त्तराफाल्गुनी, हस्त, चित्रा, स्वाति, विशाखा, अनुराधा,

श्चित्रा तथा स्वाति—र्विशाखा चानुराधिका ॥ ९६ ॥ ज्येष्ठा मूलं तथा पूर्वा—षाढा सैवोत्तरापि च ॥ जिनप्रवचनोपज्ञो । नक्षत्राणामयं क्रमः ॥ ९७ ॥ अश्विन्याः कृत्तिकाया यद् । प्रसिद्धं लौकिकक्रमं ॥ उल्लंघ्यात्र प्रवचने । यदेतत्क्रमदर्शनं ॥ ९८ ॥ तत्र हेतुः प्रथमतः । संयोगः शशिना समं ॥ युगस्यादावभिजितः । शेषाणां तु ततः क्रमात् ॥ ९९ ॥ कृत्तिकादिक्रमस्तु लोके सप्तशिलाकचक्रादिष्वेव स्थानेषूपयोगी श्रूयते. अत्रान्य नन्वभिजितो । नक्षत्रानुक्रमो यदि ॥ शेषोक्तानामिव कथं ।

॥ ९६ ॥ ज्येष्ठा, मूल, पूर्वाषाढा. उत्तराषाढा, एवीरीते जिनशास्त्रमां कहेलो नक्षत्रोनो क्रम छे. ॥ ९७ ॥ अश्विनी अने कृत्तिका जे जगत्प्रसिद्ध क्रम छे, तेने उल्लंघीने अहीं सिद्धांतमां जे आ क्रम देखाड्यो छे, ॥९८॥ तेनो हेतु ए के प्रथमथी युगनी आदिमां चंद्रसाथे अभिजितनक्षत्रनो संयोग छे, अने ते पछी अनुक्रमे बाकीनां नक्षत्रोनो छे. ॥ ९९ ॥ अने कृत्तिकादिकनो क्रम तो लोकोमां सप्तशिलाकचक्रादिक स्थानकोमांज उपयोगी संभळाय छे. अहीं शंका करे छे के, ज्यारे अभिजितथी मांडीने नक्षत्रोनो अनुक्रम छे, तो बीजां न-

व्यवहार्यत्वमस्य न ॥ १ ॥ अत्रोच्यतेऽस्य शशिना । यो-
गो यदल्पकालिकः ॥ ऋक्षांतरानुप्रविष्ट—तयास्य तद्व्य-
क्षणं ॥ २ ॥ यदुक्तं समवायांगे सप्तविंशे समवाये ' जं-
बूद्दीवे दीवे अभीइवज्जेहिं सत्तावीसाहि णक्खत्तेहिं संव-
वहारे वट्टइ ' एतद् वृत्तिर्यथा—जंबूद्वीपेन धातकीखंडा-
दौ अभिजिद्वर्जैः सप्तविंशत्या नक्षत्रैर्व्यवहारः प्रवर्तते, अ-
भिजिन्नक्षत्रस्योत्तराषाढाचतुर्थपादानुप्रवेशनादिति. लोके
तु—औत्तराषाढमंत्यांहि+चतस्रश्च श्रुतेर्घटीः ॥ वदंत्यभि-

क्षत्रोनीपेठे तेनुं व्यवहारपणुं केम नथी? ॥ १ ॥ तेमा-
टे अहीं कहे छे के, चंद्रनी साथे तेनो संयोग स्वल्पका-
ळनो छे, अने बीजां नक्षत्रोमां ते दाखल थतो होवाथी
तेनाने व्यवहारपणुं कहेवुं छे. ॥ २ ॥ तेमाटे समवायां-
गमां सतावीसमा समवायांगमां कह्युं छे के—' जंबूद्वीप
नामना द्वीपमां अभिजित शिवाय सतावीस नक्षत्रोसाथे
व्यवहारपणुं वर्ते छे. ' तेनी टीका नीचेमुजब छे—जंबू-
द्वीपवडे करीने धातकीखंडआदिकमां अभिजित् शिवा-
यनां सतावीस नक्षत्रोथी व्यवहार प्रवर्ते छे, केमके अ-
भिजित नक्षत्रनो उत्तराषाढाना चोथा पायामां प्रवेश
गणाय छे. दुनियामां तो—उत्तराषाढा नक्षत्रना छेल्ला

जितो भोगं । वेधसत्ताद्यवेदणे ॥ ३ ॥ अष्टावेव मंम-
लानि । स्युरष्टाविंशतेरपि ॥ ऊनां तत्र चारस्तु । नि-
यते स्वस्वमंडले ॥ ४ ॥ इति मंमलसंख्या ॥ साशीति-
योजनशते । द्वीपस्यांतरवर्तिनि ॥ उक्तं मुक्तिवधूकांतै-
र्नक्षत्रमंडलद्वयं ॥ ५ ॥ त्रिंशे च योजनशत—त्रये ल-
वणवारिधेः ॥ षट् नक्षत्रमंडलानि । दृष्टानि विष्टपेदृ-
ग्भिः ॥ ६ ॥ नक्षत्रमंडलं चक्र—वालविष्कंभतो भवेत् ॥
गव्यूतमेकं प्रत्येकं । गव्यूतार्धं च मेदुरं ॥ ७ ॥ एवं न-
क्षत्रजातीय—मंमलक्षेत्रसंमितिः ॥ दशोत्तरा पंचशती ।

पायानी चार घडीजने अभिजितना भोगरूप वेधसत्ता-
दिक जोवामां कहे बे. ॥ ३ ॥ अठावीसे नक्षत्रोनां आ-
ठज मंडलो बे, अने तेमां तेजना निश्चित थयेला पो-
तपोताना मंडलमां तेजनी गति बे. ॥ ४ ॥ एवीरीते मं-
मलोनी संख्या कही. ॥ द्वीपनी अंदर रहेला एकसो एं-
सी जोजनमां जिनेश्वरोए बे नक्षत्रमंडलो कह्यां बे. ॥
॥ ५ ॥ लवणसमुद्रना त्रणसो वीस जोजनमां केवलि-
जने छ नक्षत्रमंमलो जोयां बे. ॥ ६ ॥ दरेक नक्षत्रमं-
मल चक्रवाल पहोलाइमां एक गव्यूतजेटलुं होय बे. त-
था अर्धो गाउ पहोलुं होय बे. ॥ ७ ॥ एवीरीते नक्षत्र-

योजनानां निरूपिता ॥ ८ ॥ नत्वैकैकस्य ऋक्षस्य । मंडलक्षेत्रसंभवः ॥ रवेरिवायनाभावा-त्सदाचारात्स्वमंडले ॥ ॥ ९ ॥ इति मंडलक्षेत्रं. ॥

यत्र यत्र यानि यानि । वक्ष्यंते नानि मंडले ॥ स्यात्तदीयविमानानां । द्वे योजने मिथोंतरं ॥ १० ॥ मिथोंतरमुभूनां चे—दिदमेव नवेत्तदा ॥ मंडलक्षेत्रमन्यत्स्याद्—व्यूनं तच्च नेष्यते ॥ ११ ॥ यत्तु—' दो जोअणाइं एकत्तमंडलस्स, एकत्तमंडलस्स य अबाहाए अंतरे पण्णत्ते ' इत्येतज्जंबूद्वीपप्रज्ञप्तिसूत्रं, तत अष्टावपि

संबंधि मंडलक्षेत्रनुं माप पांचसो दश जोजनोनुं कहेलुं छे. ॥ ८ ॥ सूर्यनीपेठे अयनना अभावथी तथा हमेशां पोताना मंडलमां गमन करवाथी एकेका नक्षत्रने मंडलक्षेत्रनो संभव नथी. ॥ ९ ॥ एवीरीते मंडलक्षेत्रनुं स्वरूप कह्युं. ॥

जे जे मंडलमां जे जे नक्षत्रो वर्णवाय छे, तेनां विमानोनुं परस्पर अंतर बे जोजननुं छे. ॥ १० ॥ नक्षत्रोनुं परस्पर अंतर जो तेटलुंज होय, तो बीजुं मंडलक्षेत्र जग्याविनानुं थाय, अने ते इष्टवाजोग नथी. ॥ ११ ॥ परंतु जे—' दरेक नक्षत्रमंडलनुं अबाधा अंतर बे जो-

मंडलेषु यत्र यत्र मंडले यावंति नक्षत्राणां विमानानि तेषामंतरबोधकं, यच्च अभिजिन्नक्षत्रविमानस्य श्रवणनक्षत्रविमानस्य च परस्परमंतरं द्वे योजने इति उ० श्रीशांतिचंद्रगणिभिः स्वकृतवृत्तौ व्याख्यायि तदभिप्रायं सम्यग्न विद्मः, यदपि उ० श्रीधर्मसागरगणिभिः स्वकृतवृत्तौ एतत्सूत्रव्याख्याने द्वे योजने नक्षत्रस्य २ चाबाधया अंतरं प्रज्ञप्तमित्येव लिखितमस्ति तदप्यभिप्रायशून्यमेव. चतुश्चत्वारिंशतैव । सहस्रैरष्टभिः शतैः ॥ विंशैश्च योजनैर्मेरोः ।

जननुं कह्युं छे ' एवीरीते जंबूद्वीपप्रज्ञप्तिसूत्रमां कहेल छे, ते आठे मंडलोमां जे जे मंडलनी अंदर जेटलां नक्षत्रोनां विमानो छे, तेनुनां अंतरने जणावनारुं छे, अने अभिजित नक्षत्रना विमाननुं तथा श्रवण नक्षत्रना विमाननुं परस्पर अंतर बे जोजननुं उपाध्याय श्रीशांतिचंद्रगणिजीए पोते करेली टीकामां जे कह्युं तेनो अभिप्राय अमो सम्यगरीते जाणी शकता नथी, तेमज उपाध्याय श्रीधर्मसागरगणिजीए पोते करेली टीकामां आ सूत्रनी टीका करतीवखते नक्षत्रनक्षत्रवच्चेनुं अबाधावडे बे जोजननुं अंतर कह्युं छे, अने एमज जे लख्युं छे, तेनो अभिप्राय पण माल्लुम पडतो नथी. सर्वथी अंदर

सर्वांतरं भमंडलं ॥ १२ ॥ सहस्रैः पंचचत्वारिं—शता विं-
शैस्त्रिभिः शतैः ॥ योजनैर्मेरुतः सर्व—बाह्यं नक्षत्रमंमलं
॥ १३ ॥ इति सुमेरोरबाधा ॥ विष्कंभायामपरिधि-प्रमुखं
मानमेतयोः ॥ रवेः सर्वांतरसर्व—बाह्यमंडलयोरिव ॥१४॥
इति मंमलविष्कंभादिं ॥ सहस्राणि पंच शत-द्वयं च पं-
चषष्टियुक् ॥ योजनानि योजनस्य । नक्तस्यैकस्य नि-
श्चितं ॥ १५ ॥ एकविंशत्या सहस्रैः षष्ट्याढ्यैर्नवभिः
शतैः ॥ विभागाश्च समधिकाः । पूर्वोक्तयोजनोपरि ॥१६॥
अष्टादश सहस्राणि । शतद्वयं त्रिषष्टियुक् ॥ सर्वांतर्मंम-

नुं नक्षत्रमंमल मेरुथी चमालीस हजार आठसो वीस जो-
जने रहेलुं छे, ॥ १२ ॥ अने सर्वथी बहारनुं नक्षत्रमंडल
मेरुथी पस्तालीस हजार त्रणसो वीस जोजने रहेलुं छे.
॥ १३ ॥ एवीरीते मेरुनी अबाधा कही. ॥ वळी ते बन्ने
मंमलोनुं लंबाइ, पहोळाइ अने घेरावाआदिकनुं प्रमाण
सूर्यनां सर्वथी अंदरनां अने सर्वथी बहारना मंडलजेवुं
छे. ॥ १४ ॥ एवीरीते मंमलनी पहोळाइआदिक कही.
पांचहजार बसो पांसठ पूर्णांक जोजन, अने एक जोज-
नने ॥ १५ ॥ एकवीस हजार नवसो साठे भागवाथी जे
विभागो थाय तेमाहेला ॥ १६ ॥ अढार हजार बसो त्रे-

लोभूनां । मुहूर्तगतिरेषिका ॥ १७ ॥ उपपत्तिश्चात्र—
नक्षत्रं सर्वमप्यत्र । पूरयेत् स्वस्वमंडलं ॥ मुहूर्तैरेकोनष-
ष्ट्या । मुहूर्त्तस्य तथा लवैः ॥ १८ ॥ सप्तषष्टित्रिंशत-
विभक्तस्य त्रिभिः शतैः ॥ सप्तोत्तरैः प्रत्ययश्च । त्रैराशि-
कात्तदुच्यते ॥ १९ ॥ नक्षत्रार्धमंडलानां । संपूर्णयुगव-
र्तिनां ॥ पंचत्रिंशत्समधिकै—र्यद्यष्टादशभिः शतैः ॥२०॥
अष्टादशशती त्रिंशा—दहोरात्राणामवाप्यते ॥ द्वाभ्यामर्ध-
मंडलाभ्यां । किमाप्यते तदा वद ॥ २१ ॥ १८३५ । १०

साठ भागो पूर्वे कहेला जोजनो उपर अधिक जाणवा,
एटली सर्वथी अंदरना मंडलमां रहेलां नक्षत्रोनी मुहूर्त-
गति जाणवी. ॥ १७ ॥ अहीं युक्ति कहे छे—अहीं सर्व
नक्षत्र उगणसाठ पूर्णांक मुहूर्त, तथा एक मुहूर्तने ॥
॥ १८ ॥ त्रणसो सडसठे भागवाथी जे भागो थाय, ते-
माहेला त्रणसो सात भागे पोतपोतानुं मंडल पूरे छे,
अने तेनी खातरी त्रैराशिकहिसाबथी कहे छे. ॥ १९ ॥
ज्यारे संपूर्णयुगमां रहेलां अढारसो पांत्रीस नक्षत्रार्धमंड-
लोथी ॥ २० ॥ अढारसो त्रीस अहोरात्रो थाय तो बे
अर्धमंडलोथी केटला अहोरात्रो थाय ते कहे? ॥ २१ ॥
१८३५ । १८३० । २ । अहीं जेवडी रकमवडे मध्यनी र-

७३० । २ । अत्रांत्यराशिना राशौ । मध्यमे गुणिते स-
ति ॥ त्रिसहस्री षट्शती च । जाता षष्ट्यधिका किल ॥
॥ २२ ॥ पंचत्रिंशत्समधिके—नाष्टादशशतात्मना ॥ आ-
द्येन राशिना भागे । रात्रिंदिवमवाप्यते ॥ २३ ॥ अष्टा-
दशशती शेषा । पंचविंशतियुक् स्थिता ॥ मुहूर्तानयना-
यैषा । त्रिंशता गुणिताभवत् ॥ २४ ॥ चतुःपंचाशत्सह-
स्राः । सार्धा सप्तशतीति च ॥ एषां भागेऽष्टादशभिः ।
पंचत्रिंशद्युतैः शतैः ॥ २५ ॥ लब्धा मुहूर्ता एकोन—
त्रिंशत्ततोऽपवर्तनं ॥ ज्ञेयज्ञेदकयोः राश्योः । पंचभिस्तौ
ततः स्थितौ ॥ २६ ॥ सप्ताढ्या त्रिशती भाज्यो । भाज-

कमने गुणवाथी त्रणहजार छसोने साठ थया. ॥ २२ ॥
तेने अढारसो पांत्रीसरूप पहेली रकमे भांगवाथी एक
अहोरात्र आव्यो, ॥ २३ ॥ तथा उपर अढारसोने पची-
स बाकी रह्या, तेना मुहूर्तो करवामाटे तेने त्रीसे गुण-
वाथी ॥ २४ ॥ चोपन हजार सातसो पचास थया, तेने
अढारसो पांत्रीसे भांगवाथी ॥ २५ ॥ उगणत्रीस मुहूर्ता
आव्या, पछी ते भाज्य अने भाजकनी रकमनो पांचे
भेद उमाम्वाथी ॥ २६ ॥ त्रणसो सात भाज्यनी रकम
थइ, अने त्रणसो सम्मठ भाजकनी रकम थइ, हवे जे

कः सप्तषष्टियुक् ॥ त्रिंशती येऽत्र लब्धाश्चै—कोनत्रिंश-न्मुहूर्तकाः ॥ २७ ॥ त्रिंशन्मुहूर्तरूपेऽह्नो—रात्रे पूर्वागते-ऽन्विताः ॥ ते मुहूर्ताः स्युरेकोन—षष्टी राशिरसौ पुनः ॥ २८ ॥ गुण्यते भागसाम्याय । सप्तषष्टिसमन्वितैः ॥ त्रि-भिः शतैः क्षिप्यतेऽस्मिन् । सप्ताब्ध्यांशशतत्रयी ॥ २९ ॥ सषष्टिर्नवशत्येवं । सहस्राश्चैकविंशतिः ॥ अयं च राशिः परिधे—र्भाजकः प्रतिमंडलं ॥ ३० ॥ तिस्रो लक्षाः पं-चदश । सहस्राणि तथोपरि ॥ नवाशीतिः परिक्षेपः । स-र्वाभ्यंतरमंडले ॥ ३१ ॥ राशिर्योजनरूपोऽयं । भागात्मके-

---

अहीं नगणत्रीस मुहूर्तो थया छे, ॥ २७ ॥ तेनने त्रीस मुहूर्तरूप पूर्वे आवेला एक अहोरात्रमां भेळववाथी सर्व मळी नगणसाठ मुहूर्तोजेटली रकम थइ, ॥ २८ ॥ हवे ते रकमने सरखा भागमां लाववामाटे त्रणसो सडसठे गुणवी, तथा तेमां त्रणसो सात भागो भेळववा. ॥२९॥ एटले एकवीस हजार नवसो साठ थया, अने ते दरेक मंडले परिधिनी भाजक रकम छे. ॥ ३० ॥ हवे सर्वथी अंदरना मंडलनो घेरावो त्रण लाख पंदर हजार नेव्यासी जोजननो छे. ॥ ३१ ॥ आ जोजनरूप रकम तुल्य स्वरूपवाळी न होवाथी भागरूप रकमथी शीरीते भांगी

न राशिना ॥ कथं विभाज्योऽसदृश—स्वरूपत्वादसौ ततः ॥ ३२ ॥ तेनैवार्हति गुणनं । गुणितो येन भाजकः ॥ ततस्त्रिभिः शतैः सप्त—षष्ट्याढ्यैरेष गुण्यते ॥ ३३ ॥ जाता एकादश कोट्यः । षट्पंचाशच्च लक्षिकाः ॥ सप्तत्रिंशत्सहस्राणि । षट्शती च त्रिषष्टियुक् ॥ ३४ ॥ सहस्रैरेकविंशत्या । षष्ट्याढ्यैर्नवभिः शतैः ॥ भागेऽस्य राशेः प्रागुक्ता । मुहूर्तगतिराप्यते ॥ ३५ ॥ तथा—योजनानां त्रिपंचाश—च्छती सैकोनविंशतिः ॥ सहस्रैरेकविंशत्या । षष्ट्याढ्यैर्नवभिः शतैः ॥ ३६ ॥ भक्तस्य योजनस्यांश—सहस्राः षोडशोपरि ॥ सपंचषष्टिस्त्रिशती । गतिः सर्वोत्य-

---

शकाय? माटे, ॥ ३२ ॥ जेवडे भाजकने गुणेलो छे, तेवडेज तेने गुणवी जोइये, अने तेथी ते रकमने त्रणसो सम्मसठे गुणवी, ॥ ३३ ॥ त्यारे अग्यार क्रोम छपन लाख सामत्रीस हजार छसोने त्रेसठ थया, ॥ ३४ ॥ ते रकमने एकवीस हजार नवसो साठे भांगवाथी पूर्वे कहेली मुहूर्तगति आवे छे. ॥ ३५ ॥ वळी—त्रेपनसो छगणीस पूर्णांक जोजन, तथा तेपर एकवीस हजार नवसो साठे भांगेला ॥ ३६ ॥ एक जोजनना शोळहजार त्रणसो पांसठ भागजेटली गति सर्वथी छेल्ला मंम्डलमां

मंडले ॥ ३७ ॥ तथाहि—

लक्षत्रयं योजनाना—मष्टादशसहस्रयुक् ॥ शतत्रयं पंचदशं । परिक्षेपोत्यमंडले ॥ ३८ ॥ अयं त्रिभिः सप्तषष्टि–सहितैस्ताडितः शतैः ॥ कोट्य एकादश लक्षा । अष्टषष्टिः किलाधिकाः ॥ ३९ ॥ सहस्रैरेकविंशत्या । शतैः षड्भिः सपंचभिः ॥ राशेरस्यैकविंशत्या । सहस्रैर्नवभिः शतैः ॥ ४० ॥ हृते षष्ट्यधिकैर्भागे । मुहूर्तगतिराप्यते ॥ नक्षत्राणां किल सर्व—बाह्यमंडलचारिणां ॥ ४१ ॥ इति मुहूर्तगतिः ॥ षट्सु शेषमंडलेषु । मुहूर्तगतिसंविदे ॥ सुखेन तत्तत्परिधि—ज्ञानाय क्रियतेऽधुना ॥ ४२ ॥ नमं-

---

होय छे. ॥ ३७ ॥ ते कहे छे—

छेल्ला मंडलनो घेरावो त्रण लाख अढार हजार त्रणसो पंदर जोजननो छे, ॥ ३८ ॥ तेने त्रणसो सडसठे गुणवाथी अग्यार क्रोड अडसठ लाख ॥ ३९ ॥ एकवीस हजार छसो पांच थाय, ते रकमने एकवीस हजार नवसो ॥ ४० ॥ साठे भागवाथी सर्वथी बहारना मंडलमां चालनारां नक्षत्रोनी मुहूर्तगति आवे छे. ॥ ४१ ॥ एवी रीते मुहूर्तगति जाणवी. ॥ हवे बाकीनां छ मंडलोमां सहेलाइथी मुहूर्तगति जाणवामाटे, तेना घेरावानुं ज्ञान

डलानां सर्वेषां । मंडलेष्वमृतद्युतेः ॥ समवतारस्तत्राद्य-
माद्ये शशांकमंडले ॥ ४३ ॥ नमंमलं द्वितीयं च । तृती-
ये चंद्रमंडले ॥ षष्टे तृतीयं विज्ञेयं । लवणोदधिनाविनि
॥ ४४ ॥ चतुर्थं सप्तमे ज्ञेयं । तथा पंचममष्टमे ॥ वि-
ज्ञेयं दशमे षष्ट—मेकादशे च सप्तमं ॥ ४५ ॥ अष्टमं च
पंचदशे । शेषाणि तु सदोडुनिः ॥ सप्त चंद्रमंडलानि ।
रहितानि विनिर्दिशेत् ॥ ४६ ॥ एषां चंद्रमंडलानां । प-
रिक्षेपानुसारतः ॥ पूर्वोक्तविधिना भानां । मुहूर्तगतिराप्य-
ते ॥ ४७ ॥ इति चंद्रमंडलावेशः ॥ अभिजिब्रवणश्चैष ।

मेळववासारुं ॥ ४२ ॥ सघळां नक्षत्रमंडलोने चंद्रमंडलो-
मां उतारीयें, तेमां पहेलुं नक्षत्रमंडल पहेला चंद्रमंडल-
मां छे, ॥ ४३ ॥ बीजुं नक्षत्रमंडल चंद्रना बीजा मंडलमां
छे, अने त्रीजुं नक्षत्रमंमल लवणसमुद्रमां रहेला बध
चंद्रमंमलमां जाणवुं ॥ ४४ ॥ चोथुं सातमामां तथा पां-
चमुं आठमामां, अने छठुं दशमामां, तथा सातमुं अ-
ग्यारमामां जाणवुं. ॥ ४५ ॥ वळी आठमुं पंदरमामां छे,
अने बाकीनां चंद्रमंडलो हमेशां नक्षत्रविनानां छे.॥४६॥
आ चंद्रमंमलोना घेरावाउने अनुसारे पूर्वे कहेली वि-
धिमुजब नक्षत्रोनी मुहूर्तगति आवे छे. ॥ ४७ ॥ एवी-

धनिष्ठा शततारिका ॥ पूर्वोत्तरा भद्रपदा । रेवती पुनरश्विनी ॥ ४८ ॥ भरणी फाल्गुनी पूर्वा । फाल्गुन्येव तथोत्तरा ॥ स्वातिश्च द्वादशैतानि । सर्वाभ्यंतरमंडले ॥ ॥ ४९ ॥ चरंति तन्मंडलार्धं । यथोक्तकालमानतः ॥ पूरयंति तदन्यार्धं । तथा तान्यपराण्यपि ॥ ५० ॥ पुनर्वसूमघाश्चेति । द्वयं द्वितीयमंडले ॥ तृतीये कृत्तिकास्तुर्ये । चित्रा तथा च रोहिणी ॥ ५१ ॥ विशाखा पंचमे षष्टेऽनुराधा सप्तमे पुनः ॥ ज्येष्ठाष्टमे त्वष्ट भानि । सदा चरंति तद्यथा ॥ ५२ ॥ आर्द्रा मृगशिरः पुष्पो—ऽश्लेषा

रीते चंद्रमंडलनो आवेश जाणवो. ॥ अभिजित, श्रवण, धनिष्ठा. शततारिका, पूर्वोत्तरभद्रपदा, रेवती, अश्विनी, ॥ ॥ ४८ ॥ भरणी, पूर्वाफाल्गुनी, उत्तराफाल्गुनी, तथा स्वाति ए बार नक्षत्रो सर्वथी अंदरना मंडलमां छे. ॥४९॥ पूर्वे कहेला काळप्रमाणमां तेज ते अर्धा मंडलमां गमन करे छे, अने तेना बीजा अर्धभागने बीजां नक्षत्रो पूर्ण करे छे. ॥ ५० ॥ पुनर्वसु अने मघा ए बे बीजा मंडलमां, कृत्तिका त्रीजामां, अने चित्रा तथा रोहिणी चोथामां, ॥ ५१ ॥ विशाखा पांचमामां, अनुराधा छठामां, ज्येष्ठा सातमामां, अने आठमामां हमेशां आठ न-

मूलं करोऽपि च ॥ पूर्वाषाढोत्तराषाढे । इत्यष्टांतिममंडले ॥ ५३ ॥ पूर्वोत्तराषाढयोस्तु । चतुस्तारकयोरिह ॥ द्वे द्वे स्तस्तारके मध्ये । बहिश्चाष्टममंडलात ॥ ५४ ॥ अष्टानां द्वादशानां च । बाह्याभ्यंतरचारिणां ॥ सर्वेभ्योऽपि बहिर्मूलं । सर्वेभ्योऽप्यंतरेऽजिनित ॥ ५५ ॥ तथाहुः—' अहे भरणिसाइजवरिं बहिमूलोऽभितरे अभिई ' यानि द्वादश ऋक्षाणि । सर्वाभ्यंतरमंडले ॥ तानि चंद्रस्योत्तरस्यां । संयुज्यंतेऽमुना समं ॥ ५६ ॥ एभिर्यदोक्तुभिः सार्धं ।

क्षत्रो चाले छे, ते नीचेमुजब छे. ॥ ५२ ॥ आर्द्रा, मृगशिर, पुष्य, अश्लेषा, मूल, हस्त, पूर्वाषाढा तथा उत्तराषाढा ए आठ नक्षत्रो छेल्लां मंडलमां गमन करे छे. ॥ ॥ ५३ ॥ अहीं चार तारावाळा पूर्वाषाढा तथा उत्तराषाढाना बबे तारा आठमा मंडलनी अंदर अने बहार होय छे. ॥ ५४ ॥ बहार अने अंदर गमन करनारां आठ अने बार नक्षत्रोमांथी सर्वथी बहार मूलनक्षत्र अने सर्वथी अंदर अजिजित नक्षत्र छे. ॥ ५५ ॥ कह्युं छे के— ' नीचे भरणी, उपर स्वाति, बहार मूल, अने अंदर अजिजित छे ' सर्वथी अंदरना मंडलमां जे बार नक्षत्रो छे, तेन चंद्रनी उत्तरे तेसाथे जोडाय छे. ॥ ५६ ॥ ज्यारे

योगस्तदा स्वभावतः ॥ शेषेष्वेव मंडलेषु । भवेच्चारो हि-
मद्युतेः ॥ ५७ ॥ सर्वांतर्मंडलस्थाना—मेषामुत्तरवर्तिता
चंद्राद्युक्ता तदेऽन्यश्च । विधोर्दक्षिणवर्तिता ॥ ५८ ॥ म-
ध्यमीयमंडलेषु । यान्युक्तान्यष्ट तेषु च ॥ विना ज्येष्ठां
त्रिधा योगः । सप्तानां शशिना समं ॥ ५९ ॥ औत्तरा-
हो दाक्षिणात्यो । योगः प्रमर्दनामकः ॥ आद्यो बहिश्च-
रे चंडे । द्वितीयोंतश्चरे स्वतः ॥ ६० ॥ प्रमर्दो भविमा-
नानि । भित्वेंदोर्गच्छतो भवेत् ॥ योगः प्रमर्द एव स्या-

ते नक्षत्रोसाथे संयोग थाय छे, त्यारे स्वभावथी बाकीना मंडलोमांज चंद्रनी गति थाय छे. ॥ ५७ ॥ सर्वथी अंदरना मंडलमां ज्यारे तेनुं होय छे, त्यारे तेनुं चंडथी उत्तरमां होवापणुं, अने तेनथी चंद्रनुं दक्षिणमां होवापणुं युक्त छे. ॥ ५८ ॥ मध्यमंडलोमां जे आठ नक्षत्रो कह्यां छे, तेनमां ज्येष्ठाविना सात नक्षत्रोनो संयोग चंद्रनी साथे त्रण प्रकारे छे. ॥ ५९ ॥ उत्तरतरफनो अने दक्षिणतरफनो प्रमर्दनामनो योग थाय छे, तेमां चंद्र बहार चालते छते पहेलो, अने अंदर चालते छते बीजो पोतानी मेळे थाय छे. ॥ ६० ॥ नक्षत्रोना विमानोने भेदीने चंद्र जाते छते प्रमर्द थाय छे, अने ज्येष्ठा-

ज्ज्येष्ठायाः शशिना समं ॥ ६१ ॥ ऊनान्याद्यानि षड्भेषु । बाह्यमंडलवर्तिषु ॥ इंदोर्दक्षिणदिक्स्थानि । संयुज्यतेऽमुना समं ॥ ६२ ॥ पूर्वोत्तराषाढयोस्तु । बाह्यताराऽपेक्षया ॥ याम्यायां शशिना योगः । प्रज्ञप्तः परमर्षिभिः ॥ ६३ ॥ द्वयोर्द्वयोस्तारयोस्तु । चंद्रे मध्येन गच्छति ॥ भवेत्प्रमर्दयोगोऽपि । ततो योगोऽनयोर्द्विधा ॥ ६४ ॥ उदीच्यां दिशि योगस्तु । संभवेन्नानयोर्नयोः ॥ यदान्यां परतश्चारो । कदापींदोर्न वर्त्तते ॥ ६५ ॥ विभिन्नमंडलस्थानां । पृथक्मंडलवर्त्तिनां ॥ नक्षत्राणां चंद्रमसा । यथायोगस्तथो-

---

नो तो चंद्रसाथे प्रमर्दयोगज थाय छे. ॥ ६१ ॥ बहारनां मंडलमां नक्षत्रो होते छते चंद्रथी दक्षिणे रहेलां पहेलां छ नक्षत्रो तेनीसाथे जोमाय छे. ॥ ६२ ॥ अने बहारना तारानी अपेक्षाये पूर्वाषाढा तथा उत्तराषाढानो चंद्रसाथेनो संयोग दक्षिणदिशामां ज्ञानीओए कहेलो छे. ॥ ॥ ६३ ॥ अने बबे तारानना मध्यमांथी चंद्र जाते छते प्रमर्दयोग पण थाय, अने तेथी तेनो योग बे प्रकारनो छे. ॥ ६४ ॥ उत्तरदिशामां तो आ बन्नेनो संयोग संभवतो नथी, केमके आ बन्नेथी आगळ कोइ पण दिवसे चंद्रनी गति थती नथी. ॥ ६५ ॥ जुदा जुदा मंड-

च्यते ॥ ६६ ॥ स्वस्वकालप्रमाणेना—ष्टाविंशत्या किलो-
डुभिः ॥ निजगत्या व्याप्यमानं । क्षेत्रं यावद्विभाव्यते ॥
॥ ६७ ॥ तावन्मानमेकमर्धं—मंमलं कल्प्यते धिया ॥
द्वितीयोडुकदंबेन । द्वितीयमर्धमंमलं ॥ ६८ ॥ अष्टानव-
तिशताढ्यं । लक्षं संपूर्णमंमलेषु स्युः ॥ सर्वेऽप्यंशा एष च
। विज्ञेयो मंडलच्छेदः ॥ ६९ ॥ ननु च—मंमलेषु येषु
यानि । चरंत्युडूनि तेष्वियं ॥ चंद्रादियोगयोग्यानां । भां-
शानां कल्पनोचिता ॥ ७० ॥ सर्वेष्वपि मंमलेषु । सर्वो-

लोमां रहेलां नक्षत्रोनो चंद्रमाथे जेम संयोग थाय छे ते
कहे छे. ॥ ६६ ॥ पोतपोताना कालना प्रमाणवडे करी-
ने पोतानी गतिथी अठावीस नक्षत्रोवडे व्याप्त थतुं जे-
टलुं क्षेत्र जणाय, ॥ ६७ ॥ तेवडुं एक अर्धुं मंडल बु-
द्धिथी कल्पवुं, अने बीजां नक्षत्रसमूहथी बीजुं अर्धमंम-
ल कल्पवुं. ॥ ६८ ॥ संपूर्ण मंडलोमां सघळा मळी एक
लाख नव हजार आठसो अंशो थाय, अने तेने मंड-
लछेद जाणवो. ॥ ६९ ॥ अहीं शंका करे छे के—जे
मंडलोमां जे नक्षत्रो चाले छे, तेमां चंद्रादिकना योग-
ने लायक नक्षत्रोना अंशोनी कल्पना उचित छे, ॥७०॥
परंतु सर्व मंमलोमां सर्व नक्षत्रोना भागोनी कल्पना के-

मुन्नागकल्पना ॥ इयत्तिं कथमौचित्य-मिति चेत् श्रूयता-मिह ॥ ७१ ॥ भानां चंद्रादिभिर्योगो । नैवास्ति नियते दिने ॥ न वा नियतवेलायां । दिनेऽपि नियते नसः॥ ॥ ७२ ॥ तेन तत्तन्मंडलेषु । यथोदितलवात्मसु ॥ तत्त-न्नक्षत्रसंबंधि—सीमाविष्कंभ आहितः ॥ ७३ ॥ प्राप्तौ स-त्यां मृगांकादे—र्योगः स्यादुडुभिः सह ॥ एवमर्कस्यापि योगो । भिन्नमंडलवर्त्तिनः ॥ ७४ ॥ एवं नसीमाविष्कं-भा—दिषु प्राप्तप्रयोजनः ॥ प्रागुक्तो मंडलच्छेद । इदा-नीमुपपद्यते ॥ ७५ ॥ त्रिविधानीह ऋक्षाणि । समक्षेत्रा-

---

म उचितपणाने पामे? एम जो शंका होय तो अहीं सांभळ? ॥ ७१ ॥ नक्षत्रोनो चंद्रादिकसाथेनो संयोग कोइ निश्चित दिवसे थतो नथी, अथवा निश्चित दिव-से निश्चित वखते पण थतो नथी. ॥ ७२ ॥ अने तेथी कह्यामुजब भागरूप ते ते मंडलोमां ते ते नक्षत्रसंबंधि सीमानी पहोळाइ कही. ॥ ७३ ॥ अने प्राप्ति होते छते चंद्रादिकनो योग नक्षत्रोसाथे थाय छे, अने एवी रीते जुदा मंडलमां रहेला सूर्यनो पण योग जाणवो. ॥७४॥ अने एवीरीते नक्षत्रोनी सीमानी पहोळाइआदिकमां जे-नुं प्रयोजन प्राप्त थयुं छे एवो ते पूर्वे कहेलो मंडलछेद

णि कानिचित् ॥ कियंति चार्धक्षेत्राणि । सार्धक्षेत्राणि कानिचित् ॥ ७६ ॥ क्षेत्रमुष्णत्विषा याव—दहोरात्रेण गम्यते ॥ तावत्क्षेत्रं यानि भानि । चरंति शशिना समं ॥ ७७ ॥ समक्षेत्राणि तानि स्यु—रर्धक्षेत्राणि तानि च॥ अर्धं यथोक्तक्षेत्रस्य । यांति यानींदुना सह ॥ ७८ ॥ यथोक्तक्षेत्रमध्यर्धं । प्रयांति यानि चेंदुना ॥ स्युस्तानि सार्धक्षेत्राणि । वक्ष्यंतेऽग्रेऽभिधानतः ॥ ७९ ॥ तत्र पंचदशाद्यानि । षट्कं षट्कं परद्वयं ॥ अहोरात्रः सप्तषष्टि—

हवे प्राप्त थाय छे. ॥ ७५ ॥ अहीं नक्षत्रो त्रण प्रकारनां छे, केटलांक समक्षेत्रवाळां, केटलांक अर्धक्षेत्रवाळां अने केटलांक दोढ क्षेत्रवाळां छे. ॥ ७६ ॥ एक अहोरात्रमां सूर्य जेटलां क्षेत्रमां गमन करे, तेटलां क्षेत्रमां जेटलां नक्षत्रो चंद्रसाथे चाले छे, ॥ ७७ ॥ ते नक्षत्रो समक्षेत्रवाळां कहेवाय, अने जे नक्षत्रो उपर कहेला क्षेत्रना अर्धभागमां चंद्रनी साथे चाले छे, तेउ अर्धक्षेत्रवाळां कहेवाय छे. ॥ ७८ ॥ अने उपर कहेला दोढ क्षेत्रमां जे नक्षत्रो चंद्रनी साथे चाले छे, तेउ सार्धक्षेत्रवाळां कहेवाय छे, अने तेउनां नामो आगळ कहीशुं. ॥ ७९ ॥ त्यां पहेली जातना पंदर, अने बीजी बे जातोनां छ छ

भागीकृतोऽत्र कल्प्यते ॥ ८० ॥ ततः समक्षेत्रभानि । प्रत्येकं सप्तषष्टिधा ॥ कल्प्यानीति पंचदश । सप्तषष्टिगुणीकृताः ॥ ८१ ॥ जातं सहस्रपंचाब्य—मर्धक्षेत्रेषु भेषु च ॥ सार्धास्त्रयस्त्रिंशदंशाः । प्रत्येकं कल्पनोचिताः ॥ ८२ ॥ ततश्च—षडघ्नाः सार्धास्त्रयस्त्रिंश—ज्जातं सैकं शतद्वयं ॥ सार्धक्षेत्रेषु प्रत्येकं । भागाश्चार्धांशयुक्शतं ॥ ८३ ॥ सार्धक्षेत्राणि षमिति । त एते षड्गुणीकृताः ॥ सप्तीणि षट्शतान्येक—विंशतिश्चाभिजिल्लवाः ॥ ८४ ॥ अष्टादश

वे. हवे अहीं एक अहोरात्र एवो कल्पवो, के जेना समसठ भागो थाय. ॥ ८० ॥ पछी समक्षेत्रवाळां दरेक नक्षत्रने सडसठ भागवाळा कल्पवा. अने तेथी ते पंदरनी संख्याने सडसठे गुणवी, ॥ ८१ ॥ एटले ते एकहजारने पांच थया. हवे अर्धक्षेत्रवाळां नक्षत्रोमांथी दरेकने साडीतेंत्रीस भागवाळा कल्पवा. ॥ ८२ अने पछी— ते साडीतेंत्रीसनी रकमने छए गुणवी, के जेथी बसो एक थया. हवे सार्धक्षेत्रवाळां नक्षत्रोमांना दरेकना एकसो अर्ध भागो कल्पवा, ॥ ८३ ॥ पछी ते सार्धक्षेत्रो छ होवाथी तेने छए गुणवा, के जेथी बसोने त्रण अने एकवीश अभिजितना लवो थया. ॥ ८४ ॥ एवी रीते

शतान्येवं । त्रिंशानि सर्वसंख्यया ॥ एतावदंशप्रमितं । स्यादेकमर्धमंडलं ॥ ८५ ॥ तावदेवापरमिति । द्वान्यामिदं निहन्यते ॥ षष्ट्यधिकानि षट्त्रिंश—च्छतानीत्यभवन्निह ॥ ८६ ॥ त्रिंशन्मुहूर्ता एकस्मि—न्नहोरात्र इति स्फुटं ॥ षष्टिषट्त्रिंशदंश—शतेषु कल्पनोचिताः ॥ ८७ ॥ त्रिंशा हि भागाः प्रत्येकं । गुण्यंते त्रिंशतेति ते ॥ जातं लक्षमेकमष्टा—नवत्या सहितं शतैः ॥ ८८ ॥ एतस्मान्मंडलच्छेद—मानादेव प्रतीयते ॥ शशांकनास्करोडूनां । गत्याधिक्यं यथोत्तरं ॥ ८९ ॥ तथाहि—एकैकेन मुहू-

---

सर्व मळीने अढारसो बीस थया, अने तेटला अंशोनुं एक अर्धमंडल थाय, ॥ ८५ ॥ अने तेटलुंज बीजुं मंडल होवाथी तेने बेए गुणवाथी बत्रीससो साठ थया. ॥ ॥ ८६ ॥ हवे एक अहोरात्रमां प्रगटरीते बीस मुहूर्तो होय छे, माटे ते बत्रीससो साठ अंशोमां कल्पवालायक ॥ ८७ ॥ त्रीस बेवडीया भागो छे, जेथी ते दरेकने बीसे गुणवाथी एक लाख अठाणुसो थया. ॥ ८८ ॥ अने मंडलछेदना ते प्रमाणथीज चंद्र, सूर्य तथा नक्षत्रोनुं उत्तरोत्तर गतिनुं अधिकपणुं प्रतीत थाय छे. ॥ ८९ ॥ ते कहे छे—एकेके मुहूर्ते चंद्र ज्यारे लीलापूर्वक चाले छे,

र्तेन । शशी गच्छति लीलया ॥ प्रक्रांतमंडलपरि-क्षेपांशा-
नां यदा तदा ॥ ९० ॥ अष्टषष्ट्या समधिकै—रधिकं स-
प्तभिः शतैः ॥ सहस्रमेकमर्कस्तु । मुहूर्तेनोपसर्पति ॥९१॥
त्रिंशान्यष्टादश शता—न्युडूनि संचरंति च ॥ पंचत्रिंश-
त्समधिका—न्यष्टादशशतानि वै ॥ ९२ ॥ उक्तेंदुभास्क-
रोडूनां । गतिः प्राग्योजनात्मिका ॥ इयं त्वंशात्मिका चिं-
त्यं । पौनरुक्त्यं ततोऽत्र न ॥ ९३ ॥ विशेषस्त्वनयोर्ग-
त्योः । कश्चिन्नास्ति स्वरूपतः ॥ प्रत्ययः कोऽत्र यद्येवं ।
तत्रोपायो निशम्यतां ॥ ९४ ॥ स्वस्वमंडलपरिधि—र्मंड-

त्यारे ते चालता मंडलना घेरावाना अंशोमाहेला ॥९०॥
एक हजार सातसो अडसठ्ठजेटला अंशोमां जाय छे, अ-
ने सूर्य तो एक मुहूर्तमां ॥ ९१ ॥ अढारसो त्रीस अंशो
जाय छे, अने नक्षत्रो अढारसो पांत्रीस अंशो जाय छे.
॥ ९२ ॥ चंद्र, सूर्य अने नक्षत्रोनी जे पहेलां गति क-
ही छे, ते जोजनरूप जाणवी, अने आ अंशरूप छे. मा-
टे अहीं पुनरुक्तिदोष चिंतववो नहि. ॥ ९३ ॥ आ ब-
न्ने प्रकारनी गतिमां स्वरूपथी कइं तफावत नथी, माटे
अहीं खातरी शुं? एम जो शंका होय तो सांभल? ॥
॥ ९४ ॥ पोतपोताना मंडलनो घेरावो मंडलछेदनी र-

लब्धेदराशिना ॥ विनज्यते यल्लब्धं त—त्सुधिया तौज्य-
ते किल ॥ ९५ ॥ उक्तेंदर्कोडुनागात्म—मुहूर्तगतिरा-
शिभिः ॥ मुहूर्तगतिरेषां स्या—त्पूर्वोक्ता योजनात्मिका
॥ ९६ ॥ त्रैराशिकेन यदिवा । प्रत्ययोऽस्या विधीयतां ॥
किं ततत्रैराशिकमिति । यदीच्छा तन्निशम्यतां ॥ ९७ ॥
स्यान्मंडलापूर्तिकालो । विधोः प्राग्वत्स वर्णितः ॥ पंच-
विंशाः शताः सप्त । सहस्राश्च त्रयोदश ॥ ९८ ॥ अस्यो-
पपत्तिर्योजनात्मकमुहूर्तगत्यवसरे दर्शितास्ति, ततश्च—
पंचविंशसप्तशत—त्रयोदशसहस्रकैः ॥ मुहूर्ताशैर्ल-

कमथी नांगवो, अने जे आवे तेने बुद्धिवाने ॥ ९५ ॥
कहेल चंद्र, सूर्य अने नक्षत्रना भागरूप मुहूर्तगतिनी र-
कमथी गुणवी, के जेथी तेओनी पूर्वे कहेली जोजनरूप
मुहूर्तगति थाय. ॥ ९६ ॥ अथवा त्रैराशिकथी तेनी खा-
तरी करवी, ते त्रैराशी कइ? एम जो जाणवानी इच्छा
होय तो सांभळ? ॥ ९७ ॥ चंद्रनो मंडल संपूर्ण करवा-
नो काल पूर्वे कह्यामुजब तेर हजार सातसो पचीसनो
थाय छे. ॥ ९८ ॥ आनी प्राप्ति जोजनरूप मुहूर्तगतिव-
खते देखामी छे, अने तेथी—

तेर हजार सातसो पचीस मुहूर्ताशोए जो एक ला-

दामष्टा-नवतिश्च शता यदि ॥ ९९ ॥ मंम्लांशा आवाप्यंते । ब्रूताप्यंते तदा कति ॥ एकेनांतर्मुहूर्तेन । राशित्रयमिदं लिखेत ॥ ६०० ॥ १३७२५, १०९८००, १ ॥ आद्यो राशिर्मुहूर्तांश-रूपोंत्यस्तु मुहूर्त्तकः ॥ सावर्ण्यार्थमेकविंश-द्विशत्यांत्यो निहन्यते ॥ १ ॥ एकविंशा द्विशती स्या-न्मध्यराशिरथैतया ॥ हतः कोटिद्वयं लक्षा । द्विचत्वारिंशदेव च ॥ २ ॥ पंचषष्टिः सहस्राणि । शतान्यष्ट नवत्यतः ॥ पंचविंशसप्तशत-त्रयोदशसहस्रकैः ॥ ॥ २ ॥ एषां नागे हते लब्धा । मुहूर्तगतिरैंदवी ॥ नागात्मिका यथोक्ता च । सा रवेरपि नाव्यते ॥ ३ ॥ पू-

---

ख नवहजार आठसो ॥ ९९ ॥ मंडलांशो आवे, तो एक अंतर्मुहूर्ते केटला आवे? एवीरीते त्रण राशिन लखवी. ॥ ६०० ॥ १३७२५, १०९८००, १ ॥ हवे तेमां पहेली रकम मुहूर्तांशरूप छे, अने बीजी मुहूर्तरूप छे, माटे तेनुं सवर्णपणुं करवामाटे बीजी रकमने बसोएकवीसे गुणवी, ॥ १ ॥ त्यारे ते बसोएकवीस थाय, तेवडे मध्यनी रकमने गुणवाथी बे क्रोड बेंतालीस लाख ॥ २ ॥ पांसठ हजार अने आठसो थाय, तेने तेर हजार सातसो पचीसे नांगवाथी ॥ २ ॥ पूर्वे कह्यामुजब नागरूप चंद्रनी

वोक्तो मंडलच्छेद-राशिः षष्ट्या मुहूर्त्तकैः ॥ यद्याप्यते मुहूर्त्तेन । तदैकेन किमाप्यते ॥ ४ ॥ ६०, १०९८००, १॥ गुणितोंत्येनैककेन । मध्यराशिस्तथा स्थितः ॥ अष्टादशशतीं त्रिंशां । यच्चत्याद्येन नाजितः ॥ ५ ॥ भमंडलपूर्त्तिकाल-मानं नवेत्सवर्णितं ॥ षष्टियुक्ता नवशती । सहस्राश्चैकविंशतिः ॥ ६ ॥ उपपत्तिरस्य योजनात्मकगत्यवसरे दर्शितास्ति, ततश्च—एतावद्भिर्मुहूर्त्तांशै-र्मंडलच्छेदसंचयः ॥ प्रागुक्तश्चेल्लभ्यते त—न्मुहूर्तेन किमाप्यते ॥७॥ २१९६०, १०९८००, १ ॥ सावर्ण्या याद्यांतिमयो-र्गुण्य-

---

मुहूर्तगति आवे, अने ते सूर्यनी पण भावी लेवी. ॥३॥ पूर्वे कहेली मंडलछेदनी रकम जो साठ मुहूर्ते आवे, तो एक मुहूर्ते शुं आवे? ॥ ४ ॥ ६०, १०९८००, १ ॥ छेल्ली एकनी रकमथी गुणेली वचली रकम एमनी एमज रही, अने तेने पहेली रकमे भागवाथी अढारसो त्रीस आव्या. ॥ ५ ॥ पछी नक्षत्रमंडलनुं संपूर्ण कालमाने सवर्णित करवाथी एकवीस हजार नवसो अने साठ थया. ॥ ६ ॥ तेनी युक्ति जोजनरूप गतिने अवसरे देखामी छे. अने पछी—एटला मुहूर्तांशोए पूर्वे कहेलो मंडलछेदनो संचय जो प्राप्त थाय तो एक मुहूर्ते शुं आ-

तेंतिम एककः ॥ सप्तषष्ट्या त्रिंशत्या । तादृग्रूपः स जायते ॥ ८ ॥ हतोऽनेन मध्यराशि-श्चतस्रः कोट्यो भवेत ॥ द्वे लक्षे षण्णवतिश्च । सहस्राः षट् शतानि च ॥ ॥ १० ॥ तस्याद्यराशिना भागे । लब्धा नानां लवात्मिका ॥ अष्टादशशती पंच—त्रिंशा मुहूर्तजा गतिः ॥११॥ इति दिग्योगः, तत्प्रसंगात्सीमाविष्कंभादिनिरूपणं च, ब्रह्मा १ विष्णु २ र्वसु ३ श्चैव । वरुणा ४ जा ५ ऽभिवृद्धयः ६ ॥ पुषा ७ श्वश्च ८ यमो ९ ऽग्निश्च १० । प्रजापति ११ स्ततः परं ॥ १२ ॥ सोमो १२ रुद्रो १३ दितिश्चैव १४

वे? ॥ ७ ॥ २१९६०, १०९८००, १ ॥ सवर्णपणाथी पहेली अने बेछी रकममांथी एक बेछी रकम त्रणसो सडसठे गुणवी, एटले ते तेटलीज रहे छे. ॥ ८ ॥ अने तेथी गुणेली वचली रकम चार क्रोड, बे लाख छन्नु हजार अने नसो थाय छे. ॥ १० ॥ तेनें पहेली रकमे नांगवाथी नक्षत्रोनी अढारसो पांत्रीस नागो जेटली मुहूर्तगति आवी. ॥ ११ ॥ एवीरीते दिग्योग कह्यो. अने तेना प्रसंगथी सीमा तथा विष्कंभआदिकनुं निरूपण कर्युं. ब्रह्मा, विष्णु, वसु, वरुण, अज, अभिवृद्धि, पुषा, अश्व, यमा, अग्नि, प्रजापति, ॥ १२ ॥ सोम, रुद्र, दिति,

। बृहस्पति १५ स्तथापरः ॥ सर्पो १६ परः पितृनामा १७ । भगो १८ ऽर्यमाभिधोऽपि च १९ ॥ १३॥ सूर २० स्वष्टा २१ तथा वायु २२—रिंद्राग्नी एकनायकौ २३ ॥ मित्रे २४ द्रनैऋता २५–२६ आपो २७ । विश्वदेवास्त्रयोदश २८ ॥ १४ ॥ अभिवृद्धेरहिर्बुध्न । इत्याख्यान्यत्र गीयते॥ सोमश्चंद्रो रविः सूर । ईदृशाख्याः परे सुराः॥ १५ ॥ बृहस्पतिरपि प्रसिद्धो ग्रह एव. अमी अभिजिदादीना— मृक्षनामधिपाः स्मृताः ॥ येषु तुष्टेषु नक्षत्र—तुष्टी रुष्टेषु तद्रुषः ॥ १६ ॥ देवानामप्यृक्षनां स्यु—र्यदधीशाः सुराः परे ॥ तत्पूर्वोपार्जिततप–स्तारतम्यानुभावतः ॥ १७ ॥ स्वा-

---

बृहस्पति, सर्प, पितृ, भग, अर्यम, सूर, त्वष्टा, वायु, एक नायकरूप इंद्राग्नि, मित्र, इंद्र, नैऋत, आप तथा तेर विश्वदेवो ॥ १३–१४ ॥ अहिर्बुध्ननुं अभिवृद्धिनाम अन्य जगोए कहेवाय छे, तथा सोम, चंद्र, रवि अने सूर, ए नामना बीजा देवो छे. ॥ १५ ॥ बृहस्पति पण प्रसिद्ध ग्रहज छे. आ देवो अभिजित्आदिक नक्षत्रोना स्वामी छे, के जेना तुष्ट होते छते नक्षत्रो तुष्टमान थाय छे, अने रुष्ट होते छते रुष्टमान थाय छे. ॥ १६ ॥ देवरूप एवा ते नक्षत्रोना पण जे बीजा देवो स्वामी होय छे, ते

मिसेवकभावः स्या—द्यत्सुरेष्वपि नृष्विव ॥ यथा सुकृत-
मैश्वर्य—तेजःशक्तिसुखादि च ॥ १८ ॥ विख्यातौ चंड-
सूर्यौ यौ । सर्वज्योतिष्कनायकौ ॥ तयोरप्यपरः स्वामी ।
परेषां तर्हि का कथा ॥ १९ ॥ तथा च पंचमांगं—'स-
क्कस्स देविंदस्स देवरण्णो सोमस्स महारण्णो इमे देवा
आणा उववायवयणनिद्देसे चिठंति, तं जहा—सोमका-
इयातिवा सोमदेवकाइया वा विज्जुकुमारा विज्जुकुमारीओ,
अग्गिकुमारा अग्गिकुमारीओ, वाउकुमारा वाउकुमारीओ

पूर्वे उपार्जन करेलां तपनी तरतमताना अनुभावथी जा-
णवुं. ॥ १७ ॥ जेम मनुष्योमां तेम देवोमां पण स्वामि-
सेवकनो भाव, तेमज ऐश्वर्य, तेज, शक्ति तथा सुखादि-
क सघळुं पुण्यने अनुसारे छे. ॥ १८ ॥ प्रसिद्ध एवा चं-
ड सूर्य के जे सर्व ज्योतिष्कना नायको छे, तेओनो प-
ण ज्यारे बीजो स्वामी छे, त्यारे अन्योनी शुं वात कर-
वी? ॥ १९ ॥ पांचमा अंगमां कह्युं छे के—देवोनो इं-
द्र, देवोनो राजा, सौम्य तथा महाराजा एवो जे शक्रेंद्र,
तेनी आज्ञा एटले हुकम उठाववामाटे आ देवो तैयार
रहे छे, ते देवो नीचेमुजब छे—सोमकायना देवो अथ-
वा सोमदेवकायना देवो, विद्युत्कुमारो, विद्युत्कुमारीओ,

चंदा सूरा गहा णक्खत्ता तारारूवा ' इत्यादि, इति देवताः. तिस्रस्तिस्रः पंच शतं । द्वे द्वे द्वात्रिंशदेव च ॥ तिस्रस्तिस्रः षट् पंच । तिस्र एका च पंच च ॥ २० ॥ तिस्रः पंच सप्त च द्वे । द्वे पंचैकैकिका द्वयोः ॥ पंच चतस्रस्तिस्रश्च । तत एकादश स्मृताः ॥ ॥ २१ ॥ चतस्रश्च चतस्रश्च । तारासंख्याभिजित्क्रमात् ॥ ज्ञेयान्युडुविमानानि । ताराशब्दादबुधैरिह ॥ २२ ॥ न पुनः पंचमज्योतिर्भेदगाः किंतु तारकाः ॥ विजातीयः समुदायी । विजातीयोच्चयान्न हि ॥ २३ ॥ प्रथीयांसि विमानानि । न

अग्निकुमारो, अग्निकुमारीन, वायुकुमारो, वायुकुमारीन, चंद्रो, सूर्यो ग्रहो, नक्षत्रो, तारा, इत्यादि देवो जाणवा. त्रण, त्रण, पांच, सो, बे, बे, बत्रीस, त्रण, त्रण, छ, पांच, त्रण, एक, पांच, ॥ २० ॥ त्रण, पांच, सात, बे, बे, पांच, बेमां एकेक, पांच, चार, त्रण, अग्यार, ॥ २१ ॥ चार अने चार, एरीते अनुक्रमे अभिजितथी मांडीने तारानी संख्या जाणवी, अने अहीं ताराशब्दथी विमानोए ते नक्षत्रोनां विमानो जाणवां, ॥ २२ ॥ परंतु ज्योतिष्कना पांचमा भेदरूप तारानने अहीं न जाणवा, केमके विजातीयना कथनथी समुदायरूप विजातीय ले-

क्षत्राणां लघूनि च ॥ तारकाणां ततोऽप्यैक्यं । युक्तिः सासहि नानयोः ॥ २३ ॥ किंच कोटाकोटिरूपा । तारासंख्यातिरिच्यते ॥ अष्टाविंशतिरूपा च । ऋक्षसंख्या विलीयते ॥ २४ ॥ तद्द्वित्र्यादिविमानेशः । स्याद्देवोऽभिजिदादिकः ॥ गृहद्वयाद्यधिपति-र्यथा कश्चिन्महर्धिकः ॥ ॥ २५ ॥ एवं च न काप्युपत्तिः तारासंख्याप्रयोजनं च. वारुण्यां दशमी त्याज्या । द्वितीया पौष्णभे तथा ॥ शेषेष्वशुभा स्वस्व—तारासंख्यासमा तिथिः ॥ २६ ॥ इ-

---

खाय नहि. ॥ २३ ॥ नक्षत्रोनां विमानो महोटां छे, अने तारानां नानां छे. अने तेथी पण तेनुं बन्नेनुं एकपणुं युक्तिवाळुं नथी. ॥ २३ ॥ वळी तारानी कोटाकोटिरूप संख्या अधिकी छे, अने नक्षत्रोनी संख्या अठावीसरूप नजी छे. ॥ २४ ॥ माटे जेम कोइक महासमृद्धिवाळो माणस बे घरआदिकनो स्वामी होय छे, तेम अभिजित आदिक देव पण बे त्रणआदिक विमानोना स्वामी छे. ॥ २५ ॥ एवीरीते तेसंबंधि कइं पण युक्ति के तारानी संख्यानुं अहीं प्रयोजन नथी. उत्तरामां दशमी, तथा पुष्णनक्षत्रमां बीज तजवी, बाकीना नक्षत्रोमां पोतपोताना तारानी संख्यासरखी तिथिउ अशुभ जाण-

ति तारासंख्या ॥

गोशीर्षपुष्पसंस्थानां या । दीर्घा श्रेणिस्तदाकृति ॥ गोशीर्षावलिसंस्थान—मभिजित्कथितं ततः ॥ २७ ॥ कांसारान्नं श्रवणन्नं । पक्षिपंजरसंस्थिता ॥ धनिष्ठा शततारा च । पुष्पोपचारसंस्थिता ॥ २८ ॥ पूर्वोत्तराभद्रपदे । अर्धार्धवापिकोपमे ॥ एतदर्धद्वययोगे । पूर्णा वाप्याकृतिर्भवेत ॥ २९ ॥ पौष्णं च नौसमाकार—मश्वस्कंधाभमश्विनं ॥ भरणी भगसंस्थाना । क्षुरधारेव कृत्तिका ॥३०॥

वी. ॥ २६ ॥ एवीरीते तारानी संख्या जाणवी.

गोशीर्षपुष्पोनी जे लांबी श्रेणि तेसरखा आकारवाळुं एटले गोशीर्षनी श्रेणिजेवा संस्थानवाळुं अभिजितनक्षत्र छे. ॥ २७ ॥ श्रवणनक्षत्र तळावजेवुं छे. धनिष्ठा पक्षिना पांजरांजेवा आकारवाळुं छे, अने शततारा पुष्पमाळाजेवुं छे. ॥ २८ ॥ पूर्वा उत्तरा अने भद्रपदा अर्धी अर्धी वावडीजेवा छे, अने ते बन्ने अर्धने मेळववाथी संपूर्ण वावडीजेवो आकार थाय छे. ॥ २९ ॥ पौष्णनक्षत्र वहाणसरखा आकारवाळुं, अश्विन घोडानी खांधसरखा आकारवाळुं, भरणी भगसरखा आकारवाळुं, कृत्तिका अस्त्रानी धारजेवुं. ॥ ३० ॥ ब्राह्मीनक्षत्र उंचां करेलां

शकटोर्द्धसमा ब्राह्मी । मार्गे मृगशिरःसमं ॥ आर्द्रा रुधिरबिंद्वाभा । पुनर्वसू तुलोपमौ ॥ ३१ ॥ वर्धमानकसंस्थानः । पुष्पोऽश्लेषाकृतिः पुनः ॥ पताकाया इव मघाः । प्राकाराकारचारवः ॥ ३२ ॥ पूर्वोत्तरे च फाल्गुन्या—वर्धपल्यंकसंस्थिते ॥ अत्राप्येतद्द्वययोगे । पूर्णा पल्यंकसंस्थितिः ॥ ३३ ॥ हस्तो हस्ताकृतिश्चित्रा । संस्थानतो ऽनवद्यथा ॥ मुखमंऽनरैपुष्पं । स्वातिः कीलकसंस्थिता ॥ ॥ ३४ ॥ विशाखा पशुदामाभा । राधैकावलिसंस्थिता ॥ गजदंताकृतिर्ज्येष्ठा । मूलं वृश्चिकपुच्छवत् ॥ ३५ ॥ गज-

---

गाडांजेवुं, मृगशीर हरणना मस्तकजेवुं, आर्द्रा लोहीना बिंदुजेवुं, पुनर्वसु त्राजवांजेवुं, ॥ ३१ ॥ पुष्पनक्षत्र साथीया आकारे छे, अने अश्लेषानो आकार पताकाजेवो छे, अने मघा प्राकारना आकारजेवी मनोहर छे. ॥३२॥ पूर्वा अने उत्तराफाल्गुनी अर्धपलंगजेवा आकारवाळी छे. अने ते बन्नेना मेलापथी संपूर्ण पलंगनो आकार थाय छे. ॥ ३३ ॥ हस्तनक्षत्र हाथजेवा आकारवाळुं छे, चित्रा मुखना मंडनरूप स्वर्णपुष्पजेवुं छे, अने स्वातिनक्षत्र खीलाजेवुं छे. ॥ ३४ ॥ विशाखा पशुना दामणाजेवुं, राधा एकावलीहारजेवुं, ज्येष्ठा हाथीना दांतजेवुं, अने मूल

विक्रमसंस्थानाः । पूर्वाषाढाः प्रकीर्तिताः ॥ आषाढाश्चोत्तराः सिंहो—पवेशनसमा मताः ॥ ३६ ॥ लोके तु रत्नमालायां—तुरगमुखसदृक्षं योनिरूपं क्षुराभं । शकटसममथैणस्योत्तमांगेन तुल्यं ॥ मणिगृहशरचक्रनाभिशालोपमं च । शयनसदृशमन्यच्चात्र पर्यंकरूपं ॥ ३७ ॥ हस्ताकारनिभं च मौक्तिकनिभं चान्यत्प्रवालोपमं । धिष्ण्यं तोरणवस्थितं मणिनिभं सत्कुंमलाभं परं ॥ क्रुध्यत्केसरिविक्रमेण सदृशं शय्यासमानं परं ॥ चान्यद्हंतिविलासवत्स्थितमतः शृंगाटकव्यक्ति च ॥ ३८ ॥ त्रिविक्रमाभं च मृदं-

---

वींछीनी पुंछडीजेवुं छे. ॥ ३५ ॥ पूर्वाषाढा गजविक्रमजेवी कही छे, तथा उत्तराषाढा सिंहना बेसवासरखी कही छे. ॥ ३६ ॥ रत्नमाला नामना लौकिक शास्त्रमां तो—घोडाना मुखजेवुं, योनिजेवुं, क्षुरजेवुं, गाडाजेवुं, मृगना मस्तकजेवुं, तेमज मणि, घर, बाण, चक्रनी धरी तथा वृक्षजेवुं नक्षत्र छे, वळी शय्यासरखुं तथा बीजुं पलंगसमान नक्षत्र छे. ॥ ३७ ॥ हाथना आकार, मोती, प्रवाला, तोरण, मणि, कुंमलसमान, क्रोधायमान थता सिंहना पराक्रमसमान, शय्या, हाथीना विलास, शिंगोडांसमान. ॥ ३८ ॥ त्रिविक्रम, मृदंग, गोळ, बे जोडलां,

गरूपं । वृत्तं ततोऽन्यद्यमलट्टयाभं ॥ पर्यंकरूपं मुरजानु-
कार—मित्येवमश्वादिभचक्ररूपं ॥ ३९ ॥ इत्याकृतिः ॥
सप्तषष्टिशतैः सप्त—विंशत्याऽन्यधिकान्यथ ॥ योगो नव-
मुहूर्तानि । शशिनाऽभिजितो मतः ॥ ४० ॥ ज्येष्ठाश्लेषा-
भरण्यार्द्रा । स्वातिश्च शततारिका ॥ मुहूर्तानि पंचदश ।
योग एषां सुधांशुना ॥ ४१ ॥ उत्तरात्रितयं ब्राह्मी । वि-
शाखा च पुनर्वसू ॥ पंचचत्वारिंशदेषां । मुहूर्तान् योग
इंदुना ॥ ४२ ॥ पंचदशानां शेषाणां—मृक्षाणां शशिना
सह ॥ योगस्त्रिंशन्मुहूर्तानी—त्येवमाहुर्जिनेश्वराः ॥४३॥

पलंग तथा मुरजसमान, एवीरीते अश्वादिक नक्षत्रोना
समूहनी आकृति छे. ॥ ३९ ॥ एवीरीते आकार जाण-
वो. ॥ अभिजित्नक्षत्रनो चंद्रसाथे नव मुहूर्तो अने स-
तावीस साठीया भागोजेटलो संयोग छे. ॥ ४० ॥ ज्ये-
ष्ठा, अश्लेषा, भरणी, आर्द्रा, स्वाति, तथा शततारा, ए-
टलानो चंद्रसाथे पंदर मुहूर्तोनो योग छे. ॥ ४१ ॥ त्रण
उत्तरा, ब्राह्मी, विशाखा, अने पुनर्वसू, एटलां नक्षत्रोनो
पस्तालीस मुहूर्तोसुधी चंद्रसाथे योग छे. ॥ ४२ ॥ बाकी-
नां पंदर नक्षत्रोनो चंद्रसाथे त्रीस मुहूर्तोसुधी योग छे,
एम जिनेश्वरो कहे छे. ॥ ४३ ॥ तेनुं प्रयोजन कहे

प्रयोजनं त्वेषां—मृते साधौ पंचदश—मुहूर्ते नैव पुत्रकः ॥ एकस्त्रिंशन्मुहूर्तैस्तु । क्षेप्यः शेषैस्तु नेरुनौ ॥४४॥ एतान्यर्धसार्धसम—क्षेत्राण्याहुर्यथाक्रमं ॥ अथैषां रविणा योगो । यावत्कालं तदुच्यते ॥ ४५ ॥ मुहूर्तैरेकविंशत्या —ढ्यानि रात्रिंदिवानि षट् ॥ अर्धक्षेत्राणामुडूनां । योगो विवस्वता सह ॥ ४६ ॥ सार्धक्षेत्राणां तु भानां । योगो विवस्वता सह ॥ त्रिभिर्मुहूर्तैर्युक्तानि । रात्रिंदिवानि विंशतिः ॥ ४७ ॥ समक्षेत्राणामुडूना—महोरात्रांस्त्रयोद-

---

जे—पंदर मुहूर्तवाळां नक्षत्रमां जो साधु काळ करे, तो एके पुतळुं करवुं नहि. त्रीस मुहूर्तवाळां नक्षत्रमां काळ करे तो एक पुतळुं करवुं. अने बाकीनां नक्षत्रोमां जो काळ करे तो बे पुतळां करवां. ॥ ४४ ॥ ते नक्षत्रोने अर्ध, सार्ध तथा समक्षेत्रोवाळां अनुक्रमे जाणवां. हवे तेउनो सूर्यसाथे जेटला काळसुधी योग होय जे, ते कहे जे. ॥ ४५ ॥ अर्धक्षेत्रवाळां नक्षत्रोनो सूर्यसाथे एकवीस मुहूर्तोसहित छ रात्रिदिवसोसुधी योग होय जे. ॥ ॥ ४६ ॥ सार्धक्षेत्रवाळां नक्षत्रोनो सूर्यसाथे त्रण मुहूर्तोसहित वीस रात्रिदिवसोसुधी योग होय जे. ॥ ४७ ॥ समक्षेत्रवाळां नक्षत्रोनो बार मुहूर्तोसहित तेर अहोरात्रो-

श ॥ मुहूर्त्तैश्च द्वादशभि—रधिकान् रविसंगतिः ॥ ४८ ॥ रात्रिंदिवानि चत्वारि । षण्मुहूर्ताधिकानि च ॥ नक्षत्रमभिजिच्चारं । चरत्युष्णरुचा सह ॥ ४९ ॥ अत्रायमाम्नायः—सप्तषष्ट्युद्भवानंशा—नहोरात्रस्य यावतः ॥ यन्नक्षत्रं चरत्यत्र । रजनीपतिना सह ॥ ५० ॥ तन्नक्षत्रं तावतोऽहो—रात्रस्य पंचमान् लवान् ॥ भानुना चरतीत्यत्र । दृष्टांतोऽप्युच्यते यथा ॥ ५१ ॥ सप्तषष्टिलवानेक—विंशतिं शशिना सह ॥ चरत्यभिजिदर्केण । तावतः पंचमान् लवान् ॥ ५२ ॥ अहोरात्रस्येति शेषः. अथैकविंशतिः पं-

---

नो सूर्यसाथे योग होय छे. ॥ ४८ ॥ अभिजित नक्षत्र ३ मुहूर्त अधिक चार अहोरात्रसुधी सूर्यसाथे गमन करे छे. ॥ ४९ ॥ अहीं नीचेमुजब आम्नाय छे—एक अहोरात्रना जेटला सत्तसठीया भागोसुधी जे नक्षत्र चंद्रनी साथे चाले छे, ॥ ५० ॥ ते नक्षत्र अहोरात्रना तेटला एकपंचमांश भागोसुधी सूर्यनी साथे चाले छे, तेमाटे नीचेमुजब दृष्टांत कहे छे. ॥ ५१ ॥ जेमके अभिजितनक्षत्र चंद्रसाथे एकवीस सडसठीया भागोसुधी चाले छे, त्यारे ते सूर्यसाथे तेटला एकपंचमांश भागोसुधी चाले छे. ॥ ५२ ॥ ते भागो एक अहोरात्रना जाणवा. हवे

च-त्रक्ता दिनचतुष्टयं ॥ दद्यादेकोंशकः शेष-स्त्रिंशता स निहन्यते ॥ ५३ ॥ जाता त्रिंशदथैतस्याः । पंचनिर्भजने सति ॥ षण्मुहूर्ताः करं प्राप्ता । एवं सर्वत्र भावना ॥५४॥ तथाहुः—जं रिक्खं जावइए । वच्चइ चंदेण भागसत्तट्ठी ॥ स पणभागे राइं—दियस्स सुरेण तावइए ॥ ५५ ॥ सप्तषष्टिस्तदर्धं च ३३॥ । चतुस्त्रिंशं तथा शतं ॥ सम्मार्धसार्द्धक्षेत्रेषु । सप्तषष्टिलवाः क्रमात् ॥ ५६ ॥ इति सूर्येंदुयोगाद्धामानं ॥ ऋक्षेषु येषु मासानां । प्रायः

ते एकवीसने पांचे भागवाथी चार दिवसो आवे, अने बाकी एक अंश वधे, तेने त्रीसे गुणवा, ॥ ५३ ॥ त्यारे त्रीस थया, तेने पांचे भागवाथी ७ मुहूर्तो आव्या, एवीरीते सर्व जगोए भावना करी लेवी. ॥ ५४ ॥ कह्युं छे के—जे नक्षत्र एकरात्रिदिवसना जेटला सडसठीया भागोसुधी चंद्रसाथे चाले तेटला पांचीया भागोसुधी ते सूर्यसाथे चाले छे. ॥ ५५ ॥ सडसठ, साडीतेंत्रीस तथा एकसो चोत्रीस एटला सडसठीया भागो अनुक्रमे सम, अर्ध तथा सार्धक्षेत्रोवाळां नक्षत्रोमां जाणवा. ॥ ५६ ॥ एवीरीते सूर्यचंद्रसाथेना नक्षत्रोना योगनुं कालमान कह्युं. ॥ जे नक्षत्रोमां प्रायें करीने मासोनी समाप्ति थाय

परिसमाप्तयः ॥ तानि मासंसमाख्यानि । स्युः ऋक्षाणि कुलाख्यया ॥ ५७ ॥ प्रायोग्रहणतश्चात्र । कदाप्युपकुलो-मुनिः ॥ समाप्तिर्जायते मासां । नैः कुलोपकुलैरपि ॥ ॥ ५८ ॥ कुलोमुन्योऽधस्तनानि । भवंत्युपकुलान्यथ ॥ स्युः कुलोपकुलाख्यानि । तेभ्योऽप्यधस्तनानि च ॥५९॥ तानि चैवमाहुः—कुलभान्यश्विनी पुष्पो । मघा मूलोत्त-रात्रयं ॥ द्विदैवतं मृगश्चित्रा । कृत्तिका वासवानि च ॥ ॥ ६० ॥ उपकुल्यानि भरणी । ब्राह्मं पूर्वात्रयं करः ॥ ऐंद्रमादित्यमश्लेषा । वायव्यां पौष्णवैष्णवे ॥ ६१ ॥ कु-

---

छे, तेनुं कुलना नामवडे मास नामना नक्षत्रो होय छे. ॥ ५७ ॥ अहीं प्रायशब्दना ग्रहणथी कदाचित् उपकुल-नक्षत्रोथी अने कुलोपकुलनक्षत्रोथी पण मासोनी समा-प्ति थाय छे. ॥ ५८ ॥ कुलनक्षत्रोथी नीचेना उपकुल-नक्षत्रो होय छे, अने तेथी पण नीचेना कुलोपकुल ना-मनां नक्षत्रो होय छे. ॥ ५९ ॥ तेनुं नीचेमुजब कहे-वाय छे—अश्विनी, पुष्प, मघा, मूल, तण उत्तरा, बे देववाळुं, मृगशीर्ष, चित्रा, कृत्तिका अने वासव, ए कुल-नक्षत्रो छे. ॥ ६० ॥ भरणी, ब्राह्म, तण पूर्वा, हस्त, ऐंद्र, आदित्य, अश्लेषा अने वायव्यमां पौष्ण तथा वैष्णव, ए

लोपकुलनान्यार्द्राभिजिन्मैत्राणि वारुणमिति, कुलादिप्रयोजनं त्विदं—पूर्वेषु जाता दातारः । संग्रामे स्थायिनां जयः ॥ अन्येषु त्वन्यसेवार्त्ता । यायिनामसदाजयः ॥ ॥ ६२ ॥ इति कुलाद्याख्यानिरूपणं ॥

धनिष्ठाथोत्तराभद्र—पदाश्विनी च कृत्तिकाः ॥ मार्गः पुष्पश्चैव मघा । उत्तराफाल्गुनीति च ॥ ६३ ॥ चित्रा विशाखा मूलं चो—त्तराषाढा यथाक्रमं ॥ श्रावणादिमासराकाः । प्रायः समापयंति यत् ॥ ६४ ॥ तत एव

उपकुलनक्षत्रो छे. ॥ ६१ ॥ वळी आर्द्रा, अभिजित, मैत्र अने वारुण ए कुलोपकुलनक्षत्रो छे, कुलादिकनुं प्रयोजन नीचेप्रमाणे छे—कुलनक्षत्रोमां जन्मेलाउ दातार थाय छे, अने संग्राममां जवाथी तेउनो जय थाय छे, अने बीजां नक्षत्रोमां जन्मेलाउ परसेवाथी पीडायेला, तथा संग्रामादिकमां जवाथी तेउने हमेशां जय मळतो नथी. ॥ ६२ ॥ एवीरीते कुलादिकनुं निरूपण कर्युं.

धनिष्ठा, उत्तराभद्रपदा, अश्विनी, कृत्तिका, मृगशीर, पुष्प, मघा, उत्तराफाल्गुनी, ॥ ६३ ॥ चित्रा, विशाखा, मूल, अने उत्तराषाढा ए नक्षत्रो अनुक्रमे प्रायें करीने श्रावणादिक मासोनी पुनमोने संपूर्ण करे छे. ॥

पूर्णिमानां । द्वादशानामपि क्रमात् ॥ एषामुक्तानां नाम्ना स्यु—र्नामधेयानि तद्यथा ॥ ६५ ॥ श्राविष्ठी च प्रौष्टपदी । तथैवाश्वयुजीत्यपि ॥ कार्तिकी मार्गशीर्षी च । पौषी माघी च फाल्गुनी ॥ ६६ ॥ चैत्री च वैशाखी ज्येष्ठी । मौलीत्याख्या तथा परा ॥ आषाढीत्यन्विता एताः । सदारूढाश्च कर्हिचित ॥ ६७ ॥ श्रविष्टा स्याद्धनिष्टेति । तयेंदुयुक्तयान्विता ॥ श्राविष्ठी पौर्णमासी स्या—देवमन्या अपि स्फुटं ॥ ६८ ॥ यदा चोपकुलाख्यानि । समापयंति पूर्णिमाः ॥ पाश्चात्यानि तदैतेभ्यः । श्रवणादीन्यनुक्रमा-

---

॥ ६४ ॥ अने तेथीज ते नक्षत्रोनां नामथी अनुक्रमे बारे पुनमोनां नामो थाय छे, ते नीचेमुजब छे. ॥६५॥ श्राविष्ठी. प्रौष्टपदी, अश्वयुजी, कार्तिकी, मार्गशीर्षी, पौषी, माघी, फाल्गुनी, ॥ ६६ ॥ चैत्री, वैशाखी, ज्येष्ठी तथा मौली एवां बीजां नामवाळी, अने आषाढी, एवी रीते मळेली एवी तेनु कोइक वखते सदारूढा छे. ॥६७॥ श्रविष्टा ए धनिष्टा छे, अने चंद्रयुक्त तेसहित श्राविष्ठी पूर्णिमा थाय, एवीरीते बीजी पूर्णिमाओने पण प्रकटरीते जाणवी. ॥ ६८ ॥ ज्यारे उपकुलनामनां नक्षत्रो पूर्णिमाओने समाप्त करे छे, त्यारे तेनथी पाछलां श्रवणादि-

त ॥ ६९ ॥ राकास्त्विमाः समाप्यंते । कुलोपकुलजैर्यदा ॥ तदोपकुलपाश्चात्यै—रभिजित्प्रमुखैरिह ॥ ७० ॥ यद्यप्यभिजिता क्वापि । राकापूर्तिर्न दृश्यते ॥ श्रुतियोगात्तथाप्येत—द्राकापूरकमुच्यते ॥ ७१ ॥ यस्मिन् ऋक्षे पूर्णिमा स्या-त्ततः पंचदशेऽथवा ॥ चतुर्दशेऽमावास्या स्या—द्गणने प्रातिलोम्यतः ॥ ७२ ॥ तद्यथा—माघे राका मघोपेता-ऽमावास्या च सवासवा ॥ सवासवायां राकायां । श्रावणे सा मघान्विता ॥ ७३ ॥ एवमन्यत्रापि ज्ञाव्यं, इ-

---

को अनुक्रमे समाप्त करे छे. ॥ ६९ ॥ अने ज्यारे कुलोपकुलनक्षत्रो आ पूर्णिमाओने समाप्त करे छे, उपकुलथी पाछलां अभिजितआदिकोवडे ते समाप्त थाय छे. ॥ ७० ॥ जो के अभिजितनक्षत्रवडे पूर्णिमानी पूर्ति क्यांय देखाती नथी, तोपण श्रुतियोगथी ते नक्षत्र पूर्णिमाने पूर्ण करनारुं कहेवाय छे. ॥ ७१ ॥ जे नक्षत्रमां पूर्णिमा थाय तेथी प्रतिलोम गणवाथी पंदरमे अथवा चौदमे अमावास्या थाय. ॥ ७२ ॥ ते नीचेमुजब—महामासमां पूर्णिमा मघासहित अने अमावास्या वासवसहित होय छे, त्यारे श्रावणमासमां वासवसहित पूर्णिमा होते छते अमावास्या मघासहित होय छे. ॥ ७३ ॥

त्यमावास्यापूर्णिमायोगकीर्त्तनं ॥ यदा यदा यैर्नक्षत्रै-र-स्तं यातैः समाप्यते ॥ अहोरात्रस्तानि वक्ष्ये । नामग्राहं यथाक्रमं ॥ ७३ ॥ तदा समाप्यते ऋक्षै-रात्रिरप्येतिरेव यत ॥ उच्यते रात्रिनक्षत्रा-एयप्यमून्येव तद्बुधैः ॥७४॥ समापयति तत्राद्या—नहोरात्रांश्चतुर्दश ॥ नभोमास्युत्त-राषाढा । सप्तैतान्यभिजित्तदा ॥ ७५ ॥ ततः श्रवणमप्य-ष्ट-वेकोनत्रिंशदित्यद्भुत् ॥ धनिष्ठा श्रावणस्यांत्य—महो-रात्रं ततो नयेत् ॥ ७६ ॥ नयेच्चनिष्टाहोरात्रान्न । नाद्र-

---

एवीरीते बीजे पण जावी लेवुं. एवीरीते अमावास्या अ ने पूर्णिमाना योगनुं निरूपण कर्युं. ॥ ज्यारे ज्यारे अ-स्त पामेला जे नक्षत्रोथी अहोरात्र समाप्त थाय छे, ते-नां हवे अनुक्रमे नामो कहीशुं. ॥ ७३ ॥ वळी त्यारे ए नक्षत्रोवडे रात्रि समाप्त थाय छे, अने तेथी विद्वानो तेनेज रात्रिनक्षत्रो कहे छे. ॥ ७४ ॥ त्यां श्रावणमा-समां उत्तराषाढा पहेला चौद अहोरात्रोने संपूर्ण करे छे. अने ते वखते अभिजित् सात अहोरात्रोने पूर्ण करे छे. ॥ ७५ ॥ पछी श्रवण पण आठ अहोरात्रोने पूर्ण करे छे, एवीरीते उगणत्रीस थया. पछी धनिष्ठा श्रावण-नो छेल्लो अहोरात्र पूर्ण करे. ॥ ७६ ॥ पछी नाद्रवाना

स्याद्यांश्चतुर्दश ॥ ततः शतभिषक्सप्त । पूर्वा भद्रपदाष्ट च ॥७७॥ सोत्तरांत्यमहोरात्रं । सैवेषस्य चतुर्दश ॥ ततः पौष्णं पंचदश । चरमं चैकमश्विनी ॥ ७८ ॥ अश्विन्येव कार्तिकस्य । नयत्याद्यांश्चतुर्दश ॥ अहोरात्रान् पंचदश । भरण्येकं च कृत्तिकाः ॥ ७९ ॥ समापयंति ता एव । सहस्याद्यांश्चतुर्दश ॥ ब्राह्मी पंचदशांत्यं च । मृगशीर्षं समापयेत ॥ ८० ॥ पौषस्यापि तदेवाद्या—नहोरात्रान् समापयेत ॥ चतुर्दश तथार्द्राष्टौ । ततः सप्त पुनर्वसू ॥८१॥

चौद अहोरात्रोने धनिष्टा पूर्ण करे, पछी शतभिषक् सात, अने पूर्वाभद्रपदा आठ अहोरात्रो पूरा करे. ॥७७॥ पछी उत्तराभद्रपदा बेल्ला अहोरात्रने पूर्ण करे. अने तेज उत्तरा आसुना चौद पूरा करे, पछीना पंदर पौष्ण पूरा करे, अने बेल्ला एक अहोरात्रने अश्विनीनक्षत्र संपूर्ण करे छे. ॥ ७८ ॥ तेज अश्विनी कार्तिकमासना पहेला चौद अहोरात्रो पूर्ण करे, पछीना पंदर भरणी तथा कृत्तिका एक अहोरात्र पूरो करे. ॥ ७९ ॥ तेज कृत्तिका मागसरना पहेला चौद अहोरात्रो पुरा करे, ब्राह्मी पंदर अने मृगशीर बेल्लो अहोरात्र पुरो करे छे. ॥ ॥ ८० ॥ तेज मृगशीर पोषना पहेला चौद समाप्त करे,

पुष्पोऽस्यांत्यमहोरात्रं । माघेऽप्याद्यांश्चतुर्दश ॥ समापयेत् पंचदशा—श्लेषा तथांतिमं मघाः ॥ ८२ ॥ पूरयंति फाल्गुनस्य । मघा आद्यांश्चतुर्दश ॥ ततः पंचदश पूर्वा—फाल्गुनी सोत्तरांतिमं ॥ ८३ ॥ उत्तराफाल्गुनी चैत्रे । नयत्याद्यांश्चतुर्दश ॥ ततो हस्तः पंचदश । चित्राहोरात्रमंतिमं ॥ ८४ ॥ अहोरात्रांस्ततश्चित्रा । नयेच्चतुर्दशादिमान् ॥ वैशाखस्य पंचदश । स्वातिरंत्यं विशाखिका ॥८५॥

आर्द्रा आठ अने पछी पुनर्वसु सात समाप्त करे छे, ॥ ॥ ८१ ॥ तथा तेना लेखा अहोरात्रने पुष्प समाप्त करे, अने तेज पुष्प माहामासना पहेला चौद, ते पछीना पंदर अश्लेषा, अने लेखा अहोरात्रने मघा समाप्त करे छे. ॥ ८२ ॥ तेज मघा फागणना पहेला चौदने, तथा ते पछीना पंदरने पूर्वाफाल्गुनी, अने लेखा अहोरात्रने उत्तराफाल्गुनी पुरो करे छे. ॥ ८३ ॥ तेज उत्तराफाल्गुनी चैत्रना पहेला चौदने, तथा पछीना पंदरने हस्त, अने लेखा अहोरात्रने चित्रा समाप्त करे छे. ॥ ८४ ॥ तेज चित्रा वैशाखना पहेला चौदने, स्वाति ते पछीना पंदरने अने लेखा अहोरात्रने विशाखा समाप्त करे छे. ॥ ८५ ॥ तेज विशाखा जेठमहिनामां पहेला चौदने, ते

समापयत्यश्च ज्येष्टे । विशाखाद्यांश्चतुर्दश ॥ सप्तानुराधा ज्येष्टाष्टौ । मूलः पर्यंतवर्तिनं ॥ ८६ ॥ मूलः समापयत्याद्या—नाषाढस्य चतुर्दश ॥ पूर्वाषाढा पंचदशो—त्तराषाढांत्यवर्तिनं ॥ ८७ ॥ संग्रहश्चात्र—सत्तठ अभिसवणे । । तह सयभिसए य पुव्वभद्दवए ॥ अद्दा पुणव्वसूए । राहा जेठाय अणुकमसो ॥ ८८ ॥ पन्नरसदिणे सेसा । रत्तिविरामं कुणंति णक्कत्ता ॥ उत्तरसाढा आसाढ—चरिमदिवसा गणिज्जंति ॥ ८९ ॥ प्रयोजनं त्वेषां—

पछीना सातने अनुराधा, आठने ज्येष्टा अने तेल्ला अहोरात्रने मूल संपूर्ण करे छे. ॥ ८६ ॥ तेज मूल अषाढना पहेला चौदने, तेपछीना पंदरने पूर्वाषाढा अने तेल्ला अहोरात्रने उत्तराषाढा पूर्ण करे छे. ॥ ८७ ॥ तेमाटे नीचेमुजब संग्रहगाथा छे—अभिजित्, श्रवण तेमज सतभिषक्, पूर्वभद्रपदा, आर्द्रा, पुनर्वसु, राधा अने ज्येष्टा, एटलां नक्षत्रो अनुक्रमे सात अने आठ अहोरात्रोने संपूर्ण करे छे. ॥ ८८ ॥ बाकीनां नक्षत्रो पंदर दिवसोए रात्रिविराम करे छे, अने उत्तराषाढा आषाढमासना तेल्ला दिवसरूप गणाय छे. ॥ ८९ ॥ तेनुं प्रयोजन नीचेमुजब छे—

यथा नभश्चतुर्भाग—मारूढेऽर्के प्रतीयते ॥ प्रथमा पौरुषी मध्य—महश्च व्योममध्यगे ॥ ए० ॥ चतुर्भागावशेषं च । नभःप्राप्तेत्यपौरुषी ॥ ज्ञायंते रजनीयामा । अप्येनिरुद्भिस्तथा ॥ ए१ ॥ तथाहुरुत्तराध्ययने—जणे इ जया रत्तिं । णक्खत्तं तं मिणह चउभागे ॥ संपत्ते विरमेज्जा । सज्झाउ पउसकालंमि ॥ ए२ ॥ तम्मेव य णक्खत्ते । गयणचउभागसावसेसंमि ॥ विरत्तियंपि कालं । पडिलेहित्ता मुणी कुणइ ॥ ए३ ॥ ग्रंथांतरे च—दह

जेम आकाशना चोथा भागमां सूर्य आवते छते पहेली पौरुषी थाय छे, तथा आकाशना मध्य भागमां आवते छते मध्याह्न थाय छे. ॥ ए० ॥ अने आकाशना बाकीना चोथा भागमां सूर्य आवते छते छेल्ली पौरुषी थाय छे, तेम आ नक्षत्रोवडे रात्रिना पहोरो जाणवामां आवे छे. ॥ ए१ ॥ तेमाटे उत्तराध्ययनमां कह्युं छे के—ज्यारे नक्षत्र रात्रिने उत्पन्न करे, त्यारे ते रात्रिना चार भागो करवा, पहेला भागमां नक्षत्र आवे त्यारे प्रदोषसमये स्वाध्यायध्यानथी विरमवुं. ॥ ए२ ॥ तेज नक्षत्र ज्यारे बाकीना चोथा भागजेटला आकाशमां आवे त्यारे मुनि पडिलेहण करीने वैरात्रिककालसंबंधि क्रिया

तेरह सोलहमे । विसमेइ सूरियाउ णक्खत्ता ॥ मज्झयग-यं मिणेयं । रयणी जा माणपरिमाणं ॥ ९४ ॥ शीतकाले च दिनाधिकमानायां रात्रौ सूर्यज्ञात एकादशचतुर्दशसप्तदशैकविंशतितमैर्नक्षत्रैर्नभोमध्यं प्राप्तैर्यथाक्रमं प्रथमादिप्रहरांतः स्यादिति संप्रदायः. लोके च—रविरिक्खाउ गणियं । सिरिरिक्खं जाव सत्तपरिहीणं ॥ सेसं दुगुणं किच्चा । तीया राई फुडा हवइ ॥ ९५ ॥ इत्यादि बहुधा, इत्यहोरात्रसमापकनक्षत्रकीर्तनं, समाप्तं चेदं नक्षत्रप्रकर-

---

करे. ॥ ९३ ॥ बीजा ग्रंथोमां एम कह्युं छे के—सूर्यनक्षत्रथी दशमुं, तेरमुं, शोळमुं अने वीसमुं नक्षत्र अनुक्रमे ज्यारे आकाशना मध्यभागमां आवे, त्यारे रात्रिना प्रथमादिक प्रहरनो अंत जाणवो. ॥ ९४ ॥ अने शियाळामां दिवसथी वधारे प्रमाणवाळी रात्रि होवाथी सूर्यनक्षत्रथी अग्यारमुं, चौदमुं, सतरमुं अने एकवीसमुं नक्षत्र ज्यारे आकाशना मध्यभागमां आवे, त्यारे अनुक्रमे रात्रिना प्रथमादिक प्रहरनो अंत थाय, एवो संप्रदाय छे. अने लोकमां—सूर्यनक्षत्रथी छेक शिरनक्षत्रसुधी सात लेखे गणवुं, अने बाकीनाने बमणा करवाथी रात्रि प्रकट थाय छे. ॥ ९५ ॥ एवीरीते घणी रीतो छे,

णं. ॥ विकालकोंगारकश्च । लोहितांकः शनैश्चरः ॥ आधुनिकः प्राधुनिकः । कणः कणक एव च ॥ ९६ ॥ नवमः कणकणक—स्तथा कणवितानकः ॥ कणसंतानकश्चैवं । सोमः सहित एव च ॥ ९७ ॥ अश्वसेनस्तथा कार्यो—पगः कर्बुरकोऽपि च ॥ तथाजकरको दुंदु—भकः शंखाभिधः परः ॥ ९८ ॥ शंखनाभस्तथा शंख—वर्णाभः कंस एव च ॥ कंसनाभस्तथा कंस-वर्णाभो नील एव च ॥ ९९ ॥ नीलावभासो रूप्यी च । रूप्यावभासभस्मकौ ॥ भस्मराशितिलतिल—पुष्पवर्णदकानिधाः ॥ १०० ॥ दकवर्णस्तथा कायो । वंध्य इंद्राग्निरेव च ॥

एवीरीते अहोरात्रने संपूर्ण करनारां नक्षत्रोनुं स्वरूप कह्युं, अने एरीते नक्षत्रप्रकरण समाप्त थयुं. विकालक, अंगारक, लोहितांक, शनैश्चर, आधुनिक, प्राधुनिक, कण, कणक, ॥ ९६ ॥ नवमो कणकणक, कणवितानक, कणसंतानक, सोम, सहित, ॥ ९७ ॥ अश्वसेन, कार्योपग, कर्बुरक, अजकरक, दुंदुभक, शंख, ॥ ९८ ॥ शंखनाभ, शंखवर्णाभ, कंस, कंसनाभ, कंसवर्णाभ, नील,॥ ॥ ९९ ॥ नीलावभास, रूप्यी, रूप्यावभास, भस्मक, भस्मराशि, तिलतिल, पुष्पवर्ण, दक, ॥ १०० ॥ दकवर्ण,

धूमकेतुर्हरिः पिंग—लको बुधस्तथैव च ॥ १ ॥ शुक्रो बृहस्पती राहु—गस्तिमाणवकास्तथा ॥ कामस्पर्शश्च धुरकः । प्रमुखो विकटोऽपि च ॥ २ ॥ विसंधिः कल्पः प्रकल्पः । स्युर्जटालारुणाग्नयः ॥ षट्पंचाशत्तमः कालो । महाकालस्ततः परः ॥ ३ ॥ स्वस्तिकः सौवस्तिकश्च । वर्धमानः प्रलंबकः ॥ नित्यालोको नित्योद्योतः । स्वयंप्रभावभासकः ॥ ४ ॥ श्रेयस्करस्तथा क्षेमं—कर आभंकरोऽपि च ॥ प्रभंकरो रजाश्चैव । विरजानाम कीर्तितः ॥ ५ ॥ अशोको वीतशोकश्च । विमलाख्यो वितमकः ॥ विवस्त्रश्च विशालश्च । शालः सुव्रत एव च ॥ ६ ॥ अनिवृत्ति-

---

काय, वंध्य, इंद्राग्नि, धूमकेतु, हरि, पिंगलक, बुध, ॥ १ ॥ शुक्र, बृहस्पति, राहु, अगस्ति, माणवक, तथा कामस्पर्श, धुरक, प्रमुख, विकट, ॥ २ ॥ विसंधि, कल्प, प्रकल्प, जटाल, अरुण, अग्नि, उपनमो कोल, महाकाल, ॥ ३ ॥ स्वस्तिक, सौवस्तिक, वर्धमान, प्रलंबक, नित्यालोक, नित्योद्योत, स्वयंप्रभ, अवभासक, ॥ ४ ॥ श्रेयस्कर, क्षेमंकर, आभंकर, प्रभंकर, रजः, विरज, ॥ ५ ॥ अशोक, वीतशोक, विमल, वितमक, विवस्त्र, विशाल, शाल, सुव्रत, ॥ ६ ॥ अनिवृत्ति, एकजटी, द्विजटी, क-

श्चैकजटी । द्विजटी करिकः करः ॥ राजार्गलः पुष्पकेतु-
र्भावकेतुरिति ग्रहाः ॥ ७ ॥ ग्रहास्तु सर्वे वक्राति—चा-
रादिगतिभावतः ॥ गतावनियतास्तेन । नैतेषां प्राक्तनैः
कृता ॥ ८ ॥ गतिप्ररूपणा नापि । मंडलानां प्ररूपणा ॥
लोकात्तु केषांचित्किंचि—त्स्यादि श्रूयतेऽपि हि ॥ ९ ॥
मेरोः प्रदक्षिणावर्त्ते । भ्रमंत्येतेऽपि मंडलैः ॥ सदानव-
स्थितैरेव । दिवाकरशशांकवत ॥ १० ॥ अवस्थायिमंड-
लत्वा—दंडाद्ययोगचिंतनात ॥ नापि चक्रे तारकाणां ।
मंमलादिनिरूपणं ॥ ११ ॥ तथोक्तं जीवाभिगमसूत्रे—

रिक, कर, राजार्गल, पुष्पकेतु तथा भावकेतु, एटला ग्र-
हो छे. ॥ ७ ॥ सघला ग्रहो वांकीचुंकी अनियमित ग-
तिवाळा होवाथी पूर्वाचार्योए तेमनी ॥ ८ ॥ गतिप्ररूप-
णा तथा मंडलप्ररूपणा करी नथी, तथा केटलाक ग्रहो-
नुं गतिआदिक किंचित् स्वरूप लौकिक शास्त्रथी संभळा-
य पण छे. ॥ ९ ॥ ते ग्रहो पण सूर्यचंद्रनीपेठे हमेशां
अनियमित मंडलोवडे मेरुनी प्रदक्षिणा करताथका भ-
मे छे. ॥ १० ॥ तेमज तारानं अवस्थित मंडलवाळा हो-
वाथी अने चंद्रादिकसाथे तेमनो योग नहि थवाथी ते-
मना मंमलादिकनुं पण निरूपण कर्युं नथी. ॥ ११ ॥

' णक्खत्तताराणं । अवट्ठिया मंडला मुणेयवा ॥ तेवि य पयाहिणावत्तमेव मेरुं अणुपरिंति ॥ १२ ॥ एवं रवींदुग्रहऋक्षतारा—चारस्वरूपं किमपि न्यगादि ॥ शेषं विशेषं तु यथोपयोगं । ज्योतिष्कचक्रावसरेऽभिधास्ये ॥ ॥ १३ ॥ विश्वाश्चर्यदकीर्तिकीर्तिविजयश्रीवाचकेंऽतिषद्राजश्रीतनयोऽतनिष्ट विनयः श्रीतेजपालात्मजः ॥ काव्यं यत्किल तत्र निश्चितजगत्तत्वप्रदीपोपमे । सर्गो निर्गलितार्थसार्थसुभगो विंशः समाप्तः सुखं ॥ ७१४ ॥ इति श्री-

---

तेमाटे जीवाभिगमसूत्रमां कह्युं छे के—नक्षत्र अने ताराओने अवस्थित मंडलोवाळा जाणवा, अने तेओ पण मेरुने प्रदक्षिणा करे छे. ॥ १२ ॥ एवीरीते सूर्य, चंद्र, ग्रह, नक्षत्र अने ताराओनी गतिनुं किंचित स्वरूप कह्युं, बाकीनुं विशेष जरूरजोगुं स्वरूप ज्योतिश्चक्रना वर्णनवखते कहीशुं. ॥ १३ ॥ जगतने आश्चर्य आपनारी छे कीर्ति जेनी एवा श्रीकीर्तिविजयवाचकेंद्रना शिष्य, तथा राजश्री अने तेजपालना पुत्र एवा श्रीविनयविजयजीमहाराजे निश्चित थयेला जगतना तत्वोने प्रकाशवामां दीपकसमान एवुं जे आ काव्य रच्युं छे, तेमां प्रगट करेला अर्थोना समूहथी मनोहर थयेलो एवो आ वीशमो

लोकप्रकाशे विंशतितमः सर्गः समाप्तः ॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथैकविंशतितमः सर्गः प्रारभ्यते ॥

अथास्य जंबूद्वीपस्य । परिक्षेपकमंबुधिं ॥ कीर्त्तया-मि कीर्तिगुरु-प्रसादप्रथितोद्यमः ॥ १४ ॥ तस्थुषो नो-गिन इवा—वेष्ट्यैनं द्वीपसेवधिं ॥ क्षारोदकत्वादस्याब्धे —र्लवणोद इति प्रथा ॥ १५ ॥ चक्रवालतया चैष । वि-स्तीर्णो लक्षयोर्द्वयं ॥ योजनानां परिक्षेप-परिमाणमथो-च्यते ॥ १६ ॥ एकाशीतिसहस्राढ्या । लक्षाः पंचदशाथ

सर्ग सुखेसमाधे समाप्त थयो. ॥ ७१४ ॥ एवीरीते श्री-लोकप्रकाशमां वीशमो सर्ग समाप्त थयो. ॥ श्रीरस्तु ॥

॥ हवे एकवीसमा सर्गनो प्रारंभ थाय छे. ॥

हवे आ जंबूद्वीपने वींटीने रहेला समुद्रनुं श्रीकी-र्तिविजयजी गुरुमहाराजनी कृपाथी उद्यमवंत थयोथको वर्णन करुं छुं. ॥ १४ ॥ सर्पनीपेठे द्वीपरूपी निधानने वींटीने रहेला एवा आ समुद्रनुं जल खारुं होवाथी ते लवणोदधि कहेवाय छे. ॥ १५ ॥ चक्रवालरूपे तेनो वि-स्तार बेलाख जोजननो छे, हवे तेना घेरावानुं प्रमाण

च ॥ शतमेकोनचत्वारिं—शताढ्यं किंचिदूनया ॥ १७ ॥ एषोऽस्य बाह्यपरिधि—र्धातकीखंडसन्निधौ ॥ जंबूद्वीपस्य परिधि—र्यः स एवांतरः पुनः ॥ १८ ॥ पूर्वपूर्वद्वीपवार्धि—परिक्षेपा हि येंतिमाः ॥ त एवास्याभ्यंतराब्धि—द्वीपेष्वाभ्यंतरा मताः ॥ १९ ॥ अभ्यंतरबाह्यपरि—क्षेपयोगेऽर्धिते सति ॥ परिक्षेपा मध्यमाः स्यु—र्विनाद्यं द्वीपवार्द्धिषु ॥ २० ॥ लक्षा नवाष्टचत्वारिं—शत्सहस्राणि षट्शती ॥ त्र्यशीतिश्च मध्यमोऽयं । परिधिर्लवणोदधौ ॥ २१ ॥ प्र-

---

कहेवाय छे. ॥ १६ ॥ पांत्रीश लाख एक्यासी हजार अने कइंक ऊंछा एकसो ऊगणचालीस जोजनजेटलो ॥१७॥ धातकीखंडपासेनो तेनो बहारनो घेरावो छे, अने अंदरनो घेरावो जंबूद्वीपना घेरावाजेटलो छे. ॥ १८ ॥ एवीरीते पहेला पहेला द्वीपसमुद्रोना जे छेल्ला घेरावा, तेटलाज आगळ आगळना द्वीपसमुद्रोना अंदरना घेरावा कहेला छे. ॥ १९ ॥ अंदरना अने बहारना घेरावाना सरवाळाने अर्ध करवाथी पहेलाविना सघळा द्वीपसमुद्रोना मध्यभागोना घेरावानुं प्रमाण आवे. ॥ २० ॥ लवणसमुद्रनो वचलो घेरावो नव लाख अडतालीस हजार छसो त्र्यासी जोजनजेटलो छे. ॥ २१ ॥ तळावआदिक जलाशय-

वेशमार्गरूपो य—स्तटाकादिजलाश्रये ॥ भूप्रदेशः क्र-
मान्नीचः । सोऽत्र गोतीर्थमुच्यते ॥ २२ ॥ गोतीर्थं तच्च
लवणां—बुधावुन्नयतोऽपि हि ॥ प्रत्येकं पंचनवतिं । स-
हस्रान् यावदाहितं ॥ २३ ॥ जंबूद्वीपवेदिकां तें—गुलासं-
ख्यांशसंमितं ॥ गोतीर्थं धातकीखंड—वेदिकांतेऽपि ता-
दृशं ॥ २४ ॥ ततश्च—अब्धावुन्नयतो याव—द्भ्यतेंशां-
गुलादिकं ॥ भक्ते तस्मिन् पंचनव—त्यांशं यत्तन्मितोंग-
ता ॥ २५ ॥ यथा पंचनवत्यांशै-रतिक्रांतैः पयोनिधौ ॥

मां दाखल थवाना मार्गरूप अनुक्रमे जे नीचो भूमिप्र-
देश होय छे, ते अहीं गोतीर्थ कहेवाय छे. ॥ २२ ॥ ए-
वीरीतनुं गोतीर्थ आ लवणसमुद्रमां बन्ने बाजुए छे, अने
ते दरेक पंचाणु हजार जोजनसुधी कहेलुं छे. ॥ २३ ॥
जंबूद्वीपनी वेदिकाने जेडे तेवुं गोतीर्थ अंगुलना असं-
ख्याता भागजेवडुं छे, अने धातकीखंडनी वेदिकाने जे-
डे पण तेवुंज गोतीर्थ छे. ॥ २४ ॥ अने तेथी—समु-
द्रमां बन्ने तरफथी जेटला अंशांगुलादिकसुधी जइयें तेने
पंचाणुए भागवाथी जे आवे, तेटली जंमाइ जाणवी.
॥ २५ ॥ जेमके समुद्रमां पंचाणु अंश जळंगते छते ए-
कपंचाणुअंश अंगुल जेटलो पृथ्वीनो भाग जळो थाय.

भुवोंशो ह्रीयते पंच—नवत्यांगुलमंगुलैः ॥ २६ ॥ योज-
नैश्च पंचनव—त्यैकं योजनमप्यथ ॥ शतैः पंचनवत्या च
। योजनानां शतं ह्रसेत् ॥ २७ ॥ एवं च पंचनवति—
सहस्रांते समक्षितेः ॥ निम्नतोन्नयतोऽप्यत्र । जाता सह-
स्रयोजना ॥ २८ ॥ तथाहुः—जब्भिहसि जवेहं । नग-
हित्ताण लवणसलिलस्स ॥ पंचाणउइविभत्ते । जं लद्धं
सो उ जवेहो ॥ २९ ॥ ततश्च—द्वयोर्गोतीर्थयोर्मध्ये ।
सहस्रयोजनोन्मितः ॥ स्याद्विधः सहस्राणि । दश या-
वत्समान्वितः ॥ ३० ॥ जंबूद्वीपवेदिकांतें—गुलासंख्यां-

॥ २६ ॥ पंचाणु जोजने एक जोजन, अने पंचाणुसो
जोजने एकसो जोजनजेटलो नलो थाय. ॥ २७ ॥ अ-
ने एवीरीते समभूतलथी पंचाणु हजार जोजन समुद्रमां
जाते छते बन्ने बाजुतरफनी तेनी उंडाइ एक हजार जो-
जननी थइ. ॥ २८ ॥ कह्युं छे के—लवणसमुद्रना पा-
णीनी उंडाइ जे जगोए जाणवानी इछा होय, ते ज-
गोए जमीनथी जेटली लंबाइये गया होइए तेने पचा-
णुए भांगवाथी जे आवे तेटली त्यांनी उंडाइ जाणवी.
॥ २९ ॥ अने तेथी—बन्ने गोतीर्थोनी वच्चे चोतरफ स-
रखी दशहजार जोजननी उंडाइ होय. ॥ ३० ॥ जंबू-

शसंमितं ॥ सलिलं धातकीखंड–वेदिकांतेऽपि तादृशं ॥ ॥ ३१ ॥ ततः पंचनवत्यांशै—र्वर्द्धते षोडशांशकाः ॥ अं-गुलैः पंचनवत्या । वर्धते षोडशांगुली ॥ ३२ ॥ अथाय-मान्नायः—धातकीखंडतो जंबू–द्वीपतो वा पयोनिधौ ॥ जिज्ञास्यते जलोच्छ्रायो । यावत्स्वंशांगुलादिषु ॥ ३३ ॥ पंचोनशतभक्तेषु । सत्सु तेषु यदाप्यते ॥ तत् षोडशगु-णं याव–त्तावांस्तत्र जलोच्छ्रयः ॥ ३४ ॥ यथात्र पंचनवते —र्योजनानामतिक्रमे ॥ विभज्यंते योजनानि । पंचो-नेन शतेन वै ॥ ३५ ॥ एकं योजनमाप्तं य—त्तत्षोड-

---

द्वीपनी वेदिकाने तेडे अंगुलना असंख्याता अंशजेटलुं पाणी होय छे, तथा धातकीखंडनी वेदिकापासे पण तेटलुंज होय छे. ॥ ३१ ॥ अने पछी पचाणु अंशोवडे शोळ अंशो वधे छे, अने पचाणु आंगळोवडे शोळ आंगुल वधे छे. ॥ ३२ ॥ अहीं नीचेप्रमाणे आम्नाय छे—धात-कीखंडथी अथवा जंबूद्वीपथी समुद्रनी अंदर जेटला अं-श तथा अंगुलादिकमां जलनी उंचाइ जो जाणवी हो-य तो, ॥ ३३ ॥ तेउने पचाणुए भागवाथी जे आवे, ते-ने शोळगणुं करवाथी जे माप आवे तेटली त्यां जलनी उंचाइ जाणवी. ॥ ३४ ॥ जेमके पचाणु जोजन उंडा-

शतिराहतं ॥ योजनानि षोडशैवं । ज्ञातस्तव जलोच्छ्रयः ॥ ३६ ॥ तथाहुः क्षमाश्रमणमिश्राः—जह्मिह्मसि जस्सेहं । जंगाहित्ताण लवणसलिलस्स ॥ पंचाणउइविभत्ते । सोलसगुणिए गणियमाहु ॥ ३७ ॥ एतच्च धातकीखंड-जंबूद्वीपांत्यभूमितः ॥ दत्वा दवरिकां मध्ये । शिखोपरितलस्य वै ॥ ३८ ॥ विवक्षित्वा मानमुक्तं । जलोच्छ्रयस्य निश्चितं ॥ मेरोरेकादशभाग-परिहाणिरिवागमे ॥ ३९ ॥ तथाहुः श्रीमलयगिरिपादाः—इह षोडशसहस्रप्रमाणायाः

ते जते तेने पचाणुए भागवा. ॥ ३५ ॥ त्यारे एक जोजन आव्युं. तेने शोळे गुणवाथी शोळ जोजन थया, एटली त्यां जलनी उंचाइ जाणवी. ॥ ३६ ॥ तेमाटे क्षमाश्रमणमहाराज कहे छे के—लवणसमुद्रना पाणीमां जइने जे जगोनी पाणीनी उंचाइ जाणवी होय, तेने पचाणुए भागवाथी जे आवे तेने शोळे गुणवाथी थाय. ॥ ३७ ॥ आ प्रमाण धातकीखंड अने जंबूद्वीपना छेल्लानी भूमिथी शिखाना उपला तलनी मध्यमां दोरी मूकीने ॥ ३८ ॥ आगममां कह्यामुजब मेरुना अग्यार भागनी हानिनीपेठे निश्चयपूर्वक जलनी उंचाइनुं प्रमाण कह्युं छे. ॥ ३९ ॥ तेमाटे श्रीमलयगिरिजी महाराज क-

शिखायाः शिरसि उभयोश्च वेदिकांतयोर्मूले दवरिकायां दत्तायां यदपांतराले किमपि जलरहितमाकाशं तदपि कर्णगत्या तदा भाव्यमिति सजलं विवक्षित्वाविवक्षितमुच्यमानमुच्चत्वपरिमाणमवसेयं, यथा मंदरपर्वतस्यैकादशनागपरिहाणिरिति. वस्तुतः पुनरुभयो-र्द्वीपयोर्वेदिकांततः ॥ प्रदेशवृद्ध्योन्नयतो । वर्धतेंबु क्रमात्तथा ॥ ४० ॥ यथास्मिन् पंचनवति-सहस्रांते भवेज्जलं ॥ योजनानां सप्तशता-न्युच्चैस्तं समभूतलात् ॥ ४१ ॥ योजनानां सहस्रं

हे छे के—अहीं शोळहजार जोजनना प्रमाणवाळी जलशिखापरथी बन्ने वेदिकाना छेमापर दोरी मूकते छते वच्चे जे कइं जलरहित आकाश छे, तेने पण कर्णनी युक्तिथी त्यां भावी लेवुं. एटले तेने पण जलवाळुं गणीने वर्णव्यामुजब जलनी उंचाइनुं प्रमाण जाणवुं, जेमके मंदराचलपर्वतनी अग्यार नागनी हानि. भावार्थ एके बन्ने द्वीपोनी वेदिकाना छेमाथी प्रदेशवृद्धिवडे करीने बन्ने बाजुथी अनुक्रमे जल वृद्धि पामे छे. ॥ ४० ॥ जेमके पचाणु हजार जोजनने छेडे ते जल समभूतलथी सातसो जोजन उंचुं होय छे. ॥ ४१ ॥ वळी अहीं समभूतलथी उंमाइ एकहजार जोजननी छे, अने एवीरीते

चो—द्वेधोऽत्र समभूतलात ॥ एवं सप्तदश शता—न्युद्वेधोऽत्र पयोनिधेः ॥ ४२ ॥ ततः परं मध्यभागे । सहस्रदशकाततेः ॥ जलोच्छ्रयो योजनानां । स्यात्सहस्राणि षोडश ॥ ४३ ॥ सहस्रमत्राप्युद्वेध । उच्छ्रयोद्वेधतस्ततः ॥ योजनानां सप्तदश । सहस्राण्युदकोच्चयः ॥ ४४ ॥ एवं जघन्योच्छ्रयोऽस्यां—गुलासंख्यांशसंमितः ॥ उत्कर्षतो योजनानां । सहस्राणि च षोडश ॥ ४५ ॥ मध्यमस्तूच्छ्रयो वाच्यो । यथोक्तान्नायतोंबुधेः ॥ तत्र तत्र विनिश्चित्य । जलोच्छ्रयमनेकधा ॥ ४६ ॥ अथास्य लवणांभोधे—र्ग-

---

समुद्रनी उंमाइ सतरसो जोजननी छे. ॥ ४२ ॥ ते पछी दश हजार जोजन पहोळा मध्यभागमां जलनी उंचाइ शोळहजार जोजननी होय छे, ॥ ४३ ॥ अने अहीं पण एक हजार जोजननी उंडाइ छे, माटे ते उंचाइ अने उंडाइथी जलनी उंचाइ सतर हजार जोजननी थायछे. ॥ ४४ ॥ एवीरीते तेनी जघन्य उंचाइ अंगुलना असंख्याता भागजेटली छे, अने उत्कृष्टी शोळ हजार जोजननी छे. ॥ ४५ ॥ अने मध्यम उंचाइ तो पूर्वे कह्यामुजब आम्नायथी ते ते जगोए समुद्रना जलनी उंचाइ निश्चित करीने अनेक प्रकारनी जाणवी. ॥ ४६ ॥ हवे

णितं प्रतरात्मकं ॥ घनात्मकं च निर्णेतुं । यथागममुपक्रमे ॥ ४७ ॥ लवणांबुधिविस्तारा–त्सहस्राणि दश स्फुटं ॥ शोधयित्वा शेषमर्धी—कृतं दशसहस्रयुक् ॥ ४८ ॥ जातं पंचसहस्राढ्यं । लक्षमेकमिदं पुनः ॥ अस्मिन् प्रकरणे कोटि—रित्येवं परिभाषितं ॥ ४९ ॥ अथैवंरूपया कोट्या । गणयेल्लवणांबुधेः ॥ मध्यमं परिधेर्मानं । स्यादेवं प्रतरात्मकं ॥ ५० ॥ तच्चेदं—सहस्रा नव कोटीनां । तथा नव शतान्यपि ॥ एकषष्टिः कोट्यश्च । लक्षाः सप्तदशोपरि ॥ ५१ ॥ सहस्राणि पंचदश । योजनानामिदं

आ लवणसमुद्रना प्रतरात्मक अने घनात्मक गणितनो निर्णय करवामाटे आगममां कह्यामुजब उद्यम करुं छुं. ॥ ४७ ॥ बेलाख जोजनना लवणसमुद्रना विस्तारमांथी दशहजार बाद करवा, बाकीनी रकमने अर्ध करीने तेमां दशहजार भेळववा, ॥ ४८ ॥ एटले ते एक लाख पांच हजार थया, ते रकमने आ प्रकरणमां कोटि एवुं परिभाषित नाम आपेलुं छे. ॥ ४९ ॥ एवा प्रकारनी कोटिवडे लवणसमुद्रनी परिधिनुं मध्यम प्रमाण गणवुं. अने एवीरीते प्रतरात्मक प्रमाण थाय. ॥ ५० ॥ ते नीचेमुजब छे—नव हजार नवसो एकसठ क्रोड, सतर लाख,

जनैः ॥ प्रतरं लवणे प्रोक्तं । सर्वं क्षेत्रफलात्मकं ॥ ५२ ॥ मध्यभागे सप्तदश । सहस्राणि यदीरितं ॥ जलप्रमानं तदनेन । प्रतरेणाहतं घनं ॥ ५३ ॥ कोट्यः षोडश कोटीनां । लक्षास्त्रिनवतिस्तथा ॥ एकोनचत्वारिंशच्च । सहस्राणि ततः परं ॥ ५४ ॥ सपंचदशकोटीनि । नवकोटीशतान्यथ ॥ परिपूर्णा योजनानां । लक्षाः पंचाशदेव च ॥ ५५ ॥ एतावद्घनगणितं । कथितं लवणार्णवे ॥ विलसत्केवलालोक-विलोकितजगतत्रयैः ॥ ५६ ॥ नन्वेतावद्घनमिह । कथमुत्पद्यते यतः ॥ न सर्वत्र सप्तदश ।

॥ ५१ ॥ पंदर हजार जोजनजेटलुं लवणसमुद्रनुं सघलुं क्षेत्रफलरूप प्रतरप्रमाण कह्युं छे. ॥ ५२ ॥ वळी मध्यभागमां सतर हजार जोजननुं जे जलप्रमाण कहेलुं छे, तेने आ प्रतरे गुणवाथी घन थाय छे, ॥ ५३ ॥ शोळ कोड त्राणु लाख उगणचालीस हजार, ॥ ५४ ॥ नवसो पंदर कोटी अने संपूर्ण पचास लाख जोजन, ॥ ५५ ॥ उल्लसायमान केवलज्ञानथी जोयेल छे त्रणे जगतो जेणे एवा केवलीउए उपर कह्यामुजब लवणसमुद्रनुं घनगणित कहेलुं छे. ॥ ५६ ॥ अहीं शंका करे छे के सर्व जगोए जलनी उंचाइ कइं सतर हजार जोजननी

सहस्राणि जलोच्छ्रयः ॥ ५७ ॥ किंतु मध्यभाग एव । स-
हस्रदशकावधि ॥ अत्रोच्यते सत्यमेत—त्तत्वमाकार्यतां
परं ॥ ५८ ॥ युग्मं ॥ अब्धेः शिखाया उपरि । द्वयोश्च
वेदिकांतयोः ॥ दत्तायां दवरिकाया—मृज्व्यामेकांततः
किल ॥ ६० ॥ अंतराले यदाकाशं । स्थितमंबुधिवर्जितं
॥ तत्सर्वमेतदाभाव्य-मित्यंबुधितयाखिलं ॥ ६१ ॥ विव-
क्षित्वा मानमेत—न्निरूपितं घनात्मकं ॥ एतद्विवक्षाहेतु-
स्तु । गम्यः केवलशालिनां ॥ ६२ ॥ तथाहुर्दुष्षमाध्वांत
—निर्मग्नागमदीपकाः ॥ विशेषणवतीग्रंथे । जिनभद्रगणी-

होती नथी, ते तेटलुं घन अहीं केम थइ शके? ॥५७॥
परंतु मध्यभागमां दश हजार जोजनसुधी ते संभवे छे.
ते शंकामाटे हवे अहीं कहे छे के ए खरुं छे, परंतु तुं
तत्व सांभल? ॥ ५८ ॥ युग्मं ॥ समुद्रनी शिखानी उ-
परथी बन्ने वेदिकाना छेडापर एकांत सिद्धी दोरी देते
थते ॥ ६० ॥ वचमां समुद्रविनानुं जे आकाश रह्युं, ते
सर्वने समुद्रपणेज भावी लेवुं. ॥ ६१ ॥ अने ते हिसा-
बेज आ घनात्मक प्रमाण कहेलुं छे, अने एम कहेवा-
नो हेतु तो केवलिमहाराजज जाणी शके छे. ॥ ६२ ॥
वळी तेमाटे दुष्षमकाळरूपी अंधकारमां बुडी गयेल छे

श्वराः ॥ ६३ ॥ ' एयं जनयवेइयंतान सोलससहस्सुस्सेहस्स कन्नगईए जं लवणसमुद्दाभवंजलसुन्नंपि खित्तं तस्स गणियं जहा मंदरस्स पवयस्स एक्कारसनागहाणीकणगइए आभासस्सवि तदा नवंति काऊण गणिया तहा लवणसमुद्दस्स वि ' मुखैश्चतुर्मुख इव । द्वारैश्चतुर्निरेष च ॥ जगत्यालिंगितो नाति । स्थितैर्दिक्षु चतसृषु ॥ ६४ ॥ पूर्वस्यां विजयद्वारं । शीतोदायाः किलोपरि ॥

आगमरूपी दीपक जेमनो एवा श्रीजिनभद्रगणीश्वर पोताना विशेषणवती नामना ग्रंथमां कहे ले के ॥ ६३ ॥ जेम मंदराचलपर्वतना अग्यार भागनी हानि करणगतिवडे करवामां आवे ले, तेम बन्ने वेदिकाना नेमाथी शोळ हजार जोजन नंची लवणसमुद्रनी शिखासुधीनुं जे घनात्मक प्रमाण करणगतिवडे गणवामां आवे ले, तेमां जलशून्य भागने पण जल सहितजेवोज गणवामां आवे ले. वळी ते लवणसमुद्र चारे दिशाउमां रहेला चार द्वारोवडे, ते जाणे चार मुखोवडे चतुर्मुखवाळो होय नहि तेम जगतीवडे आलिंगित थयेलो शोने ले. ॥ ॥ ६४ ॥ तेउमांथी पूर्वतरफ धातकीखंमना पूर्वार्धमांथी लवणसमुद्रमां दाखल थती एवी शीतोदानदीपर विजय

धातकीखंडपूर्वार्धा—दिशंत्या लवणांबुधौ ॥ ६५ ॥ द्वा-
रणि वैजयंतादी—न्यप्येवं दक्षिणादिषु ॥ संत्यस्य दिक्षु
तिसृषु । जंबूद्वीप इव क्रमात् ॥ ६६ ॥ विजयाद्याश्च च-
त्वारो । द्वाराधिष्ठायकाः सुराः ॥ ज्ञेयाः प्रागुक्तविजय—
सदृक्षाः सकलात्मना ॥ ६७ ॥ एतेषां राजधान्योऽपि ।
स्मृताः सर्वात्मना समाः ॥ राजधान्या विजयया । प्राक्प्र-
पंचिस्वरूपया ॥ ६८ ॥ एताः किंतु स्वस्वदिशि । द्वारो-
दकनयादिव ॥ असंख्यद्वीपपाथोधी—नतीत्य परतः स्थि-
ताः ॥ ६९ ॥ नाम्नैव लवणांभोधौ । रुचिरेक्षुरसोदके ॥

नामनुं द्वार छे. ॥ ६५ ॥ वळी एवीरीते तेनी दक्षिणा-
दिक त्रणे दिशाओमां जंबूद्वीपनीपेठे अनुक्रमे वैजयंता-
दिक द्वारो आवेलां छे. ॥ ६६ ॥ वळी ते द्वारोनां विज-
यादिक चार अधिष्ठायक देवो सर्वरीते पूर्वे वर्णवेला वि-
जयदेवजेवाज जाणवा. ॥ ६७ ॥ तेओनी राजधानीओ
पण सर्वरीते पूर्वे वर्णवेला स्वरूपवाळी विजयराजधानी-
जेवीज कहेली छे. ॥ ६८ ॥ परंतु ते राजधानीओ जाणे
खारां पाणीना भयथी होय नहि तेम पोतपोतानी दि-
शाओतरफ असंख्याता द्वीपसमुद्रो ओळंगीने दूर रहेली
छे. ॥ ६९ ॥ तेओ फक्त नामथीज लवणसमुद्र, परंतु म-

॥ योजनानां सहस्राणि । वगाह्य द्वादश स्थिताः ॥७०॥ सहस्राः पंचनवति—स्तिस्रो लक्षाः शतद्वयं ॥ अशीति-युक्त योजनानां । क्रोशो द्वारमिहांतरं ॥ ७१ ॥ द्वाराणां परिमाणं च । निःशेषरचनांचितं ॥ जंबूद्वीपद्वारगत-मनुसंधीयतामिह ॥ ७२ ॥ अथास्मिन्नंबुधौ वेला । वर्धते हीयते च यत् ॥ तत्रादिकारणीभूतान् । पातालकलशान् ब्रुवे ॥ ७३ ॥ सहस्रान् पंचनवतिं । वगाह्य लवणांबुधौ ॥ योजनानां स एकैको । मेरोर्दिक्षु चतसृषु ॥ ७४ ॥ एवं च—पातालकुंभाश्चत्वारो । महालिंजरसंस्थिताः ॥ वैरं

नोहर शेलडीना रससरखा पाणीवाळा समुद्रमां बार जोजनमां रहेली छे. ॥ ७० ॥ अहीं ते द्वारोनुं अंतर त्रण लाख पचाणु हजार बसो एंसी जोजन अने एक कोशनुं छे. ॥ ७१ ॥ अहीं ते द्वारोनुं प्रमाण सर्व रचनासहित जंबूद्वीपनां द्वारोसमान जाणवुं. ॥ ७२ ॥ हवे आ समुद्रमां जे भरतीओट थाय छे, तेना मुख्य कारणभूत पातालकलशोनुं वर्णन करुं छुं. ॥ ७३ ॥ ते एकेको कलशो मेरुथी चारे दिशाओमां लवणसमुद्रमां पचाणु हजार जोजन रोकीने रहेलो छे. ॥ ७४ ॥ अने एवीरीते—मोटा अलिंजरनीपेठे रहेला ते चारे पातालकलशोने जाणे

स्मृत्वाब्धिना ग्रस्ता । अगस्त्यस्यैव पूर्वजाः ॥ ७५ ॥ व-
डवामुखनामा प्रा—गपाकेयूपसंज्ञितः ॥ प्रतीच्यां यूपना-
माय—मुदीच्यामीश्वरान्वितः ॥ ७६ ॥ दाक्षिणात्यकलश-
स्य बृहत्क्षेत्रसमासवृत्तौ केयूप इति नाम, प्रवचनसारोद्धा-
रवृत्तौ केयूर इति, समवायांगवृत्तौ स्थानांगवृत्तौ च केतु-
क इति. कालो महाकालनामा । वेलंबश्च प्रभंजनः ॥
क्रमादधीश्वरा एषां । पल्यायुषो महर्धिकाः ॥ ७७ ॥ समं-
ततो वज्रमया—त्मनामेषां निरूपिताः ॥ बाहल्यतश्चिक-

अगस्तिनुं वेर याद लावीने तेना पूर्वजोने गळी गयो होय नहि तेम तेनं रहेला छे. ॥ ७५ ॥ तेनमां पूर्वत-रफ वडवामुख नामनो, दक्षिणे केयूप नामनो, पश्चिमे यूप नामनो, अने उत्तरमां ईश्वर नामनो छे. ॥ ७६ ॥ दक्षिण तरफना कलशनुं बृहत्क्षेत्रसमासनी टीकामां केयूप नाम छे, प्रवचनसारोद्धारनी टीकामां केयूर नाम छे, तथा समवायांग अने स्थानांगनी टीकामां केतुक नाम छे. काल, महाकाल, वेलंब अने प्रभंजन नामना एक पल्योपमना आयुवाळा महाऋद्धिवाळा देवो तेनना अनुक्रमे अधिष्ठायको छे. ॥ ७७ ॥ फरता वज्रमय एवा ते कलशोनी ठीकरीनी जाडाइ एक हजार जोजननी कहे-

रिकाः । सहस्रयोजनोन्मिताः ॥ ७८ ॥ योजनानां सह-
स्राणि । दश मूले मुखेऽपि च ॥ विस्तीर्णा मध्यभागे च
। लक्षयोजनसंमिताः ॥ ७९ ॥ एकप्रादेशिक्या । श्रेण्या
मूलाद्विवर्धमानाः स्युः ॥ मध्यावधि वक्रावधि । ततस्तथा
हीयमानाश्च ॥ ८० ॥ इति प्रवचनसारोद्धारवृत्तौ, परमे-
तत्तदोपपद्यते यद्येषां मध्यदेशे दशयोजनसहस्राणि या-
वत् लक्षयोजनविष्कंभता स्याद्यतः प्रदेशवृद्ध्या ऊर्ध्वं पं-
चचत्वारिंशद्योजनसहस्रातिक्रम एव जन्मतो मूलविष्कं-
भाधिकायां पंचचत्वारिंशत्सहस्ररूपायां विष्कंभवृद्धौ सत्यां

ली छे. ॥ ७८ ॥ मूळमां तथा मुखआगळ ते कलशोनी पहोळाइ दश हजार जोजननी छे, तथा मध्यभागमां एक लाख जोजननी छे. ॥ ७९ ॥ एकप्रदेशवाळी श्रेणिवडे तेनुं मूलथी वधताथका मध्यभागसुधी आवे छे, अने पछी मध्यभागथी मुखसुधी घटता विस्तारवाळा तेनुं छे. ॥ ८० ॥ एवीरीते प्रवचनसारोद्धारनी टीकामां छे, परंतु आ त्यारे घटी शके के, ज्यारे तेनुंना मध्यभागमां दशहजार जोजनथी मांडीने एक लाख जोजननी पहोळाइ होय, केमके प्रदेशवृद्धिथी उंचे पस्तालीस हजार जोजन उलंग्याबादज बन्ने तरफथी मूलनी पहोळा-

यथोक्तलक्षयोजनरूपो विष्कंभः संपद्यते, एवं हानिरपि. सा त्वेषां मध्ये दशयोजनसहस्राणि यावल्लक्षयोजनविष्कंभता क्वाप्युक्ता न दृश्यते, तदत्र तत्वं बहुश्रुता विदंति, योजनानां लक्षमेक—मवगाढा भुवोंतरे ॥ रत्नप्रभामूलभागं । दृष्टुमुत्कंठिता इव ॥ ८१ ॥ लक्षद्वयं योजनानां । सहस्राः सप्तविंशतिः ॥ सप्तत्याढ्यं शतमेकं । त्रयः क्रोशास्तथोपरि ॥ ८२ ॥ एतत्पातालकलश-मुखानामंतरं मिथः ॥ एतन्मूलविभागाना—मप्येतावदिहांतरं ॥

श्थी अधिक पस्तालीस हजाररूप पहोळाइनी वृद्धि होते थते उपर कह्यामुजब लाख जोजननी पहोळाइ थइ शके, अने एवी रीते हानि पण थइ शके, परंतु तेउना मध्यभागमां ते दश हजार जोजनथी मांडीने एक लाख जोजननी पहोळाइ क्यांय पण कहेली देखाती नथी, माटे अहीं तत्व बहुश्रुतो जाणे. तेउ एक लाख जोजनसुधी पृथ्वीनी अंदर खुचेला छे, ते जाणेके रत्नप्रभाना मूल भागने जोवाने उत्कंठित थया होय नहि तेम लागे छे. ॥ ८१ ॥ बे लाख सतावीस हजार एकसो सात जोजन अने उपर त्रण कोश, ॥ ८२ ॥ एटलुं ते पातालकलशोना मुखोनुं परस्पर अंतर छे, अने तेउना मू-

॥ ८३ ॥ उपपत्तिश्चात्र—

एषां चतुर्णां वदन-विस्तारपरिवर्जिते ॥ पयोधिमध्यपरिधौ । चतुर्नक्ते मुखांतरं ॥ ८४ ॥ तथाब्धिमध्यपरिधे-रेतेषां मध्यविस्तृतौ ॥ शोधितायां चतुर्नक्ते । शेषे स्याज्जठरांतरं ॥ ८५ ॥ योजनानां लक्षमेकं । सप्तत्रिंशत्सहस्रयुक् ॥ सप्तत्यादयं शतं क्रोशा—स्त्रयस्तदिदमीरितं ॥ ८६ ॥ कल्प्यं तेंशास्त्रयोऽमीषां । स चैकैकः प्रमाणतः ॥ त्रयस्त्रिंशत्सहस्राणि । त्रयस्त्रिंशं शतत्रयं ॥ ८७ ॥ यो-

---

लनागोनुं पण परस्पर अंतर तेटलुंज छे. ॥ ८३ ॥ अहीं युक्ति नीचेमुजब छे—

ए चारे कलशोना मुखना विस्तारविनाना समुद्रना मध्यनागना घेरावाने चारे नांगवाथी तेनना मुखोनुं अंतर आवे. ॥ ८४ ॥ तथा समुद्रना मध्यनागना घेरावामांथी ते कलशानना मध्यभागनी पहोळाइ बाद करीने बाकीने चारे नांगवाथी तेनना पेटारनुं अंतर आवे. ॥ ८५ ॥ अने ते एक लाख सामत्रीस हजार एकसो सीतेर जोजन अने त्रण कोशोनुं कहेलुं छे. ॥८६॥ तेनना त्रण भागो कल्पवा, अने ते एकेका भागनुं प्रमाण तेत्रीस हजार त्रणसो तेत्रीस ॥ ८७ ॥ पूर्णांक ए-

जनानां योजनस्य । तृतीयांशेन संयुतं ॥ अधस्तने तृतीयांशे । तत्र वायुर्विजृंभते ॥ ८८ ॥ मध्यमे च तृतीयांशे । वायुर्वारि च तिष्ठतः ॥ तृतीये च तृतीयांशे । वर्तते केवलं जलं ॥ ८९ ॥ अन्येऽपि लघुपाताल—कलशा लवणांबुधौ ॥ संति तेषामंतरेषु । क्षुद्रालिंजरसंस्थिताः ॥ ॥ ९० ॥ तथोक्तं जीवाभिगमवृत्तौ—तेषां पातालकलशानामंतरेषु तत्र तत्र देशे यावत् क्षुद्रालिंजरसंस्थानाः क्षुल्लाः पातालकलशाः प्रज्ञप्ता इति. अत्रायं संप्रदायः—जंबूद्वीपवेदिकांता—दतीत्य लवणांबुधौ ॥ स

कतृतीयांश जोजन थाय, तेमांथी नीचेना त्रीजा भागमां वायु जलळे छे, ॥ ८८ ॥ वचला त्रीजा भागमां वायु अने जल रहेलां छे, अने त्रीजा त्रीजा भागमां केवल जल रहेलुं छे. ॥ ८९ ॥ वळी ते चार महाकलशोनी वचगाळेना भागोमां बीजा पण नाना पातालकलशो नाना अलिंजरजेवा आकारवाळा लवणसमुद्रमां रहेला छे. ॥ ९० ॥ तेमाटे जीवाभिगमनी टीकामां कह्युं छे के—ते पातालकलशोना वचला भागोमां ते प्रदेशमां नाना अलिंजरजेवा आकारवाळा नाना पातालकलशो कहेला छे. अहीं नीचेमुजब संप्रदाय छे—जंबूद्वीपनी वेदिकाना

हस्रान् पंचनवतिं । तत्रायं परिधिः किल ॥ ९१ ॥ सप्त-
दशयनवति-सहस्रविस्तृतेर्नवेत् ॥ नवलक्षाः सप्तदश ।
सहस्राणि च षट्शती ॥ ९२ ॥ अयं भावः—पंचनव-
तिः सहस्राः समुद्रसंबंधिन एकपार्श्वे तावंत एव द्वितीयपा-
र्श्वे मध्ये चैकं लक्षं जंबूद्वीपसंबंधि, एवं द्विलक्षैकनवतिस-
हस्रविष्कंभक्षेत्रस्य परिधिर्नव लक्षाः सप्तदश सहस्राः ष-
ट्शतीत्यवंरूपो भवतीति. चत्वारिंशत्सहस्रात्मा । शोध्यते
मुखविस्तृतिः ॥ महापातालकुंभाना-मस्माद्राशेस्ततः स्थि-

ज्ञेमाथी लवणसमुद्रमां पचाणु हजार जोजन जळ्यावाद
त्यां नीचेमुजब घेरावो ज्ञे. ॥ ९१ ॥ बे लाख नेवु हजा-
रना विस्तारनो नव लाख सतर हजार छसो जोजननो
घेरावो थाय. ॥ ९२ ॥ तेनो भावार्थ नीचेमुजब ज्ञे—
समुद्रना एकबाजुना पचाणु हजार जोजन, अने तेटला-
ज बीजी बाजुना, तथा मध्यमां एक लाख जोजन जंबू-
द्वीपसंबंधि, एवीरीते सर्व मली बे लाख नेवु हजार जो-
जननी पहोळाश्वाळां क्षेत्रनो घेरावो नव लाख सतर ह-
जार छसो जोजननो थाय ज्ञे. ते रकममांथी महापाता-
लकलशोनो चालीस हजार जोजनजेटलो मुखविस्तार
बाद करवाथी नीचेमुजब रहे ज्ञे. ॥ ९३ ॥ आठ लाख

तं ॥ ९३ ॥ अष्टौ लक्षाः षष्ट्यधिकाः । सहस्राः सप्तस-
प्ततिः ॥ भागे चतुर्भिरेतेषां । लब्धं तत्रांतरं भवेत् ॥
॥ ९४ ॥ लक्षद्वयं सहस्राणा—मेकोनविंशतिस्तथा ॥
सपंचषष्टिद्विशती । कुंभानां महतां पृथक् ॥ ९५ ॥ च-
तुर्ष्वप्यंतरेष्वेषु । पंक्त्यो नव नव स्थिताः ॥ लघुपाताल-
कुंभाना—माद्यपंक्तौ च ते स्मृताः ॥ ९६ ॥ प्रत्येकं द्वे
शते पंच—दशोत्तरे किलांतरं ॥ पूर्वोक्तं गुरुकुंभाना-
मेवमेभिश्च पूर्यते ॥ ९७ ॥ एकैकस्योदरव्यासः । सह-
स्रयोजनात्मकः ॥ ततः शतद्वयं पंच—दश सहस्रताडितं

सीतोतेर हजार अने साठनी रकम रहे छे, तेने चारे भां-
गवाथी जे आवे तेटलुं अंतर नीचेमुजब थाय, ॥
॥ ९४ ॥ बे लाख उगणीस हजार बसो पांसठ जोज-
नजेटलुं ते महापातालकुंभोनुं अंतर छे. ॥ ९५ ॥ हवे
ते चारे आंतरामां नाना पातालकुंभोनी नव नव पं-
क्ति रहेली छे, तेमां पहेली पंक्तिमां ॥ ९६ ॥ दरेक-
मां बसो पंदर कलशो छे, अने एवी रीते ते कलशोथी
पूर्वे कहेलुं महाकुलशोनुं अंतर पूरायेलुं छे. ॥ ९७ ॥
ते दरेक कलशना पेटारनो व्यास एक हजार जोजन-
नो छे, अने तेथी ते बसो पंदरने एक हजारे गुणवा-

॥ ९८ ॥ सहस्रैः पंचदशभि—र्युक्तं लक्षद्वयं भवेत ॥ लघुकुंभैरियद्भि-मेकैकस्यांतरस्य वै ॥ ९९ ॥ शेषं सहस्राश्चत्वारो । द्विशती पंचषष्टियुक् ॥ रुद्धं कथंचित्तत्प्रौढ-कुंभांतरं मिथोंतरैः ॥ १०० ॥ परिधेर्वर्धमानत्वा—त्पंक्तौ पंक्तौ यथोत्तरं ॥ एकैककलशस्यापि । वृद्धिर्वाच्या वचस्विभिः ॥ १ ॥ ततः पंक्तौ द्वितीयस्यां । द्वे शते षोडशोत्तरे ॥ पंक्तौ नवम्यामेवं स्यु—स्त्रयोविंशं शतद्वयं ॥ २ ॥ एकसप्तत्युपेतानि । शतान्येकोनविंशतिः ॥ एकैकस्मिन्नंतरे स्यु—र्लघवः सर्वसंख्यया ॥ ३ ॥ चतुर्णामंतराणां च

थी, ॥ ९८ ॥ बे लाख पंदर हजार थाय छे, अने तेटलुं एकेका महाकलशनुं अंतर नाना कलशोथी रोकायेलुं छे. ॥ ९९ ॥ अने बाकीनुं चार हजार बसो पांसठ जोजनजेटलुं महाकलशोनुं अंतर कोइकरीते परस्पर अंतरोथी रोकायेलुं छे. ॥ १०० ॥ घेरावाना वधाराथी उत्तरोत्तर दरेक पंक्तिमां एकेका कलशनी वृद्धि विद्वानोए भावी लेवी. ॥ १ ॥ पछी बीजी पंक्तिमां बसो शोळ होय छे, अने एवीरीते नवमी पंक्तिमां बसोत्रेवीस होय छे. ॥ ॥ २ ॥ एवीरीते एकेका आंतरामां सर्व मली उगणीससो एकोतेर नाना कलशो होय छे. ॥ ३ ॥ एवीरीते ते

। मिलिताः सर्वेसंख्यया ॥ स्फुरच्चतुरशीतीनि । स्युः श-
तान्यष्टसप्ततिः ॥ ४ ॥ अयं च संप्रदायो ' विरंजय सेह-
रे ' त्यादिक्षेत्रसमासवृत्त्यभिप्रायेण, बृहत्क्षेत्रसमासवृत्तौ
जीवाभिगमवृत्त्यादौ त्वयं न दृश्यते. लघुपातालकलशा।
अमी सर्वेऽप्यधिष्ठिताः ॥ सदा महर्द्धिकैर्देवैः । पल्योप-
मार्धजीविभिः ॥ ५ ॥ अयं क्षेत्रसमासवृत्त्याद्यभिप्रायः,
जीवाभिगमसूत्रवृत्तौ च अर्धपल्योपमस्थितिकाभिर्देवता-
भिः परिगृहीता इत्युक्तं. शतयोजनविस्तीर्णा । एते मूले

चारे आंतराओमां सर्व मलीने अडोतेरसो चोर्यासी ना-
ना कलशो थाय छे. ॥ ४ ॥ आ संप्रदाय ' विरंजय से-
हर ' इत्यादि क्षेत्रसमासनी टीकाने अभिप्राये छे, परंतु
बृहत्क्षेत्रसमासवृत्ति तथा जीवाभिगमनी टीकाआदिकमां
ते देखातो नथी. आ सघला नाना पातालकलशो म-
हाऋद्धिवाळा तथा अर्धपल्योपमना आयुवाळा देवोथी
हमेशां अधिष्ठित थयेला छे. ॥ ५ ॥ आ अभिप्राय क्षे-
त्रसमासनी टीका आदिकनो छे, अने जीवाभिगमनी टी-
कामां तो अर्धपल्योपमना आयुवाळी देवीओथी तेओ अ-
धिष्ठित थयेला छे, एम कह्युं छे. ते लघुपातालकलशो
मूळ तथा मुखपर एकसो जोजन पहोळा, मध्यभागमां

मुखेऽपि च ॥ मध्ये सहस्रविस्तीर्णाः । सहस्रं क्रोदरे स्थिताः ॥ ६ ॥ दशयोजनबाहल्य—वज्रकुड्यमनोरमाः ॥ वायुवायूदकांभोभिः । पूर्णत्र्यंशत्रयाः क्रमात् ॥ ७ ॥ स-योजनतृतीयांशं । त्रयस्त्रिंशं शतत्रयं ॥ तृतीयो भाग ए-कैक । एषां निष्टंकितो बुधैः ॥ ८ ॥ लघवोऽपि महांतो-ऽपि । यावन्मात्रा भुवोंतरे ॥ उत्तुंगास्तावदेव स्यु—र्भूमी-तलसमाननाः ॥ ९ ॥ एषां पातालकुंभानां । लघीय-सां महीयसां ॥ मध्यमेऽधस्तने चैवं । त्र्यंशे जगत्स्वभा-वतः ॥ १० ॥ समुत्कालं महावाताः । संमूर्छंति सहस्रशः

एक हजार जोजन पहोळा अने एक हजार जोजनसुधी पृथ्वीनी अंदर खुंचेला छे. ॥ ६ ॥ वळी तेनुं दश जो-जन जाडी वज्रमय भीतडीथी मनोहर थयेला अने वायु वायुजल तथा जलथी अनुक्रमे भरेला त्रण त्रीजा भा-गवाळा छे. ॥ ७ ॥ तेनुंनो एकेको त्रीजो भाग विद्वा-नोए त्रणसो तेत्रीस पूर्णांक एकतृतीयांश जोजननो नि-श्चित करेलो छे. ॥ ८ ॥ ते नाना तथा मोटा कलशो जेटला पृथ्वीनी अंदर खुंचेला छे तेटलाज उंचा छे, त-था पृथ्वीतलपर सरखा मुखवाळा छे. ॥ ९ ॥ एवीरीते ते नाना मोटा पातालकुंभोना वचला अने नीचेना त्रीजा

॥ क्षुभितैस्तैश्चोपरिस्थं । बहिर्निस्सार्यते जलं ॥ ११ ॥ तेन निस्सार्यमाणेन । जलेन क्षुभितोंबुधिः ॥ वेलया व्याकुलात्मा स्या-दुद्दमन्निव वातकी ॥ १२ ॥ जगत्स्वाभाव्यत एव । शांतेषु तेषु वायुषु ॥ पुनः पातालकुंभानां । जलं स्वस्थानमाश्रयेत ॥ १३ ॥ जलेषु तेषु स्वस्थानं । प्राप्तेषु सुस्थितोदकः ॥ स्वास्थ्यमापद्यतेंभोधि—र्वातकीव कृतौषधः ॥ १४ ॥ मूर्छति द्विरहोरात्रे । वाताः स्व-

---

भावोमां जगतना स्वभावथी ॥ १० ॥ एकीवेळाये हजारोगमे महावायुन उछळे छे, अने तेनना उछाळथी उपर रहेलुं जळ बहार निकळी पडे छे. ॥ ११ ॥ एवीरीते ते बहार निकळता जलथी क्षोभ पामेलो समुद्र वायुविकारवाळो माणस जेम उलटी करे छे, तेम भरतीथी व्याकुल थाय छे. ॥ १२ ॥ वळी जगतना स्वभावथीज ते वायुन ज्यारे शांत थाय छे त्यारे वळी पाताळकुंभोनुं ते जल पोताने ठेकाणे स्थिर थाय छे. ॥ १३ ॥ पछी ते जल पोताने ठेकाणे पमते छते औषध पायेला वायुविकारी माणसनीपेठे स्थिर जलवाळो थयोथको समुद्र शांति पामे छे. ॥ १४ ॥ एवीरीते ते वायुन एक अहोरात्रमां बे वखत उछळे छे, तथा शांत थाय छे, अने ते-

स्थीभवंति च ॥ ततो द्विः प्रत्यहोरात्रं । वर्धते हीयतेंबुधिः ॥ १५ ॥ तथाह जीवाभिगमः—लवणेणं भंते समुद्दे तीसाए मुहुत्ताणं कइखुत्तो अइरेगं वड्ढइ वा हायइ वा, गो० दुक्खुत्तो अइरेगं वड्ढइ वा हायइ वा. राकादर्शादितिथिषु । चातिरेकेण तेऽनिलाः ॥ द्रोणं प्रयांति पूर्णेति । तथा जगत्स्वभावतः ॥ १६ ॥ ततश्च पूर्णिमादि-तिथिष्वतितमामयं ॥ वेलया वर्धते वार्धि—र्दशम्यादिषु नो तथा ॥ १७ ॥ लोकप्रथानुसारेण त्वेवमवो-

---

थी एक अहोरात्रमां समुद्र बेवार वधे छे अने घटे छे. ॥ १५ ॥ तेमाटे जीवाभिगममां कह्युं छे के—हे भगवन् लवणसमुद्र त्रीस मुहूर्तोमां केटलीवार अतिशयपणे वधे छे तथा घटे छे? (भगवान कहे छे) हे गौतम! बेवार ते अतिशयपणे वधे छे अथवा घटे छे. वळी ते वायुन पूर्णिमा तथा अमावास्यानी तिथिनमां तेवीरीतना जगत्स्वभावथी अतिशयपणे द्रोण पामी जछते छे. ॥ १६ ॥ अने तेथी पूर्णिमाआदिक तिथिनमां ते समुद्रमां जेवी अतिशय भरती थाय छे, तेवी दशमआदिक तिथिनमां भरती थती नथी. ॥ १७ ॥ लोकप्रसिद्धिने अनुसारे तो अमो एम कहीये छीये—कालने अनुसारे प्राप्त करेली

चं—यथायथेंदोर्निजनंदनस्य । कालक्रमप्राप्तकलाकलस्य ॥ आश्लिष्यतेऽब्धिर्मृदुभिः करायै—स्तथा तथोद्वेलमुपैति वृद्धिं ॥ १८ ॥ दर्शे त्वपश्यन्नतिदर्शनीयं । निजांगजं शीतकरं पयोधिः ॥ विवृद्धवेलावलयच्छलेन । दुःखाग्नितप्तो भुवि लोट्टुठीति ॥ १९ ॥ योजनानामुभयतो । विमुच्य लवणांबुधौ ॥ सहस्रान् पंचनवतिं । मध्यदेशे शिखैधते ॥ २० ॥ योजनानां सहस्राणि । दशेयं पृथुलान्वितः ॥ चकास्ति वलयाकारा । जलभित्तिरिव स्थिरा ॥

कलानाथी मनोहर थयेला पोताना पुत्र चंद्रने समुद्र जेम जेम पोताना कोमळ हस्ताग्रोवडे आलिंगन करे छे, तेम तेम ते उछळतोथको वृद्धि पामे छे. ॥ १८ ॥ परंतु अमावास्याने दिवसे अत्यंत दर्शन करवालायक एवा ते पोताना पुत्र चंद्रने न जोवाथी समुद्र वृद्धि पामेली भरतीना वलयना मिषथी दुःखरूपी अग्निथी तप्तोथको पृथ्वीपर लोटवा लागे छे. ॥ १९ ॥ ते लवणसमुद्रमां बन्ने बाजुथी पचाणु हजार जोजन छोडीने मध्यभागमां तेनी जलशिखा वृद्धि पामे छे. ॥ २० ॥ ते जलशिखा चोतरफथी दश हजार जोजन पहोळी छे, तथा ते स्थिर थयेली जलभित्तिनीपेठे स्थिर वलयाकारे शोभे छे. ॥

॥ २१ ॥ सहस्राणि षोडशोच्चा । समभूमिसमोदकात् ॥ योजनानां सहस्रं च । तत्रोद्वेधेन वारिधिः ॥ २२ ॥ शिखामिषाद्ध्यायोग—पट्टं योगीव वारिधिः ॥ ध्यायतीव परब्रह्म । जन्मजाड्योपशांतये ॥ २३ ॥ सुभगंकरणीं यद्वा । हारिहारलतामिमां ॥ श्यामोऽपि सुभगत्वेच्छु—र्दधौ वार्धिः शिखोपधेः ॥ २४ ॥ जंबूद्वीपोपाश्रयस्थान् । मुनीनुं त निनंसिषुः ॥ कृतोत्तरासंगसंगः । शिखावलयकैतवात

॥ २१ ॥ समपृथ्वीतलपर रहेला सरखा जलथी ते शिखा शोळ हजार जोजन उंची छे, अने त्यां समुद्रनी उंडाइ एक हजार जोजननी छे. ॥ २२ ॥ ते शिखाना मिषथी जाणे योगपट्टने धारण करतो होय नहि, तथा जन्मथी मळेलां जाड्यपणाने शांत करवामाटे जाणे परम ब्रह्मनुं ध्यान धरतो होय नहि तेम ते समुद्र योगीजेवो देखाय छे. ॥ २३ ॥ अथवा ते श्याम एवो पण लवण समुद्र पोताना सौभाग्यपणाने इछतोथको ते शिखाना मिषथी जाणे मनोहर हारलताने धारण करे छे. ॥ २४ ॥ अथवा जंबूद्वीपरूपी उपाश्रयमां रहेला मुनिजनने नमवानी इछाथी ते शिखावलयना मिषथी करेल छे उत्तरासंग जेणे एवो ते शोभे छे. ॥ २५ ॥ अथवा घणा रत्नोवडे

॥ २५ ॥ पूर्णकुक्षिर्भृशं रत्नै—रुन्मदिष्णुतयाथवा ॥ पट्ट-
बद्धोदर इव । विद्यादर्पकुवादिवत् ॥ २६ ॥ ज्ञाति त्रयो-
ऽब्धिनृपाल—वृतौ देवतसेवितः ॥ शिखामिषात्समुकुटो ।
दधद्वा वार्धिचक्रितां ॥ २७ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ पाताल-
कुंजसंमूर्छ—द्वायुविद्धोऽत्रयोगतः ॥ जपर्यस्याः शिखाया-
श्च । देशोनमर्धयोजनं ॥ २८ ॥ द्वौ वारौ प्रत्यहोरात्र—
मुदकं वर्धतेतरां ॥ तत्प्रशांतौ शाम्यति च । भवेद्वेलेयमू-
र्ध्वगा ॥ २९ ॥ तां च वेलामुद्वलंतीं । दर्वीव्यग्रकराः

पोतानुं उदर भरेलुं होवाथी मदोन्मत्त थयोथको वि-
द्याथी अहंकारयुक्त थयेला कुवादिनीपेठे पाटाथी बांधे-
ला उदरवाळानीपेठे ते लागे छे. ॥ २६ ॥ अथवा घ-
णा समुद्रोरूपी राजाउथी वींटायेलो अने देवोथी सेवा-
येलो ते लवणसमुद्र समुद्रोना चक्रिपणाने धारण करतो
थको ते शिखाना मिषथी मुकुटबद्ध थयेलो शोभे छे.
॥ २७ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ पातालकुंजमांथी उछळता
वायुना होवाथी आ शिखाउपर कइंक उंचा अर्धा जो-
जनसुधी ॥ २८ ॥ दरेक अहोरात्रे बेवखत जल वृद्धि
पामे छे, अने ते वायु शांत थवाथी ते शांत थाय छे.
॥ २९ ॥ वळी ते उछळती जलतीने जगतना स्वभावथी

सुराः ॥ शमयंति सदा नाग-कुमारा जगतः स्थितेः ॥३०॥ तत्र जंबूद्वीपदिशि । शिखावेलां प्रसृखरीं ॥ द्विचत्वारिंश-त्सहस्रा । धरंति नागनाकिनः ॥ ३१ ॥ धातकीखंडदिशि च । प्रसर्पंतीमिमां किल ॥ निवारयंति नागानां । सह-स्राणि द्विसप्ततिः ॥ ३२ ॥ देशोनं योजनार्धं य-द्वर्धतेंबु शिखोपरि ॥ षष्टिर्नागसहस्राणि । सततं वारयंति तत् ॥ ॥ ३३ ॥ लक्षमेकं सहस्राणि । चतुःसप्ततिरेव च ॥ वे-लंधरा नागदेवा । भवंति सर्वसंख्यया ॥ ३४ ॥ एषामुप-क्रमेणैव । निरुद्धा नावतिष्ठते ॥ वेलेयं चपलातीव । म-

---

नागकुमार देवो हमेशां हाथमां कमळनां लेइने उप-शमावे छे. ॥ ३० ॥ त्यां जंबूद्वीपनी दिशातरफ फेलाती एवी ते शिखानी भरतीने बेतालीस हजार नागदेवो अटकावी राखे छे. ॥ ३१ ॥ तथा धातकीखंडनी दिशात-रफ फेलाती एवी ते भरतीने बहोतेर हजार नागदेवो अटकावी राखे छे. ॥ ३२ ॥ वळी ते शिखापर कइंक उ-णुं अर्धा जोजनसुधी जे जल वृद्धि पामे छे, तेने हमे-शां साठ हजार नागदेवो अटकावी राखे छे. ॥ ३३ ॥ ए-वीरीते ते वेलंधरदेवो सर्व मळीने एक लाख चमोतेर हजार छे. ॥ ३४ ॥ एवी रीते तेनना उद्योगथीज आ

हेलेव रसाकुला ॥ ३५ ॥ किंतु द्वीपस्थसंघार्ह—हेवच-क्र्यादियुग्मिनां ॥ पुण्याज्जगत्स्वभावाच्च । मर्यादां न ज-हाति सा ॥ ३६ ॥ इदं जीवाभिगमसूत्रवृत्त्यभिप्रायेण, पंचमांगे तद्वृत्तौ च—' जयाणं दिविच्चयाईसिंणोणं त-या सामुद्दयाईसिं जयाणं सामुद्दयाई सिंणोणंतया दी-विच्चयाईसिं, गो० तेसिं णं वा याणं अन्नमन्नविवच्चासेणं लवणसमुद्दे वेलं नातिक्कमइ, अन्योन्यव्यत्यासेन यदैके

भरती कामातुर थयेली स्त्रीनीपेठे अत्यंत चपल अश्व-की कइं रोकाइ शकती नथी, ॥ ३५ ॥ परंतु द्वीपमां र-हेला संघ, अरिहंतप्रभु, तथा चक्रीआदिक अने युगली-यांनना पुण्यथी तथा जगतना स्वभावथी ते भरती म-र्यादा लोपती नथी. ॥ ३६ ॥ आ लखाण जीवाभिगम-सूत्रनी टीकाना अभिप्राये छे, परंतु पांचमा अंगमां तथा तेनी टीकामां तो—हे भगवन्! ज्यारे द्वीपतरफनो वायु ते भरतीने अटकावे त्यारे ते भरती समुद्रतरफ वधवी जोइये, अने समुद्रतरफनो वायु ज्यारे अटकावे त्यारे द्वीपतरफ ते भरती वधवी जोइये, तेनुं शीरीते? (त्यारे भगवान कहे छे के) हे गौतम! ते वायुन परस्पर सा-मसामा वाय छे, अने तेथी लवणसमुद्रनी भरती मर्या-

पुरोवातादिविशेषणा वांति तदेतरे न तथाविधा वांतीत्यर्थः. ' वेलं नाश्कमश्त्ति ' तथाविधवायुद्रव्यसामर्थ्याद्वेलायास्तथास्वभावत्वाच्चेत्युक्तं. अत्र ईसिं पुरोवातादीनि विशेषणानि त्वेवं—ईसिं पुरो वायत्ति ' मनाक् सस्नेहवाताः ' पत्थावायत्ति ' पथ्या वनस्पत्यादिहिता वायवः, ' मंदावायत्ति ' मंदाः शनैः शनैः संचारिणोऽमहावाता इत्यर्थः, ' महावायत्ति ' उद्दंडा वाता अनल्पा इत्यर्थः. वेलंधराणामेतेषां । भवंत्यावासपर्वताः ॥ अस्मिन्नेवांबुधौ

दा उलंगती नथी, परस्पर उलटीरीते एटले ज्यारे केटलाक पूर्वे कहेला विशेषणवाळा वायुउ वाय छे, त्यारे बीजा वायु तेवीरीते वाता नथी. ' भरती मर्यादा छोडती नथी ' एटले तेवा प्रकारनी वायुद्रव्यनी शक्तिथी तथा भरतीना तेवा स्वभावपणाथी. अहीं जरा सामो वायु इत्यादिक विशेषणोनी व्याख्या नीचेमुजब छे—' जरा पुरोवात ' एटले जरा स्निग्धवायु, ' पथ्य वायु ' एटले वनस्पतिआदिकने हितकारी वायु, ' मंद वायु ' एटले धीरे धीरे संचरता अर्थात् महावायु नहि, एवो अर्थ जाणवो. ' महावायु ' एटले तोफानी झपाटाबंध वाता वायु, एवो अर्थ जाणवो. ते वेलंधरदेवोना तेज समुद्रमां पू-

पूर्वा-दिषु दिक्षु चतसृषु ॥ ३७ ॥ तथाहि—जंबूद्वीपवेदिकांता—त्पूर्वस्यां दिशि वारिधौ ॥ गोस्तूपः पर्वतो भाति । वेलंधरसुराश्रयः ॥ ३८ ॥ नानाजलाशयोद्भूतैः । शतपत्रादिभिर्यतः ॥ गोस्तूपाकृतिभी रम्यो । गोस्तूपोऽयं गिरिस्ततः ॥ ३९ ॥ जलं यन्नासयत्यष्ट—योजनीं परितोंशुभिः ॥ ततो नाम्नोदकभासो-ऽपाच्यां वेलंधराचलः ॥ ४० ॥ पश्चिमायां शंखनामा । नगः सोऽप्यन्विताभिधः ॥ शंखाभैः शतपत्राद्यै—र्जलाश्रयोद्भवैर्लसन् ॥ ४१ ॥

वेदिकादिक चारे दिशानीमां आवासपर्वतो छे. ॥ ३७ ॥ ते कहे छे—जंबूद्वीपनी वेदिकाना छेमाथी पूर्वदिशामां समुद्रनी अंदर ते वेलंधरदेवोनो आश्रयभूत गोस्तूप पर्वत शोभे छे. ॥ ३८ ॥ आ पर्वत विविधप्रकारना जलाशयोमां उत्पन्न थयेलां गोस्तूपजेवां आकारवाळां कमलोआदिकथी मनोहर थयेलो होवाथी गोस्तूप पर्वत कहेवाय छे. ॥ ३९ ॥ वळी जे फरता आठ जोजनसुधी पोताना किरणोवडे जलने तेजस्वी करे छे, एवो दक्षिणदिशामां उदकभास नामनो वेलंधर पर्वत छे. ॥ ४० ॥ पश्चिमदिशामां जलाशयोमां उत्पन्न थयेलां शंखसरखां कमलोथी उल्लसायमान थतो शंखनामे वेलंधर पर्वत छे. ॥

उत्तरस्यां दिशि वेलं—धरावासधराधरः ॥ दकसीमाभिधः शीता—शीतोदोदकसीमकृत ॥ ४२ ॥ शीताशीतोदयोर्नद्योः । श्रोतांसीह धराधरे ॥ प्रतिघातं प्राप्नुवंति । दकसीमाभिधस्ततः ॥ ४३ ॥ एवं च शीताशीतोदे । पूर्वपश्चिमयोर्दिशोः ॥ प्रविश्य वारिधौ याते । उदीच्यामिति निश्चयः ॥ ४४ ॥ गोस्तूपे गोस्तूपसुरो । दकभासगिरौ शिवः ॥ शंखे शंखो दकसीम—पर्वते च मनःशिलः ॥ ४५ ॥ सामानिकसहस्राणां । चतुर्णां च चतसृणां ॥ पट्टाभिषिक्तदेवीनां । तिसृणामपि पर्षदां ॥ ४६ ॥ सै-

---

॥ ४१ ॥ उत्तर दिशामां शीता अने शीतोदा नदीना जलनी सीमा करनारो दकसीमा नामनो वेलंधर पर्वत छे. ॥ ४२ ॥ आ पर्वतपर शीता अने शीतोदा नदीना प्रवाहो प्रतिघात पामे छे, अने तेथी तेनुं नाम दकसीमा छे. ॥ ४३ ॥ एवीरीते ते शीता अने शीतोदा नदी पूर्वपश्चिमदिशामां प्रवेश करीने उत्तरतरफ समुद्रमां मळे छे, एवो निश्चय थयो. ॥ ४४ ॥ गोस्तूपपर्वतपर गोस्तूप नामे देव, दकभासपर्वतपर शिव नामे, शंखपर्वतपर शंख नामे अने दकसीमपर्वतपर मनःशील नामे देव वसे छे. ॥ ४५ ॥ ते दरेक देवो चार हजार सामानिक देवो,

न्यानां सैन्यनाथानां । सप्तानामप्यधीश्वराः ॥ आत्मरक्षि-
सहस्रैश्च । सेव्याः षोडशभिः सदा ॥ ४७ ॥ स्वस्वावास-
पर्वताना—माधिपत्यममी सदा ॥ पालयंति पूर्वजन्मा-
र्जितपुण्यानुसारतः ॥ ४८ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ आज्ञाप्र-
तीच्छका एषां । संत्येतदनुयायिनः ॥ अनुवेलंधरास्तेषां ।
विदिक्स्थावासपर्वताः ॥४९॥ कर्कोटकाद्रिरैशान्यां । विद्यु-
त्प्रभोऽग्निकोणके ॥ कैलाशो वायवीयानां । नैऋत्यामरु-
णप्रभः ॥ ५० ॥ कर्कोटकः कर्दमकः । कैलाशश्चारुणप्र-

चार पटराणीनुं, त्रण पर्षदा, ॥ ४६ ॥ सात प्रकारनां सै-
न्य तथा सेनापतिनुंना नायको छे, तथा शोळ हजार
आत्मरक्षकदेवोवडे हमेशां सेवायेला छे. ॥ ४७ ॥ वळी
तेनुं हमेशां पूर्वजन्ममां उपार्जित करेलां पुण्यने अनु-
सारे पोतपोताना आवासपर्वतोनुं अधिपतिपणुं भोगवे
छे. ॥ ४८ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ वळी तेनुंनी आज्ञा पा-
लनारा तथा तेनुंना जे अनुचर देवो छे, तेनुंना आ-
वासपर्वतो विदिशानुंमां छे. ॥ ४९ ॥ ईशानदिशामां क-
र्कोटक नामनो, अग्निखूणामां विद्युत्प्रभ नामनो, वायव्य-
मां कैलाश नामनो अने नैऋत्यमां अरुणप्रभ नामनो
पर्वत छे. ॥ ५० ॥ कर्कोटक, कर्दमक, कैलाश अने अ-

नः ॥ एषां चतुर्णामद्रीणा—मीशा गोस्तूपसश्रियः ॥५१॥ यथास्थमेषामष्टानां । रम्या दिक्षु विदिक्षु च ॥ राजधान्यः स्वस्वनाम्ना । परस्मिन् लवणार्णवे ॥ ५२ ॥ असंख्येयान् द्वीपवार्धी—ननीत्य परतः स्थिते ॥ योजनानां सहस्राणि । द्वादश स्थिताः ॥ ५३ ॥ जंबूद्वीपवेदिकांता—दष्टापि स्वस्वदिक्क्रमी ॥ द्विचत्वारिंशत्सहस्र—योजनाति क्रमेऽद्रयः ॥ ५४ ॥ सुवर्णांकरत्नरूप्य-स्फटिकैर्घटिताः क्रमात् ॥ दिश्याश्चत्वारोऽपि शैलाः । सर्वे विदिक्षु रत्नजाः

रुणप्रभ नामना गोस्तूपसरखी ऋद्धिवाळा चार देवो ते चार पर्वतोना स्वामी छे. ॥ ५१ ॥ ते आठे देवोनी पोतपोताना नामवाळी मनोहर राजधानीओ बीजा लवणसमुद्रमां दिशाओ तथा विदिशाओमां छे. ॥ ५२ ॥ असंख्याता द्वीपसमुद्रोने ओळंगीने दूर रहेला लवणसमुद्रमां ते राजधानीओ बार हजार जोजनमां रहेली छे. ॥ ५३ ॥ जंबूद्वीपनी वेदिकाना छेडाथी पोतपोतानी आठे दिशाओमां बेतालीस हजार जोजन ओळंगयाबाद ते पर्वतो छे. ॥ ५४ ॥ दिशाओतरफना ते चारे पर्वतो अनुक्रमे सुवर्ण, अंकरत्न, रुपुं तथा स्फटिकवडे घडेला छे, अने विदिशाओमां रत्नोना बनेला छे. ॥ ५५ ॥ ते आठे पर्वतो-

॥ ५५ ॥ अष्टाप्यमी योजनानां । सहस्रं सप्तभिः शतैः॥ एकविंशैः समधिक—मुत्तुंगत्वेन वर्णिताः ॥ ५६ ॥ चतुःशतीं योजनानां । त्रिंशां क्रोशाधिकाममी ॥ वसुधांतर्गताः पद्म-वेदिकावनमंडिताः ॥ ५७ ॥ मूले सहस्रं द्वाविंशं । सर्वेऽपि विस्तृता अमी ॥ त्रयोविंशानि मध्ये च । शतानि सप्त विस्तृताः ॥ ५८ ॥ योजनानां चतुर्विंशां। चतुःशतीमुपर्यमी ॥ विस्तृताः सर्वतो व्यास—ज्ञानोपायोऽथ तन्यते ॥ ५९ ॥ योजनादिषु यावत्सू—त्तीर्णेषु शिखराग्रतः ॥ वेलंधरपर्वतानां । विष्कंभो ज्ञातुमिष्यते

नी उंचाइ एक हजार सातसो एकवीस जोजननी कहेली छे. ॥ ५६ ॥ वळी तेउ चारसो त्रीस जोजन अने एक कोशजेटला पृथ्वीनी अंदर खुंचेला छे, तेमज पद्मवेदिका अने वनखंडथी शोभिता छे. ॥ ५७ ॥ तेउ सर्वे मूलमां बावीस हजार जोजन पहोळा छे, अने मध्य भागमां त्रेवीस हजार सातसो जोजन पहोळा छे. ॥५८॥ तेमज उपरना भागमां तेउ चोवीस हजार चारसो जोजन पहोळा छे, हवे तेउनो फरतो व्यास जाणवानो उपाय कहे छे. ॥ ५९ ॥ शिखरनी टोचेथी जेटला जोजनसुधी उतरीने ते वेलंधरपर्वतोनी पहोळाइ जाणवी

॥ ६० ॥ अतिक्रांतयोजनादि—रूपं तं राशिमंजसा ॥ अष्टानवत्याऽन्यधिकै—र्गुणयेः पंचभिः शतैः ॥ ६१ ॥ जातं चैतेषां गिरीणा—मुन्नूयेण विभाजय ॥ यल्लब्धं तच्चतुर्विंश-चतुःशतयुतं कुरु ॥ ६२ ॥ कृते चैवं तत्र तत्र । विष्कंभोऽभीप्सितास्पदे ॥ वेलंधराऽद्रिषु ज्ञेयो । दृष्टांतः श्रूयतामिह ॥ ६३ ॥ सषष्टीनि शतान्यष्ट । द्वौ क्रोशौ च शिरोऽग्रतः ॥ अतीत्य व्यासजिज्ञासा । चेदिदं गुणयेत्तदा ॥ ६४ ॥ अष्टानवत्याब्धपंच—शत्यैवं पंचलक्षकाः ॥ सहस्रा हिः सप्तपंच—शती सैकोनसप्ततिः ॥ ६५ ॥ जा-

---

होय तो, ॥ ६० ॥ नळंगेला जोजनादिकनी रकमने तुरत पांचसो अठाणुए गुणवी. ॥ ६१ ॥ जे आवे तेने ते पर्वतोनी उंचाइथी नांगवी, जे आवे तेमां चारसो चोवीस भेळववा, ॥ ६२ ॥ एम करवाथी त्यां त्यां इछित स्थानकनो वेलंधरादिक पर्वतमां विष्कंभ जाणवो. तेमाटे अहीं दृष्टांत सांभल ? ॥ ६३ ॥ टोचना अग्रभागथी आठसो साठ जोजन बे कोश नळंग्याबाद ते जग्यानी पहोळाइ जाणवानी जो इछा होय तो तेने ॥ ६४ ॥ पांचसो अठाणुए गुणवाथी पांच लाख चौद हजार पांचसो नगणोतेर आव्या, ॥ ६५ ॥ तेने सतरसो एकवीसे

तास्ते च हृताः सप्त—दशशत्यैकविंशया ॥ शतद्वयीं न
वनव—त्यधिकां ध्रुवमार्पयत ॥ ६६ ॥ ततश्च सा चतुर्वि
शैः । शतैश्चतुर्भिरन्विता ॥ त्रयोविंशा सप्तशती । जाते
यं तत्र विस्तृतिः ॥ ६७ ॥ मध्यव्यासोऽयमेवैषां । सर्वत्रैवं
विज्ञाव्यतां ॥ स्यादुपायांतरमेत—न्मध्यविष्कंभनिश्चये ॥
॥ ६८ ॥ मूले मध्ये च विष्कंभौ । यौ तद्योगेऽर्धिते स
ति ॥ सर्वत्र मध्यविष्कंभो । लभ्योऽत्र ज्ञाव्यतां स्वयं ॥
॥ ६९ ॥ एषां वेलंधराद्रीणां । मूलांशे परिधिं जिनाः ॥
जगुः शतानि द्वात्रिंश—त्सह द्वात्रिंशतोनया ॥ ७० ॥

ज्ञांगवाथी बसो नवाणु आव्या. ॥ ६६ ॥ पछी तेमां चा
रसो चोवीस ज्ञेळववाथी तेनो सातसो त्रेवीसनो विस्तार
आव्यो. ॥ ६७ ॥ एवीरीते तेनुंनी मध्यभागनी तेज प
होळाइ छे, एवीरीते सर्व जगोए भावी लेवुं, वळी मध्य
ज्ञागना विस्तारनो निश्चय करवामां आ बीजो उपाय छे.
॥ ६८ ॥ मूलमां अने मध्यज्ञागमां जे बे विस्तारो छे,
तेनो सरवाळो करी अर्धोअर्ध करवाथी सर्व जगोए म
ध्यज्ञागनो विस्तार मळी आवे, अने ते पोतानीमेळे ज्ञा
वी लेवो. ॥ ६९ ॥ आ वेलंधरपर्वतोना मूलज्ञागनो वे
रावो जिनेश्वरोए बत्रीससोमां बत्रीस जोजन उंगो कहे-

मध्ये स षष्ठशीतीनि । द्वाविंशतिः शतानि च ॥ किंचि-
त्समतिरेकाणि । परिक्षेपो निरूपितः ॥ ७१ ॥ उपरि स्या-
त्परिक्षेपः । शतान्येषां त्रयोदश ॥ किंचिदूनैकचत्वारिं-
शता युक्तानि द्रुभृतां ॥ ७२ ॥ द्विसप्ततिः सहस्राणि ।
शतमेकं चतुर्दश ॥ योजनानामष्टभक्त—योजनस्य ल-
वास्त्रयः ॥ ७३ ॥ अष्टानामेतदेतेषां । मूलभागे मिथो-
तरं ॥ वेलंधरसुराद्रीणां । प्रत्ययश्चात्र दर्श्यते ॥ ७४ ॥
मध्यभागे यदैतेषा—मंतरं ज्ञातुमिष्यते ॥ एकादशा पं-
चशत्ये—तदर्धगा तदन्विता ॥ ७५ ॥ द्विचत्वारिंशत्सह-
स्रै—र्वार्धिगैरेकतो यथा ॥ क्रियते परतोऽप्येव—मित्ये-

लो छे. ॥ ७० ॥ मध्यभागमां तेनुनो घेरावो कइंक अ-
धिक बावीससो ब्यासी जोजननो कहेलो छे. ॥ ७१ ॥
वळी ते पर्वतोनो उपरनो घेरावो कइंक उणा तेरसो ए-
कतालीस जोजननो छे. ॥ ७२ ॥ वळी बहोतेर हजार
एकसो चौद पूर्णांक त्रणअष्टमांश जोजनजेटलुं ॥ ७३ ॥
ते आठे वेलंधरदेवना पर्वतोनुं मूलना भागमां अंतर छे,
तेमाटे अहीं प्रतीति देखाडे छे. ॥ ७४ ॥ जो तेनुना
मध्यभागनो अंतर जाणवो होय तो तेनी पांचसोअग्या-
ररूप अरधी रकमने ॥ ७५ ॥ समुद्रमाना बेतालीस ह-

तद् द्विगुणीकुरु ॥ ७६ ॥ पंचाशीति सहस्राणि । द्वाविं-
शान्यनवन्निह ॥ मध्यस्थजंबूद्वीपस्य । लक्षमेकं तु मी-
ल्यते ॥ ७७ ॥ एतेषां परिधिः पंच । लक्षा योजनसंख्य-
या ॥ पंचाशीतिः सहस्राणि । तथैकनवतिः पराः ॥ ७८ ॥
अष्टानामप्यथाद्रीणां । व्यासोऽस्मादपनीयते ॥ षट्सप्तत्या-
ब्यशतयु—क्तसहस्राष्टक ८१७६ संमितः ॥ ७९ ॥ अप-
नीतेऽस्मिंश्च पूर्व—राशिरीदृग्विधः स्थितः ॥ पंच लक्षाः
सहस्राणि । षट्सप्ततिस्तथोपरि ॥ ८० ॥ नव पंचदशा-
ब्यानि । शतान्येषामथाष्टभिः ॥ भागे हृते लभ्यते य-

जारमां भेळववी, एवीरीते एक बाजुथी तथा बीजी बाजु-
थी पण तेटली रकम, एटले तेने बेवडी कर ? ॥ ७६ ॥
के जेथी ते अहीं पंच्यासी हजार अने बावीस थया, अ-
ने तेमां मध्यमां रहेला जंबूद्वीपना एक लाख जोजन
भेळववा, ॥ ७७ ॥ हवे तेनो घेरावो पांच लाख पंचा-
सी हजार एकाणु जोजननो छे. ॥ ७८ ॥ तेमांथी ते
आठे पर्वतोनो आठ हजार एकसो छहोतेर जोजनजे-
टलो व्यास बाद करवो, ॥ ७९ ॥ ते बाद करवाथी पू-
र्वनी रकम नीचेमुजब रही, पांच लाख छहोतेर हजार,
॥ ८० ॥ नवसो अने पंदर रह्या, तेने आठे भांगवाथी

त्तदब्धीणां मिथोंतरं ॥ ८१ ॥ एषां समीपेंबुवृद्धि—र्जंबू· द्वीपदिशि स्फुटं ॥ समभूतलतुल्यांनो—ऽपेक्षयोर्ध्वं प· योनिधौ ॥ ८२ ॥ नवोत्तरं योजनानां, शतत्रयं तथोप· रि ॥ पंचचत्वारिंशदंशाः । पंचोनशतभाजिताः ॥ ८३ ॥ निश्चयः पुनरेतस्य । त्रैराशिकात्प्रतीयते ॥ व्युत्पित्सूनां प्र· मोदाय । तदप्यात्त्य दर्श्यते ॥८४॥ यदि पंचसहस्रोन—ल· क्षेण वर्धते जलं ॥ योजनानां सप्तशतीं । तदा तद्वर्धते कियत् ॥८५॥ द्विचत्वारिंशत्सहस्रै—रिति राशित्रयं लिखेत् ॥ ९५००० ०,७००,४२००० आद्यंतयोस्तत्र राश्योः । कार्यं शून्यापवर्त्तनं

जे रकम आवे तेटलो ते पर्वतोनो परस्पर अंतर छे. ॥ ॥ ८१ ॥ तेमनी समीपे जंबूद्वीपनी दिशामां प्रगट रीते जलनी वृद्धि छे, अने ते समपृथ्वीतलसरखां जलनी अ· पेक्षाये समुद्रमां नीचेमुजब उंची छे. ॥ ८२ ॥ त्रणसो नव पूर्णांक पस्तालीस पचाणुआंश जोजननी ते छे. ॥ ॥ ८३ ॥ वळी तेनो निश्चय त्रैराशिथी थाय छे, अने जाणवाना इच्छकोना हर्षमाटे ते पण अहीं विस्तारीने देखाडे छे. ॥ ८४ ॥ जो पचाणु हजार जोजने सातसो जोजन जलनी वृद्धि थाय, ॥ ८५ ॥ तो बेतालीस ह· जार जोजने केटली वृद्धि थाय? एवीरीते ९५०००, ७००,

॥ ८६ ॥ एतयोर्हि द्वयो राश्योः । साजात्यादपवर्त्तनं ॥ घटते लाघवार्थं च । क्रियते गणकैरिदं ॥ ८७ ॥ मध्य· राशिः सप्तशती । द्विचत्वारिंशदात्मना ॥ अंत्येन राशि· ना गुण्य—स्तथा चैवंविधो भवेत् ॥ ८८ ॥ नूनं सहस्रा· ण्येकोन—त्रिंशत्पूर्णा चतुःशती ॥ ततः पंचनवत्यायं । भाज्यः प्रथमराशिना ॥ ८९ ॥ भागे हृते च यल्लब्धं । पानीयं तावदुन्नितं ॥ जंबूद्वीपदिश्यमीषां । समीपे तत्पु· रोदितं ॥ ९१ ॥ जंबूद्वीपस्य दिश्येषां । गिरीणामंतिके

४२०० नी त्रणे रकमो लखवी, पछी पहेली अने बेथी रकमनां शून्योनो भेद जडाम्वो. ॥ ८६ ॥ ए बन्ने रक· मना शून्योनो सजातिपणाथी भेद जडे छे, अने गणि· तशास्त्रीओ सहेलाइथी हिसाब करवामाटे ते भेद जडाडे छे. ॥ ८७ ॥ हवे वचली सातसोनी रकमने बेथी बेता· लीसनी रकमे गुणवाथी नीचेमुजब आवे छे. ॥ ८८ ॥ उगणत्रीस हजार अने चारसो आवे छे, पछी ते रकम· ने पहेली पचाणुनी रकमे भांगवी, ॥ ८९ ॥ एवीरीते भागाकार करवाथी जे आवे तेटलुं पाणी ते पर्वतोनी· पासे जंबूद्वीपनी दिशातरफ उंचुं उछळेलुं जाणवुं, के जे आगळ कहेलुं छे. ॥ ९१ ॥ वळी आ पर्वतोनी पासे जं·

पुनः ॥ गोतीर्थे च धरोद्वेधः । स्यात्समोर्वीव्यपेक्षया ॥ ॥ ९२ ॥ द्विचत्वारिंशदधिका । योजनानां चतुःशती ॥ दश पंचनवत्यंशा-स्त्रैराशिकात्तु निश्चयः ॥ ९३ ॥ ननु पंचसहस्रोन—लक्षांते यदि लभ्यते ॥ द्रवोऽवगाहः सहस्र—स्तदासौ लभ्यते कियान् ॥ ९४ ॥ द्विचत्वारिंशत्सहस्र—पर्यंत इति लिख्यते ॥ राशित्रयं कार्यमाद्यां—त्ययोः शून्यापवर्त्तनं ॥ ९५ ॥ ९५०००, १०००, ४२००० मध्यराशिः सहस्रात्मा । द्विचत्वारिंशदात्मना ॥ हतोंत्येन द्विचत्वारिं—शत्सहस्राणि जज्ञिरे ॥ ९६ ॥ आद्येन पं·

बूद्वीपनी दिशातरफ सरखी पृथ्वीनी अपेक्षाये गोतीर्थमां पृथ्वीनी उंमाइ नीचेमुजब छे. ॥ ९२ ॥ चारसो बेतालीस पूर्णांक दश पचाणुआंश जोजनजेटली छे, अने तेनो त्रिराशिथी निश्चय थाय छे. ॥ ९३ ॥ ज्यारे पचाणु हजार जोजने पृथ्वीनी उंडाइ एक हजार जोजननी होय, त्यारे ॥ ९४ ॥ बेतालीस हजार जोजने केटली होय? एवीरीते ९५०००, १०००, ४२०० नी त्रण रकमो लखवी, तथा पहेली अने छेल्ली रकमना शून्योनो छेद उडाववो. ॥ ९५ ॥ पछी एकहजाररूप वचली रकमने छेल्ली बेतालीसनी रकमे गुणवी, त्यारे ते बेतालीस ह-

चनवति-लक्षणेनाथ राशिना ॥ नागे हृते लभ्यतेऽय-
मवगाहो यथोदितः ॥ ९७ ॥ योऽयं द्वमेरवगाहो । य-
श्च प्रोक्तो जलोच्छ्रयः ॥ एतद् द्वयं पर्वताना—मुच्छ्रयाद-
पनीयते ॥ ९८ ॥ अपनीतेऽवशिष्टं य—त्तावन्मात्रो ज-
लोपरि ॥ जंबूद्वीपदिश्यमीषां । गिरीणामयमुच्छ्रयः ॥९९॥
योजनानां नवशती । सैकोनसप्ततिस्तथा ॥ चत्वारिंशद्यो-
जनस्य । पंचोनशतजा लवाः ॥ २०० ॥ अत्र चासर्गसं-
पूर्ति । यत्र क्वाप्यविशेषतः ॥ वक्ष्यंतेंशा अमी सर्वे । पं-
चोनशतभाजिताः ॥ १ ॥ शिखराग्रादधस्तात्र—दुत्तीर्य

जार थया. ॥ ९६ ॥ पछी तेने पहेली पचाणुनी रकमे
नागवाथी उपर कह्यामुजबनी उंडाइ आवे छे. ॥ ९७ ॥
हवे जे आ पृथ्वीनो उंडाइ, तथा जलनी उंचाइ कही
छे, ते बन्नेने पर्वतोनो उंचाइमांथी बाद करवी. ॥ ९८ ॥
ते बाद कर्याथी जे बाकी रहे तेटली जल उपर जंबूद्वी-
पनी दिशातरफ ते पर्वतोनी उंचाइ जाणवी. ॥ ९९ ॥
अने ते उंचाइ नवसो उगणोतेर पूर्णांक चाळीसपचा-
णुआंश जोजनजेटली जाणवी. ॥ २०० ॥ अहीं ज्यांसु-
धी आ सर्ग पूरो थाय त्यांसुधी ज्यां क्यांय पण अंशश-
ब्दो आवे, तेउ सर्वे एकपचाणुआंश जाणवा. ॥ १ ॥

यदि चिंत्यते ॥ अत्र प्रदेशे विष्कंभो । ज्ञेयोऽमीषामयं तदा ॥ २ ॥ षष्ट्याढ्यानि योजनानां । शतानि सप्त चोपरि ॥ अशीतिर्योजनस्यांशाः । पंचोनशतसंभवाः ॥ ३ ॥ तिर्यक्क्षेत्रेणेयता च । जलवृद्धिरवाप्यते ॥ किंचिदूनाष्टपंचाश-दंशाढ्या पंचयोजनी ॥ ४ ॥ जंबूद्वीपदिशि प्रोक्ता—त्पर्वतानां समुच्छ्रयात् ॥ स्यादस्यामपनीतायां । शिखादिशि नगोच्छ्रयः ॥ ५ ॥ स चायं—योजनानां नवशती । त्रिषष्ट्याभ्यधिका किल ॥ सप्तसप्ततिरंशाश्च । तथा च स्याज्जलोच्छ्रयः ॥ ६ ॥ योजनानां पंचदशाः । शता-

---

शिखरना अग्रभागथी एटलुं उतरीने जो चिंतवीए के आ जगानो विष्कंभ आपणे जाणवो छे, तो तेनो ते विष्कंभ नीचेमुजब छे. ॥ २ ॥ सातसो साठ पूर्णांक एंसी पचाणुआंश जोजन थाय छे. ॥ ३ ॥ एटला तीर्छा क्षेत्रमां पांच पूर्णांक तथा किंइक उणा अठावन पचाणुआंशजेटली जलवृद्धि थाय छे. ॥ ४ ॥ जंबूद्वीपनी दिशातरफ कहेली पर्वतनी उंचाइमांथी तेने बाद करवाथी शिखातरफनी पर्वतनी उंचाइ आवे. ॥ ५ ॥ अने ते नीचेमुजब छे—नवसो त्रेसठ पूर्णांक जोजन अने सतोतेर अंशोजेटली थाय छे, अने अहीं जलनी उंचाइ नी-

स्त्रयोऽष्ट चांशकाः ॥ चतुःशती च पंचाशा । दशांशाश्च धरोन्मता ॥ ७ ॥ एवं वेलंधरावास—पर्वतानां यथामति ॥ स्वरूपं दर्शितं किंचि—ज्जीवाभिगमवर्णितं ॥ ८ ॥

सुमेरुतः पश्चिमायां । जंबूद्वीपांत्यभूमितः ॥ सहस्रान् द्वादशातीत्य । लवणांभोनिधाविह ॥ ९ ॥ योजनानां सहस्राणि । द्वादशायतविस्तृतः ॥ शोभते गौतमद्वीपः । स्थानं सुस्थितनाकिनः ॥ १० ॥ सप्तत्रिंशत्सहस्राणि । योजनानां शतानि च ॥ नवाष्टचत्वारिंशानि । द्वीपेऽस्मिन् परिधिर्भवेत् ॥ ११ ॥ द्वे गव्यूते जलादूर्ध्व—मुन्नितोऽ-

---

चेमुजब छे. ॥ ६ ॥ त्रणसो पंदर पूर्णांक जोजन तथा आठ अंशोनी छे, अने पृथ्वीनी अंदाइ चारसो पचास पूर्णांक जोजन अने दश अंशोनी छे. ॥ ७ ॥ एवीरीते वेलंधरदेवोना आवासरूप पर्वतोनुं मतिमुजब जीवाभिगममां वर्णवेलुं किंचित स्वरूप देखाडयुं. ॥ ८ ॥

हवे मेरुथी पश्चिमदिशामां जंबूद्वीपना छेल्ली भूमिथी बार हजार जोजन ओळंग्याबाद अहीं लवणसमुद्रमां ॥ ९ ॥ बार हजार जोजन लांबो पहोळो सुस्थितदेवना स्थानरूप गौतमद्वीप शोभे छे. ॥ १० ॥ आ द्वीपनो घेरावो सामत्रीस हजार नवसो अमतालीस जोज-

ब्धिशिखादिशि ॥ अंतेऽस्यास्मिन्नंबुवृद्धि-स्त्रैराशिकात्प्रती-
यते ॥ १२ ॥ तथाहि—सहस्रेषु द्वादशसु । द्वीपोऽयं ता-
वदाततः ॥ चतुर्विंशतिरित्येवं । सहस्रा वारिधेर्गताः ॥
॥ १३ ॥ ततश्च—सहस्रपंचनवति-पर्यंते यदि लभ्यते ॥
जलवृद्धिर्योजनानां । शतानि सप्त निश्चिता ॥ १४ ॥ च-
तुर्विंशत्या सहस्रैः । कियतीयं तदाप्यते ॥ ९५०००, ७-
००, २४०००, राशित्रयेंत्याद्ययोश्च । कार्यं शून्यापवर्तनं ॥
॥ १५ ॥ मध्यराशिः सप्तशती । गुणितोंत्येन राशिना ॥

ननो छे. ॥ ११ ॥ वळी समुद्रनी शिखातरफ ते जलथी
बे गाउ उंचो छे, अने अहीं छेडे तेनी जलवृद्धि त्रैरा-
शिथी गणी शकाय छे, ॥ १२ ॥ ते कहे छे—आ द्वीप
बार हजार जोजनमां पहोळो छे, अने एवीरीते समुद्रना
चोवीस हजार जोजन व्यतीत थया. ॥ १३ ॥ अने ते-
थी—ज्यारे पचाणु हजार जोजनने छेडे जो सातसो
जोजननी जलवृद्धि निश्चित थइ छे, ॥ १४ ॥ तो चोवी-
स हजार जोजने ते केटली थाय? ९५०००, ७००, २-
४००० नी त्रण रकमोमांथी पहेली अने छेल्ली रकमोना
शून्योनो छेद उमाडवो. ॥ १५ ॥ पछी वचली सातसो-
नी रकमने छेल्ली चोवीसनी रकमे गुणवाथी शोळ हजार

चतुर्विंशतिरूपेण । सहस्राः षोडशाभवन् ॥ १५ ॥ ततश्च पंचनवति—रूपेणांत्येन राशिना ॥ विभज्यते ततो लब्धं । षट्सप्तत्यधिकं शतं ॥ १६ ॥ अशीतिः पंचनवति—भागाश्चैतावती किल ॥ गौतमद्वीपपर्यंते । जलवृद्धिः शिखादिशि ॥ ॥ १७ ॥ जंबूद्वीपदिश्यमुष्य । राशेरर्द्धं जलोन्नयः ॥ युक्तश्चैष सहस्राणां । द्वादशानामतिक्रमे ॥ १८ ॥ ततः पूर्वोक्तस्य राशे—रर्धं यदिदमास्थितं ॥ अष्टाशीतिर्योजनानि । चत्वारिंशत्तथा लवाः ॥ १९ ॥ ज्ञेयान् जंबूद्वीपदिशि । द्वीपस्यास्योन्नयो जलात् ॥ शि-

---

(आठसो) थया. ॥ १५ ॥ पछी ते रकमने बेहजार पचाणुनी रकमे भांगवाथी एकसो बहोतेर आव्या, ॥ १६ ॥ तथा उपर एंसी पचाणुआंश वध्या, एटली जलशिखातरफ गौतमद्वीपने बेडे जलवृद्धि जाणवी. ॥ १७ ॥ अने जंबूद्वीपनी दिशातरफ आ रकमथी अरधी जलनी उंचाइ जाणवी, अने बार हजार जोजन उलंग्याबाद तेटली उंचाइ युक्तज छे. ॥ १८ ॥ अने तेथी पूर्वे कहेली रकमनुं अर्ध नीचेमुजब थयुं, अठ्यासी पूर्णांक चालीस पचाणुआंश जोजनजेटलुं थयुं. ॥ १९ ॥ एटली आ द्वीपनी जंबूद्वीपतरफनी जलथी उंचाइ छे, अने शिखानी

खादिगुदितद्वीपो—च्चयः क्रोशद्वयाधिकः ॥ २० ॥ त्रिंशत्पं चनवत्यंशाः । षड्विंशा शतयोजनी ॥ भूनिम्नतास्मिन् प र्यंते । द्विगुणा च शिखादिशि ॥ २१ ॥ एवं च—मूला दुच्चो द्वीपदिशि । चतुर्दशं शतद्वयं ॥ क्रोशद्वयाधिकं पं च—नवत्यंशाश्च सप्ततिः ॥ २२ ॥ चतुःशती योजनाना —मेकोनत्रिंशताधिका ॥ पंचचत्वारिंशदंशा । द्वौ क्रोशौ च शिखादिशि ॥ २३ ॥ वनाढ्यया पद्मवेद्या । द्वीपोऽयं शोभतेऽन्वितः ॥ नीलरत्नालियुग्मुक्ता—मंडलेनेव कुंडलं ॥ २४ ॥ द्वीपस्य मध्यभागेऽस्य । रत्नस्तंभशतांचितं ॥

दिशातरफनी कहेली द्वीपनी उंचाइ बे कोश अधिक छे. ॥ २० ॥ तेना छेमातरफ ते एकसो छवीस पूर्णांक त्रीसपचाणुआंश जोजन पृथ्वीमां खुंचेल छे, अने शि खातरफ तेथी बमणो खुंचेल छे. ॥ २१ ॥ अने एवीरी ते—द्वीपतरफ ते मूलमांथी बसो चौद जोजन बे कोश अने सीतेर पचाणुआंश ते उंचो छे, ॥ २२ ॥ अने शि खातरफ ते चारसो छगणत्रीस जोजन बे कोश अने प स्तालीस अंशजेटलो उंचो छे. ॥ २३ ॥ वळी नीलरत्नो नी श्रेणिसहित मोतीउना मंडलथी जेम कुंडल तेम ते द्वीप चारे बाजुथी बगीचासहित पद्मवेदीथी शोभितो थ-

भौमेयमस्ति भवनं । क्रीडावासाभिधं शुभं ॥ २५ ॥ षष्टिं योजनान्येतद् । द्वौ क्रोशौ च समुच्छ्रितं ॥ योजनान्येकत्रिंशतं । क्रोशाधिकानि विस्तृतं ॥ २६ ॥ एतस्यावसथस्यांत—र्भूमिभागे मनोरमे ॥ मध्यदेशे महत्येका । शोभते मणिपीठिका ॥ २७ ॥ योजनायामविष्कंभा । योजनार्धं च मेदुरा ॥ तस्याः शयनीयं । भोग्यं सुस्थितनाकिनः ॥ २८ ॥ सुस्थितः सुस्थिताभिख्यो । लवणोदधिनायकः ॥ चतुःसामानिकसुर—सहस्राराधितक्र-

---

येलो छे. ॥ २४ ॥ आ द्वीपना मध्यभागमां एकसो रत्नोना स्तंभोथी शोभितुं क्रीडावास नामनुं मनोहर भूमिगृह छे. ॥ २५ ॥ ते भवन बासठ जोजन अने बे कोश उंचुं छे, अने एकत्रीस जोजन एक कोश पहोळुं छे. ॥ २६ ॥ आ भुवननी अंदर मध्यप्रदेशमां मनोहर भूमिभागपर एक मोटी मणिपीठिका शोभे छे. ॥ २७ ॥ ते एक जोजन लांबी पहोळी तथा अर्धो जोजन जाडी छे, अने ते पर सुस्थितदेवने सुवा लायक बीछानुं छे. ॥ ॥ २८ ॥ उत्तम स्थितिवाळो ते सुस्थितदेव लवणसमुद्रनो नायक छे, तथा ते चार हजार सामानिकदेवोथी सेवायेलां चरणोवाळो छे. ॥ २९ ॥ परिवारवाळी तथा म-

मः ॥ २९ ॥ परिवार्युजां चारु—रूपां चतसृणां सदा ॥ पट्टानिषिक्तदेवीनां । तिसृणामपि पर्षदां ॥ ३० ॥ सप्ता-नां सैन्यसेनान्या—मात्मरक्षकनाकिनां ॥ षोडशानां स-हस्राणा—मन्येषामपि द्वयसां ॥ ३१ ॥ सुस्थिताख्यराज-धानी—वास्तव्यानां सुधाभुजां ॥ भुंक्ते स्वाम्यं तत्र भूरि—सुराराधितशासनः ॥ ३२ ॥ चतुर्भिः कलापकं ॥ रत्न-द्वीपादिपतयो । लवणांभोधिवासिनः ॥ देव्यो देवाश्च ते सर्वे—ऽप्यस्यैव वशवर्तिनः ॥ ३३ ॥ राजधानी सुस्थित-स्य । लवणाधिपतेः किल ॥ प्रतीच्यां गौतमद्वीपा—द-

---

नोहर रूपवाळी चार पटराणीओनो. तथा पर्षदाओनो, ॥ ॥ ३० ॥ सात सैन्य तथा सेनापतिओनो, शोळ हजार आत्मरक्षक देवोनो, तथा बीजा घणा ॥ ३१ ॥ सुस्थिता नामनी राजधानीमां रहेनारा देवोनो स्वामी ते सुस्थित-देव घणा देवोथी सेवायेला शासनवाळो थयोथको त्यां नायकपणुं भोगवे छे. ॥ ३२ ॥ चतुर्भिः कलापकं ॥ र-त्नद्वीपादिकना स्वामीओ तथा लवणसमुद्रमां रहेनारा सर्वे देवी देवो तेनेज वश रहेला छे. ॥ ३३ ॥ आ लवण-समुद्रना स्वामी सुस्थितदेवनी राजधानी गौतमद्वीपथी प-श्चिमदिशाये असंख्याता द्वीपसमुद्रो ॥ ३४ ॥ उल्लंघ्या-

संख्यद्वीपवारिधीन् ॥ ३४ ॥ अतीत्य तिर्यगन्यस्मिं—ल्लव-
णांभोनिधौ भवेत् ॥ योजनानां सहस्रैर्द्वा-दशभिर्विज-
योपमा ॥ ३५ ॥ जंबूद्वीपवेदिकांता-त्प्रतीच्यामेव मेरुतः
॥ योजनानां सहस्राणि । द्वादशातीत्य वारिधौ ॥ ३६ ॥
स्युश्चत्वारो रविद्वीपा । द्वौ जंबूद्वीपचारिणोः ॥ भान्वोर्द्वौ
चार्वाक्शिखाया । लवणांबुधिचारिणोः ॥ ३७ ॥ मेरोः
प्राच्यां दिशि जंबू—द्वीपस्य वेदिकांततः ॥ स्युर्योजनस-
हस्राणां । द्वादशानामनंतरं ॥ ३८ ॥ चत्वारोऽत्र शशि-
द्वीपा । द्वौ जंबूद्वीपचारिणोः ॥ इंद्वोर्द्वौ चार्वाक्शिखाया

बाद तीछी बीजा लवणसमुद्रमां बार हजार जोजने वि-
जयदेवनी राजधानीसरखी छे. ॥ ३५ ॥ जंबूद्वीपनी वे-
दिकाना छेडाथी मेरुथी पश्चिमे समुद्रमां बार हजार जो-
जन जळंग्याबाद ॥ ३६ ॥ चार रविद्वीपो छे, तेमाना बे
जंबूद्वीपमां विचरनारा बे सूर्योना छे, अने बाकीना बे
जलशिखाथी पूर्वे लवणसमुद्रमां विचरनारा बे सूर्योना
छे. ॥ ३७ ॥ मेरुथी पूर्वदिशामां तथा जंबूद्वीपनी वेदि-
काथी बार हजार जोजन जळंग्याबाद ॥ ३८ ॥ ते समु-
द्रमां चार चंद्रद्वीपो छे, तेमाना बे जंबूद्वीपमां विचरनारा
बे चंद्रोना छे, तथा बाकीना बे द्वीपो जलशिखाथी पूर्वे

। लवणोदधिचारिणोः ॥ ३९ ॥ तथैव धातकीखंड—वेदिकांतादतिक्रमे ॥ स्युर्योजनसहस्राणां । द्वादशानामिहांबुधौ ॥ ४० ॥ जंबूद्वीपस्थायिमेरोः । प्रतीच्यां दिशि निश्चितं ॥ अष्टौ दिनकरद्वीपा । दीपा इव महारुचः ॥ ॥ ४१ ॥ युग्मं ॥ बहिः शिखायाश्चरतो—र्द्वौ द्वीपावर्कयोर्द्वयोः ॥ षट् षण्णां धातकीखंडा—र्वाचीनार्धप्रकाशिनां ॥ ४२ ॥ तथैव धातकीखंड—वेदिकांतादनंतरं ॥ योजनानां सहस्रेषु । गतेषु द्वादशस्विह ॥ ४३ ॥ प्राच्यां जंबूद्वीपमेरोः । संत्यष्टौ लवणोदधौ ॥ शशिद्वीपास्तत्र च

लवणसमुद्रमां चालनारा बे चंद्रोना छे. ॥ ३९ ॥ वळी एवीजरीते धातकीखंमनी वेदिकाथी बार हजार जोजन उलंग्याबाद आ लवणसमुद्रमां ॥ ४० ॥ जंबूद्वीपमां रहेला मेरुथी पश्चिमदिशामां दीपकोनीपेठे महाकांतिवाळा खरेखर आठ द्वीपो छे. ॥ ४१ ॥ युग्मं ॥ तेमाना बे जलशिखाथी बहार चालनारा बे सूर्योना छे, अने बाकीना ७ द्वीपो धातकीखंमना पूर्वार्धने प्रकाशनारा ७ सूर्योनां छे. ॥ ४२ ॥ वळी एवीजरीते धातकीखंमनी वेदिकाना छेमाथी बार हजार जोजन उलंग्याबाद ॥ ४३ ॥ जंबूद्वीपमाना मेरुथी पूर्वे लवणसमुद्रमां आठ चंद्रद्वीपो छे,

द्वौ । शिखायाश्चरतोर्बहिः ॥ ४४ ॥ षडन्ये धातकीखंड-
वार्द्धनार्धप्रचारिणां ॥ षण्णां हिमवतामेव—मेते सर्वेऽपि
संख्यया ॥ ४५ ॥ स्युश्चतुर्विंशतिश्चंद्र—सूर्यद्वीपाः समेऽ-
प्यमी ॥ गौतमद्वीपसदृशा । मानतश्च स्वरूपतः ॥ ४६ ॥
जलोन्नूयावगाहादि । सर्वं ततोऽविशेषितं ॥ गौतमद्वीपव-
द्वाच्यं । सर्वेषामपि सर्वथा ॥ ४७ ॥ किंतु तत्रास्ति नौ-
मेय—मेषु प्रासादशेखरः ॥ वाच्यः प्रत्येकमेकैको । नौ-
मेयसममानकः ॥ ४८ ॥ प्रतिप्रासादमेकैकं । सिंहासन-

तेमना बे द्वीपो शिखाथी बहार विचरनारा बे चंद्रोना छे, ॥ ४४ ॥ अने बाकीना ७ धातकीखंडना पूर्वार्धमां विचरनारा छ चंद्रोना छे, एवीरीते तेनुं सर्व मलीने, ॥ ॥ ४५ ॥ चंद्रसूर्यना चोवीस द्वीपो छे. तथा तेनुं प्रमाण अने स्वरूपथी गौतमद्वीपसरखा छे. ॥ ४६ ॥ तेनुं सर्व-नी जलथी उंचाइ तथा विस्तारआदिक सघळुं कइं पण फेरफारविना सर्वथा प्रकारे गौतमद्वीपनीपेठे जाणवुं. ॥ ॥ ४७ ॥ परंतु ते गौतमद्वीपमां ज्यारे भूमिगृह छे, त्या-रे आ सर्व द्वीपोमां महेल छे, अने ते दरेक महेल भू-मिगृहसरखा प्रमाणवाळो छे. ॥ ४८ ॥ वळी ते दरेक प्रा-सादमां एकेकुं मनोहर सिंहासन छे, अने तेनुमां ते चं-

मनुत्तरं ॥ तेषु चंडाश्च सूर्याश्च । प्रभुत्वमुपभुंजते ॥४९॥ सुस्थितामरवत्सेव्याः । सामानिकादिभिः सुरैः ॥ वर्षलक्षसहस्राढ्य—पल्योपमायुषः क्रमात ॥ ५० ॥ एतेषां राजधान्योऽपि । स्वस्वदिक्षु मनोरमाः ॥ स्युः सुस्थितपुरीतुल्याः । परस्मिंल्लवणार्णवे ॥ ५१ ॥ ये तु संत्यंतरद्वीपाः । षट्पंचाशदिहांबुधौ ॥ निरूपितास्ते हिमव—द्गिरिप्रकरणे यथा ॥ ५२ ॥ एवमेकाशीतिरस्मिन् । द्वीपा लवणवारिधौ ॥ वेलंधराचलाश्चाष्टौ । दृष्टा दृष्टागमाब्धिभिः ॥ ॥ ५३ ॥ महापातालकलशा–श्चत्वारो लघवश्च ते ॥ स-

---

द्रो अने सूर्यो स्वामीपणुं भोगवे छे. ॥ ४९ ॥ तेनुं सुस्थितदेवनीपेठे सामानिकादिक देवोवडे सेवायेला छे, तेमज तेनुं अनुक्रमे लाख अने हजार वर्षयुक्त पल्योपमना आयुवाळा छे. ॥ ५० ॥ तेनुंनी मनोहर राजधानीनुं पण पोतपोतानी दिशानुमां बीजा लवणसमुद्रमां सुस्थितदेवनी नगरीसरखी छे. ॥ ५१ ॥ वळी जे आ लवणसमुद्रमां छपन अंतरद्वीपो छे, ते हिमवंतपर्वतना प्रकरणमां वर्णव्यामुजब कहेला छे. ॥ ५२ ॥ एवीरीते आ लवणसमुद्रमां एक्यासी द्वीपो अने आठ वेलंधरपर्वतो केवलज्ञानीनुंए जोयेला छे. ॥ ५३ ॥ वळी चार महा-

दस्राः सप्त चतुर—शीतिश्चाष्टौ शतानि च ॥ ५४ ॥ र-
त्नद्वीपादयो येऽन्ये। श्रूयतेंऽनोनिधाविह ॥ द्वीपास्ते प्रति-
पत्तव्याः । प्राप्तरूपैर्यथागमं ॥ ५५ ॥ सुधांशवोऽस्मिंश्चत्वा-
र—श्चत्वारोऽर्काश्च तोयधौ ॥ संचरंति समश्रेण्या । जंबू-
द्वीपेंदुभानुनिः ॥ ५६ ॥ यदा जंबूद्वीपगत—श्चारं चरति
भानुमान् ॥ एको मेरोर्दक्षिणस्यां । तदास्मिन्नंबुधावधि ॥
॥ ५७ ॥ तेन जंबूद्वीपगेन । समश्रेण्या व्यवस्थितौ ॥
दक्षिणस्यामेव मेरो—र्द्वौ चारं चरतो रवी ॥ ५८ ॥ ए-
कस्तत्रार्वाक्शिखायाः । समश्रेण्या सहामुना ॥ शिखायाः

पातालकलशो तथा सात हजार आठसो चोर्यासी लघु-
पातालकलशो छे. ॥ ५४ ॥ वळी रत्नद्वीपआदिक बीजा
जे द्वीपो आ समुद्रमां संभलाय छे, ते सघळा विद्वानोए
आगममां कह्यामुजब जाणी लेवा. ॥ ५५ ॥ आ समुद्र-
मां चार चंद्रो तथा चार सूर्यो छे, अने तेन जंबूद्वीपना
चंद्रसूर्योनी साथे समश्रेणिए संचरे छे. ॥ ५६ ॥ जंबूद्वी-
पमां रहेलो एक सूर्य ज्यारे मेरुनी दक्षिणे संचरे छे,
त्यारे आ समुद्रमां पण ॥ ५७ ॥ ते जंबूद्वीपगामी सूर्य-
नी साथे समश्रेणिए रहेला बे सूर्यो मेरुथी दक्षिणे सं-
चरे छे. ॥ ५८ ॥ तेनमानो एक समुद्रनी अंदर जल-

परतोऽन्योऽन्या—वृक्षेव युगयंत्रितः ॥ ५९ ॥ एवमुत्तरतो मेरो—र्यो जंबूद्वीपगो रविः ॥ द्वौ पुनस्तत्समश्रेण्या । चरतोऽर्कावितांबुधौ ॥ ६० ॥ तदा च चरतोर्जंबू—द्वीपे पीयूषरोचिषोः ॥ मेरोः प्राच्यां प्रतीच्यां च । समश्रेण्यां बुधावपि ॥ ६१ ॥ द्वौ द्वौ शशांकौ चरतः । पूर्वपश्चिमयोर्दिशोः ॥ अर्वाक् शिखाया एकैक । एकैकः परतोऽपि च ॥६२॥ एवं रवींदवो येऽग्रे । संति मर्त्योत्तरावधि ॥ जंबूद्वीपपुष्पदंत—समश्रेण्या चरंति ते ॥ ६३ ॥ यथोत्तरं

शिखाथी आगळ तेनी साथे समश्रेणिए. अने बीजो शिखाथी पाछळ, एम धोंसरीमां जोडेला बळदोनीपेठे तेनं विचरे छे. ॥ ५९ ॥ एवीरीते मेरुथी उत्तरे जंबूद्वीपमानो जे सूर्य विचरे छे, तेनी समश्रेणिए आ समुद्रमां बे सूर्यो विचरे छे. ॥ ६० ॥ वळी ते वखते जंबूद्वीपमां मेरुथी पूर्वे अने पश्चिमे विचरता बे चंद्रोनी सरखी श्रेणिए समुद्रमां पण ॥ ६१ ॥ जलशिखाथी आगळ एकेको, अने एकेको पाछळ एम बबे चंद्रो पूर्व अने पश्चिम दिशानमां संचरे छे. ॥ ६२ ॥ एवीरीते आगळ मर्त्योत्तरसुधीमां जे सूर्यचंद्रो छे, तेनं सघलां जंबूद्वीपमाना सूर्यचंद्रनी समश्रेणिए विचरे छे. ॥ ६३ ॥ उत्तरोत्तर

यदधिका—धिकक्षेत्राक्रमेऽपि ते ॥ पर्याप्नुवंति सह तद्वत्याधिक्यं यथोत्तरं ॥ ६४ ॥ दृश्यते भ्रमतां श्रेण्या । मेढीमनुगवामिह ॥ अर्वाचीनापेक्षयान्य—गत्याधिक्यं यथोत्तरं ॥ ६५ ॥ एवं सर्वेऽनुवर्त्तते । जंबूद्वीपेंदुभास्करौ ॥ मंम्लांतरसंचारा—यनाहर्वृद्धिहानिभिः ॥ ६६ ॥ ततो जंबूद्वीप इव । मर्त्योत्तराचलावधि ॥ यदाहर्मेरुतोऽपाच्यां । तदैवोत्तरतोऽप्यहः ॥ ६७ ॥ सहैवैवं निशा मेरोः । पू-

---

अधिकाधिक क्षेत्र जळंगवानुं होवा छतां पण जे तेनी साथेज चक्रावो पूरो करे छे, तेथी जाणवुं के उत्तरोत्तर तेनी अधिकअधिक गति छे. ॥ ६४ ॥ घाणीनी आसपास बळदनीपेठे श्रेणिबंध भमता एवा ते सूर्यचंद्रोनी गति अर्वाचीन सूर्यचंद्रनी अपेक्षाये उत्तरोत्तर अधिकअधिक देखाय छे. ॥ ६५ ॥ एवीरीते ते सघळा सूर्यचंद्रो मंम्लत्व, अंतर, गति, अयन तथा दिवसनी वृद्धिहानिपूर्वक जंबूद्वीपमाना सूर्यचंद्रने अनुसरे छे. ॥६६॥ अने तेथी जंबूद्वीपनीपेठे छेक मानुषोत्तरपर्वतसुधी ज्यारे मेरुथी दक्षिणे दिवस होयछे, त्यारेज तेथी उत्तरे पण दिवस होय छे. ॥ ६७ ॥ अने एवीरीते तेनी साथेज मेरुथी पूर्व अने पश्चिमदिशातरफ रात्रि होय छे, एवीरीते

र्वपश्चिमयोर्दिशोः ॥ एवं जंबूद्वीपरीतिः । सर्वत्राप्यनुवर्तते ॥ ६८ ॥ उक्तं च सूर्यप्रज्ञप्तौ—

' जयाणं लवणसमुद्दे दाहिणड्ढे दिवसे भवति, तयाणं उत्तरड्ढेवि दिवसे भवति, तयाणं लवणसमुद्दे पुरिमपच्चत्थिमे राई भवति, एवं जहा जंबूद्दीवे दीवे तहेव. एवं धातकीखंडकालोदपुष्करार्धसूत्राण्यपि ज्ञेयानि. नन्व त्र षोडश सह-स्रोच्चया शिखयांबुधौ ॥ ज्योतिष्काणां संचरंतां । व्याघातो न गतेः कथं ॥ ६९ ॥ ब्रूमोऽत्र ये

सर्व जगोए जंबूद्वीपनी रीतिज अनुसरे छे. ॥ ६८ ॥ ते माटे सूर्यप्रज्ञप्तिमां कह्युं छे के—

ज्यारे लवणसमुद्रना दक्षिणभागमां दिवस होय, त्यारे उत्तरभागमां पण दिवस होय छे, अने तेज वखते लवणसमुद्रना पूर्वपश्चिम भागमां रात्रि होय छे. अने एवीरीते जेम जंबूद्वीपमां छे, तेमज त्यां पण छे. तथा एवीरीते धातकीखंड, कालोदधिसमुद्र तथा पुष्करार्धक्षेत्रनां सूत्रो पण जाणी लेवां. अहीं शंका करे छे के लवणसमुद्रनी शोळ हजार जोजन उंची जलशिखावडे त्यां विचरता ज्योतिष्कोनी गतिनो व्याघात केम थतो नथी? ॥ ६९ ॥ तेमाटे अमो कहीये छीये के, अहीं लवण-

ज्योतिषिक—विमाना लवणांबुधौ ॥ ते निंदंतः संचरंति । जलस्फटिकजा जलं ॥ ७० ॥ तदेतेषां जलकृतो । व्याघातो न गतेर्भवेत ॥ जलस्फटिकरत्नं हि । स्वभावाज्जलभेदकृत ॥ ७१ ॥ ऊर्ध्वलेश्याकास्तथैते । विमाना लवणोदधौ ॥ ततः शिखायामप्येषां । प्रकाशः प्रथतेऽन्वितः ॥ ७२ ॥ सामन्यस्फटिकोद्भानि । शेषेषु द्वीपवार्धिषु ॥ ज्योतिष्काणां विमानानि। नीचैःसर्वन्महांसि च ॥७३॥ तथाह विशेषणवती—सोलससाहस्सियाए सिहाए कहं

समुद्रमां ज्योतिष्कोनां जे विमानो छे, ते जलकांतस्फटिकरत्नोनां बनेलां छे, अने तेथी तेनु शिखाना जलने भेदताथका संचरे छे. ॥ ७० ॥ अने तेथी ते जले करेलो तेनुनी गतिनो व्याघात थतो नथी, केमके जलकांतस्फटिकरत्न स्वभावथीज जलने भेदनारुं छे. ॥ ७१ ॥ वळी लवणसमुद्रमां रहेलां ते ज्योतिष्कविमानो उंची लेश्यावाळां छे, अने तेथी तेनुनो प्रकाश शिखामां पण फेलाइ शके छे. ॥ ७२ ॥ अने बीजा द्वीपसमुद्रोमां रहेलां ज्योतिष्कविमानो सामान्य स्फटिकनां बनेलां तथा नीचे फेलातां तेजवाळां छे. ॥ ७३ ॥ ते माटे विशेषणवतीमां कह्युं छे के—शोळ हजार जोजन उंची शिखा-

जोइसियविघातो न भवति? तह भन्नइ, जेणं सूरपण्णत्तीए भणियं—जोइसियविमाणाइं। सव्वाइं हवंति फालियमयाइं॥ दगफालियमया पुण। लवणे जे जोइसविमाणा॥ १॥ जं सव्वदीवसमुद्देसु फालियामयाइं, लवणसमुद्दे चेव केवलं दगफालियामयाइं तब्भेदमेव कारणं मा उदगेण विघाउ भवउत्ति. जं सूरपण्णत्तीए चेव भणियं लवणतो जोइसिया उड्ढलेसा भवंति णायव्वा, तेण परं जोइसिया अहोलेसगा णेयव्वा, तंपि उदगमा-

---

वडे ज्योतिष्कोनो विघात केम थतो नथी? तेमाटे सूर्यपन्नत्तिमां जे कह्युं छे ते कहे छे—ज्योतिष्कोनां सर्व विमानो स्फटिकमय होय छे, तेमां पण लवणसमुद्रमां जे विमानो छे, ते तो जलकांतस्फटिकरत्नमय छे. ॥ १॥ सघळा द्वीपसमुद्रोमां सामान्यस्फटिकमय, अने लवणसमुद्रमां जे जलकांतस्फटिकमय विमानो छे, तेनुं कारण ए के जलशिखाथी तेउनो विघात न थाय. वळी सूर्यपन्नत्तिमां एम पण कह्युं छे के, लवणसमुद्रमाहेलां ज्योतिष्कविमानो ऊर्ध्वलेश्यावाळां जाणवां, अने बाकीनां ज्योतिष्कविमानो अधोलेश्यावाळां जाणवां, अने ते पण जलश्रेणिने प्रकाशित करवामाटे छे, केमके लोक-

लावन्नासणन्नमेव लोगठिई एसत्ति. एवं चत्वारोऽत्र सूर्या—श्चत्वारश्च सुधांशवः ॥ नक्षत्राणां शतमेकं । प्रज्ञप्तं द्वादशोत्तरं ॥ ७४ ॥ द्विपंचाशत्समधिकं । ग्रहाणां च शतत्रयं ॥ प्रमाणमथ ताराणां । यथाम्नायं निरूप्यते ॥७५॥ द्वे लक्षे सप्तषष्टिश्च । सहस्राणि शतानि च ॥ नवैव कोटाकोटीनां । प्रोक्तानि तत्ववेदिभिः ॥ ७६ ॥ अत्रायमाम्नायः—यत्र द्वीपे समुद्रे वा । प्रमाणं ज्ञातुमिष्यते ॥ ग्रहनक्षत्रताराणां । तत्रत्यचंद्रसंख्यया ॥ ७७ ॥ एकस्य शशिनो गुणो । वक्ष्यमाणः परिवृदः ॥ एवं ग्रहोडुतारा-

---

स्थिति एवी छे. एवीरीते आ लवणसमुद्रमां चार सूर्यो, चार चंद्रो अने एकसो बार नक्षत्रो छे, ॥ ७४ ॥ तेमज त्रणसो बावन ग्रहो छे, हवे त्यां रहेला ताराओनुं प्रमाण आम्नायमुजब निरूपण करे छे. ॥ ७५ ॥ बे लाख सडसठ हजार नवसो कोटाकोटी ताराओ तत्वज्ञानीओए कहेला छे. ॥ ७६ ॥ अहीं नीचेमुजब आम्नाय छे—जे द्वीप अथवा समुद्रमां ग्रह, नक्षत्र अने ताराओनुं प्रमाण जाणवुं होय, तो त्यांना चंद्रनी संख्यावडे ॥ ७७ ॥ एक चंद्रना वर्णन कराता परिवारने गुणवो. अने एवीरीते सर्व जगोए ग्रह, नक्षत्र अने ताराओनुं प्रमाण मळे छे. ॥

णां । मानं सर्वत्र लभ्यते ॥ ७८ ॥ एकशशिपरिवारश्चा-
यं—अष्टाशीतिग्रहा ऋक्षा—एयष्टाविंशतिरेव च ॥ शरा-
श्वांकरसरसा ६६९७५—स्ताराणां कोटिकोट्यः ॥ ७९ ॥
लवणाब्धौ च कालोदे । स्वयंभूरमणेऽपि च ॥ बृयस्यो
मत्स्यमकर—कूर्माद्या मत्स्यजातयः ॥ ८० ॥ तत्रास्मिंल्ल-
वणांभोधा—वुत्सेधांगुलमानतः ॥ योजनानां पंचशता-
न्युत्कृष्टं मत्स्यवृंहणं ॥ ८१ ॥ शतानि सप्त कालोदे । स-
हस्रमंतिमेंबुधौ ॥ गुर्वंगमानं मत्स्याना—मल्पमत्स्याः प-
रेऽब्धयः ॥ ८२ ॥ स्युर्योनिप्रभवा जाति—प्रधानाः कु-

॥ ७८ ॥ वळी एक चंद्रनो परिवार नीचेमुजब छे—अ-
ठ्यासी ग्रहो, अठावीस नक्षत्रो अने गणसठ हजार नव-
सो पंचोतेर कोटाकोटी (६६९७५) तारानं छे. ॥७९॥
लवणसमुद्र, कालोदधिसमुद्र, अने स्वयंभूरमणसमुद्रमां
घणां मत्स्य, मगर तथा काचबाआदिकनी मत्स्यनी जा-
तिनं छे. ॥ ८० ॥ तेमां आ लवणसमुद्रमां उत्सेधांगु-
लना प्रमाणथी मत्स्यनुं उत्कृष्टुं शरीर पांचसो जोजननुं
छे. ॥ ८१ ॥ कालोदधिमां सातसो जोजननुं, अने स्व-
यंभूरमणमां एक हजार जोजननुं मत्स्योनुं उत्कृष्टुं शरीर
छे, बाकीना समुद्रो स्वल्प मत्स्योवाळा छे. ॥ ८२ ॥ लव-

लकोट्यः ॥ लवणे सप्त मत्स्यानां । नव कालोदवारिधौ ॥ ७३ ॥ अर्धत्रयोदश तथा । मत्स्यानां कुलकोट्यः ॥ स्वयंभूरमणांभोधौ । प्रज्ञप्ताः परमेष्ठिनिः ॥ ७४ ॥ तथा च जीवाभिगमे—

'लवणेणं भंते समुद्दे कइ मच्छजातिकुलकोडि-जोणीपमुहसयसहस्सा पण्णत्ता? गो० लवणे सत्त, कालोए नव, सयंभूरमणे अद्धतेरसत्ति जंबूदीपे प्रविशंति । मत्स्या लवणतोयधेः ॥ नवयोजनप्रमाणा । जग-

---

णसमुद्रमां योनिथी उत्पन्न थयेली जातिप्रधान मत्स्योनी सात कुलकोटीछे, अने कालोदधिसमुद्रमां तेवी नव कुलकोटीछे. ॥ ७३ ॥ वळी स्वयंभूरमणसमुद्रमां ज्ञानीछए तेवी साडाबार मत्स्योनी कुलकोटीछे कहेली छे. ॥ ७४ ॥ तेमाटे जीवाभिगममां कह्युं छे के—

हे भगवन्! लवणसमुद्रमां जातिप्रधान योनिथी उत्पन्न थयेली मत्स्योनी केटली कुलकोटीछे कहेली छे? (भगवान कहे छे के) हे गौतम! लवणसमुद्रमां सात, कालोदधिमां नव, अने स्वयंभूरमणमां साडाबार कुलकोटिछे. नव जोजनना प्रमाणवाळा मत्स्यो जगतीना दरवाजाने मार्गे लवणसमुद्रमांथी जंबूद्वीपमां आवे छे. ॥

तीविवराध्वना ॥ ८५ ॥ एवं च—क्वचिदयमुदधिः सुधां शुचंद्रा—तपघनसारसमुज्ज्वलश्चकास्ति ॥ गतिशिखसिरसः शिखानिरामो । रहसि हसन्निव वारिधीनशेषान् ॥ ॥ ८६ ॥ क्वचिदुदयदमंदभानुतेजो–घुसृणरसप्रसरारुणांतरालः ॥ प्रकटमिव वहन्नदीषु रागं । हृदि रसतः पतितासु वल्लभासु ॥ ८७ ॥ युग्मं ॥ क्वचिदनणुगुणैर्विभाति मुक्ता–मणिभिरुरुप्रतिबिंबितैरिवांतः ॥ अविरतगतिखिन्नभा·

॥ ८५ ॥ वळी एवीरीते—आ लवणसमुद्र कोइक जगोए चंद्रनी चांदनीरूप बरासथी उज्ज्वल थयोथको, तथा शिखाथी मनोहर थयेलो मस्तकपर शिखाविनाना बीजा सघळा समुद्रोनी जाणे हांसी करतो होय नहि तेम शोभे छे. ॥ ८६ ॥ वळी कोइक जगोए उदय पामता सूर्यना प्रचंड तेजरूपी केसरना रसना फेलावाथी लाल थयेल छे मध्यभाग जेनो एवो ते समुद्र रसथी हृदयपर पडेली नदीउरूपी स्त्रीउप्रते प्रकटरीते जाणे रागने धारण करतो होय नहि तेम शोभे छे. ॥ ८७ ॥ युग्मं ॥ वळी कोइक जगोए ते जाणे अंदर ताराउ प्रतिबिंबित थया होय नहि तेम अतिमूल्यवान मोतीउ अने मणिउथी शोभे छे, अने कोइक जगोए अविछि·

नुमुक्तैः । क्वचन करप्रकरैरिव प्रवालैः ॥ ८८ ॥ क्वचन जलगजैर्नियुद्धसज्जै—रसकृदुदस्तकरोद्धुरैः करालः ॥ जगदुपकृतिकारिनीरपानो—पनतघनेषु धृतप्रतीशंकैः ॥ ॥ ८९ ॥ स्थलचरसमसर्वजातिसत्त्वा—कृतिमदनेकझषौघपूर्णमध्यः ॥ प्रलयतरलितं जगद्दधानो । हरिरिव कुदिनिकेतने कृपार्द्रः ॥ ९० ॥ क्वचिदिह कमलायाः कौतुकादारभंत्या । जलचरनरकन्यालीषु हव्वीसकेन ॥ अय

न्न गतिथी थाकी गयेला सूर्य छोमी दीधेलां किरणोनां समूहोथी होय नहि जेम तेम प्रवालांनथी शोने छे. ॥ ॥ ८८ ॥ वळी कोइक जगोए जगतने उपकार करनारा अने जलपानमाटे नमेलां वादळांनप्रते धारण करेल छे दुश्मनहाथीनुंनी शंका जेनए, तथा युद्धमाटे सज्ज थयेला, अने निरंतर उंची करेली सुंढोथी भयंकर लागता एवा जलहस्तीनथी ते लवणसमुद्र विकराल लागे छे. ॥ ८९ ॥ स्थलचरसरखी सर्व जातिनना प्राणीनुंनी आकृतिवाळा अनेक मत्स्योना समूहथी भरेल छे मध्यभाग जेनो एवो आ लवणसमुद्र विष्णुनीपेठे कृपाळु थयोथको प्रलयथी मरता जगतने पोतानी कुदिरूपी घरमां धारी रहेलो छे. ॥ ९० ॥ वळी अहीं कोइक जगोए

मुपनयतीवापत्यरागैकगृह्यः । पवनजवनवेलागर्जितवाद्यं विनोदात् ॥ ९१ ॥ तरलतरतरंगोत्तुंगरंगत्तुरंगः । प्रसरदतुलवेलामत्तमातंगसैन्यः ॥ अतिविपुलमनोज्ञद्वीपदुर्गैरुदग्रः । कलयति नृपलक्ष्मीं वाहिनीनां विवोढा ॥ ९२ ॥ स्खलोन्मूर्छदतुलमत्स्यपल्लीपुलोललहरीकर—भेदोत्सेकितबुद्बुदार्बुदमिषोन्निन्नश्रमांभःकणः ॥ हेलोत्प्लाविततुंगपर्व-

---

जलचर मनुष्योनी कन्याजरूपी सखीजसाथे कौतुकथी रास रमती लक्ष्मीमाटे अपत्यना रागथी वश थयेलो ते लवणसमुद्र विनोदथी वायुना वेगथी जळती जरतीना गर्जारवरूपी वाजित्र जाणे तेणीनी पासे लावी आपे छे. ॥ ९१ ॥ अतिचपल मोजांजरूपी जंचे जछळता घोडाजवाळो, तथा विस्तार पामती अतुल्यभरतीरूपी मदोन्मत्त हाथीजना सैन्यवाळो, अतिविस्तीर्ण अने मनोहर द्वीपोरूपी किल्लाजवाळो ते लवणसमुद्र नदीजने परणतोथको राज्यलक्ष्मी भोगवे छे. ॥ ९२ ॥ प्रकटरीते जछळता मत्स्योनी श्रेणिजना पुंछडांथी जंचे जडता जलकणोना भेदावाथी निकळता परपोटाजना मिषथी जत्पन्न थयेल छे पसीनाना जलकणो जेने, तथा क्रीडाथी धोइ नाखेला सेंकडोगमे जंचा पर्वतोपर अथमाता मोजांज-

तशतोत्सर्पत्तरंगोद्धतो । वीरंमन्य इवैष चिक्रमिषया दिग्भृतां धावति ॥ ९३ ॥ क्रुद्धाखंडलवज्रमंडलगलज्ज्वालाकरालानल—त्रस्तानेकगिरींद्रकोटिशरणं कल्पद्रुमाणां वनं ॥ तत्तद्वस्तुवदान्यतातरलितैरप्यर्थितो निर्जरैर्—यो रत्नाकर इत्यनेककविभिर्नानाविकल्पैः स्तुतः ॥ ९४ ॥ निर्व्रीडक्रीडदंभश्वरनरतरुणीकृप्तदीपोपचारै—र्नूत्नैरत्नैरयत्नोज्ज्वलघनघृणिभिः क्वापि दीप्रांतरालः ॥ क्वापि प्राप्तप्रकर्षः

थी उद्धत थयेलो एवो ते लवणसमुद्र जाणे सुभटपणानो डोळ करतो होय नहि तेम दिग्पर्वतोने आक्रमण करवानी इच्छाथी दोडे छे. ॥ ९३ ॥ क्रोध पामेला इंद्रना वज्रमंडलमांथी निकळती ज्वालाना भयंकर अग्निथी मरेला अनेक क्रोशोगमे पर्वतोना शरणरूप, तथा कल्पवृक्षोनां वनरूप, तथा ते ते वस्तुओना दानथी चकित थयेला देवोथी पण प्रार्थना करायेलो, तथा जे रत्नाकरना नामथी अनेक कविओवडे विविधप्रकारनां विकल्पोथी स्तुति करायेलो छे, एवो आ लवणसमुद्र छे. ॥ ९४ ॥ लज्जारहित क्रीडा करता जलमनुष्यो अने तेओनी स्त्रीओए करेली दीपकोनी तैयारीथी दूर करेला, अने यत्नविना उज्ज्वल प्रकाशवाळां रत्नोथी कोइक ज-

पृथुमकरकराकृष्टपाठीनपीठ—भ्रस्यन्नक्रप्रमोदोल्ललनचल-जलोत्सिक्तकिंमीरपिंडैः ॥ ९५ ॥ दशन्निरादिकुलकं ॥ विश्राश्चर्यदकीर्तिकीर्तिविजयश्रीवाचकेंऽतिष—द्राजश्रीतनयोऽतनिष्ट विनयः श्रीतेजपालात्मजः ॥ काव्यं यत्किल तत्र निश्चितजगत्तत्त्वप्रदीपोपमे । संपूर्त्तिं सुखमेकविंशतितमः सर्गो मनोज्ञोऽगमत ॥ ९७ ॥ इति श्रीलोकप्रकाशे एकविंशतितमः सर्गः समाप्तः ॥ श्रीरस्तु ॥

गाये तेजस्वी थयेल छे अंदरनो भाग जेनो एवो, तथा मोटा मगरना हाथथी खेंचायेला पाठीनपीठजातिना मत्स्योपासेथी पडीजता नक्रमत्स्योना हर्षपूर्वक उछाळाथी चपल थयेला जलथी सीचायेला फीणना पिंडोथी कोइक जगोये प्राप्त करेल छे मोटाइ जेणे एवो ते लवणसमुद्र छे. ॥ ९५ ॥ दशन्निरादिकुलकं ॥ जगतने आश्चर्य आपनारी छे कीर्ति जेनी एवा श्रीकीर्तिविजयजीवाचकेंद्रना शिष्य, तथा राजश्री अने तेजपालना पुत्र एवा श्रीविनयविजयजी महाराजे निश्चित थयेला जगतना तत्वने प्रकाशवामां दीपकसमान एवुं जे आ काव्य रच्युं छे, तेमां मनोहर एवो आ एकवीसमो सर्ग संपूर्ण थयो. एवीरीते श्रीलोकप्रकाशमां एकवीसमो सर्ग समाप्त थयो.

॥ अथ द्वाविंशतितमः सर्गः प्रारभ्यते ॥

अथास्माल्लवणांभोधे—रनंतरमुपस्थितः ॥ वर्ण्यते धातकीखंम—द्वीपो गुरुप्रसादतः ॥ १ ॥ वृक्षेण धातकीनाम्ना । यदसौ शोभितः सदा ॥ वक्ष्यमाणस्वरूपेण । ततोऽयं प्रथितस्तथा ॥ २ ॥ चतुर्योजनलक्षात्मा । चक्रवालतयास्य च ॥ विस्तारो वर्णितः पूर्ण—ज्ञानालोकितविष्टपैः ॥ ३ ॥ परिक्षेपः पुनरस्य । कुदिक्स्थद्वीपवारिधेः ॥ त्रयोदशलक्षरूपः । क्षेत्रलब्धोऽयमीरितः ॥ ४ ॥ लक्षाः किलैकचत्वारिं—शत्सहस्राण्यथो दश ॥ योजनानां न-

---

॥ हवे बावीसमा सर्गनो प्रारंभ थाय छे. ॥

हवे आ लवणसमुद्रपछी आवेला धातकीखंम नामना द्वीपनुं गुरुना प्रसादथी वर्णन कराय छे. ॥ १ ॥ जेनुं वर्णन करवामां आवशे एवा धातकी नामना वृक्षथी आ शोभितो थयेलो छे, अने तेथी ते धातकीखंम नामथी प्रसिद्ध छे. ॥ २ ॥ केवलज्ञानथी जोयेल छे जगत जेमणे एवा जिनेश्वरोए तेनो चक्रवाल विस्तार चार लाख जोजननो कहेलो छे. ॥ ३ ॥ पक्षमां रहेल छे द्वीप तथा समुद्र जेने एवा आ धातकीखंमनो क्षेत्रसंबंधि घेरावो तेर लाख जोजननो छे. ॥ ४ ॥ एकतालीस ला-

वशती । किंचिदूनैकषष्टियुक् ॥ ५ ॥ अयं कालोदपार्श्वे-ऽस्य । परिधिश्चरमो भवेत ॥ आद्यस्तु लवणांभोधे—रं-ते यः कथितः पुरा ॥ ६ ॥ मध्यमः परिधिर्ज्ञेया—एय-ष्टाविंशतिरेव च ॥ षट्चत्वारिंशत्सहस्राः । पंचाशद्योज-नाधिकाः ॥ ७ ॥ जंबूद्वीपवदेषोऽपि । द्वारैश्चतुर्भिरंचितः ॥ तेषां नामप्रमाणादि । सर्वं तद्वद्भवेदिह ॥ ८ ॥ किं-त्वेतद्द्वारपालानां । विजयादिसुधाभुजां ॥ परस्मिन् धात-कीखंडे । राजधान्यो निरूपिताः ॥ ९ ॥ दश लक्षा यो-जनानां । सहस्राः सप्तविंशतिः ॥ पंचत्रिंशा सप्तशती ।

ख दश हजार नवसो अने कइंक नवा एकसठ जोज-ननो ॥ ५ ॥ तेनो छेल्लो घेरावो कालोदधिसमुद्रपासेनो छे, अने पहेलो तो लवणसमुद्रना छेमापासे छे, के जे पूर्वे कहेलो छे. ॥ ६ ॥ वळी तेनो वचलो घेरावो अठ-वीस लाख छेताळीस हजार अने पचास जोजननो छे. ॥ ७ ॥ आ द्वीप पण जंबूद्वीपनीपेठे चार दरवाजाथी शोभितो छे, तेनां नामो तथा प्रमाणआदिक सघळुं स्वरूप पण जंबूद्वीपना दरवाजाजेवुंज छे. ॥ ८ ॥ प-रंतु ते द्वारोना विजयादिक रक्षकदेवोनी राजधानीओ बी-जा धातकीखंडमां कहेली छे. ॥ ९ ॥ अहीं ते द्वारोथी

मिथो द्वारमिहांतरं ॥१०॥ दक्षिणस्यामुदीच्यां च । ह्री-पस्यैतस्य मध्यगौ ॥ इषुकारौ नगवरौ । जगदाते जग-द्धितैः ॥ ११ ॥ योजनानां पंचशता—न्युच्चौ सहस्रवि-स्तृतौ ॥ चत्वारि योजनानां च । लक्षाण्यायामतः पुनः ॥ १२ ॥ अत एव स्पृष्टवंतौ । कालोदलवणोदधी ॥ आ-द्यां संगंतुमन्योऽन्यं । भुजाविव प्रसारितौ ॥ १३ ॥ कू-टैश्चतुर्भिः प्रत्येकं । शोभितौ रत्नभासुरैः ॥ चैत्यमेकैकं च तत्र । कूटे कालोदपार्श्वगे ॥ १४ ॥ चतुर्भिः कुलकं ॥

परस्पर अंतर दश लाख सतावीस हजार सातसो पांत्रीस जोजननुं छे. ॥ १० ॥ आ द्वीपना मध्यभागमां दक्षिणे अने उत्तरे जगतना हितकारी जिनेश्वरोए बे इषुकार पर्वतो कहेला छे. ॥ ११ ॥ ते बन्ने पर्वतो पांचसो जोज-न उंचा, एक हजार जोजन पहोळा अने चार लाख जोजन लांबा छे. ॥ १२ ॥ अने तेथीज कालोदधि त-था लवणसमुद्रने तेउ बन्ने स्पर्श करे छे, तथा तेउ ब-न्नेने भेळा करवामाटे जाणे बे हाथो पहोळा कर्या होय नहि तेम ते लागे छे. ॥ १३ ॥ वळी ते दरेक पर्वत र-त्नोथी तेजस्वी थयेलां चार शिखरोथी शोभितो छे, ते-उमां कालोदधिसमुद्रपासे रहेला शिखरपर एकेकुं चैत्य

प्राच्यां दाक्ष्यामिषुकार—पर्वताभ्यामयं द्विधा ॥ द्वीपो निर्दिश्यते पूर्व—पश्चिमार्धविभेदतः ॥ १५ ॥ यच्च जंबूद्वीपमेरोः । प्राच्यां पूर्वार्धमस्य तत् ॥ तस्य प्रतीच्यामर्धं य—त्तत्पश्चिमार्धमुच्यते ॥ १६ ॥ तयोरप्यर्धयोर्मध्य । एकैको मंदराचलः ॥ तयोरपेक्षया क्षेत्र—व्यवस्थापि पूर्ववत् ॥ १७ ॥ तथाहि—अपाच्यामिषुकारो य । इहत्यमेर्वपेक्षया ॥ पूर्वतस्तस्य भरत—क्षेत्रं प्रथमतो भवेत् ॥ ॥ १८ ॥ ततो हैमवतक्षेत्रं । हरिवर्षं ततः परं ॥ ततो महाविदेहाख्यं । रम्यकाख्यं ततः परं ॥ १८ ॥ ततश्च है-

---

छे. ॥ १४ ॥ चतुर्भिः कुलकं ॥ आ बन्ने इषुकारपर्वतवडे आ द्वीप पूर्व अने पश्चिमार्धना भेदथी बे विभागमां वहेंचायेलो छे. ॥ १५ ॥ वळी जंबूद्वीपना मेरुथी पूर्वमां जे छे, ते तेनुं पूर्वार्ध छे, अने पश्चिममां जे अर्धभाग छे, ते पश्चिमार्ध कहेवाय छे. ॥ १६ ॥ ते बन्ने अर्धभागोनी वचमां एकेको मंदराचल पर्वत छे. अने तेमनी अपेक्षाए अहीं पण पूर्वनीपेठे क्षेत्रोनी व्यवस्था छे. ॥ १७ ॥ ते कहे छे—अहींना मेरुनी अपेक्षाये दक्षिणे जे इषुकार पर्वत छे, तेनी पूर्वे पहेलुं भरतक्षेत्र छे. ॥ १८ ॥ पछी हैमवतक्षेत्र, पछी हरिवर्षक्षेत्र, पछी महाविदेहक्षेत्र अ-

ण्यवत-मैरावतं ततस्ततः ॥ औत्तराह इषुकार । एषा पू-
र्वार्धसंस्थितिः ॥ १९ ॥ पश्चिमायामपि तस्मा-दाक्षिणा-
त्येषुकारतः ॥ प्रथमं भरतक्षेत्रं । ततो हैमवताभिधं ॥२०॥
एवं यावदौत्तराह । इषुकारधराधरः ॥ पूर्वार्धवत्क्षेत्ररीति-
रेवं पश्चिमतोऽपि हि ॥ २१ ॥ द्वयोरप्यर्धयोरेषां । क्षेत्रा-
णां सीमकारिणः ॥ षट् षट् वर्षधराः प्राग्वत । सर्वेऽपि
द्वादशोदिताः ॥ २२ ॥ जंबूद्वीपवर्षधरा—द्विन्यो द्विगुण-
विस्तृताः ॥ तुंगत्वेन तु तैस्तुल्याः । सर्वे वर्षधराऽयः ॥

ने तेपछी रम्यक नामनुं क्षेत्र छे, ॥ १८ ॥ पछी हैरण्यव-
त अने पछी ऐरावत क्षेत्र छे. अने पछी उत्तरतरफना
इषुकारमां नीचेमुजब पूर्वार्धनी स्थिति छे. ॥ १९ ॥ ते
दक्षिणतरफना इषुकारथी पश्चिमदिशामां पहेलुं भरतक्षेत्र
अने पछी हैमवतक्षेत्र छे. ॥ २० ॥ एवी रीते ज्यांसुधी
उत्तरतरफनो इषुकार पर्वत छे त्यांसुधी पूर्वार्धनीपेठे प-
श्चिमे पण क्षेत्रोनी व्यवस्था छे. ॥ २१ ॥ ते बन्ने अर्ध-
भागोमां रहेलां क्षेत्रोनी सीमा करनारा पूर्वनीपेठे ७ ७
वर्षधर पर्वतो छे, अने तेउ सर्व मळीने बार वर्षधर पर्व-
तो कहेला छे. ॥ २२ ॥ ते सघळा वर्षधर पर्वतो जंबूद्वी-
पना वर्षधरपर्वतोथी बेवडा विस्तारवाळा छे, तथा उंचा-

॥ २३ ॥ आयामतश्चतुर्लक्ष—योजनप्रमिता अमी ॥ पर्यंतस्पृष्टकालोद—लवणोदधिवारयः ॥ २४ ॥ तथाह्यत्र हिमवतो—र्गिर्योः शिखरिणोरपि ॥ विष्कंभोऽयं जिनैरुक्तः । पूर्वापरार्धभाविनोः ॥ २५ ॥ योजनानां शतान्येक-विंशतिः पंच चोपरि ॥ कलाः पंचैवाथ महा—हिमवतोश्च रुक्मिणोः ॥ २६ ॥ अष्टावेव सहस्राणि । योजनानां चतुःशती ॥ एकविंशत्यभ्यधिका । तथैवैककलाधिका ॥ २७ ॥ त्रयस्त्रिंशत्सहस्राणि । योजनानां शतानि षट् ॥ स्फुरच्चतुरशीतीनि । कलाश्चतस्र एव च ॥२८॥

ष्मां तो तेनाजेवाज छे. ॥ २३ ॥ लंबाइमां तेन चार लाख जोजनना छे, तथा छेडाना भागथी तेन लवणसमुद्र अने कालोदधिसमुद्रना जलने स्पर्श करी रहेला छे. ॥ २४ ॥ तेमाना पूर्वार्ध अने पश्चिमार्धमां रहेला बे हिमवंत तथा बे शिखरी पर्वतोनी पहोळाइ नीचेमुजब जिनेश्वरोए कहेली छे. ॥ २५ ॥ एकवीससो पांच जोजन अने पांच कलानी छे. हवे बन्ने महाहिमवंत तथा बन्ने रुक्मिपर्वतोनी पहोळाइ, ॥ २६ ॥ आठ हजार चारसो एकवीश जोजन अने एक कलानी छे. ॥ २७ ॥ वळी तेत्रीस हजार छसो चोर्यासी जोजन अने चार कला, ॥

विष्कंभोऽयं निषधयो—र्गिर्योर्नीलवतोरपि ॥ द्वादशाना-
मप्यमीषां । व्याससंकलना त्वियं ॥ २९ ॥ लक्षमेकं यो-
जनानां । षट्सप्ततिसहस्रयुक् ॥ शतान्यष्टौ द्विचत्वारिं—
शता समधिकानि च ॥ ३० ॥ द्वे योजनसहस्रे च । वि-
ष्कंभ इषुकारयोः ॥ तस्मिंश्च योजितेऽद्रि—रुद्धं क्षेत्र-
मिदं भवेत ॥ ३१ ॥ एकं लक्षं योजनानां । सहस्राण्य-
ष्टसप्ततिः ॥ द्विचत्वारिंशदधिका—न्यष्टौ शतानि चोपरि
॥ ३२ ॥ अथैतल्लवणांभोधि—परिधेरपनीयते ॥ द्वाद-
शान्यां शताभ्यां च । तेन न्यूनः स भज्यते ॥ ३३ ॥

॥ २८ ॥ एटली पहोळाइ बे निषधगिरि अने बे नील-
वंतपर्वतोनी छे, तथा ते बारे पर्वतोना व्यासनी संकलना
नीचेमुजब छे. ॥ २९ ॥ एक लाख छहोतेर हजार आ-
ठसो बेतालीस जोजन छे. ॥ ३० ॥ वळी बन्ने इषुका-
रपर्वतोनी पहोळाइ बे हजार जोजननी छे, अने तेने
आमां जोम्वाथी पर्वतोए रोकेलुं क्षेत्रप्रमाण नीचेमुजब
थाय छे. ॥ ३१ ॥ एक लाख अठोतेर हजार आठसो
बेतालीस जोजन छे. ॥ ३२ ॥ तेटली रकम लवणसमु-
द्रना घेरावामांथी बाद करवी, अने पछी तेने बसो बारे
भांगवी. ॥ ३३ ॥ त्यारे ७ हजार ७सो चौद जोजन अ-

लब्धानि योजनसह—स्राणि षट्| षट् शतानि च ॥ चतुर्दशाढ्यानि भागा—श्चैकोनत्रिंशकं शतं ॥ ३४ ॥ द्वादशाढ्यशतद्वंद्व—क्षुण्णैकयोजनोद्भवाः ॥ तत्तेयत्पृथ्वस्तेशा । द्विशती द्वादशान्वन् ॥ ३५ ॥ अथ चैतादृशैरंशै—र्यथास्थमुपकल्पितैः ॥ चतुर्दशानां क्षेत्राणां । लभ्यते मुखविस्तृतिः ॥ ३६ ॥ भागकल्पना चैवं—

। एकैकोंशो भरतयो २—स्तथैरवतयोरपि २ ॥ चत्वारो हैमवतयो ८—र्हैरण्यवतयोरपि ॥ ३७ ॥ हरिवर्षाख्ययो रेवं १६ । तथा रम्यकयोरपि १६ ॥ पूर्वापरार्ध गतयो—रंशाः षोडश षोडश ॥ ३८ ॥ चतुःषष्टिश्चतुःषष्टि—र्विदे-

---

ने एकसो ओगणत्रीस भागो आव्या, ॥ ३४ ॥ के जे भागो एक जोजनना बसोबारमा भागजेवा छे, केमके त्यां ते बसोबार अंशो एटला पहोळा छे. ॥ ३५ ॥ हवे यथास्थितपणे कल्पेला तेवा अंशोवडे चौदे क्षेत्रोना मुखनो विस्तार मळी शके छे. ॥ ३६ ॥ हवे ते भागकल्पना नीचेमुजब छे—

एकेको अंश बन्ने भरत तथा बन्ने ऐरवतोनो, चार चार बे हैमवत तथा बे हैरण्यवतोना, ॥ ३७ ॥ तथा एवीरीते पूर्वार्ध अने पश्चिमार्धमां रहेला बे हरिवर्ष तथा

क्षेत्रयोर्द्वयोः ॥ द्विशती द्वादशा चैवं । भागाः स्युः स-
र्वसंख्यया ॥ ३९ ॥ भरतैरवतेभ्यो वा । चतुर्णां मुखवि-
स्तृतिः ॥ विज्ञेया हैमवतयोः । हैरण्यवतयोरपि ॥ ४० ॥
षोडशघ्ना हरिवर्ष—रम्यकद्वयविस्तृतिः ॥ तथा चतुःषष्टि-
गुणा । विदेहक्षेत्रयोर्द्वयोः ॥ ४१ ॥ एवं च धातकीखंडे
। मध्यमात्परिधेरपि ॥ पूर्वोदितादुक्तशैल—रुद्धक्षेत्रविना-
कृतात् ॥ ४२ ॥ द्वादशाब्यशतद्वंद्व—विभक्तादुपकल्पितैः ॥
मुखविस्तृतिवद्भागै—र्लब्धैषां मध्यविस्तृतिः ॥ ४३ ॥ त-

बे रम्यकना सोळ सोळ अंशो जाणवा. ॥ ३८ ॥ तथा बे विदेहक्षेत्रोना चोसठ चोसठ अंशो छे, अने एवीरीते सर्व मलीने बसोबार भागो थाय छे. ॥ ३९ ॥ भरत अने ऐरवतथी हैमवत तथा हैरण्यवतक्षेत्रना मुखनो विस्तार चारगणो छे, ॥ ४० ॥ बन्ने हरिवर्ष तथा रम्यकक्षेत्रोनो मुखविस्तार सोळगणो छे, तथा बन्ने विदेहक्षेत्रोनो चोसठगणो छे. ॥ ४१ ॥ वळी एवीरीते धातकीखंडमां वच-
ला घेरावामांथी पूर्वे कहेला पर्वतोए रोकेलां क्षेत्रने बा-
द करवाथी ॥ ४२ ॥ तथा बसोबारे भागवाथी कल्पेला एवा मुखविस्तारवाळा भागोवडे तेनो मध्यभागनो विस्तार मले छे. ॥ ४३ ॥ वळी एवीरीते कालोदधिसमु-

थाव कालोदासन्ना—त्पर्यंतपरिधेरपि ॥ नगरुद्धक्षेत्रही-
नाद् । द्वादशद्विशताहृतात् ॥ ४४ ॥ मुखविस्तृतिवर्द्धागै
–र्यथास्थमुपकल्पितैः ॥ चतुर्दशानां क्षेत्राणां । लब्ध्या प-
र्यंतविस्तृतिः ॥ ४५ ॥ एवं च वक्ष्यमाणायां । क्षेत्रविवि-
धविस्तृतौ ॥ मावृत्संमोह इत्येष । आम्नायः प्राक्प्रपंचितः
॥ ४६ ॥ किंच—कृत्वाद्रिरुद्धं क्षेत्रं त–त्सहस्रद्वितयोज्झितं
॥ कर्त्तव्याश्चतुरशीति—स्तस्याप्यंशा दिशानया ॥ ४७ ॥
एकैकोंशो हिमवतो—स्तथा शिखरिणोरपि ॥ अंशाश्च-
त्वारश्च महा—हिमवतोश्च रुक्मिणोः ॥ ४८ ॥ षोडशां-

द्रपासेना जेवा घेरावामांथी पर्वतोए रोकेलां क्षेत्रने बाद
करवाथी, अने बसोबारे भांगवाथी ॥ ४४ ॥ मुखविस्ता-
रवाळा यथास्थितरीते कल्पेला भागोवडे ते चौदे क्षे-
त्रोनो लंबानो विस्तार मळी आवे छे. ॥ ४५ ॥ एवीरी-
ते वर्णवाता एवा ते क्षेत्रोना विविधप्रकारना विस्तारमां
भ्रमणा न थवामाटे पहेलां आ आम्नाय वर्णवी बताव्यो
छे. ॥ ४६ ॥ वळी—पर्वतोए रुंधेला ते क्षेत्रमांथी बेहः
जार बाद करीने, तेना पण नीचे जणाव्या मुजब चो-
र्यासी भागो करवा. ॥ ४७ ॥ एकेको बे हिमवंतोनो,
तथा बे शिखरीनो, अने चार चार बे महाहिमवंत त-

शा निषधयो-र्नीलवन्नगयोरपि ॥ एवं चतुरशीत्यांशै—र्वर्षद्वधरविस्तृतिः ॥ ४९ ॥ अत एव च वक्ष्यंते । नागाश्चतुरशीतिजाः ॥ वर्षाद्रिमानेऽस्मिन् पुष्क-रार्धेऽपि योजनोपरि ॥ ५० ॥ क्षेत्राण्येतानि दधति । चक्रारकांतराकृतिं ॥ क्षाराब्धिदिशि संकीर्णा—न्यन्यतो विस्तृतानि यत् ॥ ५१ ॥ जंबूद्वीपक्षारवार्द्धि—मध्यनाभिमनोहरे ॥ वर्षाचलेषुकाराद्रि—चतुर्दशारकांचिते ॥ ५२ ॥ अस्मिन् महाद्वीपचक्रे । कालोदायःप्रधिस्थिरे ॥ अरकांतरवद्भाति

था बे रुक्मिनना जाणवा. ॥ ४८ ॥ बे निषध तथा बे नीलवानपर्वतोना सोळ सोळ भागो छे, अने एवीरीते चोर्यासी भागोवडे वर्षधरपर्वतोनो विस्तार थाय छे. ॥ ॥ ४९ ॥ अने तेथीज आ पुष्करार्धमां पण वर्षधरपर्वतोना प्रमाणमां योजन उपर चोर्यासीया नागो कहेवाय छे. ॥ ५० ॥ आ क्षेत्रो चक्रना आरानी वचेना भागजेवा आकारने धारण करे छे, अने तेन लवणसमुद्रनी दिशातरफ सांकडा अने सामीबाजुए पहोळा छे. ॥ ॥ ५१ ॥ जंबूद्वीप तथा लवणसमुद्ररूपी वचली धरीथी मनोहर थयेला, तथा वर्षधर अने इषुकारपर्वतरूपी चौद आराथी शोभिता ॥ ५२ ॥ तथा कालोदधिसमुद्ररूपी

। क्षेत्राणीति चतुर्दश ॥ ५३ ॥ क्षेत्राणामिह पर्यंत । ए-
षां कालोदसन्निधौ ॥ मुखं च लवणांभोधि—समीपे प-
रिभाषितं ॥ ५४ ॥ ज्ञेयाः क्षेत्रप्रकरणे । सामान्येनोदि-
ता लवाः ॥ द्वादश द्विशतक्षुण्ण—योजनोद्या बुधैरिह ॥
॥ ५५ ॥ तत्रेह याम्येषुकार–हिमवत्पर्वतांतरे ॥ पूर्वार्द्धे
प्रथमं भाति । क्षेत्रं भरतनामकं ॥ ५६ ॥ चतुर्दशानि
षट्षष्टि–शतानि विस्तृतं मुखे ॥ एकस्य योजनस्यांशा-
श्चैकोनत्रिंशकं शतं ॥ ५७ ॥ योजनानां सहस्राणि । म-

लोखंडना पाटाथी स्थिर थयेला एवा आ महाद्वीपरूपी चक्रमां ते चौद क्षेत्रो आराओना अंतरभागोनीपेठे शो-
भे छे. ॥ ५३ ॥ आ क्षेत्रोनो छेडो कालोदधिसमुद्रपासे छे, अने मुख लवणसमुद्रनी पासे कहेलुं छे. ॥ ५४ ॥
क्षेत्रप्रकरणमां सामान्यपणे कहेला लवो एक जोजनना बसोबारांशजेवडा अहीं विद्वानोए जाणवा. ॥ ५५ ॥ ह-
वे अहीं पूर्वार्धमां दक्षिणतरफना इषुकार अने हिमवंत पर्वतनी वच्चे पहेलुं भरत नामनुं क्षेत्र शोभे छे. ॥ ५६ ॥
ते क्षेत्र मुखतरफना भागपासे छासठसो चौद जोजन तथा एक जोजनना एकसो उगणत्रीस भागोजेटला वि-
स्तारवाळुं छे. ॥ ५७ ॥ वळी मध्यभागमां तेनो विस्तार

ध्ये द्वादश विस्तृतं ॥ सैकाशीतिं पंचशतीं । तथा षट्त्रिं-
शतं लवान् ॥ ५८ ॥ अष्टादश सहस्राणि । योजनानां
शतानि च ॥ पंचैव सप्तचत्वारिं—शद्योजनाधिकान्यथ॥
॥ ५९ ॥ पंचपंचाशदधिक–मंशानां नियतं शतं ॥ एता-
वद्भरतक्षेत्रं । पर्यंते विस्तृतं मतं ॥ ६० ॥ त्रैराशिकादि-
ना ज्ञाप्यो । विस्तारोऽन्यत्र तु स्वयं ॥ तादृक्क्षेत्राकृत्य-
भावा—न्नात्र ज्याधनुरादिकं ॥ ६१ ॥ मध्यनागेऽस्य वै-
ताढ्य । उच्चत्वपृथुतादिभिः ॥ जंबूद्वीपस्थभरत–वैताढ्य
इव सर्वथा ॥ ६२ ॥ आयामतः किंतु चतु—र्लक्षयोज-

बारहजार पांचसो एकासी जोजन त्रीस लवोजेटलो छे.
॥ ५८ ॥ वळी अढारहजार पांचसो सम्मतालीस जोजन
॥ ५९ ॥ अने एकसो पचावन नागोजेटलो ते भरत-
क्षेत्रनो छेडाना नागमां विस्तार कहेलो छे. ॥ ६० ॥ ह-
वे ते क्षेत्रनो बीजी जगानो विस्तार तो त्रैराशिकादिक-
थी पोतानी मेळेज भावी लेवो, वळी तेवी रीतना क्षेत्र-
ना आकारना अभावथी अहीं जीवा तथा धनुषआदिक
नथी. ॥ ६१ ॥ आ क्षेत्रना मध्यनागमां वैताढ्यपर्वत छे,
अने ते सर्वथाप्रकारे जंबूद्वीपमाना भरतक्षेत्रना वैताढ्य-
जेवो छे. ॥ ६२ ॥ परंतु लंबाइमां ते चार लाख जोज-

नसंमितः ॥ युक्तश्चोन्नयतः पंच—पंचाशता महापुरैः ॥ ॥ ६१ ॥ उत्तरार्धमध्यखंडे । हिमवद्गिरिसन्निधौ ॥ जंबूद्वीपर्षभकूट—तुल्योऽत्र वृषभाचलः ॥ ६२ ॥ शेषा सर्वापि व्यवस्था । षट्खंडभवनादिका ॥ जंबूद्वीपभरतवद् । ज्ञेयात्राप्यविशेषिता ॥ ६३ ॥ तथात्र भरतादीनां । तैर्जंबूद्वीपगैः सह ॥ द्रव्यक्षेत्रकालभाव—पर्यायाः स्युः समाः क्रमात ॥ ६४ ॥ परोऽस्माद् हिमवानद्रिः । पंचाब्यानेकविंशतिं ॥ शतांस्ततो लवान् द्वाविं–शतिं चतुरशीतिजान् ॥ ६५ ॥ ननु जंबूद्वीपहैमवतो माने द्विगुणिते सति य-

---

ननो छे, अने बन्ने तरफ ते पद्मवन महानगरोथी युक्त थयेलो छे. ॥ ६१ ॥ उत्तरार्धना मध्यखंडमां हिमवानपर्वतपासे जंबूद्वीपमाना ऋषभकूटजेवो अहीं वृषभाचल पर्वत छे. ॥ ६२ ॥ आ क्षेत्रना छखंडभवनादिकनी बाकीनी सघली व्यवस्था कई पण फेरफारविना जंबूद्वीपना भरतक्षेत्रनीपेठे जाणवी. ॥ ६३ ॥ वळी अहीं ते भरतादिकक्षेत्रोना द्रव्य, क्षेत्र, काळ तथा भावना पर्यायो अनुक्रमे जंबूद्वीपमाना ते क्षेत्रोसरखा छे. ॥ ६४ ॥ तेथी आगळ हिमवान पर्वत छे, के जेनुं प्रमाण एकवीससो पांच पूर्णांक बावीस चोर्यासीआंश जोजननुं छे. ॥६५॥

थोक्ता योजनोपरि एकोनविंशतिजाः पंच नागा नवंति, अत्र च चतुरशीतिजा द्वाविंशतिरुक्तास्ततः कथमस्य ततो द्वैगुण्यं न व्याहन्यते? अत्रोच्यते—एषां नागानां द्वैविध्येऽपि विशेषः कोऽपि नास्ति, यतो यावदेकोनविंशतिजैः पंचभिर्नागैर्नवति तावदेव चतुरशीतिजैर्द्वाविंशत्यापि नवति, उभयत्रापि किंचिदधिकयोजनचतुर्थभागस्यैव जायमानत्वादिति. एवमग्रेऽपि भाव्यं.

पद्महृदाभिधानोऽस्य । मस्तकेऽस्ति महाह्रदः ॥ यो-

अहीं शंका करे के, जंबूद्वीपमान हैमवतपर्वतनुं प्रमाण बेवडुं करतां जे जोजन उपर कह्यामुजब पांच एकवीशांश थाय बे, अने अहीं बावीस चोर्यासीआंश कह्या, तेथी तेना बेवडापणामां विरोध केम न आवे? ते माटे अहीं कहे बे के—ते नागोना बे प्रकार कहेते छते पण तेमां कइं तफावत नथी, केमके पांच एकवीशांशे जेटलुं क्षेत्र थाय तेटलुंज बावीस चोर्यासीआंशे थाय बे, केमके ते बन्ने रीते कइंक अधिक जोजननो चोथो भागज थाय बे. एवीरीते आगळ पण जावी लेवुं.

ते पर्वतना शिखरपर पद्महृद नामे एक महाह्रद बे, ते बेहजार जोजन लांबो अने एक हजार जोजन पहो-

जनानां हे सहस्रे । दीर्घः सहस्रविस्तृतः ॥ ६६ ॥ दश-
योजनरूपोऽस्यो—द्वेधोऽब्जवलयादि च ॥ जंबूद्वीपपद्मह-
द । इवेहापि विज्ञाव्यतां ॥ ६७ ॥ एवं येऽन्ये वर्षधरा-
चलेषु कुरुषु हृदाः ॥ तथा नदीनां कुंडानि । द्वीपाः कुं-
डगताश्च ये ॥ ६८ ॥ अविशेषेण ते सर्वे—ऽप्युद्वेधोन्न्-
यमानतः ॥ जंबूद्वीपस्थायितत्तद् । द्वीपकुंडहृदैः समाः ॥
॥ ६९ ॥ ततस्तदुद्विष्कतादि । तथाब्जवलयादि च ॥ अ-
नुच्यमानमप्यत्र । स्वयं ज्ञेयं यथास्पदं ॥ ७० ॥ विष्कं-
भायामतस्त्वेते । सर्वेऽपि द्विगुणास्ततः ॥ व्यासोद्वेधान्यां

ळो छे. ॥ ६६ ॥ तेनी लंडाइ दश जोजननी छे, तथा
तेमाना कमलवलयआदिकनी सर्व व्यवस्था जंबूद्वीपमा-
ना पद्महृदजेवीज भावी लेवी. ॥ ६७ ॥ एवीरीते बीजा
वर्षधरपर्वतोपर तथा कुरुमां जे हृदो, नदीनना कुंडो त-
था कुंडमां रहेला द्वीपो छे, ॥ ६८ ॥ तेन सघळानी लं-
माइ तथा लंबाइनुं जे प्रमाण छे, ते सघळुं जंबूद्वीपमा-
ना द्वीप, कुंड तथा हृदोसरखुं कइं पण फेरफारविनानुं
छे. ॥ ६९ ॥ माटे तेननी लंडाइआदिक तेमज कम-
लवलयादिकनुं स्वरूप अहीं नहि कहेतां छतां पण पो-
तानी मेळेज स्थानमुजब जाणी लेवुं. ॥ ७० ॥ वळी ते-

च नद्यो । व्यासैर्वनमुखान्यपि ॥ ७१ ॥ तथाहुः—वास हरकुरुसु दहा । नईण कुंडाइं तेसु जे दीवा ॥ जेवेहु सेयतुल्ला । विक्कंभायामजं दुगुणा ॥ ७२ ॥ सव्वाजंवि नईजं । विक्कंभोवेहदुगुणमाणाजं ॥ सीयासीजयाणं । वणाणि दुगुणाणि विक्कंजे ॥ ७३ ॥ एवं च—गंगासिंधुरक्तवती—रक्तेत्याख्यास्पृशामिह ॥ षट्त्रिंशशतसंख्यानां । नदीनां ह्रदनिर्गमे ॥ ७४ ॥ अर्धार्धानि योजनानि । विष्कंभो द्वादश स्मृतः ॥ पर्यंते च पंचविंशं । योजना-

---

न लंबाइ पहोळाइमां तेजथी बमणा जे, नदीज पहोळाइ अने उंडाइमां तथा वनमुखो पहोळाइमां बमणा जे. ॥ ७१ ॥ ते कहे जे—वर्षधर अने कुरुमां जे ह्रहो. नदीज तथा कुंमो जे, तथा तेजमां जे द्वीपो जे, तेज सघळा उंमाइ अने उंचाइमां सरखा जे, तथा पहोळाइ अने लंबाइमां बमणा जे. ॥ ७२ ॥ अने सघली नदीज पहोळाइ अने उंमाइमां बमणी जे, अने शीता तथा शीतोदानां वनमुखो पहोळाइमां बमणा जे. ॥ ७३ ॥ अने एवीरीते—गंगा, सिंधु, रक्तवती तथा रक्ता इत्यादिक नामोवाळी छत्रीससो नदीज ज्यारे ह्रदोमांथी निकळे जे त्यारे ॥ ७४ ॥ अर्ध अर्ध जोजन थइने बार जोजननी

नां शतं भवेत ॥ ७५ ॥ आसां तावंति कुंमानि । विस्तृतान्यायतानि च ॥ विंशं हि योजनशतं । द्वीपाः षोमशयोजनाः ॥ ७६ ॥ स्वर्णकूला रूप्यकूला । रोहिता रोहितांशिका ॥ इत्यष्टादौ विस्तृताः स्युः । पंचविंशतियोजनीं ॥ ७७ ॥ अंते च सार्धां द्विशतीं । सर्वत्रैतावदेव च ॥ चतुर्विंशतिरप्यंत-र्नद्यः स्युरिह विस्तृताः ॥ ७८ ॥ चत्वारिंशा द्विशत्यासां । कुंडेष्वायतिविस्तृती ॥ द्वात्रिंशद्योजनान्यासां । द्वीपा आयतविस्तृताः ॥ ७९ ॥ नारीकांता

पहोळाइ कही ने, अने एक एकडे तेनी पहोळाइ एकसो पचीस जोजननी ने. ॥ ७५ ॥ ते नदीनना तेटला कुंडो एकसो वीश जोजन, तथा द्वीपो शोळ जोजन लांबा पहोळा ने. ॥ ७६ ॥ स्वर्णकूला, रूप्यकूला, रोहिता अने रोहितांशा ए आठ नदीन आदिमां पचीस जोजन पहोळी ने, ॥ ७७ ॥ अने अंते अढीसो जोजन पहोळी ने, एवीरीते सर्व जगोए तेटलुंज प्रमाण जाणवुं, वळी अहीं अंतर्नदीन पण चोवीस जोजन पहोळी ने. ॥ ७८ ॥ तेनना कुंडोनी लंबाइ पहोळाइ बसो चालीस जोजननी ने, अने तेनना द्वीपो बत्रीस जोजन लांबा पहोळा ने. ॥ ७९ ॥ नारीकांता, नरकांता, हरिकांता त-

नरकांता । हरिकांतानिधा नदी ॥ हरिसलिलेत्यष्टानां । सरितां मूलविस्तृतिः ॥ ८० ॥ पंचाशद्योजनान्यासां । पर्यंतविस्तृतिः पुनः ॥ योजनानां पंचशता—न्युक्तानि तत्ववेदिभिः ॥ ८१ ॥ आसां कुंभायतिव्यासा—वशीतियुक् चतुःशती ॥ चतुःषष्टिर्योजनानि । द्वीपाश्चायतविस्तृताः ॥ ८२ ॥ शीताशीतोदानिधानां । निम्नगानां चतसृणां ॥ आद्यांतयोः क्रमाद्व्यासः । शतं सहस्रमेव च ॥ ॥ ८३ ॥ सषष्टिर्नवशत्यासां । कुंडेष्वायतिविस्तृती ॥ अष्टाविंशं शतं चासां । द्वीपा आयतविस्तृताः ॥ ८४ ॥ ष-

---

था हरिसलिला, ए आठ नदीनना मूळनो विस्तार, ॥ ॥ ८० ॥ पचास जोजननो छे, अने तेमानो विस्तार तत्वज्ञानीनए पांचसो जोजननो कहेलो छे. ॥ ८१ ॥ तेनना कुंभोनी लंबाइ पहोळाइ चारसो एंशी जोजननी छे, अने तेनना द्वीपो चोसठ जोजन लांबा पहोळा छे. ॥ ८२ ॥ शीता अने शीतोदा नामनी चार नदीनना मूळमां अने छेडे अनुक्रमे एकसो तथा एकहजार जोजननी पहोळाइ छे. ॥ ८३ ॥ तेनना कुंभोनी लंबाइ पहोळाइ नवसो साठ जोजननी छे, अने तेनना द्वीपो एकसो अठावीस जोजन लांबा पहोळा छे. ॥ ८४ ॥ ए-

द्वत्रिंशं शतमष्टौ च । पुनरष्टौ चतुष्टयं ॥ चतुर्विधानामि-
त्यासा—माद्यंतोद्दिष्टता क्रमात ॥ ८५ ॥ गव्यूतं योज-
ने सार्धे । द्वौ क्रोशौ पंचयोजनी ॥ योजनं दश चैतानि
। योजने द्वे च विंशतिः ॥ ८६ ॥ अंतर्नदीनां सर्वासा-
मपि प्रारभ्य मूलतः ॥ पर्यंतं यावदुद्वेध—स्तुल्यः स्यात्पं-
चयोजनी ॥ ८७ ॥ स्वकीयमूलविस्तृत्या । जिह्विकावि-
स्तृतिः समा ॥ मूलोद्वेधसमश्चासां । सर्वासां जिह्विकोन्नू-
यः ॥ ८८ ॥ उक्तशेषं तु स्वरूपं । सकलं वेदिकादिकं

कसो छत्रीस, आठ, आठ अने चार, एरीतनी चारे प्र-
कारनी ते नदीओनी मूलनी तथा वेदानी उंडाइ अनु-
क्रमे ॥ ८५ ॥ एक गाउ तथा अर्द्धी जोजन, बे गाउ
तथा पांच जोजन, एक जोजन तथा दश जोजन, अ-
ने बे जोजन तथा वीश जोजननी छे. ॥ ८६ ॥ अने
सघली अंतर्नदीओनी उंडाइ तो मूलथी मांडीने छेक छे-
कासुधी पांच जोजननी सरखीज छे. ॥ ८७ ॥ तेओनी
जिह्वानी पहोळाइ पोतपोताना मूलना विस्तारसरखी छे,
अने तेउ सर्वनी जिह्वानी उंचाइ तेओनां मूलनी उं-
डाइ सरखी छे. ॥ ८८ ॥ हवे वर्णव्याशिवायनुं बाकीनुं
ते नदीओनुं वेदिकाआदिकनुं सघळुं स्वरूप जंबूद्वीपमा-

॥ एतास्वप्यनुसंधेयं । जंबूद्वीपनदीगतं ॥ ८९ ॥ पूर्वाभिमुख्याः पूर्वार्धे । कालोदे यांति निम्नगाः ॥ क्षारोदे चापरोन्मुख्यो—ऽपरार्धे तु विपर्ययः ॥९०॥ आसामित्युक्तो विशेषः । प्रसंगाल्लाघवाय च ॥ तत्र तत्र नाममात्रं । स्थानाशौन्याय वक्ष्यते ॥९१॥ अथ प्रकृतं—अग्रैतस्मात्पद्महृदा—न्नद्यस्तिस्रो विनिर्गताः ॥ गंगासिंधुरोहितांशाः पूर्वापरोत्तराध्वनिः ॥ ९२ ॥ तत्र गंगा च सिंधुश्च । पूर्वपश्चिमयोर्दिशोः ॥ निर्गत्य स्वदिशोर्गत्वा । यथार्ह पर्व-

---

नी नदीनना जेवुंज जाणवुं. ॥ ८९ ॥ तेनमां पूर्वार्धमां पूर्वसन्मुख वहेनारी नदीन कालोदधिसमुद्रमां मळे बे, अने पश्चिमतरफ वहेनारी नदीन लवणसमुद्रमां मळे बे, तथा पश्चिमार्धमां तेथी विपरीत जाणवुं. ॥ ९० ॥ एवीरीते प्रसंगथी टुंकामां ते नदीननी विशेष हकीकत कही, हवे त्यां त्यां स्थान पूरवामाटे नाममात्र कहीये बीये. ॥ ९१ ॥ हवे ते चालती बाबत कहे बे—हवे ते पद्महृदमांथी गंगा, सिंधु अने रोहितांशा नामनी त्रण नदीन पूर्व, पश्चिम अने उत्तरमार्गे निकळेली बे. ॥ ॥ ९२ ॥ तेमांथी गंगा अने सिंधु पोतपोतानी पूर्व अने पश्चिमदिशामां वहीने योग्यतामुजब पर्वतपर जइने,

तोपरि ॥ ९३ ॥ स्वस्वावर्त्तनकूटाभ्यां । निर्वर्त्त्य दक्षिणा-
मुखे ॥ कुंडे निपत्य विशतः । कालोदारोदधी क्रमात् ॥
॥ ९४ ॥ रोहितांशा तूत्तरस्यां । योजनानि नगोपरि ॥
द्विपंचाशां पंचशतीं । त्रिपंचाशल्लवाधिकां ॥ ९५ ॥ अ-
तिक्रम्य निजे कुंडे । निपत्य योजनांतरा ॥ शब्दापाति-
गिरेः प्रत्य—क्प्रवृत्ता लवणेऽविशत ॥ ९६ ॥ अथास्मा-
द्धिमवद्वैलात्—दुत्तरस्यां व्यवस्थितं ॥ क्षेत्रं हैमवताभिख्य
—माकृत्या भरतोपमं ॥ ९७ ॥ षड्विंशतिं सहस्राणि ।
योजनानां चतुःशतीं ॥ अष्टपंचाशां लवान् द्वा—नवतिं

॥ ९३ ॥ पोतपोताना आवर्तनशिखरपर थइने दक्षिण-
तरफ वहेतीथकी कुंडमां पडीने अनुक्रमे कालोदधि त-
था लवणसमुद्रमां जइ मले छे. ॥ ९४ ॥ अने रोहितां-
शा तो उत्तरदिशातरफ पर्वतपर पांचसो बावन जोजन
अने त्रेपन लवोसुधी पर्वतपर ॥ ९५ ॥ जइने तथा पो-
ताना कुंडमां पडीने शब्दापातिपर्वतथी एक जोजन छेटे
पूर्वतरफ वळीने लवणसमुद्रमां मले छे. ॥ ९६ ॥ हवे ते
हिमवंतपर्वतथी उत्तरे हैमवंत नामनुं भरतक्षेत्रजेवा आ-
कारवाळुं क्षेत्र आवेलुं छे. ॥ ९७ ॥ ते क्षेत्र मुखभागमां
छवीस हजार चारसो अठावन जोजन अने बाणु लवना

विस्तृतं मुखे ॥ ९८ ॥ पंचाशतं सहस्राणि । चतुर्विंशं शतत्रयं ॥ चतुश्चत्वारिंशमंश—शतं मध्ये च विस्तृतं ॥ ॥ ९९ ॥ योजनानां सहस्राणि । चतुःसप्ततिमंततः ॥ नवत्याढ्यं शतं षण्ण-वत्याढ्यं च शतं लवान् ॥ १०० ॥ मध्येऽस्य शब्दापातीति । वृत्तवैताढ्यपर्वतः ॥ सहस्रयोजनोत्तुंगः । सहस्रं विस्तृतायतः ॥ १ ॥ अयं जंबूद्वीपशब्दा—पातिना सर्वथा समः ॥ तद्वत्सप्तान्येऽपि वृत्त-वैताढ्या इह तत्समाः ॥ २ ॥ अद्रिरस्यांते च महा-हिम-

---

विस्तारवाळुं डे. ॥ ९८ ॥ वळी ते मध्यभागमां पचासहजार त्रणसो चोवीस जोजन अने एकसो चमाळीस अंशना विस्तारवाळुं डे. ॥ ९९ ॥ तेमज ते डेडाना भागमां चमोतेर हजार एकसो नेवु जोजन अने एकसो छन्नु लवना विस्तारवाळुं डे. ॥ १०० ॥ तेना मध्यभागमां शब्दापाती नामनो वृत्तवैताढ्यपर्वत डे, ते पर्वत एक हजार जोजन उंचो तथा एक हजार जोजन लांबो पहोळो डे. ॥ १ ॥ आ पर्वत सर्वथाप्रकारे जंबूद्वीपमाना शब्दापातिपर्वतसरखो डे, अने तेनीपेठे बीजा पण जे सात वृत्तवैताढ्य पर्वतो डे, ते सघला तेनाजेवाज डे. ॥२॥ अाने डेडे जे महाहिमवान पर्वत डे, ते चोर्यासीसो ए-

वान् योजनानि सः ॥ एकविंशानि चतुर—शीतिशता-न्यथांशकान् ॥ ३ ॥ पूर्वोक्तमानांश्चतुरो । विस्तीर्णस्तस्य चोपरि ॥ पद्मैः परिष्कृतो भाति । महापद्माभिधो हृदः ॥ ॥ ४ ॥ योजनानां सहस्राणि । चत्वार्येवायमायतः ॥ वि-ष्कंभतो योजनानां । सहस्रद्वितयं भवेत् ॥ ५ ॥ दक्षि-णस्यामुदीच्यां च । नद्यौ द्वे निर्गते ततः ॥ रोहिता ह-रिकांता च । पर्वतोपर्युभे अपि ॥ ६ ॥ योजनानां श-तानु द्वात्रिं—शतं गत्वा दशोत्तरान् ॥ चतुश्चत्वारिंशतं च । भागान् जिह्विकया गिरेः ॥ ७ ॥ पततः स्वस्वकुंडेऽथ । कालोदं याति रोहिता ॥ द्विधा कृत्वा हैमवतं । वैता-

---

कवीस जोजन ॥ ३ ॥ तथा पूर्वे कहेला मानवाळा चार अंशोना विस्तारवालो छे, तथा तेपर पद्मोथी घेरायेलो महापद्म नामनो हृद शोभे छे. ॥ ४ ॥ ते हृद चार ह-जार जोजन लांबो तथा बे हजार जोजन पहोळो छे. ॥ ॥ ५ ॥ तेमांथी दक्षिण अने उत्तरतरफ रोहिता अने हरिकांता नामनी बे नदीन निकळेली छे, तथा ते बन्ने नदीन पर्वतपर ॥ ६ ॥ बत्रीससो दश जोजन अने च-मालीस भागोसुधी जइने, पर्वतपरथी जिह्वाने आकारे ॥ ७ ॥ पोतपोताना कुंडमां पडे छे, तेमांथी रोहिता है-

द्व्याद्योजनांतरा ॥ ८ ॥ हरिकांता च वैताढ्या—द्योजनद्वि-
तयांतरा ॥ हरिवर्षं विभजती । प्रयाति लवणोदधौ ॥९॥

अथोदीच्यां क्षेत्रमस्मा—द्धरिवर्षं विराजते ॥ सश्री-
कमध्यं यद्गंधा—पातिवैताढ्यबृंहृता ॥ १० ॥ त्रयस्त्रिंशा-
ष्टपंचाश—द्धृताढ्यां लक्षयोजनीं ॥ षट्पंचाशमंशशतं ।
विस्तीर्णमिदमानने ॥ ११ ॥ द्वे लक्षे द्वादशशतीं । मध्ये-
ऽष्टानवतिं तथा ॥ योजनानामंशशतं । द्विपंचाशं च वि-
स्तृतं ॥ १२ ॥ योजनानां षण्णवत्या । सहस्रकैः समन्वितं

मवंतक्षेत्रना बे भाग करीने वैताढ्यथी एक जोजन दूर
रहीथकी कालोदधिसमुद्रमां मले छे. ॥ ८ ॥ अने हरि-
कांता नदी वैताढ्यथी बे जोजन दूर रहीथकी हरिवर्ष-
क्षेत्रना बे विभाग करतीथकी लवणसमुद्रमां जइ मले छे.

हवे तेथी उत्तरे हरिवर्ष नामनुं क्षेत्र शोभे छे, के
जे क्षेत्रनो मध्यभाग गंधापाति नामना वैताढ्यपर्वतथी
शोभावाळो थयेलो छे. ॥ १० ॥ ते क्षेत्रनो मुखभाग ए-
क लाख अठावनसो तेत्रीस जोजन तथा एकसो छपन
अंशना विस्तारवाळो छे. ॥ ११ ॥ वळी ते क्षेत्रना मध्य-
भागनो विस्तार बे लाख बारसो अठाणु जोजन अने
एकसो बावन अंशोनो छे. ॥ १२ ॥ वळी तेना जेमानो

॥ लक्षद्वयं सप्तशतीं । त्रिषष्ट्यान्यधिकां तथा ॥ १३ ॥ अष्टचत्वारिंशमंश-शतं पर्यंतविस्तृतं ॥ शेषास्य जंबूद्वी-पस्थ—हरिवर्षसमा स्थितिः ॥ १४ ॥ क्षेत्रस्यास्य च पर्य-ते । निषधो नाम नृधरः ॥ त्रयस्त्रिंशत्सहस्राणि । योज-नानां शतानि षट् ॥ १५ ॥ स्याद्विस्तीर्णः स चतुर—शीतीन्यंशाश्च षोडश ॥ तिगिंछिनामा वर्वर्त्ति । महाह्रदो-ऽस्य चोपरि ॥ १६ ॥ सहस्राणि योजनाना—मष्टावाया-मतः स च ॥ विष्कंभतस्तु चत्वारि । सहस्राणि नवेद-सौ ॥ १७ ॥ दक्षिणस्यामुदीच्यां च । ह्रदादस्मान्निरीय तु

विस्तार बे लाख छन्नु हजार सातसो त्रेसठ जोजन ॥ ॥ १३ ॥ अने एकसो अडतालीस अंशोनो छे, बाकीनी तेनी सघली स्थिति जंबूद्वीपमाना हरिवर्षक्षेत्रजेवी जा-णवी. ॥ १४ ॥ आ क्षेत्रने छेडे निषधनामे पर्वत छे, अ-ने ते तेत्रीस हजार छसो ॥ १५ ॥ चोर्यासी जोजन त-था शोळ अंशना विस्तारवाळो छे, अने तेना पछी ति-गिंछि नामनो एक महाह्रद छे. ॥ १६ ॥ ते ह्रदनी लं-बाइ आठ हजार जोजननी छे, अने तेनी पहोळाइ चार हजार जोजननी छे. ॥ १७ ॥ ते ह्रदमांथी दक्षिणे अने उत्तरे हरिसलिला अने शीतोदा नदी निकळीने पर्वत-

॥ वाहिन्यौ हरिसलिला—शीतोदे ते नगोपरि ॥ १८ ॥ योजनानां सहस्राणि । चतुर्दश शतानि च ॥ अष्टौ द्वि-चत्वारिंशानि । परिक्रम्याष्ट चांशकान् ॥ १९ ॥ स्वस्वजि-ह्विकया स्वस्व—कुंडे निपततस्ततः ॥ हरिः स्ववृत्तवैता-ढ्या—द्योजनद्वितयांतरा ॥ २० ॥ हरिवर्षान्विधं वर्ष । द्वि-धा विदधती सती ॥ कालोदाब्धौ निपतति । रमेवाच्यु-तवक्षसि ॥ २१ ॥ शीतोदा च देवकुरु—नद्रसालविभे-दिनी ॥ चतुर्भिर्योजनैर्मेरो—र्दूरस्था पश्चिमोन्मुखी ॥ ॥ २२ ॥ प्रत्यग्विदेहविजय—सीमाकरणकोविदा ॥ गो-

---

पर ॥ १८ ॥ चौद हजार आठसो बेतालीस जोजन त-था आठ अंशोसुधी वहीने ॥ १९ ॥ पोतपोतानी जि-ह्वावडे पोतपोताना कुंडमां पडे छे, अने पछी त्यांथी ह-रिसलिला पोताना वृत्तवैताढ्यथी बे जोजन दूर रहीथ-की, ॥ २० ॥ तथा हरिवर्ष नामना क्षेत्रना बे विभाग करतीथकी लक्ष्मी जेम विष्णुना वक्षस्थलपर तेम ते का-लोदधिसमुद्रमां पडे छे. ॥ २१ ॥ वळी शीतोदा नदी दे-वकुरु अने नद्रशालने भेदतीथकी तथा मेरुथी चार जो-जन दूर रहीने पश्चिमतरफ वहेतीथकी ॥ २२ ॥ पूर्वविं-देह अने विजयोनी सीमा करतीथकी गोस्तनी वृद्धस्त्री-

त्रवृद्धेव मध्यस्था । यात्यंते लवणोदधिं ॥ २३ ॥ शीता-प्येवं नीलवतो । निर्गता केसरिह्रदात ॥ कुंडोद्भिनोत्तर-कुरु—भद्रसालप्रदेशिनी ॥ २४ ॥ चतुर्भिर्योजनैर्मेरो-र्दू-रस्था पूर्वतोमुखी ॥ प्राग्विदेहान् विभजती । याति का-लोदवारिधौ ॥ २५ ॥ वाच्योदीच्यां रम्यकांता । तथैवैर-वतादिका ॥ क्षेत्रत्रयी शिखर्याद्या ॥ नीलांता च नगत्रयी ॥ २६ ॥ यथेयं हरिवर्षांता । त्रिवर्षी भरतादिका ॥ उ-क्ता हिमवदाद्या च । निषधांता नगत्रयी ॥ २७ ॥ तद्वत

नीपेठे मध्यस्थ रहीने अंते लवणसमुद्रमां मळे छे. ॥ ॥ २३ ॥ एवीरीते शीता पण नीलवानपर्वतना केसरिह-दमांथी निकळीने, तथा कुंडमांथी निकळ्याबाद उत्तरकुरु अने भद्रशालने भेदतीथकी ॥ २४ ॥ मेरुथी चार जो-जन दूर रहीने पूर्वतरफ वहेतीथकी, तथा पूर्वविदेहना विभाग करतीथकी कालोदधिसमुद्रमां जाय छे. ॥ २५ ॥ वळी एवीजरीते ऐरवतथी मांडीने रम्यकसुधी त्रण क्षेत्रो, अने शिखरीथी मांडीने नीलवंतसुधी त्रण पर्वतो पण जाणी लेवा, ॥ २६ ॥ जेम आ भरतथी मांडीने हरिव-र्षसुधीनां त्रण क्षेत्रो, अने हिमवंतथी मांडीने निषधसु-धीनां त्रण पर्वतो छे. ॥ २७ ॥ वळी आदि, मध्य अने

विधा क्षेत्रमान-मादिमध्यांतगोचरं ॥ तावदायामविस्तार
। हृदा वर्षधरोपरि ॥ २८ ॥ तावदेवातिक्रमणं । नदीनां
पर्वतोपरि ॥ सैवाकृतिर्नाममात्रे । विशेषः सोऽभिधीयते
॥ २९ ॥ ऐरावतमुदीच्येषु—कारात्स्वस्वगिरेर्दिशि ॥
शिखरी पर्वतोंतेऽस्य । पुंडरीकहृदांचितः ॥ ३० ॥ अस्मा-
द्रक्ता रक्तवती । स्वर्णकूला विनिर्ययुः ॥ रक्तैरवतमध्येन
। याति कालोदवारिधिं ॥ ३१ ॥ लवणाब्धौ प्रविशति ।
तथैव रक्तवत्यथ ॥ स्वर्णकूला तु कालोदं । हैरण्यवतम-

अंते क्षेत्रनुं प्रमाण पण त्रणप्रकारे एवीजरीते छे, अने
तेटलाज लांबा पहोळा हृदो ते वर्षधर पर्वतोपर छे. ॥
॥ २८ ॥ वळी ते पर्वतोपर पण तेटलुंज नदीनुं वहेवुं
छे, तेज आकृति छे, फक्त नाममां जे तफावत छे, ते क-
हे छे. ॥ २९ ॥ उत्तरतरफना इषुकारपर्वतथी पोतपोता-
ना पर्वतनी दिशामां ऐरावतक्षेत्र छे, अने तेने छेडे पुं-
डरीकहृदथी शोभतो शिखरी पर्वत छे. ॥ ३० ॥ तेमांथी
रक्ता, रक्तवती तथा स्वर्णकूला नामनी नदीओ निकळे
छे, तेमांनी रक्ता ऐरवतक्षेत्रना मध्यभागमां थइने का-
लोदधिसमुद्रने जइ मळे छे. ॥ ३१ ॥ वळी तेवीजरीते
रक्तवती नदी लवणसमुद्रमां मळे छे, अने स्वर्णकूलान-

ध्यगा ॥ ३२ ॥ परं शिखरिणः क्षेत्रं । हैरण्यवतनामकं ॥ विकटापातिना वृत्त—वैताढ्येन सुशोभितं ॥ ३३ ॥ ततो रुक्मी नाम महा—पुंडरीकह्रदांचितः ॥ गिरिस्ततो रूप्य-कूला—नरकांते विनिर्गते ॥ ३४ ॥ हैरण्यवतमध्येन । द्वारोदं रूप्यकूलिका ॥ कालोदं नरकांता च । याति र-म्यकमध्यतः ॥ ३५ ॥ ततः परं रुक्मिगिरेः । क्षेत्रं राज-ति रम्यकं ॥ मध्ये माल्यवता वृत्त-वैताढ्येन विभूषितं ॥

दी हैरण्यवंतक्षेत्रना मध्यभागमां थइने कालोदधिसमुद्र-ने मले छे. ॥ ३२ ॥ शिखरीपर्वतथी आगळ हैरण्यवत नामनुं क्षेत्र छे, तथा ते विकटापाति नामना वृत्तवैताढ्य-थी शोभितुं छे. ॥ ३३ ॥ पछी महापुंडरीकह्रदथी शोभ-तो रुक्मी नामे पर्वत छे, अने तेमांथी रूप्यकूला अने नरकांता नामनी नदीओ निकले छे. ॥ ३४ ॥ तेमानी रूप्यकूलानदी हैरण्यवतक्षेत्रना मध्यभागमां थइने लव-णसमुद्रने मले छे, अने नरकांता नदी रम्यकना मध्य-मां थइने कालोदधिसमुद्रने मले छे. ॥ ३५ ॥ पछी रु-क्मिपर्वतथी आगळ रम्यकक्षेत्र शोभे छे, अने ते मध्य-भागमां रहेला माल्यवान नामना वृत्तवैताढ्यपर्वतथी शो-भितुं छे. ॥ ३६ ॥ तेथी आगल नीलवान नामे पर्वत

॥ ३६ ॥ ततोऽपि परतो याति । नीलवान्नाम पर्वतः ॥ महाह्रदः केसरीति । तस्योपरि विराजते ॥ ३७ ॥ शीता नदी तु पूर्वोक्त—रीत्या कालोदवारिधौ ॥ व्रजति प्राग्विदेहस्थ—विजयव्रजसीमकृत् ॥ ३८ ॥ शीता च नारीकांता च । ततो नद्यौ निरीयतुः ॥ नारीकांता रम्यकांत—र्व्यूढैति लवणोदधिं ॥ ३९ ॥ योजनं द्वे च विकटा—पातिमाल्यवतोर्नवेत् ॥ चत्वारि मेरोः स्वक्षेत्र—नदीभ्यामंतरं क्रमात ॥ ४० ॥

अथास्ति मध्ये नगयो–र्नीलवन्निषधाख्ययोः ॥ क्षे-

शोभे छे, अने तेपर केसरी नामे महाह्रद शोभे छे. ॥ ॥ ३७ ॥ शीता नदी तो पूर्वे कहेली रीतिमुजब पूर्वविदेहमां रहेला विजयोना समूहनी सीमा करतीथकी कालोदधिसमुद्रमां जइ मले छे. ॥ ३८ ॥ शीता अने नारीकांता ए बे नदीओ ते ह्रदमांथी निकळे छे, तेमांनी नारीकांता रम्यकक्षेत्रनी वच्चे थइने लवणसमुद्रने मले छे. ॥ ३९ ॥ पोताना क्षेत्रनी ते बन्ने नदीओथी अनुक्रमे विकटापाति अने माल्यवान पर्वतनुं बे जोजननुं अंतर छे, अने मेरुनुं चार जोजननुं अंतर छे. ॥ ४० ॥

हवे ते नीलवान अने निषध पर्वतनी वच्चे मंदरा-

त्रं महाविदेहाख्यं । मंदरालंकृतांतरं ॥ ४१ ॥ चयोविंश-
त्या सहस्रै—र्योजनानां त्रिभिः शतैः ॥ चतुस्त्रिंशैः सम-
धिका । लक्षाश्चतस्र एव च ॥ ४२ ॥ द्वादशद्विशतक्षुण्ण—
योजनस्य लवाः पुनः ॥ द्वे शते विस्तीर्णमेत—ल्लवणां-
भोधिसन्निधौ ॥ ४३ ॥ ततं लक्षाणि मध्येऽष्टा—वेकपं-
चाशतं शतान् ॥ चतुर्नवत्याढ्यानंश—शतं चतुरशीति-
युक् ॥ ४४ ॥ अंते चैकादश लक्षाः । सप्ताशीतिं सह-
स्रकान् ॥ चतुःपंचाशतं लवानां । साष्टषष्टिशतं ततं ॥
॥ ४५ ॥ जातं चतुर्धैतदपि । जंबूद्वीपविदेहवत ॥ देव-

चलथी शोभितो छे मध्यभाग जेनो एवुं महाविदेह ना-
मनुं क्षेत्र छे. ॥ ४१ ॥ चार लाख त्रेवीस हजार त्रणसो
चोत्रीस जोजन, ॥ ४२ ॥ तथा एक जोजननना बसोबा-
रमा भागजेवडा बसो भागजेटलो ते क्षेत्रनो लवणसमु-
द्रपासेनो विस्तार छे. ॥ ४३ ॥ वळी ते क्षेत्र मध्यभाग-
मां आठ लाख एकावनसो चोराणु जोजन अने एकसो
चोरासी अंशोना विस्तारवाळुं छे. ॥ ४४ ॥ अने छेडाना
भागपर ते क्षेत्र अग्यार लाख सतासी हजार चोपन जो-
जन अने एकसो अडसठ अंशोना विस्तारवाळुं छे. ॥
॥ ४५ ॥ ते महाविदेहक्षेत्र पण जंबूद्वीपना महाविदेह-

कुरूत्तरकुरु—पूर्वापरविदेहकैः ॥ ४६ ॥ स्युर्देवकुरवोऽपाच्या—मुदीच्यां कुरवः पराः ॥ मेरोः प्राच्यां प्राग्विदेहाः । प्रतीच्यामपरे पुनः ॥ ४७ ॥ शीताशीतोदानदीभ्यां । विदेहास्ते द्विधाकृताः ॥ प्राग्वदेव चतुर्ष्वंशे—ष्वष्टाष्ट विजया इह ॥ ४८ ॥ तथैवोदक्कुरुप्राच्य—सीमकृन्माल्यवद्गिरेः ॥ आगंधमादनं सृष्ट्याः । क्रमस्तैरेव नामभिः ॥ ॥ ४९ ॥ चतुर्ष्वंशेष्वंतरेषु । वक्षस्कारास्तथैव च ॥ चत्वारश्चत्वार एव । तिस्रस्तिस्रोंतरापगाः ॥ ५० ॥ विजये-

---

नीपेठे देवकुरु, उत्तरकुरु, पूर्वविदेह अने पश्चिमविदेहना भेदथी चार भागोवाळुं छे. ॥ ४६ ॥ मेरुथी दक्षिणमां देवकुरु, उत्तरमां उत्तरकुरु, पूर्वमां पूर्वविदेह तथा पश्चिममां पश्चिमविदेह छे. ॥ ४७ ॥ शीता अने शीतोदानदीथी ते विदेहना बे भागो थयेला छे, अने पूर्वनीपेठेज ते चारे भागोमां अहीं पण आठ आठ विजयो छे. ॥ ४८ ॥ एवीजरीते उत्तरकुरुनी पूर्वसीमा करनारा माल्यवान पर्वतथी मांडीने लेक गंधमादनपर्वतसुधी तेज नामोवडे सृष्टिनो क्रम छे. ॥ ४९ ॥ वच्चे रहेला चारे भागोमां तेवीजरीते चार चार वक्षस्कारो छे, तथा त्रण त्रण अंतरनदीओ छे. ॥ ५० ॥ ए विजयोमां वै-

ष्वेषु वैताढ्या । नदीकुंमर्षभाद्रयः ॥ षट्खंडा राजधान्यश्च । तन्नामानस्तथा स्थिताः ॥ ५१ ॥ तथैव चत्वारोऽप्यंशाः । पर्यंते वनराजिताः ॥ केवलं परिमाणानां । विशेषः सोऽभिधीयते ॥ ५२ ॥ वक्षस्कारवनमुखां—तर्नदीमेरुकाननैः ॥ विष्कंभतः संकलितैः । स्याद्राशिर्विजयान् विना ॥ ॥ ५३ ॥ लक्षद्वयं षट्चत्वारिं—शत्सहस्राः शतत्रयं ॥ षट्चत्वारिंशतोपेतं । योजनानामनेन च ॥ ५४ ॥ चतुर्लक्षात्मके द्वीप—विष्कंभे राशिनोज्झिते ॥ हृते षोमशभिर्भानं । लभ्यं विजयविस्तृतेः ॥ ५५ ॥ योजनानां स-

---

ताढ्यो, नदीन, कुंडो, ऋषभाचलो, छखंमो अने राजधानीन तेज नामनी तेज रीते रहेली छे. ॥ ५१ ॥ वळी ते चारे भागो छेमापर वनथी शोभिता छे, केवल तेनना प्रमाणमां फेरफार छे, ते कहे छे. ॥ ५२ ॥ विजयोशिवायना वक्षस्कार, वनमुख, अंतर्नदी तथा मेरुवन, ए सर्वनो विस्तार एकठो करवाथी नीचेमुजब रकम थाय छे. ॥ ५३ ॥ बे लाख छेताली स हजार त्रणसो छेतालीस जोजन थाय छे, ते रकम ॥ ५४ ॥ चार लाख जोजनजेटला द्वीपना विस्तारमांथी बाद करते हते. अने बाकी रहेली रकमने शोळे भांगते हते नीचेप्रमाणे

हस्राणि । नव त्र्याढ्या च षट्शती ॥ षट् षोडशांशाः प्रत्येकं । ज्ञेया विजयविस्तृतिः ॥ ५६ ॥ एवमिष्टान्यविष्कंभ-वर्जितद्वीपविस्तृतेः ॥ स्वस्वसंख्याविभक्तायाः । लभ्यतेऽभीष्टविस्तृतिः ॥ ५७ ॥ तत्र च—विनाद्रीन् विजयादीनां । व्याससंकलना त्वियं ॥ तिस्रो लक्षा द्विनवतिः । सहस्रा योजनात्मकाः ॥ ५८ ॥ अनेन वर्जिते द्वीप—विष्कंभे विहृतेऽष्टघ्निः ॥ वक्षस्काराद्रिविष्कंभो । लभ्यः सहस्रयोजनः ॥ ५९ ॥ अंतर्नदीविना शेष—व्याससं-

---

विजयनो विस्तार आवे छे. ॥ ५५ ॥ नव हजार त्रसो त्रण पूर्णांक त्रशोळांश जोजन थाय छे, अने तेटलो दरेक विजयनो विस्तार जाणवो. ॥ ५६ ॥ एवीरीते बीजा इच्छित विस्तारविनाना द्वीपना विस्तारने पोतपोतानी संख्याथी भांगते छते इच्छितस्थाननो विस्तार मळी आवे छे. ॥ ५७ ॥ वळी त्यां—पर्वतोविना विजयादिकोना विस्तारनी संकलना नीचेमुजब छे, त्रण लाख बाणु हजार जोजनरूप छे. ॥ ५८ ॥ ते रकमने द्वीपना विस्तारमांथी बाद करते छते तथा आठे भांगते छते वक्षस्कारपर्वतनो एक हजार जोजनरूप विस्तार आवे छे. ॥ ५९ ॥ अंदरनी नदीविना बाकीना व्यासनो सरवाळो त्रण

कलना भवेत ॥ लक्षास्तिस्रोऽष्टनवतिः । सहस्राः पंचश-
त्यपि ॥ ६० ॥ अनेन वर्जिते द्वीप—विष्कंभे षड्भिराहृ-
ते ॥ सार्धे द्वे योजनशते । व्यासोंतःसरितामयं ॥ ६१ ॥
विदेहानां यत्र यावान् । स्याद्व्यासोंतमुखादिषु ॥ तस्मिन्
सहस्रोरुशीता-शीतोदान्यतरोज्झिते ॥ ६२ ॥ शेषेऽर्द्धिते
तत्र तत्र । तावान् ज्ञाप्यो विवेकिभिः ॥ विजयांतर्नदीव-
क्ष—स्कारायामः स्वयं धिया ॥ ६३ ॥ द्वयोरप्यर्धयोरस्मि-
न् । द्वीपे वनमुखानि च ॥ वक्षस्कारक्षितिभृतो । विज-

लाख अठाणु हजार पांचसोनो थाय छे. ॥ ६० ॥ ते र-
कमने द्वीपना विस्तारमांथी बाद करीने, बाकी रहेली र-
कमने बए भांगवाथी अंदरनी नदीनो अढीसो जोज-
ननो विस्तार आवे छे. ॥ ६१ ॥ जे जगोए विदेहोना
क्षेत्रो तथा मुखआदिकमां जेटलो विस्तार होय तेमांथी
शीता अथवा शीतोदामांथी एकनो विस्तार बाद करते
बते, ॥ ६२ ॥ अने बाकी रहेली रकमने अर्धी करतेछ-
ते त्यां त्यां विजयोनी अंदर रहेली नदीनु तथा वक्ष-
स्कारोनी तेटली लंबाइ विवेकी माणसोए पोतानीमेळेज
बुद्धिपूर्वक जाणी लेवी. ॥ ६३ ॥ आ द्वीपमां बन्ने अर्धा
भागोमां रहेलां वनमुखो वक्षस्कारपर्वतो विजयो अने

याश्चांतरापगाः ॥ ६४ ॥ लवणोददिशि ह्रस्वाः । क्षेत्र-
सांकीर्ण्यतः स्मृताः ॥ दीर्घाः कालोदककुक्षि । क्षेत्रबाहु-
ल्यतः क्रमात् ॥ ६५ ॥ अष्टानां वनमुखानां । कले द्वे वि-
स्तृतिर्लघुः ॥ गुरुश्चतुश्चत्वारिंशा—ष्टपंचाशच्छती भवेत ॥
॥ ६६ ॥ तत्र द्वयोर्द्वयोः पूर्वा–परार्धे वर्तिनोस्तयोः ॥ का-
राब्ध्यासन्नयोः शीता—शीतोदासीम्नि सा लघुः ॥ ६७ ॥
गुरुस्तु नीलनिषधां—तयोरेतच्च युक्तिमत ॥ अमीषां व-
लयाकारं । काराब्धिं स्पृशतां बहिः ॥ ६८ ॥ अपरेषां तु

अंदर रहेली नदीन, ॥ ६४ ॥ लवणसमुद्रतरफ क्षेत्रनी संकमाशने लीधे अनुक्रमे नानी, तथा कालोदधिसमुद्र-तरफ क्षेत्रनी पहोळाश्ने लीधे मोटी छे. ॥ ६५ ॥ आठे वनमुखोनो जघन्य विस्तार बे कलानो, तथा उत्कृष्टो वि-स्तार अठावनसो चमालीस जोजननो छे. ॥ ६६ ॥ ते-मां पूर्वार्ध तथा पश्चिमार्धमां लवणसमुद्रनी पासे रहेला बे बे वनमुखोनो शीता तथा शीतोदानी हदमां जघन्य विस्तार छे, ॥ ६७ ॥ अने नील तथा निषधपर्वतने छेडे उत्कृष्टो विस्तार छे, केमके बहारथी वलयाकार लवणस-मुद्रने स्पर्श करनारां ते वनमुखोनो तेवो विस्तार युक्ति-युक्त छे. ॥ ६८ ॥ तथा कालोदधिना वलयना अंदरना

कालोद—वलयाभ्यंतरस्पृशां ॥ लघ्वी निषधनीलांते । गुर्वी सा मरिदंतिके ॥ ६९॥ तथोक्तं वीरंजयक्षेत्रसमासवृत्तौ—तथा वनमुखानां विस्तारो द्विगुण उक्तः, परं लवणोदधिदिशि वनमुखपृथुत्वं विपरीतं संभाव्यते, यथा नद्यंते कलाद्वयं, गिर्यंते चतुश्चत्वारिंशदधिकान्यष्टपंचाशतानि पृथुत्वमिति संप्रदाय इति. बृहत्क्षेत्रसमासवृत्तौ तु एषां जघन्यं मानं नीलवन्निषधांते, शीताशीतोदोपांते चोत्कृष्टमुक्तं, न च कश्चिद्विशेषोऽभिहितः. अथ देवोत्तरकु-

---

भागने स्पर्श करनारां बीजां वनमुखोनो ते विस्तार निषध अने नीलपर्वतोपासे जघन्य अने नदीनपासे उत्कृष्टो छे. ॥ ६९ ॥ तेमाटे वीरंजयक्षेत्रसमासनी टीकामां कह्युं छे के—वळी वनमुखोनो विस्तार बमणो कह्यो छे, परंतु लवणसमुद्रनी दिशामां ते वनमुखोनो विस्तार विपरीत संभवे छे, जेमके नदीनने बेडे बे कला छे, अने पर्वतोने बेडे अठावनसो चमालीस जोजननो विस्तार छे, एवो संप्रदाय छे. अने बृहत्क्षेत्रसमासनी टीकामां तो नील अने निषधपर्वतपासे तेनुं जघन्य प्रमाण छे, तथा शीता अने शीतोदाप्रते उत्कृष्टुं प्रमाण कह्युं छे, परंतु तेमां कइं विशेष कह्युं नथी. हवे देवकुरु अने उ-

रु—क्षेत्रसीमाविधायिनः ॥ गजदंताकृतीन् शैलान् । चतुरश्चतुरो ब्रुवे ॥ ७० ॥ तत्र देवकुरूणां यः । प्रत्यग्विद्युत्प्रभो गिरिः ॥ तथोत्तरकुरूणां च । प्रत्यग यो गंधमादनः ॥ ७१ ॥ द्वावप्यायामत इमौ । षट्पंचाशत्सहस्रकाः ॥ लक्षास्तिस्रो योजनानां । सप्तविंशं शतद्वयं ॥ ७२ ॥ अथ देवकुरूणां प्रा—ग्गिरिः सौमनसोऽस्ति यः ॥ तथोत्तरकुरूणां प्रा-क्पर्वतो माल्यवांश्च यः ॥ ७३ ॥ एतावायामतः पंच—लक्षा एकोनसप्ततिः ॥ सहस्राणि योजनानां । द्विशत्येकोनषष्टियुक् ॥ ७४ ॥ इदं प्रमाणं पूर्वा-

---

त्तरकुरुक्षेत्रनी सीमा करनारा गजदंतसरखी आकृतिवाळा चार चार पर्वतोनुं वर्णन करुं छुं. ॥ ७० ॥ तेमांथी देवकुरुनी पश्चिमे विद्युत्प्रभ नामनो जे पर्वत छे, तेमज उत्तरकुरुनी पश्चिमे गंधमादन नामनो जे पर्वत छे, ॥ ॥ ७१ ॥ ते बन्ने पर्वतोनी लंबाइ त्रण लाख छपन हजार बसो सतावीश जोजननी छे. ॥ ७२ ॥ वळी देवकुरुनी पूर्वे जे सौमनस नामे पर्वत छे, तथा उत्तरकुरुनी पूर्वे जे माल्यवान नामे पर्वत छे, ॥ ७३ ॥ तेउ बन्नेनी लंबाइ पांच लाख उगणोतेर हजार बसो उगणसाठ जोजननी छे. ॥ ७४ ॥ आ प्रमाण विद्वानोए पूर्वार्धमां जा-

र्धे । भावनीयं विचक्षणैः ॥ परार्धे क्षेत्रविस्तार—व्यत्या सेन विपर्ययः ॥ ७५ ॥ पूर्वार्धे हि भवेत्क्षेत्रं । प्राच्यां विस्तीर्णमन्यतः ॥ संकीर्णमपरार्धे तु । प्रत्यक्पृथ्व्यन्यतोऽन्यथा ॥ ७६ ॥ ततः पूर्वार्धे यदुक्तं । मानं प्राचीनशैलयोः ॥ सौमनसमाल्यवतो—स्तत्प्रतीचीनयोरिह ॥ ७७ ॥ ज्ञेयं विद्युत्प्रभगंध—मादनाद्योः परार्धके ॥ यत्प्रतीचीनयोस्तत्र । मानं तत्प्राच्ययोरिह ॥ ७८ ॥ एते चत्वारोऽपि शैलाः । स्वस्ववर्षधरांतिके ॥ सहस्रयोजनव्यासा—स्तनवो

णवुं, परंतु पश्चिमार्धमां क्षेत्रना विस्तारना विपरीतपणाथी तेथी जाणवुं जाणवुं. ॥ ७५ ॥ पूर्वार्धमां रहेलुं क्षेत्र पूर्वतरफ विस्तारवाळुं. अने पश्चिमतरफ सांकडुं होय छे. अने पश्चिमार्धमां पश्चिमतरफ विस्तारवाळुं अने पूर्वतरफ सांकडुं होय छे. ॥ ७६ ॥ अने तेथी पूर्वार्धमां पूर्वना सौमनस अने माल्यवान पर्वतोनुं जे प्रमाण कह्युं छे, ते प्रमाण अहीं पश्चिममां रहेला ॥ ७७ ॥ विद्युत्प्रभ तथा गंधमादन पर्वतनुं पश्चिमार्धमां जाणवुं, माटे पश्चिमना पर्वतोनुं जे प्रमाण छे, ते अहीं पूर्वना पर्वतोनुं जाणवुं. ॥ ७८ ॥ ए चारे पर्वतो पोतपोताना वर्षधरोनी पासे एक हजार जोजन पहोळा छे, तथा मेरुपासे सांकडा छे.

मेरुसन्निधौ ॥ ७९ ॥ शेषवर्णविभागादि । कूटवक्तव्यता-
दि च ॥ जंबूद्वीपगजदंत—गिरिचिंत्यतामिह ॥ ८० ॥
अथ स्वस्वप्रतीचीन—प्राचीनगजदंतयोः ॥ आयाममा-
नयोर्योगे । धनुर्मानं कुरुद्वये ॥ ८१ ॥ नवलक्षा योज-
नानां । सहस्राः पंचविंशतिः ॥ तथा शतानि चत्वारि ।
षण्णशीत्यधिकानि च ॥ ८२ ॥ भद्रसालायतिर्विघ्ना । मे-
रुविष्कंभसंयुता ॥ गजदंतद्वयव्यास—हीना ज्या कुरुषु
स्फुटा ॥ ८३ ॥ त्रयोविंशत्या सहस्रै—रधिकं लक्षयोर्द्वयं
॥ योजनानामष्टपंचा—शताधिकं तथा शतं ॥ ८४ ॥

॥ ७९ ॥ बाकीनां वर्ण, विभागादिक तथा तेमनां शि-
खरोनां वर्णनआदिक सघलुं जंबूद्वीपमां रहेला गजदंतो-
नीपेठे अहीं पण जाणवुं. ॥ ८० ॥ हवे पोतपोताना प-
श्चिम तथा पूर्वना गजदंतोनी लंबाइनुं प्रमाण एकठुं क-
रवाथी बन्ने कुरुनुं धनुर्मान नीचेमुजब थाय छे. ॥८१॥
नव लाख पचीस हजार चारसो व्यासी जोजननुं थाय
छे. ॥ ८२ ॥ भद्रशाल वननी लंबाइने बेवडी करीने, त-
था तेमां मेरुनी पहोळाइ नेळवीने, तेमांथी गजदंतोनी
पहोळाइ बाद करवाथी प्रगटरीते कुरुनी नीचेमुजब जी-
वा थाय छे. ॥ ८३ ॥ बे लाख त्रेवीस हजार एकसो अ-

विदेहमध्यविष्कंभे । मेरुविष्कंभवर्जिते ॥ अर्धीकृते च प्रत्येकं । लभ्यते कुरुविस्तृतिः ॥ ८५ ॥ सा चेयं—त्रिलक्षी सप्तनवतिः । सहस्राण्यष्टशत्यपि ॥ सप्तनवतिर्योज—नानां द्विनवतिर्लवाः ॥ ८६ ॥

अथापाच्यामुदीच्यां च । नीलवन्निषधाश्रितः ॥ प्रत्येकं यमकाद्री स्तो । जंबूद्वीपकुरुष्विव ॥ ८७ ॥ जंबूद्वीपयमकव—त्स्वरूपमेतयोरपि ॥ सहस्रयोजनोच्चत्व—विस्तारायामशालिनोः ॥ ८८ ॥ क्रमात्ततो ह्रदाः पंच । त-

---

ठावन जोजननी ते जीवा थाय छे. ॥ ८४ ॥ विदेहनी वचली पहोळाइमांथी मेरुनी पहोळाइ बाद करी, बाकी रहेली रकमनें अर्ध करवाथी दरेक कुरुनो विस्तार मली आवे छे. ॥ ८५ ॥ अने ते नीचेमुजब छे—त्रण लाख सताणु हजार आठसो सताणु जोजन अने बाणु लवोनो ते विस्तार छे. ॥ ८६ ॥

हवे नीलवान अने निषधपर्वतथी दक्षिणे अने उत्तरे जंबूद्वीपमाना कुरुनीपेठे दरेकमां बे यमकपर्वतो छे. ॥ ८७ ॥ एक हजार जोजन उंचा पहोळा तथा लांबा ए ते बन्ने यमकाद्रिनुं स्वरूप जंबूद्वीपमाना यमकाद्रिसरखुं जाणवुं. ॥ ८८ ॥ त्यांथी अनुक्रमे बन्ने किनारानुपर

न्नामानस्तथा स्थिताः ॥ तटद्वये दश दश । कांचनाचल-
चारवः ॥ ८९ ॥ हृदाः पंचाप्यमी तादृ-ग्नामभिः सेवि-
ताः सुरैः ॥ तद्वत्पद्मांचितास्तेभ्यो । द्विगुणायतविस्तृताः
॥ ९० ॥ तटद्वये दश दश । ये चात्र कांचनाद्रयः ॥ स-
श्रीकास्तेऽपि मानेन । तैर्जंबूद्वीपगैः समाः ॥ ९१ ॥ किं-
तु संबद्धमूलास्ते—ऽमी तु व्यवहिता मिथः ॥ योजना-
नां शते नैका—दशेन नवमांशिना ॥ ९२ ॥ तच्चैवं—
एषां दशानां पृथुत्वे । सहस्रं मिलिते भवेत् ॥ तत्सहस्र-

दश दश कांचनाचलोथी मनोहर थयेला तेज नामना अने तेवीरीतना पांच हृदो आवेला छे. ॥ ८९ ॥ ते पांचे हृदो तेवाज नामोवाळा देवोथी सेवायेला छे, तथा तेनीपेठेज कमलोथी शोभिता अने बमणा लांबा पहो-ळा छे. ॥ ९० ॥ वळी अहीं बन्ने किनारापर जे दश दश कांचनाचलो छे, तेज शोभिता तथा प्रमाणमां जंबूद्वीप-माना कांचनाचलजेवा छे. ॥ ९१ ॥ परंतु जंबूद्वीपना कांचनाचलो संयोगी मूलवाळा छे, अने आ कांचनाच-लो एकबीजाथी जुदा छे, अने तेनुंवच्चेनुं अंतर एकसो अग्यार पूर्णांक एकनवमांश जोजननुं छे. ॥ ९२ ॥ अ-ने ते नीचेमुजब छे—ते दशे कांचनाचलोनी पहोळा-

द्वयादेक—हृदायामाद्वियोज्यते ॥ ९३ ॥ शेषं स्थितं स-
हस्रं य—न्नवभिस्तद्विभज्यते ॥ अंतरैः कांचनाद्रीणा—
मेवं यथोक्तमंतरं ॥ ९४ ॥ जंबूद्वीपे तु हृदानां । सहस्रा-
यामनाम्नावतः ॥ न किंचित्कांचनाद्रीणां । व्यवधानं परस्परं
॥ ९५ ॥ यमकाद्रिहृदायाम-वर्जितात्सप्तभिर्हृतात ॥ ल-
भ्यंते कुरुविष्कंभा-त्सप्तांतराणि तानि च ॥ ९६ ॥ यम-
काद्योर्नीलवत-स्तान्यामाद्यहृदस्य च ॥ क्रमाच्चतुर्णां हृ-
दानां । क्षेत्रांतस्थांतिमहृदात ॥ ९७ ॥ सहस्राः पंचपंचा-

श्नो सरवाळो करवाथी एक हजार जोजन थाय, ते र-
कमने एक हृदनी बे हजार जोजननी लंबाइमांथी बाद
करवी. ॥ ९३ ॥ बाकी रहेली एक हजारनी रकमने न-
व आंतरानथी भांगवी, एटले ते कांचनाचलोनुं पूर्वे क-
हेलुं अंतर आवे छे. ॥ ९४ ॥ अने जंबूद्वीपना हृदोनी
लंबाइ तो एक हजार जोजननी होवाथी त्यांना कांच-
नाद्रिनवच्चे परस्पर कइं पण अंतर नथी. ॥ ९५ ॥ कु-
रुनी पहोळाइमांथी यमकाचल तथा हृदोनी लंबाइ बाद
करवाथी, तथा बाकी रहेली रकमने साते भांगवाथी ते
सात अंतरोनुं माप आवे छे. ॥ ९६ ॥ नीलवानथी बे
यमकाचलोनुं तेनथी पहेला हृदनुं, तथा क्षेत्रने छेडे

श-द्योजनानां शतद्वयं ॥ एकसप्तत्याधिकं त-द्भवेदेकैक-मंतरं ॥ ९८ ॥ आसूत्तरासु कुरुषु । नीलवद्गिरिसन्निधौ ॥ राजते धातकीवृक्षो । जंबूवृक्ष इवापरः ॥ ९९ ॥ मा-ने स्वरूपे त्वनयो—र्विशेषोऽस्ति न कश्चन ॥ किंतु त-स्यानादृतव-दस्य देवः सुदर्शनः ॥ २०० ॥ उदीचीनासु कुरुषु । पश्चार्धेऽप्येवमीदृशः ॥ स्यान्महाधातकी वृक्षः । प्रियदर्शनदैवतः ॥ १ ॥ उत्तरासां कुरूणां य—त्स्वरूप-मिह वर्णितं ॥ तदेव देवकुरुषु । विज्ञेयमर्धयोर्द्वयोः ॥ ॥ २ ॥ किंत्वासु नीलवत्स्थाने । वक्तव्यो निषधाचलः ॥

रहेला जेवा हृदथी अनुक्रमे चारे हृदोनुं ॥ ९७ ॥ ए-केकुं अंतर पचावन हजार बसो एकोतेर जोजननुं जे. ॥ ९८ ॥ आ उत्तरकुरुमां नीलवानपर्वतपासे बीजा जं-बूवृक्षजेवो धातकीवृक्ष शोभे जे. ॥ ९९ ॥ ते बन्नेना प्र-माण अने स्वरूपमां कइं पण तफावत नथी, परंतु अ-नादृतनीपेठे तेनो स्वामी सुदर्शनदेव जे. ॥ २०० ॥ व-ळी एवीरीते पश्चिमार्धमाना उत्तरकुरुमां पण एवोज म-हाधातकीवृक्ष जे, अने तेनो स्वामी प्रियदर्शन देव जे. ॥ ॥ १ ॥ एवीरीते जे अहीं उत्तरकुरुनुं स्वरूप वर्णव्युं, ते-ज स्वरूप देवकुरुना बन्ने अर्ध भागोमां जाणवुं. ॥ २ ॥

गिरी चित्रविचित्राख्यौ । वाच्यौ च यमकास्पदे ॥ ३ ॥ पूर्वापरार्धयो र्देव—कुरुषु स्तो यथास्पदं ॥ प्राग्वद्वाल्मलि-नौ वेणु—देवाभिधसुराश्रयौ ॥ ४ ॥ तथोक्तं स्थानांग-द्वितीयस्थानकवृत्तौ—' दो देवकुरुमहादुमत्ति ' द्वौ कूट-शाल्मलिवृक्षावित्यर्थः, द्वौ तद्वासिदेवौ वेणुदेवावित्यर्थः. शेषं तु हृदनामादि । यदत्र नोपदर्शितं ॥ तज्जंबूद्वीपवद् ज्ञेयं । विशेषो ह्यत्र दृश्यते ॥ ५ ॥ मध्येऽत्र मेरुश्चतुर-शीतिं तुंगः सहस्रकान् ॥ योजनानां सहस्रं च—वगाढो

परंतु तेमां नीलवानपर्वतने ठेकाणे निषधाचल जाणवो, अने यमकाद्रिने बदले चित्र अने विचित्र नामना पर्व-तो जाणवा. ॥ ३ ॥ देवकुरुमां पूर्वार्ध तथा पश्चिमार्धमां पूर्वनीपेठे वेणुदेव नामना देवथी आश्रित थयेलां बे शाल्मलीवृक्षो जाणवां. ॥ ४ ॥ तेमाटे स्थानांगना बीजा स्थानकनी टीकामां कह्युं छे के—' देवकुरुमां बे महावृ-क्षो ' एटले बे कूटशाल्मलीवृक्षो छे, एवो अर्थ जाणवो, अने तेमां रहेनारा बे वेणुदेवो छे. एवो अर्थ जाणवो. बाकी हृदनां नामआदिक जे अहीं देखाडेल नथी, ते सघळुं जंबूद्वीपनीपेठे जाणवुं. अने जे तफावत छे ते दे-खाडे छे. ॥ ५ ॥ अहीं मध्यमां रहेलो मेरुपर्वत चोर्या-

वसुधांतरे ॥ ६ ॥ शतानि पंचनवतिं । मूले भूमिगते पृथुः ॥ चतुर्नवतिमेव क्षा—तले शतानि विस्तृतः ॥ ७ ॥ यत्रोत्तीर्य योजनादौ । व्यासोऽस्य ज्ञातुमिष्यते ॥ तस्मिन् दशहृते लब्धे । सहस्राढ्ये च तत्र सः ॥ ८ ॥ तथाहि—शिरोऽग्राच्चातुरशीतेः । सहस्राणामतिक्रमे ॥ व्यासे जिज्ञासित एतान् । सहस्रान् दशभिर्न्नजेत ॥ ९ ॥ लब्धान्येवं च चतुर—शीतिः शतानि तान्यथ ॥ सहस्राढ्यानि पूर्वोक्तो । विष्कंभोऽस्य भुवस्तले ॥ १० ॥ मूला-

---

सी हजार जोजन उंचो छे, तथा ते एक हजार जोजन पृथ्वीनी अंदर खुंचेलो छे. ॥ ६ ॥ भूमिमां रहेला मूलभागमां ते पचाणुसो जोजन पहोळो छे, अने पृथ्वीतलपर ते चोराणुसो जोजन पहोळो छे. ॥ ७ ॥ ज्यां उतरीने जोजनादिकमां तेनो व्यास जाणवो होय, तेने दशे भांगवाथी जे आवे तेमां हजार भेळववाथी ते आवे छे. ॥ ८ ॥ ते कहे छे—टोचेथी चोर्यासी हजार जोजन उलंग्याबाद जो तेनो व्यास जाणवो होय तो तेटलाहजारने दशे भांगवा. ॥ ९ ॥ त्यारे ते चोर्यासीसो आव्या, अने तेमां एक हजार भेळववाथी पूर्वे कहेली पृथ्वीतलपरनी तेनी पहोळाइ आवी. ॥ १० ॥ मूलथी

द्यदोर्ध्वगमने । विष्कंभो ज्ञातुमिष्यते ॥ तदा यावद्या-
तमूर्ध्वं । तत्संख्यां दशभिर्हरेत् ॥ ११ ॥ लब्धे च मू-
लविष्कंभा-द्बोधिते यत्तु तिष्ठति ॥ तत्र तावत्प्रमाणोऽस्य
। विष्कंभो लभ्यते गिरेः ॥ १२ ॥ यथोर्ध्वं चतुरशीतौ
। सहस्रेषु भुवस्तलात् ॥ गतेषु चतुरशीतिं । सहस्रान् द-
शभिर्हरेत ॥ १३ ॥ लब्धानि चतुरशीतिः । शतानि ता-
नि शोधयेत ॥ धृतलव्यासतः शेषा । साहस्री मूर्ध्नि वि-
स्तृतिः ॥ १४ ॥ आम्नायोऽयं कर्णगत्या । मेरुनिम्नोन्नत-
त्वयोः ॥ ज्ञेयोऽविवक्षणात्प्राग्व-न्मेखलायुग्मजातयोः ॥

उंचे चढीने जो तेनी पहोळाइ जाणवी होय तो, जेट-
लुं उंचे गया होइये, ते संख्याने दशथी भांगवी, ॥११॥
जे आवे तेने मूलना विस्तारमांथी बाद करवी, अने जे
संख्या रहे तेटला प्रमाणवाळी ते पर्वतनी त्यां पहोळाइ
जाणवी. ॥ १२ ॥ जेमके पृथ्वीतलथी चोर्यासी हजार
जोजन उपर गये छते, ते चोर्यासी हजारनी रकमने
दशे भांगवी. ॥ १३ ॥ त्यारे चोर्यासीसो आव्या, तेने
पृथ्वीतलना व्यासमांथी बाद करवाथी टोचपरनो एक ह-
जारनो विस्तार आवे. ॥ १४ ॥ एवीरीतनो बन्ने मेख-
लाओथी थयेलो मेरुनी नीचाइ उंचाइनो आ आम्नाय

॥ १५ ॥ श्रियं श्रयत्ययमपि । चतुर्भिश्चारुकाननैः ॥ दं-
तैरैरावत इव । दैत्यारिरिव बाहुभिः ॥ १६ ॥ तत्र प्रभौ
भद्रसाल-वनं तरुलताघनं ॥ तरणित्रासितं ध्वांत—नि-
वैतत्पादमाश्रितं ॥ १७ ॥ प्राच्यां प्रतीच्यां प्रत्येकं । तद्दी-
र्घं लक्षयोजनीं ॥ सहस्रान् सप्त सैकोना—शीतीन्यष्टश-
तानि च ॥ १८ ॥ प्राच्येऽथवा प्रतीचीने । दैर्घ्येऽष्टाशीति-
भाजिते ॥ यल्लब्धं सोऽस्य विष्कंभो । दक्षिणोत्तरयोः स
च ॥ १९ ॥ योजनानां पंचविंशाः । शता द्वादश कीर्ति-

नहि कहेवाथी कर्णगतिथी जाणवो. ॥ १५ ॥ जेम चार-
दांतोवडे ऐरावतहाथी, तथा चार हाथोवडे जेम इंद्र,
तेम आ पर्वत पण चार वनोवडे शोभाने धारण करे छे.
॥ १६ ॥ त्यां पृथ्वीपर वृक्षो तथा लताओवडे घाटुं थये-
लुं, तथा सूर्यथी भरेला अंधकारे जाणे तेनां चरणो
आश्रित कर्यां होय नहि तेवुं भद्रशाल नामे वन छे. ॥
॥ १७ ॥ पूर्व अने पश्चिम, एम दरेक दिशामां तेनी लं-
बाइ एक लाख सात हजार आठसो नवाणएशी जोज-
नानी छे. ॥ १८ ॥ ते पूर्व अथवा पश्चिमतरफनी लंबाइ-
ने अठ्यासीए भांगवाथी जे रकम आवे, तेटली तेनी
दक्षिण तथा उत्तरमां पहोळाइ जाणवी. ॥ १९ ॥ अने

ताः ॥ एकोनसप्ततिश्चांशा । अष्टाशीतिसमुद्भवाः ॥ २० ॥ अष्टाशीत्या गुणितायां—मेतस्यां पुनराप्यते ॥ प्राच्यां प्रतीच्यां चायामो । यः प्रागस्य निरूपितः ॥ २१ ॥ एवं प्रमाणविस्तारा—याममेतद्वनं पुनः ॥ गजदंतमंदराद्रि—नदीभिरष्टधा कृतं ॥ २२ ॥ तच्च जंबूद्वीपभद्र—सालवद्भाव्यतां बुधैः ॥ तथैवैतद्वदयमाण—वनकूटादिकस्थितिः ॥ ॥ २३ ॥ अथोल्लंघ्य योजनानां । शतानि पंच भूतलात् ॥ कट्यां नंदनवन्मेरो । राजते नंदनं वनं ॥ २४ ॥ तच्च

ते बारसो पचीस पूर्णांक ५२५ गणोतेर अठ्यासीआंश जोजन थाय छे. ॥ २० ॥ वळी ते रकमने अठ्यासीए गुणवाथी जे पूर्वे कहेली छे, ते पूर्व अने पश्चिमतरफनी लंबाइ आवे छे. ॥ २१ ॥ एवीरीतना लांबां पहोळां प्रमाणवाळुं ते वन छे, तथा गजदंत, मंदराचल अने नदीओथी तेना आठ विभागो थयेला छे. ॥ २२ ॥ वळी ते वनने विद्वानोए जंबूद्वीपमाना भद्रशाल वननी पेठे जाणी लेवुं, तेमज ते वर्णवातां वन, तथा शिखरआदिकनी स्थितिवाळुं छे. ॥ २३ ॥ हवे पृथ्वीतलथी पांचसो जोजन उपर चड्याबाद मेरुना कंटीभागपर राखेला पुत्रनीपेठे नंदनवन शोभे छे. ॥ २४ ॥ ते नंदनवन च-

चक्रवालतया । शतानि पंच विस्तृतं ॥ अनल्पकल्पफल-द-लतामंडपमंडितं ॥ २५ ॥ बहिर्विष्कंभोऽत्र मेरो—रु-क्तामायेन लभ्यते ॥ योजनानां सहस्राणि । नवाऽर्धं शतत्रयं ॥ २६ ॥ तथाहि—

उत्क्रांतायाः पंचशत्या । दशभिर्भजने सति ॥ ल-ब्धपंचाशतोऽधस्त्य—व्यासात्त्यागे भवेदयं ॥ २७ ॥ बहि-र्व्यासात्पंचशत्या—स्त्यागे वोभयतः पृथक् ॥ अंतर्व्या-सोऽष्टौ सहस्रा-स्त्रिशत्या सार्धयाधिकाः ॥ २८ ॥ सहस्रा-णि पंचपंचा—शतं पंचशतीं तथा ॥ अतिक्रम्य योज-

---

क्रवालपणे पांचसो जोजन पहोळुं, तथा विस्तीर्ण कल्प-वृक्षो अने लतानना मंमपोथी शोभितुं छे. ॥ २५ ॥ अहीं मेरुनी बहारनी पहोळाइ कहेल आम्नायथी नव ह-जार सामात्रणसो जोजननी थाय छे. ॥२६॥ ते कहे छे—

उपर चडेला पांचसोने दशे भांगवाथी आवेला प-चासने नीचेना व्यासमांथी बाद करवाथी ते थाय छे. ॥ २७ ॥ अथवा बन्ने बाजुथी जुदा जुदा बहारना व्यास-मांथी पांचसो बाद करवाथी अंदरनो आठहजार साडा-त्रणसोनो व्यास आवे छे. ॥ २८ ॥ हवे ते नंदनवनथी उपर पचावन हजार अने पांचसो जोजन उलंग्याबाद

नाना—मूर्ध्वं नंदनकाननात ॥ २९ ॥ अत्रांतरे सौमनसं । स्यात्पंचशतविस्तृतं ॥ चक्रवालतया मेरो—र्ग्रैवेयकमिवामलं ॥ ३० ॥ बहिर्विष्कंभोऽत्र गिरे—र्गुरुभिर्गदितो मम ॥ योजनानां सहस्राणि । त्रीण्येवाष्टौ शतानि च ॥ ३१ ॥ तथाहि—षट्पंचाशत्सहस्राणि । यान्यतीतानि भूतलात् ॥ एषां दशमभागः स्या—त्षट्पंचाशद्युतात्मकः ॥ ३२ ॥ असौ भूतलविष्कंभा—त्पूर्वोक्तादपनीयते ॥ तस्थुर्यथोदितान्येव—मष्टात्रिंशद्युतानि वै ॥ ३३ ॥ सहस्रापगमे चास्मा—त्स्यादंतर्गिरिविस्तृतिः ॥ द्वे सहस्रे

॥ २९ ॥ चक्रवालपणे पांचसो जोजनना विस्तारवाळुं, मेरुना कंठमां रहेला निर्मल कंठाजेवुं सौमनसवन शोभे छे. ॥ ३० ॥ अहीं पर्वतनी बहारनी पहोळाइ गुरुमहाजे मने त्रण हजार अने आठसो जोजननी कहेली छे. ॥ ३१ ॥ ते कहे छे—पृथ्वीतलथी जे छपन हजार जोजन जळंगायेलां छे, तेनो दशमो भाग छपनसोजेटलो थाय छे. ॥ ३२ ॥ ते रकमने पूर्वे कहेला पृथ्वीतलना विस्तारमांथी बाद करवाथी कह्यामुजब त्रण हजार आठसो आवे छे. ॥ ३३ ॥ तेमांथी एक हजार बाद करवाथी पर्वतनो अंदरनो घेरावो आवे, अने ते बे हजार आठ

योजनानां । शतैरष्टभिरन्विते ॥ ३४ ॥ अथैतस्माद्वनादू-
र्ध्वं—मुत्क्रांतैर्मेरुमूर्धनि ॥ अष्टाविंशत्या सहस्रै—र्योज-
नैः पांडकं वनं ॥ ३५ ॥ चक्रवालतया तच्च । विस्तीर्णं
वर्णितं जिनैः ॥ चतुर्नवत्याभ्यधिकां । योजनानां चतुः-
शतीं ॥ ३६ ॥ तच्चैवं—मेरुमस्तकविष्कंभा—त्सहस्रयो-
जनोन्मितात ॥ मध्यस्थचूलिकाव्यासो । द्वादशयोजना-
त्मकः ॥ ३७ ॥ शोध्यते तच्छेषमर्धी—कृतं पंडकविस्तृतिः
॥ शेषा शिलादिस्थितिर्या । सा जंबूद्वीपमेरुवत ॥ ३८ ॥
तथैवास्य मरकत–मयी शिरसि चूलिका ॥ नानारत्ननि-

सो जोजननो छे. ॥ ३४ ॥ हवे ते वनथी उंचे मेरुना
शिखरपर अठावीश हजार जोजन चक्रवाबाद पांडकवन
आवे छे. ॥ ३५ ॥ ते वननो चक्रवालपणे चारसो चो-
राणु जोजननो विस्तार जिनेश्वरोए कहेलो छे. ॥ ३६ ॥
अने ते नीचेमुजब छे—एक हजार जोजनना मेरुना
शिखरपरना विस्तारमांथी वच्चे रहेली चूलिकानो बार जो-
जननो व्यास ॥ ३७ ॥ बाद करवो, अने बाकी रहेली र-
कमने अर्धी करवाथी पंडकवननो विस्तार आवे छे, अ-
ने बाकी शिलाआदिकनी त्यां जे स्थिति छे, ते जंबूद्वी-
पना मेरुनीपेठे जाणवी. ॥ ३८ ॥ वळी तेना शिखरपर

र्मितेन । शोभिता जिनसद्मना ॥ ३९ ॥ एवं यदन्यद-
प्यत्र । कूटचैत्यादि नोदितं ॥ जंबूद्वीपमेरुवत्त—दत्रूह्यं
सुधिया धिया ॥ ४० ॥ एवं यथास्य द्वीपस्य । पूर्वार्धमि-
ह वर्णितं ॥ पश्चिमार्धमपि तथा । विज्ञेयमविशेषितं ॥
॥ ४१ ॥ गजदंतप्रमाणादौ । विशेषो यस्तु कश्चन ॥ स
तु यत्तत्प्रकरणे । नामग्राहं निरूपितः ॥ ४२ ॥ किंच—
विजये पुष्कलावत्यां । वप्राख्ये विजये तथा ॥ वत्से च
नलिनावत्यां । विहरंत्यधुना जिनाः ॥ ४३ ॥ प्राचीनेऽर्धे

मरकतरत्ननी चूलिका छे, अने ते चूलिका विविधप्रकार-
नां रत्नोथी बनेलां जिनमंदिरवडे शोभिती थयेली छे.
॥ ३९ ॥ एवीरीते बीजुं पण जे कइं अहीं शिखर तथा
चैत्यादिक नथी कह्युं, ते विद्वाने जंबूद्वीपमाना मेरुनी
पेठे बुद्धिपूर्वक जाणी लेवुं. ॥ ४० ॥ एवीरीते जेम अ-
हीं आ द्वीपना पूर्वार्धनुं वर्णन कर्युं. तेम पश्चिमार्धनुं व-
र्णन पण फेरफारविना जाणी लेवुं. ॥ ४१ ॥ अने गज-
दंतना प्रमाणआदिकमां जे कइं विशेष छे, ते तो ते प्र-
करणमां नामपूर्वक निरूपण करेलो छे. ॥ ४२ ॥ वळी—
पुष्कलावती तथा वप्र नामना विजयमां, तेमज वत्स अ-
ने नलिनावतीविजयमां हालमां जिनेश्वरो विचरे छे. ॥

सुजातोऽर्हन् । स्वयंप्रभर्षभाननौ ॥ श्रीमाननंतवीर्यश्च । पश्चिमार्धे तु तेष्वमी ॥ ४४ ॥ सूरप्रभो जिनः श्रीमान् । विशालो जगदीश्वरः ॥ जगत्पूज्यो वज्रधर—श्चंद्रानन: प्रभुः क्रमात ॥ ४५ ॥ एवं चात्र—

श्रियं दधाते द्वौ मेरू । द्वीपस्यास्य करावि व ॥ उ-दस्तौ पृथुतादर्पा–न्नभसो निजिघृक्षया ॥ ४६ ॥ यद्वोद्दं-मकरौ बद्ध—कक्षौ च नंदनभ्रलात् ॥ स्पर्धया संमुखिनौ

॥ ४३ ॥ तेमनमां पूर्वार्धमां सुजात, स्वयंप्रभ, ऋषभानन तथा श्रीमान् अनंतवीर्य जिनेश्वर विचरे छे, अने पश्चि-मार्धना ते विजयोमां ॥ ४४ ॥ श्रीमान् सूरप्रभ, विशाल नामे जगदीश्वर, तथा जगतथी पूजायेला वज्रधरजिन, अने चंद्राननप्रभु एम अनुक्रमे विचरे छे. ॥ ४५ ॥ व-ळी एवीरीते अहीं—

जाणे पोताना विशालपणाना अहंकारथी आका-शने ग्रहण करवानी इच्छाथी आ द्वीपे बे हाथ उंचा क-र्या होय नहि तेम त्यां ते बे मेरुपर्वतो शोभाने धारण करे छे. ॥ ४६ ॥ अथवा नंदनवनना मिषथी बांधेल छे कक्षोश जेणे एवा, तथा प्रचंड हाथोवाळा, अने स्पर्धाथी एकबीजानी सामे जनेला, अने उठेला एवा जाणे बे

द्वौ । महामल्लाविवोन्नितौ ॥ ४७ ॥ स्थापयत्येकधात्मानं। मेरुमेकांगुलिसंज्ञया ॥ जंबूद्वीपेऽयमेतान्यां । द्विधा तं स्थापयन्निव ॥ ॥ ४८ ॥ अनलंजृष्णुनोल्लातुं । द्वीपेनानेन वार्धकात् ॥ धृतौ दंडाविवोद्दंडौ । मेरू द्वाविह राजतः ॥ ४९ ॥ वर्षाद्रयो द्वादशाष्ट—षष्टिर्वैताढ्यभूधराः ॥ दीर्घा अष्टौ च वृत्तास्ते । कांचनाऽद्रिचतुःशती ॥ ५० ॥ वक्षस्काराद्रयो द्वात्रिं-शदष्टौ गजदंतकाः ॥ द्वौ चित्रौ द्वौ विचित्रौ च । चत्वारो यमकाचलाः ॥ ५१ ॥ इषुकारद्वयं

महामल्लो होय नहि तेम ते बन्ने मेरु लागे छे. ॥४७॥ अथवा मेरुरूपी एक आंगळीनी संज्ञाथी एक प्रकारना आत्माने जंबूद्वीप स्थापते छते, आ द्वीप बे मेरुरूपी बे आंगलीओथी ते आत्माना जाणे बे भेदोने स्थापतो होय नहि तेम लागे छे. ॥ ४८ ॥ अथवा घमंडपणाने लीधे उठवाने अशक्त थयेला एवा आ द्वीपे जाणे बे प्रचंड दंडो धारण कर्या होय नहि तेम ते बे मेरुपर्वतो शोभेछे. ॥ ४९ ॥ बार वर्षधर पर्वतो, अडसठ लांबा वैताढ्य पर्वतो, आठ वृत्तवैताढ्यो, चारसो कांचनाद्रिओ, ॥ ५० ॥ बत्रीस वक्षस्कार पर्वतो, आठ गजदंत पर्वतो, बे चित्रपर्वतो, बे विचित्र पर्वतो, चार यमकाचलो, ॥ ५१ ॥ अने

चैवं । सर्वाग्रेणात्र भूभृतां ॥ चत्वारिंशा पंचशती । चत्वा-
रश्च महाद्रुमाः ॥ ५२ ॥ चतुर्दशात्र वर्षाणि । चतस्रः
कुरवोऽपि च ॥ षट् कर्मभूमयोऽकर्म-भूमयो द्वादश स्मृ
ताः ॥ ५३ ॥ दीर्घवैताढ्येषु कूटाः । प्राग्वन्नवनवोदिताः
॥ सक्रोशषड्योजनोच्चा । द्वादशा षट्शतीति ते ॥ ५४ ॥
रुक्मिमहाहिमवंतः । कूटैरष्टभिरष्टभिः ॥ सप्तभिश्च सौम-
नसौ । तथा च गंधमादनौ ॥ ५५ ॥ मेर्वोर्ध्वे नंदनवने
। निषधौ नीलवद्गिरी ॥ विद्युत्प्रभौ माल्यवंतौ । नवकूटाः

बे इषुकार पर्वतो, एम सर्व मली ने आ द्वीपमां पांचसो चालीस पर्वतो छे, अने चार महावृक्षो छे. ॥ ५२ ॥ व-
ली अहीं चौद क्षेत्रो. चार कुरु, छ कर्मभूमिज, अने बार अकर्मभूमिज कहेली छे. ॥ ५३ ॥ ते लांबा वैताढ्योपर पूर्वनी पेठे नव नव शिखरो कहेलां छे, ते शिखरो छ जोजन अने एक कोश उंचां छे, अने सर्व मली ने ते छसोने बार छे. ॥ ५४ ॥ रुक्मी अने महाहिमवंतपर्वत आठ आठ शिखरोवडे, अने बन्ने सौमनसो तथा बन्ने गंधमादनो सात सात शिखरोवडे शोभिता छे. ॥ ५५ ॥ मेरुनी मेखलापर रहेलां बे नंदनवनो, बे निषधपर्वतो, बे नीलवानपर्वतो, बे विद्युत्प्रभपर्वतो, अने बे माल्यवा-

समेऽप्यमी ॥ ५६ ॥ हिमवंतौ शिखरिणौ । तैरेकादश भिर्युतौ ॥ वक्षस्कारगिरीणां च । प्रत्येकं तच्चतुष्टयं ॥५७॥ त्रयः शताः स्युर्द्वाविंशाः । कूटान्येतानि तत्र च ॥ षोडशा त्रिशती प्रोक्त—हिमवद्धिरिकूटवत् ॥ ५८ ॥ हरिकूटौ द्वयोर्विद्यु—त्प्रभयोर्यौ हरिस्सहौ ॥ माल्यवतोर्बलकूटौ । मेरुनंदनयोश्च यौ ॥ ५९ ॥ एते षण्णवतिः साहस्रा—स्त्रैधानामिति मानतः ॥ चतुस्त्रिंशद्गिरिकूटा ना—मेवं नवशती भवेत् ॥ ६० ॥ सहेषुकारकूटैर्द्वा—चत्वारिंशा शता नव

नपर्वतो, ए सघला पर्वतो नव नव शिखरोवाळा छे. ॥ ॥ ५६ ॥ बे हिमवान अने बे शिखरीपर्वतो अग्यार अग्यार शिखरोवाळा छे, अने दरेक वक्षस्कारपर्वतना चार चार शिखरो छे. ॥ ५७ ॥ ए शिखरोनी संख्या त्रणसो बावीसनी थाय छे, वळी त्यां कहेला हिमवान पर्वतना शिखरनीपेठे त्रणसोने शोळ छे. ॥ ५८ ॥ बन्ने विद्युत्प्रभोना जे बे हरिकूटो छे, तथा बन्ने माल्यवाननना जे बे हरिस्सहकूटो छे, तेमज मेरुना बे नंदनवनोना जे बे बलकूटो छे, ॥ ५९ ॥ ए छए एक हजार जोजनना प्रमाणवाळा छे, तथा ते त्रणे प्रकारना चोत्रीस पर्वतोना सर्व मली नवसो शिखरो थाय छे. ॥ ६० ॥ तेमां इषु-

॥ तत्रेषुकारकूटानां । मानं तु नोपलभ्यते ॥ ६१ ॥ चतुःषष्टौ विजयेषु । भरतैरवतेषु च ॥ स्युरष्टषष्टिर्वृषभ—कूटा एकैकजावतः ॥ ६२ ॥ धातक्यादिषु चतुष्के । द्वयोश्च जद्रसालयोः ॥ अष्टाष्टेति च सर्वाग्रे । जूकूटाः षोडशं शतं ॥ ६३ ॥ एतेषां वक्तुमुचिते । पर्वतत्वेऽपि वस्तुतः ॥ कूटत्वव्यवहारस्तु । पूर्वाचार्यानुरोधतः ॥ ६४ ॥ महाहृदा द्वादशैव । विंशतिश्च कुरुहृदाः ॥ श्रीह्रीधृतिकीर्तिबुद्धि—लक्ष्मीनां च द्वयं द्वयं ॥ ६५ ॥ सहस्रा द्वादशैको-

---

कारपर्वतना शिखरो जेळववाथी नवसो चमालीस आय, तेमांथी इषुकारपर्वतना शिखरोनुं प्रमाण मलतुं नथी. ॥ ६१ ॥ चोसठ विजयोमां अने जरत तथा ऐरवतमां एकेक लेखे अमसठ वृषजकूटो जे. ॥ ६२ ॥ धातकीआदिक चारमां, तथा बे जद्रशालोमां आठ आठ होवाथी सर्व मलीने एकसो शोळ जूकूटो जे. ॥ ६३ ॥ मुख्यत्वे करीने तो तेजने पर्वतो कहेवा जचित जे, तोपण पूर्वाचार्योना अनुरोधथी तेजनो शिखररूपे व्यवहार चाले जे. ॥ ६४ ॥ बार महाहृदो, वीश कुरुहृदो, तथा श्री, ह्री, धृति, कीर्ति बुद्धि अने लक्ष्मीना बे बे हृदो जे. ॥ ६५ ॥ आ द्वीपमां सर्व मलीने जगणचीस लाख बार हजार

न—त्रिंशल्लक्षाश्च कीर्तिताः ॥ तरंगिणीनामेतस्मिन् । द्वीपे मतांतरे पुनः ॥ ६६ ॥ पंचत्रिंशल्लक्षाणि । चतुरशीतिः सहस्रकाश्चैव ॥ इह संभवंति सरितां । तत्वं विदंति तत्वज्ञाः ॥ ६७ ॥ विदेहयुग्मे प्रत्येकं । स्युः कुंमान्यष्टसप्ततिः ॥ द्वे द्वे च शेषवर्षेषु । शतमेवमशीतियुक् ॥ ॥ ६८ ॥ एतेऽद्रयो ह्रदाः कूटाः । कुंमान्येतान्यथापगाः ॥ स्युर्वैदिकावनोपेता—स्तत्स्वरूपं तु पूर्ववत् ॥ ६९ ॥ एषां याम्योदीच्यवर्ष—सरिद्वैलादिवर्तिनां ॥ विजयस्वर्गिवत्प्रौढ–समृद्धीनां सुधाभुजां ॥ ७० ॥ दक्षिणस्यामुदीच्यां च

नदीन कहेली छे, वळी मतांतरे, ॥ ६६ ॥ पांत्रीस लाख चोर्यासी हजार नदीन अहीं संजवे छे, बाकी तत्व तो केवली जाणे छे. ॥ ६७ ॥ बन्ने विदेहमां दरेकमां अठोतेर कुंमो छे, अने बाकीनां क्षेत्रोमां बे बे छे, एवी रीते सर्व मलीने एकसोएंसी कुंडो छे. ॥ ६८ ॥ ए सघला पर्वतो, ह्रदो, शिखरो, कुंडो तथा नदीन वेदिका अने वनोवाळी छे, तथा तेनुंनु स्वरूप पूर्वनीपेठे छे. ॥ ६९ ॥ दक्षिण अने उत्तरतरफनां क्षेत्रो. नदीन तथा पर्वतआदिकमां रहेला, तथा विजयदेवनीपेठे अतिसमृद्धिवाळा देवोनी ॥ ७० ॥ जंबूद्वीपमां रहेला मेरुथी दक्षिणे अने

। जंबूद्वीपस्थमेरुतः ॥ अन्यस्मिन् धातकीखंडे । राजधान्यो जिनैः स्मृताः ॥ ७१ ॥ श्रेण्यश्चतस्रः प्रत्येकं । वैताढ्येष्विति मीलिताः ॥ श्रेण्यो भवंति द्वीपेऽस्मिन् । द्विशती सद्विसप्ततिः ॥ ७१ ॥ दशोत्तरं पुरशतं । प्रतिवैताढ्यमित्यतः ॥ तेषां सहस्राः सप्त स्युः । साशीतिश्च चतुःशती ॥ ७२ ॥ जघन्यतोऽष्टेह जिना भवेयु—रुत्कर्षतस्ते पुनरष्टषष्टिः ॥ जघन्यतः केशवचक्रिरामा । अष्टावथोत्कृष्टपदे तु षष्टिः ॥ ७३ ॥ सहादशा स्युर्निधयोऽत्र षट्शती । प्रकर्षतस्तान्युपभोगजांजि तु ॥ द्विर्विंशतिः पंचशतानि च

उत्तरे बीजा धातकीखंडमां राजधानीन जिनेश्वरोए कहेली छे. ॥ ७१ ॥ दरेक वैताढ्यपर चार चार श्रेणिन छे, तेथी सर्व मलीने आ द्वीपमां बसो बहोतेर श्रेणिन छे. ॥ ७१ ॥ दरेक वैताढ्यपर एकसो दश नगरो छे, तेथी सर्व मलीने त्यां सात हजार चारसो एंसी नगरो छे. ॥ ॥ ७२ ॥ अहीं जघन्यथी आठ अने उत्कृष्ट अडसठ जिनेश्वरो होय छे, तेमज वासुदेव, चक्री अने बलदेवो जघन्यथी आठ अने उत्कृष्ट साठ होय छे. ॥ ७३ ॥ अहीं उत्कृष्टां बसो बार निधानो छे, तेमाना पांचसो चालीस उपभोगमां आवे छे, तथा जघन्यथी बहोतेर

ध्रुवं । द्वासप्ततिस्तानि जघन्यतस्तथा ॥ ७४ ॥ विंशानि चत्वारि शतानि पंचै—काक्षाणि रत्नानि पृथग्भवेयुः ॥ उत्कर्षतस्तानि जघन्यतश्च । पंचाशदाढ्या ननु षड्निरेव ॥ ॥ ७५ ॥ द्वादशोष्णमहसः सुधांशवो । द्वादश ग्रहसहस्रमन्वितं ॥ षट्युतार्धशतकेन १०५६ भानि षट्—त्रिंशता समधिकं शतत्रयं ३३६ ॥ ७५ ॥ त्रिभिः सहस्रैरधिकानि लक्षा—एष्टौ तथा सप्त शतानि चात्र ॥ स्युः कोटिकोट्यः किल तारकाणां । तमोंकुरोन्मूलनकारकाणां ॥७६॥ द्वीपोऽयमेवं गदितस्वरूपः । कालोदनाम्नोदधिना परीतः

निधानो उपभोगमां आवे छे. ॥ ७४ ॥ वळी त्यां उत्कृष्टां पंचेंद्रि तथा एकेंद्रिरत्नो चारसो वीस जूदां जूदां छे. अने जघन्यथी उपन छे. ॥ ७४ ॥ वळी त्यां बार सूर्यो अने बार चंद्रो छे, तथा एक हजार छपन (१०५६) ग्रहो छे, अने त्रणसो छत्रीस नक्षत्रो छे. ॥ ७५ ॥ आठ लाख त्रण हजार अने सातसो कोटाकोटी तारा छे, के जेन अंधकारना अंकुराने जडमूळमांथी उखेडी नाखे छे. ॥ ७६ ॥ एवीरीते वर्णवेलुं छे स्वरूप जेनुं एवो आ द्वीप, देदीप्यमान पाटाथी जेम चक्र, तथा हाथीनी सेनाना वलयथी जेम राजा तेम कालोदधि नामना

॥ विभाति दीप्रप्रधिनेव चक्र—मिवेन्नसेनावलयेन भूपः ॥ ७७ ॥ कालो महाकाल इतीह देवौ । प्राच्यप्रतीच्यार्धधृताधिकारौ ॥ तद्दैवतः श्यामतमोदकश्च । तदेष कालोद इति प्रसिद्धः ॥ ७८ ॥ लक्षाण्यष्टौ विस्तृतो योजनाना—मुद्दिष्टोऽयं योजनानां सहस्रं ॥ आदावंते मध्यदेशे समानो—द्वेधः सर्वत्रापि पूर्णहृदाभः ॥ ७९ ॥ चूला न वेला न च क्षोभितास्मिन् । न पातालकुंभादिका वा व्यवस्था ॥ सदंभोदमुक्तोदकस्वादुनीरः । प्रसन्नश्च सा-

---

समुद्रथी वींटायेलो छे. ॥ ७७ ॥ पूर्वार्ध तथा पश्चिमार्धनो धारण करेल छे अधिकार जेनए एवा काल अने महाकाल नामना त्यां देवो छे, ते बन्ने तेना देवो होवाथी, तथा अत्यंत श्याम जलवाळो होवाथी ते कालोदधिना नामथी प्रसिद्ध छे. ॥ ७८ ॥ ते समुद्र आठ लाख जोजनना विस्तारवाळो अने एक हजार जोजन उंडो छे, ते आदिमां अंतमां अने मध्यमां सर्व जगोए तुल्य उंमाश्वाळो भरेलां हृदसरखो छे. ॥ ७९ ॥ आ समुद्रमां शिखा, वेला तथा क्षोभ, तेमज पातालकुंभआदिकनी व्यवस्था नथी, वळी ते उत्तम वादळांनए वरसावेला जलसरखा स्वादिष्ट पाणीवाळो प्रशांत अने सा-

धोर्मनोवद्गजीरः ॥ ८० ॥ लक्षाण्यष्टैकनवतिः परिधिः स-
हस्राः । स्यात सप्ततिः षडिह पंचयुताः शताश्च ॥ द्वारैश्च-
तुर्भिरयमप्यजितो विभाति । पूर्वादिदिक्षु विजयादिभिरु-
क्तरूपैः ॥ ८१ ॥ लक्षा द्वाविंशतिश्च द्विनवतिरुपरि स्युः
सहस्राणि नूनं । षट्चत्वारिंशदाढ्या जिनपतिगदिता ष-
ट्शती योजनानां ॥ पादोनं योजनं चांतरमिह निखिल-
द्वार्षु तुल्यप्रमाणं २२०९२६४६ क्रो० ३ । कालोदे द्वारपानां
विजयवदुदिता राजधान्योऽपरस्मिन् ॥ ८२ ॥ प्राक्प्रतीच्यो-
र्दिशोर्द्वादश द्वादश । ष्ठादशेभ्यः सहस्रेभ्य एवांतरे ॥

धुना मननीपेठे गंभीर छे. ॥ ८० ॥ तेनो घेरावो एका-
णु लाख सीतेर हजार बसो पांच जोजननो छे, वळी ते
पूर्वादिकदिशाओमां चोतरफ वर्णवेला स्वरूपवाळा विज-
यादिक चार द्वारोवडे शोभे छे. ॥ ८१ ॥ वळी ते का-
लोदधिना सर्व दरवाजाओनुं तुल्य प्रमाणवाळु अंतर बा-
वीस लाख बाणु हजार बसोने पोणासडतालीस जोजनोनुं
जिनेश्वरोए कहेलुं छे. तथा तेओना द्वारपालोनी राजधा-
नीओ बीजा कालोदधिमां विजयदेवनीपेठे कहेली छे. ॥
॥ ८२ ॥ वळी आ कालोदधिसमुद्रमां धातकीखंडथी बार
हजार जोजनने अंतरे पूर्व अने पश्चिमदिशामां, तेना

संति कालोदधौ धातकीखंडतो—ऽत्रांतरीपा अमुष्यामृ-
तोष्णत्विषां ॥ ८३ ॥ पुष्करद्वीपतोऽप्येवमत्रांबुधौ । तावं-
ता प्राक्प्रतीच्योः सुधोष्णत्विषां ॥ नेत्रवेदैर्मिता ४२ ने-
त्रवेदैर्मिता ४२ । एतदब्धिस्पृशामंतरीपाः स्थिताः ॥८४॥
अंतरीपा अमी गौतमद्वीपव—द्भावनीयाः स्वरूपप्रमाणा-
दिभिः ॥ वेदिकाकाननालंकृताः सर्वतः । क्रोशयुग्मोन्नि-
ता वारिधेर्वारितः ॥ ८५ ॥ अथांभोधावस्मिन्नमृतरुचय-
स्तिग्मकिरणा । द्विचत्वारिंशत्स्युर्ग्रहगृहसहस्रत्रयमथ ॥
शतैः षड्भिर्युक्तं षण्णवत्या समधिकैः । सहस्रं षट्स-
प्तत्यधिकशतयुक् चात्र भगणः ॥ ८६ ॥ पंचाशदूना नि-

चंद्रसूर्योना बार बार अंतरीपो छे. ॥ ८३ ॥ वळी एवीरीते
आ समुद्रमां पुष्करद्वीपथी तेटलेज अंतरे पूर्व अने प-
श्चिमदिशामां आ समुद्रमांना चंद्रसूर्योना बेतालीस बे-
तालीस अंतरीपो छे. ॥ ८४ ॥ ते अंतरीपोने स्वरूप त-
था प्रमाणआदिकथी गौतमद्वीपनीपेठे जाणवा, वळी ते-
ने सर्वबाजुएथी वेदिका तथा वनोथी शोभिता छे, तथा
समुद्रना जलथी बे कोश उंचा छे. ॥ ८५ ॥ वळी आ
समुद्रमां बेतालीस चंद्रो तथा सूर्यो छे, अने एक हजार
बसो छन्नु ग्रहो छे, तथा एक हजार एकसो छहोतेर न-

यतं सहस्रा—स्त्रयोदशेत्यादि २८ मिताश्च लक्षाः ॥ स्युस्तारकाणामिह कोटिकोट्यः २८१२ ९५० शू० १४ । कालोदधौ तीर्थकरोपदिष्टाः ॥ ८७ ॥ विश्वाश्चर्यदकीर्तिकीर्तिविजयश्रीवाचकेंद्रांतिष—ऽाजश्रीतनयोऽतनिष्ट विनयः श्रीतेजपालात्मजः ॥ काव्यं यत्किल तत्र निश्चितजगत्तत्त्वप्रदीपोपमे । द्वाविंशो मधुरः समाप्तिमगमत्सर्गो निसर्गोज्ज्वलः ॥ ८८ ॥ इति श्रीलोकप्रकाशे द्वाविंशतितमः सर्गः समाप्तः ॥ श्रीरस्तु ॥

क्षत्रो छे. ॥ ८६ ॥ अठावीस लाख बार हजार नवसो पचास कोटाकोटी तारान कालोदधिसमुद्रमां तीर्थंकरोए कहेला छे. ॥ ८७ ॥ जगतने आश्चर्य आपनारी छे कीर्ति जेनी एवा श्रीकीर्तिविजयवाचकेंद्रना शिष्य, तथा राजश्री अने तेजपालना पुत्र एवा श्रीविनयविजयजी महाराजे निश्चित थयेला जगतना तत्वोने प्रकाशवामां दीपकसमान एवुं जे आ काव्य रच्युं छे, तेमां स्वभावथी उज्ज्वल एवो आ मधुरो बावीसमो सर्ग समाप्त थयो. ॥ ८८ ॥ एवीरीते लोकप्रकाशमां बावीसमो सर्ग समाप्त थयो. ॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथ त्रयोविंशतितमः सर्गः प्रारभ्यते ॥

वक्ष्येऽथ पुष्करवर-द्वीपं केकयदेशवत् ॥ विशेषि-
तार्धमावेष्ट्य । स्थितं कालोदवारिधिं ॥ १ ॥ वक्ष्यमाण-
स्वरूपैर्य—न्नोत्पितश्चारुपुष्करैः ॥ ततोऽयं पुष्करवर । इ-
ति प्रसिद्धिमीयिवान् ॥ २ ॥ चक्रवालतयैतस्य । विस्तारो
वर्णितः श्रुते ॥ योजनानां षोडशैव । लक्षा न्यक्षार्थवे-
दिभिः ॥ ३ ॥ द्वीपस्यास्य मध्यदेशे । शैलोऽस्ति मानु-
षोत्तरः ॥ अन्विताख्यो नरक्षेत्र-सीमाकारितयोत्तरः ॥४॥
उभयोः पार्श्वयोश्चारु—वेदिकावनमंडितः ॥ योजनाना-

॥ हवे त्रेवीसमा सर्गनो प्रारंभ थाय छे. ॥

हवे केकयदेशनीपेठे अर्ध एवा विशेषणवाळा, तथा कालोदधिसमुद्रने वींटीने रहेला एवा पुष्करवरद्वीपनुं हुं वर्णन करुं छुं. ॥ १ ॥ जेनुं स्वरूप हवे वर्णववामां आवशे एवां मनोहर कमलोथी ते शोभितो छे, अने तेथी ते पुष्करवर एवां नामथी प्रसिद्धि पामेलो छे. ॥ ॥ २ ॥ चक्रवालरूपे तेनो विस्तार शास्त्रमां केवलीओए शोळ लाख जोजननो कहेलो छे. ॥ ३ ॥ आ द्वीपना मध्यभागमां मनुष्यक्षेत्रनी सीमा करनारो होवाथी सार्थ-कनामवाळो मनोहर मानुषोत्तरपर्वत छे. ॥ ४ ॥ ते पर्वत

मेकविंशान् । शतान् सप्तदशोद्भूतः ॥ ५ ॥ चतुःशतीं योजनानां । त्रिंशां क्रोशाधिकां भुवि ॥ मग्नो मूले सहस्रं च । द्वाविंशं किल विस्तृतः ॥ ६ ॥ त्रयोविंशानि मध्येऽयं । शतानि सप्त विस्तृतः ॥ चतुर्विंशानि चत्वारि । शतान्युपरि विस्तृतः ॥ ७ ॥ यथेष्टस्थानविष्कंभ-ज्ञानोपायस्तु साम्यतः ॥ भाव्यो वेलंधरावास-गोस्तुपादिगिरिष्विव ॥ ८ ॥ अग्रतनं पादयुग्मं । यथोत्तन्य निषीदति ॥ युतान्यां केसरी पाद—द्वयं संकोच्य पश्चिमं ॥ ९ ॥

बन्ने बाजुए वेदिका तथा वनथी शोभितो छे. तथा ते सतरसो एकवीश जोजन उंचो छे. ॥ ५ ॥ वळी ते पर्वत चारसो त्रीस जोजन अने एक कोश पृथ्वीमां खुंचेलो छे, अने मूलभागमां ते एक हजार बावीस जोजनना विस्तारवाळो छे. ॥ ६ ॥ वळी मध्यभागमां ते सातसो त्रेवीस जोजनना विस्तारवाळो छे, अने मथाळे चारसो चोवीस जोजनना विस्तारवाळो छे. ॥ ७ ॥ तेना इच्छित स्थाननी पहोळाइ जाणवानो सघलो उपाय वेलंधरोना स्थान गोस्तुपादिक पर्वतोनीपेठे जाणी लेवो. ॥ ८ ॥ जेम केसरीसिंह पोताना आगला बन्ने पगो उभा राखीने, तथा पाछळना बन्ने पगो संकोचीने बेसे छे,

ततः शिरःप्रदेशे स । विज्ञाति भृशमुन्नतः ॥ तथा पाश्चात्यभागे च । निम्नो निम्नतरः क्रमात् ॥ १० ॥ तद्वदेष गिरिः सिंहो—पवेशनाकृतिस्ततः ॥ यद्वा यवार्धसंस्थान—संस्थितोऽयं तथैव हि ॥ ११ ॥ समन्नित्तिः सर्वतुंगो । जंबूद्वीपस्य दिश्ययं ॥ प्रदेशहान्या पश्चात्तु । निम्नो निम्नतरः क्रमात् ॥ १२ ॥ अत्रायं संप्रदायः—द्वे सहस्रे चतुश्चत्वा—रिंशे मूले सुविस्तृतं ॥ शतान्यष्टाष्टचत्वारिं—शानि मूर्ध्नि च विस्तृतं ॥ १३ ॥ एकविंशान्यशतान्न सप्त

॥ ए ॥ अने तेथी मस्तकना भागमां ते घणो उंचो लागे छे, अने पाछला भागमां ते अनुक्रमे नीचो नीचो छे. ॥ १० ॥ तेनीपेठे बेठेला सिंहसरखा आकारवाळो ते पर्वत छे, अथवा ते अर्धाजवजेवा तेवाज आकारथी रहेलो छे. ॥ ११ ॥ ते पर्वत जंबूद्वीपनी दिशातरफ सरखी दीवालवाळो अने सर्वथी उंचो छे, तथा पाछलना भागमां प्रदेशहानिथी अनुक्रमे नीचो नीचो थतो जाय छे. ॥ १२ ॥ अहीं नीचेमुजब संप्रदाय छे—मूलभागमां बेहजार चमालीस जोजनना विस्तारवाळा, अने मस्तकपर आठसो अडतालीस जोजनना विस्तारवाळा, ॥ १३ ॥ तथा सतरसो एकवीस जोजन उंचा तथा वलयसरखा

—दशोच्चं वलयाकृतिं ॥ प्रकल्प्याद्रिं ततोऽस्यार्ध्यं—तसर्धेऽपहृते सति ॥ १४ ॥ विस्तारमधिकृत्याथ । शेषस्तिष्ठति यादृशः ॥ तादृशोऽयं संप्रदायात । प्रज्ञप्तो मानुषोत्तरः ॥ १५ ॥ वसंत्यस्योर्ध्वं सुपर्ण—कुमारा, निर्जरा बहिः, ॥ मध्ये मनुष्याश्चेत्येष । त्रिधा गिरिरलंकृतः ॥ १६ ॥ तथोक्तं जीवाभिगमसूत्रे—' माणुसुत्तरस्स णं पव्वयस्स अंतोमणुआनप्पिं सुवण्णा बाहिं देवा इति ' जांबूनदमयश्चित्र—मणिरत्नविनिर्मितैः ॥ लतागृहैर्दीर्घिकाभि—र्म-

---

आकारवाळा पर्वतने कल्पीने, तेमांथी तेना वचला अर्धभागने बाद करते छते, ॥ १४ ॥ विस्तारनी अपेक्षाये जे बाकी रहे, तेवो आ मानुषोत्तरपर्वत संप्रदायथी कहेलो छे. ॥ १५ ॥ आ पर्वतना उपरना भागमां सुपर्णकुमारो रहे छे, अने बहार देवो रहे छे, अने मध्यभागमां मनुष्यो रहे छे, एवी रीते ते पर्वत त्रण विभागोथी शोभितो थयेलो छे. ॥ १६ ॥ ते माटे जीवाभिगमसूत्रमां कह्युं छे के—मानुषोत्तरपर्वतना मध्यभागमां मनुष्यो, उपरना भागमां सुपर्णकुमारो तथा बहारना भागमां देवो रहे छे. सुवर्णमय एवो ते पर्वत विविधप्रकारनां मणिरत्नोनां बनेलां लतागृहोथी, वावोथी अने मंडपोथी शो-

डपैश्चैष मंडितः ॥ १७ ॥ कूटैः षोमशभिश्चैष । समंताद्वा-त्यलंकृतः ॥ नानारत्नमयै रम्यैः । प्राकारोऽट्टालकैरिव ॥ ॥ १८ ॥ त्रयं त्रयं स्यात्कूटानां । पंक्त्या दिशां चतुष्टये ॥ द्वादशाप्येकैकदेवा—धिष्ठितानि भवंत्यथ ॥ १९ ॥ उक्तं च स्थानांगवृत्तौ—

पुव्वेण तिन्नि कूडा । दाहिणउ तिन्नि तिन्नि अवरे-ण ॥ उत्तरउ तिन्नि भवे । चउदिसिं माणुसनगस्सत्ति ॥ २० ॥ विदिक्षु चत्वारि तत्रा—भ्येण्यां रत्नाभिधं भवेत ॥ निवासभूतं तद्देणु—देवस्य गरुडेशितुः ॥ २१ ॥ रत्नो-

---

जितो थयेलो छे. ॥ १७ ॥ फरुखाउवडे जेम किल्लो, तेम ते पर्वत फरता नानाप्रकारना रत्नोना मनोहर शोळ शिखरोवडे शोभितो थयेलो छे. ॥ १८ ॥ चारे दिशा-उमां श्रेणिबंध त्रण त्रण शिखरो छे, अने ते बारे शि-खरो एकेका देवथी अधिष्ठित थयेलां छे. ॥ १९ ॥ ते माटे स्थानांगनी टीकामां कह्युं छे के—

मानुषोत्तरपर्वतनी चारे दिशाउमानी पूर्वदिशामां त्रण, दक्षिणमां त्रण, पश्चिममां त्रण अने उत्तरमां त्रण शिखरो छे. ॥ २० ॥ विदिशाउमां बाकीनां चार शिखरो छे, तेउमांथी अग्निखुणामां रत्न नामनुं शिखर छे, के जे

ख्यास्यं नैऋत्यां । वेलंबस्यानिलेशितुः ॥ नाम्ना वेलंब-
सुखद—मित्यप्येतन्निरूपितं ॥ २२ ॥ पूर्वोत्तरस्यां च कूटं
। सर्वरत्नाभिधं भवेत् ॥ तत्सुपर्णकुमारेंद्र—वेणुदालेः कि-
लास्पदं ॥ २३ ॥ तथापरोत्तरस्यां स्या—त्तद्रत्नसंचयाभिधं
॥ प्रभंजनपराख्यं च । प्रभंजनसुरेशितुः ॥ २४ ॥ अत्र
यद्यपि रत्नादीनि चत्वारि कूटानि स्थानांगसूत्रे चतुर्दिश-
मुक्तानि, तथाहि—माणुसुत्तरस्स णं पव्वयस्स चउद्दिसि
चत्तारि कूडा प० तं० रयणे रयणुच्चये सव्वरयणे रयणसं-

गरुडना स्वामी वेणुदेवने रहेवाना स्थानकरूप छे. ॥२१॥
नैऋत्यखुणामां वायुकुमारना स्वामी वेलंबनुं रत्नोच्चय ना-
मनुं शिखर छे, वळी तेनुं वेलंबसुखद एवुं बीजुं नाम प-
ण कहेलुं छे. ॥ २२ ॥ ईशानखूणामां सर्वरत्न नामनुं
शिखर छे, के जे सुपर्णकुमारोना इंद्र वेणुदालीना स्था-
नरूप छे. ॥ २३ ॥ तथा वायव्यखुणामां प्रभंजन छे बीजुं
नाम जेनुं, एवुं रत्नसंचय नामनुं प्रभंजनदेवेंद्रना स्थान-
रूप छे. ॥ २४ ॥ जो के अहीं रत्नादिक चारे शिखरो
स्थानांगसूत्रमां चारे दिशामां कहेलां छे, जेमके—
' मानुषोत्तरपर्वतनी चारे दिशामां चार शिखरो कहेलां
छे, जेवांके रत्न, रत्नोच्चय, सर्वरत्न अने रत्नसंचय ' तोपण

चए इति ' तथाप्येतत्सूत्रं श्रीअभयदेवसूरिभिरेवं व्याख्यातं, तथाहि—इह च दिग्ग्रहणेऽपि विदिक्ष्विति दृष्टव्यं, तथा एवं चैतद्व्याख्यायते, द्वीपसागरप्रज्ञप्तिसंग्रहण्यनुसारेणेत्यादि. चतुर्दिशमिहैकैकः । कूटे स्याति जिनालयः ॥ दिशां चतसृणां रत्न—किरीट इव भासुरः ॥१॥ तथोक्तं वीरंजयक्षेत्रसमाससूत्रे—चउसुवि उसुयारेसु । इक्किक्कं नरनगंमि चत्तारि ॥ कूडोवरि जिणभवणा । कुलगिरिजिणभवणपरिमाणा ॥ १ ॥ इति. सादात्र यद्यपि प्रोक्तः । सिद्धांतेऽत्र जिनालयः ॥ तथाप्यागमवाच्यं-

---

श्रीअभयदेवसूरिजीए ते सूत्रनी नीचेमुजब टीका करेली छे, ते कहे छे—अहीं दिशाओनुं ग्रहण कर्युं छे, तो पण तेओ विदिशाओमां छे, एम जाणवुं. माटे द्वीपसागरप्रज्ञप्ति तथा संग्रहणीने अनुसारे तेनी तेमुजब टीका छे. अहीं ते शिखरपर चारे दिशाओमां ते चारे दिशाओना रत्ना मुकुटजेवो तेजस्वी एकेको जिनप्रासाद शोभे छे. ॥ १ ॥ तेमाटे वीरंजयक्षेत्रसमाससूत्रमां कह्युं छे के—ते मानुषोत्तरपर्वतपर चारे दिशाओमां शिखरोपर कुलगिरिपर रहेला जिनभवनजेवमां जिनमंदिरो छे. ॥ ॥ १ ॥ इति. अहीं सिद्धांतमां जो के साक्षात जिनाल-

गा-दनुमानात्प्रतीयते ॥ २५ ॥ यतो विद्याचारणर्षि—तिर्यग्गतिनिदर्शने ॥ विश्रामोऽत्र गिरौ प्रोक्त—श्चैत्यवंदनपूर्वकः ॥ २६ ॥ तथाह पंचमांगे—विज्जाचारणस्स णं भंते तिरियं केवइए गइविसए पन्नत्ते? गो० से णं इओ एगेणं उप्पाएणं माणुसुत्तरे पव्वए समोसरणं करेइ माणु २ त्ता तहिं चेइयाइं वंदति. एतच्चास्मिन् विना चैत्यं । कथमौचित्यमंचति ॥ ततोऽत्र जिनचैत्यानि । युक्तमूचुर्महर्षयः ॥ २७ ॥ एवं शाश्वतचैत्यानां । मान्यत्वं यो

य नथी कह्यो, तोपण आगमवाणीना चिह्नरूप अनुमानथी तेनी तेवी प्रतीति आय छे. ॥ २५ ॥ केमके विद्याचारणमुनिओनी तीर्छी गतिना दाखलामां आ पर्वतपर चैत्यवंदनपूर्वक विश्राम कहेलो छे. ॥ २६ ॥ तेमाटे पांचमा अंगमां कह्युं छे के—हे भगवन्! विद्याचारणमुनिनो तीर्छो गतिविषय केटलो कहेलो छे? (भगवान कहे छे के) हे गौतम! ते विद्याचारणमुनि एक उत्पातवडे मानुषोत्तरपर्वतपर समवसरण करे छे, अने तेम करीने त्यां चैत्योने वंदन करे छे. माटे तेवुं चैत्यवंदन आ पर्वतपर चैत्यविना शीरीते उचित लागे? माटे त्यां महर्षिओए जे जिनमंदिरो कह्यां छे, ते उचित छे. ॥ २७ ॥

न मन्यते ॥ सोऽप्यनेनैव वाक्येनो—ज्ञातुं नेष्टे पराहतः ॥ २८ ॥ यश्चात्र चैत्यशब्दार्थं । विपर्यस्यति वातकी ॥ तस्याप्येतच्चारणर्षि-नमस्यावाक्यमौषधं ॥ २९ ॥ न ह्यी-दृशास्तपःशक्ति-लब्धैतादृशलब्धयः ॥ विना जिनादीन् वंदंते । सम्यक्त्वभ्रंशभीरुकाः ॥ ३० ॥ अथ प्रकृतं—अ-नेन पुष्करवर-द्वीपो द्वेधा व्यधीयत ॥ नित्येव गृहम-स्यार्ध-द्वयं निर्दिश्यते ततः ॥ ३१ ॥ अभ्यंतरं पुष्करार्धं

एवीरीते शाश्वतां चैत्यनुं मान्यपणुं जे स्वीकारतो नथी, ते पण आ वाक्यथी पराहत थयोथको उठी शकतो न-थी. ॥ २८ ॥ वळी जे बेज्ञान माणस अहीं चैत्यशब्द-ना अर्थने उलटावी नाखे छे, तेने पण आ चारणमु-निना नमस्काररूपी वाक्य औषधसमान छे. ॥ २९ ॥ तपनी शक्तिथी मेळवेल छे तेवी लब्धि जेनाए एवा ते विद्याचारणमुनिन सम्यक्त्वना भंगथी भयाथका जिना-दिकविना अन्योने वांदे नहि. ॥ ३० ॥ हवे पाछी चा-लती बाबत कहे छे—भींतवडे जेम घर, तेम आ मानु-षोत्तर पर्वतवडे ते पुष्करवरद्वीप बे विभागोमां वहेंचाये-लो छे, अने तेथी तेना बे अर्धा भागो कहेवाय छे. ॥ ॥ ३१ ॥ एक अभ्यंतर पुष्करार्ध अने बीजो बाह्यपुष्क-

। बाह्यं तदर्धमेव च ॥ अर्वाचीनमांतरार्धं । बाह्यमर्धं ततः परं ॥ ३२ ॥ मानुषोत्तरशैलस्तु । बाह्यार्धक्षेत्ररोधकः ॥ इत्यांतरार्धं पूर्णाष्ट-लक्षयोजनसंमितं ॥ ३३ ॥ तथाहुर्ज्ञानचंदनमलयगिरयो मलयगिरयः—अयं च मानुषोत्तरपर्वतो बाह्यपुष्करवरार्धभूमौ प्रतिपत्तव्य इति बृहत्क्षेत्रसमासवृत्तौ. कोटिरेका द्विचत्वारिं—शल्लक्षाणि सहस्रकाः ॥ चतुस्त्रिंशच्छतान्यष्टौ । । त्रयोविंशानि चोपरि ॥ ३४ ॥ एतावद्योजनमितो । मानुषोत्तरभूभृतः ॥ स्यान्मध्ये परिधिर्मौलौ । त्वस्यायं परिधिर्भवेत ॥ ३५ ॥ कोटिरेकाथ ल-

---

रार्ध छे, तेमानो अभ्यंतर भाग पूर्वपुष्करार्ध, तथा बाह्य भाग पश्चिमपुष्करार्ध कहेवाय छे. ॥ ३२ ॥ ते बहारनां अर्ध क्षेत्रने मानुषोत्तरपर्वत रोकी रहेलो छे, अने तेथी अभ्यंतरार्ध संपूर्ण आठ लाख जोजनना प्रमाणवाळुं छे. ॥ ३३ ॥ तेमाटे ज्ञानरूपी चंदनना मलयाचलसमान मलयगिरिजी महाराज कहे छे के—आ मानुषोत्तरपर्वतने बहारना पुष्करवरार्धनी भूमिमां जाणवो, एवी रीते बृहत्क्षेत्रसमासनी टीकामां छे. एकक्रोड, बेतालीस लाख चोत्रीस हजार आठसो त्रेवीस ॥ ३४ ॥ जोजनजेटलो ते मानुषोत्तरपर्वतनो मध्यभागमां घेरावो छे, अने मथा-

क्षाणि । द्विचत्वारिंशदेव च ॥ द्वात्रिंशच्च सहस्राणि । द्वात्रिंशच्च शता नव ॥ ३६ ॥ पृथगुक्तौ परिक्षेपौ । यौ मध्येऽस्य तथोपरि ॥ बहिर्नागापेक्षया तौ । पार्श्वेऽस्यान्यंतरे पुनः ॥ ३७ ॥ समाननिवृत्तिकतया । मूले मध्ये तथोपरि ॥ तुल्य एव परिक्षेपः । सर्वत्राप्यवसीयतां ॥३८॥ एका कोटिर्द्विचत्वारिं—शल्लक्षाणि सहस्रकाः ॥ षट्त्रिंशच्च शताः सप्त । त्रयोदशसमन्विताः ॥ ३९ ॥ इति बृहत्क्षेत्रसमासवृत्त्यभिप्रायेण, जीवाभिगमसूत्रे ' सत्त चोद्दसुत्तरे जोअणसए ' इत्युक्तं. एतावंति योजनानि । द-

---

ळापर तेनो घेरावो नीचेमुजब छे. ॥ ३५ ॥ एक क्रोड बेताल्लीस लाख बत्रीस हजार नवसोने बत्रीस जोजननो छे. ॥ ३६ ॥ तेना मध्य तथा उपरना भागमां जे बे जुदा जुदा घेरावा कह्या, ते बहारना नागनी अपेक्षाए छे, परंतु तेनी अंदरनी बाजुमां ॥ ३७ ॥ तुल्य नीतपणाथी मूळमां, मध्यमां तथा उपर सर्व जगोए सरखोज घेरावो जाणवो. ॥ ३८ ॥ अने ते एक क्रोड बेताल्लीस लाख छवीस हजार सातसो तेर जोजननो छे. ॥ ३९ ॥ एवी रीते बृहत्क्षेत्रसमासनी टीकाना अभिप्रायथी छे, अने जीवाभिगमसूत्रमां ' सातसो चौद जोजन ' एम कह्युं छे.

ष्टानि जिननायकैः ॥ मानुषोत्तरशैलस्य । बाह्यस्य परिधे-
र्मितौ ॥ ४० ॥ द्विचत्वारिंशता लक्षै—रेककोटिसमन्वि-
ता ॥ त्रिंशत्सहस्राश्चैकोन—पंचाशा द्विशती तथा ॥४१॥
मानुषोत्तरशैलस्यै—तावान् परिधिरांतरः ॥ एष एवान्यं-
तरस्य । पुष्करार्धस्य चांतिमः ॥ ४२ ॥ नृक्षेत्रस्यापि परि-
धि—रेष एवावसानिकः ॥ अथास्य पुष्करार्धस्य । म-
ध्यमः परिधिस्त्वयं ॥ ४३ ॥ एका कोटी योजनानां । ल-
क्षाः सप्तदशोपरि ॥ सप्तविंशत्यन्वितानि । चत्वार्येव श-
तानि च ॥ ४४ ॥ कालोदस्यांत्यपरिधि—र्यः पूर्वमिह द-

मानुषोत्तरपर्वतना बहारना घेरावानुं प्रमाण जिनेश्वरोए
ते जणाव्यामुजब जोजनजेटलुं कह्युं छे. ॥ ४० ॥ एक
क्रोड बेतालीस लाख त्रीस हजार बसो ओगणपचास
जोजन ॥ ४१ ॥ जेटलो ते मानुषोत्तरपर्वतनो अंदरनो
घेरावो छे, अने तेटलोज घेरावो अभ्यंतरपुष्करार्धना छे-
ल्लानो छे. ॥ ४२ ॥ वळी मनुष्यक्षेत्रनो पण तेज छेल्लो
घेरावो छे. हवे ते पुष्करार्धनो मध्यभागनो घेरावो नी-
चेमुजब छे. ॥ ४३ ॥ एक क्रोड सतर लाख चारसो स-
तावीस जोजननो ते छे. ॥ ४४ ॥ कालोदधिसमुद्रनो
पूर्वे जे छेडानो घेरावो देखाड्यो छे, तेज पुष्करार्धनो

र्शितः ॥ स एव पुष्करार्धस्य । भवेत्परिधिरांतरः ॥ ४५ ॥ द्विधेदमिषुकाराभ्यां । धातकीखंडवत्कृतं ॥ अभ्यंतरं पुष्करार्धं । तस्थिवद्भ्यामपादुदक् ॥ ४५ ॥ धातकीखंडेषुकार—सधर्माणाविमावपि ॥ चतुःकूटावंत्यकूट—स्थितोत्तुंगजिनालयौ ॥ ४६ ॥ एकेनांतेन कालोदं । परेण मानुषोत्तरं ॥ स्पृष्टवंतौ योजनानां । लक्षाण्यष्टायताविति ॥ ॥ ४७ ॥ एवमभ्यंतरं पुष्क—रार्धं निर्दिश्यते द्विधा ॥ पूर्वार्धं पश्चिमार्धं च । प्रत्येकं मेरुणांचितं ॥ ४८ ॥ पूर्वाप-

---

अंदरनो घेरावो जे. ॥ ४५ ॥ हवे ते पुष्करार्धना मध्यभागमां रहेला बे इषुकारपर्वतोए धातकीखंडनीपेठे तेना दक्षिण अने उत्तर नामना बे विभागो करेला जे. ॥ ॥ ४५ ॥ ते बन्ने इषुकारपर्वतो धातकीखंडमाना इषुकारपर्वतजेवा, अने चार शिखरोवाळा जे, तथा जेहना शिखरपर उंचां जिनालयवाळा जे. ॥ ४६ ॥ ते पर्वतो एक छेडेथी कालोदधिने, तथा बीजे छेडेथी मानुषोत्तरपर्वतने स्पर्श करतायका आठ लाख जोजन लांबा जे. ॥४७॥ एवीरीते अभ्यंतर पुष्करार्धना पूर्वार्ध अने पश्चिमार्ध नामना बे विभागो कहेला जे, तथा ते दरेक विभाग मेरुपर्वतथी शोभितो थयेलो जे. ॥ ४८ ॥ हवे अहीं ते

र्धयोस्त्र । कालोदवेदिकांततः ॥ पुरतः पुनरर्वाक् च । मानुषोत्तरपर्वतात् ॥ ४९ ॥ सहस्रान्नवनवतिं । प्रत्येकं लक्षकत्रयं ॥ योजनानामतीत्यास्ति । कुंभमेकैकमद्भुतं ॥ ॥ ५० ॥ अधस्ते विस्तृते स्तोक-मुपर्युपर्यनुक्रमात ॥ विस्तीर्णे विस्तीर्णतरे । जायमाने शरावत ॥ ५१ ॥ ध्रुवस्तले द्वे सहस्रे । विस्तीर्णे योजनान्यथ ॥ तद्विद्धे दश शुद्धांभो—वीचीनिचयचारुणी ॥ ५२ ॥ द्वयोरप्यर्धयोस्त्रै-कैकमंदरनिश्रया ॥ षट् षट् वर्षधराः सप्त-सप्त क्षेत्रा-

---

पूर्वार्ध तथा पश्चिमार्धमां कालोदधिसमुद्रनी वेदिकाना छेमाथी आगल, अने मानुषोत्तरपर्वतथी पाछळ ॥ ४९ ॥ दरेकमां त्रण लाख नवाणु हजार जोजन उल्लंग्याबाद एकेको अद्भुत कुंड छे. ॥ ५० ॥ ते बन्ने कुंडो नीचेना भागमां थोमा विस्तारवाळा, तथा शरावलांनीपेठे उपर उपर अनुक्रमे विस्तारवाळा अने वधारे विस्तारवाळा छे. ॥ ५१ ॥ पृथ्वीतलपर ते कुंभो बे हजार जोजन पहोळा छे, तथा दश जोजन उंडा छे, अने निर्मल जलना मोजांओना समूहथी मनोहर थयेला छे. ॥ ५२ ॥ अहीं ते बन्ने अर्धभागोमां एकेका मंदराचलनी अपेक्षाये पूर्वनीपेठे ३ ३ वर्षधरपर्वतो अने सात सात क्षेत्रो छे.

णि पूर्ववत् ॥ ५३ ॥ धातकीखंडस्थवर्ष—धरद्विगुणविस्तृ-
ताः ॥ नवंत्यत्र वर्षधरा । उच्चत्वेन तु तैः समाः ॥५४॥
एवमत्रेषुकाराभ्यां । सह वर्षमहीभृतां ॥ विष्कंभसंकलन-
या । नगरुद्धं भवेदियत ॥ ५५ ॥ तिस्रो लक्षा योजना-
नां । पंचपंचाशदेव च ॥ सहस्राणि चतुरशी—त्यधिका-
नि शतानि षट् ॥ ५६ ॥ आद्यमध्यांत्यपरिधौ । प्राग्वदे-
तेन वर्जिते ॥ द्वादश द्विशतघ्नाः । कल्प्यंते प्राग्वदं
शकाः ॥ ५७ ॥ वर्षवर्षधरभागकल्पना त्वत्र धातकीखंड-
वद् ज्ञेया. द्वादशद्विशतोद्धास्ते । येऽवांशा योजनोपरि॥

॥ ५३ ॥ धातकीखंडना वर्षधरपर्वतोथी बेवडा विस्तारवा-
ळा, अने उंचाइमां तेनासरखाज अहींना वर्षधरपर्वतो
छे. ॥ ५४ ॥ एवीरीते बन्ने इषुकारपर्वतोसहित वर्षधरप-
र्वतोनी पहोळाइनो सरवाळो करवाथी तेनाथी रोकायेलुं
क्षेत्र नीचेमुजब प्रमाणवाळुं थाय छे. ॥ ५५ ॥ त्रण लाख
पचावन हजार छसो चोर्यासी जोजनजेटलुं थाय छे.
॥ ५६ ॥ पूर्वनीपेठे ते शिवायना आद्य, मध्य अने अं-
त्यना घेरावामां आगलनी पेठे बसो बार भागो कल्पवा.
॥ ५७ ॥ क्षेत्र तथा वर्षधरपर्वतोना भागोनी कल्पना तो
अहीं धातकीखंडनीपेठे जाणवी. जोजनपर अहीं जे अं-

क्षेत्राणामब्धिदिश्यादि-रंतश्च नृगिरेर्दिशि ॥ ५८ ॥ तत्र याम्येषुकारस्यो—नयतोऽप्यर्धयोर्द्वयोः ॥ एकैकमस्ति भारतं । स्वस्वस्वर्णगिरेर्दिशि ॥ ५९ ॥ सहस्राण्येकचत्वारिं—शच्छतान्यर्धं च विस्तृतं ॥ सैकोनाशीतीन्मुखेंश-शतं च सत्रिसप्ततिः ॥ ६० ॥ त्रिपंचाशत्सहस्राणि । द्वादशा पंचशत्यपि ॥ शतं नवनवत्याढ्य—मंशाश्च मध्यविस्तृतिः ॥ ६१ ॥ पंचषष्टिं सहस्राणि । योजनानां चतुःशतीं ॥ षट्चत्वारिंशां लवांश्च । त्रयोदशांतविस्तृतिः ॥ ६२ ॥ म-

---

शो छे, ते बसोबारांशजेवडा छे, तथा क्षेत्रोनी आदि समुद्रतरफ अने अंत मानुषोत्तरपर्वततरफ छे. ॥ ५८ ॥ तेमां दक्षिणतरफना इषुकारपर्वतनी बन्ने बाजुए बन्ने अर्धविभागोमां पोतपोताना मेरुपर्वतनी दिशातरफ एकेकुं भरतक्षेत्र छे. ॥ ५९ ॥ ते क्षेत्र मुखभागमां एकतालीस हजार पांचसो नगणाएसी जोजन अने एकसो तहोतेर अंशोना विस्तारवाळुं छे. ॥ ६० ॥ तेना मध्यभागनो विस्तार त्रेपन हजार पांचसो बार जोजन अने एकसो नवाणु अंशोनो छे. ॥ ६१ ॥ पांसठ हजार चारसो छेतालीस जोजन अने तेर अंशोजेटलो तेना छेल्लानो विस्तार छे. ॥ ६२ ॥ तेना मध्यभागमां वैताढ्यपर्वत छे, अने ते

ध्यभागेऽस्य वैताढ्यो । लक्षाण्यष्टौ स चायतः ॥ धातकी-
खंडवैताढ्य—वर्णेषं त्विह भाव्यतां ॥ ६३ ॥ अन्येऽपि
दीर्घवैताढ्याः । स्युः सप्तषष्टिरीदृशाः ॥ भरतैरवतक्षेत्र—
विदेहविजयोद्भवाः ॥ ६४ ॥ उत्तरार्धमध्यखंडे । गांगसैं-
धवकुंडयोः ॥ मध्ये वृषभकूटोऽस्ति । जंबूद्वीपवृषभाद्रिवत् ॥
॥ ६५ ॥ पर्यंतेऽस्य ततः शैलो । हिमवान्नाम वर्तते ॥
आयामतोऽष्टौ लक्षाणि । विष्कंभतो भवेदियान् ॥ ६६ ॥
योजनानां द्विचत्वारिं—शद्भता दशसंयुताः ॥ चतुश्चत्वा-
रिंशदंशा—श्चतुरशीतिनिर्मिताः ॥ ६७ ॥ तस्योपरि पद्म-

आठ लाख जोजन लांबो छे, अने बाकीनुं तेनुं वर्णन
धातकीखंडमाना वैताढ्यनीपेठे अहीं भावी लेवुं. ॥६३॥
वळी बीजा भरत, ऐरवतक्षेत्र, विदेह तथा विजयोमां आ-
वेला सडसठ दीर्घवैताढ्यो पण एवाज जाणवा. ॥६४॥
उत्तरार्धना मध्यभागमां गंगा अने सिंधुना कुंडोनी वच्चे
जंबूद्वीपमाना ऋषभाचलनीपेठे वृषभकूट छे. ॥ ६५ ॥
पछी तेने छेडे हिमवान नामे पर्वत छे, ते पर्वत आठ
लाख जोजन लांबो छे, तथा तेनी पहोळाइ नीचेमुजब
छे. ॥ ६६ ॥ अने ते बेतालीससो दश जोजन तथा च-
मालीस चोर्यासीया भागोजेटली छे. ॥ ६७ ॥ तेनापर

हृदः । प्राग्वत्पद्मालिमंडितः ॥ सहस्रांश्चतुरो दीर्घः । स-
हस्रद्वयविस्तृतः ॥ ६८ ॥ गंगासिंधुरोहितांशा-स्ततो न-
द्यो विनिर्ययुः ॥ प्राच्यां प्रतीच्यामुदीच्यां । क्रमात्तत्रादि-
मे नद्ये ॥ ६९ ॥ हृदोद्गमे योजनानि । विस्तीर्णे पंच-
विंशतिं ॥ तद्विदे च योजनार्धं । समुद्रसंगमे पुनः ॥
॥ ७० ॥ विस्तीर्णे द्वे शते सार्धे । तद्विदे पंचयोजनीं
॥ तत्र सिंधुः प्राच्यपुष्क—रार्धात्कालोदमंगति ॥ ७१ ॥
गंगा तु प्राप्य पूर्वस्यां । मानुषोत्तरभूधरं ॥ सुमतिर्दुष्टसं-

---

पूर्वनीपेठे कमलोनी श्रेणिथी शोभितो थयेलो पद्म
हृद छे, अने ते पद्महृद चार हजार जोजन लांबो अने
बेहजार जोजन पहोळो छे. ॥ ६८ ॥ तेमांथी गंगा, सिं-
धु अने रोहितांशा नदीओ निकळे छे, अने तेओ अनु-
क्रमे पूर्व, पश्चिम तथा उत्तरतरफ वहे छे, तेमज तेमा-
नी प्रथमनी बे नदीओ ॥ ६९ ॥ हृदमांथी निकळतीवे-
ळाये पचीस जोजन पहोळी तथा अर्धो जोजन उंमी छे,
अने समुद्रमां मळतीवखते ॥ ७० ॥ तेओ अढीसो जो-
जन पहोळी अने पांच जोजन उंमी छे, तेमानी सिंधु
नदी पूर्वना पुष्करार्धमांथी कालोदधिसमुद्रमां मळे छे. ॥
॥ ७१ ॥ अने गंगा तो पूर्वतरफ मानुषोत्तरपर्वतमां जइ-

सर्गा-दिव तत्र विलीयते ॥ ७२ ॥ पश्चिमार्धात्पुनर्गंगा। याति कालोदवारिधौ ॥ सिंधुर्नरोत्तरनग—पादमूले वि॰ लीयते ॥ ७३ ॥ एवं नरोत्तरनगा-भिमुखाः सरितोऽखि॰ लाः ॥ विलीयंत इह ततः । परं तासामभावतः ॥ ७४ ॥ गंगासिंधुप्रपाताख्ये । कुंडे विष्कंभतो मते ॥ चत्वारिंश॰ त्समधिकं । योजनानां शतद्वयं ॥ ७५ ॥ तदंतर्वर्त्तिनौ द्वीपौ । प्रज्ञप्तौ विस्तृतायतौ ॥ द्वात्रिंशद्योजनी मूल— प्रवाह इव जिह्विके ॥ ७६ ॥ गंगासिंधुरक्तवती-रक्तास्वे॰

ने दुर्जनना संगथी जेम सज्जन तेम त्यांज अदृश्य थाय छे. ॥ ७२ ॥ अने पश्चिमार्धमां रहेली गंगा तो त्यांथी कालोदधिसमुद्रमां जाय छे. अने सिंधुनदी मानुषोत्तरपर्वतनी तळेटीमां अदृश्य थाय छे. ॥ ७३ ॥ एवीरीते मानुषोत्तरपर्वत तरफ वहेती सघळी नदीओ त्यांज अदृश्य थाय छे, केमके त्यांथी आगळ तेओनो अभाव छे. ॥७४॥ गंगाप्रपात अने सिंधुप्रपात नामना कुंडोनी पहोळाइ बसो चालीस जोजननी छे. ॥ ७५ ॥ तेनी अंदर रहेला बन्ने द्वीपोनी लंबाइ पहोळाइ बत्रीस जोजननी कहेली छे, अने तेओनी जिह्वा मूलना प्रवाहजेवी छे. ॥ ७६ ॥ गंगा, सिंधु, रक्तवती अने रक्ता नदीओनुं आ सघळुं व॰

तन्निरूपणं ॥ षट्त्रिंशशतसंख्यासु । सर्वमप्यविशेषितं ॥ ॥ ७७ ॥ रोहितांशा योजनानि । पंचाशद् हृदनिर्गमे ॥ विस्तीर्णैकयोजनं चो—द्विक्षोदीच्यां नगोपरि ॥ ७८ ॥ एकादश योजनानां । शतान् पंचसमन्वितान् ॥ अंशान् द्वाविंशतिं गत्वा । कुंभं प्राप्याथ पूर्ववत ॥ ७९ ॥ क्षेत्रं हैमवतं द्वेधा । स्वप्रवाहेण कुर्वती ॥ कालोदं याति पूर्वार्धे । परार्धे मानुषोत्तरं ॥ ८० ॥ अस्याः कुंभं योजनाना—मशीत्याढ्या चतुःशती ॥ विष्कंभायामतो मूल—प्रवाह-वच्च जिह्विका ॥ ८१ ॥ अस्याः कुंभांतर्गतश्च । द्वीपो न-

---

र्णन बत्रीससो नदीनुमां कइं पण फेरफारविना जाणी लेवुं. ॥ ७७ ॥ हवे रोहितांशा नदी हृदमांथी निकलती वखते पचास जोजन पहोळी, तथा एक जोजन जंमीने, अने ते उत्तरतरफ पर्वतपर ॥ ७८ ॥ अग्यारसो पांच जोजन अने बावीस अंशोसुधी वहीने, तथा पूर्वनी पेठे कुंडमां पडीने ॥ ७९ ॥ पोताना प्रवाहथी हैमवतक्षेत्रना बे विभाग करतीथकी पूर्वार्धमानी कालोदधिमां तथा पश्चिमार्धमानी मानुषोत्तरप्रते जाय छे. ॥ ८० ॥ ते नदीनो कुंड लंबाइ पहोळाइमां चारसो एंशी जोजननो छे, अने तेनी जिह्वा मूलना प्रवाहजेवी छे. ॥ ८१ ॥ तेणी-

वति यः स तु ॥ चतुःषष्टिर्योजनानि । विष्कंभायामतो मतः ॥ ७२ ॥ रूप्यकूले स्वर्णकूले । रोहिते रोहितांशिके ॥ अष्टाप्येतास्तुल्यरूपाः । स्वरूपपरिवारतः ॥ ७३ ॥

अथोत्तरं हिमवतः । क्षेत्रं हैमवतं स्थितं ॥ वृत्तवैताढ्येन शब्दा—पातिनालंकृतांतरं ॥ ७४ ॥ मुखे लक्षं योजनानां । षट्षष्टिं च सहस्रकान् ॥ एकोनविंशां त्रिशतीं । षट्पंचाशच्चवांस्ततं ॥ ७५ ॥ लक्षद्वयं योजनानां । सहस्राणि चतुर्दश ॥ एकपंचाशानि ततं । मध्येंशान् षष्टियुक्शतं ॥ ७६ ॥ अंते शतान् सचतुर—शीतीन् सप्त

ना कुंडनी अंदर जे द्वीप रहेलो छे, ते चोसठ जोजन लांबो पहोळो कहेलो छे. ॥ ७२ ॥ बे रूप्यकूला, बे स्वर्णकूला, बे रोहिता तथा बे रोहितांशा, ए आठे नदीन स्वरूप तथा परिवारथी तुल्य स्वरूपवाळी छे. ॥ ७३ ॥

हवे हिमवंतपर्वतथी उत्तरे हैमवत नामनुं क्षेत्र छे, के जे वृत्तवैताढ्य तथा शब्दापातिपर्वतवडे मध्यभागमां शोभितुं छे. ॥ ७४ ॥ ते क्षेत्र मुखभागमां एक लाख बासठ हजार त्रणसो उगणत्रीस जोजन अने बपन लव पहोळुं छे. ॥ ७५ ॥ मध्यभागमां ते क्षेत्र बे लाख चौद हजार एकावन जोजन अने एकसो साठ अंशोना वि-

सहस्रकान् ॥ एकषष्टिं द्विसप्तीं च । द्वापंचाशच्चवांस्ततं ॥ ॥ ८७ ॥ जंबूद्वीपस्थायिवृत्त—वैताढ्यैः सदृशा यथा ॥ धातकीखंडस्थवृत्त—वैताढ्याः सर्वथा तथा ॥ ८८ ॥ अत्रापि वृत्ता वैताढ्याः । पूर्वोक्तैः सदृशाः समे ॥ शब्दापातिप्रभृतयः । प्रत्येतव्या मनस्विभिः ॥ ८९ ॥ द्वाभ्यां चतुर्भिरष्टाभि—र्योजनैरंतरं क्रमात ॥ स्वापगाभ्यां शब्दगंधा-पातिमेरुमहीभृतां ॥ ९० ॥ विकटापातिनोर्माल्य-वतोस्तथांतरं क्रमात् ॥ स्वस्वक्षेत्रोपगाभ्यां द्वे । योजने

स्तारवाळुं छे. ॥ ८६ ॥ वळी ते छेडाना भागमां बे लाख एकसठ हजार सातसो चोर्यासी जोजन अने बावन कलोना विस्तारवाळुं छे. ॥ ८७ ॥ जेम धातकीखंडना वृत्तवैताढ्यो सर्वथा प्रकारे जंबूद्वीपमाना वृत्तवैताढ्योजेवा छे, तेम ॥ ८८ ॥ अहीं पण सघळा शब्दापातिआदिक वृत्तवैताढ्यो पूर्वे वर्णवेला वृत्तवैताढ्योजेवा विद्वानोए जाणी लेवा. ॥ ८९ ॥ वळी पोतानी नदीनथी शब्दापाति, गंधापाति, तथा मेरुपर्वतनुं अंतर अनुक्रमे बे, चार अने आठ जोजने जाणवुं. ॥ ९० ॥ वळी पोतपोताना क्षेत्रोनी नदीनथी बन्ने विकटापाति तथा बन्ने माल्यवान पर्वतोनुं अंतर अनुक्रमे बे अने चार जोजननुं छे. ॥

तच्चतुष्टयं ॥ ९१ ॥ अस्योत्तरस्यां च महा—हिमवान् व-
र्तते गिरिः ॥ लक्षाण्यष्टायतो मौलौ । महापद्महृदांकितः
॥ ९२ ॥ योजनानां सहस्राणि । षोडशाष्टौ शतानि च
॥ द्विचत्वारिंशदाढ्यानि । कलाश्चाष्टैष विस्तृतः ॥ ९३ ॥
महापद्महृदस्त्वष्टौ । सहस्राण्यायतो भवेत ॥ योजनानां
सहस्राणि । चत्वारि चैष विस्तृतः ॥ ९४ ॥ दक्षिणस्या-
मुदीच्यां च । नद्यौ द्वे निर्गते ह्यतः ॥ रोहिता हरिकां-
ता च । ते भवे पर्वतोपरि ॥ ९५ ॥ चतुःषष्टिं शतान्ये-
क—विंशान्यंशचतुष्टयं ॥ अतीत्य स्वस्वकुंडांत—र्निपत्य
निर्गते ततः ॥ ९६ ॥ पूर्वार्धाद्धैमवतगा । नगाद्धिं याति

॥ ९१ ॥ तेनी उत्तरे महाहिमवान पर्वत छे, के जे आठ
लाख जोजन लांबो अने मथाळे महापद्महृदथी शोभि-
तो छे. ॥ ९२ ॥ वळी ते शोळ हजार आठसो बेतालीस
स जोजन अने आठ कलाना विस्तारवाळो छे. ॥ ९३ ॥
अने ते महापद्महृद तो आठ हजार जोजन लांबो, अ-
ने चार हजार जोजन पहोळो छे. ॥ ९४ ॥ तेमांथी द-
क्षिण अने उत्तरतरफ रोहिता तथा हरिकांता नदी नि-
कळीने, तथा पर्वतपर ॥ ९५ ॥ चोसठसो एकवीस जो-
जन अने चार अंश वहीने, पोतपोताना कुंडमां पडीने,

रोहिता ॥ अपरार्धात्तु सा याति । कालोदनामवारिधिं ॥ ॥ ९७ ॥ हरिकांता पुनर्याति । कालोदं हरिवर्षगा ॥ पूर्वार्धादपरार्धात्तु । याति सा मानुषोत्तरं ॥ ९८ ॥ नद्यो-र्हरिसलिलयो—र्हरिकांताख्ययोरपि ॥ तयोर्नारीकांतयो-श्च । तथैव नरकांतयोः ॥ ९९ ॥ इत्यष्टानामापगानां । विष्कंभो हृदनिर्गमे ॥ भवेद्वृतं योजनाना—मुन्मत्वं यो-जनद्वयं ॥ १०० ॥ विष्कंभायामतः कुंडा—न्येतासां ज-गदुर्जिनाः ॥ षष्ट्याढ्यानि योजनानां । शतानीह नव श्रु-

---

त्यांथी निकळतीथकी ॥ ९६ ॥ हैमवंतक्षेत्रना पूर्वार्धमा-नी ते रोहिता त्यांथी मानुषोत्तरपर्वततरफ जाय छे, अने पश्चिमार्धमानी ते त्यांथी कालोदधि नामना समुद्रमां जाय छे. ॥ ९७ ॥ वळी हरिवर्षना पूर्वार्धमां रहेली हरि-कांता नदी त्यांथी कालोदधिसमुद्रमां जाय छे, अने प-श्चिमार्धमानी ते त्यांथी मानुषोत्तरपर्वततरफ जाय छे. ॥ ॥ ९८ ॥ बे हरिसलिला, बे हरिकांता, बे नारीकांता तथा बे नरकांता ॥ ९९ ॥ एम सर्व मळी ते आठे न-दीओनी हृदमांथी निकळतीवखतनी पहोळाइ एकसो जो-जननी तथा उंडाइ बे जोजननी छे. ॥ १०० ॥ तेओ-ना कुंभोनी लंबाइ पहोळाइ जिनेश्वरोए शास्त्रमां नवसो

ते ॥ १ ॥ अष्टाविंशं शतं द्वीपा-श्चैतासां विस्तृतायताः ॥ जिह्विकाविस्तृतो द्वेधा—श्चासां मूलप्रवाहवत ॥ २ ॥ शै-लात्ततः परं क्षेत्रं । हरिवर्षं विराजते ॥ तद्गंधापातिवैता-ढ्ये—नांचितं विस्तृतं मुखे ॥ ३ ॥ लक्षाणि षट् योज-नानां । पंचषष्टिं सहस्रकान् ॥ द्वे शते सप्तसप्त्या—धि-के द्वादश चांशकान् ॥ ४ ॥ युग्मं ॥ अष्टौ लक्षाः सह-स्राणि । षट्पंचाशच्छतद्वयं ॥ सप्तोत्तरं योजनानां । मध्ये-शाश्वतुरस्रतं ॥ ५ ॥ सहस्रैः सप्तचत्वारिं-शताढ्या दश लक्षकाः ॥ षट्त्रिंशं च योजनानां । शतमंशशतद्वयं ॥

साठ जोजननी कहेली छे. ॥ १ ॥ तेनुंना द्वीपो एकसो अठावीस जोजन लांबा पहोळा छे, तथा तेनुंनी जिह्वा-नी पहोळाइ तथा लंबाइ मूलप्रवाहनीपेठे छे. ॥ २ ॥ हवे ते पर्वतथी आगल हरिवर्ष नामनुं क्षेत्र शोभे छे, ते गंधापाति वैताढ्यवडे शोभितुं छे, अने मध्यभागमां ते-नो विस्तार ॥ ३ ॥ ७ लाख पांसठ हजार बसो सीतोतेर जोजन अने बार अंशोनो छे. ॥ ४ ॥ युग्मं ॥ वळी म-ध्यभागमां तेनो विस्तार आठ लाख, छपन हजार बसो सात जोजन अने चार अंशोनो छे. ॥ ५ ॥ वळी दश लाख सडतालीस हजार एकसो छत्रीस जोजन, अने ब-

॥ ६ ॥ अष्टादशं विस्तीर्णमंते । स्वरूपमपरं पुनः ॥ जंबू-द्वीपहरिवर्ष—वदिहापि विभाव्यतां ॥ ७ ॥ इतः परश्च निषधः । पर्वतः सर्वतः स्फुरन् ॥ ह्रदेनालंकृतो मूर्ध्नि । स-दब्जेन तिगिंछिना ॥ ८ ॥ सप्तषष्टिं सहस्राणि । साष्ट-षष्टिशतत्रयं ॥ योजनानां लवान् द्वात्रिं—शतं स्यादेष वि-स्तृतः ॥ ९ ॥ तिगिंछिस्तु योजनानां । सहस्राण्यष्ट वि-स्तृतः ॥ सहस्राणि षोडशैष । भवेदायामतः पुनः ॥१०॥ एतस्माद्धरिसलिला । शीतोदेति निरीयतुः ॥ दक्षिणस्या-मुदीच्यां च । पर्वतोपर्यमू जने ॥ ११ ॥ एकोनत्रिंशतं

सो ॥ ६ ॥ आठ अंशोजेटलो तेना जेमानो विस्तार जे, बाकीनुं तेनुं स्वरूप जंबूद्वीपमाना हरिवर्षनीपेठे अहीं प-ण भावी लेवुं. ॥ ७ ॥ त्यांथी आगळ सर्वबाजुथी स्फु-रायमान थतो, तथा शिखरपर उत्तम कमलवाळा तिगिं-छि नामना हृदथी शोभतो निषधनामे पर्वत जे. ॥ ८ ॥ ते पर्वत सडसठ हजार त्रणसो अडसठ जोजन अने ब-त्रीस अंशोना विस्तारवाळो जे. ॥ ९ ॥ अने तेपर रहे-लो तिगिंछिहद आठ हजार जोजन पहोळो, अने शोळ हजार जोजन लांबो जे. ॥ १० ॥ ते हृदमांथी हरिसलि-ला अने शीतोदा नदीउ निकळे जे, तथा ते बन्ने नदी-

गत्वा । सहस्रान् षट् शतानि च ॥ योजनानां सचतुर-
शीतीन् षोडश चांशकान् ॥ १२ ॥ पततः स्वस्वकुंडांत—
र्हरिवर्षांतराध्वना ॥ पूर्वार्धाद्धरिसलिला । प्राप्नोति मानुषो-
त्तरं ॥ १३ ॥ पश्चिमार्धगता सा तु । कालोदमुपसर्पति ॥
सर्वासां दिग्विनिमय । एवं पूर्वापरार्धयोः ॥ १४ ॥ पूर्वा-
र्धशीतोदा प्रत्य-ग्विदेहार्धविन्नेदिनी ॥ कालोदमन्यार्ध-
स्था तु । प्राप्नोति मानुषोत्तरं ॥ १५ ॥ एताश्चतस्रो वि-

न अनुक्रमे दक्षिणे अने उत्तरे पर्वतपर ॥ ११ ॥ उ-
गणत्रीस हजार छसो चोर्यासी जोजन अने शोळ अं-
शोसुधी जइने ॥ १२ ॥ पोतपोताना कुंडनी अंदर पडे
छे, तथा हरिवर्षक्षेत्रनी अंदर थइने पूर्वार्धमानी हरिस-
लिला त्यांथी मानुषोत्तरपर्वततरफ जाय छे, ॥ १३ ॥ अ-
ने पश्चिमार्धमानी ते त्यांथी कालोदधिसमुद्रमां जाय छे,
एवीरीते पूर्वार्ध तथा पश्चिमार्धमानी सघळी नदीउनी
दिशाउनी अदलाबदली जाणवी. ॥ १४ ॥ पूर्वार्धमां र-
हेली शीतोदा नदी पूर्वविदेहार्धने भेदतीथकी कालोद-
धिसमुद्रमां जाय छे, अने पश्चिमार्धमां रहेली ते मानु-
षोत्तरपर्वततरफ जाय छे. ॥ १५ ॥ ते चारे नदीउ हद-
मांथी निकळतीवखते बसो जोजन पहोळी तथा चार जो-

स्तीर्णा । द्वे शते हृदनिर्गमे ॥ चत्वार्युक्ता योजनानि । प्रांते दशगुणास्ततः ॥ १६ ॥ विस्तीर्णान्यायतान्यासां । कुंमानि च चतसृणां ॥ सविंशानि योजनानां । शतान्येकोनविंशतिं ॥ १७ ॥ एतत्कुंडांतर्गताश्च । द्वीपाः प्रोक्ता महर्षिभिः ॥ षट्पंचाशे योजनानां । द्वे शते विस्तृतायताः ॥ १८ ॥ सर्वे कुंमगता द्वीपाः । क्रोशद्वयोन्नता इति ॥ तैर्जंबूद्वीपगैस्तुल्या । उन्नूयेण नगा इव ॥ १९ ॥ यथेदमर्धं व्याख्यातं । याम्यं पूर्वापरार्धयोः ॥ तथा ज्ञेयमुदीच्यार्ध—मपि मानस्वरूपतः ॥ २० ॥ किंतूदीच्येषु·

जन जंडी बे, अने बेडाना नागमां तेथी दशगणी बे. ॥ १६ ॥ ते चारे नदीउना कुंमो उगणीससो वीस जोजन लांबा पहोळा बे. ॥ १७ ॥ ए कुंडोनी अंदर रहेला द्वीपो बसो उपन जोजन लांबा पहोळा महर्षिउए कहेला बे. ॥ १८ ॥ कुंडोमां रहेला सघळा द्वीपो बे कोश जंचा बे, केमके पर्वतोनीपेठे जंबूद्वीपमाना ते द्वीपोजेटली तेउनी जंचाइ बे. ॥ १९ ॥ एवीरीते जेम दक्षिण तरफना पूर्वार्ध तथा पश्चिमार्धनुं स्वरूप कह्युं, तेवीज रीतनुं उत्तरार्धनुं प्रमाण तथा स्वरूप पण जाणी लेवुं. ॥ ॥ २० ॥ परंतु उत्तरतरफना इषुकारपर्वतथी आगळ बन्ने

काराऽऽः । परतः पार्श्वयोर्द्वयोः ॥ स्यादेकैकमैरवत—क्षेत्रं भरतसन्निभं ॥ २१ ॥ पुंडरीकह्रदोपेत—स्ततश्च शिखरी गिरिः ॥ तस्माद्रक्ता रक्तवती । स्वर्णकूला विनिर्ययुः ॥ ॥ २२ ॥ तत्रादिमे द्वे सरितौ । क्षेत्रमैरवतं गते ॥ जगाम हैरण्यवतं । स्वर्णकूला तु वाहिनी ॥ २३ ॥ ततश्च हैरण्यवतं । विकटापातिनांकितं ॥ ततो महापुंडरीक—ह्रदवान् रुक्मिपर्वतः ॥ २४ ॥ एतद्भवा रूप्यकूला । हैरण्यवतगामिनी ॥ रम्यकांतर्नरकांता । प्रयात्येतत्समुद्भवा ॥ ॥ २५ ॥ ततोऽर्वाग् रम्यकक्षेत्रं । माल्यवद्वृत्तभूधरं ॥ के-

---

बाजुए भरतजेवुं एकेकुं ऐरवतक्षेत्र छे. ॥ २१ ॥ त्यांथी आगळ पुंडरीकह्रदवाळो शिखरी पर्वत छे, अने तेमांथी रक्ता, रक्तवती अने स्वर्णकूला नदीओ निकळे छे. ॥२२॥ तेओमांनी पहेली बे नदीओ ऐरवतक्षेत्रमां अने स्वर्णकूला नदी हैरण्यवतमां जाय छे. ॥ २३ ॥ त्यांथी आगळ विकटापातिपर्वतथी शोभितुं हैरण्यवंत क्षेत्र छे, अने तेथी आगळ महापुंडरीकह्रदवाळो रुक्मीपर्वत छे. ॥ २४ ॥ तेमांथी निकळेली रूप्यकूला नदी हैरण्यवंतक्षेत्रमां अने नरकांता रम्यकक्षेत्रमां जाय छे. ॥ २५ ॥ तेथी आगळ माल्यवानपर्वतवाळुं रम्यकक्षेत्र छे, अने तेथी आगळ के-

सरिद्ह्रदवन्नील—वन्नामा पर्वतस्ततः ॥ २६ ॥ प्रवर्तते विदेहांतः । शीतैतन्नगसंभवा ॥ नारीकांता रम्यकांतः । प्रसर्पत्येतदुद्गता ॥ २७ ॥ एषु क्षेत्रेषु पूर्वार्धा—न्द्यो याः पूर्वसंमुखाः ॥ ता मानुषोत्तरं यांति । कालोदं पश्चिमामुखाः ॥ २८ ॥ पश्चिमार्धास्तु कालोदं । प्रयांति पूर्वसंमुखाः ॥ पश्चिमाभिमुखास्तास्तु । प्रयांति मानुषोत्तरं ॥ २९ ॥ मध्ये क्षेत्रं विदेहाख्यं । नीलवन्निषधागयोः ॥ एकैकं मेरुणोपेतं । भाति पूर्वापरार्धयोः ॥ ३० ॥ अष्टाचत्वारिंश-

---

सरिद्ह्रदवाळो नीलवान नामे पर्वत छे. ॥ २६ ॥ ते पर्वतमांथी निकळेली शीतानदी विदेहमां जाय छे, अने नारीकांता नदी रम्यकक्षेत्रमां जाय छे. ॥ २७ ॥ आ क्षेत्रोमां पूर्वार्धमानी जे नदीन पूर्वसन्मुख वहे छे, तेन मानुषोत्तरतरफ जाय छे, अने जे पश्चिमतरफ वहे छे, ते कालोदधिसमुद्रमां जाय छे. ॥ २८ ॥ अने पश्चिमार्धमानी पूर्वसन्मुख वहेती नदीन कालोदधिसमुद्रमां जाय छे, अने पश्चिमतरफ वहेनारी नदीन मानुषोत्तरपर्वततरफ जाय छे. ॥ २९ ॥ नीलवान अने निषधाचल पर्वतनी वच्चे विदेहक्षेत्र छे, तथा ते पूर्वार्ध अने पश्चिमार्धमां मेरुसहित एकेकुं शोभे छे. ॥ ३० ॥ ते क्षेत्रना मुखभाग-

दंशान । लक्षाः षड्विंशतिं मुखे ॥ योजनान्येकषष्टिं स
—हस्रान् साष्टशतं ततं ॥ ३१ ॥ २६६११०८ ऽ ४८ तथा
लक्षाश्चतुस्त्रिंश—द्योजनानां समन्विताः ॥ चतुर्विंशत्या
सहस्रै–रष्टाविंशं शताष्टकं ॥ ३२ ॥ षोडशांशाश्च विस्ती-
र्णी । मध्ये तस्यांतविस्तृतिः ॥ लक्षाएयथैकचत्वारिं–शद-
ष्टाशीतिरेव च ॥ ३३ ॥ सहस्राणि सप्तचत्वा–रिंशा पंच-
शती तथा ॥ योजनानामंशशतं । षण्णवत्या समन्वितं ॥
॥ ३४ ॥ सहस्राणि योजनानां । एकोनविंशतिस्तथा ॥
सचतुर्नवतिः सप्त—शती क्रोशंस्तथोपरि ॥ ३५ ॥ विष्कं-
भः प्रतिविजयं । प्रत्येकमर्धयोर्द्वयोः ॥ योजनानां द्वे स-

नो विस्तार बवीस लाख एकसठ हजार एकसो आठ जो-
जन अने अडतालीस अंशोनो छे. ॥ ३१ ॥ वळी चो-
त्रीस लाख चोवीस हजार आठसो अठावीश जोजन ॥
॥ ३२ ॥ अने शोळ अंशोजेटलो तेना मध्यभागनो वि-
स्तार छे, अने तेना छेमानो विस्तार एकतालीस लाख
अठ्यासी ॥ ३३ ॥ हजार पांचसो सडतालीस जोजन
अने एकसो छन्नु अंशोनो छे. ॥ ३४ ॥ वळी एकवीस
हजार सातसो चोराणु जोजन अने एक कोशजेटलो ॥
॥ ३५ ॥ बन्ने अर्धभागोमां दरेक विजयनो विस्तार छे,

हस्रे । वक्षस्काराद्विविस्तृतिः ॥ ३६ ॥ प्रत्येकमंतर्नद्यश्च । शतानि पंच विस्तृताः ॥ स्वरूपं सर्वमन्यान्य—धातकीखंडवद्भवेत ॥ ३७ ॥ अष्टानां वनमुखानां । विस्तृतिः स्याल्लघीयसी ॥ एकोनविंशतिर्नवा—श्चत्वारो योजनांशकाः ॥ ३८ ॥ एकादश सहस्राणि । योजनानां शतानि षट् ॥ साष्टाशीतीनि चैतेषां । विस्तृतिः स्याद्वरीयसी ॥ ३९ ॥ जपवर्षधरं गुर्वी । लब्ध्वी च सरिदंतिके ॥ तेषां चतुर्णां कालोद—बहिर्भागस्पृशां भवेत ॥ ४० ॥ चतुर्णां तु नरनगा—सन्नानां विस्तृतिर्गुरुः ॥ शीताशीतोदांतिकेऽन्या

अने वक्षस्कारपर्वतनो विस्तार बे हजार जोजननो छे. ॥ ३६ ॥ अहींनी दरेक अंतर्नदीनु पांचसो जोजनना विस्तारवाळी छे, अने बाकीनुं सघळुं स्वरूप धातकीखंड नीपेठे छे. ॥ ३७ ॥ आठे वनमुखोनो जघन्य विस्तार चार जगणीआंश जोजननो छे. ॥ ३८ ॥ अने तेनो उत्कृष्टो विस्तार अग्यार हजार बसो अठासी जोजननो छे. ॥ ३९ ॥ कालोदधिसमुद्रना बहारना भागने स्पर्श करनारा एवा तेमाना चार वनमुखोनो जघन्य विस्तार नदीनुपासे, तथा उत्कृष्टो विस्तार वर्षधरपर्वतोपासे छे. ॥ ॥ ४० ॥ अने मानुषोत्तरपासे रहेला तेमाना बाकीना

। नीलवन्निषधांतिके ॥ ४१ ॥ पूर्वापरे भद्रसाल—वनायामः समन्वितः ॥ मेरुविष्कंभेण सह । गर्भभागात्मको भवेत ॥ ४२ ॥ चत्वारिंशत्सहस्राणि । लक्षाश्चतस्र एव च ॥ योजनानां नवशती । निर्दिष्टा षोडशोत्तरा ॥४३॥ षोडशानां विजयानां । व्याससंकलना त्वियं ॥ तिस्रो लक्षा योजनानां । सहस्राणि च षोडश ॥ ४४ ॥ सप्तशत्यष्टोत्तराण्य । वक्षस्कारमहीभृतां ॥ अष्टानां तत्संकलना । स्युः सहस्राणि षोडश ॥ ४५ ॥ षण्णामंतर्नदीनां तु । व्याससंकलना भवेत् ॥ सहस्राणि त्रीणि वन—मुखयो-

---

चारनो उत्कृष्टो विस्तार शीता तथा शीतोदापासे छे, अने जघन्य विस्तार नीलवान अने निषधपर्वतपासे छे. ॥ ॥ ४१ ॥ पूर्वपश्चिम भद्रसालवननी लंबाइ मेरुनी पहोळाइसहित गर्भागारूप नीचेमुजब थाय छे. ॥ ४२ ॥ चार लाख चालीस हजार नवसो शोळ जोजननी कहेली छे. ॥ ४३ ॥ शोळे विजयोना व्यासनो सरवाळो त्रण लाख शोळ हजार ॥ ४४ ॥ सातसो आठ जोजननो छे. तथा आठ वक्षस्कारपर्वतोनो ते सरवाळो शोळ हजार जोजननो थाय छे. ॥ ४५ ॥ छ अंतर्नदीओना व्यासनो सरवाळो त्रण हजार जोजननो छे, अने बन्ने वन-

रुभयोस्त्विषं ॥ ४६ ॥ षट्सप्ततिस्पृक्त्रिंशती । सहस्रा-स्त्यद्रि २३ संमिताः ॥ द्वीपव्यासोऽष्ट लक्षाणि । सर्वसं-कलने भवेत् ॥ ४७ ॥ अत्रापीष्टान्यविष्कंभ—वर्जितद्वी-पविस्तृतेः ॥ स्वस्वसंख्याविभक्तायाः । लभ्यतेऽनीष्टविस्तृ-तिः ॥ ४८ ॥ भावना धातकीखंडवत्.

महाविदेहविष्कंभे । यथेष्टस्थानगोचरे ॥ शीता-शीतोदान्यतर—व्यासहीनेऽर्द्धिते सति ॥ ४९ ॥ विज-यांतर्नदीवक्ष—स्कारांतिमवनायतिः ॥ ज्ञायते सा तत्र त-त्र । स्थाने ज्ञात्वा स्वयं बुधैः ॥ ५० ॥ अथ देवकुरूणां

मुखोना व्यासनो सरवाळो ॥ ४६ ॥ त्रेवीस हजार त्रण-सो छहोतेर जोजननो छे, अने द्वीपोनो व्यास सर्व म-लीने आठ लाखनो थाय छे. ॥ ४७ ॥ अहीं पण बी-जी अनीष्ट पहोळाइविनानी द्वीपनी पहोळाइने संख्या-ये भांगवाथी इच्छित विस्तार आवे छे. ॥ ४८ ॥ भावना धातकीखंडनीपेठे छे.

शीता अने शीतोदामानी एकनी पहोळाइविना इ-च्छित स्थानसंबंधि महाविदेहनी पहोळाइने अर्ध करया-थी ॥ ४९ ॥ विजयोनी अंदरनी नदीन, वक्षस्कारपर्व-तो, अने तेमाना वनोनी लंबाइ ते ते स्थाने विद्वानोए

यः । प्राच्यां सौमनसो गिरिः ॥ तथोत्तरकुरूणां यः । पूर्वस्यां माल्यवानिमौ ॥ ५१ ॥ त्रिचत्वारिंशत्सहस्रान् । लक्षा विंशतिमायतौ ॥ एकोनविंशां द्विशतीं । योजनानामुन्नावपि ॥ ५२ ॥ देवोत्तरकुरुभ्यश्च । प्रतीच्यां यौ व्यवस्थितौ ॥ विद्युत्प्रभगिरिर्गंध—मादनश्चायतावुभौ ॥ ॥ ५३ ॥ योजनानां षोडशैव । लक्षाः षड्विंशतिं तथा ॥ सहस्राणि शतमेकं । संपूर्णं षोडशोत्तरं ॥ ५४ ॥ इदं मानं पुष्करार्ध—प्राचीनार्धव्यपेक्षया ॥ पश्चिमार्धे विपर्यासो । धातकीखंडवत्स तु ॥ ५५ ॥ अष्टाप्येते गजदंता

पोतानीमेळे जावी लेवी. ॥ ५० ॥ हवे देवकुरुनी पूर्वे जे सौमनस पर्वत छे, तथा उत्तरकुरुनी पूर्वे जे माल्यवानपर्वत छे, तेनं बन्ने ॥ ५१ ॥ वीस लाख तेतालीस हजार बसो नंगणीस जोजन लांबा छे. ॥ ५२ ॥ तथा देवकुरु अने उत्तरकुरुथी पूर्वे जे विद्युत्प्रभ तथा गंधमादन नामना बे पर्वतो छे, तेनं बन्ननी लंबाइ ॥ ५३ ॥ शोळ लाख छवीस हजार एकसो शोळ जोजननी छे. ॥ ॥ ५४ ॥ आ प्रमाण पुष्करार्धना पूर्वार्धनी अपेक्षाये छे, अने पश्चिमार्धमां तेथी उलटुं छे, अने ते धातकीखंडनीपेठे छे. ॥ ५५ ॥ ए आठे गजदंतो नीलवान अने

। नीलवन्निषधांतिके ॥ सहस्रद्वयविस्तीर्णाः । सूक्ष्माश्च मंदरांतिके ॥ ५६ ॥ विदेहमध्यविष्कंभा—न्मेरुव्यासे विशोधिते ॥ शेषेऽर्द्धिते च विष्कंभः । प्रत्येतव्यः कुरुद्वये ॥ ५७ ॥ लक्षाः सप्तदश सप्त—सहस्राणि शतानि च ॥ चतुर्दशानि सप्तैव । योजनानां लवाष्टकं ॥ ५८ ॥ मेरुयुक्तजडसाला—यामात्प्रागुपदर्शितात ॥ गजदंतद्वयहीना—ज्ञेषं जीवा कुरुद्वये ॥ ५९ ॥ लक्षाश्चतस्रः षट्त्रिंशत । सहस्राणि शतानि च ॥ नवैव षोडशाढ्यानि । योजनानीति तन्मितिः ॥ ६० ॥ आयाममानयोः प्राच्य—प्र-

---

निषधपर्वतनी पासे बे हजार जोजन पहोळा छे, तथा मंदराचलपासे सूक्ष्म छे. ॥ ५६ ॥ विदेहक्षेत्रना मध्यभागनी पहोळाइमांथी मेरुनो व्यास बाद करवाथी, बाकी रहेलाने अर्ध करवाथी नीचेमुजब बन्ने कुरुनी पहोळाइ आवे छे. ॥ ५७ ॥ सतर लाख सात हजार सातसो चौद जोजन अने आठ लवोनी ते पहोळाइ थाय छे. ॥५८॥ पूर्वे देखाडेली मेरुसहित जडशाल वननी लंबाइमांथी बे गजदंतोने बाद करवाथी जे बाकी रहे तेटली बन्ने कुरुनी जीवा जाणवी. ॥ ५९ ॥ अने ते जीवा चार लाख बत्रीस हजार नवसो अने शोळ जोजननी छे. ॥

तीव्यगजदंतयोः ॥ योगे भवेद्धनुःपृष्टं । कुरुद्वय इदं तु तत् ॥ ६१ ॥ लक्षाः षट्त्रिंशदेकोन–सप्ततिश्च सहस्रकाः ॥ शतत्रयं योजनानां । पंचत्रिंशत्समन्वितं ॥ ६२ ॥ धातकीखंडवदिहा—प्यग्रतो नीलवद्गिरेः ॥ यमकावुदक्कुरुषु । सहस्रं विस्तृतायतौ ॥ ६३ ॥ ततः परं हृदाः पंच । स्युर्दक्षिणोत्तरायताः ॥ सहस्रांश्चतुरो दीर्घा । द्वे सहस्रे च विस्तृताः ॥ ६४ ॥ नीलवतो यमकयो—स्तान्यामाद्यहृदस्य च ॥ मिथो हृदानां क्षेत्रांत—सीम्नश्च पंचमहृदात् ॥

॥ ६० ॥ पूर्व अने पश्चिम तरफना बन्ने गजदंतोनी लंबाइना प्रमाणने एकठुं करवाथी बन्ने कुरुनुं धनुःपृष्ट थाय छे, अने ते नीचेमुजब छे. ॥ ६१ ॥ छत्रीस लाख उगणोतेर हजार त्रणसो अने पांत्रीस जोजन छे. ॥६२॥ अहीं पण नीलवान पर्वतनी आगळ धातकीखंडनीपेठे उत्तरकुरुमां बे यमकाचलो छे, अने तेनुं एक हजार जोजन लांबा पहोळा छे. ॥ ६३ ॥ त्यांथी आगळ दक्षिणोत्तर लांबा पांच हृदो छे, केजे चार हजार जोजन लांबा अने बे हजार जोजन पहोळा छे. ॥ ६४ ॥ नीलवानपर्वतथी बन्ने यमकोनुं, अने तेनुंथी पहेला हृदनुं, तथा परस्पर ते हृदोनुं, अने पांचमा हृदथी क्षेत्रना छेडा

॥ ६५ ॥ सप्ताप्येतान्यंतराणि । तुल्यान्यैकैकं पुनः ॥ ल-
क्षद्वयं योजनानां । चत्वारिंशत्सहस्रकाः ॥ ६६ ॥ शता-
नि नव चैकोन—षष्टीनि योजनस्य च ॥ सप्तक्षुण्णस्यैक-
भाग-स्तत्रोपपत्तिरुच्यते ॥ ६७ ॥ दैर्घ्यं ह्रदानां पंचानां ।
यत्सहस्राणि विंशतिः ॥ साहस्रयमकव्यास—युक्तं तत्कुरु
विस्तृतेः ॥ ६८ ॥ विशोध्यतेऽथ यद्वेषं । तत्सप्तभिर्विभ-
ज्यते ॥ सप्तानां व्यवधानाना—मेवं मानं यथोदितं ॥
॥ ६९ ॥ उदक्कुरुषु पूर्वार्धे । पद्मनामा महातरुः ॥ प-
श्चिमार्धे महापद्म-स्तौ जंबूवृक्षसोदरौ ॥ ७० ॥ पद्मनाम्नो

नी ह्रदनुं, ॥ ६५ ॥ एरीते ते साते अंतरो सरखां छे,
अने ते एकेकुं अंतर बे लाख चालीस हजार ॥ ६६ ॥
नवसो नंगणसाठ पूर्णांक एकसप्तमांश जोजननुं छे, ते
माटेनी हवे युक्ति कहे छे. ॥ ६७ ॥ ते पांचे ह्रदोनी
लंबाइ वीस हजार जोजननी छे, अने ते यमकना व्या-
सना एक हजार जोजन मेळववा. तथा तेने कुरुना वि-
स्तारमांथी ॥ ६८ ॥ बाद करवाथी जे बाकी रहे, तेने
साते भांगवाथी ते साते अंतरोनुं उपर कह्यामुजब प्र-
माण आवे छे. ॥ ६९ ॥ उत्तरकुरुना पूर्वार्धमां पद्मनामे
महावृक्ष छे, अने पश्चिमार्धमां महापद्म नामे वृक्ष छे,

द्रुमिरुहः । पद्मनामा सुरः पतिः ॥ महापद्मस्य तु स्वामी । पुंडरीकः सुरोत्तमः ॥ ७१ ॥ स्युर्देवकुरवोऽप्येवं । किंत्व-त्र निषधात्परौ ॥ विचित्रचित्रावचलौ । ततः पंच ह्रदाः क्रमात् ॥ ७२ ॥ पूर्वार्धे चापरार्धे च । स्यातां शाल्मलि-नाविह ॥ जंबूवृक्षसधर्माणा—वेतावपि स्वरूपतः ॥ ७३ ॥ पुष्करार्धेऽथ यौ मेरू । स्यातां पूर्वापरार्धयोः ॥ धातकीखं-डस्थमेरु—समानौ तौ तु सर्वथा ॥ ७४ ॥ किंत्वेतयो-र्नद्रसाल—वनयोरायतिर्भवेत् ॥ लक्षद्वयं पंचदश । स-

---

अने तेनुं बन्ने जंबूवृक्षसरखा छे. ॥ ७० ॥ पद्म नामना वृक्षनो स्वामी पद्म नामे देव छे, अने महापद्मवृक्षनो स्वामी पुंडरीक नामे उत्तम देव छे. ॥ ७१ ॥ एवी रीते देवकुरु पण जाणवा, परंतु अहीं निषधपर्वतथी आगळ विचित्र अने चित्र नामना पर्वत छे, अने तेथी आगळ अनुक्रमे पांच ह्रदो छे. ॥ ७२ ॥ वळी तेना पूर्वार्ध अने पश्चिमार्धमां बे शाल्मलीवृक्षो छे, के जेनुं स्वरूपथी जं-बूवृक्षजेवाज छे. ॥ ७३ ॥ वळी पुष्करार्धना पूर्वार्ध अने पश्चिमार्धमां जे बे मेरु छे, तेनुं सर्वथाप्रकारे धातकीखं-डमां रहेला मेरुजेवाज छे. ॥ ७४ ॥ परंतु तेनुं बन्नेना दरेक नदसाल वननी लंबाइ बे लाख पंदर हजार ॥

हस्राणि शतानि तु ॥ ७५ ॥ अष्टपंचाशानि सप्त । पूर्व-पश्चिमयोर्दिशोः ॥ प्रत्येकं दाक्षिणात्योदीच्यः । स्याद्व्यास-स्त्वयमेतयोः ॥ ७६ ॥ द्विसहस्र्येकपंचांशा । योजनानां चतुःशती ॥ अष्टाशीत्या योजनस्य । नक्तस्यांशाश्च सप्त-तिः ॥ ७७ ॥ उपपत्तिस्त्वत्र प्राग्वत. शेषा त्वत्र नंदनादि —वनवक्तव्यताखिला ॥ धातकीखंडमेरुभ्यां । पुनरुक्ते-ति नोच्यते ॥ ७८ ॥

जंबूद्वीपो महामेरु—श्चतुर्भिर्मेरुभिः श्रियं ॥ धत्ते तीर्थंकर इव । चतुर्भिः परमेष्ठिभिः ॥ ७९ ॥ प्रागुक्ता-

---

॥ ७५ ॥ सातसो अठावन जोजननी छे, अने ते लंबा-इ पूर्वपश्चिमतरफ छे, अने तेनी उत्तरदक्षिण पहोळा-इ तो नीचेमुजब छे. ॥ ७६ ॥ बे हजार चारसो एका-वन जोजन अने एक जोजनना सीतेर अठ्यासीया भा-गोजेटली छे. ॥ ७७ ॥ अहीं युक्ति पूर्वनीपेठे जाणवी. बाकी अहीं नंदनादिक वननो सघळो वृत्तांत धातकीखं-डमाना बन्ने मेरुसरखो छे, माटे पुनरुक्तिदोषना संभवथी कह्यो नथी. ॥ ७८ ॥

चार परमेष्ठिनवडे जेम तीर्थंकर तेम जंबूद्वीपरूपी महामेरु चार मेरुनवडे करीने शोभाने धारण करे छे.

ख्येषु पूर्वार्धे । विजयेष्वधुना जिनाः ॥ चंद्रबाहुर्भुजंगश्चे—श्वरो नेमिप्रभोऽपि च ॥ ८० ॥ पश्चिमार्धे तु तेष्वेव । वीरसेनो जिनेश्वरः ॥ महाभद्रदेवयशो—जितवीर्या इति क्रमात ॥ ८१ ॥ द्वीपार्धेऽस्मिन्नगादीनां । संग्रहः सर्वसंख्या ॥ धातकीखंडवद् ज्ञेयो—ऽविशेषान्नोदितः पृथक् ॥ ८२ ॥ द्विसप्ततिः शशभृत—स्तावंत एव भास्कराः ॥ षट्सहस्राणि षट्त्रिंशा । त्रिशत्यत्र महाग्रहाः ॥ ८३ ॥ नक्षत्राणां सहस्रे द्वे । प्रज्ञप्ते षोडशोत्तरे ॥ प्रमाणमथ

॥ ७९ ॥ पूर्वार्धमां पूर्वे कहेला नामोवाळा विजयोमां हालमां चंद्रबाहु, भुजंग, ईश्वर अने नेमिप्रभ नामना जिनेश्वरो विचरे छे. ॥ ८० ॥ अने पश्चिमार्धमाना ते विजयोमां वीरसेन, महाभद्र, देवयशा अने जितवीर्य नामना जिनेश्वरो अनुक्रमे विचरे छे. ॥ ८१ ॥ आ द्वीपार्धमां सर्व मलीने पर्वतआदिकोनी संख्या कइं पण फेरफारविना धातकीखंडनीपेठे जाणवी, अने तेथी जूदी कही नथी. ॥ ८२ ॥ वळी अहीं बहोतेर चंद्रो, अने तेटलाज सूर्यो छे, अने ब हजार त्रणसो छत्रीस महाग्रहो छे. ॥ ८३ ॥ वळी अहीं बे हजार अने शोळ नक्षत्रो कहेलां छे, हवे ते पुष्करार्धमां रहेला ताराओनुं प्रमाण

ताराणां । पुष्करार्धे निरूप्यते ॥ ८४ ॥ अष्टचत्वारिंशदि-
ह । लक्षा द्वाविंशतिस्तथा ॥ सहस्राणि द्वे शते च। स्यु-
स्ताराः कोटिकोट्यः ॥ ८५ ॥ एवं च—लक्षाण्यर्धं पुष्क-
रार्धं । तावान् कालोदवारिधिः ॥ चत्वारि धातकीखंमो ।
द्वे लक्षे लवणोदधिः ॥ ८६ ॥ एवं द्वाविंशतिर्लक्षा—
एयेकतः परतोऽपि च ॥ मध्ये जंबूद्वीप एक—लक्षमाय-
तविस्तृतः ॥ ८७ ॥ पंचचत्वारिंशदेवं । लक्षाण्यायतविस्तृ-
तं ॥ नरक्षेत्रं परिक्षेपो । ज्ञेयोऽस्य पुष्करार्धवत् ॥ ८८ ॥
एतावतो नरक्षेत्रात । परतो न भवेन्नृणां ॥ गर्भाधानं

निरूपण करे छे. ॥ ८४ ॥ अडतालीस लाख बावीस ह-
जार अने बसो कोटाकोटी तारा अहीं छे. ॥ ८५ ॥
अने एवीरीते—अर्धो लाख जोजननो पुष्करार्ध, तेट-
लोज कालोदधिसमुद्र, चार लाखनो धातकीखंम, तथा
बे लाखनो लवणसमुद्र छे. ॥ ८६ ॥ एवीरीते एकबाजु-
थी बावीस लाख तथा बीजी बाजुथी पण तेटला छे, अ-
ने मध्यभागमां एक लाख जोजन लांबो पहोळो जंबूद्वी-
प छे. ॥ ८७ ॥ एवीरीते मनुष्यक्षेत्र पस्तालीस लाख जो-
जन लांबुं पहोळुं छे, अने तेनो घेरावो पुष्करार्धनीपेठे
जाणवो. ॥ ८८ ॥ एटलां मनुष्यक्षेत्रथी आगळ माण-

जन्ममृत्यू । संमूर्छिमनरोद्भवः ॥ ८९ ॥ आसन्नप्रसवां कश्चि—त्स्त्रियं नयति चेत्सुरः ॥ नरक्षेत्रात्परं नासौ । प्रसूते तत्र कर्हिचित् ॥ ९० ॥ यदि कंठगतप्राणो । मनुष्यक्षेत्रतः परं ॥ मनुष्यो नीयते नासौ । म्रियते तत्र कर्हिचित ॥ ९१ ॥ अथावश्यन्नाविजन्म—क्षीणायुष्कौ च तौ यदि ॥ तदा सुरस्य तन्नेतु—र्नवेद्यान्यस्य कस्यचित् ॥ ९२ ॥ मनस्तथैव येनैना—मासन्नप्रसवां स्त्रियं ॥ तं

सोनुं गर्भाधान, जन्म के मृत्यु होतां नथी, तेम संमूर्छिम मनुष्यनी उत्पत्ति पण होती नथी. ॥ ८९ ॥ नजदीक प्रसववाळी कोइक स्त्रीने जो कोइक देव मनुष्यक्षेत्रमांथी त्यां लेइ जाय, तोपण तेणीनो कदापि पण त्यां प्रसव थतो नथी. ॥ ९० ॥ वळी कंठगतप्राण एटले मृत्युनी अणीपर रहेला मनुष्यने ते मनुष्यक्षेत्रथी आगळ कोइक देव जो लेइ जाय तो ते त्यां कदापि मरतो नथी. ॥ ९१ ॥ वळी जो कदाच तेनुं बन्ने अवश्य थनारा जन्मवाळा, अनें क्षीणआयुवाळा होय छे, तो तेने लेइ जनारा देवना अथवा कोइ बीजा देवना मनमां एमज विचार आवे छे के, ॥ ९२ ॥ नजीकप्रसववाळी आ स्त्रीने, तथा ते कंठगतप्राणवाळा पुरुषने हुं फरीने मनुष्य-

चाकंठगतप्राणं । नरक्षेत्रे पुनर्नयेत् ॥ ९३ ॥ एवं नातः-परमह—र्निशादिसमयस्थितिः ॥ न बादराग्निर्न नदी । न विद्युद्गर्जिनीरदाः ॥ ९४ ॥ नार्हदाद्या न निधयो । नायने नैव चाकराः ॥ नेंदुवृद्धिक्षयौ नोप—रागोऽर्केंदो-र्न वा गतिः ॥ ९५ ॥ तथाहुः—अरिहंतसमयबायर—अग्गीविज्जूबलाहगाथणिआ ॥ आगरनइनिहिनवराग । निग्गमेवुट्ठिअयणं च ॥ ९६ ॥ एतत्सर्वमर्थतो जीवा-भिगमसूत्रचतुर्थप्रतिपत्तौ. क्षेत्रेषु पंचचत्वारिं-शतीह नर-

---

क्षेत्रमां लेइ जाउं, अने तेम ते लेइ जाय छे. ॥९३॥ एवीरीते ते मनुष्यक्षेत्रथी आगल दिवस अथवा रात्रि आदिक समयनी स्थिति होती नथी, तेमज बादर अग्नि, नदी, विजळी, गर्जारव के वादळां पण होतां नथी. ॥ ॥ ९४ ॥ वळी त्यां तीर्थंकरआदिको, निधानो, अयनो, खाणो, चंद्रोनी वृद्धि के क्षय, सूर्यचंद्रनां ग्रहण के तेनी गति पण होतां नथी. ॥ ९५ ॥ तेमाटे कह्युं छे के—त्यां अरिहंत, समय, बादरअग्नि, विजळी, मेघ, गर्जना, खाणो, नदी, निधान, ग्रहण, गति, वृष्टि के अयन होतां नथी. ॥ ९६ ॥ आ सघलो भावार्थ जीवाभिगमसूत्रनी चोथी प्रतिपत्तिमां छे. वळी अहीं मनुष्य-

तादिषु ॥ अंतर्द्वीपेषु षट्पंचा—शत्येव संभवेन्नृणां ॥ ॥ ९७ ॥ बाहुल्याज्जन्म मृत्युश्च । वार्द्धिवर्षधरादिषु ॥ शेषेषु तु नृणां जन्म । प्रायेण नोपपद्यते ॥ ९८ ॥ मृत्युस्तु संहरणतो । विद्यालब्धिबलेन वा ॥ गतानां तत्र तत्रायुः—क्षयात्संभवति क्वचित ॥ ९९ ॥ अथैतस्मिन्नरक्षेत्रे । वर्षक्षेत्रादिसंग्रहः ॥ क्रियते सुखबोधाय । तदर्थोऽयं ह्युपक्रमः ॥ २०० ॥ अत्यर्द्धौ द्वाविह द्वीपौ । द्वावेव च पयोनिधी ॥ भरतान्यैरवतानि । विदेहाः पंच पंच च ॥ १ ॥ एवं पंचदश कर्म—भूमयोऽत्र प्रकीर्तिताः ॥ दे-

---

क्षेत्रमां भरतआदिक पस्तालीस क्षेत्रोमां तथा उपन अंतर्द्वीपोमांज ॥ ९७ ॥ प्रायें करीने माणसोनां जन्ममरण थाय छे, अने बाकीनां समुद्र तथा वर्षधरादिकोमां प्रायें करीने मनुष्योनो जन्म थतो नथी. ॥ ९८ ॥ अने मृत्यु तो कोइक वखते त्यां संहरणथी अथवा विद्यानी लब्धिना बलवडे त्यां गयेलाओनुं आयुना क्षयथी संभवे छे. ॥ ९९ ॥ हवे आ मनुष्यक्षेत्रनी अंदर वर्षक्षेत्रादिकनो संग्रह सुखे बोध थवामाटे करे छे, केमके तेमाटेज आ सघळो प्रयास छे. ॥ २०० ॥ अहीं अढी द्वीप, अने बेज समुद्रो छे, भरत, ऐरवत अने विदेह पांच पां-

वोत्तराख्याः कुरवो । हैरण्यवतरम्यके ॥ २ ॥ हैमवतं ह-
रिवर्ष । पंच पंच पृथक्पृथक् ॥ सर्वाण्यपि त्रिंशदेवं । न-
वंत्यकर्मभूमयः ॥ ३ ॥ अंतर्द्वीपाश्च षट्पंचा—शदेवं यु-
ग्मिभूमयः ॥ षण्णवतिर्नरस्थाना—न्येवमेकोत्तरं शतं ॥
॥ ४ ॥ तथात्र मेरवः पंच । विंशतिर्गजदंतकाः ॥ वक्र-
स्काराद्रयोऽशीतिः । सहस्रं कांचनाचलाः ॥ ५ ॥ विचि-
त्राः पंच चित्राश्च । पंचाथ यमकाचलाः ॥ दश त्रिंशद्व-
र्षधरा । इषुकारचतुष्टयं ॥ ६ ॥ विंशतिर्वृत्तवैताढ्याः । श-

च छे. ॥ १ ॥ एवीरीते अहीं पंदर कर्मभूमिज कहेली छे, तथा देवकुरु, उत्तरकुरु, हैरण्यवत, रम्यक, ॥ २ ॥ हैमवत अने हरिवर्ष, ए सघला पांच पांच मलीने त्रीस अकर्मभूमिज थाय छे. ॥ ३ ॥ वळी अपन अंतर्द्वीपो छे, एवी रीते सर्व मली छप्पन युगलीयांओनी भूमिज छे, तथा ते सर्व मली एकसो एक मनुष्यनी उत्पत्ति-नां स्थानो छे. ॥ ४ ॥ वळी अहीं मेरु पांच छे, वीश गजदंतो छे, एंसी वक्षस्कारपर्वतो छे, अने एक हजार कांचनाचलो छे. ॥ ५ ॥ पांच विचित्रपर्वतो, पांच चित्र-पर्वतो, दश यमकाचलो, त्रीस वर्षधरो, अने चार इषु-कारपर्वतो छे. ॥ ६ ॥ वीस वृत्तवैताढ्यो अने एकसोसी-

तं दीर्घाः सप्तसप्ततिः ॥ एकोनपंचाशान्यद्रि-शतान्येवं त्र-योदश ॥ ७ ॥ अष्टौ दाढाः पर्वताः स्युः । कूटास्त्विह च-तुर्विधाः ॥ वैताढ्यशेषाद्रिसह—स्रांकवृकूटभेदतः ॥ ८ ॥ तत्र च—सार्धं सहस्रं वैताढ्य—कूटानां त्रिंशताधिकं ॥ शेषाद्रिकूटानामष्ट—शती षण्मधिका भवेत ॥ ९ ॥ सह-स्रांकाः पंचदशे-त्येवं कूटानि त्रिभूतां ॥ सर्वाग्रेणैकपंचा-शे । द्वे सहस्रे शतत्रयं ॥ १० ॥ भद्रसालवने मेरो-र्यो-नि दिक्षु विदिक्षु च ॥ तानि दिग्गजकूटानि । चत्वारिं-

---

तेर दीर्घवैताढ्यो छे, एवीरीते सर्व मळीने तेरसो सत्त-रोतेर पर्वतो छे. ॥ ७ ॥ वळी अहीं आठ दाढापर्वतो छे, तथा शिखरी वैताढ्य, शेषाद्रि, सहस्रांक अने वृकूट-ना भेदथी चारप्रकारना छे. ॥ ८ ॥ तेमां—पंदरसो बीस वैताढ्यनां शिखरो छे, अने आठसो छ शेषाद्रिनां शिख-रो छे. ॥ ९ ॥ पंदर सहस्रांकशिखरो छे, एवीरीते सर्व मळीने बे हजार त्रणसो एकावन पर्वतोनां शिखरो छे. ॥ १० ॥ मेरुना भद्रशालवनमां दिशाओ तथा विदिशा-ओमां जे शिखरो छे, ते अहीं चालीस दिग्गजनां शिखरो छे. ॥ ११ ॥ दशे वृद्धोनी दिशा तथा विदिशाओमां जे

शद्मवेदिह ॥ ११ ॥ द्वूणां दशानामष्टाष्ट । यानि दिक्षु विदिक्षु च ॥ कूटानि तान्यशीतिः स्यु—र्नृक्षेत्रे सर्वसंख्या ॥ १२ ॥ शतं वृषभकूटानां । सप्तत्याधिकमाहितं ॥ भवंत्येवं द्वूमिकूटा । नवत्याढ्यं शतद्वयं ॥ १३ ॥ महावृक्षा दश तत्र । पंच शाल्मलिसंज्ञकाः ॥ शेषा जंबूर्धातकी च । पद्मश्चांत्यौ महापरौ ॥ १४ ॥ महाह्रदास्त्रिंशदिह । पंचाशच्च कुरुह्रदाः ॥ भवंत्यशीतिरित्येवं । ह्रदानां सर्वसंख्यया ॥ १५ ॥ भरतादिक्षेत्रमहा—नदीकुंडानि सप्ततिः ॥ विदेहविजयस्थानि । तानि विंशं शतत्रयं ॥ १६ ॥

आठ आठ शिखरो छे, तेनुं सर्व मळीने आ मनुष्यक्षेत्रमां एंशी थाय छे. ॥ १२ ॥ वळी एकसो सीतेर वृषभकूटो छे, एवीरीते सर्व मळीने बसो नेवु द्वूमिकूटो छे. ॥ ॥ १३ ॥ महावृक्षो दश छे, तेनुंमांथी पांच शाल्मली नामना अने बाकीना जंबू, धातकी, पद्म, महाधातकी अने महापद्म नामनां छे. ॥ १४ ॥ वळी अहीं त्रीस महाह्रदो अने पचास कुरुह्रदो छे, एवीरीते सर्व मळीने एंसी ह्रदो छे. ॥ १५ ॥ भरतादिकक्षेत्रोमानी महानदीनुंना सीतेर कुंडो छे, अने विदेह तथा विजयोमां रहेला त्रणसो वीस कुंमो छे, ॥ १६ ॥ अने साठ अंतर्नदीनुंना

षष्टिरंतर्नदीनां स्यु-रित्येवं सर्वसंख्यया ॥ चतुःशतीह कुं-
मानां । पंचाशदधिका भवेत् ॥ १७ ॥ भरतादिक्षेत्रगता
। महानद्योऽत्र सप्ततिः ॥ विदेहविजयस्थानां । तासां विं-
शं शतत्रयं ॥ १८ ॥ अंतर्नद्यः षष्टिरिति । परिवृदजुषा-
मिह ॥ पंचाशा मुख्यसरितां । सर्वाग्रेण चतुःशती ॥१९॥
सा चैवं—गंगासिंधुरक्तवती—रक्ताः प्रत्येकमीरिताः ॥
पंचाशीतिस्तथा शीता—शीतोदारूप्यकूलिकाः ॥ २० ॥
स्वर्णकूला नरकांता । नारीकांता च रोहिता ॥ रोहितां-
शा हरिकांता । हर्यादिसलिलापि च ॥ २१ ॥ द्वादशां-

कुंमो छे, एवी रीते सर्व मलीने अहीं चारसो पचास कुं-
मो छे. ॥ १७ ॥ वळी अहीं सीतेर भरतादिकक्षेत्रोमां र-
हेली महानदीन छे, अने विदेह तथा विजयोमां त्रण
सोने वीस नदीन छे. ॥ १८ ॥ साठ अंतर्नदीन छे, ए
वीरीते सर्व मलीने परिवारसहित चारसो पचास मुख्य-
नदीन छे. ॥ १९ ॥ गंगा, सिंधु, रक्तवती अने रक्ता ए
दरेक पंच्यासी नदीन छे, तथा शीता, शीतोदा, रूप्यकू-
ला, ॥ २० ॥ स्वर्णकूला, नरकांता, नारीकांता, रोहिता,
रोहितांशा, हरिकांता अने हरिसलिला, ॥ २१ ॥ अने
बार अंतरनदीन, ए सघळी पांच पांच छे, अने तेनना

तरनद्यश्च । पंचपंचाखिला इमाः ॥ परिवृदापगास्त्वासां । ज्ञेयाः पूर्वोक्तया दिशा ॥ २२ ॥ एवं द्विसप्ततिर्लक्षा । अशीतिश्च सहस्रकाः ॥ भवंति मनुजक्षेत्रे । नद्योऽन्यस्मिन्मते पुनः ॥ २३ ॥ एकोननवतिर्लक्षाः । सहस्राः षष्टिरेव च ॥ एतच्चांतरापगानां । पृथक्त्वविवक्षया ॥ २४ ॥ इदं च नदीसर्वाग्रं जंबूद्वीपगतमहानदीतुल्यपरिवाराणां धातकीखंडपुष्करार्धगतमहानदीनां संभावनयोक्तं. धातकीखंडपुष्करार्धयोर्महानदीनां परिवारे जंबूद्वीपवर्तिमहानदीपरिवारापेक्षया द्वैगुण्यादिविशेषस्तु बृहत्क्षेत्रविचारादिषु

परिवाररूप नदीन उपर कह्यामुजब जाणवी. ॥ २२ ॥ एवीरीते आ मनुष्यक्षेत्रमां बहोतेर लाख एंशी हजार नदीन छे, अने बीजा मतमुजब तो ॥ २३ ॥ नेवासी लाख साठ हजार नदीन छे, अने ते अंतरनदीनने जुदी गणवाथी थाय छे. ॥ २४ ॥ नदीननो आ सरवाळो जंबूद्वीपमां रहेली महानदीनसरखा परिवारवाळी धातकीखंम अने पुष्करार्धमां रहेली महानदीननी संभावनाथी कहेलो छे. धातकीखंम अने पुष्करार्धमां रहेली महानदीनना परिवारमां जंबूद्वीपमानी महानदीनना परिवारनी अपेक्षाये बेवमापणाआदिकनो विशेष बृहत्क्षेत्रवि-

क्वापि न दृष्टं, इति नोक्तमिति ज्ञेयं. उत्कर्षतो जिना अत्र । स्युः सप्तत्यधिकं शतं ॥ ते द्वितीयार्हतः काले । विहरंतोऽनवन्निह ॥ २५ ॥ केवलज्ञानिनामेव—मुत्कर्षान्नव कोट्यः ॥ नवकोटिसहस्राणि । तथोत्कर्षेण साधवः ॥ २६ ॥ जघन्यतो विंशतिः स्यु—र्भगवंतोऽधुनापि ते ॥ विदेहेष्वेव चत्वार—श्चत्वारो विहरंति हि ॥ २७ ॥ ते चामी—

सीमंधरं १ स्तौमि युगंधरं २ च । बाहुं ३ सुबाहुं ४ च सुजातदेवं ५ ॥ स्वयंप्रभं ६ श्रीवृषभाननाख्य ७-म-

---

चारादिकमां क्यांय पण देखायो नथी, माटे कह्यो नथी एम जाणवुं. अहीं उत्कृष्ट एकसो सीतेर जिनेश्वरो होय छे, अने तेज बीजा तीर्थंकरना वखतमां विचरता हता. ॥ २५ ॥ एवीरीते उत्कृष्ट नव क्रोड केवलज्ञानीज अने नवक्रोडहजार उत्कृष्ट साधुज त्यां छे. ॥ २६ ॥ जघन्यथी हाल पण त्यां वीस जिनेश्वरो विचरे छे, अने ते महाविदेहोमां चार चार विचरे छे. ॥ २७ ॥ अने तेज नीचेमुजब छे.—

सीमंधर, युगंधर, बाहु, सुबाहु, सुजातदेव, स्वयंप्रभ, श्रीवृषभानन, अनंतवीर्य, विशालनाथ, ॥ २८ ॥ सू-

नंतवीर्यं ८ च विशालनाथं ९ ॥ २८ ॥ सूरप्रभं १० व-
ज्रधरं ११ च चंद्रा—ननं १२ नमामि प्रभुनद्रबाहुं १३ ॥
भुजंग १४ नेमिप्रभ १५ तीर्थनाथा-वथेश्वरं १६ श्रीजि-
नवीरसेनं १७ ॥ २९ ॥ स्तवीमि च महाभद्रं १८ । श्री-
देवयशसं १९ तथा ॥ अर्हंतमजितवीर्यं २० । वंदे विं-
शतिमर्हतां ॥ ३० ॥ पंचस्वपि विदेहेषु । पूर्वापरार्धयोः
किल ॥ एकैकस्य विहरतः । संज्ञवाज्जगदीशितुः ॥ ३१ ॥
दशैव विहरंतः स्यु—र्जघन्येन जिनेश्वराः ॥ ऊचुः सू-
रयः केचित् । तत्वं वेत्ति त्रिकालवित ॥ ३२ ॥ तथोक्तं
प्रवचनसारोद्धारसूत्रे—' सत्तरिसयमुक्कोसं । जहन्नविसा

रप्रभ, वज्रधर तथा चंद्राननप्रभुनी हुं स्तुति करुं छुं, ते-
मज भद्रबाहु, भुजंग, नेमिप्रभ, ईश्वर तथा वीरसेनजि-
नेश्वरने हुं नमुं छुं. ॥ २९ ॥ वळी महाभद्र तथा श्री-
देवयशा अने अजितवीर्यप्रभुने हुं स्तवुं छुं, अने एवी-
रीते वीस जिनेश्वरोने हुं वंदन करुं छुं. ॥ ३० ॥ वळी
पांचे विदेहोमां पूर्वार्ध तथा पश्चिमार्धमां विचरता एके-
का जिनेश्वरना संज्ञवथी ॥ ३१ ॥ जघन्यपणे दशज वि-
चरता जिनेश्वरो होय छे, एम केटलाक आचार्यो कहे छे,
बाकी तत्व केवलीमहाराज जाणे. ॥ ३२ ॥ तेमाटे प्रव-

य दस य विहरंति ' इति. उक्ताजघन्यादूनास्तु । विहरंतो भवंति न ॥ ततोऽन्येऽपि यथास्थानं । स्युर्गार्हस्थ्याद्यवस्थया ॥ ३३ ॥ कोटिद्वयं केवलिनो । द्वे च कोटिसहस्रके ॥ साधवः स्युर्जघन्येन । न्यूना इतो भवंति न ॥ ॥ ३४ ॥ यद्येकः केवली तेभ्यः । सिध्येत्साधुर्दिवं व्रजेत् ॥ तदावश्यं भवेदन्यः । केवली प्रव्रजेत्परः ॥ ३५ ॥ चक्रिशार्ङ्गिशीरिणां च । शतं पंचशताधिकं ॥ उत्कर्षतो ज-

---

चनसारोद्धारसूत्रमां कह्युं छे के—' उत्कृष्ट एकसो सीतेर, अने जघन्यथी वीस तथा दश जिनेश्वरो विचरे छे ' एवीरीते जघन्यथी जे संख्या कही, तेथी ऊणा तो विचरताज नथी, अने तेथी बीजा जिनेश्वरो गृहस्थपणाआदिकनी अवस्थारूपे पोतपोताना स्थानमां होय छे. ॥ ॥ ३३ ॥ वळी जघन्यथी बे क्रोड केवलीन अने बेक्रोम हजार साधुन त्यां जघन्यथी छे, तेथी ऊणा होता नथी. ॥ ३४ ॥ तेनमांथी जो कदाच एकाद केवली मोक्षे जाय, अथवा एकाद साधु देवलोके जाय, तो अवश्य बीजो केवली थाय, अने बीजो कोइ माणस दीक्षा ले छे. ॥ ३५ ॥ वळी त्यां उत्कृष्ट चक्री, वासुदेव तथा बलदेवो एकसो पचास थाय छे, अने जघन्यथी वीश

घन्येन । ते भवंतीह विंशतिः ॥ ३६ ॥ तथोक्तं प्रवचनसारोद्धारे—उक्कोसेणं चक्कीसयं । दिवड्ढं च कम्मभूमिसु ॥ वीसं जहन्नभावे । केसवसंखावि एमेव ॥ ३७ ॥ जंबूद्वीपप्रज्ञप्त्या अप्ययमेवाभिप्रायः, श्रीसमवायांगे तु—धायईसंडेणं दीवे अडसट्ठिं चक्किविजयाय अभिसट्ठिं रायहाणीउ, तत्थ णं उक्कोसपए अडसट्ठिं अरहंता समुप्पज्जिंसु वा, एवं चक्कवट्टी समुप्पज्जिंसु वा, एवं बलदेवा वासुदेवा समु० पुक्करदीवड्ढेणं अडसट्ठि विजया. एवं अरिहंता समु० जाव वासुदेवा, इत्युक्तमिति ज्ञेयं. स्यान्नि-

---

थाय छे. ॥ ३६ ॥ तेमाटे प्रवचनसारोद्धारमां कह्युं छे के —कर्मभूमिजमां उत्कृष्टा दोढसो चक्रीउ थाय छे, अने जघन्यथी वीश थाय छे, तथा वासुदेवोनी पण तेज संख्या जाणवी. ॥ ३७ ॥ जंबूद्वीपप्रज्ञप्तिनो पण तेज अभिप्राय छे, परंतु श्रीसमवायांगमां तो—धातकीखंडद्वीपमां अडसठ चक्रिजना विजयो अने अडसठ राजधानीउ छे, वळी त्यां उत्कृष्टा अडसठ अरिहंतो उपजे छे, एवीरीते चक्रवर्तिउ बलदेवो अने वासुदेवो पण उपजे छे. पुष्करार्धद्वीपमां अडसठ विजयो छे, तथा एवी रीते अरिहंतोथी मांडीने छेक वासुदेवोसुधी उत्पन्न थाय छे,

धीनां पंचदश—शती त्रिंशात्र सत्तया ॥ जघन्यतश्चक्रि-
भोग्यं । तेषां शतमशीतियुक् ॥ ३९ ॥ उत्कर्षतश्चक्रि-
भोग्य—निधीनां पुनरेकदा ॥ पंचाशताधिकानीह । स्युः
शतानि त्रयोदश ॥ ४० ॥ उत्कर्षतोऽत्र रत्नानां । स्युः
शतान्येकविंशतिः ॥ जघन्यतः पुनस्तेषां । द्विशत्यशीति-
संयुता ॥ ४१ ॥ पंचाद्यैकादशरत्नानां । चत्वारिंशं शतं भ-
वेत ॥ जघन्येनोत्कर्षतश्च । सपंचाशं सहस्रकं ॥ ४२ ॥
शतं सप्तत्या समेतं । चक्रिजेतव्यभूमयः ॥ भरताद्या द-
शक्षेत्री । विजयाः षष्टियुक्शतं ॥ ४३ ॥ आनियोगिक-

एम कहेवुं जे ते जाणवुं. सत्तारूपे त्यां पंदरसो त्रीस नि-
धानो जे, परंतु जघन्यथी चक्रिने उपयोग आवे एवां
तेउमांथी एकसो एंशी जे. ॥ ३९ ॥ वळी कोइक वख-
ते त्यां चक्रिने उत्कर्षथी तेरसो पचास निधानो उपयो-
गमां आवे जे. ॥ ४० ॥ वळी अहीं उत्कृष्टां एकवीससो
रत्नो होय जे, परंतु जघन्यथी तेउ बसो एंशी होय जे.
॥ ४१ ॥ तेउमांथी पंचेंद्रिय तथा एकेंद्रिय रत्नो एकसो
चालीस जघन्यथी होय जे, अने उत्कृष्टां एक हजारने
पचास होय जे. ॥ ४२ ॥ वळी भरतआदिक दश क्षेत्रो,
तथा एकसो साठ विजयो, मळीने एकसो सीतेर चक्रि-

विद्याभृ–श्रेणीनां सर्वसंख्यया ॥ साशीतीनि षट् शतानि । विद्याभृतां पुराणि च ॥ ४४ ॥ अष्टादश सहस्राणि । शतानि सप्त चोपरि ॥ अयोध्यादिराजधान्यः । शतं सप्ततिसंयुतं ॥ ४५ ॥ द्वे पंक्ती इह चंद्राणां । द्वे च पंक्ती विवस्वतां ॥ एकैकांतरिता एवं । चतस्र इह पंक्तयः ॥ ॥ ४६ ॥ प्रतिपंक्ति च षट्षष्टि—संख्याकाः शशिभास्कराः ॥ सूचीश्रेण्या स्थिता जंबू—द्वीपेंदुरविभिः समं ॥ ॥ ४७ ॥ एवं पंक्त्यश्चतस्रोऽपि । पर्यटंति दिवानिशं ॥ मृगयंत्य इवाशेष—वंचकं कालतस्करं ॥ ४८ ॥ द्वात्रिंश

नने जीतवानी भूमिन होय छे. ॥ ४३ ॥ आभियोगिक विद्याधरोनी श्रेणिन सर्व मलीने छसो एंसी होय छे, तथा विद्याधरोनां नगरो ॥ ४४ ॥ अढार हजारने सातसो छे, तथा अयोध्याआदिक एकसो सीतेर राजधानीन छे. ॥ ४५ ॥ वळी अहीं चंद्रोनी बे, अने सूर्योनी पण बे पंक्तिन छे, अने एवीरीते एकांतरे अहीं चार पंक्तिन छे. ॥ ४६ ॥ ते दरेक पंक्तिमां बासठ बासठ सूर्यचंद्रो छे, तथा तेन जंबूद्वीपमाना सूर्यचंद्रोनी साथे सूचिश्रेणिए रहेला छे. ॥ ४७ ॥ एवीरीते सर्वने ठगनारा कालरूपी चोरनी जाणे शोध करती होय नहि, तेम ते

शतमित्येवं । नरक्षेत्रे हिमांशवः ॥ द्वात्रिंशं शतमर्कांश्च शोभंतेऽदभ्रतेजसः ॥ ४९ ॥ नक्षत्राणां पंक्तयश्च । षट्पंचाशद्भवेदिह ॥ प्रतिपंक्ति च षट्षष्टिः । षट्षष्टिः स्युरमून्यपि ॥ ५० ॥ जंबूद्वीपस्थतत्तद्भैः । पंक्त्या चरंत्यमून्यपि ॥ जंबूद्वीपग्रहैः पंक्त्या । चरंत्येवं ग्रहा अपि ॥ ५१ ॥ ग्रहाणां पंक्तयश्चात्र । षट्सप्तत्यधिकं शतं ॥ प्रतिपंक्ति च षट्षष्टिः । षट्षष्टिः स्युर्ग्रहा अपि ॥ ५२ ॥ एवं च—भानां शतानि षट्त्रिंशत । षण्णवत्यधिकान्यथ ॥ एकादशग्रहसहस्राः शताः षोडशाश्च षट् ॥ ५३ ॥ स्युस्ताराः को-

---

चारे श्रेणिन रात्रिदिवस जग्या करे छे. ॥ ४८ ॥ एवीरीते आ मनुष्यक्षेत्रमां अतिकांतिवाळा एकसो बत्रीस चंद्रो, अने एकसो बत्रीस सूर्यो शोभे छे. ॥ ४९ ॥ वळी अहीं नक्षत्रोनी छपन पंक्तिन छे, अने दरेक पंक्तिमां छासठ छासठ नक्षत्रो छे. ॥ ५० ॥ जंबूद्वीपमां रहेला ते ते नक्षत्रोनीसाथे तेन श्रेणिबंध चाले छे, अने एवीरीते ग्रहो पण जंबूद्वीपमाना ग्रहोनीसाथे श्रेणिबंध चाले छे. ॥ ५१ ॥ वळी अहीं ग्रहोनी एकसो छहोतेर पंक्तिन छे, अने ते दरेक पंक्तिमां छासठ छासठ ग्रहो छे. ॥५२॥ अने एवीरीते—छत्रीससो छन्नु नक्षत्रो अने अग्यारह-

टिकोट्योऽत्रा—शीत्या लक्षकैर्मिताः ॥ सहस्रैरपि च-
त्वारिं—शता शतैश्च सप्तभिः ॥ ५४ ॥ अथात्र यानि चै-
त्यानि । शाश्वतान्यथ तेषु याः ॥ अर्हतां प्रतिमा वंदे ।
ताः संख्याय श्रुतोदिताः ॥ ५५ ॥ शतास्त्रयोदशैकोन-
पंचाशा ये पुरोदिताः ॥ गिरीणां तेषु ये पंच । मेरवः
प्राग्निरूपिताः ॥ ५६ ॥ मेरौ मेरौ काननेषु । चतुर्षु दि-
क्चतुष्टये ॥ चैत्यमेकैकमेकं च । मूर्ध्नि सप्तदशेति च ॥
॥ ५७ ॥ प्रतिमाः प्रतिचैत्यं च । विंशं शतमिहोदिताः ॥
त्रिद्वारेषु हि चैत्येषु । भवंतीयत्य एव ताः ॥ ५८ ॥ प्र-

जार छसो शोळ ग्रहो छे. ॥ ५३ ॥ वळी अहीं अठ्या-
सी लाख चालीस हजार अने सातसो कोटाकोटी तारा-
नुं छे. ॥ ५४ ॥ हवे अहीं जे शाश्वतां चैत्यो छे, अने
तेनुंमां जे प्रतिमानुं छे, तेननी शास्त्रमां कहेली संख्या
करीने हुं वंदन करुं छुं. ॥ ५५ ॥ पूर्वे जे तेरसो नव-
णपचास पर्वतो कहेला छे, तथा तेनुंमां पूर्वे जे पांच मे-
रु निरूपण कर्या छे, ॥ ५६ ॥ ते मेरुमेरुप्रते चार व-
नोमां चारे दिशानुंमां एकेकुं चैत्य छे, अने एक शिख-
रपर छे, एवीरीते सतर छे. ॥ ५७ ॥ अने ते दरेक चै-
त्यमां अहीं एकसो वीश प्रतिमानुं कहेली छे, अने ते-

तिद्वारं शाश्वतेषु । यच्चैत्येष्वखिलेष्वपि ॥ स्युः षट् षट् स्था-
नानि तथा । ह्येकः स्यान्मुखमंमपः ॥ ५९ ॥ ततो रंग-
मंमपः स्या—त्पीठं मणिमयं ततः ॥ स्तूपस्तदुपरि चतुः
—प्रतिमालंकृतोऽन्वितः ॥ ६० ॥ ततोऽशोकतरोः पीठं ।
पीठं केतोस्ततः परं ॥ ततोऽप्यग्रे भवेद्वापी । स्वर्वापीवा-
मलोदका ॥ ६१ ॥ एवं त्रयाणां द्वाराणां । प्रतिमा द्वाद-
शाभवन् ॥ अष्टोत्तरं शतं गर्भ—गृहे विंशं शतं ततः ॥
॥ ६२ ॥ चतुर्द्वाराणां च तेषा—मर्चा द्वारेषु षोडश ॥

थी ते त्रणद्वारवाळां चैत्योमां होय छे. ॥ ५८ ॥ ते स-
घळां शाश्वतां चैत्योमां दरेक द्वारमां ब ब स्थानो होय छे,
अने एक मुखमंमप होय छे. ॥ ५९ ॥ तेथी आगळ
रंगमंडप होय छे, अने पछी मणिमय पीठ होय छे, तथा
तेपर चार प्रतिमाओथी शोभितो स्तूप होय छे. ॥ ६० ॥
तेथी आगळ अशोकवृक्षनुं पीठ होय छे, अने तेथी
आगळ पताकानुं पीठ होय छे, अने तेथी आगळ देव-
लोकनी वाव जेवी निर्मल जलवाळी वाव होय छे. ॥
॥ ६१ ॥ एवीरीते त्रण दरवाजाओनी बार प्रतिमाओ थ-
ई, अने एकसो आठ गर्भगृहमां होय छे, तेथी सर्व म-
ळी एकसो वीस प्रतिमाओ थई. ॥ ६२ ॥ अने चार द्वा-

गर्भालये साष्टशतं । चतुर्विंशं शतं ततः ॥ ६३ ॥ नंदीश्वरे द्विपंचाश—त्कुंडले रुचकेऽपि च ॥ चत्वारि चत्वारि षष्टि—रित्येवं सर्वसंख्यया ॥ ६४ ॥ चतुर्द्वाराणि चैत्यानि । शेषाणि तु जगत्त्रये ॥ त्रिद्वाराण्येव चैत्यानि । विज्ञेयान्यखिलान्यपि ॥ ६५ ॥ ज्योतिष्कभवनाधीश—व्यंतरावसथेषु च ॥ सन्नार्चाभिस्सहैषु स्या—त्प्रशीतिप्रतिमाशतं ॥ ६६ ॥ तच्चैवं—

उपपातान्निषेकाख्ये । अलंकारसन्नापि च ॥ व्यव-

रवाळां ते चैत्योनां द्वारोमां सोळ प्रतिमाउ होय छे. अने गर्भागारमां एकसो आठ होय छे, तेथी सर्व मळी एकसो चोवीस होय छे.।६३। नंदीश्वरमां बावन, तथा कुंडल अने रुचकमां चार चार, एम सर्व मली साठ छे ६४. अने ते चार द्वारवाळां चैत्यो छे, बाकीनां त्रणे जगतमां सघलां चैत्यो त्रण द्वरवाळांज जाणवां. ॥ ६५ ॥ ज्योतिष्क, भवनपति अने व्यंतरोनां आवासोमां सन्नामां रहेली प्रतिमाउसहित एकसो एंसी प्रतिमाउ होय छे. ॥ ॥ ६६ ॥ ते आवी रीते—

उपपातसभा, अभिषेकसन्ना, अलंकारसन्ना, व्यवसायसन्ना, अने सुधर्मासन्ना, एरीते पांच सभाउ शोभे

सायसुधर्माख्ये । न्नांति पंचाप्यमूः सभाः ॥ ६७ ॥ द्वौर-
स्त्रिन्निस्त्रिन्निर्द्वारे । द्वारेऽर्चान्निश्चतसृन्निः ॥ भाति स्तूपः
प्रतिसन्नं । द्वादश द्वादशेति ताः ॥ ६८ ॥ षष्टिः पंचानां
सभाना-मिति प्रतिसुरालयं ॥ प्राग्वद्विंशं शतं चैत्ये । इ-
त्यशीतियुतं शतं ॥ ६९ ॥ एवमाद्यादशस्वर्गं । साशीति-
प्रतिमाशतं ॥ ग्रैवेयकादिषु शतं । विंशं चानुत्तरावधि ॥
॥ ७० ॥ अथ प्रकृतं—पंचानामिति मेरूणां । पंचाशी-
तिर्जिनालयाः ॥ जिनार्चानां सहस्राणि । दशोपरि शत-

छे. ॥ ६७ ॥ तेनमानी दरेक सन्नामां त्रण त्रण द्वारो-
वाळो, अने ते द्वारे द्वारे चार चार प्रतिमानवाळो स्तु-
प शोभे छे, अने तेथी ते दरेक सन्नामां बार बार प्र-
तिमान थइ. ॥ ६८ ॥ एवीरीते दरेक देवलोकमां पांचे
सन्नानती मळी साठ प्रतिमान थइ, अने पूर्वे कह्यामु-
जब चैत्यमां एकसो वीस होवाथी सर्व मली एकसो एं-
सी प्रतिमान थइ. ॥ ६९ ॥ एवीरीते छेक बारमा देव-
लोकसुधी एकसो एंसी एकसो एंसी प्रतिमान छे, अने
ग्रैवेयकादिकमां छेक अनुत्तरविमानसुधी एकसो वीस प्र-
तिमान छे. ॥ ७० ॥ हवे चालती बाबत कहे छे—पांच
मेरुनना एवीरीते पंच्यासी जिनालयो थाय छे, अने द-

द्वयं ॥ ७१ ॥ शेषेषु सर्वगिरिषु । स्यादेकैको जिनालयः ॥ सहस्रं ते चतुश्चत्वा—रिंशैस्त्रिभिः शतैर्युतं ॥७२॥ सहस्रैरेकषष्ट्याढ्यं । लक्षमेकं शतद्वयं ॥ अशीत्यान्यधिकं चात्र । जिनार्चाः प्रणिदध्महे ॥ ७३ ॥ यानि दिग्गजकूटानि । चत्वारिंशदिहोचिरे ॥ तेष्वेकैकं चैत्यमष्ट—चत्वारिंशन्नतानि च ॥ ७४ ॥ अर्चास्तत्र नमस्कुर्मो । भवेच्चैत्यमथैककं ॥ दशस्वपि कुरुष्वर्चा—शतानि द्वादशात्र च ॥ ७५ ॥ जंबूप्रभृतयो येऽत्र । महावृक्षा दशोदि-

---

श हजारने बसो प्रतिमान थाय छे. ॥ ७१ ॥ बाकीना सर्व पर्वतोपर एकेको जिनालय होय छे, अने ते एक हजार त्रणसो चमालीस थाय छे. ॥ ७२ ॥ एवीरीते एक लाख एकसठ हजार बसो एंशी प्रतिमानने हुं अहीं वंदन करुं छुं. ॥ ७३ ॥ वळी जे अहीं चाळीस दिग्गज पर्वतनां शिखरो कहेलां छे, तेनपर एकेकुं चैत्य छे, अने तेथी ते शिखरोपर सर्व मळीने अडतालीससो प्रतिमान छे. ॥ ७४ ॥ ते प्रतिमानने अमो नमस्कार करीये छीए, वळी दशे कुरुनमां एकेकुं चैत्य छे, अने तेनमां बारसो प्रतिमान छे. ॥ ७५ ॥ वळी जे अहीं जंबूआदिक दश वृक्षो कहेलां छे, तेन दरेकमां एकसोस-

ताः ॥ शतं सप्तदशं तेषु । प्रत्येकं स्युर्जिनालयाः ॥७६॥ एकस्तत्र मुख्यवृक्षे । शतमष्टाधिकं पुनः ॥ अष्टाधिके वृक्षशते । तत्परिक्षेपवर्तिनि ॥ ७७ ॥ तद्दिग्विदिग्वर्तिकूटेष्वेकैक इति मीलिताः ॥ एकादशशती सप्त—त्याढ्या वृक्षजिनालयाः ॥ ७८ ॥ लक्षमेकं सहस्राणि । चत्वारिंशदथोपरि ॥ चतुःशतीं जिनार्चानां । वृक्षेषु दशसु स्तुवे ॥ ७९ ॥ चतुःशतीह कुंडानां । या पंचाशा निरूपिता ॥ तत्र प्रासाद एकैकः । प्रतिमास्तत्र चार्हतां ॥ ८० ॥ चतुःपंचाशत्सहस्र—मिता नमस्करोम्यहं ॥ प्राक्तनैस्त्वत्र कुं-

---

तर जिनालयो छे. ॥ ७६ ॥ तेमानुं एक मुख्यवृक्षमां छे, तथा तेनी आसपास रहेलां एकसो आठ वृक्षोमां एकसो आठ जिनालयो छे. ॥ ७७ ॥ वळी तेनी दिशा तथा विदिशाओमां रहेलां शिखरोपर एकेकुं जिनालय छे, एटले सर्व मळीने ते वृक्षोमां रहेला अग्यारसो सीतेर जिनालयो छे. ॥ ७८ ॥ एवीरीते ते दशे वृक्षोमां सर्व मळी एक लाख चालीस हजार चारसो जिनप्रतिमाओ छे, अने तेओनी हुं स्तुति करुं छुं. ॥ ७९ ॥ वळी अहीं जे चारसो पचास कुंडो कहेला छे, तेओमां एकेको जिनप्रासाद छे, अने तेओमां जिनप्रतिमाओ ॥ ८० ॥ चोपन

मानां । साशीतिस्त्रिशतीरिता ॥ ८१ ॥ पृथग्महानदीचै-
त्य—सप्ततिश्च मया पुनः ॥ महानदीष्वपि कुंडे—ष्वेवं
प्रासादसंभवः ॥ ८२ ॥ इत्थं संभाव्य पंचाशा । चतुःश-
ती यदीरिता ॥ कुंभचैत्यानां तदत्र । नदीचैत्यविवक्षया ॥
॥ ८३ ॥ यदि चान्यत्र कुंडेभ्यो । नदीषु चैत्यसंभवः ॥
तदा वृद्धोक्तिरेवास्तु । प्रमाणं नाग्रहो मम ॥ ८४ ॥ अ-
शीतिर्ह्रदचैत्यानि । प्रत्येकमेकयोगतः ॥ अर्चा नव सह-
स्राणि । तेषु वंदे शतानि षट् ॥ ८५ ॥ एवं मनुष्यक्षे-

हजार छे, तेनने हुं नमस्कार करुं छुं, परंतु पूर्वाचार्योए
तो त्यां त्रणसो एंशी कुंभो कहेला छे. ॥ ८१ ॥ अने म-
हानदीनना सीतेर चैत्यो जूदां कह्यां छे, अने में ते म-
हानदी अने कुंडोना प्रासादो साथे कह्या छे, तेथी उ-
परनी संख्या मळी आवे छे. ॥ ८२ ॥ एम विचारीने ते
कुंडचैत्योनी जे चारसो पचासनी संख्या कही छे, ते अ-
हीं नदीननां चैत्योने साथे लेइने कहेली छे. ॥ ८३ ॥
वळी जो कुंभोशिवाय नदीनमां चैत्यो होय, तो ते वृ-
द्धोनुं वचन सुखेथी प्रमाणभूत थाओ, तेमां मने आग्रह
नथी. ॥ ८४ ॥ दरेक ह्रदमां एकेकुं लेखवाथी एंशी ह्र-
दोनां चैत्यो छे, तथा तेनमां रहेली नव हजार अने छ-

त्रेऽस्मिं—श्चैत्यानां सर्वसंख्यया ॥ शतानि सैकोनाशीती
-न्येकत्रिंशद्भवंति हि ॥ ८६ ॥ लक्षास्तिस्रो जिनार्चानां
। तथैकाशीतिमेषु च ॥ सहस्राणि नमस्यामि । साशी-
तिं च चतुःशतीं ॥ ८७ ॥ नरक्षेत्रात्तु परत—श्चत्वारि मा-
नुषोत्तरे ॥ नंदीश्वरेऽष्टषष्टिश्च । रुचके कुंडलेऽपि च ॥
॥ ८८ ॥ चत्वारि चत्वारि चैत्या—न्यशीतिरेवमत्र त्र ॥
सहस्राणि नवार्चानां । चत्वारिंशाष्टशत्यपि ॥ ८९ ॥ एवं
च तिर्यग्लोकेऽस्मिं—श्चैत्यानां सर्वसंख्यया ॥ सहस्राणि
त्रीणि शत—द्वयी चैकोनषष्टियुक् ॥ ९० ॥ सहस्राणे-

सो प्रतिमाउने हुं वंदन करुं छुं. ॥ ८५ ॥ एवीरीते आ
मनुष्यक्षेत्रमां सर्व मळीने उगणाएंसीसो एकवीस चैत्यो
छे. ॥ ८६ ॥ अने तेउमां त्रण लाख एकाशी हजार
चारसो एंसी प्रतिमाउने हुं वंदन करुं छुं. ॥ ८७ ॥ म-
नुष्यक्षेत्रथी आगळ चार मानुषोत्तरपर्वतपर, अडसठ नं-
दीश्वरद्वीपमां, तथा रुचक अने कुंडलमां ॥ ८८ ॥ चार
चार चैत्यो छे, एवीरीते सर्व मली एंसी चैत्यो छे, अने
तेउमां नव हजार आठसो चालीस प्रतिमाउ छे. ॥८९॥
एवीरीते आ तीर्छा लोकमां सर्व मळीने त्रण हजार बसो
उगणसाठ चैत्यो छे. ॥ ९० ॥ तथा ते तीर्छा लोकमां

कनवतिं । लक्षास्तिस्रः शतत्रयं ॥ विंशमत्र जिनार्चानां । तिर्यग्लोके नमाम्यहं ॥ ९१ ॥ ज्योतिष्काणां व्यंतराणा —मसंख्येयेष्वसंख्यशः ॥ विमानेषु नगरेषु । चैत्यान्यर्चाश्च संस्तुवे ॥ ९२ ॥ अधोलोकेऽपि भवना—धीशानां सप्त कोटयः ॥ लक्षा द्विसप्ततिश्चोक्ता । भवनानां पुराश्च याः ॥ ९३ ॥ प्रत्येकं चैत्यमेकैकं । तत्रेति सप्त कोटयः ॥ लक्षा द्विसप्ततिश्चाधो—लोके चैत्यानि संख्यया ॥ ९४ ॥ त्रयोदश कोटिश्चता—न्येकोननवतिं तथा ॥ कोटीः षष्टिं च लक्षाणि । तद्वार्चानां स्मराम्यहं ॥ ९५ ॥

रहेली त्रण लाख एकाणु हजार त्रणसो वीस जिनप्रतिमाओने हुं वंदन करुं छुं. ॥ ९१ ॥ ज्योतिष्क अने व्यंतरोनां असंख्याता विमानोमां तथा नगरोमां रहेली असंख्याती जिनप्रतिमाओनी हुं स्तुति करुं छुं. ॥ ९२ ॥ वळी अधोलोकमां पण पूर्वे जे अहीं सात क्रोड अने बहोतेर लाख भुवनपतिओनां भुवनो कहेलां छे, ॥९३॥ तेओ दरेकमां एकेकुं चैत्य छे, अने तेथी तेओमां सर्व मळी अधोलोकमां सात क्रोड अने बहोतेर लाख चैत्यो छे. ॥ ९४ ॥ अने ते चैत्योमां रहेली तेरसो नेव्यासी क्रोड साठ लाख जिनप्रतिमाओनुं हुं स्मरण करुं छुं. ॥

ऊर्ध्वलोकेऽपि सौधर्मा—त्प्रभृत्यनुत्तरावधि ॥ विमानसं-
ख्या चतुर-शीतिर्लक्षाणि वर्ण्यते ॥ ९६ ॥ सहस्राः स-
प्तनवति-स्त्रयोविंशतिरेव च ॥ तावंत्येवात्र चैत्यानि । प्र-
त्येकमेकयोगतः ॥ ९७ ॥ एकं कोटिशतं पूर्णं । द्विपं-
चाशच्च कोटयः ॥ लक्षैश्चतुर्नवत्याढ्याः । सहस्रैरपि सं-
युताः ॥ ९८ ॥ चतुश्चत्वारिंशतैव । षष्ट्याढ्यैः सप्तभिः
शतैः ॥ अर्चयामो जिनार्चाना—मूर्ध्वलोके सुरार्चि-
ताः ॥ ९९ ॥ लक्षाणि सप्तपंचाश—दित्येवमष्टकोटयः
॥ त्रैलोक्ये नित्यचैत्यानां । सख्यशीति शतद्वयं॥ ३००॥

॥ ९५ ॥ ऊर्ध्वलोकमां पण सौधर्मदेवलोकथी मांडीने
छेक अनुत्तरविमानसुधी चोर्यासी लाख विमानोनी सं-
ख्या छे. ॥ ९६ ॥ तथा तेनपर सताणु हजार अने त्रे-
वीस विमानो छे, अने तेन दरेकमां एकेक चैत्य हो-
वाथी तेटलां जिनालयो छे. ॥ ९७ ॥ अने तेनमां ए-
कसो बावन क्रोड, चोराणु लाख ॥ ९८ ॥ चमालीस ह-
जार, सातसो अने साठ प्रतिमान छे, के जे ऊर्ध्वलो-
कमां देवोवडे पूजायेली छे, तेननी अमो पूजा करीये
छीये. ॥ ९९ ॥ एवीरीते त्रणे लोकमां आठ क्रोड स-
तावन लाख बसो ब्यासी शाश्वतां जिनचैत्यो छे. ॥३००॥

कोटीशतानीह पंच—दशोपरि च कोट्यः ॥ द्विचत्वारिंश-
देवाष्ट—पंचाशल्लक्षसंयुताः ॥ १ ॥ सहस्राणि च षट्त्रिं-
श—त्साशीतिनि जगतत्रये ॥ नौमि नित्यजिनार्चानां ।
। करवै सफलं जनुः ॥ २ ॥ उत्सेधांगुलनिष्पन्न—सप्तहस्त-
मिताः खलु ॥ शाश्वत्यः प्रतिमा जैन्य । ऊर्ध्वाधोलोक-
योर्मताः ॥३॥ तिर्यग्लोके तु निखिला—स्ताः पंचभिर्धनुः-
शतैः ॥ मिता निरूपितास्तत्व—परिज्ञेदपयोधिभिः ॥४॥ त-
थाहुः—उस्सेहमंगुलेणं । अह उदमसेससत्तरयणीउ ॥

अने तेउमां पंदरसो बेतालीस क्रोड, अठावन लाख, ॥
॥ १ ॥ छत्रीस हजार अने एंसी त्रणे जगतमां मळीने
शाश्वती जिनप्रतिमाउ छे, तेउने हुं नमन करुं छुं, त-
था मारो जन्म सफल करुं छुं. ॥ २ ॥ ते ऊर्ध्व तथा
अधोलोकमां उत्सेधांगुलना मापवाळा सात हाथना प्र-
माणवाळी शाश्वती जिनप्रतिमाउ मानेली छे. ॥ ३ ॥
अने तीर्गलोकमां तो ते सर्व प्रतिमाउने उत्सेधांगुल-
ना मापवाळा पांचसो धनुषना प्रमाणवाळी तत्वज्ञानना
समुद्ररूप केवलज्ञानीउए कहेली छे. ॥ ४ ॥ कह्युं छे
के—उत्सेधांगुलना प्रमाणवडे ऊर्ध्व अने अधोलोक-
मां रहेली प्रतिमाउ सात हाथनी छे, अने तीर्गलोक-

तिरिलोए पणधणुसय । सासयपडिमा पणिवयामि ॥५॥ राजप्रश्नीयोपांगवृत्तौ सूर्याभविमाने तु—' जिणुस्सेहपमाणमेत्ताणं संपलियंकनिसन्नाणं ' अस्य व्याख्याने जिनोत्सेधप्रमाणमात्राः, जिनोत्सेध उत्कर्षतः पंचधनुःशतानि, जघन्यतः सप्त हस्ताः, इह तु पंचधनुःशतानि संभाव्यंते इत्युक्तमिति ज्ञेयं. वैमानिकविमानेषु । द्वीपे नंदीश्वरेऽपि च ॥ कुंडले रुचकद्वीपे । प्रासादा ये स्युरर्हतां ॥ ॥ ६ ॥ योजनानां शतं दीर्घाः । पंचाशतं च विस्तृताः ॥

मानी ते शाश्वती प्रतिमाउं पांचसो धनुषना प्रमाणवाळी छे, तेउंने हुं प्रणाम करुं छुं. ॥ ५ ॥ रायपसेणी उपांगनी टीकामां सूर्याभना विमानमां तो ' जिननी उंचाइ जेटला प्रमाणवाळी पल्यंकासने बेठेली ' (एवो पाठ छे) अने तेनी टीकामां जिननी उंचाइना प्रमाणजेवडी, तथा जिननी उंचाइ उत्कर्षथी पांचसो धनुषनी छे, अने जघन्यथी सात हाथनी छे. अने अहीं तो पांचसो धनुष संभवे छे, एम कह्युं छे, एम जाणवुं. वैमानिकदेवोना विमानोमां, नंदीश्वरद्वीपमां, कुंडल तथा रुचकद्वीपमां अरिहंतप्रभुना जे प्रासादो छे, ॥ ६ ॥ तेउं एकसो जोजन लांबा, पचास जोजन पहोळा तथा बहोतेर जोजन

नत्तुंगाः कथिताः प्राज्ञै—र्योजनानां द्विसप्ततिं ॥ ७ ॥ देवकुरूत्तरकुरु—सुमेरुकाननेषु च ॥ वक्षस्कारवृधरेषु । गजदंताचलेष्वपि ॥ ८ ॥ इषुकाराद्रिषु वर्ष—धरेषु मानुषोत्तरे ॥ असुराणां निवासेषु । ये प्रागुक्ता जिनालयाः ॥ ९ ॥ पंचाशतं योजनानि । दीर्घास्तदर्धविस्तृताः ॥ षट्त्रिंशतं योजनानि । ते चोत्तुंगाः प्रकीर्तिताः ॥१०॥ नागादीनां निकायानां । नवानां भवनेषु ये ॥ जिनालया योजनानां । दीर्घास्ते पंचविंशतिं ॥ ११ ॥ तानि द्वादश सार्धानि । पृथवोऽष्टादशोच्छ्रिताः ॥ त्रिधाप्येतदर्धमा-

---

नंचा विद्वानोए कहेला बे. ॥ ७ ॥ वळी देवकुरु तथा उत्तरकुरुमां, मेरुपर्वतना वनोमां, वक्षस्कारपर्वतोमां, गजदंतपर्वतोमां, ॥ ८ ॥ इषुकारपर्वतोमां, वर्षधरपर्वतोमां, मानुषोत्तरपर्वतपर, तथा असुरोना निवासस्थानोमां पूर्वे जे जिनप्रासादो कहेला बे. ॥ ९ ॥ तेउ पचास जोजन लांबा, तेथी अर्धा पहोळा, अने बत्रीस जोजन नंचा कहेला बे. ॥ १० ॥ वळी नागआदिक नव निकायोना भवनोमां जे जिनालयो बे, ते पचीस जोजन लांबा बे, ॥ ११ ॥ तथा साडाबार जोजन पहोळा बे, अने अढार जोजन नंचा बे, अने व्यंतरोना आवासमा-

ना । व्यंतराणां जिनालयाः ॥ १२ ॥ ज्योतिष्कगतचै-
त्यानां । न मानमुपलभ्यते ॥ प्रायः क्वाप्यागमे तस्मा—
दस्माभिरपि नोदितं ॥ १३ ॥ येऽथ मेरुचूलिकासु । त-
थैव यमकाद्रिषु ॥ कांचनाद्रिदीर्घवृत्त—वैताढ्येषु ह्रदेषु
च ॥ १४ ॥ तथा दिग्गजकूटेषु । जंब्वादिषु द्रुमेषु च ॥
प्रागुक्तेषु च कुंडेषु । निरूपिता जिनालयाः ॥ १५ ॥
क्रोशार्धपृथुलाः क्रोश—दीर्घाश्चापशतानि च ॥ चत्वा-
रिंशानि ते सर्वे । चतुर्दश समुच्छ्रिताः ॥ १६ ॥ चैत्यानि
यानि रचितानि जिनेश्वराणा—मन्यान्यपीह भरतप्रमुखै-

हेलां ते जिनमंदिरो त्रणे प्रकारे तेथी अर्ध प्रमाणवाळां
छे. ॥ १२ ॥ ज्योतिष्कना विमानोमां रहेलां जिनमंदि-
रोनुं प्रमाण प्रायें करीने क्यांय पण आगममां मलतुं न-
थी, अने तेथी अमोए पण ते कहेल नथी. ॥ १३ ॥
वळी मेरुनी चूलिकाउपर, यमकाचलोमां, कांचनाद्रिउ-
पर, दीर्घ तथा वृत्तवैताढ्योमां अने ह्रदोमां ॥ १४ ॥ त-
था दिग्गजना शिखरोपर, जंबूआदिक वृक्षोमां, अने
पूर्वे कहेला कुंडोमां जे जिनालयो कहेलां छे, ॥ १५ ॥
तेउ अर्धो कोश पहोळा, एक कोश लांबा तथा चौदसो
चालीस धनुष उंचा छे. ॥ १६ ॥ वळी भरतआदिकोए

र्जगत्यां ॥ तेष्वार्हतीः प्रतिकृतीः प्रणमामि भक्त्या । त्रै-
कालिकीस्त्रिकरणामलतां विधाय ॥ १७ ॥ विश्वाश्चर्यद-
कीर्तिकीर्तिविजयश्रीवाचकेंद्रांतिष—ऽाजश्रीतनयोऽतनिष्ट
विनयः श्रीतेजपालात्मजः ॥ काव्यं यत्किल तत्र निश्चि-
तजगत्तत्वप्रदीपोपमे । सर्गोऽग्न्यद्विमितः समाप्तिमगम-
त्पीयूषसारोपमः ॥ १८ ॥ इति श्रीलोकप्रकाशे त्रयोविंश-
तितमः सर्गः समाप्तः ॥ श्रीरस्तु ॥

आ जगतमां जिनेश्वरोनां जे बीजां चैत्यो बनावेलां छे,
तेनमां रहेली त्रिकालसंबंधी श्रीजिनेश्वरनी प्रतिमाओने
हुं मन वचन अने कायानुं निर्मलपणुं करीने भक्तिपूर्व-
क नमस्कार करुं छुं. ॥ १७ ॥ जगतने आश्चर्य आपना-
री छे कीर्ति जेमनी एवा श्रीकीर्तिविजयजी वाचकेंद्रना
शिष्य, तथा राजश्री अने श्रीतेजपालना पुत्र एवा श्री-
विनयविजयजी महाराजे निश्चित थयेला जगतना तत्व-
ने प्रकाशवामां दीपकसमान एवुं जे आ काव्य रच्युं छे,
छे, तेमां अमृतना सारसरखो आ त्रेवीसमो सर्ग समाप्त
थयो. ॥ १८ ॥ एवीरीते श्रीलोकप्रकाशमां त्रेवीसमो स-
र्ग समाप्त थयो. ॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथ चतुर्विंशतितमः सर्गः प्रारभ्यते ॥

परस्मिन् पुष्करार्धेऽथ । मानुषोत्तरशैलतः ॥ परतः स्थिरचंद्रार्क—व्यवस्था प्रतिपद्यते ॥ १ ॥ द्वीपार्णवेषु सर्वेषु । मानुषोत्तरतः परं ॥ ज्योतिष्काः पंचधापि स्युः । स्थिराश्चंद्रार्यमादयः ॥ २ ॥ स्थिरत्वादेव नक्षत्र—योगोऽप्येषामवस्थितः ॥ चंद्राः सदाभिजिद्युक्ताः । सूर्याः पुष्पसमन्विताः ॥ ३ ॥ तथोक्तं जीवाभिगमसूत्रे—बहियाणं माणुसनगस्स । चंदासूराणवट्ठिया जोगा ॥ चंदा अभी-

---

॥ हवे चोवीसमा सर्गनो प्रारंभ थाय छे. ॥

हवे बीजा पुष्करार्धमां मानुषोत्तरपर्वतथी आगल स्थिर रहेला सूर्यचंद्रनी व्यवस्था कहे छे. ॥ १ ॥ मानुषोत्तरपर्वतथी आगळ सघळा द्वीपसमुद्रोमां चंद्रसूर्यआदिक पांचे प्रकारना ज्योतिष्को स्थिर होय छे. ॥ २ ॥ वळी तेओ स्थिर होवाथी तेओनो नक्षत्रसाथेनो योग पण निश्चल थयेलो छे, जेमके चंद्रो हमेशां अभिजितनक्षत्रयुक्त होय छे. अने सूर्यो पुष्पनक्षत्रयुक्त होय छे. ॥ ३ ॥ तेमाटे जीवाभिगमसूत्रमां कह्युं छे के—मानुषोत्तरपर्वतथी बहार चंद्रसूर्योना योगो निश्चल थयेला छे, एटलेके चंद्रो अभिजितनक्षत्रसहित छे, अने सूर्यो पुष्प-

ज्जुत्ता । सूरा पुण होंति पुस्सेहिं ॥ ४ ॥ गिरिकूटाव-
स्थिताना—मेतेषामंतरं द्विधा ॥ तद्रवींद्वोरेकमन्य—दिं-
द्वोस्तथार्कयोर्मिथः ॥ ५ ॥ योजनानां सहस्राणि । पंचा-
शत्तत्र चादिमं ॥ द्वितीयं तु योजनानां । लक्षं साधिक-
मंतरं ॥ ६ ॥ इदमर्थतो जीवाभिगमसूत्रचंद्रप्रज्ञप्तिसूत्रा-
दिषु. साधिकत्वं तु पूर्वोक्तं । चंद्रार्कांतरमीलने ॥ तन्म-
ध्यवर्तिसूर्येंदु—बिंबविष्कंभयोगतः ॥ ७ ॥ तथोक्तं—
' ससिससिरविरविसाहियं । जोअणलक्खेण अंतरं होइ '

नक्षत्रसहित होय छे. ॥ ४ ॥ पर्वतोना शिखरोपर रहेला
एवा तेमनुं अंतर बे प्रकारनुं छे, तेमानुं एक सूर्यचंद्रनुं,
अने बीजुं बे चंद्रोनुं तथा बे सूर्योनुं परस्पर छे. ॥ ५ ॥
तेमानुं पहेलुं पचास हजार जोजननुं छे, अने बीजुं क-
ईंक अधिक एक लाख जोजननुं छे. ॥ ६ ॥ आ ना-
वार्थ जीवाभिगमसूत्र अने चंद्रपन्नत्तिसूत्रादिकमां छे. चं-
द्रसूर्यना अंतरना सरवाळामां पूर्वे जे कईंक अधिकपणुं
कह्युं छे, ते वच्चे रहेला सूर्यचंद्रना बिंबनी पहोळाइना यो-
गथी छे. ॥ ७ ॥ तेमाटे कह्युं छे के—' चंद्र चंद्र अने
सूर्यसूर्यवच्चेनुं अंतर कईंक अधिक एक लाख जोजननुं
होय छे. सूर्य चंद्रथी अंतरित थयेलो छे, अने चंद्र सू-

इति. शशिनांतरितो भानु—र्भानुनांतरितः शशी ॥ रा-
कानिशांतवच्चित्रां—तरास्ते चंद्रिकातपैः ॥ ८ ॥ तत एव
चित्रलेश्याः । शैत्योष्ण्यादंतरांतरा ॥ वाग्मिनो वाक्यसं-
दर्भा—दिवानुन्नयकांक्षिणः ॥ ९ ॥ चंद्रास्तत्र सुखलेश्या
। नात्यंतं शीतलत्विषः ॥ मनुष्यलोके शीतर्तु—र्भावि-
पीयूषभानुवत् ॥ १० ॥ भानवोऽपि मंदलेश्या । नत्वती-
वोष्णकांतयः ॥ नरक्षेत्रे निदाघर्तु—र्भावितिग्मांशुबिंबव-
त ॥ ११ ॥ एषां प्रकाश्यक्षेत्राणि । विष्कंभाल्लक्षमेककं ॥

र्यथी अंतरित थयेलो छे, एवीरीते तेज पूर्णिमा तथा
प्रभातनीपेठे चांदनी अने तडकाथी विचित्र अंतरवाळा
छे. ॥ ८ ॥ अने तेथीज वाक्यना संदर्भथी समजावटनी
इछावाळा वाचाळपुरुषोनीपेठे वच्चे वच्चे शीतलता तथा
उष्णताथी तेज विविध लेश्यावाळा छे. ॥ ९ ॥ त्यांना
चंद्रो मनुष्यलोकमाना शियाळाना चंद्रनीपेठे अत्यंत शी-
तलकांतिवाळा होता नथी, परंतु सुखलेश्यावाळा छे. ॥
॥ १० ॥ वळी त्यांना सूर्यो पण मनुष्यक्षेत्रना उनाळाना
सूर्यना बिंबनीपेठे अतिउष्णकांतिवाळा होता नथी, परं-
तु मंदलेश्यावाळा होय छे. ॥ ११ ॥ तेउथी प्रकाशित
थतां क्षेत्रनी पहोळाइ एक लाख जोजननी छे, तथा लं-

योजनानामनेकानि । लक्षाण्यायामतः पुनः ॥ १२ ॥ पक्वेष्टकाकृतीन्येवं । चतुरस्राणि यद्भवेत् ॥ पक्वेष्टका चतुःकोणा । ब्रह्मायामाल्पविस्तृतिः ॥ १३ ॥ तथाहुर्जंबूद्वीपप्रज्ञप्तिसूत्रे—बहियाणं भंते माणुसुत्तरस्स पव्वयस्स जे चंदिम जाव तारारूवा तं चेव णेयव्वं णवरं णो विमाणोववण्णगा णो चारट्ठिया णो गईरइया पक्किट्ठगसंठाणसंठियेहिं जोअणसयसाहस्सिएहिं ताव खित्तेहिं जावइया भासंति. इत्यमेतज्जीवाभिगमसूत्रवृत्त्योरपि. जंबूद्वीपप्रज्ञ-

---

बाह्य अनेकलाख जोजननी छे. ॥ १२ ॥ अने तेथी ते क्षेत्रो पकावेली इंटना आकारजेवां चोखंमां थाय छे, अने ते पकावेली इंट लंबाइमां वधारे, तथा पहोळाइमां नजीक चारखुणावाळी होय छे. ॥ १३ ॥ तेमाटे जंबूद्वीपप्रज्ञप्तिसूत्रमां कह्युं छे के—मानुषोत्तरपर्वतनी बहार चंद्रथी मांडीने तारानसुधीना ज्योतिष्कोसंबंधि विचित्रता जाणवी, केमके तेन विमानोना उपवर्णवाळा होता नथी, चारस्थितिवाळा नथी, तथा तेनने गति नथी, परंतु पकावेली इंटजेवा आकारवाळां क्षेत्रने लाखो जोजनसुधी प्रकाशे छे. वळी एवीजरीते जीवाभिगमसूत्र तथा तेनी टीकामां पण छे. जंबूद्वीपप्रज्ञप्तिनी वृत्तिमां तो तेमाटे

प्तिवृत्तौ त्वेतदेवं भावितं, तथाहि—इयमत्र भावना—मानुषोत्तरपर्वताद्योजनलक्षार्धातिक्रमे करणविभावनोक्तकरणानुसारेण प्रथमा चंद्रसूर्यपंक्तिस्ततो योजनलक्षातिक्रमे द्वितीया पंक्तिस्तेन प्रथमपंक्तिगतचंद्रसूर्याणामेतावांस्तापक्षेत्रस्यायामः, विस्तारश्च एकसूर्यादपरसूर्यो लक्षयोजनातिक्रमे, तेन लक्षयोजनप्रमाणः, इयं च भावना प्रथमपंक्त्यपेक्षया बोधव्या, एवमग्रेऽपि भाव्यमित्यादि. एवं चात्र पूर्वोक्तं द्विविधमंतरं कथं संगछते? तथातापक्षेत्रं

नीचेमुजब कह्युं बे—ते कहे बे—अहीं आवीरीते भावना बे—मानुषोत्तरपर्वतथी अर्धो लाख जोजन जवळ्याबाद करणविभावनामां कहेला करणने अनुसारे चंद्रसूर्यनी पहेली पंक्ति बे, पली एक लाख जोजन जवळ्याबाद बीजी पंक्ति बे, अने तेथी पहेली पंक्तिमां रहेला चंद्रसूर्योना तापक्षेत्रनी तेटली लंबाइ बे, अने पहोळाइ तो, एक सूर्यथी बीजो सूर्य लाख जोजन दूर होवाथी, एक लाख जोजननना प्रमाणनी बे. अने आ भावना पहेली पंक्तिनी अपेक्षाये जाणवी, अने एवीरीते आगळ पण भावी लेवुं, इत्यादि. अने एवीरीते पूर्वे कहेलुं बे प्रकारनुं अंतर शीरीते मली शके? तथा तापक्षे-

भिन्नमतेन अंतरं च भिन्नमतेन, तदपि कथं युक्तमित्यादि बहुश्रुतेभ्यो भावनीयं.

अस्मिन्नर्धे संख्ययार्का-श्चंद्राश्च स्युर्द्विसप्ततिः ॥ द्वीपे संपूर्णेऽत्र चतु—श्चत्वारिंशं शतं हि ते ॥ १४ ॥ तथाहि—कालोदवार्धेरारभ्य । संख्यां शीतोष्णरोचिषां ॥ निश्चेतुमेतत्करणं । पूर्वाचार्यैः प्ररूपितं ॥ १५ ॥ विवक्षितद्वीपवार्धौ । ये स्युः शीतोष्णरोचिषः ॥ त्रिघ्नास्ते प्राक्तनैर्जंबू-द्वीपादिद्वीपवार्द्धिगैः ॥ १६ ॥ सूर्यैरुन्मीलिताः

व पण जूदे मते छे, अने अंतर पण जूदे मते छे, ते पण केम युक्तिवाळुं थाय? इत्यादि बहुश्रुतोपासेथी भावी लेवुं.

द्वीपना आ अर्धभागमां सूर्यो तथा चंद्रो बहोतेर छे, अने संपूर्णद्वीपमां ते एकसो चमाल्लीस छे. ॥ १४ ॥ ते कहे छे—कालोदधिसमुद्रथी मांडीने चंद्रसूर्योनी संख्यानो निश्चय करवामाटे पूर्वाचार्योए नीचेमुजब करण कहेलुं छे. ॥ १५ ॥ आ विवक्षित द्वीपसमुद्रमां जे चंद्रसूर्यो छे, तेनने त्रणगणा करीने तेमां जंबूद्वीपादिकद्वीपसमुद्रमां रहेला ॥ १६ ॥ सूर्यचंद्रोने साथे मेळववाथी जेटला चंद्रसूर्यो थाय, तेटला चंद्रसूर्यो आगळ आगळ

स्यु—र्यावंतः शशिभास्कराः ॥ अनंतरानंतरे स्यु-र्द्वीपे तावंत एव ते ॥ १७ ॥ चतुश्चत्वारिंशमेवं । शतं स्युः पुष्करेऽखिले ॥ द्वयोस्तदर्धयोस्तस्माद्-द्विसप्ततिर्द्विसप्ततिः॥ ॥ १८ ॥ एवं शेषेष्वपि द्वीप-वार्द्धिष्विंदुविवस्वतां ॥ अनेनैव कारणेन । कार्यः संख्याविनिश्चयः ॥ १९ ॥ यतो मूलसंग्रहण्यां । तथा क्षेत्रसमासके ॥ सर्वद्वीपोदधिगता-र्केंदुसंख्याभिधायकं ॥ २० ॥ करणं ह्येतदेवोक्तं । जिनभद्रगणीश्वरैः ॥ न चोक्तमपरं किंचि—त्करणावरणाख्यैः ॥ २१ ॥ तथा च मूलसंग्रहणीटीकायां हरिभद्रसूरिः

ना द्वीपमां जाणवा. ॥ १७ ॥ एवीरीते संपूर्ण पुष्करद्वीपमां एकसो चमाल्लीस सूर्यचंद्रो थाय, अने तेथी तेना बन्ने अर्धभागमां बहोतेर बहोतेर चंद्रसूर्यो होय छे. ॥ ॥ १८ ॥ एवीरीते बाकीना द्वीपसमुद्रोमां पण आज रीतिथी तेमनी संख्यानो निश्चय करवो, ॥ १९ ॥ केमके मूलसंग्रहणीमां तथा क्षेत्रसमासमां सघला द्वीपसमुद्रोमां रहेला सूर्यचंद्रोनी संख्या जणावनारुं ॥ २० ॥ आज करण करुणाना स्थानरूप श्रीजिनभद्रगणीक्षमाश्रमणे कहेलुं छे, परंतु बीजी कोइ रीति कहेली नथी. ॥ २१ ॥ वळी तेमाटे मूलसंग्रणीनी टीकामां श्रीहरिभद्रसूरिजी क-

—एवं णंतराणंतरे खित्ते पुक्खरदीवे चोयालं चंदसयं ह॰ वइ, एवं शेषेष्वप्यमुनोपायेन चंद्रादिसंख्या विज्ञेयेति. युक्ता चेयं व्याख्या चंद्रप्रज्ञप्तौ सूर्यप्रज्ञप्तौ जीवाभिगमे च सकलपुष्करवरद्वीपमाश्रित्येहमेव चंद्रादिसंख्याभिधानात, तथाहि तद्ग्रंथाः—पुक्खरवरदीवेणं भंते दीवे केवइया चंदा पभासिसु वा पभासंति वा पभासिस्संति वा? गो॰ चोयालं चंदसयं पभासिंसु वा पभासंति वा पभासिस्संति वा. चोयालं सूरियाण सयं तविंसु वा तवंति वा तविस्सं-

---

हे जे के—एवीरीते अनंतरानंतर क्षेत्रमां पुष्करद्वीपमां एकसो चमालीस चंद्रो होय जे, अने एवीरीते बाकीना द्वीपोमां पण आज उपायथी चंद्रादिकनी संख्या जाणवी. वळी चंद्रपन्नत्ति, सूर्यपन्नत्ति तथा जीवाभिगममां संपूर्ण पुष्करवरद्वीपने आश्रीने आवीजरीते चंद्रादिकनी संख्या कहेली होवाथी आ व्याख्या युक्त जे. तेमाटे ते ग्रंथोना पाठो कहे जे—हे भगवन्! पुष्करवरद्वीपमां केटला चंद्रो प्रकाशता हता? केटला प्रकाशे जे? अने केटला प्रकाशशे? (भगवान कहे जे के) हे गौतम! एकसो चमालीस चंद्रो प्रकाशता हता, प्रकाशे जे, अने प्रकाशशे, तेमज एकसो चमालीस सूर्यो तपता हता,

ति वा. इत्यादि. तथा तस्मिन्नेवार्थे सूर्यप्रज्ञप्तौ संग्रहणी-गाथाः—चोयालं चंदसयं । चोयालं चेव सूरियाण सयं ॥ पुक्खरवरंमि दीवे । चरंति एए पगासंता ॥ १ ॥ चत्तारि सहस्साइं । बत्तीसं चेव होंति नक्खत्ता ॥ छच्च सया बावत्तर । महागहा बारससहस्सा ॥ २ ॥ छन्नउइ सयसहस्सा । चोयालीसं भवे सहस्साइं ॥ चत्तारिं च सयाइं । तारागणकोडिकोडीणं ॥ ३ ॥ ज्योतिष्करंमकेऽप्याहुः—धायइसंडप्पभिई । उद्दिठ्ठा तिगुणिया भवे चंदा ॥ आइल्लचंदसहिया । ते हुंति अणंतरं परंत ॥ ४ ॥ आइ-

---

तपे छे, अने तपशे, इत्यादि. वळी तेज भावार्थमाटे सूर्यपन्नत्तिमां नीचेमुजब संग्रहणीनी गाथाउं छे—एकसो चमालीस चंद्रो, तथा एकसो चमालीस सूर्यो प्रकाश करताथका पुष्करद्वीपमां विचरे छे. ॥ १ ॥ चार हजार अने बत्रीस नक्षत्रो छे, तथा बार हजार छसोने बहोतेर महाग्रहो छे. ॥ २ ॥ छन्नु लाख चमालीस हजार अने चारसो कोटाकोटी ताराउं छे. ॥ ३ ॥ ज्योतिष्करंमकमां पण कह्युं छे के—धातकीखंडादिकनी अपेक्षाये तेथी त्रणगणा अने तेमां प्रथमना चंद्रो मेलवीये तेटली संख्याना चंद्रो तेथी अगाडी होय छे. ॥ ४ ॥ ते-

चाणंपि भवे । एमेव विही अणेण कायव्वा ॥ दीवेसु समुद्देसु अ । एमेव परंपरा जाण ॥ ५ ॥ अनंतरं नरक्षेत्रा—त्सूर्यचंद्राः कथं स्थिताः ॥ तदागमेषु गदितं । सांप्रतं नोपलभ्यते ॥ २२ ॥ केवलं चंद्रसूर्याणां । यत्प्राक्कथितमंतरं ॥ तदेव सांप्रतं चंद्र—प्रज्ञप्त्यादिषु दृश्यते ॥ २३ ॥ तथोक्तं चंद्रप्रज्ञप्तिसूत्रे जीवाभिगमसूत्रे च— चंदाउ सूरस्स य । सूराचंदस्स अंतरं होइ ॥ पन्नाससहस्साइं । जोअणाणं अणूणाइं ॥ १ ॥ सूरस्स य सूरस्स य । ससिणो ससिणो य अंतरं दिठं ॥ बहिया माणुस-

---

मज सूर्योनी संख्यानी गणतरी पण तेज विधिपूर्वक करी लेवी, द्वीपो तथा समुद्रोमां पण तेज परंपरा जाणवी. ॥ ५ ॥ मनुष्यक्षेत्रथी आगळ सूर्यचंद्रो केम रह्या होशे? तेमाटे आगमोमां खुलासो कहेलो होशे, परंतु हालमां ते मळी शकतो नथी. ॥ २२ ॥ केवल चंद्रसूर्योनुं पूर्वे जे अंतर कहेलुं छे, तेज हालमां चंद्रप्रज्ञप्तिआदिकमां देखाय छे. ॥ २३ ॥ तेमाटे चंद्रप्रज्ञप्तिसूत्र तथा जीवाभिगमसूत्रमां कह्युं छे के—चंद्रथी सूर्यनुं अने सूर्यथी चंद्रनुं अंतर संपूर्ण पचास हजार जोजननुं होय छे. ॥ ॥ १ ॥ तेमज मानुषोत्तरपर्वतथी बहार सूर्यथी सूर्यनुं अ-

नगस्स । जोयणाणं सयसहस्सं ॥ २ ॥ सूरंतरिया चंदा । चंदंतरिया य दिणयरा दिट्ठा ॥ चित्तंतरलेसागा । सुहलेसा मंदलेसा य ॥ ३ ॥ ततश्च—एषां संज्ञाव्यते चंद्र—प्रज्ञप्त्याद्यनुसारतः ॥ सूचीश्रेण्या स्थितिर्नैव । श्रेण्या परिरयाख्यया ॥२४॥ तथोक्तं जीवाभिगमवृत्तौ सूर्यसूर्यांतरसूत्रव्याख्याने—एतच्चैवमंतरपरिमाणं सूचीश्रेण्या प्रतिपत्तव्यं, न वलयाकारश्रेण्येति, संग्रहणीलघुवृत्तेरप्ययमेवाभिप्रायः. यथागमं भावनीय—मन्यथा वा बहुश्रुतैः ॥

ने चंद्रथी चंद्रनुं अंतर एक लाख जोजननुं छे. ॥ २ ॥ सूर्योनी वच्चे चंद्रो, अने चंद्रोनी वच्चे सूर्यो कहेला छे, तेमज तेनुं विचित्रांतरलेश्यावाळा एटले सुखलेश्यावाळा तथा मंदलेश्यावाळा छे. ॥ ३ ॥ अने तेथी—चंद्रप्रज्ञप्ति आदिकने अनुसारे तेनी स्थिति सूचीश्रेणिथी संभवे छे, परंतु वलयाकारश्रेणिथी संभवती नथी. ॥ २४ ॥ ते माटे सूर्यसूर्यवच्चेना अंतरसंबंधि व्याख्यानमां जीवाभिगमनी वृत्तिमां कह्युं छे के—अंतरनुं आ प्रमाण सूचिश्रेणिथी जाणवुं, परंतु वलयाकारश्रेणिथी जाणवुं नहि, संग्रहणीनी लघुवृत्तिनो पण एज अभिप्राय जाणवो. अथवा आगममां कह्यामुजब कोइ बीजी रीते बहुश्रुतोए

श्रेयसेऽभिनिवेशोऽर्थे । न ह्यागमाविनिश्चिते ॥ २५ ॥ चंद्रार्कपंक्तिविषये । नरक्षेत्राद्बहिः किल ॥ मतांतराणि दृश्यंते । बहूयांसि तत्र कानिचित ॥ २६ ॥ अनुग्रहार्थं शिष्याणां । दर्श्यंते प्रथमं त्विदं ॥ दिगंबराणां तत्कर्म-प्रकृत्यादिषु दर्शनात् ॥ २७ ॥ युग्मं ॥ लक्षार्धानिक्रमे मर्त्यो—त्तरशैलादनंतरं ॥ वृत्तक्षेत्रस्य विष्कंभः । संपद्यते ह्यानिह ॥ २८ ॥ षट्चत्वारिंशतालक्षै—र्मितोऽस्य परिधिः पुनः ॥ कोट्येका पंचचत्वारिं—शता लक्षैः समन्विता ॥ २९ ॥ षट्चत्वारिंशत्सहस्राः । शतैश्चतुर्भिरन्विताः

भावी लेवुं, केमके आगमथी निश्चित कर्या विनाना अर्थमां आग्रह करवो कल्याणकारी नथी. ॥ २५ ॥ मनुष्यक्षेत्रथी बहार चंद्रसूर्यनी पंक्तिना विषयमां घणा मतांतरो देखाय छे, तेमाना केटलाक ॥ २६ ॥ शिष्योना अनुग्रहमाटे देखाडीये छीये, तेमानो पहेलो नीचेमुजब दिगंबरोनो मत छे, के जे तेमनी कर्मप्रकृतिआदिकमां देखाय छे. ॥ २७ ॥ युग्मं ॥ मानुषोत्तरपर्वतथी अर्ध लाख जोजन उलंग्याबाद नीचेमुजब गोळाकार क्षेत्रनी पहोळाइ थाय छे. ॥ २८ ॥ अने ते छेताळीस लाख जोजननी छे, वळी तेनो घेरावो एक क्रोड पस्ताळीस लाख,

॥ सप्तसप्तत्यभ्यधिका । योजनानामुदीरिताः ॥ ३० ॥ प्रतियोजनलक्षं चै—कैकसूर्येंदुभावतः ॥ प्रत्येकमाद्ययोर्व्यां पंच—चत्वारिंशं शतं तयोः ॥ ३१ ॥ पूर्वोक्तपरिधौ कोटे—र्लक्षेऽन्यश्चाधिकस्य तु ॥ विभक्तस्य नवत्याढ्य—द्विशत्या शशिभास्करैः ॥ ३२ ॥ लब्धे द्विघ्ने चंडसूर्यो—तरेषु स्यात्तदंतरं ॥ लक्षार्धं किंचिदधिक—षष्ट्युक्तशताधिकं ॥ ३३ ॥ लक्षांतरे द्वितीयैवं । पंक्तिर्लोकांतसीमया ॥ योजनलक्षांतरालाः । स्युः सर्वा अपि पंक्तयः ॥३४॥ तथा—

॥ २९ ॥ छेताली हजार चारसो सीतोतेर जोजननो कहेलो छे. ॥ ३० ॥ दर एक लाख जोजने एकेको सूर्यचंद्र होवाथी दरेक पहेली पंक्तिमां एकसो पस्तालीस सूर्यचंद्रो छे. ॥ ३१ ॥ पूर्वे कहेला घेरावामां लाखअधिक क्रोडने बसोनेवु चंद्रसूर्योए भांगवाथी ॥ ३२ ॥ जे आवे तेने चंद्रसूर्योना आंतरामां भेळवते छते अर्ध लाख अने कइंक अधिक एकसो साठ जेटलुं ते अंतर आवे. ॥ ३३ ॥ एवीरीते तेपछी लाख जोजनने अंतरे बीजी पंक्ति आवे, एम छेक लोकांतसुधी एकेक लाख जोजनने अंतरे सर्व पंक्तिओ रहेली छे. ॥ ३४ ॥ वळी—

यावल्लक्षप्रमाणो यो । द्वीपो वापि तथांबुधिः ॥ स्युस्तावत्यः परिरय—श्रेण्यस्तत्रेंदुनास्वतां ॥ ३५ ॥ वृद्धिः पंक्तौ द्वितीयस्या—माद्यपंक्तेरनंतरं ॥ षण्णां प्रत्येकमर्कांणा—मिंदूनां च निरूपिता ॥ ३६ ॥ तृतीयस्यां तु सप्तानां । वृद्धिः षण्णां ततो द्वयोः ॥ पुनः पंक्तौ तृतीयस्यां । सप्तानां वृद्धिरेव हि ॥ ३७ ॥ तथाहि—पंक्त्योर्द्वयोर्योजनानां । लक्षमंतरमेकतः ॥ परतोऽप्यंतरं ताव—त्ततो लक्षद्वयाधिके ॥ ३८ ॥ विष्कंभे पूर्वविष्कंभा—त्प्रतिपंक्ति विवर्धते ॥ लक्षद्वयं योजनानां । तस्यायं परिधिर्भवेत ॥

जेटला लाख जोजनना प्रमाणवाळो जे द्वीप अथवा समुद्र होय, तेटली त्यां सूर्यचंद्रोनी घेरावानी श्रेणिउ होय छे. ॥ ३५ ॥ पहेली पंक्तिपछी बीजी पंक्तिमां सूर्यचंद्रोनी दरेकनी छनी वृद्धि कहेली छे. ॥ ३६ ॥ अने त्रीजीमां सातनी वृद्धि थाय छे, पछीनी बेमां छनी, अने पाछी बीजी पंक्तिमां सातनी वृद्धि थाय छे. ॥ ३७ ॥ ते कहे छे—बन्ने पंक्तिउनुं एक बाजुथी एक लाख जोजननुं अंतर छे, अने बीजी बाजुथी पण तेटलुंज अंतर छे, अने तेथी बे लाखथी अधिक ॥ ३८ ॥ पहोळाइ होते छते दरपंक्तिए बे लाख जोजन वधे छे, अने तेनो वे-

॥ ३९ ॥ लक्षाणि षट् योजनानां । द्वात्रिंशच्च सहस्रकाः ॥ पंचपंचाशदाढ्यानि । चत्वार्येव शतानि च ॥ ४० ॥ पूर्वपूर्वपंक्तिगत—परिधिष्वस्य योजनात् ॥ अग्याग्यपंक्ति-परिधिः । सर्वत्र क्षेप एष वै ॥ ४१ ॥ अथैतस्यादिमपंक्ति—परिधौ क्षेपतः किल ॥ द्वितीयपंक्तिसंबंधी । परिधिः स भवेदियान् ॥ ४२ ॥ एकपंचाशता लक्षै—रेका कोटी समन्विता ॥ अष्टसप्तत्या सहस्रै—र्द्वात्रिंशैर्नवभिः शतैः ॥ ४३ ॥ षडेव लक्षाः पूर्वस्मा—त्परिधेरधिकास्ततः ॥ षण्णां वृद्धिः प्रतिलक्ष—मेकैकार्केंदुवृद्धितः ॥ ४४ ॥ एवं

रावो नीचेमुजब थाय छे. ॥ ३९ ॥ छलाख बत्रीस हजार चारसो पचावन जोजन थाय छे. ॥ ४० ॥ तेने पूर्वपूर्वनी पंक्तिना घेरावामां भेळववाथी आगलीआगली पंक्तिनो घेरावो आवे छे, एवीरीते सर्वमां तेज भेळववानुं छे. ॥ ४१ ॥ हवे पहेली पंक्तिना घेरावामां ते भेळववाथी बीजी पंक्तिसंबंधी नीचेमुजब घेरावो आवे. ॥ ४२ ॥ एक क्रोड एकावन लाख अठोतेर हजार नवसोने बत्रीस जोजन थाय छे. ॥ ४३ ॥ अने एवीरीते पूर्वना घेरावाथी छलाख जोजनज अधिक थया, अने दर लाख जोजने एकेक सूर्यचंद्रनी वृद्धिथी छनी वृद्धि थइ. ॥

पंक्तौ द्वितीयस्यां । संमिता लक्षसंख्यया ॥ प्रत्येकमेकपंचाशं । शतमिंदुदिवाकराः ॥ ४५ ॥ द्वितीयपंक्तिपरिधौ । ततः क्षेपांकयोगतः ॥ तृतीयपंक्तिपरिधि—रेतावानिह जायते ॥ ४६ ॥ एका कोट्यष्टपंचाश—ल्लक्षाण्येकादशापि च ॥ सहस्राणि त्रिशती च । सप्ताशीतिसमन्विताः ॥ ॥ ४७ ॥ पूर्वस्मात्परिधेः सप्त । लक्षा जाता ह्यधिकाः ॥ वृद्धिस्ततस्तृतीयस्यां । सप्तानामिंदुभास्वतां ॥ ४८ ॥ तुर्यांपंचम्योस्तु पंक्त्योः । षण्णां षण्णां ततः परं ॥ वृद्धिः ष-

---

॥ ४४ ॥ एवीरीते बीजी पंक्तिमां तेटला लाखोनी संख्या जेटला एटले एकसो पचास एकसो पचास सूर्यचंद्रो थया. ॥ ४५ ॥ पढी बीजी पंक्तिना घेरावामां नेळववानी संख्याना योगथी त्रीजी पंक्तिनो घेरावो नीचेमुजब थाय छे. ॥ ४६ ॥ एक क्रोड अठावन लाख अग्यार हजार त्रणसोने सतासी जोजन थाय छे. ॥ ४७ ॥ एवीरीते अहीं पूर्वना घेरावाथी सात लाख जोजन अधिक थया, तेथी त्रीजी पंक्तिमां सात सात चंद्रसूर्योनी वृद्धि थइ. ॥ ४८ ॥ पढीनी चोथी अने पांचमी पंक्तिमां छनी वृद्धि थाय छे, अने ते पढीनी छट्ठी पंक्तिमां सातनी वृद्धि थाय छे, अने तेपढीनी बे पंक्तिओमां पाछी छ-

ष्ट्यां तु सप्तानां । षण्णां षण्णां ततो द्वयोः ॥ ४९ ॥ लो-
कांतं यावदाधिक्य—मेवमिंदुविवस्वतां ॥ वाच्यमेवं पु-
ष्करोत्त—रार्धेऽष्टास्वपि पंक्तिषु ॥ ५० ॥ सप्तत्रिंशदधिका-
नि । शतान्येव त्रयोदश ॥ प्रत्येकमिंदुसूर्याणां । भवंति
सर्वसंख्यया ॥ ५१ ॥ एतदर्थसंग्राहिकाश्च पूर्वाचार्यकृता
एव इमा गाथाः—माणुसनगाउ परउ । लक्खद्धे होइ
खेत्तविक्कंभो ॥ बायालीसं लक्खा । परिही तस्सेगकोडी-
उ ॥ १ ॥ पणयालीसलक्खा । छायालीसं च जोअणस-
हस्सा ॥ चउरो सयाइं तह सत्त—हत्तरी जोअणाणं तु

नी वृद्धि थाय छे. ॥ ४९ ॥ एवीरीते छेक लोकांतसु-
धी चंद्रसूर्योनी अधिकता जाणी लेवी, अने एवी रीते
पुष्करना उत्तरार्धमां आठे पंक्तिओमां ॥ ५० ॥ चंद्रो त-
था सूर्यो दरेक सर्व मलीने तेरसो सामत्रीस होय छे.
॥ ५१ ॥ आ भावार्थने सूचवनारी पूर्वाचार्योज करेली
नीचेमुजब गाथाओ छे—मानुषोत्तरपर्वतथी आगळ अर-
धो लाख जोजन जंबुद्वीपना क्षेत्रनी पहोळाइ छेतालीस
लाखनी थाय छे, अने तेनो घेरावो एक क्रोड, ॥१॥
पस्तालीस लाख, छेतालीस हजार चारसोने सीतेर जो-
जननो छे. ॥ २ ॥ किंइक अधिक अर्धो लाख जोजने

॥ २ ॥ सादिअजोअणलक्ख-ऊणंतरठियससीणसूराणं ॥ पंतीए पढमाए । पणयालसयं तु पत्तेयं ॥ ३ ॥ तप्परओ पंतीओ । जोअणलक्खंतराओ सव्वाओ ॥ जो जइ लक्खो दिव्वुदहि । तह तावइय पंतीओ ॥ ४ ॥ वुड्ढी दु इयग-पंतीओ । छएह तइयाए होइ सत्तएहं ॥ तप्परओ छउ पंती । छगवुड्ढी तइयसगवुड्ढी ॥ ५ ॥ मतांतरं करणवि-भावनायामिदं स्मृतं ॥ लवणार्धांतिक्रमे पंक्ति—राद्या म-र्त्योत्तराचलात ॥ ५२ ॥ द्विसप्ततिः शशभृतां । द्विसप्तति-

---

एकांतरे रहेला चंद्रसूर्योनी पहेली पंक्तिमां तेओ दरेक एकसो पस्तालीस एकसो पस्तालीस होय छे. ॥ ३ ॥ तेथी आगलनी सर्व पंक्तिओ एक लाख जोजनना अंत-रवाळी छे, तथा जे द्वीपसमुद्र जेटला लाखनो होय छे, त्यां तेटली पंक्तिओ होय छे. ॥ ४ ॥ बीजी पंक्तिमां छनी वृद्धि थाय छे, पछी त्रीजीमां सातनी, अने तेथी आगळ बे पंक्तिमां छनी वृद्धि थाय छे, अने तेथी आगळ सात-नी वृद्धि थाय छे. ॥ ५ ॥ वळी करणविभावनामां नीचे मुजब मतांतर कहेलुं छे, मानुषोत्तरपर्वतथी अर्ध लाख जोजन उल्लंघ्याबाद पहेली पंक्ति आवे छे. ॥ ५२ ॥ ते-मां बहोतेर चंद्रो, अने बहोतेर सूर्यो होवाथी पहेली पं-

श्च भास्वतां ॥ चतुश्चत्वारिंशमाद्य—पंक्तावेवं शतं भवेत् ॥ ५३ ॥ यावद्योजनलक्षाणि । द्वीपः पाथोनिधिश्च यः॥ पंक्तयस्तत्र तावत्यो । मतेऽत्रापि समं ह्यदः ॥ ५४ ॥ नान्विंदोः समुदितयो—स्ततः शेषासु पंक्तिषु ॥ चतुष्कस्य चतुष्कस्य । वृद्धिर्लोकांतसीमया ॥ ५५ ॥ एवं च पंक्तावष्टम्यां । द्वीपार्धेऽत्रेंदुभास्वतां ॥ संजातं समुदितानां । द्विसप्तत्यधिकं शतं ॥ ५६ ॥ एवं च पुष्करार्धेऽस्मिन् । समुदितेंदुभास्वतां ॥ शतानि द्वादश चतुः—षष्टिश्च सर्वसंख्यया ॥ ५७ ॥ तत्तत्पंक्तिस्थपरिधौ । स्वस्वभान्विंदुना-

---

क्तिमां तेनुं सर्व मळीने एकसो चमाळीस छे. ॥ ५३ ॥ जेटला लाख जोजननो जे द्वीप तथा समुद्र होय, त्यां तेटली पंक्तिनुं होय, ए आ मतमां पण सरखुंज छे. ॥ ॥ ५४ ॥ तेथी बाकीनी पंक्तिनुंमां छेक लोकांतसुधी चार चार सूर्यचंद्रनी एकीहारे वृद्धि थाय छे. ॥ ५५ ॥ एवीरीते आठमी पंक्तिमां आ द्वीपार्धमां सूर्यचंद्रो साथे मळीने एकसो बहोतेर छे. ॥ ५६ ॥ एवीरीते आ पुष्करार्धमां सर्व मळीने बारसो चोसठ सूर्यचंद्रो छे. ॥ ५७ ॥ ते ते पंक्तिना घेराव्याने पोतपोताना सूर्यचंद्रोए भांगवाथी सूर्यचंद्रनुं अंतर आवे छे, अने तेने बमणुं करवाथी

जिते ॥ लब्धमंतरमर्केंदो—र्द्विघ्नमिंदोस्तथार्कयोः ॥५८॥ यथाद्यपंक्तिसंबंधि—पूर्वोक्तपरिधौ किल ॥ चतुश्चत्वारिंशशता—र्केंदुभक्ते भवेदिदं ॥ ५९ ॥ लक्षमेकं सहस्रं च । स्फुटं सप्तदशोत्तरं ॥ चतुश्चत्वारिंशशत—भक्तस्य योजनस्य च ॥ ६० ॥ एकोनत्रिंशदंशाश्च १० १० १७ २९×१४४—र्केंदोरेतन्मिथोंतरं ॥ अस्मिंश्च द्विगुणोऽन्योऽन्यं । भान्वोरिंदोश्च तद्भवेत २० २० ३४ २९ ७२ ॥६१॥ द्वैगुण्या यात भागानां द्वाभ्यां खल्वपवर्त्यते ॥ भेदकल्पे

बे चंद्रोवच्चेनुं तथा बे सूर्योवच्चेनुं अंतर आवे छे. ॥५८॥ जेम पहेली पंक्तिसंबंधि पूर्वे कहेला घेरावाने एकसो चमालीस सूर्यचंडे भागवाथी नीचेमुजब आवे छे, ॥५९॥ एक लाख एक हजार सतर पूर्णांक जोजन, तथा एक जोजनना एकसो चमालीसमा भागजेवडा ॥ ६० ॥ उगणत्रीस भागो. एटलुं सूर्य अने चंडवच्चेनुं अंतर थाय, अने ते रकमने बमणी करवाथी बन्ने सूर्योवच्चेनुं तथा बन्ने चंद्रोवच्चेनुं बे लाख बे हजार चोत्रीस पूर्णांक उगणत्रीस बहोतेरांश जोजनजेटलुं अंतर थाय. ॥ ६१ ॥ अहीं भागोने जे बमणा करवा, एटले तेनो बेए भेद उडाडवो, केमके भेदनी रकमनो भेद उडाडवाथी अं-

दके त्विष्टे । ह्यंशराशिर्नवेन्महान् ७२ ॥ ६२ ॥ मतेऽस्मिं-
श्च प्रतिद्वीप—वार्क्षीदुतिग्मरोचिषां ॥ संख्यानिधायिकर-
णं । न प्रोक्तं विस्तृतेर्निया ॥ ६३ ॥ तदर्थिनिस्तु करण
—विभावना विभाव्यतां ॥ पूर्वं संग्रहणीटीका । कृता या
मलयर्षिभिः ॥ ६४ ॥ एतन्मतसंग्राहिके च गाथे इमे—
चोयालसयं पढमिल्लुयाए । पंतीइ चंदसूराणं ॥ तेण
परं पंतीनं । चउचउत्तरियाए वुड्ढीए ॥ १ ॥ बावत्तरिचं-
दाणं । बावत्तरिसूरियाणं पंतीनं ॥ पढमाए अंतरं पुण ।
चंदा चंदस्स लक्खदुगं ॥ २ ॥ अत्र ' लक्खदुगंति ' ल-

शोनी रकम मोटी (७२) थाय छे. ॥ ६२ ॥ वळी आ
मतमुजब दरेक द्वीपसमुद्रमां रहेला चंद्रसूर्योनी संख्या
कहेनारुं करण विस्तारना भयथी अहीं कहेल नथी. ॥
॥ ६३ ॥ परंतु तेना अर्थीनए पूर्वे श्रीमलयगिरिजी म-
हाराजे संग्रहणीनी जे टीका रचेली छे, तेमांथी करणनी
भावना जाणी लेवी. ॥ ६४ ॥ आ मतने संग्रह करनारी
नीचेमुजब बे गाथानं छे—पहेली पंक्तिमां एकसो च-
मालीस चंद्रसूर्यो छे, अने तेथी आगल दरपंक्तिए चार
चारनी वृद्धि जाणवी. ॥ १ ॥ अने तेथी पहेली पंक्ति-
मां बहोतेर चंद्रो अने बहोतेर सूर्यो छे, अने एक चंद्र-

द्वाद्विकं विंशत्या शतैश्चतुस्त्रिंशैर्योजनस्य द्विसप्ततिभागैरेकोनत्रिंशद्भागैरधिकं बोधव्यं. ॥

श्रेणिः परिरयाख्यैव—मेतयोरेतयोर्द्वयोः ॥ न तु सूचीश्रेणिरत्र । वेत्ति तत्वं तु केवली ॥ ६५ ॥ योगशास्त्रचतुर्थप्रकाशवृत्तावप्युक्तं—मानुषोत्तरात्परतः पंचाशता योजनसहस्रैः परस्परमंतरिताश्चंद्रांतरिताः सूर्याः, सूर्यांतरिताश्चंद्रा मनुष्यक्षेत्रीयचंद्रसूर्यप्रमाणा यथोत्तरं क्षेत्रपरिधेर्वृद्ध्या संख्येया वर्धमानाः शुभलेश्या ग्रहनक्षत्रतारापरिवारा

थी बीजा चंद्रनुं अंतर बे लाख जोजननुं छे. ॥ २ ॥ अहीं 'बे लाख' एटले बे हजार चोत्रीस पूर्णांक नगणत्रीस बहोतेरांश जोजन तेपर अधिक जाणवा.

एवीरीते तेनं बन्नेनी परिरयनामनी श्रेणि छे, पण सूचीश्रेणि नथी, बाकी अहीं खरी हकिकत केवली महाराज जाणे. ॥ ६५ ॥ योगशास्त्रना चोथा प्रकाशनी टीकामां पण कह्युं छे के—मानुषोत्तरपर्वतथी आगळ पचास हजार जोजने परस्पर अंतरवाळा एटले चंद्रोथी अंतरित थयेला सूर्यो, तथा सूर्योथी अंतरित थयेला चंद्रो मनुष्यक्षेत्रमाना चंद्रसूर्योजेवमा अनुक्रमे क्षेत्रना घेरावानी वृद्धिथी संख्यावडे वधताथका शुभलेश्यावाळा त-

घंटाकारा असंख्येया आस्वयंभूरमणाब्धेर्योजनांतरिताः निः पंक्तिनिस्तिष्ठंतीति. तथा परिशिष्टपर्वण्यपि श्रीहेमचंद्रसूरिभिः परिरयश्रेणिरेवोपमिता, तथाहि राजगृहवप्रवर्णने—तत्र राजतसौवर्णैः । प्राकारः कपिशीर्षकैः ॥ भाति चंद्रांशुमद्भिर्वै—मर्त्योत्तर इवाचलः ॥ १ ॥ इति श्रीपरिरयश्रेणिः ॥ परतः पुष्करद्वीपा—त्पुष्करोदः पयोनिधिः ॥ समंततो द्वीपमेन—मवगूह्य प्रतिष्ठितः ॥ ६६ ॥ अतिपथ्यमतिस्वच्छं । जात्यं लघु मनोरमं ॥ स्फुटस्फटिकरत्नान

था ग्रह, नक्षत्र अने तारानुना परिवारवाळा, घंटाजेवा आकारवाळा अने असंख्याता जेक स्वयंभूरमणसमुद्रसुधी लाख जोजननना आंतरावाळी पंक्तिनुवडे रहेला जे. वळी परिशिष्टपर्वमां पण श्रीहेमचंद्राचार्यजीए घेरावारूप श्रेणिनीज उपमा आपेली जे. ते कहे जे—राजगृहनगरना किल्लाना वर्णनमां—चंद्रो तथा सूर्योना बिंबोथी जेम मानुषोत्तरपर्वत, तेम रजत तथा सुवर्णना कांगरानुवडे ते किल्लो शोजे जे. ॥ १ ॥ एवीरीते ते श्रेणि घेरावारूप जाणवी. ॥ पुष्करद्वीपथी आगळ पुष्करोद नामे महासागर जे, के जे फरतो आ द्वीपने घेरीने रहेलो जे. ॥ ६६ ॥ ते महासागरनुं जल अत्यंत पथ्य, अतिस्वच्छ,

—मस्य वारि सुधोपमं ॥ ६७ ॥ सदा सपरिवाराभ्यां । भासुराभ्यां महौजसा ॥ श्रीधरश्रीप्रभाभिख्य—देवताभ्यामहर्निशं ॥ ६८ ॥ इंदुसूर्याभ्यां पुष्करव—द्विभात्यस्योदकं यतः ॥ पुष्करोदस्तत एष । भुवि ख्यातः पयोनिधिः ॥ ६९ ॥ अस्य योजनलक्षाणि । द्वात्रिंशच्चक्रवालतः ॥ विस्तारः परिधिस्त्वस्य । ज्ञाप्यो व्यासानुसारतः ॥ ७० ॥ परतः पुष्करांभोधे—र्द्वीपोऽस्ति वारुणीवरः ॥ सद्वारुणीव वाप्यादौ । जलमस्येत्यसौ तथा ॥ ७१ ॥ देवौ द्वावत्र व-

---

नमहुं, हलकुं, मनोहर, प्रकटरीते स्फटिकरत्ननी कांतिजेवुं अने अमृतसमान छे. ॥ ६७ ॥ हमेशां परिवारवाळा तथा महातेजस्वी दीपता एवा श्रीधर अने श्रीप्रभ नामना बे देवोथी, ॥ ६८ ॥ चंद्र तथा सूर्यथी जेम पुष्कर तेम आ महासागरनुं जल शोभी रहेलुं छे, अने तेथी ते महासागर पुष्करोदनामथी पृथ्वीपर प्रसिद्ध थयेलो छे. ॥ ६९ ॥ तेनो चक्रवालरूपे विस्तार बत्रीस लाख जोजननो छे, अने तेनो घेरावो ते विस्तारने अनुसारे जाणी लेवो. ॥ ७० ॥ ते पुष्करमहासागरथी आगळ वारुणीवर नामे द्वीप छे, तेनी वावडीआदिकमां उत्तम मदिराजेवुं जल होवाथी तेनुं ते नाम छे. ॥ ७१ ॥ वळी

रुण—वरुणप्रभसंज्ञितौ ॥ तत्स्वामिकत्वाद्वरुण—वरोऽप्येष निगद्यते ॥ ७२ ॥ चतुःषष्टिर्योजनानां । लक्षाणि चैष विस्तृतः ॥ चक्रवालतया ज्ञेयः । परिधिस्त्वस्य पूर्ववत ॥ ७३ ॥ वारुणीवरोदनामा । द्वीपादस्मात्पुरोंबुधिः ॥ मदकारिवरास्वादो–दकप्राग्भारभासुरः ॥ ७४ ॥ सुजातपरमद्रव्य—सम्मिश्रमदिरारसात ॥ अतिस्वादूदकयोगात । ख्यातोऽयं तादृशाभिधः ॥ ७५ ॥ वारुणिवारुणकांत—स्वामिकयोगतोऽथवा ॥ स्याद्वारुणवरोदाख्यो । वरुणोदो-

---

त्यां वरुण अने वरुणप्रभ नामना बे देवो छे, अने तेनुंना स्वामीपणाथी ते वरुणवरद्वीप पण कहेवाय छे. ॥ ॥ ७२ ॥ चक्रवालरूपे ते द्वीपनो विस्तार चोसठ लाख जोजननो छे, तथा तेनो घेरावो पूर्वनीपेठे जाणवो. ॥ ॥ ७३ ॥ ते द्वीपथी आगळ वारुणीवरोद नामनो महासागर छे, तथा ते मद करनारा उत्तम स्वादवाळा जलना समूहथी शोभितो थयेलो छे. ॥ ७४ ॥ उमदी जातना उत्तम द्रव्योथी मिश्रित थयेला मदिराना रसथी पण अत्यंत स्वादिष्ट जलवाळो होवाथी ते तेवां नामथी प्रसिद्ध छे. ॥ ७५ ॥ अथवा वारुणी अने वारुणकांत नामना देवोना स्वामिपणाना योगथी तेनुं वारुणवरोद

ऽप्ययं भवेत् ॥ ७६ ॥ एका योजनकोट्यष्ट—विंशत्या लक्षकैः सह ॥ चक्रवालतयैतस्य । विस्तारो निश्चितो बुधैः ॥ ७७ ॥

अथ क्षीरवरो द्वीपः । परतोऽस्मात्पयोनिधेः ॥ क्षीरोपमं जलं वाप्या-दिषु यस्येत्यसौ तथा ॥ ७८ ॥ पुंडरीकपुष्पदंतौ । यद्वा क्षीरोज्ज्वलौ सुरौ ॥ अत्रेति तत्स्वामिकत्वा—ख्यातः क्षीरवरान्वितः ॥ ७९ ॥ विष्कंभोऽस्य योजनानां । द्वे कोट्यौ चक्रवालतः ॥ षट्पंचाशल्लक्षयुक्ते

नाम छे, अथवा वरुणोद पण तेज महासागरनुं नाम छे. ॥ ७६ ॥ ते महासागरनो विस्तार चक्रवालरूपे एक क्रोड अठावीस लाख जोजननो विद्वानोए निश्चित करेलो छे. ॥ ७७ ॥

हवे ते महासागरथी आगळ क्षीरवर नामनो द्वीप छे, केमके तेनी वावडीआदिकोमां क्षीरजेवुं जल होवाथी तेनुं ते नाम छे. ॥ ७८ ॥ अथवा पुंडरीक अने पुष्पदंत नामना क्षीरसरखा उज्ज्वल बे देवो अहीं वसे छे, अने ते बन्ने देवोना स्वामिपणाथी ते द्वीप क्षीरवरद्वीपना नामथी प्रसिद्ध छे. ॥ ७९ ॥ ते द्वीपनो विस्तार चक्रवालपणे बे क्रोड छपन लाख जोजननो छे, अने ते-

। परिधिश्चित्यतां स्वयं ॥ ८० ॥ ततः क्षीरवरद्वीपा—त्परं क्षीरोदवारिधिः ॥ कर्पूरपूरसंक्षीर—पिंडसंबरपांडुरः ॥८१॥ त्रिभागावर्तितचतु—र्नागसञ्जर्करान्वितं ॥ स्वादनीयं दीपनीयं । मदनीयं वपुष्मतां ॥ ८२ ॥ बृंहणीयं च सर्वांगें—द्रियाह्लादकरं परं ॥ वर्णगंधरसस्पर्श—संपन्नमतिपेशलं ॥ ॥ ८३ ॥ ईदृग् यच्चक्रिगोक्षीरं । तस्मादपि मनोहरं ॥ अस्य स्वादूदकमिति । क्षीरोदः प्रथितोंबुधिः ॥ ८४ ॥ तथा च जीवाभिगमसूत्रे—' खंडमडिंडवरेए रणो चा-

---

नो घेरावो पोतानीमेलेज चिंतवी लेवो. ॥ ८० ॥ हवे ते क्षीरवरद्वीपथी आगळ क्षीरोदसमुद्र छे, तथा ते समुद्र कपुरना समूहसरखा फीणना पिंडना आडंबरथी सफेद लागे छे. ॥ ८१ ॥ त्रण नागोमां फेलायेली चोथा नागनी साकरवाळुं, स्वादीष्ट, तथा प्राणीजनने तेजस्वी करनारुं, काम उपजावनारुं, ॥ ८२ ॥ पुष्टि करनारुं, सर्व अंगो तथा इंद्रिजने खुश करनारुं, उत्तम वर्ण, गंध, रस तथा स्पर्शवाळुं, अने अति कोमल ॥ ८३ ॥ एवुं जे चक्रीनी गायनुं दूध होय छे, तेथी पण मनोहर अने स्वादीष्ट एवुं आ समुद्रनुं जल छे, अने तेथी ते क्षीरोदसमुद्रना नामथी प्रसिद्ध थयेल छे. ॥ ८४ ॥ तेमाटे जी-

ऽरंतचक्रवट्टिस्सेत्यादि ' क्षीरोज्ज्वलांगविमल—विमल-
प्रभदेवयोः ॥ संबंधि सलिलं ह्यस्ये—त्यपि क्षीरोदवारि-
धिः ॥ ७५ ॥ जिनजन्मादिषु कृता—र्थोदकत्वादिवोल्ल-
सन् ॥ समीरलहरीसंग—रंगत्कल्लोलकैतवात् ॥ ७६ ॥
गुरुश्रीकीर्तिविजय—यशोभिस्तुलितो बुधैः ॥ इत्युद्भू-
ताद्भुतानंदाद् । द्विगुणश्चैत्यवानिव ॥ ७७ ॥ जिनस्ना-
त्रार्थकलशै—रलंकृततटद्वयः ॥ गुरुः शुश्रूषुभिः शिष्यै—

वाभिगमसूत्रमां कह्युं छे के—' खांड तथा साकरवाळुं चा-
तुरंत चक्रवर्ति राजानुं, इत्यादि '. क्षीरसरखा उज्ज्वल
शरीरवाळा विमल अने विमलप्रभ नामना बन्ने देवोसं-
बंधि ते समुद्रनुं जल होवाथी पण ते क्षीरोदसमुद्र कहे-
वाय छे. ॥ ७५ ॥ पवननी लहेरोना संगथी उछळता
मोजांओना मिषथी, जाणे जिनेश्वरप्रभुना जन्मादिकने-
विषे कृतार्थ जलवाळो होवाथी उल्लसायमान थतो, ॥
॥ ७६ ॥ तथा विद्वानोए गुरुमहाराज श्रीकीर्तिविजयजी-
ना यशसाथे तेनी तुलना करवाथी उत्पन्न थयेला अ-
द्भुत आनंदथी जाणे बेवडी सफेदाइवाळो होय नहि,
एवो, ॥ ७७ ॥ तथा सेवा करवानी इछावाळा, अने स्व-
छ अमृतना (मोक्षना) अर्थी एवा शिष्योवडे जेम गु-

स्विस्वज्ञामृतार्थिभिः ॥ ८८ ॥ दिव्यकुंभेष्वाहरत्सु । प्रण-
म्य शिरसोदकं ॥ लोलत्कल्लोलनिनदै—रनुज्ञां वितरन्निव
॥ ८९ ॥ समंततस्तटोद्भिन्न—चलद्बुद्बुददंतुरः ॥ ता-
टंक श्व मेदिन्याः । स्फुरन्मौक्तिकपंक्तिकः ॥ ९० ॥ लो-
लत्कल्लोलसंघट्टो—द्गलद्वीकरकैतवात ॥ सिद्धान्नभोगता/
न्मुक्ता-कणैरवकिरन्निव ॥ ९१ ॥ धृतो निर्णिज्य विधि-
ना—तपाय स्थिरनाकतां ॥ शोभतेऽसौ मध्यलोक—

रु, तेम जिनेश्वरप्रभुना स्नात्रमाटे राखेला कुंभोवडे शो-
भेला छे बन्ने किनारा जेना एवो, ॥ ८८ ॥ मस्तकथी प्र-
णाम करीने दिव्यकुंभो जल लेते छते, उछळता मो-
जांओना शब्दोथी जाणे आज्ञा आपतो होय नहि ए-
वो, ॥ ८९ ॥ चोतरफ किनारापर अथडाता अने चला-
यमान परपोटाओथी दांतावाळो थयेलो एवो ते क्षीरसमु-
द्र, स्फुरायमान थतां मोतीओनी हारवाळुं पृथ्वीरूपी स्त्रीनुं
जाणे गोरीयुं (कर्णनुं आभूषण) होय नहि एवो, ॥
॥ ९० ॥ वळी उछळता मोजांओना परस्पर अथडावाथी
उछळता जलबिंदुओना मिषथी आकाशमां रहेला सि-
द्धोने मोतीओना कणोथी जाणे वधावतो होय नहि, ए-
वो, ॥ ९१ ॥ स्थिरसूर्योना तापथी (बचाववामाटे) जा-

निचोलक इवोज्ज्वलः ॥ ९२ ॥ सप्तभिः कुलकं ॥ अस्य द्वादशलक्षाढ्या । विष्कंभः पंचकोट्यः ॥ योजनानां परिधिस्तु । स्वयं भाव्यो मनीषिभिः ॥ ९३ ॥ परतोऽस्मात्ययोराशे—र्द्वीपो घृतवरान्वितः ॥ घृततुल्यं जलं वाप्या—दिषु यस्येत्यसौ तथा ॥ ९४ ॥ घृतवर्णौ च कनक—कनकप्रभनामकौ ॥ स्वामिनाविह तद्योगा—त्ख्यातो घृतवरान्वितः ॥ ९५ ॥ चतुर्विंशतिलक्षाढ्या । दशयोजनकोट्यः ॥ व्यासोऽस्य परिधिर्ज्ञेयः । स्वयं व्यासा-

---

णे विधिए निर्णय करीने मध्यलोकपर आ उज्ज्वल चंडवो धारण कर्यो होय नहि एवो आ क्षीरसमुद्र शोभे छे. ॥ ९२ ॥ सप्तभिः कुलकं ॥ आ समुद्रनो विस्तार पांच क्रोड बार लाख जोजननो छे, अने तेनो घेरावो तो विद्वानोए पोतानीमेळे भावी लेवो. ॥ ९३ ॥ आ समुद्रथी आगळ घृतवर नामनो द्वीप छे, ते द्वीपमां रहेली वावडीआदिकमां घृतसमान जल होवाथी ते तेवा नामथी प्रसिद्ध छे. ॥ ९४ ॥ अथवा घृतसरखा वर्णवाळा कनक अने कनकप्रभ नामना बे देवो अहीं स्वामीतरीके छे, तेना योगथी ते घृतवर नामथी प्रख्यात छे. ॥ ९५ ॥ आ द्वीपनो विस्तार दश क्रोड चोवीस लाख जोजननो

नुसारतः ॥ ९६ ॥ एवमग्रेऽपि.॥ द्वीपादस्मात्परो वार्धि—
र्घृतोदाख्यो विराजते ॥ हैयंगवीनसुरभि—स्वादुनीरमनो-
रमः ॥ ९७ ॥ अयं कांतसुकांताभ्यां । स्वामिभ्यां परिपा-
लितः ॥ वाणिजाभ्यां घृतकुंभ—रिव साधारणी ह्ययोः ॥
॥ ९८ ॥ विष्कंभोऽस्य योजनानां । विंशतिः किल को-
टयः ॥ अष्टचत्वारिंशताढ्या । लक्षैर्दद्यौर्निरूपितः ॥ ९९ ॥
द्वीपः क्षोदवराभिख्यः । परोऽस्मात्तोयराशितः ॥ निर्जरौ
स्वामिनावस्य । स्तः सुप्रभमहाप्रभौ ॥ १०० ॥ क्षोदो ना-

छे, तथा तेनो घेरावो तेना विस्तारने अनुसारे पोतानी-
मेळेज जाणी लेवो. ॥ ९६ ॥ अने आगळ पण एवी-
जरीते जाणवुं. ॥ आ द्वीपथी आगळ घृतोद नामनो
समुद्र शोभे छे, के जे घृतसरखा सुगंधी अने स्वादिष्ट
जलथी मनोहर थयेलो छे. ॥ ९७ ॥ बे वेपारीनवच्चे
मजमु एवो घृतनो घाडवो जेम तेनथी सचवाय छे, ते-
म आ समुद्र पण कांत अने सुकांत नामना तेना स्वा-
मीरूप बे देवोवडे सुरक्षित थयेलो छे. ॥ ९८ ॥ आ
समुद्रनो विस्तार वीस क्रोड अने अडतालीस लाख जो-
जननो विद्वानोए कहेलो छे. ॥ ९९ ॥ आ समुद्रथी
आगळ क्षोदवर नामनो द्वीप छे, अने ते द्वीपना सुप्रभ

म क्षोदरसः । स इक्षुरस उच्यते ॥ तद्रूपमुदकं वाप्या-
दिषु यस्येत्यसौ तथा ॥ १ ॥ चत्वारिंशत्कोट्योऽस्य । वि-
ष्कंभः कथितो जिनैः ॥ षण्णवत्यान्विता लक्षैः । सुख-
क्षनिषेवितैः ॥ २ ॥ ततःपरं तु क्षोदोदा—भिधानः ख-
लु वारिधिः ॥ वर्ततेऽत्यंतमधुर—धुरंधरपयोधरः ॥ ३ ॥
तिर्यग्लोके सुरैस्तुल्यं । त्रिसुगंधि त्रिजातकं ॥ मरिचैश्च
समायुक्तं । चतुर्जातकमुच्यते ॥ ४ ॥ ततश्च—चतुर्जा-
तकसन्मिश्रात् । त्रिभागावर्तितादपि ॥ अतिस्वादुवारिरि-

अने महाप्रभ नामना बे देवो स्वामी छे. ॥ १०० ॥ क्षो-
द एटले साकरनो रस, अने ते शेलडीनो रस कहेवाय
छे, अने तेना समान जल तेमां रहेली वावडीआदिक
मां होवाथी ते क्षोदवर नामनो द्वीप कहेवाय छे. ॥ १ ॥
तेनो विस्तार लाखोगमे देवोथी सेवायेला जिनेश्वरोए
चालीस क्रोड छन्नु लाख जोजननो कहेलो छे. ॥ २ ॥
तेथी आगळ अत्यंत मधुरमां अग्रेसर जलने धरनारो क्षो-
दोद नामनो महासागर छे. ॥ ३ ॥ आ तीर्छालोकमां
त्रण सुगंधिनवाळुं त्रिजातक देवोसमान कहेवाय छे, त-
था तेमां मरीने साथे लेवाथी ते चातुर्जातक कहेवाय
छे. ॥ ४ ॥ अने तेथी—चतुर्जातकथी मिश्रित थयेला

हु—रसादप्येष तोयधिः ॥ ५ ॥ एवं च लवणांभोधिः । कालोदः पुष्करोदधिः ॥ स्वयंभूर्वारुणीवार्धि—र्घृतक्षीरपयोनिधी ॥ ६ ॥ एतान् विहाय सप्ताब्धीन् । सर्वेऽप्यन्ये पयोधयः ॥ तादृगीक्षुरसोत्कृष्ट—स्वादूदकमनोरमाः ॥ ७ ॥ एकाशीतिः कोटयोऽथ । लक्षा द्विनवतिस्तथा ॥ पयोधेरस्य वलय—विष्कंभः परिकीर्तितः ॥ ८ ॥

अथ नंदीश्वरो द्वीपः । क्षोदोदांभोनिधेः परः ॥ प्ररूपितो विष्टपेष्ट—रिष्टमः कष्टमर्दिभिः ॥ ९ ॥ मधुरेक्षुर-

---

त्रण जागवाळा शेलडीना रसथी पण अत्यंत स्वादिष्ट जलवाळो आ समुद्र छे. ॥ ५ ॥ अने एवीरीते लवणसमुद्र, कालोदधिसमुद्र, पुष्करोदधि, स्वयंभूसमुद्र, वारुणीसमुद्र, घृतोदसमुद्र, अने क्षीरसमुद्र, ॥ ६ ॥ ए सात समुद्रोने छोडीने बीजा सघळा समुद्रो तेवी जातना शेलडीना रससरखा अतिस्वादीष्ट जलथी मनोहर थयेला छे. ॥ ७ ॥ आ समुद्रनो चक्रवालविस्तार एक्यासी क्रोड अने बाणु लाख जोजननो कहेलो छे. ॥ ८ ॥

हवे ते क्षोदोदसमुद्रथी आगळ नंदीश्वर नामे द्वीप छे, तथा ते द्वीपने कष्टोनो नाश करनारा जगत्प्रभुओए आठमो द्वीप कहेलो छे. ॥ ९ ॥ अहीं मधुर शेलडीर-

सस्वादू—दकेषु दीर्घिकादिषु ॥ जलाश्रयेषु फुल्लाब्ज—मकरंदसुगंधिषु ॥ १० ॥ स्फुरत्पुष्पफलोद्दामा—भिराम-द्रुमशालिषु ॥ अत्युत्पातपर्वतेषु । सर्वरत्नमयेषु च ॥११॥ आसते शेरते स्वैरं । क्रीडंति व्यंतरामराः ॥ व्यंतरीभिः सह प्राच्य—पुण्यानां भुंजते फलं ॥ १२ ॥ इहत्यमाधिपत्यं द्वौ । कैलासहरिवाहनौ ॥ धत्तः समृद्धौ देवौ द्योः । सूर्यचंद्रमसाविव ॥ १३ ॥ एवं नंद्या समृध्यासा—वीश्वरः स्फातिमानिति ॥ नंदीश्वर इति ख्यातो । द्वीपोऽयं

सरखा स्वादीष्ट जलवाळी वावडीओमां, तथा विकस्वर थयेलां कमलोना मकरंदथी सुगंधी थयेलां जलाशयोमां, ॥ १० ॥ तेमज स्फुरायमान थता पुष्पफलोथी अत्यंत मनोहर वृक्षोथी शोभिता अने सर्व जातिना रत्नोवाळा उत्पातपर्वतोपर ॥ ११ ॥ व्यंतरदेवो व्यंतरीओसाथे स्वेच्छामुजब बेसे छे, सुए छे, क्रीडा करे छे, तथा पोताना पूर्वपुण्योनुं फल भोगवे छे. ॥ १२ ॥ आकाशनुं जेम सूर्यचंद्रो, तेम अहींनुं अधिपतिपणुं कैलास अने हरिवाहननामना बे समृद्धिवान देवो धारण करे छे. ॥ ॥ १३ ॥ एवीरीते नंदी एटले समृद्धिवडे स्फातिवाळो होवाथी आ द्वीप नंदीश्वर एवां सार्थक नामथी प्रसिद्ध थ-

सार्थिकान्निधः ॥ १४ ॥ त्रिषष्ट्या कोटिभिर्युक्त—मेकं कोटिशतं किल ॥ लक्षैश्चतुरशीत्याढ्य—मेतद्वलयविस्तृतिः ॥ १५ ॥ द्वीपस्यास्य बहुमध्ये । शोभंते दिक्चतुष्टये ॥ जात्यांजनरत्नमया—श्चत्वारोंजनपर्वताः ॥ १६ ॥ पूर्वस्यां देवरमणो । नित्योद्योतस्वयंप्रभौ ॥ क्रमादपाक्प्रतीच्यां चो—दीच्यां च रमणीयकः ॥ १७ ॥ वर्णशोभां वर्णयामः । किमेतेषां स्फुरद्रुचां ॥ नाम्नैव ये स्वमौज्ज्वल्यं । प्रथयंति यथास्थितं ॥ १८ ॥ स्फुरद्बलसब्रह्म—

येलो छे. ॥ १४ ॥ ते द्वीपनो चक्रवालविस्तार एकसो त्रेसठ क्रोम चोर्यासी लाख जोजननो छे. ॥ १५ ॥ आ द्वीपना अत्यंत मध्यभागमां चारे दिशाओमां जमदां अंजनरत्नोना बनेलां चार अंजनपर्वतो शोभे छे. ॥ १६ ॥ पूर्वदिशामां देवरमणनामनो, तथा दक्षिण अने पश्चिममां अनुक्रमे नित्योद्योत अने स्वयंप्रभनामना, अने उत्तरमां रमणीयकनामनो पर्वत छे. ॥ १७ ॥ स्फुरायमान कांतिवाळा एवा ते पर्वतोना वर्णनी शोभानुं अमो केटलुंक वर्णन करीये? केमके तेओ नामथीज पोतानी यथास्थित उज्ज्वलताने विस्तारे छे. ॥ १८ ॥ स्फुरायमान थता जेमना शींगडांसरखा विस्तीर्ण तेजथी ते

चारितेजोनिरास्तृतैः ॥ तेऽमुं द्वीपं सृजंतीव । कस्तूरीऽवर्मंडितं ॥ १९ ॥ स्वङ्गोपुङ्गसंस्थान—स्थिता रजोमलोज्झिताः ॥ अभ्रंकषोत्तुंगशृंगा । मृष्टा मृदृण्णाः प्रभास्वराः ॥ २० ॥ सहस्रांश्चतुरशीतिं । भूतलात्ते समुच्छ्रिताः ॥ सहस्रं च योजनाना—मवगाढा भुवोंतरे ॥ २१ ॥ योजनानां सहस्राणि । पृथवो भूतले दश ॥ योजनानां सहस्रं च । विस्तीर्णास्ते शिरस्तले ॥ २२ ॥ मतांतरे शतान्येते । चतुर्णवतिमानताः ॥ स्युर्भूतले योजनानां । स-

---

पर्वतो आ द्वीपने जाणे कस्तूरीना रसथी शोभितो करता होय नहि तेम लागे छे. ॥ १९ ॥ गायना स्वङ्ग पुंगडांना आकारे रहेला, रज तथा मेलविनाना, आकाशने अडकता उंचा शिखरोवाळा, नपेला, कोमळ अने अत्यंत कांतिवाळा तेन छे. ॥ २० ॥ ते पर्वतो पृथ्वीतलथी चोर्यासी हजार जोजन उंचा छे, अने एक हजार जोजन पृथ्वीनी अंदर खुचेला छे. ॥ २१ ॥ वळी तेन पृथ्वीपर दशहजार जोजन पहोळा छे, तथा मथाळापर एक हजार जोजन पहोळा छे. ॥ २२ ॥ अने बीजे मते तेन पृथ्वीतलपर चोराणुसो जोजन पहोळा अने मथाळे एक हजार जोजन पहोळा छे. ॥ २३ ॥ चतुर्निः क-

हस्रं मूर्ध्नि विस्तृताः ॥ २३ ॥ चतुर्भिः कलापकं ॥ तथोक्तं स्थानांगवृत्तौ—इहांजनका मूले दशयोजनसहस्राणि विष्कंभेणेत्युक्तं, द्वीपसागरप्रज्ञप्तिसंग्रहण्यां तूक्तं—नव चैव सहस्साइं। चत्तारि य होंति जोअणसयाइं ॥ अंजणगपव्वयाणं। धरणियले होइ विक्कंभो ॥ ६ ॥ इति ॥ तदेवं मतांतरमित्यवसेयं, एवमन्यत्रापि मतांतरबीजानि तु केवलिगम्यानीति. ॥

यस्मिन्मते सहस्राणि। भूतले दश विस्तृताः ॥ वृद्धिक्षयौ मते तस्मिन्। योजनं योजनंप्रति ॥ २३ ॥ अ-

---

लापकं ॥ तेमाटे स्थानांगनी टीकामां कह्युं छे के—अहीं ते अंजनाचलो मूलभागमां दश हजार जोजन पहोळा छे, इति. अने द्वीपसागरपन्नत्तिसंग्रहणीमां तो एम कह्युं छे के—अंजनाचल पर्वतोनो पृथ्वीतलपरनो विस्तार नव हजार चारसो जोजननो छे. ॥ ६ ॥ एम मतांतर छे, तेम बीजी जगोए पण मतांतरोने केवलिगम्य जाणवां.

हवे जे मते पृथ्वीतलपर तेनुं दश हजार जोजन पहोळा छे, ते मते तेनुंनो दरेक जोजने नीचेमुजब वधारो घटाडो थाय छे. ॥ २३ ॥ उपर चमतां त्रणअगावीशांश जोजननो क्षय थाय छे, अने उपरथी नीचे

ष्टाविंशांशत्रितय—मुपर्यवरोहणे क्षयः ॥ तावत्येवोपरितलाद् । वृद्धिः स्यादवरोहणे ॥ २४ ॥ भावना त्वेवं—महीतलगतव्यासा—त्सहस्रदशकात्मकात् ॥ सहस्राण्यपचीयंते । नवोपरितलावधि ॥ २५ ॥ ततो नव सहस्राणि । भाज्यानि नाप्यते परं ॥ सहस्रैश्चतुरशीत्या । भागो भाज्यस्य लाघवात् ॥ २६ ॥ ततश्च—भाज्यभाजकयो राश्योः ९०००×८४००० । कृते शून्यापवर्त्तने ॥ भाज्यो नवात्मा चतुर—शीत्यात्मा स्याच्च भाजकः ९×८४ ॥ २७ ॥ अनावप्यपवर्त्येते । ततोंशच्छेदकौ त्रिभिः ॥ योजनांशत्रयं लब्ध—मष्टाविंशतिजं ततः ॥ २८ ॥ यद्वा—अष्टाविंश-

---

उतरतां तेटलीज वृद्धि थाय छे. ॥ २४ ॥ तेनी भावना नीचेमुजब छे—पृथ्वीतलपर रहेली दश हजार जोजननी पहोळाइमांथी छेक मथाळासुधीमां नव हजार जोजन घटे छे. ॥ २५ ॥ अने तेथी नव हजारनी रकमने चोर्यासी हजारे भांगवी, पण भाज्यनी रकम नानी होवाथी भाग चालतो नथी. ॥ २६ ॥ अने तेथी ते नव हजार चोर्यासीहजारांशरूप भाज्यभाजकनी रकमना शून्योनो छेद उडाववाथी छेवटे नवचोर्यासीआंश रहे छे. ॥ २७ ॥ पछी ते रकमनो त्रणे छेद उडाडवाथी ते त्रणअगावी-

तिगुणितो । भाज्यो राशिर्लवात्मको भवति ॥ द्वे लक्षे द्वापंचा—शता सहस्रैर्युते तेंशाः ॥ २९ ॥ तेषां सहस्रै-श्चतुर—शीत्या भागे हृते सति ॥ लब्धं विभागत्रितय-मष्टाविंशतिसंभवं ॥ ३० ॥ चतुःशताधिकनव—सहस्रयो-जनात्मकात ॥ मतांतरे च तद्व्यासा—त्सहस्रोरुशिरोऽव-धि ॥ ३१ ॥ मध्ये शतानि चतुर—शीतिः क्षीयंत इत्य-तः ॥ भज्यंते तानि चतुर—शीत्या किल सहस्रकैः ॥ ॥ ३२ ॥ भागाप्राप्त्या च चतुर—शीत्या शतैस्तयोर्द्वयोः ॥ कृतेऽपवर्तने लब्धो । योजनांशो दशोद्भवः ॥ ३३ ॥

शांशजेटली रकम थाय छे. ॥ २८ ॥ अथवा—ते नव हजारनी भाज्य रकमने अठावीशे गुणवाथी बे लाख बावन हजार अंशोरूप रकम थाय छे. ॥ २९ ॥ ते रक-मने चोर्यासी हजारे भांगवाथी त्रण अठावीशांशनी र-कम आवे छे. ॥ ३० ॥ वळी बीजे मते नव हजारने चा-रसो जोजनरूप तेना पृथ्वीपरना विस्तारथी मथाळाना एक हजार जोजनना विस्तारसुधीमां ॥ ३१ ॥ वच्चेना चो-र्यासीसो जोजन घटवा जोइये, माटे ते रकमने चोर्या-सी हजारनी रकमथी भांगवी जोइये. ॥ ३२ ॥ परंतु भा-ग न चालवाथी ते बन्ने रकमनो चोर्यासीसोए छेद न-

यद्वा प्राग्वद्राज्यराशि—र्दशघ्नः स्याल्लवात्मकः ॥ सहस्रा-
श्चतुरशीति—स्तेषां भागे च लभ्यते ॥ ३४ ॥ दशमो
योजनस्यांशो । भाज्यभाजकसाम्यतः ॥ क्षयवृद्धौ मान-
मेतत । स्यादारोहावरोहयोः ॥ ३५ ॥ एकत्रिंशत्सहस्रा-
णि । योजनानां शतानि षट् ॥ त्रयोविंशानि परिधि—
र्भवत्येषां महीतले ॥ ३६ ॥ योजनानां सहस्राणि । त्री-
णि द्वाषष्ट्युक्शतं ॥ साधिकं मूर्ध्नि परिधिः । प्रज्ञप्तः पर-
मर्षिभिः ॥ ३७ ॥ अथैषामंजनाद्रीणां । प्रत्येकं च चतु-

डाडवाथी एकदशांश जोजन आवे छे. ॥ ३३ ॥ अथवा
पूर्वनीपेठे भाज्यनी रकमने दशगणी करवाथी चोर्यासी
हजारनी अंशरूप रकम थाय छे, अने तेनो भाग क-
रवाथी ॥ ३४ ॥ भाज्यभाजकना तुल्यपणाथी जोजननो
दशमो भाग थाय छे, अने ते प्रमाण चडवा उतरवामां
अनुक्रमे हानिवृद्धिनुं थाय छे. ॥ ३५ ॥ वळी ते पर्वतो-
नो पृथ्वीतलपरनो घेरावो एकत्रीस हजार बसो त्रेवीसह-
जार जोजननो थाय छे. ॥ ३६ ॥ वळी तेनना मथाळां-
परनो घेरावो त्रण हजार एकसो बासठ जोजननो केव-
लज्ञानीए कहेलो छे. ॥ ३७ ॥ हवे ते दरेक अंज-
नाचलोनी चारे दिशाओमां एक लाख जोजन उलंग्या-

र्दिशे ॥ गते लक्षे योजनानां । लक्षमायतविस्तृताः ॥
॥ ३८ ॥ पुष्करिण्यश्चतस्रः स्यु—रुद्विद्धा दशयोजनीं ॥
निर्मत्स्यस्वच्छसलिलो—च्छसत्कल्लोलवेल्लिताः ॥ ४० ॥
जीवाभिगमसूत्रवृत्तौ प्रवचनसारोद्धारवृत्तौ च—एता दश-
योजनोद्विद्धा उक्ताः, नंदीश्वरस्तोत्रे नंदीश्वरकल्पे च स-
हस्रयोजनोद्विद्धा उक्ताः, स्थानांगसूत्रेऽपि—' ताओणं
णंदाओ पुक्खरणीओ एगं जोअणसयसहस्सं आयामेणं प-
ण्णासं जोअणसहस्साइं विक्खंभेणं दसजोअणसयाइं उ-
व्वेहेणं ' इत्युक्तमिति ज्ञेयं. चतुर्दिशं त्रिसोपान—प्रति-

बाद लाख जोजन लांबी पहोळी ॥ ३८ ॥ चार चार वा-
वडीओ छे, के जे दश जोजन उंमी तथा मत्स्यरहित
स्वछ जलना उछळता मोजांओथी भरेली छे. ॥ ४० ॥
जीवाभिगमसूत्रनी टीकामां तथा प्रवचनसारोद्धारनी टीका-
मां ते वावडीओ दश जोजन उंमी कहेली छे, परंतु नं-
दीश्वरस्तोत्र तथा नंदीश्वरकल्पमां एक हजार जोजन उं-
मी कहेली छे. वळी स्थानांगसूत्रमां पण ते नंदावावडी-
ओ एक लाख जोजन लांबी, पचास हजार जोजन पहो-
ळी अने एक हजार जोजन उंडी कहेली छे, एम जा-
णवुं. वळी चारे दिशाओमां ते दरेक दरेक पगथीयांथी म-

रूपकबंधुराः ॥ चतुर्दिशं च प्रत्येकं । रम्यास्ते रत्नतोरणैः ॥ ४१ ॥ दलीभूतदलश्रेणि—गलन्मरंदलेपतः ॥ अन्योऽन्यमितरद्भ्रांति—भ्रमद्भृंगतदंगनाः ॥ ४२ ॥ अनरालैर्मरालात्त—मृणालैर्ललितांतराः ॥ आमुक्तव्यक्तभृंगार-हारैरिव मनोहराः ॥ ४३ ॥ सोपानावतरत्स्वःस्त्री—नूपुरध्वनिबोधितैः ॥ मरालैर्मधुरध्वानै—र्मुदोपवीणिता इव ॥ ४४ ॥ क्रीमद्दिव्यांगनोत्तुंग-वक्षोजास्फालनोर्जितैः ॥ आत्तरंगैः सत्तरंगै—रिवांगीकृततांडवाः ॥ ४५ ॥ अ-

---

नोहर थयेली छे, तथा ते पगथीयांनं रत्नोनां तोरणोथी शोभितां थयेलां छे. ॥ ४१ ॥ पत्रोपर नगेलां पत्रोनी श्रेणिमांथी निकळता मकरंदना लेपथी परस्पर बीजानी भ्रांतिथी नमता छे नमरा तथा नमरीनं जेमां, ॥ ४२ ॥ क्रीडा करता हंसोए ग्रहण करेला कमलतंतुनंथी मनोहर थयेल छे अंदरनो भाग जेनो एवी, तेथी जाणे प्रगटरीते शोभता मोतीनंना हारोथी मनोहर लागती, ॥ ४३ ॥ पगथीयापरथी नतरती देवांगनानंना झांझरोना शब्दोथी जागेला अने मनोहर शब्दोवाळा हंसोवडे जाणे हर्षथी वीणा वगाम्ती, ॥ ४४ ॥ तथा क्रीडा करती देवांगनानंनां नंचां स्तनोमां अथमावाथी मनोहररीते नम-

र्हदर्चार्चनोद्युक्त-स्त्रातस्वःस्त्रीस्तनच्युतैः ॥ कस्तूरीचंद्रधुसृणैः । शोभंते चर्चिता इव ॥ ४६ ॥ षड्भिः कुलकं ॥ नंदिषेणा तथाभोघा । गोस्तूपा च सुदर्शना ॥ स्युर्वाप्यो देवरमणा—त्पूर्वादिदिक्चतुष्टये ॥ ४७ ॥ नंदोत्तरा तथा नंदा । सुनंदा नंदिवर्धना ॥ पुष्करिण्यश्चतस्रः स्यु—र्नित्योद्योताच्चतुर्दिशं ॥ ४८ ॥ भद्रा विशाला कुमुदा । चतुर्थी पुंडरीकिणी ॥ स्वयंप्रभगिरेः पूर्वा—दिषु दिक्षु

ळता मोजानथी जाणे नाचती होय नहि एवी, ॥४५॥ तथा अरिहंतप्रभुनी प्रतिमानंनी पूजामाटे जयमवाळी अने तेमाटे नाहेली एवी देवांगनानंना स्तनोपरथी धोवाइ गयेला कस्तूरी, चंदन तथा केसरथी जाणे चित्रामणवाळी थइ होय नहि तेम ते वावमीन शोने छे. ॥ ॥ ४६ ॥ षड्भिः कुलकं ॥ देवरमणपर्वतथी पूर्वादिक चारे दिशानमां नंदिषेणा, अमोघा, गोस्तूपा तथा सुदर्शना नामनी वावमीन छे. ॥ ४७ ॥ नित्योद्योत नामना पर्वतथी चारे दिशानमां नंदोत्तरा, नंदा, सुनंदा तथा नंदिवर्धना नामनी वावमीन छे. ॥ ४८ ॥ स्वयंप्रभपर्वतथी पूर्वादिक चारे दिशानमां भद्रा, विशाला, कुमुदा अने चोथी पुंडरीकिणी नामनी वावमीन छे. ॥ ४९ ॥

ति वापिकाः ॥ ४९ ॥ विजया वैजयंती च । जयंती चा-
पराजिता ॥ वाप्यः प्राच्यादिषु दिक्षु । रमणीयांजनागिरेः
॥ ५० ॥ अयं नंदीश्वरस्तवनंदीश्वरकल्पाभिप्रायेण षोड-
शानामपि पुष्करिणीनां नामक्रमः, स्थानांगजीवाभिगमा-
भिप्रायेण त्वेवं—नंदोत्तरा तथा नंदा । चानंदा नंदिव-
र्धना ॥ चतुर्दिशं पुष्करिण्यः । पौरस्त्यस्यांजनागिरेः ॥
॥ ५१ ॥ भद्रा विशाला कुमुदा । चतुर्थी पुंडरीकिणी ॥
चतुर्दिशं पुष्करिण्यो । दाक्षिणात्यांजनागिरेः ॥ ५२ ॥
नंदिषेणा तथा मेघा । गोस्तूपा च सुदर्शना ॥ चतुर्दिशं

रमणीयांजनपर्वतथी पूर्वादिक चारे दिशाओमां विजया,
वैजयंती, जयंती अने अपराजिता नामनी चार वावडीओ
छे. ॥ ५० ॥ ते शोळे वावडीओनां नामोनो आ अनु-
क्रम नंदीश्वरस्तवन तथा नंदीश्वरकल्पने अभिप्राये छे,
स्थानांग तथा जीवाभिगमने अभिप्राये तो नीचेमुजब
छे—पूर्वतरफना अंजनाचलनी चारे दिशाओमां नंदोत्त-
रा, नंदा, आनंदा अने नंदीवर्धना नामनी वावडीओ छे.
॥ ५१ ॥ दक्षिणतरफना अंजनाचलनी चारे दिशाओमां
भद्रा, विशाला, कुमुदा अने चोथी पुंडरीकिणी नामनी
वावडीओ छे. ॥ ५२ ॥ पश्चिम तरफना अंजनाचलनी

पुष्करिण्यः । प्रतीचीनांजनागिरेः ॥ ५३ ॥ उदीच्ये तू-
भयोरपि मतयोस्तुल्यमेव. एकैकस्याः पुष्करिण्या । व्य-
तीत्य दिक्चतुष्टये ॥ योजनानां पंचशता—न्येकैकमस्ति
काननं ॥ ५४ ॥/अस्त्यशोकवनं प्राच्यां/।सप्तपर्णवनं त-
तः ॥ याम्यां/ प्रत्यक्चंपकाना—मथोम्राणामुदग् वनं' ॥
॥ ५५ ॥ योजनानां लक्षमेक—मायतान्यखिलान्यपि ॥
शतानि पंच पृथुला—न्यद्भुतान्यद्भुतश्रिया ॥ ५६ ॥
सच्छायैः सुमनोरम्यै—र्महास्कंधैः समुन्नतैः ॥ विभ्रांति त-

चारे दिशाउमां नंदिषेणा, मेघा, गोस्तूपा अने सुदर्श-
ना नामनी वावडीउ छे. ॥ ५३ ॥ उत्तरमां तो बन्ने म-
तमुजब तुल्यनामोवाळी वावडीउ छे. हवे ते एकेकी वा-
वडीनी चारे दिशाउमां पांचसो जोजन उलंग्याबाद ए-
केकुं वन छे. ॥५४॥ पूर्वदिशामां अशोकवन, दक्षिणमां
सप्तपर्णवन, पश्चिममां चंपकवन, तथा उत्तरमां आम्रवन
छे. ॥ ५५ ॥ ते सघळां वनोनी लंबाइ एक लाख जो-
जननी छे, तथा तेउनी पहोळाइ पांचसो जोजननी छे,
तेम तेउ अद्भुत शोभाथी मनोहर लागे छे. ॥ ५६ ॥
उत्तम छायावाळां, पुष्पोथी (पक्षे-उत्तम मनथी) म-
नोहर लागता, महास्कंधोवाळा, तथा उंचां वृक्षोथी, उ-

रुभिस्तानि । कुलानीव नरोत्तमैः ॥ ५७ ॥ सौरभ्याकृष्टमधुपा । लीलानर्तितपल्लवाः ॥ उद्बुद्धकुसुमास्तेषु । लताः पण्यांगना इव ॥ ५८ ॥ तेषां कुंजेषु निश्छिद्र—परिच्छदाद्रिभित्तिषु ॥ न विशंतीशगेहेषु । चौरा इव करा रवेः ॥ ५९ ॥ षोडशानामप्यमूषां । वापिकानां किलोदरे ॥ स्यादेकैको दधिमुखः । स्फारस्फटिकरत्नजः ॥ ॥ ६० ॥ मुखं शिखरमेतेषां । यतो दधिवदुज्ज्वलं ॥ ततो ह्येते दधिमुखा । रौप्यशृंगमनोरमाः ॥ ६१ ॥ धान्य-

---

त्तम मनुष्योथी जेम कुलो, तेम ते वनो शोभे छे. ॥ ॥ ५७ ॥ वळी पोतानी सुगंधीथी खेचेला छे भ्रमरोने जेणए, तथा लीलापूर्वक नाचतां छे पल्लवो जेमनां, अने खीलेलां छे पुष्पो जेमनां, एवी त्यां रहेली वेलडीन वारांगनाननीपेठे शोभे छे. ॥ ५८ ॥ छिद्ररहित आसपास छे पर्वतोरूपी भीतो जेमां एवा ते वनना निकुंजोमां, धनवानोना घरोमां जेम चोरो तेम सूर्यनां किरणो दाखल थइ शकतां नथी. ॥ ५९ ॥ ए शोळे वावोना मध्यभागमां मनोहर स्फटिकरत्ननो बनेलो एकेको दधिमुखपर्वत छे. ॥ ६० ॥ ते पर्वतोनुं मुख एटले शिखर दहिंनीपेठे उज्ज्वल छे, अने तेथी रुपाना शिखरथी म-

पल्यसमाकाराः । सर्वतः सदृशा इमे ॥ उपर्यधो योजनानां । सहस्राणि दशाततः ॥ ६२ ॥ चतुःषष्टिं सहस्राणि । कीर्तितास्ते समुद्भृताः ॥ सहस्रं च योजनाना—मुद्विद्धा वसुधांतरे ॥ ६३ ॥ तथोक्तं जीवाभिगमे—दसजोअणसहस्साइं विक्कंभेणं. श्रीसमवायांगे तु—सव्वेविणं दधिमुहपव्वया पल्लगसंठाणसंठिया सव्वत्थ समा विक्कंभुस्सेहेणं चउसट्ठिं जोअणसहस्साइं पण्णत्ता, इत्युक्तमिति ज्ञेयं. पुष्करिण्यः समस्तास्ता—स्तेनैकैकेन वृभृता॥

नोहर थयेला तेउ दधिमुखपर्वतो कहेवाय छे. ॥ ६१ ॥ धान्यना पालासरखा आकारवाळा ते पर्वतो सर्वबाजुथी सरखा छे, तेमज उपर अने नीचे तेउ दश हजार जोजनना विस्तारवाळा छे. ॥ ६२ ॥ वळी तेउ चोसठ हजार जोजन उंचा, अने एकहजार जोजन पृथ्वीनी अंदर खुचेला छे. ॥ ६३ ॥ ते माटे जीवाभिगममां कह्युं छे के—तेउ दश हजार जोजनना विस्तारवाळा छे. अने श्रीसमवायांगमां तो—ते सर्वे दधिमुखपर्वतो पालाने आकारे रहेला, सर्वबाजुथी सरखा, तथा विस्तार अने उंचाइमां, चोसठ हजार जोजन कहेला छे, एम कह्युं छे ते जाणवुं. ते एकेका पर्वतवडे करीने ते सघळी वा-

विभांति प्रौढमहिला । इव क्रोडीकृतार्भकाः ॥ ६४ ॥ च-
तुर्णामंजनाद्रीणां । घनाघनघनत्विषां ॥ षोडशानां दधि-
मुख—गिरीणामुपरि स्फुरत ॥ ६५ ॥ जिनायतनमेकैक
—मेवं स्युः सर्वसंख्यया ॥ तृतीयांगादिसिद्धांते—मुक्ता-
न्येतानि विंशतिः ॥ ६६ ॥ जीवाभिगमवृत्त्यादि—ग्रंथेषु
च निरूपितौ ॥ वापीचतुष्कांतरेषु । द्वौ द्वौ रतिकराचलौ
॥ ६७ ॥ षोडशानां वापिकानां । षोमशस्वंतरेष्वमी ॥
द्वात्रिंशद् द्विद्विभावेन । पद्मरागनिभाः समे ॥ ६८ ॥ इ-

वडीन, खोळामां लीधेल छे एकेक बाळक जेनए एवी प्रौढ स्त्रीनीपेठे शोभे छे. ॥ ६४ ॥ वरसादना वादळां-सरखो छे रंग जेनो एवा ते चारे अंजनाचलपर्वतोपर, तथा सोल दधिमुखपर्वतोपर स्फुरायमान थतुं ॥ ६५ ॥ एकेकुं जिनमंदिर छे, अने एवीरीते सर्व मळीने त्रीजा अंगादिक सिद्धांतमां ते वीस जिनमंदिरो कहेलां छे. ॥ ॥ ६६ ॥ परंतु जीवाभिगमनी टीकाआदिक ग्रंथोमां तो ते चार वावोनीवच्चे बे बे रतिकरपर्वतो कहेला छे. ।६७। एवीरीते ते सोल वावडीनी वच्चे बबे होवाथी बत्रीस रतिकरपर्वतो छे, तथा तेन सघला पद्मरागरत्नसरखा रंग-वाळा छे. ॥ ६८ ॥ एवीरीते प्रवचनसारोद्धारसूत्रनी टी-

ति प्रवचनसारोद्धारसूत्रवृत्त्यभिप्रायेण एते पद्मरागमयाः, स्थानांगवृत्त्यभिप्रायेण तु सौवर्णा इति.

नपर्येकैकमेतेषां । सर्वेषामपि भूभृतां ॥ चैत्यं नित्यार्हतां चारु । चलाचलध्वजांचलं ॥ ६९ ॥ चत्वारो दधिमुखस्था । एकैकोंजनभूभृतः ॥ अष्टानां च रतिकराद्रीणामष्टौ जिनालयाः ॥ ७० ॥ इत्येवमेकैकदिशि । त्रयोदश त्रयोदश ॥ एवं संकलिताश्चैते । द्विपंचाशज्जिनालयाः ॥ ७१ ॥ स्थानांगवृत्तावप्युक्तं—सोलसदहिमुहसे-

---

काना अभिप्राये ते सघळा पर्वतो पद्मरागनामना रत्नमय छे, अने स्थानांगसूत्रनी टीकाना अभिप्राये तो तेन सघळा सुवर्णना छे.

ए सघळा पर्वतपर शाश्वता जिनेश्वरनुं चलायमान थता ध्वजानना छेडावाळुं एकेकुं मनोहर जिनमंदिर छे. ॥ ६९ ॥ चार दधिमुखपर्वतपर रहेला, एकेको अंजनाचलपर्वतपर, तथा आठ रतिकरपर्वतोपर रहेलां आठ जिनालयो, ॥ ७० ॥ एवीरीते सर्व मलीने एकेकी दिशामां तेर तेर जिनमंदिरो छे, अने एम सर्व मली बावन जिनमंदिरो छे. ॥ ७१ ॥ स्थानांगसूत्रनी टीकामां पण कहेल छे के—शोळ दधिमुखपर्वतो डोलर, निर्मल शंख

ला । कुंदामलसंखचंदसंकासा ॥ कणयनिभा बत्तीसं । रइकरगिरि बाहिरा तेसिं ॥ ७२ ॥ अंजणचलगिरीणं । नाणामणिपज्जलंतसिहरेसु ॥ बावन्नं जिणणिलया । म-णिरयणसहस्सकूम्वरा ॥ ७३ ॥ प्रासादास्ते योजनानां । नवंति शतमायुताः ॥ पंचाशत् ततास्तुंगा । योजनानि द्विसप्ततिं ॥ ७४ ॥ हावनावाद्यभिनय—विलासोल्लासिपु-त्रिकाः ॥ दिदृक्षानिश्चलैर्दिव्यां—गनावृंदैरिवांचिताः ॥ ॥ ७५ ॥ चित्रोत्कीर्णैर्हयगज—सुरदानवमानवैः ॥ अ-

---

तथा चंद्रसरखा उज्ज्वल छे, अने तेथी बहार सुवर्णसर-खा रंगवाळा बत्रीस रतिकरपर्वतो छे, ॥ ७२ ॥ तथा चार अंजनाचलपर्वतो छे, एवीरीते ते बावन पर्वतोना विवि-धप्रकारना देदीप्यमान शिखरोपर हजारोगमे मणि अने रत्नोना कोंगरावाळा बावन जिनमंदिरो छे. ॥ ७३ ॥ ते जिनमंदिरो एकसो जोजन लांबां, पचास जोजन पहो-ळां तथा बहुतेर जोजन उंचां छे. ॥ ७४ ॥ हावनावा-दिकनाट्यभेदना विलासथी उल्लसायमान थयेली पुत-ळीउवाळा ते जिनप्रासादो जाणे जोवामाटे निश्चल ए-वी देवांगनाउना समूहोथी शोभिता थयेला होय न-हि तेम शोभे छे. ॥ ७५ ॥ वळी त्यां चित्रमां कोतरेला

दद्भुतालोकनरस—स्थितत्रिभुवना इव ॥ ९६ ॥ अष्टभि र्मंगलैः स्पष्टं । विशिष्टा अपि देहिनां ॥ सेवाजुषां वित न्वानाः । कोटिशो मंगलावलीः ॥ ९७ ॥ प्रीत्योन्नतपद प्राप्ते—र्नृत्यद्भिरिव केतुभिः ॥ त्वरितं प्रोल्लसद्भक्ती—ना ह्वयंत इवांगिनः ॥ ९८ ॥ स्थिताः सिंहनिषदना—कारः स्फारामलत्विषः ॥ भव्याघघोरमातंग-घटामिव जिघांसवः ॥ ९९ ॥ षड्भिः कुलकं ॥ तथाहुः—अंजणगपव्वयाणं ।

घोडा, हाथी, देव, दानव तथा मनुष्योवडे करीने जाणे अद्भुत रसने जोवामाटे त्यां त्रणे भुवनो आवीने वसे लां होय नहि तेम लागे छे. ॥ ९६ ॥ प्रगटरीते आठ मंगलोवाळा पण ते जिनप्रासादो पोतानी सेवा करना रां प्राणीओने क्रोडोगमे मंगलनी श्रेणिओ आपे छे. ॥ ॥ ९७ ॥ वळी उंचां स्थाननी प्राप्तिथी आनंदथी नाचती पताकाओवडे ते प्रासादो उल्लसायमान भक्तिवाळा प्रा णीओने जाणे तुरत बोलावता होय नहि तेम शोभे छे. ॥ ९८ ॥ अतिनिर्मल कांतिवाळा तथा बेठेला सिंहना आकारवाळा ते जिनप्रासादो भव्यजनोनां पापोरूपी प्र चंड हाथीओना टोळांने जाणे मारवानी इच्छावाळा होय नहि तेम शोभे छे. ॥ ९९ ॥ षड्भिः कुलकं ॥ कह्युं छे

सिंहरतलेसु हवंति पत्तेयं ॥ अरिहंतायययणाहिं । सीहणि-
सायाइं तुंगाइं ॥ ७० ॥ द्वारैश्चतुर्भिः प्रत्येकं । ते विभां-
ति सुकांतिभिः ॥ चतुर्गतिवस्तलोक—त्राणदुर्गा इवो-
द्भटाः ॥ ७१ ॥ प्राच्यां देवाभिधं द्वारं । तद्भवेद्देवदैवतं ॥
असुराख्यं दक्षिणस्यां । द्वारं चासुरदैवतं ॥ ७२ ॥ पश्चि-
मायां च नागाख्यं । तन्नागामररक्षितं ॥ उत्तरस्यां सुप-
र्णाख्यं । सुपर्णसुररक्षितं ॥ ७३ ॥ योजनानि षोडशैत-
देकैकं द्वारमुन्नितं ॥ योजनान्यष्टविस्तीर्णं । प्रवेशे ताव-

के—अंजनाचलपर्वतोना दरेक शिखरोपर बेठेला सिं-
हना आकारवाळा तथा उंचा अरिहंतप्रभुना प्रासादो छे.
॥ ७० ॥ चारे गतिथी डरेला लोकोनां रक्षणमाटे जा-
णे मजबूत किल्लाज होय नहि तेम ते दरेक प्रासादो
उत्तम कांतिवाळा चार दरवाजाथवडे शोभे छे. ॥ ७१ ॥
पूर्वदिशामां देवोवडे रक्षित थयेलुं देव नामनुं द्वार छे,
दक्षिणदिशामां असुरोथी सेवायेलुं असुर नामनुं द्वार छे.
॥ ७२ ॥ पश्चिमदिशामां नागदेवोवडे रक्षित थयेलुं ना-
ग नामनुं द्वार छे, तथा उत्तरमां सुपर्णकुमारोवडे रक्षित
थयेलुं सुपर्ण नामनुं द्वार छे. ॥ ७३ ॥ ते एकेका द्वार-
नी उंचाइ शोळ जोजननी छे, पहोळाइ आठ जोजन-

देव च ॥ ८४ ॥ प्रतिद्वारमथैकैकः । पुरतो मुखमंमपः ॥ चैत्यस्य यो मुखे द्वारे । पट्टशालासमो मतः ॥ ८५ ॥ तस्यापि पुरतः प्रेक्षा—मंडपः श्रीभिरद्भुतः ॥ प्रेक्षाप्रेक्षणकं तस्मै । गृहरूपः स मंमपः ॥ ८६ ॥ योजनानां शतं दीर्घौ । पंचाशत्तानि विस्तृतौ ॥ योजनानि षोडशोच्चौ । त्रिभिर्द्वारैर्मनोरमौ ॥ ८७ ॥ तथोक्तं जीवाभिगमवृत्तौ—मुखमंडपानां प्रत्येकं प्रत्येकं त्रिदिशं तिसृषु दिक्षु एकैकस्यां दिशि एकैकत्नावेन त्रीणि द्वाराणि. जीवाभि-

---

नी छे, अने प्रवेशमां पण तेटलुंज छे. ॥ ८४ ॥ वळी ते दरेक दरवाजानी आगल एकेको मुखमंमप छे, के जेने ते जिनप्रासादना मुखआगळ दरवाजामां पट्टशालासरखो कहेलो छे. ॥ ८५ ॥ तेनी आगळ पण शोनाथी अद्भुत एवो प्रेक्षामंडप छे, अने तेमांथी नाटक जोवानुं होवाथी ते मंमप घररूप छे. ॥ ८६ ॥ ते बन्ने मंमपो एकसो जोजन लांबा, पचास जोजन पहोळा, शोळ जोजन उंचा तथा त्रण द्वारोथी शोनिता छे. ॥ ८७ ॥ तेमाटे जीवाभिगमनी टीकामां कह्युं छे के—दरेक मुखमंडपोनी त्रण दिशाउ छे, केमके त्रणे दिशाउमानी एकेकी दिशामां एकेक होवाथी त्रण दरवाजाउ छे. जीवाभिगम-

गमसूत्रादर्शे तु ' तेसिं णं मुहमंडवाणं चउद्दिसि चत्तारि दारा पण्णत्ता ' इति दृश्यते. प्रेक्षामंडपमध्ये च । वज्ररत्नविनिर्मितः ॥ एकैकोऽक्षाटकस्तस्य । मध्येऽस्ति मणिपीठिका ॥ ८८ ॥ योजनान्यष्ट विस्तीर्णा—यता चत्वारि चोच्छ्रिता ॥ जपर्यस्याश्चेंद्रयोग्यं । सिंहासनमनुत्तरं ॥ ८९ ॥ सिंहासनस्य तस्योर्ध्वं । दूष्यं विजयनामकं ॥ वितानरूपं तद्वस्त्रमत्यंतनिर्मलं ॥ ९० ॥ मुक्तादामालंबनार्थं । मध्येऽस्य वाज्रिकोंकुशः ॥ तस्मिन्मुक्तादाम

सूत्रनी प्रतिमां तो—' ते मुखमंडपोनी चारे दिशाउमां चार द्वारो कहेलां छे ' एम देखाय छे. प्रेक्षामंडपना मध्यभागमां वज्ररत्नोनो बनेलो एकेको अखाडो छे, अने ते अखाडाना मध्यभागमां मणिपीठिका छे. ॥ ८८ ॥ ते मणिपीठिका आठ जोजनना विस्तारवाळी तथा चार जोजन उंची छे, अने तेपर इंद्रने बेसवालायक एक अनुपम सिंहासन होय छे. ॥ ८९ ॥ ते सिंहासनपर विजय नामे देवदूष्यवस्त्र छे, के जे वस्त्र रत्नजडित तथा अत्यंत निर्मल चंद्रवारूप छे. ॥ ९० ॥ ते चंद्रवानी वच्चे मोतीउनी माळा लटकाववामाटे वज्रनो बनेलो एक हुंक छे, ते हुंकमां घडाजेवडा मोतीउथी शोभिती मोतीनी माळा

कुंभ—प्रमाणमौक्तिकांचितं ॥ ९१ ॥ तच्च स्वार्धोच्चत्वमानै—मुक्तादामनिरंचितं ॥ चतुर्दिशमर्धकुंभ-प्रमाणमौक्तिकान्वितैः ॥ ९२ ॥ तथाह स्थानांगे—तेसुणं वइरामएसु अंकुसेसु चत्तारि कुंभिकामुत्तादामा प० तेणं कुंभिकामुत्तादामा पत्तेयं पत्तेयं तदद्धुच्चत्तप्पमाणमित्तेहिं चउहिं अद्धकुंभिक्केहिं मुत्तादामेहिं सव्वतो समंता संपरिक्खित्ता, एतट्टीकापि—कुंभो मुक्ताफलानां परिमाणतया विद्यते येषु तानि कुंभकानि मुक्तादामानि मुक्तामालाः, कुंभप्रमाणं च—दो असती पसई, दो पसइ सेतिया,

---

छे. ॥ ९१ ॥ वळी ते माळा पोताथी अर्ध उंचाइवाळी, अने अर्धा घडाजेवडां मोतीनवाळी माळानथी चारे दिशानमां शोभिती थयेली छे. ॥ ९२ ॥ तेमाटे स्थानांगमां कह्युं छे के—ते वज्रमय हुंकोमां चार घडाजेवडां मोतीननी माळान कहेली छे, वळी ते दरेक माळा तेथी अर्ध उंचाइवाळी, अने अर्धा कुंभजेवडा मोतीवाळी चार माळानथी चोतरफ वेरायेली छे. वळी ते सूत्रनी टीका नीचेमुजब छे—कुंभ छे मोतीनना प्रमाणतरीके जेनमां ते कुंभकमाळा एटले कुंभजेवडां मोतीननी माळा. कुंभनुं प्रमाण नीचेमुजब छे—बे असलीनी एक पसली,

चत्तारि सेतियाउ कुलउ, चत्तारि कुलवा पत्थो, चत्तारि पत्था आढयं, चत्तारि आढया दोणो, सठी आढयाइं जहन्नो कुंभो, असीइं मज्झिमो, सयमुक्कोसोत्ति. तदुक्तं तेषामेव मुक्तादाम्नामर्धमुच्चत्वस्य प्रमाणं येषां तानि तदर्धोच्चत्वप्रमाणानि तान्येव तन्मात्राणि तैः, अष्टकुंभिक्केहिंति मुक्ताफलार्धकुंभवद्भिरिति.

ततः प्रेक्षामंडपाग्रे । प्रत्येकं मणिपीठिका ॥ अष्टौ-ता योजनान्यष्टौ । षोडशायतविस्तृता ॥ ९३ ॥ चैत्यस्तू-

---

बे पसलीनी एक सेतिका, चार सेतिकानो एक कुलप, चार कुलपोनो एक प्रस्थ, चार प्रस्थोनो एक आढक, चार आढकनो एक द्रोण, साठ आढकोनो एक जघन्य कुंभ, एंसी आढकोनो एक मध्यमकुंभ, अने एकसो आढकोनो एक उत्कृष्टो कुंभ थाय छे. तदर्ध एटले तेज मोतीउनी माळाउनी उंचाइनुं अर्ध प्रमाण छे जेउनुं, ते अर्धा उंचां प्रमाणवाळी माळाउ कहेवाय, तेउवडे. 'अर्धकुंभिक' एटले अर्धा कुंभजेवडां मोतीउवाळी.

पछी ते दरेक प्रेक्षामंडपनी आगल एकेकी मणिपीठिका होय छे, ते आठ जोजन उंची तथा शोल जोजन लांबी पहोळी छे. ॥ ९३ ॥ ते पीठिकापर चैत्यस्तूप

पस्तङ्गपरि । स योजनानि षोडश ॥ आयतो विस्तृतस्तुं-
गः । सातिरेकाणि षोडश ॥ ९४ ॥ मणिपीठिकाश्चतस्रः
। स्तूपस्यास्य चतुर्दिशं ॥ योजनान्यष्ट विस्तीर्णा—यता-
श्चत्वारि चोच्छ्रिताः ॥ ९५ ॥ इति जीवाभिगमवृत्तौ. ता-
सामुपरि च स्तूपा—भिमुख्याः श्रीमदर्हतां ॥ जयंति प्र-
तिमाश्चंच—न्मरीचिनिचयांचिताः ॥ ९६ ॥ चैत्यस्तूपात्
परातस्मा-द्विभाति मणिपीठिका ॥ विष्कंभायामतः स्तूप
—पीठिकासन्निभैव सा ॥ ९७ ॥ उपर्यस्याः पीठिकाया-
श्चैत्यवृक्षो विराजते ॥ विजयाराजधान्युक्त—चैत्यवृक्षस-

होय छे, के जे शोळ जोजन लांबो पहोळो तथा कइंक अधिक शोळ जोजन उंचो छे. ॥ ९४ ॥ ते स्तूपनी चारे दिशाउमां चार मणिपीठिकाउ होय छे, के जे आठ जोजन लांबी पहोळी अने चार जोजन उंची छे. ॥ ॥ ९५ ॥ एम जीवाभिगमनी टीकामां कह्युं छे. ते पीठि-काउपर स्तूपसन्मुख श्रीमान् अरिहंतप्रभुनी चळकतां कि-रणोना समूहथी शोभिती थयेली प्रतिमाउ जयवंती व-र्ते छे. ॥ ९६ ॥ वळी ते चैत्यस्तूपथी आगल एक बी-जी मणिपीठिका शोभे छे, के जे लंबाइ पहोळाइमां स्तू-पपीठिकाजेवडीज छे. ॥ ९७ ॥ ते पीठिकापर एक चै-

होदरः ॥ ९८ ॥ वीक्ष्य चैत्यश्रियं रम्यां । विश्वलक्ष्मीवि-
जित्वरीं ॥ मरुच्चलशिरोव्याजा—दाश्चर्यं व्यंजयन्निव ॥
॥ ९९ ॥ योजनान्यष्ट विस्तीर्णा—यता चत्वारि मेदुरा
॥ तदग्रे पीठिका तस्यां । महेंद्रध्वज उज्ज्वलः ॥ २०० ॥
तुंगः षष्टिं योजनानि । विस्तीर्णश्चैकयोजनं ॥ एतावदेव
चोद्विद्धः । शुद्धरत्नविनिर्मितः ॥ १ ॥ ततो नंदापुष्करि-
णी । योजनान्यायता शतं ॥ पंचाशं विस्तृता सा च ।
दशोद्विद्धा प्रकीर्तिता ॥ २ ॥ द्विसप्ततिं योजनाना—मु-

त्यवृक्ष शोभे छे, के जे विजयाराजधानीमां कहेला चैत्य-
वृक्षजेवो छे. ॥ ९८ ॥ समस्त शोभाने जीतनारी एवी
चैत्यनी मनोहर शोभाने जोइने, वायुथी चालता मथा-
ळाना भागना मिषथी जाणे ते आश्चर्य प्रगट करतो
होय नहि तेम ते चैत्यवृक्ष शोभे छे. ॥ ९९ ॥ तेनी
आगळ आठ जोजन लांबी पहोळी, तथा चार जोजन
जाडी एक पीठिका छे, अने तेपर एक उज्ज्वल महेंद्र-
ध्वज छे. ॥ २०० ॥ ते ध्वज साठ जोजन उंचो, एक
जोजन पहोळो, तेटलोज उंडो अने शुद्ध रत्नोथी बना-
वेलो छे. ॥ १ ॥ तेथी आगळ नंदावावडी छे, के जे ए-
कसो जोजन लांबी, पचास जोजन पहोळी, अने दश

द्विरैर्बुब्धषट्पदैः ॥ अब्जैरत्यंतसुरभि—मरंदैर्वासितोदका ॥ ३ ॥ युग्मं ॥ अशोकसप्तपर्णाख्य—चंपकाम्रवनैः क्रमात ॥ पूर्वादिषु मनोज्ञेयं । कुकुप्सु चतसृष्वपि ॥ ४ ॥ तथोक्तं स्थानांगे—पुवेण असोगवणं । दाहिणनं होइ सत्त वण्णवणं ॥ अवरेण चंपगवणं । चूअवणं उत्तरे पासे ॥ ५ ॥ द्वौ मंमपौ स्तूप एक—श्चैत्यवृक्षो महाध्वजः ॥ वापी वनाढ्या वस्तूनि । प्रतिद्वारममूनि षट् ॥ ६ ॥ प्रतिप्रासादमेवं च । चत्वारो मुखमंडपाः ॥ अभ्रंकषोत्तुंग-

---

जोजन उंमी कहेली जे. ॥ २ ॥ वळी ते बहोतेर जोजन उंडां, तथा लोभायेला जे भ्रमरो जेमां, अने अत्यंत सुगंधि परागवालां कमलोथी सुगंधि जलवाळी जे. ॥ ३ ॥ युग्मं ॥ ते वावडी पूर्वादिक चारे दिशाउमां आवेलां अनुक्रमे अशोकवन, सप्तपर्णवन, चंपकवन तथा आम्रवनथी शोभिती थयेली जे. ॥ ४ ॥ तेमाटे स्थानांगमां कह्युं जे के—तेनी पूर्वदिशामां अशोकवन, दक्षिणे सप्तपर्णवन, पश्चिममां चंपकवन तथा उत्तरबाजुमां आम्रवन जे. ॥ ५ ॥ एवीरीते दरेक दरवाजापासे बे मंमपो, एक स्तूप, एक चैत्यवृक्ष, एक महाध्वज, अने वनसहित वावमी, एम ७ वस्तुउ होय जे. ॥ ६ ॥ वळी

शृंगा—श्चत्वारो रंगमंडपाः ॥ ७ ॥ स्तूपाश्चत्वारस्तथैव । चैत्यवृक्षेंद्रकेतवः ॥ चतस्रः पुष्करिण्यश्च । तद्वनानि च षोडश ॥ ८ ॥ प्रासादानामथो मध्ये—ऽस्त्येकैका मणि पीठिका ॥ विष्कंभायामतः सा च । योजनानीह षोडश ॥ ९ ॥ अष्टोच्छ्रिता तदुपरि । स्याद्देवछंदकः स च ॥ तत्तायतः पीठिकाव—च्चुंगोऽधिकानि षोमश ॥ १० ॥ चतुर्दिशं तत्र भांति । रत्नसिंहासनस्थिताः ॥ अर्हतां प्रतिमा नित्याः । प्रत्येकं सप्तविंशतिः ॥ ११ ॥ प्रतिप्रासादमि-

---

एवीरीते दरेक प्रासादमां आकाशने अडे एवा उंचा शिखरोवाळा चार मुखमंडपो अने चार रंगमंडपो छे. ॥ ॥ ७ ॥ वळी एवीरीते चार स्तूपो चैत्यवृक्ष, इंद्रध्वज, चार वावडीउं अने तेनां शोळ वनो छे. ॥ ८ ॥ हवे ते प्रासादोना मध्यभागमां एकेकी मणिपीठिका छे, अने ते पीठिकानी लंबाइ पहोळाइ शोळ जोजननी छे, ॥ ९ ॥ तथा ते आठ जोजन उंची छे, अने तेपर देवछंदक छे, तेनी लंबाइ पहोळाइ पीठिकाजेटलीज छे. पण उंचाइ शोळ जोजन अधिक छे. ॥ १० ॥ तेपर चारे दिशामां रत्नोना सिंहासनपर बेठेली अरिहंतप्रभुनी शाश्वती प्रतिमाउं छे, अने ते दरेक दिशामां सतावीस सतावीस

त्येवं । तासामष्टोत्तरं शतं ॥ द्वारस्थाः षोडशेत्येवं । चतुर्विंशं शतं स्तुवे ॥ १२ ॥ ऋषभो वर्धमानश्च । चंद्रानन जिनेश्वरः ॥ वारिषेणश्चेति नाम्ना । पर्यंकासनसंस्थिताः ॥ १३ ॥ द्वे द्वे च नागप्रतिमे । जिनार्चापुरतः स्थिते ॥ द्वे द्वे च यक्षद्भूतार्चे । आज्ञाभृत्प्रतिमे अपि ॥ १४ ॥ विनयेन संमुखीन—घटितांजलिसंपुटे ॥ भक्त्या पर्युपासमाने । स्थिते किंचिन्नते इव ॥ १५ ॥ युग्मं ॥ एकैका चामरधर—प्रतिमा पार्श्वयोर्द्वयोः ॥ पृष्टतश्च छत्रधर—प्र-

---

छे. ॥ ११ ॥ एवीरीते दरेक प्रासादमां एकसो आठ प्रतिमाउं छे, तथा दरवाजापर शोळ छे, एम सर्व मली एकसो चोवीस प्रतिमाउंनी हुं स्तुति करुं छुं. ॥ १२ ॥ ऋषभ, वर्धमान, चंद्रानन अने वारिषेण, ए नामनी ते प्रतिमाउं पर्यंकासनथी बेठेली छे. ॥ १३ ॥ ते जिनप्रतिमानी आगल बे बे नागप्रतिमाउं रहेली छे, अने बे बे यक्ष तथा भूतनी प्रतिमा, तथा हुकम उठावनारनी बे प्रतिमाउं पण ॥ १४ ॥ विनयवडे सन्मुख हाथ जोडीने भक्तिथी सेवा करतीथकी कइंक जाणे नमेली होय तेम रहेली छे. ॥ १५ ॥ युग्मं ॥ वळी बन्ने पडखे एकेकी चामर धरनारी प्रतिमा छे, अने पाछल एक प्रतिमा छ-

तिमैकाग्र निश्चिता ॥ १६ ॥ तथोक्तमावश्यकचूर्णौ— ' जिणपडिमाणं पुरओ दो दो नागपडिमाओ, दो दो जक्खपडिमाओ, दो दो भूअपडिमाओ, दो दो कुंडधारपडिमाओ ' इत्यादि.

दामानि धूपघट्योऽष्टौ । मंगलानि ध्वजास्तथा ॥ भांति षोडश कुंभादी—न्येष्वलंकरणानि च ॥ १७ ॥ घंटावंदनमालाश्च । भृंगाराश्चात्मदर्शकाः ॥ सुप्रतिष्ठकचंगेर्य—श्चत्रैः पट्टकैर्युताः ॥ १८ ॥ युग्मं ॥ स्वर्णचारुरजोयुक्त—वालुकानिर्मनोरमाः ॥ भूमयस्तेषु राजंते ।

ओने धारण करीने रहेली छे. ॥ १६ ॥ तेमाटे आवश्यकनी चूर्णिमां कह्युं छे के— ' जिनप्रतिमानी आगल बे बे नागप्रतिमा, बे बे यक्षप्रतिमा, बे बे भूतप्रतिमा अने बे बे चामरधरोनी प्रतिमाओ छे ' इत्यादि.

आठ पुष्पमाला, धूपघटी, मंगल तथा महाध्वजो शोभे छे, तेम तेओमां कुंभादिक शोळ आभूषणो छे. ॥ ॥ १७ ॥ वळी घंटा, वंदनमाला, झारी, अरिसा तथा छत्र अने पट्टोसहित उत्तम चंगेरीओ छे. ॥ १८ ॥ युग्मं ॥ उमदी सोनेरी रजवाळी वेळुथी मनोहर थयेली तेनी भूमिओ जाणे मूर्तिमान शोभाना लवोवाळी होय नहि

मूर्त्तैः शोभनालवैरिव ॥ १९ ॥ अथ कैश्चित्कृतस्नानैः । स-
ध्यानैर्धृतधौतिकैः ॥ अंतर्बहिश्चावदातैः । शरत्कालह्रदैरिव
॥ २० ॥ कैश्चित्कृतोत्तरासंगै—र्मुखकोशावृताननैः ॥ त-
त्कालनष्टांतःपाप—परावृत्तिभयादिव ॥ २१ ॥ मर्दयद्भि-
श्चंदनेन । कैश्चित्कर्पूरकुंकुमे ॥ मोहप्रतापयशसी । चू-
र्णयद्भिरिवोर्जिते ॥ २२ ॥ कैश्चिद्घुसृणनिर्यासो—ल्लासिकचोलकह्वलात ॥ हृद्यमांतं भक्तिरागं । दधद्भिः प्रकटं
बहिः ॥ २३ ॥ कैश्चिन्नानावर्णपुष्पो—हामदामोघदंभतः

तेम शोभे छे. ॥ १९ ॥ हवे त्यां केटलाक स्नान करेला, उत्तम ध्यानवाळा, तथा शरदऋतुना कुंडोनीपेठे अंदर तथा बहारथी निर्मल, ॥ २० ॥ तथा केटलाक करेल छे उत्तरासंग जेमणे एवा, तथा तत्काल नाश पामेला अंतरना पापोने पाछा आववाना भयथी जाणे मुखकोशथी ढांकेला मुखवाळा, ॥ २१ ॥ तथा केटलाक चंदनथी बरास तथा केसर घुंटता, ते जाणे मोहना प्रबल प्रताप अने जशने चूर्णित करता होय नहि तेवा, ॥ २२ ॥ तथा केटलाक केसरना रसथी भरेला मनोहर कचोळांना मिषथी हृदयमां नहि माता भक्तिरागने जाणे प्रगटरीते बहार कढामता होय नहि एवा, ॥ २३ ॥ तथा के-

॥ श्रयद्भिरद्भुतश्रेयः—श्रेणीमिव करे कृतां ॥ २४ ॥ वंद-
मानैः पर्युपास—मानैः पूजापरायणैः ॥ प्रासादास्तेऽभि-
तो भांति । सुरासुरनभश्चरैः ॥ २५ ॥ षड्भिः कुलकं ॥
अर्हत्कल्याणकमह—चिकीर्षयागताः सुराः ॥ इह विश्र-
म्य संदिश—याना यांति यथेप्सितं ॥ २६ ॥ ततः प्रत्या-
वर्त्तमानाः । कृतकृत्या इहागताः ॥ रचयंत्यष्ट दिवसान् ।
यावदुत्सवमुच्चकैः ॥ २७ ॥ प्रतिवर्षं पर्युषणा—चतुर्मास-

श्लोक विविधप्रकारना रंगबेरंगी पुष्पोनी मालाओना स-
मूहना मिषथी हाथमां धारण करेली अद्भुत पुण्यनी
श्रेणिने जाणे लेता होय नहि एवा, ॥ २४ ॥ तथा वं-
दना करता, सेवा करता, अने पूजामां तत्पर एवा सुर,
असुर अने विद्याधरोथी ते प्रासादो चोतरफथी शोभी
रहेला छे. ॥ २५ ॥ षड्भिः कुलकं ॥ अरिहंतप्रभुना क-
ल्याणकनो महोत्सव करवानी इच्छाथी अहीं आवेला दे-
वो अहीं विश्राम लेइने, तथा पछी पोतानां वाहनोने
संकोचीने पोताना इच्छित स्थानके जाय छे. ॥ २६ ॥
पछी कृतार्थ थयाथका त्यांथी पाछा वळीने अहीं आवी
तेओ आठ दिवसोसुधी उंचे प्रकारे अष्टाह्निकमहोत्सव क-
रे छे. ॥ २७ ॥ वळी दरवर्षे पर्युषण तथा चोमासीपर्वमां

कपर्वसु ॥ श्हाष्टौ दिवसान् याव—दुत्सवं कुर्वते सुराः ॥ ॥ २८ ॥ तथोक्तं जीवाभिगमसूत्रे—' तहणं बहवे भवणवइ वाणमंतरजोइसवेमाणिया देवा चउमासियासंवच्छरिएसु वा अण्णेसु बहुसु जिणजम्मण णिक्कमण णाणुप्पत्ति परिणिव्वाणमादिएसु देवकज्जेसु य यावत् अट्ठाहिताओ महामहिमाओ कारेमाणा पालेमाणा सुहं सुहेणं विहरंति ' तत्रापि नियतस्वस्व—स्थानेषु सुरनायकाः ॥ उत्सवान् सपरीवाराः । कुर्वंति भक्तिभासुराः ॥ २८ ॥ तथाह नंदीश्वरकल्पः—

देवो अहीं आवीने आठ दिवसोसुधी अठाइमहोत्सव करे छे. ॥ २८ ॥ तेमाटे जीवाभिगमसूत्रमां कह्युं छे के —' त्यां घणा भवनपति, वाणमंतर, ज्योतिषी तथा वैमानिकदेवो चोमासी तथा संवत्सरीपर्वमां, तेमज जिनजन्म, जिनदीक्षा तथा जिननी ज्ञानोत्पत्ति अने जिनदीक्षाआदिक बीजां घणां देवकार्योमां अहीं नंदीश्वरद्वीपमां अठाइमहोत्सव करताथका तथा पालताथका सुखे सुखे विचरे छे ' वळी त्यां पण देवेंद्रो पोतपोताना निश्चित स्थानोमां परिवारसहित भक्तिथी भासुर थयाथका महोत्सव करेछे. ॥२८॥ तेमाटे नंदीश्वरकल्पमां कह्युंछे के—

प्राच्येंजनगिरौ शक्रः । कुरुतेऽष्टाह्निकोत्सवं ॥ प्रतिमानां शाश्वतीनां । चतुर्द्वारे जिनालये ॥ २९ ॥ तस्य चार्डैश्चतुर्दिक्स्थ–महावापीविवर्त्तिषु ॥ स्फाटिकेषु दधिमुख–पर्वतेषु चतुर्ष्वपि ॥ ३० ॥ चैत्येष्वर्हत्प्रतिमानां । शाश्वतीनां यथाविधि ॥ चत्वारः शक्रदिक्पालाः । कुर्वतेऽष्टाह्निकोत्सवं ॥ ३१ ॥ ईशानेंद्रस्त्वौत्तराहें—जनाऽौ विदधाति तं ॥ तल्लोकपालास्तद्वापी—दध्याद्यद्रिषु कुर्वते ॥ ॥ ३२ ॥ चमरेंद्रो दाक्षिणात्यां—जनाऽावुत्सवं सृजेत् ॥

पूर्वदिशातरफना अंजनाचलपर्वतपर शाश्वती प्रतिमाओना चार द्वारोवाळां जिनालयमां सौधर्मेंद्र अठाइमहोत्सव करे छे. ॥ २९ ॥ वळी ते पर्वतनी चारे दिशाओमां रहेली मोटी वावडीओमां रहेला चार स्फटिकमय दधिमुखपर्वतोपर ॥ ३० ॥ अरिहंतप्रभुनी शाश्वती प्रतिमाओना चैत्योमां सौधर्मेंऽना चार दिक्पालो विधिपूर्वक अठाइमहोत्सव करे छे. ॥ ३१ ॥ वळी उत्तरतरफना अंजनाचलपर्वतपर ईशानेंद्र अठाइमहोत्सव करे छे, तथा तेना लोकपालो तेनी वावडीओमां रहेला दधिमुखपर्वतोपर करे छे. ॥ ३२ ॥ तेमज दक्षिणबाजुना अंजनाचलपर चमरेंऽ, तथा तेनी वावडीओमाना दधिमुखपर्वतोपर

तद्वाप्यंतर्दधिमुखे—ष्वस्य दिक्पतयः पुनः ॥ ३३ ॥ प-
श्चिमेंजनशैले तु । बलींद्रः कुरुते महं ॥ तद्दिक्पालास्तु
तद्वाप्यं—तर्नाग्दधिमुखाद्रिषु ॥ ३४ ॥ एतत्सर्वमर्थतो
जंबूद्वीपप्रज्ञप्तिसूत्रेऽपि. तत्र गायंति गंधर्वा । मधुरैर्नाद-
विभ्रमैः ॥ समानतालविविधा-तोद्यनिर्घोषबंधुरैः ॥ ३५ ॥
मृदंगवेणुवीणादि—तूर्याणि संगतैः स्वरैः ॥ कौशलं द-
र्शयंतीव । तस्यां विबुधपर्षदि ॥ ३६ ॥ नृत्यद्देवनर्त्तकीनां
। रणंतो मणिनूपुराः ॥ वदंतीव निर्दयांद्रि—पातैर्मृदंद्रि-

तेना दिक्पालो अठाइमहोत्सव करे छे. ॥ ३३ ॥ वळी
पश्चिमतरफना अंजनाचलपर्वतपर बलींद्र, तथा तेना दि-
क्पालो तेनी वावमीनमां रहेला दधिमुखपर्वतोपर अठा-
इमहोत्सव करे छे. ॥ ३४ ॥ आ सघळो भावार्थ जंबू-
द्वीपप्रज्ञप्तिसूत्रमां छे. त्यां गांधर्वो एकसरखा ताल तथा
नानाप्रकारना वाजिंत्रोना शब्दोथी मनोहर थयेला म-
धुर नाद तथा विलासपूर्वक गायन करे छे. ॥ ३५ ॥ व-
ळी त्यां देवपर्षदामां मृदंग, वांसली तथा वीणाआदिक
वाजिंत्रो साथे मळेला पोताना शब्दोथी जाणे पोतानुं
कुशलपणुं देखाडतां होय नहि तेम लागे छे. ॥ ३६ ॥
वळी नाचती देवांगनाओना रणझणता मणिना झांझरो

पीडनं ॥ ३७ ॥ तासां तिर्यग्भ्रमंतीना—मुच्चलंतः स्तनो-
परि ॥ मुक्ताहारा रसावेशा—न्नृत्यंतीवाप्तचेतनाः ॥३८॥
धिधिधिधिधिमिधिमि । थेई थेईति निःस्वना ॥ तासां
मुखोद्गताश्चेतः । सुखयंति सुधाभुजां ॥ ३९ ॥ पूर्वं हा-
साप्रहासाख्यां । स्वर्णकृत स्वपतीकृतः ॥ कृत्रिमैर्विभ्रमैर्वि-
भ्र—लोभ्यः यः स्त्रीषु लंपटः ॥ ४० ॥ सोऽत्र कंठान्निरा-
कुर्व—न्निपतंतं बलाद्वले ॥ मृदंगं नंगुरग्रीवो । विलक्षो-

निर्दय चरणपातोथी जाणे कोमल पगोनी पीडा सूचव-
ता होय नहि तेम लागे छे. ॥ ३७ ॥ तीर्छी भमती ए-
वी ते देवांगनाओना स्तनोपर रहेला मोतीना हारो रस-
ना आवेशथी चेतनयुक्त थइने जाणे नाचता होय न
हि तेम शोभे छे. ॥ ३८ ॥ वळी ते देवांगनाओना मु-
खमांथी नीकळता धिधिधिधि धिमिधिमि तथा थेइथेइ-
ना शब्दो देवोना हृदयने सुख उपजावे छे. ॥ ३९ ॥
स्त्रीओमां लंपट बनेला जे सोनारने पूर्वे हासाप्रहासा ना-
मनी देवीओए पोताना कृत्रिम विलासोथी लोभावीने
पोतानो पति करेलो हतो, ॥ ४० ॥ ते सोनारनो जीव
अहीं पोताना कंठमांथी मृदंगने दूर करतो, परंतु ते मृ-
दंग बलात्कारे पोताना कंठमां आवी पडवाथी व्याकुलो

ऽहासयत्सुरान् ॥ ४१ ॥ अच्युतत्रिदशीभूत—प्राग्जन्मसु-
हृदा कृतः ॥ नागिलेनाप्तसम्यक्त्वः । प्राप्तेनामरपर्षदि ॥
॥ ४२ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ जंघाविद्याचारणानां । समुदा-
यो महात्मनां ॥ इह चैत्यनमस्यार्थं । श्रद्धोत्कर्षादुपेयु-
षां ॥ ४३ ॥ ददात्युपदिशन् धर्मं । युगपद्भावशालिनां ॥
सज्जंगमस्थावरयो—स्तीर्थयोः सेवनाफलं ॥ ४४ ॥ द्वी-
पस्य मध्यभागेऽस्य । चतुष्के विदिशां स्थिताः ॥ चत्वा-

थइ रंगुरकंबलवाळो थयोथको अहीं देवोने हास्य करा-
वतो हतो. ॥ ४१ ॥ पछी तेवामां तेनो पूर्वभवनो मित्र
नागिल, के जे अच्युतदेवलोकमां देवतरीके उत्पन्न थ-
यो हतो, तथा त्यां देवपर्षदामां आवेलो हतो, तेणे ते-
ने सम्यक्त्व प्राप्त कराव्युं. ॥ ४२ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ व-
ळी अहीं श्रद्धाना उत्कर्षथी चैत्योने नमस्कार करवामा-
टे आवेला, तथा महान जे आत्मा जेओनो एवा जंघा-
चारणमुनिओनो तथा विद्याचारणमुनिओनो समुदाय ॥
॥ ४३ ॥ धर्मनो उपदेश देतोथको एकीहारे उत्तम भा-
ववाळा ते देवोने जंगम तथा स्थावरतीर्थनी सेवानुं फल
आपे छे. ॥ ४४ ॥ आ द्वीपना मध्यभागमां चार विदि-
शाओमां सर्व रत्नोना बनेला बीजा चार रतिकरपर्वतो छे.

रोऽन्ये रतिकरा । गिरयः सर्वरत्नजाः ॥ ४५ ॥ योजनानां सहस्राणि । ते दशायतविस्तृताः ॥ सहस्रमेकमुत्तुंगा । आकृत्या झल्लरीनिभाः ॥ ४६ ॥ सार्धे द्वे योजनशते । भूमग्नाः परिवेषतः ॥ एकत्रिंशत्सहस्राणि । त्रयोविंशा च षट्शती ॥ ४७ ॥ तेभ्यो लक्षं योजनाना—मतिक्रम्य चतुर्दिशं ॥ जंबूद्वीपसमा राज—धान्यः प्रत्येकमीरिताः ॥ ॥ ४८ ॥ तत्र दक्षिणपूर्वस्यां । स्थिताद्रतिकराचलात् ॥ प्राच्यां पद्मानामदेव्याः । प्रज्ञप्ता सुमनाःपुरी ॥ ४९ ॥ शिवादेव्या दक्षिणस्यां । पुरी सौमनसाभिधा ॥ अर्चि-

---

॥ ४५ ॥ ते पर्वतो दश हजार जोजन लांबा पहोळा, एक हजार जोजन उंचा तथा झालरजेवा आकारवाळा छे, ॥ ४६ ॥ वळी तेउ अढीसो जोजनसुधी पृथ्वीमां खुचेला छे, तथा तेउनो घेरावो एकत्रीस हजार उसो तेवीस जोजननो छे. ॥ ४७ ॥ ते पर्वतोथी एक लाख जोजन उलंग्याबाद चारे दिशाउमां दरेकमां जंबूद्वीपसरखी राजधानीउ कहेली छे. ॥ ४८ ॥ तेमां अग्निखूणामां रहेला रतिकरपर्वतथी पूर्वदिशामां पद्मानामनी देवीनी सुमनाःपुरीनामनी राजधानी कही छे. ॥ ४९ ॥ दक्षिण दिशामां शिवादेवीनी सौमनसानामनी राजधानी छे, अ-

र्मालि प्रतीच्यां स्या—च्चीदेव्या महापुरी ॥ ५० ॥ उ-
त्तरस्यां मंजुनाम्न्या । राजधानी मनोरमा ॥ दक्षिणपश्चि-
मायां च । स्थिताद्रतिकरादथ ॥५१॥ पूर्वस्याममलादेव्या
। द्भूता नाम महापुरी ॥ द्भूतावतंसका याम्या—मप्सरोऽ-
भिधभर्तृका ॥ ५२ ॥ प्रतीच्यां नवमिकाया । गोस्तूपा-
ख्या महापुरी ॥ स्यादुत्तरस्यां रोहिण्या । राजधानी सुद-
र्शना ॥ ५३ ॥ अष्टाप्येवं राजधान्यो—ऽनयोर्दिशां चतु-
ष्टये ॥ अष्टानां मुख्यदेवीनां । वज्रपाणेः सुरेशितुः ॥
॥ ५४ ॥ अथ चोत्तरपूर्वस्यां । योऽसौ रतिकराचलः ॥

ने पश्चिममां शचीदेवीनी अर्चिर्मालि नामनी राजधानी
छे, ॥ ५० ॥ अने उत्तरमां मंजु नामनी देवीनी मनोर-
मा नामनी राजधानी छे. वळी नैऋत्यदिशामां रहेला र-
तिकरपर्वतथी ॥ ५१ ॥ पूर्वदिशामां अमलादेवीनी द्भूता
नामनी नगरी छे, तथा दक्षिणमां अप्सरा नामनी देवी-
नी द्भूतावतंसका नामनी नगरी छे. ॥ ५२ ॥ पूर्वमां न-
वमिका नामनी देवीनी गोस्तूपा नामनी राजधानी छे,
तथा उत्तरमां रोहिणीदेवीनी सुदर्शना नामनी राजधा-
नी छे. ॥ ५३ ॥ एवीरीते ते बन्ने पर्वतोनी चारे दिशा-
ओमां सौधर्मेंद्रनी आठ मुख्यदेवीओनी आठ राजधानी-

कृष्णादेव्यास्ततः प्राच्यां । पुरी नंदोत्तराभिधा ॥ ५५ ॥ दक्षिणस्यां कृष्णराज्या । देव्या नंदाभिधा पुरी ॥ पश्चिमायां तु रामायाः । पुर्युत्तरकुराभिधा ॥ ५६ ॥ उदग्रामरक्षितायाः । पुरी देवकुराभिधा ॥ योऽप्युत्तरपश्चिमायां । शैलो रतिकरस्ततः ॥ ५७ ॥ वसुदेव्या राजधानी । प्राच्यां रत्नाभिधा भवेत ॥ याम्यां तु वसुगुप्ताया । रत्नोच्चयाभिधा पुरी ॥ ५८ ॥ प्रतीच्यां वसुमित्रायाः । सर्वरत्नाभिधा पुरी ॥ वसुंधरायाश्चोदीच्यां । नगरी रत्नसंचया ॥

छे. ॥ ५४ ॥ हवे ईशानदिशामां जे रतिकरपर्वत छे, तेथी पूर्वदिशामां कृष्णादेवीनी नंदोत्तरा नामनी राजधानी छे. ॥ ५५ ॥ दक्षिणदिशामां कृष्णराजी नामनी देवीनी नंदा नामनी नगरी छे, तथा पश्चिमदिशामां रामा नामनी देवीनी उत्तरकुरा नामनी नगरी छे. ॥ ५६ ॥ तथा उत्तरदिशामां रामरक्षिता नामनी देवीनी देवकुरा नामनी नगरी छे. वळी वायव्यदिशामां जे रतिकरपर्वत छे, तेथी ॥ ५७ ॥ पूर्वदिशामां वसुदेवीनी रत्ना नामनी राजधानी छे, तथा दक्षिणदिशामां वसुगुप्तादेवीनी रत्नोच्चया नामनी नगरी छे. ॥ ५८ ॥ पश्चिममां वसुमित्रादेवीनी सर्वरत्ना नामनी नगरी छे, अने उत्तरमां वसुंधरा-

॥ ५९ ॥ एता ईशानेंऽदेवी—राजधान्योऽष्ट पूर्ववत् ॥ एकैकार्हच्चैत्यलब्ध—सुषमाः षोमशाप्यमूः ॥ ६० ॥ इत्यर्थतः स्थानांगादिषु. मतांतरे तूत्तराशा—संबद्धौ यावुन्नौ गिरी ॥ तयोः प्रत्येकमष्टासु । दिक्ष्वीशानसुरेशितुः ॥६१॥ महिषाणां राजधान्यो—ऽष्टानामष्टाष्ट निश्चिताः ॥ एवं च याम्यदिक्संब—द्धयो रतिकरागयोः ॥ ६२ ॥ प्रत्येकमष्टासु दिक्षु । वज्रपाणेर्बिभ्रतोजसः ॥ इंद्राणीनां राजधान्यो—ऽष्टानामष्टाष्ट निश्चिताः ॥ ६३ ॥ तथोक्तं जिनप्रभसूरिकृ·

देवीनी रत्नसंचया नामनी नगरी छे. ॥ ५९ ॥ ए आठे राजधानीन पूर्वनीपेठे ईशानेंद्रनी देवीननी छे, अने ते शोळे राजधानीन अरिहंतप्रभुना एकेक चैत्यथी प्राप्त थयेल सुखवाळी छे. ॥ ६० ॥ आवीरीतनो भावार्थ स्थानांगादिक सूत्रमां छे. हवे बीजे मते उत्तरदिशामां जे बे पर्वतो छे, तेन दरेकनी आठे दिशानमां ईशानेंद्रनी ॥ ॥ ६१ ॥ आठ पटराणीननी आठ आठ राजधानीन निश्चित थयेली छे, तथा एवीरीते दक्षिणदिशामां रहेला बन्ने रतिकरपर्वतोनी ॥ ६२ ॥ दरेकनी आठे दिशानमां सौधर्मेंऽनी आठ इंद्राणीननी आठ आठ राजधानीन निश्चित थयेली छे. ॥ ६३ ॥ तेमाटे जिनप्रभसूरिए क·

ते नंदीश्वरकल्पे—तत्र द्वयो रतिकरा—चलयोर्दक्षिण-
स्थयोः ॥ शक्रस्येशानस्य पुन—रुत्तरस्थितयोः पृथक् ॥
॥ ६४ ॥ अष्टानां महादेवीनां । राजधान्योऽष्ट दिक्षु ताः
॥ लक्षाबाधा लक्षमाना । जिनायतनभूषिताः ॥ ६५ ॥
सुजाता च सौमनसा । चार्चिर्मालि प्रभाकरा ॥ पद्मा
शिवा शच्यंजने । भूता भूतावतंसिका ॥ ६६ ॥ गोस्तू-
पासुदर्शने अ—प्यमलाप्सरसौ तथा ॥ रोहिणी नवमी
चाथ । रत्ना रत्नोच्चयापि च ॥ ६८ ॥ सर्वरत्ना रत्नसंच—
या वसुर्वसुमित्रिका ॥ वसुभागापि च वसु—धरानंदोत्तरे

रेला नंदीश्वरकल्पमां कह्युं छे के—त्यां दक्षिणतरफ र-
हेला बन्ने रतिकरपर्वतोनी दिशानमां सौधर्मेंद्रनी, अने
उत्तरतरफना बन्ने रतिकरपर्वतोनी दिशानमां ईशानेंद्रनी
॥ ६४ ॥ जूदी जूदी आठ आठ पटराणीननी लाख जो-
जनने अंतरे लाख जोजनना प्रमाणवाळी तथा जिनमं-
दिरथी शोभिती थयेली आठ आठ राजधानीन ॥६५॥
सुजाता, सौमनसा, अर्चिर्मालि, प्रभाकरा, पद्मा, शिवा,
शची, अंजना, भूता, भूतावतंसिका, ॥ ६६ ॥ गोस्तूपा,
सुदर्शना, अमला, अप्सरा, रोहिणी, नवमी रत्ना, रत्नो-
च्चया, ॥ ६८ ॥ सर्वरत्ना, रत्नसंचया, वसु, वसुमित्रिका,

अपि ॥ ६९ ॥ नंदोत्तरकुरुर्देव—कुरुः कृष्णाततोऽपि च ॥ कृष्णराजी रामाराम—रक्षिताः प्राक्क्रमादमूः ॥ ७० ॥ इत्यादि. षोडशैवं राजधानी—चैत्यानि प्राक्तने मते ॥ मतांतरे पुनर्द्वात्रिं–शदेतानीति निर्णयः ॥ ७१ ॥ तथाह नंदीश्वरस्तोत्रकारः—

इय्य वीसं बावन्नं च । जिणहरे गिरिसिरेसु संथु· णिमो ॥ इंदाणिरायहाणिसु । बत्तीसं सोलसव वंदे ॥ ॥ ७२ ॥ एतत्सर्वमप्यर्थतो नंदीश्वरस्तोत्रे सर्वं सूत्रतोऽपि,

---

वसुनागा, वसुंधरा, नंदोत्तरा ॥ ६९ ॥ नंदा, उत्तरकुरु, देवकुरु, कृष्णा, कृष्णराजी, रामा तथा रामरक्षिता, एम अनुक्रमे तेना छे. ॥ ७० ॥ इत्यादि. एवीरीते पूर्वना म· तमुजब राजधानीनामां शोळ चैत्यो छे, तथा मतांतरे ब· त्रीस चैत्यो छे, एवो निर्णय थयो. ॥ ७१ ॥ तेमाटे नं· दीश्वरस्तोत्रकार कहे छे के—

अहीं पर्वतोना शिखरोपर रहेलां वीस अने बावन जिनमंदिरोनी अमो स्तुति करीये छीये, तथा इंद्राणीन· नी राजधानीनामां रहेलां बत्रीस अथवा शोळ जिनमंदि· रोने हुं वंदन करुं छुं. ॥ ७२ ॥ ए सघळो भावार्थ नंदी· श्वरस्तोत्रमां सूत्रथी पण छे, तेम योगशास्त्रनी टीकामां

योगशास्त्रवृत्तावप्यस्ति. दीपोत्सवामावास्याया । आरभ्य प्रत्यमादिमं ॥ अपोषणं वितन्वाना । वर्षं यावन्निरंतरं ॥ ॥ ७३ ॥ भक्त्या श्रीजिनचैत्यानां । कुर्वतो वंदनार्चनं ॥ नंदीश्वरस्तुतिस्तोत्र—पाठपावितमानसाः ॥ ७४ ॥ भव्या नंदीश्वरद्वीप—मेवमाराधयंति ये ॥ तेऽर्जयंत्यार्जवोपेताः । श्रेयसीं श्रायसीं श्रियं ॥ ७५ ॥ इत्थं व्यावर्णितरूपं । द्वीपं नंदीश्वराभिधं ॥ तिष्टत्यावेष्ट्य परितो । नंदीश्वरोद-वारिधिः ॥ ७६ ॥ सुमनःसुमनोभद्रौ । सुरौ समृद्धिमत्त-

---

पण छे. दीवाळीनी अमासथी मांडीने दरेक अमावास्या-ए उपवास करीने एक वर्षसुधी निरंतर ॥ ७३ ॥ भक्ति-थी जिनमंदिरोनी वंदना तथा पूजा करनारा, अने नं-दीश्वरनी स्तुति तथा स्तोत्रना पाठथी पवित्र मनवाळा ॥ ७४ ॥ जे भव्यमनुष्यो एवीरीते नंदीश्वरद्वीपने आरा-धे छे, तेओ आर्जवतायुक्त थयाथका कल्याणकारी मो-क्षलक्ष्मी मेळवे छे. ॥ ७५ ॥ एवीरीते वर्णवेला स्वरूप-वाळा नंदीश्वर नामना द्वीपने फरतो वींटीने नंदीश्वरोद नामनो समुद्र रहेलो छे. ॥ ७६ ॥ सुमन अने सुमनो-भद्र नामना बे देवो समृद्धिवाळा होवाथी नंदीश्वर क-हेवाय छे, अने तेसंबंधि ते समुद्रनुं जल होवाथी ते नं-

या ॥ नंदीश्वरौ तत्संबंधि । जलमस्येत्यसौ तथा ॥ ७७ ॥ लग्नं नंदीश्वरे द्वीपे । जलं वास्येत्यसौ तथा ॥ असौ नंदीश्वरद्वीपा—द्वार्धिर्द्विगुणविस्तृतः ॥ ७८ ॥ एनमावेष्ट्य परितः । स्थितो द्वीपोऽरुणाभिधः ॥ नंदीश्वराब्धेर्द्विगुण—विष्कंभोऽसौ निरूपितः ॥ ७९ ॥ असौ निजाधीश्वरयो—रशोकवीतशोकयोः ॥ सुरयोः प्रभया रक्त—कांतित्वाद-रुणाभिधः ॥ ८० ॥ यद्वैतत्पर्वतादीनां । सद्वज्ररत्नजन्मनां ॥ प्रसरद्भिः प्रभाजालै—रुरुणत्वात्तथाभिधः ॥ ८१ ॥ अ-

---

दीश्वरोद समुद्र कहेवाय छे. ॥ ७७ ॥ अथवा नंदीश्वरद्वीपने ते समुद्रनुं जल अडकेलुं छे, अने तेथी पण ते नंदीश्वरोद कहेवाय छे, अने ते समुद्र नंदीश्वरद्वीपथी बमणा विस्तारवाळो छे. ॥ ७८ ॥ वळी ते समुद्रने चोतरफथी वींटीने अरुण नामनो द्वीप रहेलो छे, अने तेने नंदीश्वरोदसमुद्रथी बेवडा विस्तारवाळो कहेलो छे. ।७९। ते द्वीप पोताना स्वामी अशोक अने वीतशोक नामना बन्ने देवोनी लाल कांति होवाथी अरुणनामवाळो छे. ॥ ॥ ८० ॥ अथवा तेमां रहेला वज्ररत्नोना बनेला पर्वतादिकना फेलाता प्रभाना समूहोथी ते अरुणनामनो कहेवाय छे. ॥ ८१ ॥ ते द्वीपने अरुणोद नामनो समुद्र

रुणोदाभिधो वार्धि—रेनमावृत्य तिष्ठति ॥ विस्तारतोऽ-
रुणद्वीप—द्द्विगुणः परतोऽप्यसौ ॥ ८२ ॥ सुभद्रसुमनो-
भद्रा—भिधयोरेतदीशयोः ॥ रूषणाभाभिररुणं । जलं
यस्येत्यसौ तथा ॥ ८३ ॥ यद्वारुणद्वीपपरि—क्षेप्यमुष्यो-
दकं स्फुरत् ॥ ततोऽरुणोदाभिधानः । प्रसिद्धोऽयं पयो-
निधिः ॥ ८४ ॥ एवमन्येष्वपि ज्ञेया । निःशेषद्वीपवार्धि-
षु ॥ व्यासद्वैगुण्यनामार्थौ । स्वामिनश्च स्वयं श्रुतात् ॥
॥ ८५ ॥ ततोऽरुणवरो द्वीप—स्तमप्याश्रित्य तिष्ठति ॥
पाराबारोऽरुणवरो । महाभोगीव सेवधिं ॥ ८६ ॥ एनं द्वी-

वींटीने रहेलो छे, तथा विस्तारमां ते अरुणद्वीपथी बम-
णो छे. ॥ ८२ ॥ सुभद्र तथा सुमनोभद्र नामना तेना
बन्ने स्वामीओना आ रूषणोनी कांतिथी तेनुं जल लाल-
रंगनुं होवाथी ते अरुणोदसमुद्र कहेवाय छे. ॥ ८३ ॥
अथवा तेनुं जल अरुणद्वीपने स्पर्श करनारुं होवाथी ते
अरुणोदना नामथी प्रसिद्ध छे. ॥ ८४ ॥ एवीरीते बीजा
पण सघळा द्वीपोमां विस्तारनुं बमणापणुं, नाम, अर्थ अ-
ने तेओना स्वामीओ, ए सघळुं पोतानी मेळे शास्त्रमांथी
जाणी लेवुं. ॥ ८५ ॥ तेथी आगळ अरुणवर नामनो
द्वीप छे, तथा निधानने जेम महासर्प, तेम तेने पण वीं-

पोऽरुणवरा—वभासः परिषेवते ॥ आलिंगत्यरुणवरा—वभासस्तं च वारिधिः ॥ ८७ ॥ ततश्च कुंडलद्वीपो । मेदिन्या इव कुंमलं ॥ अयं त्रिप्रत्यवतारा—पेक्षया द्वादशो भवेत ॥ ८८ ॥ स्थानांगतृतीयस्थानवृत्तौ च—अरुणादीनां त्रिप्रत्यवतारमनाश्रित्यायमेकादशोऽभिहितस्तथाहि—जंबूदीवो १ धायइ २ । पुक्करदीवो ३ अ वारुणिवरो ४ य ॥ खीरवरोवि य दीवो ५ । घयवरदीवो य ६ खोदवरो ७ ॥ ८९ ॥ नंदीसरो अ ८ अरुणो ९ । अरु-

---

टीने अरुणवर नामे समुद्र रहेलो छे. ॥ ८६ ॥ ते समुद्रने घेरीने अरुणवरावभास नामनो द्वीप रहेलो छे, अने तेने फरतो अरुणवरावभास नामे समुद्र आवेलो छे. ॥ ॥ ८७ ॥ पछी पृथ्वीरूपी स्त्रीना कुंडलजेवो कुंडलद्वीप छे, अने त्रण प्रत्यवतारनी अपेक्षाये ते बारमो द्वीप छे. ॥ ॥ ८८ ॥ वळी स्थानांगसूत्रना त्रीजा स्थाननी वृत्तिमां कह्युं छे के—अरुणादिकना त्रण प्रत्यवतारने नही आश्रय करवाथी आने अग्यारमो द्वीप कहेलो छे. ते कहे छे—जंबूद्वीप १, धातकीखंमद्वीप २, पुष्करद्वीप ३, वारुणीवर ४, क्षीरवरद्वीप ५, घृतवरद्वीप ६, क्षोदवर ७, ॥८९॥ नंदीश्वर ८, अरुण ९, अरुणापात १०, कुंडलवर ११,

णावान य १० कुंमलवरो य ११ ॥ तह संख १२ रुअग १३ भुअवर १४ । कुस १५ कुंचवरो य तो १६ दीवो ॥ ॥ ए० ॥ इति क्रमापेक्षयैकादशः कुंडलद्वीप इत्युक्तं. एवं भगवतीशतकचतुर्थोद्देशकवृत्तावप्ययमेकादशोऽभिहित इति, तत्वं बहुश्रुता विदंति. अस्मिंश्च कुंमलगिरि-र्मानुषोत्तरवत्स्थितः ॥ योजनानां द्विचत्वारिं—शतं तुंगः सहस्रकान् ॥ ए१ ॥ सहस्रमेकं क्षमणो । मूले मध्ये तथोपरि ॥ विस्तीर्णोऽयं भवेच्छैलो । मानुषोत्तरशैलवत् ॥ए२॥ चतुर्दिशं चतुर्द्वारा—श्चत्वारोऽत्र जिनालयाः ॥ चतुर्गति-

---

शंख १२, रुचक १३, भूतवर १४, कुश १५, अने कुंचवर १६ द्वीप. ॥ ए० ॥ एवीरीतना अनुक्रमनी अपेक्षाये अग्यारमो कुंमलद्वीप छे, एम कह्युं. वळी एवीरीते भगवतीशतकना चोथा उद्देशानी वृत्तिमां पण तेने अग्यारमो कहेलो छे, माटे तत्व बहुश्रुतो जाणे. आ द्वीपमां मानुषोत्तरपर्वतनीपेठे कुंमलगिरि आवेलो छे, अने ते बेतालीस हजार जोजन उंचो छे. ॥ ए१ ॥ वळी ते एकहजार जोजन पृथ्वीनी अंदर खुचेलो छे, तथा मूल मध्य अने मथाळे ते पर्वतनो विस्तार मानुषोत्तरपर्वतनी पेठे छे. ॥ ए२ ॥ ते पर्वतनी चारे दिशानमां चार द-

न्वारण्य—भ्रांतांगिविश्रमा इव ॥ ९३ ॥ सर्वमेषां स्वरूपं तु । नंदीश्वराद्रिचैत्यवत् ॥ पार्श्वेऽभ्यंतरेऽस्याद्रे—र्दक्षिणोत्तरयोर्दिशोः ॥ ९४ ॥ चत्वारश्चत्वार एव । प्रत्येकं संति नृधराः ॥ सोमयमवैश्रमण—वरुणप्रभसंज्ञकाः ॥ ॥ ९५ ॥ अष्टाप्येते रतिकर—पर्वताकृतयो मताः ॥ नद्वेधोच्चत्वविष्कंभै—रुद्दामरामणीयकाः ॥ ९६ ॥ एकैकस्याथ तस्याद्रे—राजधान्यश्चतुर्दिशं ॥ जंबूद्वीप इव द्वात्रिं—शदेता विस्तृतायताः ॥ ९७ ॥ सोमासोमप्रभाशि-

---

खाजाजावाळां चार जिनमंदिरो छे, अने ते चारे गतिनना भवोरूपी वनमां भमता प्राणीनना विश्रामसरखा छे. ॥ ९३ ॥ तेनुं सघळुं स्वरूप नंदीश्वरपर्वतना चैत्यनीपेठे जाणवुं. वळी आ पर्वतनी पासे तथा अंदर दक्षिण अने उत्तरदिशामां ॥ ९४ ॥ दरेकमां सोम, यम, वैश्रमण अने वरुणप्रभ नामना चार चार पर्वतो छे. ॥ ९५ ॥ ते आठे पर्वतोने नंडाइ नंचाइ तथा पहोळाइमां रतिकरपर्वतजेवी आकृतिवाळा कहेला छे, तथा ते पर्वतो अतिमनोहर छे. ॥ ९६ ॥ वळी ते एकेका पर्वतनी चारे दिशानमां राजधानीन छे, तथा ते बत्रीसे राजधानीन जंबूद्वीपसरखी लांबी पहोळी छे. ॥ ९७ ॥

व—प्राकारा नलिनापि च ॥ राजधान्यो गिरेः सोम—प्रभात्प्राच्यादिषु स्थिताः ॥ ९८ ॥ विशालातिविशाला च । शय्यंप्रभा तथामृता ॥ यमप्रभगिरेरेता । राजधान्यश्चतुर्दिशं ॥ ९९ ॥ भवत्यचलमद्राख्या । समत्कसा कुबेरिका ॥ धनप्रभा वैश्रमण—प्रभशैलाच्चतुर्दिशं ॥३००॥ वरुणप्रभशैलाच्च । वरुणा वरुणप्रभा ॥ पुर्यः प्राच्यादिषु दिक्षु । कुमुदा पुंडरीकिणी ॥ १ ॥ दक्षिणस्यां च या एता । नगर्यः षोडशोदिताः ॥ चतुर्णां लोकपालानां । ताः

तेमाना सोमप्रभ नामना पर्वतथी पूर्वादिक चारे दिशानमां सोमा, सोमप्रभा, शिवप्राकारा अने नलिना नामनी राजधानीन आवेली छे. ॥ ९८ ॥ वळी यमप्रभ नामना पर्वतनी चारे दिशानमां विशाला, अतिविशाला, शय्यंप्रभा तथा अमृता नामनी चार राजधानीन आवेली छे. ॥ ९९ ॥ वैश्रमणप्रभ नामना पर्वतथी चारे दिशानमां अचलमद्रा, समत्कसा, कुबेरिका अने धनप्रभा नामनी राजधानीन छे. ॥ ३०० ॥ वळी वरुणप्रभ नामना पर्वतथी पूर्वादिक चारे दिशानमां वरुणा, वरुणप्रभा, कुमुदा अने पुंडरीकिणी नामनी नगरीन छे. ॥ १ ॥ दक्षिणदिशामां जे आ शोळ नगरीन कही, ते

तः सौधर्मेंद्रसेविनां ॥ १ ॥ उत्तरस्यां पुनरिमा । याः षोडश निरूपिताः ॥ चतुर्णां लोकपालानां । ता ईशानेंद्रसेविनां ॥ २ ॥ तथोक्तं द्वीपसागरप्रज्ञप्तिसंग्रहण्यां—कुंमलनगस्स अब्भं—तरपासे हुंति रायहाणीउ ॥ सोलस दक्खिणपासे । सोलस पुण उत्तरपासे ॥ १ ॥ इत्यादि भगवतीतृतीयशताष्टमोद्देशकवृत्तौ. एवं च परितो भाति । कुंडलोदः पयोनिधिः ॥ तं कुंमलवरो द्वीपः । परिक्षिप्यास्थितः स्थितः ॥ ३ ॥ स्यात्कुंमलवरोदाब्धि—स्ततो द्वीपः

सौधर्मेंद्रना सेवक एवा चार लोकपालोनी छे. ॥ १ ॥ वळी उत्तरदिशामां जे आ शोळ राजधानीउ कहेली छे, ते ईशानेंद्रना सेवक एवा चार लोकपालोनी छे. ॥२॥ तेमाटे द्वीपसागरपन्नत्तिसंग्रहणीमां कह्युं छे के—कुंडलपर्वतनी अंदर अने पमखे राजधानीउ छे, तेमानी शोळ दक्षिण अने शोळ उत्तरतरफ छे. ॥ १ ॥ इत्यादि भगवतीसूत्रना त्रीजा शतकना आठमा उद्देशानी टीकामां छे. एवीरीते तेनी आसपास कुंडलोदसमुद्र शोभे छे. अने तेने फरतो कुंडलवरद्वीप रहेलो छे. ॥ ३ ॥ तेने फरतो कुंडलवरोद नामनो समुद्र छे, तेने फरतो कुंडलवरावभास नामनो द्वीप आवेलो छे, तथा तेनी आगळ

स्थितोऽनितः ॥ कुंडलवरावभास—स्तन्नामाग्रे पयोनिधिः ॥ ४ ॥ अग्रे शंखाभिधो द्वीपः । शंखवार्धिपरिष्कृतः ॥ ततः शंखवरो द्वीप—स्ततः शंखवरोंबुधिः ॥ ५ ॥ द्वीपस्ततः शंखवरा—वभास इति विश्रुतः ॥ स विष्वगंचितः शंख—वरावभासवार्धिना ॥ ६ ॥ ततोऽग्रे रुचकद्वीप । एष चाष्टादशो भवेत ॥ त्रिप्रत्यवतारमते—ऽन्यथा द्वीपस्त्रयोदशः ॥ ७ ॥ अरुणादीनां द्वीपसमुद्राणां त्रिप्रत्यवतारश्च जीवाभिगमसूत्रवृत्त्यादौ सविस्तरं स्पष्ट एव. जीवाभिगमचूर्णावपि अरुणादीया दीवसमुद्दा तिपडोयारा याव·

तेज नामनो समुद्र आवेलो छे. ॥ ४ ॥ तेनो आगल शंख नामनो द्वीप शंख नामना समुद्रथी घेरायेलो छे, अने पछी शंखवरद्वीप, अने तेथी आगळ शंखवरसमुद्र छे. ॥ ५ ॥ ते पछी शंखवरावभास नामे प्रख्यात द्वीप छे, अने ते चोतरफथी शंखवरावभास नामना समुद्रथी घेरायेलो छे. ॥ ६ ॥ तेथी आगळ रुचकद्वीप छे, अने ते त्रण प्रत्यवतारना मतमुजब अढारमो छे, अने नहितर ते तेरमो छे. ॥७॥ अरुणादिकद्वीपसमुद्रोनो त्रिप्रत्यवतार जीवाभिगमसूत्रनी वृत्तिआदिकमां स्पष्टज छे. जीवाभिगमनी चूर्णिमां पण अरुणादिकद्वीपसमुद्रो छेक सूर्यवरावभास·

त्सूर्यवरावभास इत्युक्तमिति ज्ञेयं. संग्रहणीलघुवृत्त्यभिप्रायेण त्वयं रुचकद्वीपोऽनिश्चितसंख्याकोऽपि, जंबूधायइ पुक्करेत्यादि संग्रहणीगाथायां ' रुणवायत्ति ' पदेनारुणादीनां त्रिप्रत्यवतारस्य सूचितत्वात्. कुंडलवरावभासात्परं संख्याक्रमेणानभिधानाच्च. तथा च तद्ग्रंथः—

एतानि च जंबूद्वीपादारभ्य क्रमेण द्वीपानां नामानि, अत ऊर्ध्वं तु शंखादिनामानि यथा कथंचित्परं तान्यपि त्रिप्रत्यवतारणीत्यादि. जंबूद्वीपप्रज्ञप्तिवृत्तौ तु एके-

---

द्वीपसमुद्रसुधी त्रिप्रत्यवतारवाळा छे, एम कह्युं छे ते जाणवुं. संग्रहणीनी लघुवृत्तिना अभिप्राये तो आ रुचकद्वीप अनिश्चित संख्यावाळो पण कहेलो छे. जंबू, धातकी, पुष्कर इत्यादि संग्रहणीनी गाथामां ' रुणवाय ' एवा पदवडे अरुणादिकना त्रिप्रत्यवतारनुं सूचन करेलुं छे, अने कुंडलवरावभासथी आगळ संख्याक्रम कहेल नथी. ते ग्रंथमां कहेलुं छे के—

जंबूद्वीपथी मांडीने अनुक्रमे ते द्वीपोनां नामो छे, अने तेथी आगळ तो शंखादिक नामो जे छे, तेनुं पण कोइरीते त्रिप्रत्यवतारवाळां छे, इत्यादि. जंबूद्वीपप्रज्ञप्तिनी टीकामां तो एक आदेशवडे अग्यारमा, बीजा आ-

नादेशेन एकादशे, द्वितीयादेशेन त्रयोदशे, तृतीयादेशेन एकविंशे रुचकद्वीपे इत्युक्तमिति ज्ञेयं. जीवसमासवृत्तौ तु ईक्षुरससमुद्रादनंतरं नंदीश्वरो द्वीपः ८ अरुणवरः ९ अरुणवासः १० कुंडलवरः ११ शंखवरः १२ रुचकवरः १३ इत्यनुयोगद्वारचूर्ण्यभिप्रायेण त्रयोदशो रुचकवरः, अनुयोगद्वारसूत्रे त्वरुणावासशंखवरद्वीपौ लिखितौ न दृश्येते, अतस्तदभिप्रायेणैकादशो रुचकवरः, परमार्थं तु योगिनो विदंतीति. तथा जीवसमासवृत्त्यभिप्रायेण जंबूद्वीपादयो रुचकवरपर्यंता द्वीपसमुद्रा नैरंतर्येणावस्थिता ना-

---

देशवडे तेरमा अने त्रीजा आदेशवडे एकवीसमा रुचकद्वीपमां एम कहेलुं छे, ते जाणवुं. जीवसमासनी टीकामां तो ईक्षुरससमुद्र पछी नंदीश्वरद्वीप, ८, अरुणवर ९, अरुणवास १०, कुंडलवर ११, शंखवर १२, अने रुचकवर १३, एम अनुयोगद्वारनी चूर्णीना अभिप्राये तेरमो रुचकवरद्वीप छे. अनुयोगद्वारसूत्रमां तो अरुणावास अने शंखवरद्वीप लखेला देखाता नथी, माटे तेना अभिप्राये तेरमो रुचकवरद्वीप छे, माटे अहीं परमार्थ तो योगीज जाणे. वळी जीवसमासनी टीकाना अभिप्राये जंबूद्वीपथी मांडीने रुचकवरसुधीना द्वीपसमुद्रो निरंतरप-

मतः प्रतिपादिताः, अत ऊर्ध्वं तु भुजंगवरकुशवरक्रौंच-वरा असंख्येयतमा असंख्येयतमा इति ध्येयं. द्वीपस्यास्य बहुमध्ये । वर्त्तते वलयाकृतिः ॥ पर्वतो रुचकाभिख्यः । स्फारो हार इवोल्लसन् ॥ ८ ॥ योजनानां सहस्राणि । चतुरशीतिमुच्छ्रितः ॥ मूले दश सहस्राणि । द्वाविंशानि स विस्तृतः ॥ ९ ॥ मध्ये सप्त सहस्राणि । त्रयोविंशानि विस्तृतः ॥ चतुर्विंशांश्च चतुरः । सहस्रान् मूर्ध्नि विस्तृतः ॥ १० ॥ एवं महापर्वताः स्युः । कुंडलाकृतयस्त्रयः ॥ मर्त्योत्तरः कुंडलश्च । तथायं रुचकाचलः ॥ ११ ॥ तथोक्तं

णे रहेला नामथी प्रतिपादन करेला छे. अने तेथी आगळ तो भुजंगवर, कुशवर अने क्रौंचवर असंख्यातमा असंख्यातमा छे, एम जाणवुं. आ द्वीपना मध्यभागमां वलयाकारवाळो तथा मनोहर हारसरखो उल्लसायमान थतो रुचक नामनो पर्वत छे. ॥ ८ ॥ ते पर्वत चोर्यासी हजार जोजन उंचो छे, तथा ते मूलभागमां दश हजार बावीस जोजन पहोळो छे. ॥ ९ ॥ वळी ते मध्यभागमां सात हजार तेवीस जोजन पहोळो छे, तथा मथाळ्पर चार हजार चोवीस जोजन पहोळो छे. ॥ १० ॥ एवीरीते मानुषोत्तर, कुंडलगिरि तथा आ रुचकाचल, ए

स्थानांगे—ततो मंडलियपव्वता प० तं० माणुसुत्तरे कुंडलवरे रुअगवरे. तुर्ये सहस्रे मूर्ध्न्यस्य । मध्ये चतसृणां दिशां ॥ अस्ति प्रत्येकमेकैकं । सुंदरं सिद्धमंदिरं ॥ १३ ॥ तानि चत्वारि चैत्यानि । नंदीश्वराद्रिचैत्यवत् ॥ स्वरूपतश्चतसृणां । तिलकानीव दिक्श्रियां ॥ १४ ॥ चैत्यस्य तस्यैकैकस्य । प्रत्येकं पार्श्वयोर्द्वयोः ॥ संति चत्वारि चत्वारि । कूटान्यध्रंकषाणि वै ॥ १५ ॥ विदिक्षु तस्यैव मूर्ध्नि । स्याच्चतुर्थे सहस्रके ॥ एकैकं कूटमुत्तुंग—मभंगुरश्रियांचि-

---

त्रणे महापर्वतो कुंमलसरखी आकृतिवाळा छे. ॥ ११ ॥ तेमाटे स्थानांगमां कह्युं छे के—त्रण मंमलिकपर्वतो कहेला छे, जेवाके मानुषोत्तर, कुंडलवर अने रुचकवर. तेना मथाळापर चोथा हजारमां चारे दिशाउमां एकेकुं सुंदर सिद्धमंदिर छे. ॥ १३ ॥ ते चारे सिद्धमंदिरो चारे दिशाउरूपी लक्ष्मीना जाणे तिलको होय नहि, तेम स्वरूपथी नंदीश्वरना पर्वतोनां चैत्योसरखां छे. ॥ १४ ॥ ते एकेकां चैत्यनी बन्ने बाजुए दरेकमां आकाशने अडके एवां चार चार शिखरो छे. ॥ १५ ॥ वळी तेज पर्वतने मथाळे चोथा हजारमां विदिशाउतरफ उंचुं तथा अविछिन्न शोभावाळुं एकेकुं शिखर छे. ॥ १६ ॥ एवी-

तं ॥ १६ ॥ षट्त्रिंशत्येषु कूटेषु । तावत्यो दिक्कुमारिकाः ॥ वसंति ताश्चतस्रस्तु । द्वीपस्याभ्यंतरार्धके ॥ १७ ॥ तथोक्तं षष्ठांगे मल्लध्ययनवृत्तौ—मध्यिमरुअगवइत्ता इत्यत्र रुचकद्वीपस्याभ्यंतरार्धवासिन्य इति. एवमावश्यकवृत्त्यादिष्वपि. जंबूद्वीपप्रज्ञप्तिवृत्तौ तु चतुर्विंशत्यधिकचतुःसहस्रप्रमाणे रुचकगिरिविस्तारे द्वितीयसहस्रे चतुर्दिग्वर्तिषु कूटेषु पूर्वादिदिक्क्रमेण चतस्रो वसंतीत्युक्तमिति ज्ञेयं. अयं च रुचकद्वीपो । रुचकाब्धिपरिष्कृतः ॥ द्वीपोऽग्रे रुचक-

---

रीतनां ते छत्रीस शिखरोपर तेटली दिक्कुमारिकाउ वसे छे, तथा चार दिक्कुमारिकाउ ते द्वीपना अंदरना अर्ध भागमां वसे छे. ॥ १७ ॥ तेमाटे छठा अंगमां मल्लध्ययननी टीकामां कह्युं के—मध्यरुचकनी वसनारी, एटले रुचकद्वीपना अंदरना अर्धाभागमां रहेनारी. एवीरीते आवश्यकनी टीकाआदिकमां पण छे. जंबूद्वीपप्रज्ञप्तिनी टीकामां तो चार हजार चोवीस जोजनना प्रमाणवाळा रुचकगिरिना विस्तारमां बीजा हजारमां चारे दिशाउमां रहेला शिखरोपर पूर्वादिकदिशाना अनुक्रमे चार वसे छे, एम कह्युं छे ते जाणवुं. हवे आ रुचकद्वीप रुचकसमुद्रथी घेरायेलो छे, तथा तेनी आगळ रुचकवर नामनो द्वी-

वर—स्तादृक्पाथोधिसंयुतः ॥ १८ ॥ ततोऽग्रे रुचकवरा-
वभासद्वीप इष्यते ॥ परिष्कृतोऽसौ रुचक—वरावभासवा-
र्धिना ॥ १९ ॥ एवमब्धिः सूर्यवरा—वभासोंते ततः परं
॥ देवद्वीपः स्थितो देव—वार्धिश्चावेष्ट्य तं स्थितः ॥२०॥
नागद्वीपस्तमन्वितो । नागाब्धिश्च ततः परं ॥ यक्षद्वीप-
स्तदग्रे च । यक्षोदवारिधिस्ततः ॥ २१ ॥ भूताभिधस्ततो
द्वीप—स्ततो भूतोदवारिधिः ॥ स्वयंभूरमणद्वीपः । स्वयं-
भूरमणांबुधिः ॥ २२ ॥ अंते स्थितः सर्वगुरुः । क्रोमीकृ-
त्याखिलान्यपि ॥ पितामह इवोत्संग—क्रीमत्पुत्रपरंपरः

प छे, के जे ते नामना समुद्रवाळो छे. ॥ १८ ॥ तेथी आगळ रुचकवरावभास नामे द्वीप छे, के जे रुचकवरावभास नामना समुद्रथी वेरायेलो छे. ॥ १९ ॥ एवीरीते छेडे सूर्यवरावभास समुद्र छे, अने तेथी आगळ देवद्वीप आवेलो छे, तेने वींटीने देवसमुद्र रहेलो छे. ॥ २० ॥ तेने फरतो नागद्वीप, अने तेथी आगळ नागसमुद्र, तेथी आगळ यक्षद्वीप, अने तेपछी यक्षोदसमुद्र छे. ॥२१॥ पछी भूत नामनो द्वीप, अने तेपछी भूत नामे समुद्र, पछी स्वयंभूरमणद्वीप अने स्वयंभूरमणसमुद्र छे, ॥ २२ ॥ के जे सर्वथी छेडे आवेलो अने सर्वथी मोटो, खोळामां

॥ २३ ॥ आसेवितोऽसौ जलधिर्जगत्या । वृद्धः पतिः सत्कुलनार्ययेव ॥ वलीपिनद्धः पलितावदात—स्तरंगलेखाब्धिकफल्लतेन ॥ २४ ॥ लोकं परीत्यायमलोकमास्तु—मिवोत्सुको लोलतरोर्मिचक्रैः ॥ तस्थौ च रुद्धः प्रियया जगत्या । लोकस्थितिच्छेदकलंकभीतेः ॥ २५ ॥ तस्याः पुरस्त्वविलया वलया घनाब्धि—मुखा मिथः समुदिता नदितोदितार्घैः ॥ ये रक्षयंति परितोऽलमलोकसंगा—दत्यप्तां कुलवधूं स्थविरा इवोच्चैः ॥ २६ ॥ विश्वाश्चर्यद-

---

रमती पुत्रोनी श्रेणिवाळा पितामहनीपेठे सघळा द्वीपसमुद्रोने भेटीने रहेला छे. ॥ २३ ॥ उत्तम कुलस्त्रीवडे जेम वृद्धपति, तेम आ समुद्र जगतीथी घेरायेलो छे, वळी मोजांओनी पंक्तिओ तथा समुद्रफीणना मिषथी ते वलीयोवाळो अने सफेद केशोवाळो थयेलो छे. ॥२४॥ लोकने घेरीने जाणे अलोकने पण पोताना अतिचपल मोजांओवडे करीने भेदवाने जाणे उत्सुक थयो होय नहि, परंतु लोकस्थितिना भंगरूपी कलंकना भयथी जगतीरूपी स्त्रीए रोकवाथी ते स्थिर रह्यो छे. ॥ २५ ॥ ते जगतीथी आगळ अविनश्वर घनोदधिआदिकनां वलयो छे, के जेओ एकठा थइने स्थविरो जेम कुलस्त्रीने तेम

कीर्तिकीर्तिविजयश्रीवाचकेंद्रांतिष— ऽजश्रीतनयोऽतनिष्ट विनयः श्रीतेजपालात्मजः ॥ काव्यं यत्किल तत्र निश्चितजगत्तत्वप्रदीपोपमे । सर्गः पूर्तिमियाय संप्रति चतुर्विंशो निसर्गोज्ज्वलः ॥ २७ ॥ इति श्रीलोकप्रकाशे चतुर्विंशतितमः सर्गः समाप्तः ॥ श्रीरस्तु ॥

॥ समाप्तोऽयं क्षेत्रलोकप्रकाशस्य द्वितीयः परिच्छेदो गुरुश्रीमच्चारित्रविजयसुप्रसादात्. ॥

रत्नप्रज्ञाने अलोकना संगथी थतां पापोथी रक्षण करे छे. ॥ २६ ॥ जगतने आश्चर्य करनारी छे कीर्ति जेमनी एवा श्रीकीर्तिविजयवाचकेंद्रना शिष्य, तथा राजश्री अने तेजपालना पुत्र एवा श्रीविनयविजयजी महाराजे निश्चित थयेला जगतना तत्वने प्रकाशवामां दीपकसमान एवो जे आ काव्यग्रंथ रच्यो छे, तेमां स्वभावथीज उज्ज्वल एवो आ चोवीसमो सर्ग संपूर्ण थयो. ॥ २७ ॥ एवीरीते आ लोकप्रकाशमां चोवीसमो सर्ग संपूर्ण थयो. श्रीरस्तु ॥

आ श्रीक्षेत्रलोकप्रकाशनो बीजो परिछेद गुरु श्रीचारित्रविजयजी महाराजना सुप्रसादथी संपूर्ण थयो. ॥ श्रीरस्तु ॥

लब्ध्वा यदीयचरणांबुजतारसारं । स्वादन्नटाधरित-दिव्यसुधासमूहम् ॥ संसारकाननतटे ह्यटतालिनेव । पी-तो मया प्रवरबोधरसप्रवाहः ॥ १ ॥ वंदे मम गुरुं तं च । चारित्रविजयाह्वयम् ॥ परोपकारिणां धुर्यं । चित्रं चारि-त्रमाश्रितं ॥ २ ॥ युग्मं ॥ चारित्रपूर्वा विजयाभिधाना । मुनीश्वराः सूरिवरस्य शिष्याः ॥ आनंदपूर्वविजयाभिधस्य । जातास्तपागच्छसुनेतुरेते ॥ ३ ॥ इति ॥

॥ अथ ग्रंथांतरकारस्य प्रशस्तिः ॥

अस्ति जामनगरं नगरं गरिष्ठं ।
यस्मिन् जिनेशनिलयोपरिगा पताका ॥
ऋद्धिं पुरस्य किल दर्शयितुं द्युलोकं ।
लोलानिलेन धुलिताह्वयतीव रेजे ॥ १ ॥
तत्रौशजातिवणिजां मुकुटोपमस्तु ।
वंशो बभूव किल लालणनामधेयः ॥
तद्वंशमौक्तिकनिभोऽत्र बभूव चेभ्यः ।
श्रीवर्धमान इतिनामविमंडितो वै ॥ २ ॥

तस्य वंशमणिसामजिदाह्वो ।
राजमान्य इव वारिधिदेशः ॥
रत्नमौक्तिकमणिप्रकराढ्यो—
ऽत्राभवत्सुकमलापरिवृत्तः ॥ ३ ॥
हंसराज इति नामतोऽनवत् ।
तस्य सूनुरमितैर्गुणैर्युतः ॥
जैनशास्त्रवरवारिधौ मनो ।
मीनतामजदस्य सर्वदा ॥ ४ ॥
रचितस्तस्य पुत्रेण । हीरालालाभिधेन च ॥
ग्रंथस्यास्य मया ह्यर्थः । स्वल्पो गुर्जरभाषया ॥ ५ ॥

आ ग्रंथ श्रीजामनगरनिवासी पंडित श्रावक हीरालाल हंसराजे स्वपरना श्रेयमाटे पोताना श्रीजैनभास्करोदय छापखानामां छापी प्रसिद्ध कर्यो छे.